

Eleodor Focșeneanu

**Istoria Constituțională a României
(1859 – 2003)**

Ediția a III-a, revăzută și adusă la zi

București 2008

Editată, imprimată și difusată de autor

Istoria Constituțională a României

© Humanitas. Ediția I-a., București 1992.

© Humanitas. Ediția a II-a, București 1998.

© Eleodor Focșeneanu. Ediția a III-a, București 2007.

© Editura ...? Ediția a IV-a, ...? 200...?

*Închin această carte profesorilor mei de la
Facultatea de Drept din București
morți în închisorile comuniste :*

ERWIN ANTONESCU, profesor de Drept Internațional Privat, mort în temnița Sighetului ;

VICTOR BĂDULESCU, profesor de Politică Economică, mort în luna Noiembrie 1954 în temnița Sighetului ;

I. V. GRUIA, profesor de Drept Constituțional, mort în temnița de la Sighet în Noiembrie 1952 ;

GHEORGHE LEON, profesor de Drept Financiar, ucis în închisoarea de la Sighet în 1949 și aruncat în groapa comună de pe malul Izei ;

ISTRATE MICESCU, profesor de Drept Civil, mort la 29 Mai 1951 în închisoarea de la Aiud ;

GHEORGHE STRAT, profesor de Istoria Doctrinelor Economice, ucis în ziua de 15 Decembrie 1961 în închisoarea de la Botoșani și aruncat în groapa comună.

De asemenea, profesorului meu de limbile latină și elină de la Liceul Teoretic “Dimitrie Barbu Știrbei” din Câmpina, ALEXANDRU SAMOILĂ, mort la 26 Noiembrie 1960 în închisoarea de la Aiud.

ELEODOR FOCȘENEANU

Autorul este recunoscător celor care, la rugămintea sa ori din proprie inițiativă, i-au furnizat în decursul anilor, diferite ediții ale constituțiilor Statelor străine, în deosebi următorilor: **Marta Altimani**, Milano (Costituzione della Repubblica Italiana del 27 Dicembre 1946; Statuto della Regione Lombardia del 22 Maggio 1971); regretatul **Gheorghe Antoniadă**, Madrid (Constitución Española de 27 de Diciembre de 1978); **Cornelia și Leandru Borza**, Bruxelles (Constitution de la Belgique du 7 Février 1831); **Ileana Büschli**, Geneva (Constitution de la République et Canton de Genève du 24 Mai 1847); **Eligio Cadò**, Gorizia (Costituzione della Repubblica Italiana); **Ioan Condor**, București (Constituição da República Portuguesa de 10 de Abril de 1976); **John Dickson**, Portland (The Constitution of the United States); **Anca Focșeneanu**, fiica mea (日本国憲法, Nihonkoku Kenpō, Shōwa 21 / 1946 Noiembrie 3, *Constituția Japoniei*; Constitutional Documents of Sweden, June 6, 1809; Constitution of the Republic of Korea, July 17, 1948; Constitution of Malaysia, August 23, 1957; The Constitution of Singapore, September 16, 1963; Constitutions of Nations – 世界の憲法集, Sekai no Kenpōshū); **Șerban Focșeneanu**, fiul meu (Die österreichische Bundesverfassung vom 1. Oktober 1920); **Micaela Ghițescu**, București (Constituição da República Federativa do Brasil de 5 de Outubro de 1988); **Juliana Goos**, Amstelveen (Grondwet der Nederland van 29 December 1954); **Maki Koike**, Nagoya, 大日本帝国衆議院肖像, Dai-Nihon Teikoku Shūgiin Shōzō, Figuri parlamentare ale Marelui Imperiu Nipon; regretatul **Florin Gabriel Mărculescu** (La Costituzione della Repubblica Italiana, Testo proposto, Testo approvato); **Nikolai Morozov**, Moscova (Конституция Российской Федерации, 12 Декабря 1993 года); **Nakajima Takafumi**, Tōkyō (十七条憲法 – Jūshichijō no Kenpō, Constituția celor 17 articole); **Nakamura Toshiya**, Tōkyō (Die österreichische Bundesverfassung; 日本国憲法, Nihonkoku Kenpō); colegii **Eliza** și regretatul **Vasile Nistor** (Constitution fédérale de la Confédération suisse du 29 Mai 1814); **Dinu Pietraru**, New York (The Constitution of the United States); **Antonie Popescu**, București (Henri Oberdorff, Les Constitutions de l'Europe des Douze; Constituția Republicii Moldova din 29 Iulie 1994); **Ion Tomoș**, Chicago (The Constitution of the United States); **Peter Weigel**, Bergheim (Grundgesetz für Deutschland vom 23. Mai 1949; Verfassung für das Land Nordrhein-Westfalen vom 28. Juni 1950); **Hiroshi Yasui**, Edinburgh (長谷川正安・日本の憲法, Hasegawa Shōan, Nihon no Kenpō, *Constituțiile Japoniei*).

Sunt, de asemenea, recunoscător **Necunoscutului** sau **Necunoscutei**, probabil fost coleg/ă de facultate refugiat/ă în Apus, care mi-a trimis spre sfârșitul anilor '60, volumul *F. W. Maitland, The Constitutional History of England*, Cambridge at the University Press, 1965, 550 p.

CUPRINS

Cuvânt Înainte la Ediția a III-a	11
Introducere	23
PARTEA I-A. REGIMUL MOHARHIC CONSTITUȚIONAL	31
CAPITOLUL I. Constituirea Statului Național Român	32
CAPITOLUL II. Prima Constituție a României.	39
Secțiunea I-a. Convențiunea pentru Organizarea Definitivă a Principatelor Dunărene ale Moldaviei și Valahiei	39
Secțiunea a II-a.. Statutul Desvoltător Convențiunii de la Paris	41
CAPITOLUL III. Constituțiunea din 1 Iulie 1866	45
Secțiunea I-a. Adoptarea Constituțiunii din 1 Iulie 1866	45
Secțiunea a II-a. Declaraarea Independenței României la 10 Mai 1877	55
Secțiunea a III-a. Revisuirea de la 12 Octombrie 1879	57
Secțiunea a IV-a. Revisuirea din 8 Iunie 1884	63
Secțiunea a V-a. Inamovibilitatea Magistratilor sub Regimul Constituțiunii din 1 Iulie 1866	68
Secțiunea a VI-a. Intervenția Puterii Judecătorești în Controlul Constituționalității Legilor la 12 Martie 1912	70
Secțiunea a VII-a. Tentativa de Revisuire Constituțională din 1914	73
Secțiunea a VIII-a. Revisuirea constituțională de la 19 Iulie 1917	77
CAPITOLUL IV. Constituțiunea din 29 Martie 1923	83
Secțiunea I-a. Revisuirea Constituțiunii sau Constituțiune nouă ?	83
Secțiunea a II-a. Lucrările Adunărilor Naționale Constituante	86
Secțiunea a III-a. Revisuirile Constituțiunii la 29 Martie 1923	89
Secțiunea a IV-a. Legi Adoptate în Aplicarea Constituțiunii din 29 Martie 1923	99
Legea pentru Persoanele Juridice din 5 Februarie 1924	99
Legea № 738 din 25 Februarie 1925 pentru Organizarea și Funcționarea Consiliului Legislativ	100
Legea din 13 Iunie 1925 pentru Unificarea Administrativă	101
Legea Electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat din 27 Martie 1926	101
Legea din 20 Aprilie 1932 privitoare la Ridicarea Incapacității Civile a Femeii Măritate	103

PARTEA A II-A. PERIOADA LOVITURILOR DE STAT	104
CAPITOLUL I. Lovitura de Stat de la 8 Iunie 1930	105
CAPITOLUL II. Lovitura de Palat de la 10 Februarie 1938	114
CAPITOLUL . Regimul Personal al lui Ion Antonescu	123
Secțiunea I-a. Lovitura de Stat de la 6 Septembrie 1940	123
Secțiunea a II-a. Statul Național Legionar	127
Secțiunea a III-a. Regimul Mareșalului Ion Antonescu	130
CAPITOLUL IV. Perioada 23 August 1944 – 30 Decembrie 1947 ..	137
Secțiunea I–a. Lovitura de Palat de la 23 August 1944	137
Secțiunea a II-a. Tratatul de Pace între Puterile Aliate și Asociate și România de la 10 Februarie 1946	143
Secțiunea a III-a. Alegerile Legislative din 19 Noiembrie 1946	145
CAPITOLUL V. Lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947	154
CAPITOLUL VI. Nulitatea Absolută a Legii pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română	163
PARTEA A III-A. REGIMUL COMUNIST DICTATORIAL	172
CAPITOLUL I. Vidul Constituțional (30 Decembrie 1947 – 13 Aprilie 1948)	173
Secțiunea I-a. Debutul Regimului Comunist : o Fraudă Legislativă de Mari Proporții	173
Secțiunea a II-a. Actele Abusive ale Guvernanților Comuniști în Perioada Vidului Constituțional	179
Adunarea Deputaților continuă să funcționeze fără temei constituțional	179
Cedarea către Uniunea Sovietică a Insulei Șerpilor	181
CAPITOLUL II. Constituția Republicii Populare Române din 13 Aprilie 1948	183
Secțiunea I-a. Adoptarea Constituției R. P. R. din 13 Aprilie 1948 . . .	183
Secțiunea a II-a. Măsuri Abusive Adoptate sub Regimul Constituției R. P. R. din 13 Aprilie 1948	187
Schimbarea Zilei Naționale a României printr'un Comunicat al Guvernului	187
Legile de naționalizare	189
Restructurarea Justiției	189
CAPITOLUL III. Constituția Republicii Populare Române din 24 Septembrie 1952	191
Secțiunea I-a. Analiza Textului Constituțional	191
Secțiunea a II-a. Modificările aduse Constituției R. P. R. din 24 Septembrie 1952	194

CAPITOLUL IV. Constituția Republicii Socialiste România	
din 21 August 1965	196
Secțiunea I-a. Analiza Textului Constituțional	196
Secțiunea a II-a. Modificările Aduse Constituției R. S. R.	
din 21 August 1965	198
CAPITOLUL V. Analiza Legislației Comuniste	
204	204
Secțiunea I-a. Caracteristicile constituțiilor comuniste	204
Înlocuirea suveranității poporului cu voința unei singure	
formațiuni politice	204
Confuzia între constituție și lege ordinară	206
Prerogative legislative atribuite organelor judiciare	208
Subordonarea puterii judecătorești față de puterea executivă ...	209
Subordonarea drepturilor omului intereselor Statului	210
Inegalitatea cetățenilor consacrată prin constituție	210
Caracterizare generală a constituțiilor comuniste	211
Secțiunea a II-a. Încălcarea Principiilor Constituționale și a	
Drepturilor Omului prin Legile Ordinare Comuniste	212
Condamnarea pentru fapte neprevăzute de lege	213
Sustragerea de la judecătoria firești. Absorbția	215
Retroactivitatea unor legi	216
Confiscarea proprietății pe cale administrativă	220
Desființarea treptată a dreptului de proprietate	
asupra pământului	222
Obligația avocaților de a-și denunța proprii clienți	224
Falsuri în Monitoarele Oficiale	225
Imixtiune în viața familială și în relațiile sociale ale cetățenilor .	226
Secțiunea a III-a. Decrete al Presidiului Marii Adunări Naționale	
și Hotărâri ale Consiliului de Miniștri Secrete pentru Internarea	
în Unități de Muncă Obligatorie a unor Categorii de Cetățeni	228
PARTEA A IV-A. REGIMUL REPUBLICAN	
231	231
CAPITOLUL I. Revoluția din 16 – 22 Decembrie 1989	
232	232
Secțiunea I-a. Puterea Postrevoluționară	232
Secțiunea a II-a. Consiliul Provisoriu de Unitate Națională	236
Secțiunea a III-a. Alegerile Legislative din 20 Mai 1990	240
CAPITOLUL II. Adunarea Constituantă din 1990 – 1991	
242	242
Secțiunea I-a. Prima Ședință : 11 Iulie 1990	242
Secțiunea a II-a. Regulamentul Adunării Constituante	252
Secțiunea a III-a. Comisia pentru Redactarea Proiectului	

de Constituție	256
Secțiunea a IV-a. Discutarea “Tezelor din Decembrie”	264
Secțiunea a V-a. Publicarea Proiectului de Constituție. Comentariile Societății Civile	273
Secțiunea a VI-a. Debaterile asupra Proiectului de Constituție	280
Secțiunea a VII-a. Măsurile luate în vederea Adoptării Proiectului de Constituție	288
Secțiunea a VIII-a. Adoptarea Proiectului de Constituție	291
CAPITOLUL III. « Referendumul din 8 Decembrie 1991 »	297
CAPITOLUL IV. Încheierea Prematură a Procesului Legislativ	307
Secțiunea I-a. « Proclamarea Aprobării Constituției »	307
Secțiunea a II-a. Omisiunea Promulgării și Publicării Constituției în Monitorul Oficial	311
CAPITOLUL V. Conținutul “Constituției României 1991”	318
Secțiunea I-a. Sursele Anteproiectului de Constituție	318
Secțiunea a II-a. Omisiunea unui Preambul	325
Secțiunea a III-a. Opțiunea pentru Republica Semipresidențială	330
Secțiunea a IV-a. Abandonarea Principiului Separațiunii Puterilor în Stat	336
Secțiunea a V-a. Dispersarea Puterii Legiuitoare	345
Angajarea Răspunderii Guvernului	348
Delegarea Legislativă	350
Ordonanțele de Urgență	352
Secțiunea a VI-a. Competența Interpretării Legilor	353
CAPITOLUL VI. Drepturile Omului în “Constituția din 1991”	359
Secțiunea I-a. Garantarea Drepturilor Omului	359
Secțiunea a II-a. Reglementarea Confusă a Dreptului de Proprietate ..	364
Secțiunea a III-a. Interzicerea Privatizării	365
CAPITOLUL VII. Autoritățile Publice în “Constituția din 1991” ...	369
Secțiunea I-a. Guvernul. Statutul Miniștrilor	369
Autoritate centrală sau de specialitate	369
Miniștrii nu contrasemnează decretele șefului Statului	370
Remanierea ministerială	374
Secțiunea a II-a. Autoritatea Judecătorească	377
CAPITOLUL VIII. Autorități Publice Noi	379
Secțiunea I-a. Curtea Constituțională	379
Secțiunea a II-a. Avocatul Poporului	385
CAPITOLUL IX. Procedura de Revisuire în “Constituția din 1991” .	387
CAPITOLUL X. România sub Regimul “Constituției din 1991”.	393

Secțiunea I-a. Edițiile Oficiale	393
Secțiunea a II-a. Literatura Juridică despre “Constituția din 1991”.	401
Secțiunea a III-a. Legi Organice Adoptate sub Regimul “Constituției din 1991”	407
Legea privind Organizarea și Funcționarea Curții Constituționale	407
Legea pentru Organizarea Judecătorească	409
Legea privind Stema Țării și Sigiliul Statului	410
Legea privind Organizarea și Funcționarea Instituției Avocatul Poporului	412
Legea privind Responsabilitatea Ministerială	414
Legea privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului	416
Secțiunea a IV-a. Legi Organice Recuperatorii ale Abusurilor Regimului Dictatorial Comunist	422
CAPITOLUL XI. Revisuirea din 19 Noiembrie 2003	425
Secțiunea I-a. Celebrarea a 10 ani de la Adoptarea “Constituției României 1991”. Inițiativa Revisuirii.	425
Secțiunea a II-a. Elaborarea Proiectului de lege de Revisuire a “Constituției României 1991”	432
Comisia pentru Elaborarea Propunerii Legislative privind Revisuirea Constituției	432
Proiectul de Revisuire a “Constituției României din 1991”	433
Legea de Revisuire a Constituției României	440
Secțiunea a III-a. Organizarea Referendumului din 19 Noiembrie 1991 și Campania Electorală	442
Secțiunea a IV-a. Constatarea Abusivă a Intrării în Vigoare a Revisuirii	452
Secțiunea a V-a. Modificările Aduse “Constituției României 1991”	456
Evaluarea cantitativă a modificărilor	456
Evaluarea formală a modificărilor	457
Modificări de fond ale textelor revizuite	463
CAPITOLUL XII. Disfuncționalități Constituționale în Regimul Republican	470
Numirea și Revocarea Primului Ministru	471
Remanierele Ministeriale	475
Omisiunea Obligației Contrasemnării Decretelor Șefului Statului de către Miniștrii de Resort	477
Dispersarea legiferării	479
Ordonanțele de Urgență	484

10 Istoria Constituțională a României

Haosul legislativ	485
Criză politică provocată de Curtea Constituțională	487
Problema constituțională din nou în actualitate	492
CONCLUȘII ASUPRA ISTORIEI CONȘTIȚIUNALE	
A ROMÂNIEI	494
Secțiunea I-a. Trăsăturile Istoriei Constituționale a României	495
Secțiunea a II-a. România Postrevoluționară și Statul de Drept	505
Postscriptum	513
EPILOG	515
ANEXE (fotografii și facsimile de pe documente).....	519
Traité entre les principales puissances aliées et la Roumanie du 9 Décembre 1919	541
Articolele autorului publicate în presă.....	542
Volume publicate de autor.....	551

Nemo propheta in patria sua

Novum Testamentum. Luca 4, 14

Cuvânt Înainte la Ediția a III - a

« La libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de l'homme ; tout citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement, sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la loi. »

Déclaration des droits de l'homme et du citoyen du 26 août 1789¹, Art. 11.

Cititorul poate să-și pună fireasca întrebare : de ce editez, imprim și difuzez eu însumi ediția a III-a a lucrării mele *Istoria Constituțională a României*, deși mi-au fost publicate două ediții, prima în 1992 și a doua în 1998, de una din cele mai prestigioase edituri din România ?

Aș putea răspunde pur și simplu că aceeași editură mi-a refuzat publicarea ediției a III-a, invocându-se ca motiv (citez) “vânzarea slabă a ultimei ediții – în aproape 5 ani s’au vândut 2 500 exemplare dintr’un tiraj de 3 000 exemplare”, de unde ar fi rezultat că editura mai avea în stoc 500 de exemplare.

M’am dus imediat la cele două librării ale editurii din București, deoarece nu mai văzusem de mult timp cartea mea în nici o librărie, dar nu am găsit nici un singur exemplar, iar un vânzător, care nu știa, de sigur, că eu eram autorul, m’a îndrumat să încerc în provincie, poate s’o mai găsi vreunul. Deci comunicarea editurii nu corespundea realității.

S’ar fi putut totuși să fie adevărat și cele 500 de exemplare să zacă, dintr’o disfuncționalitate de marketing, în depositul editurii.

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789. Garnier-Flammarion, Paris 1970, p. 34.

Dar într'o zi am primit un telefon de la un venerabil fost senator, Constantin Dumitrescu-Cunctator, avocat de pe vremuri, înainte de 30 Decembrie 1947, care mi-a spus că a citit articolele mele referitoare la revisuirea "Constituției României 1991" din suplimentul ALDINE al ziarului România Liberă și îmi solicita un exemplar al Istoriei Constituționale a României, deoarece nu o găsea în librării.

Cum nu mai aveam nici un exemplar disponibil, l-am îndrumat să meargă la editură (nu știam că avea peste 90 de ani, din care 40 petrecuți în închisori și în domiciliu forțat în Bărăgan !), spunându-i, așa cum mi se comunicase, că în stocul acesteia se mai găseau 500 de exemplare și rugându-l să cumpere și pentru mine zece exemplare.

Mi-a telefonat peste câteva zile ca să mă informeze că a fost la editură, dar nu a putut obține decât opt exemplare (din care cinci mi le ceda mie), neputându-i-se da mai multe, deoarece s'ar fi intrat în stocul intangibil al editurii pentru această carte.

Așa dar, ediția a II-a se epuizase și prima ipoteză se confirma !

Mi s'ar putea totuși obiecta că în România în prezent există libertate de expresie și, în loc să recurg la ceea ce se numea înainte *samizdat* (prescurtare din *самое издательство*, editură proprie), care cere muncă, timp și cheltuială multă, fără profit pecuniar, m'aș fi putut adresa unei alte edituri.

La această obiecție, care pare întemeiată, sunt nevoit să fac un scurt istoric al activității mele publicistice în materie juridică și politică, pentru a explica de ce nu am ales această alternativă.

Timp de 44 de ani, între 30 Decembrie 1947 și 7 Septembrie 1991, nu am publicat nici un singur rând pe teme juridice, politice sau istorice, deși fusesem de multe ori solicitat, ca avocat, să public în revistele *Justiția Nouă* (devenită ulterior *Revista Română de Drept*, dar vechiul nume era mai adecvat) sau în *Legalitatea Populară* referatele mele pe teme judiciare, ținute în cadrul învățământului profesional obligatoriu.

Facultatea de Drept am frecventat-o între anii 1943 și 1947, deci înainte de instalarea regimului comunist, și am avut profesori iluștri, adevărate somități juridice, care, după instaurarea comunismului, cu excepția a doi oportuniști – de altfel, buni juriști (*nomina odiosa!*), au înfundat închisorile comuniste, puțini supraviețuind, cei mai mulți murind în condiții misere în închisoare – i-am menționat în *Închinare* pe cei a căror soartă am putut-o afla după căderea comunismului.

Deprinzând de la iluștrii mei profesori de la Facultatea de Drept *spiritul legilor*, m'am întrebat de multe ori, chiar înainte de căderea comunismului, prin ce act, cu aparență cel puțin constituțională, în ziua de 30 Decembrie 1947 guvernării de atunci au suprimat Constituțiunea din 29 Martie 1923 și au instalat regimul comunist.

Bine înțeles, pentru a nu contrazice doctrina marxistă, oficialitățile comuniste pretindeau că abolirea monarhiei se făcuse printr'un act revoluționar. Dar în acele zile nu fusese nici o revoluție, trecerea de la anul 1947 la anul 1948, îmi aduc bine aminte, fusese tristă, dar liniștită.

Abia după 1990, când am avut acces deplin câțiva ani la Biblioteca Academiei Române și, cum se desființase fondul special, rezervat celor aleși (în care se găsea *tot ce voiai să știi*, dar *nu trebuia să știi!*), am putut să-mi satisfac curiozitatea.

Cercetând Monitoarele Oficiale și presa vremii, am descoperit ceva ce nu-mi venea să cred : Republica Populară Română fusese instalată printr'un fals ordinar în acte oficiale săvârșit de Petru Groza, primul ministru, în colaborare cu scriitorul Mihail Sadoveanu, președintele Adunării Deputaților, care aduceau la îndeplinire *Planul de Măsuri, adoptat la 29 Decembrie 1947¹ de Comitetul Central al Partidului Comunist Român privind Înlăturarea Monarhiei și Proclamarea Republicii*.

¹ Arhivele Statului din România. România – Viața Politică în Documente – 1947. București 1994, pp. 288–289.

Cei doi aveau sarcini bine definite : au organizat un meeting de activiști comuniști, care au proclamat republica prin aplauze prelungite și strigăte de “Ura !” și “Bravo !”. S’a redactat chiar și un proces verbal, în care această adunătură a fost prezentată drept o ședință a Adunării Deputaților, deși la acea perioadă aceasta era în vacanță parlamentară.

Am scris imediat un articol în care relatam incredibilul fals în acte oficiale comis chiar de conducătorii țării din acele zile, care deveniseră infractori de drept comun, dar nu am putut să conving nici o publicație periodică să-mi accepte articolul.

Am reușit în cele din urmă să-l public, cu ajutorul avocatului John Tomoș din Chicago, într’o revistă¹ la New York, sub titlul, dat de redacție, *Falsul, fraudă și escrocheria*. Astfel, primul articol în presă din viața mea a fost publicat în străinătate !

Abia peste două luni am putut să public și în țară, în ziarul *România Liberă*², articolul *Legea prin care s’a proclamat republica este un fals ! – Ea n’a fost adoptată de Adunarea Deputaților !* – cu supratitlurile date de redacție *O descoperie istorică și Sensațional !!!*

În aceeași zi, *Momentul*, un cotidian de seară, a publicat pe prima pagină, sub titlul *Sensaționala desvăluire a celei mai cumplite minciuni din Istoria României*³, un interviu pe care mi l-a luat redactorul șef Igor Butnaru.

În urma acestor articole, peste numai patru zile, avea să apară, sub titlul *O senzațională mărturie : DE DREPT, România este Monarhie Constituțională*⁴, un interviu luat de Daniel Cocoru avocatului Ioan Timofte, parlamentar din legislatura 1946–1948, octogenar la luarea interviului, care confirma întru totul demonstrația mea.

¹ *Lumea Liberă Românească*, New York, № 153 din 7 Septembrie 1991, pp. 1, 8, 19 și 20.

² *România Liberă* № 507 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1.

³ *Momentul* № 61 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1.

⁴ *România Liberă* de Vineri, 25 Octombrie 1991, p. 2.

Deși în cele trei articole amândouă ziarele introduseseră în titlu epitetul de *sensațional*, nici unul din editorialiștii sau din scriitorii, care nu pierdeau nici un prilej de a condamna abuzurile regimului comunist și de a ataca pe conducătorii postrevoluționari în termeni duri, nu s'a sesizat de demonstrația peremptorie că regimul comunist prosovietic fusese instaurat printr'o infracțiune gravă de drept comun, pur și simplu, prin escrocherie.

O analiză a articolului meu a apărut totuși de unde mă așteptam mai puțin. Romulus Vulpescu¹, în săptămânalul *România Mare*, în articolul *De Monarchia (IV) – Codicil (I)*, scrie :

“..., domnul avocat Eleodor Focșeneanu (într'un text scris cu admirabilă rigoare științifică), dovedește, fără puțință de tăgadă, că [...] această lege [...], “Actul de naștere al republicii” [...], este nulă și neavenită ab initio. [...] și se cuvine să-i acceptăm evidența”.

Ceea ce un susținător al puterii postdecembriste, senator al majorității parlamentare din Adunarea Constituantă, considera evident, nici un membru al opoziției parlamentare, nici un membru al partidelor istorice, nici un membru al Alianței Civice nu s'a încumetat să comenteze cel puțin, dacă nu să susțină, într'un fel sau altul, această desvăluire !

Dacă nimeni nu m'a susținut, nu este mai puțin adevărat că nici nimeni nu m'a combătut ! Era o recunoaștere tacită și unanimă a celor demonstrate de mine.

Între timp Adunarea Constituantă a adoptat, așa cum a adoptat, “Constituția României 1991”. Apoi a urmat referendumul de la 8 Decembrie 1991 și Comunicatul Biroului Electoral Central din 13 Decembrie 1991 și apoi... nimic !

Era de necrezut ! O constituție nepromulgată și nepublicată în Monitorul Oficial ! Era un fapt unic nu numai în istoria constituțională a României, dar chiar a tuturor Statelor. Atunci am publicat un amplu articol, prezentat de redacția ziarului *România*

¹ *România Mare*, 8 Noiembrie 1991, p. 12.

Liberă într'un "chapeau", cum se numește în presă, în pagina 1 și cuprinzând în întregime pagina 6 : *O activitate legislativă ratată : Constituția fesenistă din 1991*¹, în care conchideam :

“Constituția din 1991 nu a intrat în vigoare”.

Nici de data aceasta, cu toată gravitatea afirmației pe care o făceam, nici o reacție ! Dacă, însă, până la acest articol, am avut acces la ziarul România Liberă și apoi la Cotidianul, și chiar apucasem să închei un contract de editare pentru o *Istorie Constituțională a României*, care a și apărut în 1992 la editura Humanitas, o dată cu acest articol au început obstacolele și opreliștele.

Deoarece se instalase ideea – și ciudată și falsă – că prin referendumul din 8 Decembrie 1991 și prin “Constituția României 1991” problema falsului de la 30 Decembrie 1947 nu mai era de actualitate, am scris o lucrare în care relatam pe larg, zi de zi, une ori chiar oră de oră, ceea ce se întâmplase la sfârșitul anului 1947. Nu am găsit nici o editură dispusă să o publice și, în așteptarea unui moment potrivit, am propus lui Cornel Dumitrescu, coeditor al revistei Lumea Liberă Românească din New York, în care îmi apăruse primul articol, să publice în serial această lucrare. Mi-a primit oferta și astfel aceasta a apărut în revista americană, în 22 de episoade², sub titlul *De la trădare la escrocherie*.

Între timp, autorii “Constituției României 1991” publicaseră la Editura Monitorul Oficial o carte în care își elogiau opera³, și, ca răspuns, am scris și eu o lucrare în care îi evidențiam defectele. Chestiunea era prea importantă pentru a o trece în uitare.

Nu am găsit nici o editură dispusă să o publice – și am colindat multe, fiind nevoit din nou să o public tot în străinătate, tot la New York, tot în revista Lumea Liberă Românească, în 23 de

¹ România Liberă, № 610 de Marți, 17 Martie 1992, p. 1 și 6.

² Lumea Liberă Românească, New York, № 391 din 30 Martie 1996 – № 412 din 24 August 1996

³ Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasiliu, Ion Vida : Constituția României – comentată și adnotată, Editura Monitorul Oficial, 1992, 320 p.

episoade¹, sub titlul *Comentarii asupra "Constituției din 1991"*. Deoarece nu am reușit să o reeditez în țară , în volumul de față am inclus și episoadele acesteia, care au devenit capitole sau secțiuni.

Deși ulterior aveam să întâmpin piedici și mai mari, venirea la putere a C. D. R.-ului, la sfârșitul anului 1996, a avut, la început (dar numai la început !), două efecte benefice în ceea ce mă privește : *primul*, a fost propunerea directorului editurii Humanitas, Gabriel Liiceanu, crezând probabil, ca și mine, că ceva avea să se schimbe în țară, de a scoate a doua ediție a *Istoriei Constituționale a României*, ceea ce, bine înțeles, am acceptat, și aceasta avea să apară în 1998 ; *al doilea*, acceptarea publicării la editura ALL, a lucrării mele *Două săptămâni dramatice din Istoria României (17-30 Decembrie 1947)*², care nu era altceva decât lucrarea *De la trădare la escrocherie*, publicată la New York, căreia i-am schimbat titlul spre a putea fi publicată și în România.

O dată cu declanșarea procedurii de revisuire a "Constituției României 1991", am publicat mai multe articole în ALDINE, supliment al ziarului România Liberă, combătând mascarada degradantă a așa-zisei revisuiri constituționale, al cărui rezultat a fost "Constituția României 2003", o altă constituție nepromulgată și fără dată completă !

Consider că cele relatate mai sus dovedesc că refuzul editurii de a publica o a III-a ediție a *Istoriei Constituționale a României*, adusă la zi, nu reprezintă un fapt izolat, o problemă de marketing sau de opțiune a unei edituri, ci este efectul unei acțiuni, să-i zicem cu un eufemism, pragmatice, adoptate de putere, la care opoziția și societatea civilă sunt complici în mod tacit, spre a ascunde, din păcate în mod eficace, cele două fraude infamante pentru orice societate : *falsul în acte oficiale* de la 30 Decembrie

¹ Lumea Liberă Românească, New York, № 311 din 17 Septembrie 1994 – № 333 din 18 Februarie 1995.

² Editura ALL EDUCATIONAL, București 1997. 192 p.

1947, prin care s'a suprimat Constituțiunea din 29 Martie 1923, și *lipsa de putere legală* a "Constituției României 1991", chiar și prezentată sub forma revisuită "Constituția României 2003", a căror validitate atât guvernării cât și opoziția o acreditează în mod iresponsabil față de poporul român și față de comunitatea internațională.

Întotdeauna am fost obligat, și asta într'un regim democratic, să-mi public lucrările mai întâi în străinătate și apoi, unele din ele, în România. Dar una este să publici peste hotare articole separate și alta să publici un volum de peste 500 de pagini, mai ales că revista *Lumea Liberă Românească* din New York, refugiul la care apelam când eram refuzat de presa română, mi-a retras abonamentul (care reprezenta echivalentul financiar al articolelor mele), după ce mi-a publicat articolul¹ *Care este numele complet al Constituției României?* (propuneam ca așa-zisa "Piață a Constituției" să fie numită "Piața 29 Martie 1923"). Explicația : unul sau una din editorialiștii acestei reviste din New York (din nou *nomina odiosa!*) devenise consilier al șefului de Stat al României în perioada 1996–2000 !

Atât istoricii cât și juriștii – mă refer bine înțeles la cei care au acces la presa scrisă – cunosc aceste două imposturi, dar le ascund. Am multe dovezi asupra acestei complicități tacite, dar mă voi referi pe parcursul lucrării numai la cele pe care le pot demonstra cu probe scrise, deși și faptele le pot proba.

Astfel, cu titlu de exemplu, referindu-mă la cei care au abordat problema istoriei sub aspectul ordinii constituționale, vom constata că se susține în mod unanim că la 30 Decembrie 1947 a fost convocată Adunarea Deputaților în *sesiune extraordinară* pentru a abroga Constituțiunea din 29 Martie 1923 și a proclama republica populară². O afirmație falsă ! Nimeni nu menționează

¹ *Lumea Liberă Românească*, New York, № 585 din 18 Decembrie 1999.

² Ion Scurtu. *Monarhia în România (1866-1947)*. Editura Danubiana, București 1991, p. 170 ; Angela Banciu. *Istoria Vieții Constituționale în România (1866-1991)*, ȘANSA S.R.L., București 1996, p. 195 ; Ion Mamina, *Regalitatea în România (1866-1947)*, Compania 2004, p. 185.

decretul prin care ar fi fost convocată sesiunea extraordinară. Și totuși, această afirmație gratuită este infirmată clar de Monitorul Oficial, Partea a III-a¹, care cuprinde procesul-verbal al preținsei ședințe din 30 Decembrie 1947, unde se află următoarea atestare :

ADUNAREA DEPUTAȚILOR
SESIUNEA ORDINARĂ 1947/1948
ȘEDIȚA DE MARȚI, 30 DECEMBRIE 1947

Deci nu a fost convocată o sesiune extraordinară – titlul precizează categoric “Sesiunea Ordinară 1947/1948”, dar cum Adunarea Deputaților se afla în vacanță între 20 Decembrie 1947 și 20 Ianuarie 1948, este evident că procesul-verbal este un fals ordinar.

După titlu, susmenționatul proces-verbal menționează în SUMAR ceea ce s’a discutat : “Abdicarea Regelui Mihai I” și “Instituirea Republicii Populare Române”.

Iată riscul istoricilor care se bazează numai pe bibliografie, preluând unul de la altul o informație falsă, fără a recurge, spre confruntare, la textele originale.

În Franța, la editura « La documentation française », a apărut o « Collection retour aux textes », ceea ce ar trebui să existe și în țara noastră. Este adevărat că sporadic apar și în România culegeri de texte, dar de cele mai multe ori sunt date în extras. Astfel, într’o asemenea culegere, Procesul-verbal al preținsei ședințe din 30 Decembrie 1947 este reprodus fără titlul reprodus de mine mai sus². Nu priceperea ne lipsește, ci corectitudinea !

Cu totul străină de problemă, o constituționalistă³ exhibă afirmația categorică : « la République Populaire Roumaine – proclamée le 30 Décembre 1947 – par un décret » (sic !). În fond,

¹ Monitorul Oficial, Partea a III-a, № 33 de Marți, 20 Ianuarie 1948.

² Prof. univ. dr. Cristian Ionescu. Desvoltarea Constituțională a României. Acte și documente 1741 – 1991. Regia Autonomă Monitorul Oficial, București 2000, pp. 747-749.

³ Geneveva Vrabie. Les Régimes politiques des Pays de l’U. E. et de la Roumanie, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București 2002, p. 371.

deși inexactă, poate este o apreciere justă, a fost o hotărîre a Guvernului, deci nu o lege ci un decret, dar este o abdicare de la rigurositatea științifică printr'o afirmație falsă.

În privința celei de a doua fraude, *lipsa de putere legală* a "Constituției României 1991" și a "Constituției României 2003", aici fraudă este mai gravă. Dacă în 1947, nu ca o justificare ci ca o explicație, guvernării români erau obligați să acționeze sub presiunea sovietică, aici motivul trebuie să fi fost cu totul altul, deoarece, cel puțin în principiu, legiferau într'o societate liberă.

Ceea ce este curios, dar concludent pentru inexistența lor legală, cele două pretinse acte fundamentale postdecembriste nu poartă o dată completă, fiind ambele desemnate numai prin anul pretinsei intrări în vigoare, fără să se menționeze luna și ziua : "Constituția României 1991" și "Constituția României 2003".

În privința datei unei legi (fapt esențial pentru a ști de când se aplică), există două sisteme juridice : după unul o lege poartă data promulgării, după altul data publicării în Monitorul Oficial.

În Franța, de exemplu, o lege poartă data promulgării și se spune « Constitution de la République Française du 4 Octobre 1958 », ziua în care a fost promulgată, deși a fost publicată a doua zi în « Journal Officiel de la République française № 234 du 5 Octobre 1958 ». În România, dimpotrivă, o lege poartă data publicării și se spune "Constituțiunea din 29 Martie 1923", deoarece a fost publicată în Monitorul Oficial № 282 din 29 Martie 1923, deși a fost promulgată de regele Ferdinand I cu o zi înainte, prin Decretul Regal № 1 360 din 28 Martie 1923.

Indiferent de sistem, o constituție *trebuie*, ca orice lege de altfel, să poarte o dată. Celor două pretinse legi fundamentale ale noastre, nefiind nici *promulgate* nici *publicate* după promulgare, nu li se poate da o dată !

Pentru că visul majorității Românilor este aderarea la Uniunea Europeană (eu fac parte din minoritate !), să vedem cum sunt prezentate legile fundamentale ale acesteia. Astfel, în colecția remarcabilă « Les Constitutions de l'Europe des Douze »

a lui Henri Oberdorff¹, toate constituțiile sunt prezentate cu o dată completă în ordine – ziuă, lună, an. Pentru documentare redau în ANEXE, coperta și sumarul volumului.

S'ar putea obiecta că noii noștri constituționaliști nu s'au pus încă la punct cu ultimele cuceriri ale Uniunii Europene. În primul rând, constituționaliștii noștri nu sunt noi, ci vechi profesori de așa-zisul "socialism științific", unii chiar de drept constituțional dar "socialist". În al doilea rând, nu este vorba de cuceriri noi, ci de principii elementare, vechi de sute de ani, pe care ei le cunosc foarte bine, dar induc cu bună știință în eroare pe cetățeanul care a fost desvâțat să censureze actele guvernărilor.

Este de necrezut, dar România este guvernată de 15 ani de două *proiecte de constituție*, care n'au devenit *legi*, deoarece nu au parcurs fazele obligatorii ale legiferării ! Cum se explică oare, incompetență, iresponsabilitate sau intenție frauduloasă ?

Fac precizarea că de multe ori în această carte voi menționa articolele mele pe teme constituționale. Nu o fac din presumpțiositate, ci numai pentru a demonstra că tot ce scriu în această carte a mai fost spus la timpul potrivit. Și, de altfel, această carte nu este altceva decât o sistematizare a articolelor publicate de mine de-a lungul timpului după Revoluție, ceea ce explică și unele repetări.

O remarcă se impune. Dacă prima parte a cărții poate avea eventual caracterul unui tratat, cu lacunele inerente pentru cel ce nu a predat niciodată *științele juridice*, ci a profesat *Dreptul*, a doua parte are un caracter aproape de cronică, recurgând uneori chiar la amintiri personale, deoarece am trăit și urmărit personal evoluția constituțională a României în ultima jumătate de secol.

De aceea, unele din relatările mele nu se regăsesc în publicațiile oficiale, dar sunt consemnate în presa vremii, sau se găsesc

¹ La Documentation française, Paris 1991, 370 p. Când a apărut culegerea, Uniunea Europei Occidentale era compusă numai din doisprezece membri. A se vedea în ANEXE facsimile de pe copertă și sumar.

în exemplare pe care eu le am ale vechiului Buletin Oficial, dar unele secrete, sau ale actualului Monitor Oficial, Partea a II-a, din posesia mea dar nereproduse în imensul, pretențiosul și elegantul volum *Geneza Constituției României 1991*, publicat în 1994 de Regia Autonomă “Monitorul Oficial”, sau au fost auzite de mine la televizor, unde s’au dat în direct desbaterile Adunării Constituante, cum voiu menționa la timpul sau la locul potrivit.

Precisez de asemenea că nu am luat din bibliografii, ci am consultat personal sursele documentare din notele de la subsol, a căror menționare o repet integral, nerecurgând la indicațiile « op. cit. » sau « ibidem », decât dacă se succed nemijlocit. În cele două trei cazuri în care nu am avut posibilitate să găsesc sursele documentare, menționez lucrarea din care le-am luat.

Mi se poate imputa că într’o lucrare cu caracter științific nu sunt admise aprecieri personale asupra unor evenimente sau mai ales asupra unor persoane. Este adevărat, dar aceasta se explică prin faptul că înainte de a fi sistematizate într’o lucrare integrală, episoadele din această carte au fost publicate mai întâi în presă, unde asemenea aprecieri erau firești. Am eliminat unele din ele, dar nu pe toate, deoarece consider că situația actuală, dezastruoasă sub aspect politic, social și moral, este imputabilă unor persoane debitoare regimului comunist, care au avut rolul esențial în elaborarea constituției. O *minima moralia* le-ar fi impus o oarecare reticență și aceasta nu se poate ierta !

Mai precisez că, fiind eu însumi editorul cărții mele și, deci, nemaifiind supus opțiunilor unor edituri, care, în mod inexplicabil, mai folosesc regulile ortografice impuse de regimul comunist, pretins fonetice, dar basate în realitate mai mult pe criteriul morfologic, adecvat ortografiei rusești și importat de la ea, dar impropriu pentru cea română, mi-am luat libertatea să folosesc ortografia lui Sextil Pușcariu (cu mici retușări personale), ortografie pe care, de altfel, au adoptat-o și scrierile bisericesti.

Eleodor Focșeneanu

Introducere

« [...] l'ignorance, l'oubli ou le mépris des droits de l'homme sont les seules causes des malheurs publics et de la corruption des gouvernements [...] ».

Préambule de la Déclaration des droits de l'homme et du citoyen du 26 Août 1789¹.

Filosofia, Istoria și Dreptul sunt disciplinele care au avut cel mai mult de suferit în lunga perioadă de dominație comunistă, deoarece baza studiului acestora o constituia libera circulație a ideilor și originalitatea opiniilor, care, dacă nu ar fi fost îngrădite, ar fi putut duce la aprecieri personale sau chiar critice asupra doctrinei oficiale. De aceea, întru cât simpla punere la îndoială a principiilor acestei ideologii unice și obligatorii era considerată ca o activitate antistatală și expusă, așa dar, rigorilor legilor represive, pentru aceste discipline orice compromis era exclus, singura cale de prezență în publicistică fiind subordonarea totală.

În Filosofie și Istorie, spiritele într'adevăr științifice s'au putut sustrage unui oportunism degradant prin refugiarea în studiul trecutului, cu cât mai îndepărtat cu atât mai puțin supus compromisului. Acest subterfugiu avea însă desavantajul de a obliga la o operă mai mult de exegeză decât de creație, dar, cu puțină abilitate, se mai puteau strecura idei liberale sub un înveliș, aparent obiectiv, al comentării operelor și faptelor trecute, sau chiar sub pretextul criticării lor.

În Drept însă nu exista alternativă și subordonarea nu admitea subterfugii. Chiar simpla cercetare exegetică a unor lucrări vechi

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789. Garnier-Flammarion, Paris 1970, p. 33.

putea aduce în discuție principii care contraziceau doctrina oficială. De aceea, puține dintre personalitățile juridice anterioare Loviturii de Stat din 30 Decembrie 1947, și nu cele mai remarcabile, s'au aliniat unei doctrine oficiale care nu admitea controversa. Cei mai mulți și totodată cei mai buni juriști, adevărații juriști, au îndurat pentru delictul de opinie, de neconceput într'un Stat constituțional, rigorile regimului comunist, mulți murind în temnițele comuniste, de multe ori fără să se știe unde și când, foarte puțini supraviețuindu-le.

În această situație, după 30 Decembrie 1947, Dreptul a fost decapitat ca știință, mai întâi prin încarcerarea somităților acestei discipline și înlocuirea lor cu ideologii sau proseliții doctrinei totalitare comuniste, apoi prin impunerea unei concepții simpliste, chiar rudimentare, și partizane, reduse une ori la niște simple sloganuri politice, o ramură a așa-zisului socialism științific. Cercetarea științifică autentică era exclusă, iar practica judecătorească era subordonată obligației înscrise chiar în constituțiile comuniste de a apăra regimul de democrație populară (denumirea era etimologic, bine înțeles, un pleonasm) și așa-zisa orânduire socialistă. De aceea, în acest domeniu afirmarea ca personalitate științifică se realiza fie, în prima fază a dominației comuniste, printr'o totală adesiune a unor juriști mai mult sau mai puțin mediocri la o doctrină prestabilită, fie, mai ales în a doua fază a acesteia, prin propulsarea cadrelor de forță ale conducerii politice (une ori chiar milițieni și securiști) în postura de personalități juridice.

Încă de la început, științele juridice (termen ce a înlocuit vechea denumire de Drept, care șoca probabil prin dubla sa semnificație, atât de drept pozitiv, cât și de drept subiectiv) au fost supuse unei degradări progresive, iar Dreptul Constituțional, cel mai strâns legat de puterea politică, a cărei legitimitate ar fi trebuit în mod firesc să se sprijine pe principiile lui, a fost pur și simplu suprimat, locul său fiind luat de o nouă ramură a științei juridice, anume *Teoria Statului și a Dreptului*, cu obiectul limitat

la una singură și cea mai contestată din teoriile sale. Numai mult mai târziu, când s'a simulat o liberalizare politică (de altfel, de scurtă durată), a reapărut mai mult formal titulatura de Drept Constituțional, fără însă a corespunde prin modul de tratare cu disciplina pe care pretindea să o reprezinte (întitulat, de altfel, în tratate *socialist* !).

În doctrina comunistă, delimitarea dintre forțele de producție și relațiile de producție, ca elemente de infrastructură, pe de o parte, și instituțiile și concepțiile de orice fel, dar mai ales cele juridice, ca elemente de suprastructură, pe de altă parte, reduceau Statul și Dreptul la rolul subsidiar de sprijinire a transformării infrastructurii, deci a orânduirii economice, scoțând de sub incidența lor garantarea drepturilor omului. Criteriul era unic : orice instituție sau concepție juridică era admisă și proclamată științifică, dacă sprijinea dezvoltarea relațiilor de producție comuniste, dar orice instituție sau concepție juridică era respinsă și stigmatizată ca antiștiințifică, dacă era contrară acestor relații. Știința nu se mai impunea prin adevărurile pe care le descoperea sau le fundamenta, ci prin interesele pe care le sluzea.

Astfel, cercetarea științifică autentică era total suprimată, de vreme ce dogmele intangibile constituiau bazele Dreptului, iar argumentele trebuiau selectate după cum corespundeau sau nu acestora. S'a împământenit, ca urmare, un mod vicios de a gândi, acela de a accepta fără discernământ o idee impusă, reducând cercetarea științifică la abilitatea de a argumenta această idee falsă. Resultatul a fost dezastruos, deoarece a avantajat propulsarea imposturilor, a unor falși juriști, care s'au pretat la această jonglerie antiștiințifică.

Deci racilele Dreptului actual, moștenire a nefastei dominații comuniste, constau în preponderența unor specialiști incompetenți (de sigur, aparent o *contradictio in terminis*, dar reprezentând o realitate tristă, contradicția dintre funcția și valoarea deținătorului ei) și un mod de gândire viciat, resistent, aproape imun, la antidoturi logice. În discuțiile politice, în Parlament, în

presă, o argumentare falsă excede faptele prin puținătatea cunoștințelor reale și invocarea unor premise îndoielnice, care deci nu constituie baza demonstrației, ci adjuvantele ei de circumstanță.

Astfel, dezbateră juridică continuă să fie și astăzi o întrecere polemică sterilă, care se manifestă în acest mod poate mai mult la cei tributari trecutului apropiat, dar nici cei ce aspiră la o reală democrație nu excelează printr' o combatere eficientă, lăsându-se antrenați pe fâgașul unor false debateri.

De aceea, lucrarea de față, zămislită din dorința de a restabili trecutul nostru constituțional și de a încerca restaurarea unui mod de gândire logic în domeniul juridic, urmărește un dublu scop. *În primul rând*, de a pune la dispoziția cititorului faptele reale, în majoritate necunoscute sau cunoscute eronat, ale istoriei constituționale a Statului unitar român și, *în al doilea rând*, de a delimita sensul exact al noțiunilor constituționale, domeniu în care ambiguitatea face ravagii.

În realizarea primului obiectiv, dată fiind receptarea de cele mai multe ori eronată a istoriei noastre politice și constituționale, deformată în plus de apriga polemică, insuficient documentată, între diferitele curente de opinii sau, ceea ce este și mai rău, de interese, autorul nu va apela la o bibliografie de specialitate, nici cel puțin selectivă (selectivitatea putând fi suspectată de a fi partisană), ci se bazează numai pe surse primare autentice: jurnale, gazete, monitoare sau buletine oficiale, curiere judiciare, ediții oficiale de legi, culegeri vechi de documente și, sub reserva unei posibile parțialități a sursei, la presa vremii¹. Astfel, fiind indicată sursa primară, cititorul va putea întotdeauna să verifice singur veridicitatea sau autenticitatea faptelor relatate și nu va mai putea fi derutat de informații deformată în mod intenționat.

¹ În Ediția a II-a, autorul menționează totuși unele lucrări teoretice, dar numai pe cele contemporane cu momentele constituționale relatate, care pot fi, prin urmare, considerate tot surse primare, dar interpretative. În Ediția a III-a, sunt citate și unele tratate de Drept Constituțional, care însă nu se referă la Istoria Constituțională a României, ci definesc anumite noțiuni juridice.

Cât privește cel de al doilea scop, delimitarea noțiunilor constituționale fundamentale, în intenția de a se evita un caracter didacticist al lucrării, aceasta se va face treptat, în cursul expunerii, cu prilejul relatării sau analizei constituționale a unor evenimente care au pus în discuție chiar interpretarea acestor concepte.

Totuși o noțiune se cere a fi elucidată de la bun început și anume însăși noțiunea de constituție, care, de asemenea, se pretează la diverse interpretări, iar diversitatea accepțiunilor sale nu rare ori a fost speculată în scopuri politice.

După un criteriu tradițional în drept, noțiunea de constituție poate fi abordată în esență din punct de vedere juridic și din punct de vedere politic.

Din punct de vedere strict juridic, orice Stat, indiferent de forma de guvernământ sau de forma de Stat, are o constituție, deoarece în dreptul constituțional, în deosebi în tratatele tradiționale, se înțelege prin constituție un ansamblu de reguli, scrise sau nescrise, relative la modalitatea de organizare și funcționare a Statului. Chiar dacă este guvernat în modul cel mai autoritar sau absolutist cu putință, un Stat are totuși, în sens juridic, o constituție.

În această accepțiune, forma scrisă a constituției nu este relevantă. Până la Revoluția Franceză din 1789, acest ansamblu de reguli resulta din usaj, cutumă, precedente sau chiar din acte scrise izolate și lucrări teoretice, care însă nu au fost niciodată codificate într'un text oficial. Astfel, principiile monarhiei absolute sunt dezvoltate în două opere celebre : « Les Six Livres de la République » (1577) a lui Jean Bodin, cu precizarea că aici « république » este folosit în înțelesul de Stat, “res publica”, și, mai ales, Βασιλικόν Δώρον (Basilikón Dōron, Dar Regesc, 1599) a regelui Iacob I (James I) al Angliei, în care dezvoltă teoria monarhiei de drept divin¹.

¹ Or His Majesties Instructions to His Dearest Sonne, Henry the Prince. Concepută ca o scrisoare prin care iniția pe prințul moștenitor în treburile
Eleodor Focșeneanu

În accepțiunea politică a termenului de constituție, care tinde să se generalizeze în abordările mai recente ale dreptului constituțional (când se spune *Stat constituțional*, se are în vedere această accepțiune), conceptul juridic al acestuia este limitat la acela de pact fundamental, în general scris, care garantează drepturile omului și limitează prerogativele guvernanților prin separarea puterilor în Stat. Originea accepțiunii politice a termenului de constituție se găsește în articolul 16 din *Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului* din 26 August 1789², care sună astfel :

« Art. 16.– Toute société dans laquelle la garantie des droits n'est pas assurée, ni la séparation des pouvoirs déterminée, n'a point de constitution. »

Deci raportul dintre cele două accepțiuni este de subordonare, accepțiunea politică fiind logic o *species*, o anume constituție, constituția democratică, pactul fundamental, pe când în accepțiunea sa juridică reprezintă un *genus*, constituția în general, orice ordine juridică statală, indiferent de natura dispozițiilor sale.

În concluzie, constituția din punct de vedere politic este un contract social între națiune și putere, prin care se determină atât drepturile pe care națiunea și le rezervă, *drepturile omului și ale cetățeanului*, cât și prerogativele cu care tot națiunea mandatează în mod limitativ puterea să le exercite, pe baza principiului *separației puterilor în Stat*.

O altă distincție trebuie făcută între constituția care reprezintă într'adevăr un pact fundamental, emanând de la națiune, și constituția pe care puterea executivă, de regulă monarhul, o

statale, Iacob I a fost precedat în această preocupare de domnul român Neagoe Basarab (mort în 1521), care a scris "Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie" (Editura Roza Vânturilor, București, 1996, 432 p.) Vezi și La figura del Monarca nei scritti politici di Giacomo I, Rivista Internazionale di Filosofia del Diritto, № 2-3 (Aprile-Settembre), 1969, pp. 201-233.

² Les Constitutions de la France depuis 1789. Garnier-Flammarion, Paris 1970, p. 35.

acordă poporului ca o favoare, garantându-i unele drepturi. Prima constituție de acest gen a fost concedată de regele Ludovic al XVIII-lea¹ poporului francez la 4 Iunie 1814 în următorii termeni :

« ... Nous avons volontairement, et par le libre exercice de Notre autorité royale, accordé et accordons, fait concession et octroi à Nos sujets, tant pour Nous que pour Nos successeurs, et à toujours, de la Charte Constitutionnelle qui suit : [...] »

Întrucât, pe drept cuvânt, s'a constestat legitimitatea unei astfel de constituții, unii monarhi au recurs la plebiscit spre a obține ratificarea de către Națiune a pactului pe care ei îl propuneau. Plebiscitul nu a putut însă niciodată schimba caracterul autoritar al unui act emanat de la puterea executivă. Termenii pactului fundamental trebuie stabiliți de națiune și acceptați de putere, iar nu impuși de putere.

În istoria constituțională a României au existat două asemenea constituții : *Statutul Desvoltător Convențiunii din 7/19 August 1858*, pe care domnitorul Ioan Alexandru I l-a supus la 10-14 Mai 1864 “aprobațiunii poporului român” prin plebiscit, și, peste aproape 74 de ani, *Constituțiunea Regele Carol II*, pe care acesta a supus-o, la 24 Februarie 1938, “învoirii poporului” tot prin plebiscit.

Acest fel de constituție poartă în dreptul constituțional denumiri diferite (cartă, statut, constituție octroiată sau chiar constituție-pact), pe criteriul unor deosebiri secundare, fără semnificație pentru istoria constituțională a României. De aceea, autorul a preferat denumirea generală de *constituție concedată*, care este mai mult o determinare decât un termen.

În această lucrare, termenul de constituție este folosit în sensul său politic, de constituție democrată, dar numai ca substantiv comun, nu și în cazul în care termenul este o parte componentă a unei titulaturi. Aceasta, fiind oficială, nu poate fi modificată în funcție de conținutul său real, chiar dacă acesta este

¹ Ibidem, pp. 218 – 219.

impropriu. În aceste cazuri, termenul de constituție poate să corespundă semnificației sale de pact fundamental, ca în “Constituțiunea din 1 Iulie 1866”, celei de constituții condate, ca, de exemplu, în “Constituțiunea Regele Carol II”, sau simplul sens de lege organică statală, ca în “Constituția Republicii Socialiste România”.

După cunoștința autorului, și cred că nu mă înșel, nu s'a mai publicat până în ziua de astăzi în țara noastră o istorie constituțională a României¹ și, așa dar, unele lacune sau interpretări personale sunt inerente, cu toată strădania sa de a cuprinde tot ceea ce este esențial și de a analiza faptele în mod obiectiv.

Cu acest scop și în această intenție a fost scrisă lucrarea de față : de a contribui la reșezarea vieții noastre constituționale pe făgașul ei tradițional, prin restabilirea adevărului istoric, acolo unde el este necunoscut sau denaturat, și instaurarea unui climat liberal și un mod de gândire corect în societatea noastră civilă.

¹ Lucrarea lui Alexandre Tilman-Timon *Les influences étrangères sur le droit constitutionnel roumain* (Paris, București 1946, 426 p.) face implicit o istorie constituțională a României, limitată însă la analiza influențelor străine, iar volumul Dionisie Lupu, Gheorghe Țuțui, Gheorghe Matei, *Desvoltarea Constituțională a Statului Român* (Editura Științifică, 1957, 597 p.) este un manual de propagandă comunistă, fără nici o valoare științifică. Afirmăția din text trebuie raportată, bine înțeleasă, la data apariției primei ediții.

PARTEA I – A
REGIMUL MONARHIC
CONSTITUȚIONAL
(24 Ianuarie 1859-8 Iunie 1930)

CAPITOLUL I

Constituirea Statului Național Român

Premisele Istorice

La mijlocul secolului al XIX-lea, cele două Principate Române, Țara Românească și Moldova, se găseau împresurate de trei mari imperii care se confruntau înverșunat pentru supremație : la Miazăzi Imperiul Otoman (din care cele două Principate făceau parte nominal, dar își păstrau individualitatea statală și autonomia internă), la Apus Imperiul Austriac și la Răsărit și Miazănoapte Imperiul Rus.

Luptele dintre aceste trei imperii se dăduseră în ultima sută de ani în mare parte pe teritoriul celor două Principate, care nu erau destul de puternice pentru a constitui un adevărat Stat tampon în calea pretențiilor acestora de hegemonie. Alte State din jurul Principatelor, mai mari sau mai mici, dispăruseră rând pe rând de pe harta Europei, încorporate de aceste trei imperii. Bulgaria devenise pașalâc turcesc din 1396, după lupta de la Nicopole, iar Serbia, de asemenea, din 1521 după lupta de la Kosovo Polje și abia din 1812 o parte din teritoriul său căpătase o oarecare autonomie. Ungaria fusese și ea transformată în pașalâc turcesc, cu sediul la Buda, din 1541, în urma desastrului de la Mohacs din 1526, cu excepția unei mici părți nordice, care trecuse sub stăpânire habsburgică, și a Transilvaniei, care devenise principat autonom sub suzeranitatea Imperiului Otoman, cu același statut ca și celelalte două Principate Române. Din 1699, Ungaria trecuse de sub stăpânirea turcească sub cea austriacă, iar Transilvania rămăsese tot principat autonom, dar sub suzeranitate austriacă. Polonia dispăruse și ea de pe hartă în 1795, în urma a trei împărțiri succesive între Prusia și cele două imperii de la Apus și Miazănoapte, cel austriac și cel rus.

Principatele Române erau singurele entități statale din centrul Europei care își păstraseră neîntreput identitatea statală și nu era un secret pentru nimeni că cele două imperii de la Miazănoapte, Austria și Rusia, profitând de slăbiciunea puterii suzerane, Turcia, pregăteau țărilor române soarta Poloniei.

Acțiunea chiar începuse. Austria, care în 1699, prin cucerirea Ungariei și a principatului Transilvaniei, devenise vecină cu țările române, anexează Oltenia de la Țara Românească în 1718 (Pacea de la Passarowitz), dar este nevoită să o retrocedeze în 1739 (Pacea de la Belgrad), apoi își îndreaptă tendințele expansioniste spre Moldova, anexând Bucovina în 1775 (Pacea de la Constantinopol), pe care avea să o restituie abia în 1918.

Imperiul Rus, în plină expansiune spre Sud-Est, ajunge în 1681 la Nipru (Pacea de la Baccisarai), în 1774 la Bug (Pacea de la Kuciuk-Kainargi), iar în 1792 ajunge vecin cu Moldova, fixându-se hotarul pe Nistru (Pacea de la Iași). După numai douăzeci de ani de vecinătate, se înfruptă și el din trupul Moldovei, mutând hotarul pe Prut în 1812 (Pacea de la București).

Nipru, Bug, Nistru, Prut. Urma de sigur Dunărea !

Pe lângă factorul geografic, relieful extrem de variat al țării și întinsele păduri, cunoscute încă din vechime sub numele de *Codrii Vlăsiei*, ceea ce a făcut ca vechea Dacie să fie stavilă tuturor imperiilor, nici unul neizbutind vreodată să o cucerească în întregime, devenind un fel de răscruce de imperii, alți doi factori au salvat Principatele Române de soarta Poloniei : deșteptarea sentimentului național în cadrul general european și politica de echilibru politic dusă de marile puteri europene occidentale, în deosebi Franța și Anglia.

Sentimentul național existase dintotdeauna, dar se manifestase mai mult pe tărâm religios și cultural, deoarece situația politică, dominată de mari imperii, nu permitea crearea unui Stat unitar mic în această zonă.

O dată însă cu răscoala lui Tudor Vladimirescu în 1821, această conștiință de neam începe să capete un caracter politic, ce

devine evident în 1848 în revoluțiile din cele trei țări române, Moldova, Țara Românească și Principatul Transilvaniei.

Între cele două revoluții, din 1821 și din 1848, o reglementare a organelor puterii în principatele române fusese realizată prin introducerea, la 1 Iulie 1831 în Țara Românească și la 1 Ianuarie 1832 în Moldova, a Regulamentelor Organice, la inițiativa și sub supravegherea generalului Paul Kisseleff, singurul ocupant rus căruia Români i-au păstrat o frumoasă amintire. Acestea prevedeau modul de alegere a Domnului, atribuțiile unor Adunări Obștești, una *Ecstraordinară* și alta *Obicinuită*, prerogativele organelor administrative și ale instanțelor judecătorești. Deși reprezentau instituirea unei ordini în administrarea principatelor, în ele nu se găsește nici o dispozițiune privind drepturile omului, iar preponderența pe care o aveau boierii asupra reprezentanților județelor în Valahia și ai ținuturilor în Moldova era covârșitoare, ceea ce constituia un focar revoluționar.

Revoluțiile din 1848 cuprinseseră întreaga Europă de Vest, dar limita lor răsăriteană se opri la țările române. O dată cu ele a prins viață și principiul naționalităților, care a dus în cele din urmă la crearea a trei State naționale noi pe harta Europei : Germania, Italia și România.

În deosebi *Proclamația de la Islaz din 9/21 Iunie 1848*, care cu cele 22 de puncte ale sale aproape se suprapunea *Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului din 1789*, din care de sigur se inspirase, conținând însă și enunțuri specifice situației politice a țărilor române, demonstra intențiile naționale și democratice ale revoluționarilor români.

Înfrângerea revoluțiilor a avut ca rezultat un puternic val de exil de intelectuali români din Țara Românească și Moldova, mai ales la Paris, exil care a atras atenția lumii occidentale asupra țărilor române. Această afluență de exilați români foarte activi a coincis cu politica lui Napoleon al III-lea, împăratul Francezilor, de ajutorare a națiunilor latine de a-și crea propriile State, precum și, așa cum s'a mai menționat, cu politica marilor puteri apusene

de a păstra echilibrul politic în răsăritul Europei, unde Imperiul Rus amenința să-l distrugă, deoarece, având în față o Turcie slabă și o Austrie în decadentă, tindea să devină o forță prea mare.

Într'adevăr, în 1853 izbucnește un nou război între Rusia și Turcia, care debutează cu zdrobirea la Sinope a flotei turcești de către flota rusească condusă de amiralul Nahimov. Resultatul era previzibil : o victorie rusească și o înaintare rapidă a trupelor rusești către Constantinopole.

O intervenție austriacă unilaterală era improbabilă și, oricum, ineficace, căci Austriecii aveau și ei problemele lor interne.

Pentru menținerea echilibrului politic în răsăritul Europei, intervin puterile apusene în favoarea Turciei, nu numai Anglia și Franța, inițiatoarele coaliției, dar și Prusia, Austria și Sardinia. Războiul, cunoscut în istorie sub numele de Războiul Crimeii, după peninsula din sudul Rusiei în care s'au dat luptele, s'a încheiat cu înfrângerea Rusiei și stoparea expansiunii ei pentru aproape un secol.

Prin *Tratatul General de Pace de la Paris din 30 Martie 1856*, încheiat între Franța, Anglia, Austria, Prusia, Sardinia și Turcia, pe de o parte, și Rusia, pe de altă parte, pentru prima oară Principatele Române fac obiectul unui interes deosebit din partea puterilor europene. Pe lângă obligarea Rusiei la retrocedarea către Moldova a trei județe din sudul Basarabiei, Cahul, Bolgrad și Ismail, pentru a îndepărta Rusia de Delta Dunării, tratatul cuprinde și prevederi referitoare la organizarea țărilor române.

În scopul creării unui adevărat Stat tampon între cele trei imperii, dar și ca o aplicare a principiului naționalităților și urmare și a vastei acțiuni a exilaților români de la Paris, prin acest tratat se reconfirmă vechile privilegii ale Principatelor Române față de Înalta Poartă, care este obligată să le asigure "o administrație independentă și națională, cât și deplina libertate a cultului, a legislației, a comerțului și a navigației" (art. XXIII), sub suzeranitatea Porții dar și sub "garanția puterilor contractante", ceea ce înlătura primejdia unor noi cedări de teritorii de către Turcia

prin nesocotirea capitulațiilor existente. Principatele Dunărene, cum erau denumite în tratat, puteau, de asemenea, să aibă o forță armată națională (art. XXVI), cum avuseseră înainte. Cea mai importantă clauză era însă obligația impusă Imperiului Otoman de a convoca în Principate câte o Adunare Ad-hoc, care “să constituie reprezentarea cea mai exactă” a locuitorilor, chemați “să exprime dorințele populațiilor referitoare la organizarea definitivă a Principatelor” (art. XXIV).

Faptele sunt, de sigur, bine cunoscute, dar trebuie rememorate pentru a se înțelege cum a luat naștere prima Constituție a României.

Hotărârile Adunărilor Ad-hoc¹, din Moldova din 7 Octombrie 1857 și din Țara Românească din 8 Octombrie 1857, au patru puncte comune, cu redactări ușor diferite :

1. Respectarea vechilor capitulații din 1393, 1460, 1513 și 1634², dintre țările române și Poartă, care prevedeau că acestea sunt teritorii neocupate și independente.

2. Unirea Principatelor într'un singur Stat, cu numele de România.

3. Prinț străin cu tron ereditar, ales dintr'o dinastie domnitoare a Europei apusene, ai căror succesori să fie crescuți în religia țării.

4. (Țara Românească), 5. (Moldova). O Adunare obștească pe basă electorală cât mai largă (“după datinele cele mai vechi ale țării”, adăuga Adunarea Ad-hoc din Țara Românească).

Adunarea Ad-hoc a Moldovei avea intercalat un punct 4, care prevedea “neutralitatea pământului Principatelor”.

Pentru a discuta aspirațiile Românilor, se întrunește Conven-

¹ Deși sunt mai cunoscute sub numele de Divanuri Ad-hoc, titulatura lor oficială era de Adunări Ad-hoc. Lucrările lor sunt publicate în Monitorul Adunării Ad-hoc, de la № 1 din 30 Septembrie 1957 până la № 23 din 4 Ianuarie 1958.

² Conținutul acestor capitulații se găsește în *Acte și Documente relative la Istoria Renascerii României*, publicate de Dimitrie A. Sturdza și C. Colescu Vartic, București 1900, Volumul I, Partea II, pp. 2-8 (în franceză).

țiunea de la Paris din 1858, dar, opunându-se unele puteri, admite numai parțial doleanțele exprimate de Adunările Ad-hoc ale Principatelor Dunărene. Se impune respectarea vechilor capitulațiilor¹, ceea ce se prevede în mod expres în articolul 2, alineatul I :

« **Article 2.**– En vertu des capitulations émanées des Sultans Bajazet I, Mahomet II, Sélim I et Soliman II, qui constituent leur autonomie, en réglant leurs rapports avec la Sublime-Porte, et que les plusieurs hattî-schérifs, et notamment le Hattî-schérif de 1834, ont consacrés ; conformément aussi aux articles 22 et 23 du Traité conclu à Paris, le 30 Mars 1856, les Principautés continueront à jouir, sous la garantie collective des Puissances contractantes, des privilèges et immunités dont elles sont en possession. »

Recunoașterea internațională a continuității statale a Principatelor Române este cu atât mai importantă cu cât ea a fost semnată și de Fuad-Pașa, reprezentând pe « l'Empereur des Ottomanes ».

Principatele Române rămân sub suzeranitatea Porții, dar sub garanția colectivă a puterilor contractante, purtând numele de “Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei”. Fiecare Principat va avea separat un Domn², ales pe viață, dar neereditar, neapărat pământean. Se înființează o Comisie Centrală Permanentă la Focșani, care să se ocupe în mod special de codificarea legilor existente, punându-le de acord cu actul constitutiv. Se instituie o Înalță Curte de Casațiune și Justiție unică. Se preconizează organizarea identică a milițiilor regulate, pe baza unei legi comune, ele putând la nevoie forma o singură armată.

Pentru alegerea nouilor domnitori, se înființau două comisii interimare, care trebuiau în termen de cinci săptămâni să întocmească și să afișeze listele electorale, alegerea domnilor urmând

¹ Convention pour l'Organisation Définitive des Principautés Danubiennes de Moldavie et de Valachie du 19 Août 1858.

² Denumit în mod greșit în Convențiune “hospodar”, nume pe care nu l-au purtat niciodată principii români, ei fiind numiți domni în popor și în documentele oficiale românești mai târziu, și voievozi în cele slavone.

a avea loc la trei săptămâni de la afișarea listelor, iar în a zecea zi după alegeri deputații urmau “să se întrunească în fiecare Principat” pentru alegerea domnilor.

Moldovenii și Muntenii nu au fost mulțumiți de aceste prevederi, care admiteau numai parțial doleanțele lor, excluzând unirea reală, completă (pct. 2) și aducerea unui prinț străin pe tron (pct. 3), dar, prin abilitate politică și simț național, ei au reușit să eludeze finalitatea prevederilor Convenției de la Paris, fără a le încălca în mod formal, ambele Adunări ale Deputaților alegând la 5 Ianuarie 1859, în Moldova, și respectiv, la 24 Ianuarie 1859, în Țara Românească¹, același Domn, pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, realizând în acest mod, chiar numai parțial, și una din doleanțele care fuseseră respinse de puterile garante.

Astfel a luat naștere Statul național român, prin alegeri libere, prin unire liber consimțită, spre deosebire de celelalte două State naționale apărute mai târziu pe harta Europei, Germania și Italia, ambele după 11 ani, în 1870, dar, în schimb, total independente, care însă aveau să-și realizeze unirea prin războaie și anexiuni, deoarece în unele din stătuțelele din care se compuneau predomina individualitatea locală asupra sentimentului național.

Convențiunea de la Paris din 1858² are o importanță excepțională pentru istoria României, nu numai pentru că ea a creat premisele formării Statului național român, ci și pentru faptul că a dat acestui Stat o lege fundamentală după modelul constituțiilor apusene, astfel încât România a fost o democrație parlamentară chiar din momentul apariției sale pe harta Europei ca Stat unitar.

¹ Monitorul Oficial al Țării Românești № 9 de Joi, 29 Ianuarie 1859.

² Pentru perioada anterioară Convenției de la Paris, recomand lucrarea Radu Carp, Ioan Statomir, Laurențiu Vlad, *De la Pravilă la Constituție*, Nemira, București 2002, 198 p., iar pentru Principatele Române sub Regulamentele Organice, *Memoriile Principelui Nicolae Suțu, Mare Logofăt al Moldovei (1798–1871)*, Editura Fundației Culturale Române, București 1997, 392 p.

CAPITOLUL II

Prima Constituție a României

Secțiunea I - a

Convențiunea pentru Organizarea Definitivă a Principatelor Dunărene ale Moldaviei și Valahiei din 7/19 August 1858

După primirea doleanțelor exprimate de cele două Adunări Ad-hoc, puterile garante au elaborat un act fundamental pentru țările române, denumit *Convențiunea pentru Organizarea Definitivă a Principatelor Dunărene ale Moldaviei și Valahiei*, care, pe lângă prevederile citate în capitolul precedent privind relațiile speciale dintre cele două Principate, organiza și puterile în Stat și asigura drepturile cetățenilor, așa dar era o adevărată constituție.

Convențiunea¹ pune la baza organizării Principatelor Unite principiul separației puterilor în Stat (art. 3), încredințând Domnului puterea executivă (art. 4), iar puterea legislativă în mod colectiv Domnului, câte unei Adunări Elective de fiecare Principat și unei Comisii Centrale comune (art. 5). Puterea judecătorească era încredințată magistraților (art. 7), dar inamovibilitatea judecătorilor era prevăzută numai pentru magistrații Înaltei Curți de Casațiune și Justiție, care era comună celor două Principate (art. 38). Această limitare era justificată, fără îndoială, de lipsa de juriști calificați la nivel local.

Domnul era ales pe viață (art. 10), trebuia să fie pământean (art. 13) și guverna cu ajutorul miniștrilor (art. 14).

Adunarea Electivă era aleasă pe o durată de șapte ani

¹ *Convențiune pentru Reorganizarea Definitivă a Principatelor Dunărene Moldova și Valahia*, traducere după textul francez, publicată de Independența Belgică, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1858.

(art. 16), care era și durata mandatului membrilor Comisiei Centrale (art. 29).

Se prevedea egalitatea cetățenilor în fața legii, se garantau libertatea individuală, proprietatea, drepturile civile și politice, se desființau privilegiile.

Forma de guvernământ era monarhia electivă. Alexandru Ioan Cuza se intitula în actele oficiale “Alexandru Ioan I, Din mila lui Dumnezeu și voința națională Domn Principatelor Unite Române” și continua cu “La toți de față și viitori, Sănătate !”

Convențiunea avea mai multe anexe, dar cea mai importantă era a doua. Aceasta se intitula “Stipulațiuni Electorale Anexate la Convențiunea din 19 August 1858” și era o adevărată lege electorală.

Scrutinul era secret (art. 14), iar votul censitar, deci în funcție de venituri. De altfel, sufragiul universal la acea vreme era o raritate în Europa. Alegătorii puteau fi, în funcție de cens, primari (art. 3), care alegeau printr’un delegat, și direcți (art. 4), care alegeau nemijlocit. Celelalte prevederi ale Anexei a II-a se refereau la procedura alegerii.

Adunările Elective constituite funcționau ca orice parlament, votau și adoptau legile, care apoi erau supuse sancțiunii domnești.

Forma de Stat a Principatelor Unite Române a fost la început o *uniune personală*. Singurele puteri constituite comune erau persoana Domnitorului, impus de Adunările Elective împotriva intenției puterilor garante, Comisia Centrală (art. 27) și Înalta Curte de Casațiune și Justiție (art. 38), dar existau câte un Guvern și câte o Adunare Electivă în fiecare Principat, precum și două capitale, București și Iași.

Prin stăruință și abilitate politică, Alexandru Ioan I reușește să obțină de la puterile garante ca această *uniune personală* să se transforme într’o *uniune reală*, cu un singur Guvern, o singură Adunare Electivă și o singură capitală, București, dar numai pe timpul vieții sale. La 22 Ianuarie/3 Februarie 1862 se formează primul Guvern unitar român, în frunte cu Barbu Catargiu, iar la

24 Ianuarie/5 Februarie 1862 cele două Adunări Elective se contopesc într'o Adunare Generală.

Secțiunea a II - a Statutul Desvoltător Convențiunii de la Paris

Tara este guvernată în mod democratic, pe baza principiului separației puterilor în Stat, conform *Convențiunii*, până în primăvara anului 1864, când o dispută între Domn și Guvern, pe de o parte, și puterea legiuitoare, Adunarea Generală, pe de altă parte, provoacă o criză politică.

Guvernul condus de Mihail Kogălniceanu propune o lege agrară, care se lovește însă de împotrivirea Adunării Generale. Aceasta, la 10 Aprilie 1864, dă vot de blam Guvernului. Strict constituțional, Guvernul trebuia fie să demisioneze, fie să propună Domnitorului dizolvarea Adunării și ținerea de noi alegeri pe baza legii electorale în vigoare. Susținut de Domnitor, Guvernul nu demisionează, iar Alexandru Ioan I, care devenea arbitru, nu-l demite și nici nu dizolvă Adunarea. În această situație, Adunarea Generală, la 13 Aprilie 1865, desaproabă Guvernul, cu 63 de voturi *pentru* și 33 de voturi *contra*, și declară că nu mai poate lucra cu el¹. Criza Constituțională era deschisă, deoarece colaborarea dintre puterea executivă, Guvern, și puterea legislativă, Adunarea Generală, era blocată.

Sprijinind Guvernul în continuare, Alexandru Ioan I prorogă mai întâi lucrările Adunării Generale până la 2 Mai 1864, sub pretextul sărbătoririi Paștilor. La redeschiderea lucrărilor Adunării, aceasta este însă dizolvată prin Decretul № 517 din 2 Mai 1864² (art. 1). Prin același decret, Domnitorul supune aprobării poporului *Statutul Desvoltător Convențiunii din 17/19 August 1858* și reforma Legii Electorale (art. 2), chemând

¹ Monitorul-Jurnal Oficial al Principatelor Unite Române № 87 de Miercuri 15/27 Aprilie 1864 (în notele următoare, se va omite "al Principatelor Unite Române").

² Monitorul-Jurnal Oficial № 99 de Luni, 4/16 Mai 1864.

poporul să se pronunțe prin *Da* sau *Nu* asupra lor (art. 3). Votul era însă oral, deschis și nominal (art. 6), cu liste separate pentru oșanți.

Concomitent, prin Decretul № 518 din 2 Mai 1864, se introduce și censura presei.

Statutul și Așezământul Electoral, cum este denumită inițial noua lege electorală, sunt aprobate în bloc prin plebiscit în zilele de 10/22 și 14/26 Mai 1864, cu 682 621 de voturi pentru și numai 1 307 de voturi contra¹.

Statutul nu intră însă în vigoare concomitent cu aprobarea lui prin plebiscit, deoarece el trebuia să fie aprobat și de puterile garante care elaboraseră Convențiunea. Alexandru Ioan I reușește însă să convingă puterile garante, care, cu unele rezerve, își dau acordul prin Protocolul Conferinței de la Paris 16/28 Iunie 1864, concretizat într'un *Act Adițional la Convențiune din 7/19 August 1864*²

Statutul Desvoltător Convențiunii din 7/19 August 1858, împreună cu *Modificațiuni Îndeplinătoare Statutului*, care cuprindeau rezervele puterilor garante la unele dispozițiuni ale acestuia, și cu noua lege electorală sunt promulgate de Alexandru Ioan I la 3/15 Iulie 1864³.

Statutul Desvoltător Convențiunii din 7/19 August 1858 este cunoscut îndeosebi sub numele de *Statutul lui Cuza* și este considerat de unii ca un act de sine stătător. Mai mult, unii îl consideră ca fiind prima Constituție a României, precisându-se une ori *autohtonă*, făcându-se implicit aluzie la caracterul străin al Convențiunii. Situația este însă cu totul alta. Statutul este numai un act adițional la Convențiune, care continuă să fie Constituția României până la 1 Iulie 1866, rămânând în vigoare în măsura în care Statutul nu o modifică. Însuși Domnitorul Alexandru Ioan I subliniază în preambulul Statutului :

¹ Monitorul–Jurnal Oficial № 114 de Vineri, 22 Mai/3 Iunie 1864.

² Monitorul–Jurnal Oficial № 150 de Miercuri, 8/20 Iulie 1864.

³ Monitorul–Jurnal Oficial № 146 de Vineri, 3/15 Iulie 1864.

“Convențiunea încheiată la Paris în 7/19 August 1858 [...] este și rămâne legea fundamentală a României.”

De altfel, acest lucru este subliniat în mod expres în ultimul articol al Statutului :

“**Art. XX.**– Toate dispozițiunile Convențiunii de la Paris, care nu sunt modificate prin prezentul act, sunt confirmate din nou și rămân în plină și întregă vigoare”.

Statutul prevedea că “puterile publice sunt încredințate Domnului, unei Adunări Ponderatrice și Adunării Elective” (art. 1), care exercită în mod colectiv puterea legiuitoare (art. 2), dar numai Domnul are inițiativa legilor (art. 3). Se introduce deci sistemul bicameral, prin înființarea unei a doua adunări, care în Statut este numită când Adunarea Ponderatrice, când Corpul Ponderator, iar în Modificațiunile Îndeplinătoare Statutului pur și simplu Senat.

Constituția capătă prin aceste modificări și încă altele un caracter autoritar, deoarece sporea prerogativele puterii executive în dauna puterii legiuitoare.

În Statutul publicat inițial, Domnul numea pe membrii Corpului Ponderator (art. 7), dar puterile garante reduc dreptul acestuia la a numi numai pe jumătate dintre ei (Modificațiuni la art. 7). Astfel Domnul avea o mare autoritate asupra Senatului.

El numea în fiecare an și pe președintele Adunării Elective dintre deputații aleși (art. 4), având deci autoritate și asupra acesteia.

Deși prin Statut și prin Legea Electorală se lărgea în oarecare măsură dreptul la vot, din punct de vedere constituțional, Statutul reprezenta un pas înapoi.

O lege importantă din punct de vedere constituțional, adoptată sub imperiul Statutului Desvoltător Convențiunii din 7/19 August 1858, a fost *Legea pentru Organizarea Judecătorească*¹ (№ 982

¹ Lege pentru Organizare Judecătorească, Ediție Oficială, Imprimeria Națională, 1866.

din 4 Iulie 1865). Așa cum s'a relatat mai sus, Convențiunea pentru Organizarea Definitivă a Principatelor Dunărene prevedea în art. 38 inamovibilitatea numai pentru magistrații Înaltei Curți de Casațiune și Justiție. Noua lege, prefigurând crearea unor juriști competenți, prevede în art. 103 posibilitatea extinderii treptate a inamovibilității și la magistrații de la curțile de apel și de la tribunale, de sigur în măsura în care posturile respective aveau să poată fi ocupate de juriști calificați.

De asemenea, în această perioadă a avut loc o activitate rodnică de modernizare a legislației române. În primul rând, se pune în vigoare, la 1 Decembrie 1865, Codul Civil, tradus în cea mai mare parte după Codul Napoleon din 21 Martie 1804. Adaptată în oarecare măsură legislației civile anterioare, această mare operă legislativă, cu unele modificări, a rămas în vigoare până astăzi. Tot la 1 Decembrie 1865, s'a pus în vigoare și Codul de Procedură Civilă, având ca model Procedura Civilă din 1819 a cantonului Geneva din Elveția. Acesta a fost modificat de nenumărate ori în mod substanțial (1879, 1900, 1921, 1948, 1952, chiar și după 1989), dar multe texte sunt și astăzi în vigoare în forma lor inițială. De asemenea, în această scurtă perioadă, s'au pus în vigoare un Cod Penal și un Cod de Procedură Penală, care s'au aplicat până la 1 Ianuarie 1937.

CAPITOLUL III Constituțiunea din 1 Iulie 1866

Secțiunea I - a Adoptarea Constituțiunii din 1 Iulie 1866

Ca urmare atât a promulgării Statutului, cât și a Legii Agrare adoptate subsecvent, antagonismul dintre susținătorii domnitorului și adversarii săi se adâncea continuu și tot odată se accentua tendința spre un regim autoritar al puterii executive.

Punctul culminant este atins la începutul anului 1866, când presa atacă virulent puterea, iar aceasta, ca răspuns, suprimă nu mai puțin de trei publicații într'o singură lună : *Cicala* (la 6 Ianuarie)¹, *Revista Dunării* (la 11 Ianuarie)² și *Sentinela Română* (la 27 Ianuarie)³.

Situația se agravează și Guvernul își presintă demisia colectivă, dar Domnitorul, prin Decretul № 103 din 30 Ianuarie 1866, nu o primește și procedează la o remaniere a Guvernului⁴, înlocuind prin interimate pe ministrul de interne și pe cel de războiu.

Cu aceasta însă criza politică nu este rezolvată, iar principalii prejudiciați ai Reformei Agrare din 1864 a lui Cuza, membrii Partidului Conservator, împreună cu adepții unui sistem de guvernare liberal, membrii Partidului Liberal, la care se raliază o parte din armată, se unesc și pregătesc o lovitură de Stat împotriva domnitorului, pe care-l acuză de dictatură și de starea desastroasă a finanțelor țării.

La 11/23 Februarie 1866, în urma unei lovituri de Stat, Cuza

¹ Monitorul-Jurnal Oficial № 4 Joi, 6/18 Ianuarie 1866.

² Monitorul-Jurnal Oficial № 7 de Marți, 11/23 Ianuarie 1866.

³ Monitorul-Jurnal Oficial № 20 de Joi, 27 Ianuarie/8 Februarie 1866.

⁴ Monitorul-Jurnal Oficial № 24 de Marți, 1/13 Februarie 1866.

este obligat să abdice¹ și să plece în exil. Se constituie o Locotenență Domnească, formată din trei persoane - generalul Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu și colonelul N. Haralambie, locotenență care reia vechea doleanță a Adunărilor Ad-hoc de a aduce pe tron un prinț străin dintr' o dinastie domnitoare din Europa apuseană (se evita un Stat vecin cu România).

Procedând imediat la îndeplinirea scopului urmărit prin lovitura de Stat, Locotenența adresează propunerea de a urca pe tronul României contelui Filip de Flandra, din dinastia domnitoare a Belgiei, pe care Adunarea Electivă îl și proclamă Domn² sub numele de Filip I. Deoarece oferta este declinată, Locotenența Domnească propune prin Decretul № 569 din 30 Martie 1866 pe principele Carol-Ludovic de Hohenzollern³ și cheamă națiunea să-și exprime adesiunea printr' un plebiscit.

Plebiscitul are loc în zilele de 2/24 și 8/20 Aprilie 1866 și se pronunță favorabil, dar puterile garante nu recunosc rezultatul acestuia și obiectează prin *Declarația Conferinței de la Paris din 2 Mai 1866* (corespunzând cu 20 Aprilie după calendarul ortodox) că procedura guvernului provisoriu contravine art. 12 din Convențiunea din 7/19 August 1858, care prevedea alegerea Domnului de către Adunarea Electivă, și art. 3, care impunea ca Domnul să fie pământean. De asemenea, se subliniază că alegerea unui nou Domn trebuie să ducă la despărțirea Principatelor⁴, deoarece unirea lor fusese admisă numai pentru perioada domniei lui Alexandru Ioan I.

Între timp, Locotenența Domnească, anticipând obiecțiunile puterilor garante, la 19/31 Martie 1866, disolvase în baza art. 17 din Convențiunea din 7/19 August 1858 vechile Adunări, cea Electivă și Corpul Ponderator⁵, și dispusese efectuarea de noi

¹ Monitorul-Jurnal Oficial № 33 de Sâmbătă, 12/24 Februarie 1866.

² Monitorul-Jurnal Oficial № 34 de Duminică, 13/25 Februarie 1866.

³ Monitorul-Jurnal Oficial № 71 de Sâmbătă, 2/14 Aprilie 1866.

⁴ Monitorul-Jurnal Oficial № 90 de Marți, 26 Aprilie/ 8 Mai 1866.

⁵ Monitorul-Jurnal Oficial № 63 de Sâmbătă, 19/31 Martie 1866.

alegeri pentru o nouă Adunare Electivă¹, care urma să se deschidă la 28 Aprilie 1866.

Locotenența Domnească se supune de acum înaintea numai Convențiunii de la Paris din 7/19 August 1858, în mod consecvent, renunțând la drepturile pe care le-ar fi avut în baza Statutului Desvoltător Convențiunii. În consecință, la ședința inaugurală din 28 Aprilie 1866 a noii Adunări Elective, declară că nu înțelege să numească pe Președintele Adunării, urmând ca aceasta însăși să-și aleagă președintele. De asemenea, conform Convențiunii declară Adunarea Electivă drept Adunare Constituantă și nu mai numește Corp Ponderator².

După validarea mandatelor deputaților, în ședința din 1 Mai 1866, Adunarea Constituantă adoptă, cu 109 voturi *pentru* și șase *abțineri*³, următoarea declarație :

“În considerațiunea deferenței ce datorează Înaltei Porți și Puterilor Garante, Adunarea interpretează fidelă a voinței naționale necurmată și afirmată cu atâta tărie de Divanurile Ad-hoc, de toate Adunările ulterioare și acum pe urmă de Corpurile Legiuitoare la 11 Februarie, precum și de Plebiscitul din 2–8 Aprilie ;

Declară pentru ultima oară, înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor, că voința nestrămutată a Principatelor Unite, este de a rămâne pururea ceea ce sunt, o Românie una și nedespărțită, sub domnia ereditară a unui Principe străin luat dintr’una din familiile suverane ale Occidentului și că Principele ereditar al României una și nedespărțită, este Principele Carol Ludovic de Hohenzollern Sigmaringen pe care și Adunarea la rândul său îl proclamă sub numele de CAROL I.”

Este o proclamație solemnă, demnă, hotărâtă și curajoasă, înfruntând cele mai mari puteri ale Europei, care n’are nevoie de comentarii, exprimând voința națională și invocând principiul de basă al democrației : suveranitatea poporului, echivalând, nu în

¹ Monitorul-Jurnal Oficial № 87 de Joi, 21 Aprilie/3 Mai 1866.

² Monitorul-Jurnal Oficial № 95 de Duminică, 1/13 Mai 1866.

³ Monitorul-Jurnal Oficial № 99 de Sâmbătă, 7/19 Mai 1866.

drept ci în fapt, cu o adevărată declarație de independență, emancipându-se astfel de sub protecția puterilor garante prin această declarație categorică în totală contradicție cu prevederile Convenției din 7/19 August 1858.

Nu peste mult timp, la 8 Mai 1866, prințul Carol sosește în țară și la 10/22 Mai 1866 depune în fața Parlamentului următorul jurământ :

“Jur a fi credincios legilor țării, a păzi religiunea românească precum și integritatea teritoriului ei, și *a domni ca Domn constituțional.*”¹ (s.a.).

Prima măsură luată de noul Domn a fost amnistierea crimelor și delictelor politice, prin Decretul № 808 din 10 Mai 1866². Încă în drum spre București, la Pitești, prințul își manifestase dorința de a se situa mai presus de conflictele politice dintre oamenii de Stat, îndeplinind rolul de arbitru. Măsura se referea în primul rând la ultimul Guvern al lui Alexandru Ioan I, ai cărui membri fuseseră trimiși în judecata Înaltei Curți de Casațiune și Justiție prin Decretul № 558 din 29 Martie 1866 al Locotenentei Domnești³. Bine informat, prințul a luat o măsură care prevenea eventualele conflicte politice.

Abia după aceea, prințul Carol I primește demisia Locotenentei Domnești și numește noul Consiliu de Miniștri, presidat de Lascăr Catargiu⁴.

La mai puțin de două luni de la depunerea jurământului noului Domn, la 18 Iunie/30 Iunie 1866, Adunarea Constituantă votează și adoptă o nouă constituțiune, inspirată din Constituțiunea Belgiei din 7 Februarie 1831⁵, una din cele mai liberale din

¹ Monitorul-Jurnal Oficial № 105 de Sâmbătă, 14/26 Mai 1866, ședința din 10 Mai 1866.

² Monitorul-Jurnal Oficial № 103 de Joi, 12/24 Mai 1866.

³ Monitorul-Jurnal Oficial № 69 de Joi, 31 Martie/12 Aprilie 1866.

⁴ Monitorul-Jurnal Oficial № 103 de Joi, 12/24 Mai 1866.

⁵ Constitution de a Belgique du 7 Février 1831, Établissements Émile Bruylant, Bruxelles, 1988 (ediție incluzând și textele vechi, folosită de autor).

Europa, adaptată de însăși națiunea română, prin reprezentanții ei aleși prin vot liber și secret, la realitățile vieții românești.

Deși votat în unanimitate de Adunarea Constituantă, proiectul de constituție prezentat de Guvern a fost viu debătut și chiar amendat pe parcursul a unsprezece ședințe. Urgența cu care s'a adoptat urmărirea să pună puterile garante în fața unui fapt împlinit, iar existența unui model excelent a înlesnit această realizare.

Constituțiunea a fost promulgată de Domnitorul Carol I la 30 Iunie 1866 și a intrat în vigoare la 1 Iulie 1866, data publicării în Monitorul Oficial¹.

Înainte de a analiza caracteristicile acestei Constituțiuni, trebuie menționat un fapt cu totul remarcabil. Deși țara se găsea încă sub suzeranitatea Imperiului Otoman, căruia îi plătea tribut și din care făcea parte nominal, totuși nici una din prevederile ei nu menționează și nici nu face cel puțin cea mai mică referință la această dependență. Articolul 1 sună așa :

“Art. 1.– Principatele Unite Române constituiesc un singur Stat indivizibil, sub denumirea de România.”

Calificativul de *indivizibil* constituia un răspuns la insistența puterilor garante ca Principatele trebuie să se separe prin alegerea unui nou Domn. De asemenea, denumirea de “România”, în contradicție cu prevederile Convențiunii de la Paris, sublinia hotărîrea de a aduce la îndeplinire toate doleanțele exprimate de Adunările Ad-hoc.

În privința formei de guvernământ, România se transforma dintr'o monarhie electivă într'o monarhie ereditară (art. 82), ceea ce constituia încă o nesocotire a Convențiunii de la Paris, dar corespundea cu doleanța Adunărilor Ad-hoc ca dinastia să fie nu numai străină, dar și ereditară, pentru a evita declanșarea ambițiilor dinastice la succesiunea Tronului.

Se enunța principiul că toate puterile Statului emană de la

¹ Monitorul Oficial № 147 de Vineri, 1/13 Iulie 1866.

Națiune (art. 31) și era dezvoltat principiul separației puterilor în Stat. Puterea executivă era încredințată Domnului (art. 35), puterea legislativă în mod colectiv Domnului și Representanței Naționale (art. 32, alin. I), iar puterea judecătorească tribunalelor și curților (art. 36).

Representanța Națională se compunea din Senat și Adunarea Deputaților (art. 32, alin. II și III), înlocuindu-se pentru aceasta din urmă denumirea din Constituția belgiană (*Chambre des Représentants*), pentru a o păstra pe cea tradițională. Se adopta deci sistemul bicameral.

Titlul II, “Despre Drepturile Românilor”, prevedea cele mai largi libertăți : libertatea conștiinței, a presei, a învățământului, a întrunirilor. Privilegiile și titlurile de noblețe străine erau desființate (art. 12). Inviolabilitatea persoanei și a domiciliului erau garantate. Se interzicea pedeapsa cu moartea și confiscarea averii. Se asigura secretul corespondenței.

Libertatea presei (art. 24) era garantată eficient, specificându-se că ziarele n’aveau nevoie de autorizație pentru a apărea, nu puteau fi puse sub regimul avertismentelor și nici nu puteau fi suprimate sau suspendate. De asemenea, nu se puteau vota legi excepționale în materie de presă.

O singură interdicție era pusă cetățeanului român, aceea de a nu intra în serviciul altui Stat fără autorizarea Guvernului, sub sancțiunea pierderii cetățeniei române (art. 30) și o singură discriminare era impusă cetățenilor străini, numai cei de rit creștin puteau cere împământenirea (art. 7, alin. II).

Această restricție, care excludea pe Evrei și pe Turci de la posibilitatea dobândirii cetățeniei române, nu se găsea în articolul corespunzător din Constituțiunea Belgiei (art. 4) și se explică prin considerente sociale și economice pentru Evrei, care constituiau o minoritate numeroasă, cu o mare pondere economică, și prin considerente de ordin istoric pentru Turci,

această restricție fiind prezentă în toate vechile capitulații¹ dintre Principate și Imperiul Otoman, ceea ce garantase păstrarea identității naționale și a credinței creștin-ortodoxe².

Drepturile electorale se basau tot pe cens, alegătorii fiind împărțiți în patru colegii electorale în funcție de venit, profesii și demnități deținute, dar votul censitar, așa cum s'a mai spus, era preponderent în Europa în acea vreme și era prevăzut în însăși Constituția Belgiei, cea mai liberală din Europa și modelul celei române.

În afară de curțile și tribunalele ordinare, mai erau înființate și curți cu juri (jurați), care judecau crimele, precum și delictele politice și de presă (art. 105). Se interzicea înființarea de tribunale excepționale (art. 104, alin. II).

În mod numai aparent surprinzător, în această Constituțiune liberală era omis cu totul art. 100 din Constituția Belgiei, care prevedea inamovibilitatea și stabilitatea judecătorilor, ceea ce apărea ca un regres față de Convențiunea de la Paris, unde se consacra totuși inamovibilitatea magistraților Înaltei Curți de Casațiune și Justiție.

În realitate, s'a evitat în mod intenționat să se facă din inamovibilitatea judecătorilor un principiu constituțional, dată fiind diferența de nivel civic dintre Belgia și România, deoarece în țara noastră licențiații în drept erau foarte puțini. S'a preferat reglementarea progresivă a acestei probleme prin legi ordinare, pe măsura promovării unui personal calificat, mai ales că susmenționata Lege pentru Organizare Judecătorească din 4 Iulie 1865 găsisese o soluție adecvată acestei probleme dificile, dându-se

¹ Textul capitulațiilor este reprodus în *Acte și Documente relative la Istoria Renascerii României*, publicate de Dimitrie A. Sturdza și C. Colescu Vartic, Volumul I, Partea II, București, 1900, vol. II, pp. 2-8. (textele sunt reproduse în franceză).

² Deoarece Bulgaria, Serbia și Albania au fost provincii turcești, pašalâcuri, și în prezent există Bulgari și Sârbi musulmani, precum și majoritatea Albanezilor, dar, capitulațiile interzicând stabilirea Turcilor în Principate, nu există Români musulmani.

posibilitatea acordării treptate a inamovibilității, pe lângă membrii Înaltei Curți de Casațiune și Justiție, și membrilor curților de apel și ai tribunalelor județene.

Erau enumerate prerogativele Domnului (art. 93-95) și se prevedea în mod expres că “Domnul nu are alte puteri, decât acelea date prin Constituțiune” (art. 96).

Se prevăd imunitatea (art. 51) și inviolabilitatea (art. 52) deputaților și senatorilor, precum și răspunderea ministerială (art. 101), cu interdicția ca Domnul să poată apăra de răspundere pe un ministru prin ordin verbal sau scris (art. 100).

O prevedere importantă a noii Constituțiuni era modalitatea de revizuire a ei (art. 129). Convențiunea de la Paris din 7/19 August 1858 nici nu se referea în vreun fel la revizuire. Nu numai pentru că titlul său ar fi oprit-o, “pentru organizarea *definitivă*”, ci pornind de la o premisă justă din punct de vedere al dreptului internațional. În momentul intrării ei în vigoare, Convențiunea de la Paris fusese un act încheiat între mai multe State, la care Principatele Unite Române nu participaseră și nici nu puteau participa, nefiind subiecte de Drept Internațional Public în lipsa suveranității externe, și, în consecință, nu puteau schimba ceea ce hotărâseră alții.

Din momentul în care Principatele Unite Române au acceptat această Convențiune ca lege fundamentală, ele au început să o considere un act intern, transformând-o prin această acceptare, în pofida celor hotărâte de puterile garante, dintr’o favoare concedată de acestea într’un adevărat pact fundamental, asimilând-o ca atare, dat fiind prevederile sale liberale. Chiar de la bun început s’a manifestat intenția de a adapta Convențiunea la nevoile naționale. Mai întâi i-au adus o importantă amendare prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca Domn al celor două Principate, ceea ce nu fusese în intenția puterilor garante. Apoi însuși cel ales, Alexandru Ioan I, îi aduce importante modificări, ca și cum ar fi fost o lege internă. Mai întâi prin transformarea uniunii personale într’o uniune reală, chiar dacă numai pe timpul

vieții sale, dar cu intenția de a se permanentiza, apoi prin completarea ei prin Statutul Desvoltător și din acest punct de vedere Statutul lui Cuza, deși un pas înapoi din punct de vedere constituțional, a reprezentat o nouă tentativă de a se impune voința națională puterilor garante și nu invers. Acestea au fost nevoite mereu să treacă cu vederea în cele din urmă, cu unele reserve, nesocotirea Convențiunii și, astfel, s'a mai făcut un pas înainte pe calea emancipării naționale de sub tutela puterilor garante, tutelă pe care o acceptau numai pentru apărarea de posibilele abuzuri ale celor trei imperii vecine.

Alegerea prințului Carol I ca Domn al Principatelor Unite Române, declarația Adunării Constituante că unirea este definitivă și că înțelege ca monarhia să fie ereditară, în sfârșit înseși elaborarea și adoptarea unei Constituțiuni proprii, repudiind "organizarea definitivă" concedată de puterile garante, erau tot atâtea revisuiri ale Convențiunii, punând puterile garante în fața unor fapte împlinite, pe care unele le acceptau cu vădită satisfacție, puterile occidentale, dar altele, cele trei imperii vecine, le priveau cu nedisimulată desaprobară.

Deci, la 1 Iulie 1866, Principatele Unite Române s'au emancipat deplin, adoptând o Constituțiune proprie. Aceasta echivala cu o revisuire totală a *Convențiunii*, fiind un pact fundamental care reprezenta voința națiunii. De data aceasta, națiunea își rezervă și dreptul exclusiv de a-și revisui singură propria Constituțiune, drept rezultând din faptul că ea însăși a elaborat-o.

Art. 129 din Constituțiunea din 1 Iulie 1866 privitor la modalitatea de revisuire a Constituțiunii, inspirat din art. 131 al Constituțiunii Belgiei, pornește de la principiile de basă constituționale. Considerând că o constituțiune, spre deosebire de o lege ordinară, este, în primul rând, o convenție între națiune și putere și abia, în al doilea rând, o lege fundamentală, se aplică regulile stricte ale contractului de mandat.

Adunările legislative ordinare au de la națiune mandatul general de a vota și a adopta legi ordinare conforme cu Constitu-

țiunea, în baza căreia ființează și căreia trebuie să i se supună în mod necondiționat. Deci adunările legislative ordinare nu pot schimba nimic din prevederile ei, deoarece, în primul rând, acest fapt ar încălca însăși Constituțiunea, iar în al doilea rând, și-ar depăși mandatul potrivit căruia nu poate adopta decât legi ordinare.

Când evoluția firească a lucrurilor creează o contradicție între prevederile constituționale și dezvoltarea societății, puterea legislativă nu mai poate adopta legi ordinare care să corespundă cu această evoluție, deoarece ar încălca în mod implicit constituția. În acest caz, activitatea legislativă poate fi grav prejudiciată sau chiar blocată. Constituțiunea din 1 Iulie 1866 (art. 129, alin. I) dă de aceea dreptul adunării legislative ordinare să constate numai care anume dispozițiuni din Constituțiune nu mai corespund și ar trebui schimbate.

Pentru a evita ca reprezentanța națională ordinară să facă asemenea propuneri din motive de oportunitate politică, în alin. II se prevede că propunerea de revizuire trebuie citită de trei ori din 15 în 15 zile în ședință publică și să fie adoptată de ambele adunări, îndepărtându-se de Constituția Belgiei care prevedea o singură citire (art. 131).

După această procedură prealabilă, adunările legislative ordinare se dizolvau *de drept* și se convoca electoratul în termen de două luni, iar în termen de trei luni se deschideau Camerele de Revisie. Acestea aveau mandatul expres de la Națiune, dat prin însăși alegerea lor, de a revizui Constituțiunea (alin. III), iar pentru adoptarea amendărilor era nevoie de prezența a cel puțin două treimi din membrii fiecărei adunări. De asemenea, revizuirile trebuie adoptate cu cel puțin două treimi din voturile celor prezenți (alin. IV).

S'a adoptat deci, în vederea stabilității politice și a evitării revizuirilor de circumstanță, principiul dublei legislaturi, în care fiecare adunare acționează în limitele mandatului primit. Primele adunări, cele ordinare, constată oportunitatea și necesitatea amen-

dării unor dispozițiuni constituționale, următoarele adunări, cele constituante, procedează la revisuire, având mandatul special al națiunii în acest scop.

Înalta Poartă recunoaște la 23 Octombrie 1866 alegerea lui Carol I ca Domn al Principatelor Unite Române și totodată acceptă unirea definitivă. Din acest moment, România are o Constituțiune proprie și se emancipează de sub tutela puterilor garante.

Secțiunea a II - a

Declararea Independenței României la 10 Mai 1877

Din toate acțiunile oamenilor de Stat ai Principatelor Unite, acum ai României, care, ducând o politică duplicitară, în sensul bun al cuvântului, în interesul național, devansau continuu hotărârile puterilor garante, se întrevedea intenția lor de a desăvârși opera începută la 24 Ianuarie 1859, continuată la 10 Mai și 1 Iulie 1866, spre un scop urmărit cu tenacitate și perseverență : încununarea strădaniilor lor prin obținerea independenței României.

În acest scop, deși nu avea suveranitate externă, România încheie un tratat cu Rusia, permițându-i să treacă trupele pe teritoriul său, spre a ataca Turcia, cu angajamentul formal de a respecta integritatea sa teritorială și de a proclama prin tratatul de pace independența României. Convențiile încheiate¹ sunt aprobate prin Legea № 899 din 21 Aprilie 1877², cu mare majoritate de voturi de Adunarea Deputaților și de Senat (de sigur, cei care au votat contra au fost determinați de amintirea grozăviilor pe care le făceau trupele rusești când traversau teritoriul românesc).

Convențiunile încheiate constituiau un act de revoltă împotriva puterii suzerane, Imperiul Otoman. Tot odată se instalase în țară un entuziasm general și o oarecare grabă de a se

¹ Conventions conclues entre la Russie et la Roumanie le 4 (16) Avril 1877. Édition Officielle. Bucarest 1877, 11 p.

² Monitorul Oficial № 91 de Vineri, 22 Aprilie/4 Mai 1877.

proclama independența. Astfel, în ședința din 9 Mai 1877 a Adunării Deputaților, Mihail Kogălniceanu, Ministrul de Externe, a fost chiar interpelat de deputatul N. Fleva, dacă Guvernul a comunicat puterilor europene independența de Stat a României¹. Cu mult calm, Mihail Kogălniceanu a explicat că nu poate face acest lucru, deoarece România este beneficiara unor garanții internaționale, pe care le poate pierde dacă sfidează comunitatea europeană printr' o declarație formală de independență. Pentru a calma spiritele, el concede :

“În stare de resbel (sic !), cu legăturile rupte, ce suntem ? Suntem independenți ; suntem națiune de sine stătătoare (Aplause). Avem Domn de sine stătător. (Aplause)”.

Subliniază ideea că *în fapt* independența a fost afirmată, urmând să fie proclamată și *în drept* :

“când Europa va recunoaște [...] hotărîrea noastră și ne va pune sub scutul unui viitor tratat de pace European :”

Realizarea acestei politici perseverente a interesului național, prin deturnarea prevederilor internaționale, avea să fie încununată cu succes în ziua de 10 Mai 1877, când toți factorii constituționali ai țării, Domn, miniștri, parlamentari, conducătorii puterii judecătorești și ai Bisericii, într' un cadru sărbătoresc, aveau să afirme, în discursuri solemne, independența țării, iar domnul Carol I emitea un Înalt Ordin de Zi către Armată², contrasemnat de Ministrul de Rezbel (sic !), generalul de brigadă Cernat, în care se spunea :

“Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru însăși imaginea Patriei. Urmați-l dară vitejește, și când o dată laurii păcii vor reînverzi pe munții și câmpiile României, Patria, cu recunoștință, va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului *independenței române*” (s.a.).

¹ Monitorul Oficial № 118 de Vineri, 27 Mai/8 Iunie 1877.

² Monitorul Oficial № 106 de Miercuri, 11/23 Mai 1877.

Acest act statal atât de important nu a fost proclamat în mod oficial, prin îndeplinirea formelor solemne constituționale, pentru a nu sfida puterile garante, ci a fost afirmat cu prilejul și sub pretextul sărbătoririi a 11 ani de domnie a principelui Carol I, dar în istoria României, are importanța unui act constituțional real, deoarece de la această dată toate puterile Statului se comportă ca cele ale unui Stat independent, mai ales că însăși Constituțiunea din 1 Iulie 1866 fusese redactată pentru un Stat independent.

Independența avea să fie recunoscută mai întâi prin pacea de la San Stefano dintre Rusia și Turcia la 19 Februarie 1878 și apoi pe plan european prin Congresul de la Berlin din 13 Iulie 1878.

Secțiunea a III-a **Revisuirea de la 12 Octombrie 1879**

Prima revisuire a Constituțiunii din 1866 a avut loc în 1879, ca urmare a obținerii Independenței României, dar nu independența însăși atrăgea necesitatea revisuirii Constituțiunii, deoarece aceasta, anticipându-se evenimentul, de la început fusese concepută ca pentru un Stat independent.

Necesitatea a rezultat însă în urma *Tratatului de Pace de la Berlin din 1/13 Iulie 1878*, prin care s'a recunoscut Independența României¹, dar care prevedea în articolul 44 :

« **Art. 44.**– En Roumanie, la distinction des croyances religieuses et des confessions ne pourra être opposée à personne comme un motif d'exclusion ou d'incapacité en ce qui concerne la jouissance des droits civils et politiques, l'admission aux emplois publics, fonctions et honneurs ou l'exercice des différentes professions et industries, dans quelque localité que ce soit. »

Această dispoziție venea în contrazicere cu prevederile art. 7, alin. II, din Constituțiunea României, care restrângea dreptul străinilor la împământenire :

¹ Monitorul Oficial № 151 de Marți, 11/23 Iulie 1878.

“Art. 7.– Însușirea de Român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor stabilite prin legile civile.

Numai străinii de rituri creștine pot dobândi împământenirea.”

Întrucât recunoașterea României ca subiect de drept internațional era condiționată de eliminarea acestei discriminări, se impunea revisuirea art. 7 din Constituțiune.

S'a inițiat deci procedura de revisuire a Constituțiunii, urmându-se strict prevederile art. 129 din aceasta. Mai întâi, camerele legiuitoare ordinare au fost chemate să se pronunțe asupra necesității revisuirii în trei citiri consecutive, la interval de 15 zile una de alta, după care urma ca ele să fie dizolvate de drept și să se aleagă Camerele de Revisie. Dar, deși revisuirea privea un singur articol, s'a constatat că această operație era mult mai dificilă decât se așteptase.

În primul rând, toată opinia publică românească era lesată de faptul că i se impunea din afară modificarea legislației interne, chiar a Constituțiunii, după ce independența fusese cucerită prin luptă armată.

În al doilea rând, problemele sociale și economice pe care le implica această revisuire erau foarte delicate. Situația Turcilor aproape că nu a provocat nici un fel de discuții sau reacții și era normal să fie așa. De altfel, capitulațiile deveniseră caduce în urma declarării Independenței României și nu se mai punea problema primejdiei implantării de populație otomană, cum s'ar fi putut întâmpla în situația de dependență, dacă n'ar fi interzis-o capitulațiile.

În ceea ce privește pe Evrei, debaterile au fost aprige și opoziția acerbă, în special a deputaților și senatorilor din Moldova, provincie în care se găsea majoritatea populației evreiești. Moldovenii se temeau că Evreii vor deveni o forță dominantă, dacă la puterea lor economică adăugau și drepturile politice. De aceea, debaterile au fost cele mai lungi și furtunoase din întreaga istorie constituțională a României, atrăgând în această dispută nu numai presa și opinia publică, dar și marea

majoritate a cetățenilor cu drept de vot.

Pentru a împiedica revisuirea art. 7 din Constituțiune, atât deputații, cât și senatorii au practicat un adevărat *filibusterism* (este greu de stabilit dacă această metodă dilatorie a fost prima dată folosită de Americani sau de Români), menit să prelungească la infinit debaterile : se țineau discursuri lungi, interminabile, dezvoltate surprinzător de documentat și întemeiat, în care problema evreiască era abordată sub toate aspectele – istoric, social, economic, politic și chiar religios.

Pe deasupra, concomitent cu discutarea problemei evreiești, se dădea frâu liber indignării provocate de condiționarea independenței, pe care Români și-o câștigaseră ei înseși cu mari sacrificii umane și materiale și care era un drept sacru al oricărei națiuni, precum și de faptul că eram acușați de intoleranță religioasă, deși restricțiile prevăzute în Constituțiune au avut o justificare istorică (pentru Turci, în scopul prevenirii așezării lor în Principate, interdicție preluată din capitulațiile acestora cu Înalta Poartă) și una economică (pentru Evrei¹, care reprezentau, mai ales în Moldova, imensa majoritate a burgheziei, în plină ascensiune).

Pe lângă interminabilele discursuri, s'a recurs, la votarea urgenței pentru mai multe legi, de altfel importante, pentru a amâna discutarea revisuirii. Trebuie reamintit că revisuirea privea un singur articol din Constituțiune, pe când legile propuse a avea urgență erau foarte ample. La un moment dat erau șase legi² pentru care se votase urgența și nu se mai știa căreia să i se dea

¹ Autorul folosește termenul curent astăzi în limba română, dar în toate discursurile din Parlament se folosea termenul de *Jidani*, care, împreună cu *Ovrei*, erau cuvintele obișnuite în limba română în acea vreme, fără a avea conotația pejorativă de astăzi. Denumirea nouă, *Evrei*, a fost generalizată după Tratatul de la Versailles, care a impus României naturalizarea lor în bloc.

² Legea asupra Responsabilității Ministeriale, Legea pentru Aderarea la Uniunea Poștală Universală, Legea pentru Anularea Clauzei Penale, Legea pentru Administrația Domeniilor Statului, Legea Suplimentară relativă la Legațiunile și Consulatele Românești în Străinătate, precum și Administrația Centrală a Ministerului Afacerilor Străine (citată mai jos) și Legea pentru Judecătoriale Comunale și de Ocoale.

prioritate. În zadar președintele Consiliului de Miniștri, Ion C. Brătianu, intervenea în debaterile Parlamentului, apelând la naționalismul parlamentarilor și insistând asupra necesității de a discuta revisuirea, a cărei amânare bloca intrarea României în comunitatea europeană.

Mai mult, pentru a sfida puterile europene, cele două camere adoptă, chiar înainte de prima citire a declarației de necesitate a revisuirii, *Legea Suplimentară relativă la Legațiunile și Consulatele Românești în Străinătate, precum și Administrația Centrală a Ministerului Afacerilor Străine* (Legea № 274 din 14 Februarie 1879)¹, prin care agențiile diplomatice românești din străinătate erau ridicate la rangul de legații, spre a arăta că România se consideră Stat independent, indiferent de recunoașterea internațională.

Pe lângă discursurile interminabile și votarea urgenței pentru multe legi, s'a mai recurs și la alt mijloc de blocare a declarației de revisuire, și anume minoritatea parlamentară a propus nu mai puțin de șapte amendamente la declarația majorității de necesitate a revisuirii articolului 7 din Constituțiune, vizând revisuirea concomitentă și a altor articole, cu scopul vădit de a complica și amplifica debaterile, subminând astfel adoptarea revisuirii articolului 7.

În cele din urmă, Adunarea Deputaților votează pe rând cele trei citiri ale Declarației de revisuire a art. 7 din Constituțiune, propusă de majoritatea parlamentară, la 25 Februarie, la 7 Martie și la 24 Martie 1879, iar Senatul la 28 Februarie, la 9 Martie și la 24 Martie 1879. În același timp, cele două camere au respins opinia minorității, care se opunea revisuirii.

O dată realizată prima etapă a procesului de revisuire, la 25 Martie 1879, prin mesaj domnesc², cele două camere sunt dizolvate de drept.

Se fac noi alegeri pentru Camerele de Revisie, care sunt

¹ Monitorul Oficial № 35 de Miercuri, 14/26 Februarie 1879.

² Monitorul Oficial № 70 de Luni, 26 Martie/7 Aprilie 1879.

deschise prin Mesajul Domnesc¹ al lui Carol I, care spune, printre altele, exprimând nemulțumirea generală :

“Cu toate că independența o câștigasem prin propriile noastre forțe, pentru a ne admite în concernul Statelor europene, puterile cele mari au putut cere de la noi să ne conformăm ideilor generale, care predomină în Statele civilizate.”

Dând ascultare Mesajului Domnesc și imperativului revizuirii Constituțiunii, Senatul alege o comisie de 7 membri la 13 Iunie 1879, iar Adunarea Deputaților o comisie de 11 membri la 14 Iunie 1879, care să pregătească o soluție în privința modului de revizuire a art. 7 din Constituțiune. Cu o întrerupere de o lună (11 Iulie-11 August 1879), Camerele rămân în sesiune până la votarea și adoptarea revizuirii. Totuși, opoziția continuă și insistă asupra unei moțiuni a minorității în Adunarea Deputaților², care se termină cu cuvintele :

“Declară că nu e loc, *cât pentru acum*, la revizuirea art. 7 din Constituțiune.”

Desbaterile au cuprins nu numai Camerele de Revisie, ci și presa și chiar alegătorii. S’au primit pe adresa Camerelor de Revisie nenumărate memorii semnate de sute de cetățeni cu drept de vot din județele Moldovei, prin care se cere fie să se respingă propunerea de revizuire, fie cel puțin ca împământenirea Evreilor să se facă în mod individual³, “când vor da probe că s’au identificat cu Românii”.

Opoziția la revizuire nu a încetat până în ultimul moment. După ce, la 6 Octombrie 1879, Adunarea Deputaților adoptase revizuirea art. 7 din Constituțiune, la Senat, în ultima ședință la 11 Octombrie 1879, înainte de votarea finală, poetul Vasile Alecsandri propune o moțiune cu următorul cuprins :

“În prezența legitimei nemulțumiri și mării agitații, produse

¹ Monitorul Oficial № 114 de Marți, 22 Mai/3 Iunie 1879.

² Monitorul Oficial № 138 de Marți, 19 Iunie/1 Iulie 1879.

³ Monitorul Oficial № 143 de Duminică, 24 Iunie/6 Iulie 1879.

în țară prin art. 44 din Tratatul de la Berlin, care lovește dreptul absolut de legiferare al ei, propun a nu se proceda la revisuirea acestui act, înainte ca România să fie lăsată la libera ei inițiativă, și la liberul său arbitru, în privința oricărei modificări din Constituțiune, conform dreptului său absolut de legiferare, conform intereselor sale economice și naționale, conform demnității sale de Stat independent și care de secole este și a fost de sine stătător.”

Moțiunea lui Vasile Alecsandri¹ cuprindea atât revolta împotriva ultragierii voinței naționale, cât și implicațiile social-economice pe care le cauză revisuirea. Moțiunea a fost însă respinsă.

În cele din urmă, cu toată vehemența cuvântărilor și amplexarea argumentațiilor, membrii Camerelor de Revisie, conștienți de lipsa oricărei șanse de succes a opunerii lor și la imposibilitatea de a intra în comunitatea europeană fără această revisuire, au vrut să evite ca, printr'un vot restrâns, să dea imaginea unei țări dominate de intoleranță religioasă și chiar cei mai înverșunați adversari ai revisuirii au votat, împotriva convingerii lor, pentru revisuirea art. 7 din Constituțiune, astfel că aceasta a fost adoptată de Adunarea Deputaților la 6 Octombrie 1879 cu 132 de voturi pentru, 9 voturi contra și 2 abțineri, iar în Senat la 11 Octombrie 1879 cu 56 de voturi pentru, 2 voturi contra și o abținere, ceea ce constituia o mare surprisă față de vehemența cu care fusese combătută revisuirea.

Noul art. 7 revisuit a fost promulgat de Domnitor prin Decretul № 2 186 din 12 Octombrie 1879².

Articolul 7 propriu-zis, care în formularea sa inițială cuprindea două alineate, în forma sa revisuită era redus la unu singur :

“**Art. 7.**– Diferența de credințe religioase și confesiuni nu constituie în România o piedică pentru a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.”

¹ Monitorul Oficial № 234 de Marți, 16/28 Octombrie 1879, ședința Senatului din 11 Octombrie 1879.

² Monitorul Oficial № 232 de Sâmbătă, 13/25 Octombrie 1879.

O dată cu revisuirea textului proriu-zis al articolului 7, Adunarea Constituantă a adăugat și adoptat și procedura de “împământenire” (termen vechiu pentru “naturalizare”), care a fost inclusă în continuarea alineatului I al articolului 7, într’un text amplu conținând cinci paragrafe (§§ 1–5). În acest text se dădea satisfacție multiplelor cereri ca naturalizarea să se facă individual și se prevedea competența Consiliului de Miniștri în această materie, în condițiile și după procedura care se va stabili printr’o lege specială.

După doi ani, prin *Legea № 710 din 15 Martie 1881*¹, România a fost declarată Regat. Deoarece prerogativele Regelui rămâneau neschimbate, fiind aceleași pe care le avea Domnul înainte, simpla schimbare a denumirii Statului și a capului său nu impunea declanșarea procedurii anevoioase a revisuirii Constituțiunii, ceea ce s’a subliniat și în adunările legiuitoare și în presă². Nefiind vorba de schimbări de esență constituțională, ci numai de terminologie, rectificările respective se puteau face cu ocazia primei revisuirii reale a Constituțiunii și ea avea să vină foarte curând, fără să aibă nici o legătură cu proclamarea Regatului.

Secțiunea a IV - a Revisuirea de la 8 Iunie 1884

După numai un an de la proclamarea Regatului, problemele constituționale devin obiectul unor discuții aprige provocate de omul politic liberal C. A. Rosetti, prieten și partisan al lui Ion C. Brătianu, care lansează spre toamna anului 1882 o campanie publicistică în cotidianul *Românul*³, preconizând o lărgire importantă a electoratului prin desființarea celor patru

¹ Monitorul Oficial № 60 de Duminică, 15/27 Martie 1881.

² Ziarul *Românul* din 10 Iulie 1882 : “Cuvântul *Domn*, cum s’a explicat în Parlamentul Român, înseamnă Suveran, deci nu numai Principe, ci și Rege și Împărat. Deci, întru nimic proclamarea Regatului Român nu motivează o revisuire a Constituțiunii”.

³ *Românul* de Luni, 2, de Marți, 3 și de Duminică, 29 August 1882.

colegii, pentru Adunarea Deputaților, și a celor două colegii, pentru Senat, și înlocuirea lor cu un singur colegiu, cel al știutorilor de carte, ceea ce ar fi constituit un mare pas înainte spre sufragiul universal.

Mulți oameni politici au considerat prematură o liberalizare atât de radicală a dreptului de vot față de stadiul de dezvoltare civică și culturală a majorității populației, iar vehemența limbajului folosit de C. A. Rosetti a provocat o mare tulburare a vieții politice românești, ceea ce l-a determinat pe Ion C. Brătianu, prietenul lui C. A. Rosetti și președintele atât al Partidului Liberal, din care făcea parte C. A. Rosetti, cât și al Consiliului de Miniștri, să se disocieze de opiniile prea liberale ale acestuia.

C. A. Rosetti devine ținta a numeroase atacuri și este nevoit să-și dea demisia de la direcțiunea ziarului *Românul*, pe care o încredințează lui Emil Costinescu¹, și să se autoexileze la Paris, depunându-și totodată și mandatul de deputat², din cauza divergențelor politice dintre el și majoritatea parlamentară din care făcea parte.

Totuși, deși în Mesajul Regal de deschidere a sesiunii ordinare a Parlamentului din 17 Octombrie 1882 nu se vorbește nimic de reforma electorală, nici de revisuirea Constituției, ceea ce subliniază faptul că președintele Consiliului de Miniștri, Ion C. Brătianu, continua să nu împărtășească părerile prietenului său, campania susținută a lui C. A. Rosetti își arată roadele, ideile acestuia încolțind în rândul membrilor Parlamentului. Adunarea Deputaților îl alege, în lipsa sa, președinte al ei, onoare pe care C. A. Rosetti, exprimându-și gratitudinea, o declină³. Adunările Legiuitoare iau însă în discuție problema revisuirii Constituției și se formează comisii pentru propuneri de revisuire, la 10 Decembrie la Adunarea Deputaților și la 19 Decembrie 1882 la Senat.

¹ *Românul* de Miercuri, 22 Septembrie 1882.

² *Românul* de Vineri, 19 Noiembrie 1882.

³ *Ibidem*.

În cele din urmă, Ion C. Brătianu însuși, pentru a nu crea o criză politică în propriul partid, împărtășește posibilitatea revizuirii Constituțiunii, fără să întrevadă amploarea ei, iar în ședințele din 22 Decembrie 1882, atât Adunarea Deputaților cât și Senatul procedează, conform art. 129 din Constituțiune, la prima citire a declarației de revisiune și o adoptă¹.

Fără să intrăm în amănuntele revizuirii, cele două camere legiuitoare votează și adoptă necesitatea revizuirii, după a doua citire, la 29 Ianuarie 1883, respingând însă propunerea de revisiune a art. 129, care se referea la însăși procedura de revisiune a Constituțiunii, deoarece simplificarea ei formală ducea, după vorbitori, la deschiderea căii spre tiranie, premoniție ce avea să se adeverească după aproximativ șase decenii, la 30 Decembrie 1947, la instalarea republicii populare.

A treia și ultima citire a declarației de revisiune are loc în ambele corpuri legiuitoare la 4 Martie 1883² (sesiunea ordinară se prelungise prin mesaj regal, pentru a se da posibilitatea îndeplinirii procedurii prevăzute de art. 129 din Constituțiune), după care, a doua zi, la 5 Martie 1883, corpurile legiuitoare ordinare sunt disolvate de drept prin mesaj regal³, dispunându-se efectuarea de noi alegeri legislative pentru Camerele de Revisie.

După alegeri, Camerele de Revisie sunt deschise în sesiune extraordinară prin Mesajul Regal din 10 Mai 1883⁴, mesaj în care, de astă dată, se subliniază misiunea prioritară a Parlamentului de a discuta și adopta reviziunea Constituțiunii și totodată o nouă lege electorală, conform cu noile principii.

Camerele de Revisie, după discuții aprinse privind în deosebi întinderea reformei sistemului electoral, izbutesc să adopte, dis-

¹ Monitorul Oficial. Desbaterile corpurilor legiuitoare, № 46 din 28 Decembrie/5 Ianuarie 1883.

² Monitorul Oficial. Desbaterile corpurilor legiuitoare, № 88 din 5/17 Martie 1883 și № 89 din 13/25 Martie 1883.

³ Monitorul Oficial. Desbaterile corpurilor legiuitoare. № 52 din 9/21 Martie 1883.

⁴ Monitorul Oficial № 30 de Joi, 10/22 Mai 1884.

cutând articol cu articol, revisuirea Constituțiunii. Debaterile Adunării Deputaților s'au desfășurat între 28 Martie și 5 Iunie 1884, iar cele ale Senatului între 2 Aprilie și 7 Iunie 1884.

Prin *Decretul № 1 786 din 8 Aprilie 1884*, Carol I a promulgat revisuirea Constituțiunii¹, iar prin *Decretul № 1 788 din 8 Iunie 1884* a promulgat și noua *Lege Electorală* (140 de articole)², discutată, votată și adoptată concomitent cu revisuirea Constituțiunii, punând în aplicare noul sistem electoral.

Au fost revisuite în fond 21 de articole (1, 24, 40, 44, 45, 58, 59, 61, 62, 63, 68, 69, 72, 75, 77, 78, 105, 118, 121, 131 și 133), patru articole au fost suprimate (60, 70, 71 și 122) și patru articole noi au fost introduse : două au rezultat din divizarea articolului 68 în trei articole, un articol nou era introdus după art. 71, abrogat, și lua numărul acestuia, iar la urmă a fost introdus un articol adițional care a devenit art. 133, prin renumerotare.

Deoarece au fost suprimate unele articole și altele noi au fost introduse, câteva numere de articole s'au schimbat. De aceea, când este cazul, în menționarea lor numărul nou este trecut între paranteze.

Revisuirea privea în primul rând extinderea dreptului de vot prin reducerea numărului colegiilor electorale de la patru la trei pentru Adunarea Deputaților (art. 58), prin scăderea censului necesar pentru a avea drept de vot – articolele 59, 61 (60), 63 (61) și 68 (67, 68 și 69), prin desființarea deosebirii dintre alegători primari și alegătorii direcți (art. 62) și prin extinderea scutirilor de cens (art. 75).

De asemenea, modalitățile de votare erau parțial revisuite – articolele 69 (70), 71 (nou introdus), 72, 78.

Alte revisuiri privesc modalitatea de desfășurare a lucrărilor Reprezențațiunii Naționale (articolele 40, 44 și 45). Art. 77 sub noua sa redactare prevede că atât deputații, cât și senatorii

¹ Monitorul Oficial № 51 de Vineri, 8/20 Iunie 1884.

² Monitorul Oficial № 52 de Sâmbătă, 9/21 Iunie 1884.

primesc diurnă pe durata sesiunii, în timp ce vechiul articol interzicea orice fel de remunerație, directă sau indirectă, pentru senatori.

Se prevăd noi garanții pentru libertatea presei prin interzicerea oricărui fel de censură (art. 24, alin. III) și a arestului preventiv în materie de presă (art. 24, alin. XI). Răspunderea autorului unei scrieri rămâne cea principală, dar, în lipsa acestuia, răspunderea editorului devenea, din alternativă cu cea a girantului (sau girantul sau editorul), subsidiară acestuia (este răspunzător girantul, iar în lipsa acestuia editorul – art. 24, alin. VIII).

Competența Curții cu Juri este ușor modificată. Delictele de presă privind pe Rege, Familia Regală și pe suveranii Statelor străine sunt scoase de sub jurisdicția Curții cu Juri și trecute în jurisdicția instanțelor ordinare (art. 24, alin. X), în schimb se prevedea jurisdicția obligatorie a Curții cu Juri pentru acțiunea civilă rezultând dintr'un delict de presă (art. 105).

Se desființează garda cetățenească, prin revisuirea art. 121, care în forma sa primară prevedea, dimpotrivă, menținerea ei. Pe cale de consecință, se revisuiește art. 118, eliminându-se referirea, devenită caducă, la garda cetățenească, și se suprimă art. 122, care stabilea modul ei de organizare.

Se revisuiesc, de asemenea, aducându-se unele precisări, fără a schimba în fond dispozițiunile primitive, art. 131 (care devine 130) cu privire la transferul competenței fostului Consiliu de Stat și art. 133 (care devine 132) cu referire la pământurile foștilor clăcași.

Se introduce, de asemenea, la acest articol un nou alineat final, care primește numărul de articol 133 și care dispunea că prevederile Constituțiunii se vor aplica și în Dobrogea prin legi speciale.

În sfârșit, un articol special, care nu se integra în corpul Constituțiunii, dispunea înlocuirea în tot cuprinsul acesteia a termenului de "Principatele Române Unite" cu "Regatul României" și a titlului de "Domn" cu cel de "Rege", incluzându-se astfel în

Constituțiune prevederile legii ordinare din 15 Martie 1881.

Ca urmare a transformării României în Regat și a alipirii Dobrogei la România, se revisuiește și art. 1, care capătă forma :

“**Art. 1.**– Regatul României cu județele sale din dreapta Dunării constituie un singur Stat indivizibil.”

Revisuirea din 8 Iunie 1884 a constituit o etapă intermediară spre introducerea sufragiului universal, care avea să fie realizată după două decenii.

Secțiunea a V - a **Inamovibilitatea magistraților sub regimul** **Constituțiunii din 1 Iulie 1866**

Constituțiunea din 1 Iulie 1866 nu a reprodus, așa cum s'a arătat mai sus, art. 100 din Constituția Belgiei, care prevedea inamovibilitatea magistraților. Această omisiune se explica prin aceea că România nu avea la acea dată, spre deosebire de Belgia, o magistratură calificată, capabilă să aplice o legislație modernă, care la noi fusese introdusă numai în doi ani.

Aceasta nu însemna însă că principiul inamovibilității era respins, ci se lăsa reglementarea sa în sarcina legilor ordinare, care să acorde acest atribut pe măsură ce funcțiile de judecători aveau să fie completate cu persoane calificate.

La data adoptării Constituțiunii din 1 Iulie 1866 erau inamovibili numai membrii Înaltei Curți de Casațiune și Justiție în baza Convențiunii de la Paris din 1858, dar Legea pentru Organizarea Judecătorească din 4 Iulie 1865 prevedea posibilitatea acordării inamovibilității și magistraților de la curțile de apel și de la tribunale prin legiuiri speciale (art. 130).

O legiuire specială în acest sens a fost *Legea pentru Organizare Judecătorească din 5 Iulie 1890*, care prevedea acordarea inamovibilității de la data publicării legii, președinților și consilierilor de la curțile de apel (art. 90) și președinților de tribunale (art. 91), acestora din urmă numai dacă aveau titlurile de licențiat

sau doctor în drept.

Acordarea inamovibilității este extinsă prin *Legea pentru Modificarea unor Dispozițiuni din Legile relative la Organizarea Judecătorească din 23 Martie 1909*¹, care, confirmând inamovibilitățile existente (art. 129), acordă inamovibilitatea de asemenea tuturor inspectorilor judecătorești (art. 130) și judecătorilor de la tribunale numiți sau confirmați în baza acestei legi (art. 132).

Judecătorii de la judecătorii rămâneau însă supuși *Legii pentru Judecătoriile de Ocoale din 28 Decembrie 1907*², care prevedea numai o oarecare stabilitate în funcție, garantată printr'o procedură specială obligatorie a sancțiunilor în scopul promovării unor magistrați corecți și capabili (art. 131).

Legea din 23 Martie 1909 prevede că magistratul inamovibil nu poate pierde funcția decât prin demisie, ajungere la limită de vârstă, punere în retragere pentru infirmitate sau destituire (art. 133), ultimele două fiind supuse unei proceduri speciale, care garanta temeinicia măsurii. În consecință, magistratul inamovibil nu poate fi ținut răspunzător pentru hotărârile date nici de puterea executivă, nici de puterea legislativă, ci numai censurat de instanțele judiciare superioare prin exercitarea căilor de atac de către părți. El nu poate fi transferat fără consimțământul său nici chiar prin avansare, prevenindu-se astfel înlăturarea din post pe o cale ocolită, stabilitatea în funcție fiind un corolar indispensabil inamovibilității.

Deci inamovibilitatea a fost acordată treptat, pe linie ierarhică de sus în jos, sub condiția posedării titlului de licențiat sau doctor în drept, încheindu-se cu cvasitotalitatea acordării inamovibilității. Peste trei ani aveau să se vadă roadele dobândirii independenței justiției, magistratura devenind o adevărată putere în Stat, care avea să censureze actele puterii executive și chiar ale puterii legiuitoare.

¹ Monitorul Oficial № 287 de Marți, 24 Martie/6 Aprilie 1909

² Monitorul Oficial № 216 de Duminică, 30 Decembrie 1907.

Secțiunea a VI - a
Intervenția Puterii Judecătorești în Controlul
Constituționalității Legilor la 12 Martie 1912

Constituțiunea din 1 Iulie 1866 nu are nici o dispoziție care să prevadă controlul constituționalității legilor. De sigur, de multe ori justiția a fost pusă în situația unei contradicții între o lege ordinară și Constituțiune, iar modalitățile de soluționare a acestor contradicții constituiau hotărâri de speță, fără să se formuleze un principiu general.

La 16 Martie 1912, puterea judecătorească a avut însă ocazia să aducă o importantă contribuție la practica constituțională, stabilind dreptul instanțelor judecătorești de a se pronunța asupra constituționalității legilor ordinare, în cadrul general al controlului reciproc al celor trei puteri în Stat.

Problema a fost declanșată de un proces intentat înaintea Tribunalului Ilfov, Secția a II-a, de Societatea de Tramvaie din București împotriva Primăriei Capitalei și a Ministerului de Interne¹.

Speța era următoarea : Societatea de Tramvaie din București (S. T. B.) luase ființă pe baza *Legii din 18 Aprilie 1909*, care nu era o lege cu aplicare generală, cu caracter normativ, ci se raporta numai la contractul de societate pentru tramvaie, societate care funcționa conform statutelor aprobate ulterior prin *Jurnalul Consiliului de Miniștri din 26 Mai 1909*.

La 8 Iulie 1911, Consiliul Comunal al Capitalei solicită Consiliului de Miniștri să revină și să anuleze Jurnalul din 26 Mai 1909, iar Consiliul de Miniștri, prin *Jurnalul № 105/1911*, dă curs acestei cereri și anulează statutele aprobate anterior.

Societatea de Tramvaie din București chiamă atunci în judecată Primăria Capitalei și Ministerul de Interne pentru a se constata valabilitatea statutelor aprobate la 26 Mai 1909 și faptul că anularea lor ulterioară este lipsită de efecte juridice.

¹ Curierul Judiciar № 13 din 16 Februarie 1912, pp. 152 – 156.

Pentru a justifica revenirea Consiliului de Miniștri asupra aprobării date inițial statutelor S. T. B., Adunările Legiuitoare adoptă *Legea din 18 Decembrie 1911*, impunându-se condiții suplimentare acționarilor care subscriseseră la înființarea societății, neprevăzute de Legea din 18 Aprilie 1909, și, deoarece legea se aplică numai pentru viitor, pentru a evita efectul neretroactivității legii (art. 1 din Codul Civil), noua lege este declarată lege interpretativă a celei vechi. Art. 34 din Constituțiune dând puterii legislative competența să interpreteze legile, o lege interpretativă făcea corp comun cu legea interpretată și se aplica retroactiv, de la data intrării în vigoare a legii interpretate.

Primăria Capitalei și Ministerul de Interne, pârâtele, invocând noua Lege din 18 Decembrie 1911, conform căreia aprobarea dată inițial de Consiliul de Miniștri devenea ilegală, cer, pe cale de excepție, respingerea acțiunii S. T. B.

În această situație, reclamanta, Societatea de Tramvaie din București, invocă neconstituționalitatea Legii din 18 Decembrie 1911.

Tribunalul Ilfov, Secția a II-a, adoptă opinia Societății de Tramvaie din București și prin *Jurnalul № 909 din 2 Februarie 1912* (cu opinia separată a judecătorului I. G. Manu) decide în esență :

– atribuțiile puterii judecătorești constau în aplicarea atât a Constituțiunii, cât și a legilor ordinare ;

– de aici rezultă că puterea judecătorească are dreptul să constate și contrarietatea dintre o lege ordinară și Constituțiune, dar în acest cas ea este obligată să dea prioritate Constituțiunii, dat fiind că aceasta represintă legea fundamentală ;

– dreptul instanței de judecată de a constata neconstituționalitatea unei legi ordinare nu trebuie să-i fie dat în mod expres printr'o dispoziție constituțională, de vreme ce puterea judecătorească are competența să aplice atât Constituțiunea, cât și legea ordinară, ea fiind obligată să resolve orice speță ; numai dacă acest drept i-ar fi interzis în mod expres prin lege, instanța n'ar putea să o

facă ;

– nu este suficient ca o lege să fie declarată interpretativă, pentru a fi considerată ca atare, ci, ca ea să aibă acest caracter, trebuie să elucideze textul unei legi ambigue, în interpretarea căreia se constată soluții diferite în jurisprudență ;

– Legea din 18 Decembrie 1911, relativă la înființarea tramvaielor comunale în București, adoptată chiar în timpul procesului, privește un contract unic, asupra căruia nu s'a pronunțat încă nici o soluție, neevidențiindu-se posibilitatea mai multor interpretări ;

– în fapt, legiuitorul s'a substituit misiunii Tribunalului, resolvând el însuși propunerile făcute de Minister în apărarea sa, deși acestea făceau obiectul unui proces în curs ;

– Legea din 18 Decembrie 1911 impune acționarilor condiții noi, inexistente la data subscrierii acțiunilor, și cere acționarilor să declare că acceptă noile condiții și, în cas contrar, *dreptul câștigat* de către acționari la data subscrierii acțiunilor devine prin această lege un *drept litigios*, ceea ce încalcă flagrant dispozițiile art. 19 din Constituțiune, care declară proprietatea sacră și inviolabilă ;

– în consecință, Legea din 18 Decembrie 1911 este neconstituțională și instanțele nu o pot aplica.

Primăria Capitalei și Ministerul de Interne au declarat recurs împotriva Jurnalului № 909 / 1912 al Tribunalului Ilfov, Secția a II-a, invocând un singur motiv de recurs : incompetența puterii judecătorești de a controla neconstituționalitatea legilor.

Curtea de Casațiune, Secția I-a, prin Decisia Civilă № 261 din 16 Martie 1912, respinge recursul și, reluând argumentarea instanței de fond, statuează principiul competenței instanțelor judecătorești de a controla constituționalitatea legilor ordinare, principiu ce s'a dovedit just, fiind inclus ulterior în Constituțiunea revizuită de la 29 Martie 1923.

Secțiunea a VII - a**Tentativa de Revisuire Constituțională din anul 1914**

Răscoala țăranilor din 1907, pornită în Nordul Moldovei și îndreptată inițial împotriva vechililor evrei ai moșiilor boierești, care le exploatau nemilos în scopul unei îmbogățiri rapide, s'a întins în toată țară, cuprinzând Muntenia și ajungând până în Oltenia, unde revolta țăranilor împotriva unor nedrepte orânduiri sociale, a dat loc la excese și adevărate masacre. Ea a provocat discuții aprinse în Parlament, iar majoritatea parlamentară a aprobat represiunea ordonată de Guvern, deoarece răsmerița risca să scape de sub control și să pună în pericol însăși ordinea publică statală. Primul ministru D. A. Sturdza, în ședința din 13 Martie 1907, face apel la solidaritate parlamentarilor opoziției pentru păstrarea ordinii publice, apel căruia opoziția, intrată și ea în panică, îi dă curs.

Problema țăărănească ajunsese la paroxism, dar, ordinea publică prevalând asupra situației sociale, discuțiile din Parlament nu au avut un efect însemnat asupra instituțiilor politice și ordinii sociale, Parlamentul votând legi care nu constituiau decât niște paleative : Legea Învoielilor Agricole, Casa Rurală, lege care prevedea arendarea obligatorie către țăranii constituiți în obști a moșiilor Statului și ale comunelor.

Considerând că aceste măsuri nu resolvă problema țăărănească, Ion I. C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, fiind în opoziție, fiul lui Ion C. Brătianu, care se opusese în 1882 reformelor preconizate de C. A. Rosetti, reia ideile acestuia în toamna anului 1913, și propune revisuirea Constituțiunii într'o scrisoare din 7 Septembrie 1913, publicată într'un organ de presă al Partidului¹, în care preconiza :

“Desăvârșirea reformelor agrare printr'o intervenție a Statului cu drept de expropriere unde este *nevoie* pentru creșterea

¹ Viitorul, organ al Partidului Național Liberal din Bârlad, № 21 de Duminică, 8 Septembrie 1913.

proprietății țărănești, stabilirea colegiului unic, grabnica înmulțire a mijloacelor de instrucțiune și de educație, îndreptarea și dezvoltarea a tot ce trebuie să înrăurească buna stare morală, fizică și economică a claselor muncitoare se impun atât de imperios ca și întărirea organizării noastre militare de a cărei grabnică necesitate nu se poate nimeni îndoii.”

După cele două revisuri, din 1879 și 1884, timp de aproape treizeci de ani, Constituțiunea din 1 Iulie 1866 nu mai suferise nici o revisuire și era prima încercare în acest sens.

În privința colegiului unic, care aproape echivala cu sufragiul universal, Ion I. C. Brătianu, cunoscut mai mult sub numele de Ionel Brătianu, a reluat deci în 1913 exact reforma preconizată de C. A. Rosetti în 1882, pe care o combătuse tatăl său, Ion C. Brătianu. În plus, președintele Partidului Național Liberal propunea și o reformă agrară, precum și măsuri pentru dezvoltarea culturală, economică și militară a României.

Campania are succesul scontat și la începutul anului următor, la 4 Ianuarie 1914, primul ministru conservator, Titu Maiorescu, demisionează și Ion I. C. Brătianu este însărcinat cu formarea noului guvern¹. La propunerea noului prim-ministru, regele Carol I, prin *Decretul Regal № 117 din 11 Ianuarie 1914*, disolvă corpurile legiuitoare și convoacă colegiile electorale². După alegeri, la 21 Februarie 1914, Regele declară prin mesaj regal deschiderea sesiunii nouilor Adunări Legiuitoare³.

În ședința din 24 Februarie 1914⁴, M. Orleanu, președintele Adunării Deputaților, din partea majorității parlamentare liberale, propune revisuirea Constituțiunii, în sensul de a se autoriza Statul să procedeze la exproprierea marilor proprietăți, precum și să se desființeze colegiile electorale și să se înlocuiască sistemul electoral majoritar cu sistemul electoral proporțional, numit de el

¹ Monitorul Oficial № 223 de Duminică, 5/18 Ianuarie 1914.

² Monitorul Oficial № 227 bis de Sâmbătă, 11/24 Ianuarie 1914.

³ Monitorul Oficial № 261 de Vineri, 21 Februarie/6 Martie 1914.

⁴ Desbaterile Adunării Deputaților № 4 din 26 Februarie 1914.

“principiul reprezentanței minorităților”, ceea ce nu trebuie să se înțeleagă în sensul de minorități naționale (care la acea vreme nici nu existau în România), ci minoritatea electorală.

Abordează apoi problema obligativității votului, a eliminării restricțiilor puse întrunirilor sub cerul liber, a reorganizării Senatului, a transformării în principiu constituțional a inamovibilității magistraților, statuată până atunci prin legi ordinare, a instituirii responsabilității ministeriale și a extinderii aplicării Constituțiunii în Dobrogea, încorporată în 1878.

În ședința de Joi, 27 Februarie 1914 a Adunării Deputaților, deputatul C. Stere, din partea majorității parlamentare, supune deliberării următoarea declarație¹ :

“Potrivit art. 128 din Constituțiune, Adunarea Deputaților declară că este nevoie să se revizuiască următoarele articole din Constituțiune : 19, 20, 23, 26, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 101, 102, 104, 130, 131, 132 (articol adițional). Camerele de revizuire vor trebui să dispună eventual numerotarea articolelor după ordinea lor numerică.”

La 5 Martie 1914, se adoptă luarea în considerare a revizuirii Constituțiunii², iar la 6 Martie 1914 se aprobă propunerea după prima citire³. A doua citire se votează la 27 Martie 1914⁴, iar a treia și ultima citire, la 22 Aprilie 1914⁵, după care Corpurile Legiuitoare, îndeplinându-și mandatul conform art. 128, alin. II, din Constituțiune, sunt dizolvate prin Mesajul Regal citit de primul ministru în această ședință.

Urmează a doua parte a procedurii de revizuire. Se dispun alegeri generale pentru Adunările Constituante și, potrivit cu dispozițiile art. 128, alin. III, din Constituțiune, după ce prin

¹ Desbaterile Adunării Deputaților № 7 din 1 Martie 1914.

² Desbaterile Adunării Deputaților № 12 din 7 Martie 1914.

³ Desbaterile Adunării Deputaților № 13 din 9 Martie 1914.

⁴ Desbaterile Adunării Deputaților № 30 din 29 Martie 1914.

⁵ Desbaterile Adunării Deputaților № 43 din 1 Mai 1914.

Mesajul Regal din 5 Iunie 1914 este deschisă sesiunea extraordinară a Adunărilor Constituante¹, în ședința din 20 Iunie 1914, președintele M. Orleanu propune o comisie care să prezinte la sesiunea următoare lucrările necesare revizuirii Constituțiunii². Primul ministru, Ion I. C. Brătianu, apelează la reprezentanții opoziției să facă parte din Comisie. Din partea Partidului Conservator, deputații Take Ionescu și C. C. Arion declină oferta, dar deputatul Nicolae Iorga, din partea Partidului Național Democrat, o acceptă. O întâmplare semnificativă merită atenție. Unul din cei 45 de membri aleși ai Comisiei, Hagi Tudorache, cere să-i fie primită demisia și, în locul său, să fie cooptat membru Ion Mihail, unul din cei mai mari proprietari de pământ, care era, cu toate acestea, favorabil reformei agrare. Adunarea Deputaților, apreciind sentimentele generoase ale celor doi deputați, îi alege pe amândoi în Comisie. După stabilirea compunerii Comisiei, primul ministru Ion I. C. Brătianu, citește Mesajul Regal de închidere a sesiunii extraordinare a corpurilor legiuitoare³, întrucât venea vacanța parlamentară și revizuirea urma să se discute la următoarea ședință ordinară.

La data obișnuită prevăzută în Constituțiune, la 15 Noiembrie 1914, este deschisă, prin Mesajul Regal al noului monarh, Ferdinand I, sesiunea ordinară a Adunărilor Legiuitoare⁴, dar acestea nu se mai ocupă de revizuirea Constituțiunii, ci de afacerile curente legislative. Două evenimente, care interveniseră între închiderea sesiunii extraordinare și deschiderea sesiunii ordinare, au determinat, cel puțin temporar, renunțarea la discutarea revizuirii Constituțiunii. La 14/27 Iulie 1914 începe războiul dintre Austro-Ungaria și Serbia, care în câteva zile avea să se transforme într' o conflagrație quasi-europeană, iar la 27 Septembrie/10 Octombrie 1914, Carol I înceta din viață. Grava situație internațională, complicată de începutul unei noi domnii,

¹ Desbaterile Adunării Deputaților № 1 din 6 Iunie 1914.

² Desbaterile Adunării Deputaților № 12 din 26 Iunie 1914.

³ Ibidem.

⁴ Desbaterile Adunării Deputaților № 1 din 16 Noiembrie 1914.

ale cărei auspicii nu se puteau întrevădea, prevala asupra problemelor interne constituționale, preocupările oamenilor de Stat români fiind acaparate de situația generală din Europa. De aceea, revisuirea Constituțiunii este amânată *sine die*, dar ea avea să fie reluată când nimeni nu se mai aștepta, în momentele cele mai dramatice ale războiului.

În consecință, cele două revisuiri, din 1879 și 1884, au fost singurele efectuate în decursul îndelungatei domnii a lui Carol I, de 48 de ani (1866 – 1914), care a fost cea mai lungă din toată perioada de 667 de ani de până atunci a monarhiei române atestate istoric (1247 – 1914), întrecând cu un an pe cea a lui Ștefan cel Mare (1457 – 1504).

Secțiunea a VIII - a

Revisuirea Constituțională de la 19 Iulie 1917

Urcarea pe tron a regelui Ferdinand I (1914 – 1927) a avut loc la mai puțin de trei luni de la izbucnirea războiului. Deși România își declarase neutralitatea încă de la începutul războiului, în ultimele luni de domnie ale lui Carol I, era clar că aceasta constituia o hotărîre provizorie în așteptarea momentului oportun, din punct de vedere politic și militar, pentru a interveni în conflict conform cu sentimentele și interesele naționale.

România a intrat în războiu la 14/27 August 1916, dar, după un început promițător, a urmat retragerea Armatei, silită să lupte pe un front prea larg și cuprinsă ca într'un clește de forțele Puterilor Centrale (Germania și Autro-Ungaria) și ale aliaților lor răsăriteni (Bulgaria și Turcia). În cele din urmă, România avea să piardă și pe singurul ei aliat pe frontul de răsărit, Rusia, care, în urma loviturii de Stat bolșevice, a abandonat lupta¹, după care Armata Română avea să se confrunte și cu desintegrarea continuă a Armatei Ruse.

Regele, Guvernul și Parlamentul, deci toți factorii constitu-

¹ Vezi : Gheorghe Gh. Mârzescu. Fapte și impresii zilnice. Curtea Veche, București 2004, pp. 139 – 185.

ționali ai puterii politice, se refugiază în Moldova, continuându-și activitatea în condiții extrem de vitrege. La insistențele guvernului și a comandamentului rus, care considerau că Germanii aveau să ocupe și Moldova, Parlamentul¹ se refugiază mai departe, la 22 Ianuarie 1917 la Odessa, apoi în Februarie 1917 la Kerson, pe Nipru, dar în urma opririi ofensivei germane de către Armata Română se întoarce la Iași la 26 Aprilie 1917 și își reia activitatea.

După reluarea lucrărilor Parlamentului, care a avut loc la 8 Martie 1917, Nicolae Iorga rostește un memorabil discurs, în care apelează la continuarea luptei împotriva forțelor germane cotoptoare. În aceeași ședință, Take Ionescu avea să califice acest discurs drept un “îmn național”.

Resistența eroică a Armatei Române, a cărei basă era țărâni-me, readuce în actualitate revisuirea Constituțiunii, abandonată la începutul și din cauza războiului. Se impunea acordarea dreptului de vot tuturor țăranilor, principalii excluși de la acest drept prin sistemul electoral censitar, și crearea bazei economice pentru ridicarea nivelului lor de traiu prin împroprietărire.

Ca o răsplată a modului exemplar în care s'a comportat Armata Română, compusă în marea ei majoritate, soldați și ofițeri, din țărani și fii de țărani, care nu numai că a reușit să oprească ofensiva germană, dar nici nu se contaminase de ideologia comunistă, care destrămase Armata Rusă, regele Ferdinand I, într'una din vizitele sale pe front, face promisiunea solemnă că țăraniii vor fi împroprietăriți imediat după încetarea războiului, exproprietărirea începând cu terenurile agricole ale Domeniului Coroanei, și că vor căpăta drepturi politice depline, prin desființarea votului censitar și introducerea sufragiului universal.

Se reconstituie și se completează comisiile constituționale ale celor două corpuri legiuitoare, comisii care fuseseră suspendate în

¹ Vezi : Grigore Procopiu, *Parlamentul în pribegie (1916 – 1918)* București 1992 (reeditare). Autorul a citit-o în ediția princeps.

1914 (unii dintre deputați muriseră, alții nu se putuseră refugia în Moldova). După debateri aprinse, având de înfruntat o puternică opoziție, nu atât prin numărul opoziților, cât prin vehemența lor, Reprezentanța Națională votează revisuirea Constituțiunii.

Împotrivirea opoziției nu a fost unanimă : conservatorii Take Ionescu și Barbu Delavrancea susțin reforma, dar alții precum Ion I. Grădișteanu, Mateiu Cantancuzino și, mai ales, Constantin Argetoianu, combat cu vehemență nu atât reforma în sine, ci oportunitatea ei, pretinzând că se face sub presiunea războiului.

Resistența la revisuirea Constituțiunii, se întemeia și pe un principiu într'adevăr constituțional, unanim acceptat și chiar înscris în mod expres în unele constituții, potrivit căruia în vreme de războiu sau de stare de asediu, constituțiunea nu poate fi revisuită. Acest principiu vrea să evite ca, sub presiunea evenimentelor, libertăți sau drepturi ale cetățenilor, limitări impuse de starea de războiu și deci temporare, să devină interdicții constituționale permanente prin revisuirea constituțiunii.

Revisuirii din 19 Iulie 1917 nu i se poate însă imputa nesocotirea acestui principiu, deoarece prin ea nu s'a adus vreo restrângere a drepturilor cetățenești, ci, dimpotrivă, s'au acordat drepturi unei categorii de cetățeni care înainte nu le aveau. Rațiunea acestei interdicții nu se putea invoca, iar alegațiunile unor moșieri că se aducea atingere drepturilor lor, nu avea suport, deoarece nu era vorba de drepturi ci de privilegii. Este greu de apreciat, dacă opoziția se făcea numai de dragul principiului constituțional sau din interese personale.

Adunarea Deputaților adoptă revisuirea la 14 Iunie 1917, cu 135 de voturi pentru și 14 voturi contra, și Senatul la 20 Iunie 1917, cu 79 de voturi pentru și cinci contra. La 19 Iulie 1917¹ Ferdinand I a promulgat revisuirea Constituțiunii.

La 19 Iulie 1917 s'au revisuit numai trei articole, 19, 57 și 67, scopul fiind acela de a transforma în principii constituționale împroprietărirea țăranilor și sufragiul universal, urmând ca forma

¹ Monitorul Oficial № 98 de Joi, 20 Iulie/2 August 1917.

definitivă a revisuirilor și punerea de acord a altor prevederi constituționale cu aceste principii să se facă ulterior, după încetarea războiului.

Art. 19, în forma sa din 1866, prevedea că proprietatea de orice natură este sacră și inviolabilă și că nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică, delimitată restrictiv la comunicații, salubritate și apărarea țării. Exproprierea marilor moșii și domenii era deci neconstituțională.

Într'o redactare amplă, noțiunea de utilitate publică este mult extinsă prin revisuire, dându-i-se semnificații mai largi, economice, sociale și culturale.

Se introduce de asemenea o noțiune nouă, cauză de utilitate națională, aceasta referindu-se în primul rând la dezvoltarea gospodăriei țărănești ca basă a producției agricole, ceea ce făcea posibilă o largă expropriere a domeniilor și moșilor (prevăzându-se în mod expres exproprierea integrală a terenurilor agricole ale Domeniului Coroanei, așa cum promisese regele Ferdinand I pe front) și concomitent o împrumutarea a țăranilor.

Ca și în cazul revisuirii art. 7 din Constituție în 1879, după formularea principiilor generale, art. 19 cuprinde punctele esențiale pe care trebuia să le aibă în vedere o lege ordinară generală de expropriere.

Aceasta urma să fie votată conform alineatului ultim al art. 128, adică deliberarea să fie făcută în prezența a cel puțin două treimi din numărul total al deputaților și senatorilor, iar adoptarea lor să se facă cu o majoritate calificată de două treimi. Prin introducerea unor prevederi suplimentare, care nu aveau caracter constituțional, ci de lege ordinară, ceea ce a provocat o aprigă opoziție cu ocazia debaterilor privind acest articol, s'a urmărit ca, prin consacrarea constituțională a întinderii și modalităților exproprierii, să fie puse bazele viitoarei legi speciale, care să nu fie obstrucționată prin punerea în discuție a acestor probleme în cadrul unor debateri obișnuite.

Art. 57 în noua sa redactare prevedea că Adunarea Deputaților

se compune din deputați aleși prin vot universal, egal, direct, obligatoriu și secret, iar art. 67 prevedea că Senatul se compune din senatori aleși și senatori de drept. Ambele articole revizuite trimeteau la o viitoare lege electorală, care trebuia de asemenea să fie adoptată după principiile înscrise în art. 128, alin. ultim, din Constituțiune.

Revisuirea Constituțiunii la 19 Iulie 1917 era imperfectă și incompletă, ceea ce nu se putea imputa Parlamentului, date fiind condițiile în care a fost efectuată. Era imperfectă, deoarece în art. 19 se incluseseră, pe lângă principii constituționale, și prevederi specifice unei legi ordinare. Era incompletă, deoarece art. 57 și art. 67 consacrau principiul votului universal, în timp ce vechile articole nerevizuite, art. 58 – 66, privind Adunarea Deputaților, și art. 68 – 81, privind Senatul, reglementau votul censitar. Exista deci o contradicție între textele noi și cele vechi ale Constituțiunii, care practic se rezolva prin prioritatea principiilor asupra soluțiilor.

Anticipând o lege generală electorală, procedura votării cât și compunerea Corpurilor Legiuitoare au fost statornicite prin trei decrete-legi : Decretul № 3 102 din 14 Noiembrie 1918 pentru Vechiul Regat și Basarabia, Decretul-lege № 3 620 din 24 August 1919 pentru Bucovina și Decretul-lege № 3 621 tot din 24 August 1919 pentru Transilvania, Banat, Crișana, Satu-Mare și Maramureș.

Primul Războiu Mondial a constituit o piatră de încercare pentru Parlamentul Român. Nici starea de războiu, nici ocuparea celei mai mari părți a teritoriului național, inclusiv Capitala, nici vicisitudinile pribegiilor parlamentarilor prin Rusia răvășită de revoluție, nu l-au împiedicat de a-și îndeplini prerogativele sale, ca reprezentant al națiunii. Ceea ce spunea Carol I despre Parlamentul Român¹ în Mesajul Regal de închidere după Războiul de Independență din 1877 – 1778 :

¹ Monitorul Oficial № 147 de Joui, 6/18 Iuliu 1878 (toate formele ortografice deosebite de cele actuale sunt în originalul Monitorului Oficial).

“[...] în timpurile cele mai anormale, D-voastră a’ți dovedit încă uă dată eficacitatea și trăinicia instituțiilor noastre constituționale, care, de și în mijlocul rezelului, au funcționat regulat și pașnic fără uă zi de suspendare.”

se aplică cu atât mai mult Parlamentului Român din timpul Războiului Mondial. De altfel, în timpul celor trei războaie, incluzând și Războiul Balcanic din 1913, sub incidența Constituțiunii din 1 Iulie 1866, Corpurile Legislative au funcționat normal.

Încheierea păcii avea să facă posibilă o revisuire amplă, completă și modernă a Constituțiunii din 1 Iulie 1866, cu respectarea strictă a principiilor constituționale privind revisuirea, apoi adoptarea unei legi electorale generale.

CAPITOLUL IV

Constituțiunea din 29 Martie 1923

Secțiunea I - a

Revisuirea Constituțiunii sau Constituțiune Nouă ?

Revisuirea Constituțiunii la 19 Iulie 1917, realizată în împrejurări excepționale, era, oricum, așa cum s'a arătat în capitolul precedent, incompletă și imperfectă. Se impunea o revisuire în condiții de lucru normale pentru a da o formă juridică adecvată din punct de vedere constituțional textelor care, din motive de oportunitate socială, economică și politică, cuprindeau și prevederi de lege ordinară – cum fusese și art. 7 revisuit în 1879 așa era și art. 19 revisuit acum, dar și pentru punerea de acord a vechilor texte reglementând votul censitar, care nu fuseseră revisuite în 1917, cu principiile noi ale votului universal cuprinse în articolele 57 și 67 revisuite în 1917.

O simplă revisuire a Constituțiunii apărea însă insuficientă după unirea cu Vechiul Regat a trei provincii românești, Basarabia la 27 Martie 1918, Bucovina la 27 Octombrie 1918 și Transilvania la 1 Decembrie 1918. Nu se putea repeta procedeul de la 8 Iunie 1884, când printr'un simplu articol adițional (numerotat 133), s'a dispus aplicarea Constituțiunii prin legi speciale în teritoriul alipit. Situația era cu totul alta. Dobrogea, alipită în 1878, era o provincie mică compusă numai din două județe, cu o populație predominant rurală și destul de înapoiată. Cele trei provincii noi aveau, la un loc, un teritoriu și o populație mai mari decât cele ale Vechiului Regat și nu se putea extinde pur și simplu efectele pactului fundamental asupra unor cetățeni noi, cu un nivel cultural ridicat, care nu luaseră parte la încheierea lui : Constituțiunea din 1 Iulie 1866 reprezenta voința numai a locuitorilor din Țara Românească și din Moldova.

În plus, se ivise o problemă nouă, aceea a minorităților naționale (maghiară, germană, ruteană, sârbă) și a unor confesiuni noi (greco-catolică, protestantă, catolică), anterior neglijabile ca pondere în Vechiul Regat, iar tratatele de pace ne impuseseră, ca și în 1878, anumite condiții referitoare la garantarea drepturilor acestora.

În plus, apariția unei puternice economii țărănești, ca urmare a Reformei Agrare (exproprierea marilor proprietari la 16 Decembrie 1918 și împrumutarea țăranilor la 2 Aprilie 1920) și dezvoltarea pe plan industrial a țării, trebuiau reflectate în textul Constituției prin reglementarea noilor raporturi sociale create.

Într'un cuvânt, noua situație socială, economică și politică a țării impunea un nou pact fundamental.

În funcție de toate aceste elemente s'au conturat două poziții, punându-se problema dacă este într'adevăr necesar un pact fundamental cu totul nou, care să reprezinte voința întregii națiuni unite într'un singur Stat, sau era suficient ca vechea Constituție, care își dovedise vitalitatea în mai mult de o jumătate de secol, să fie mai amplu revizuită prin adaptarea ei la noile condiții.

Fiecare din aceste poziții își avea susținătorii ei mai mult sau mai puțin aprigi și problemele constituționale stârniseră un imens interes în cercurile politice și culturale, precum și în presă și în publicul larg. În scopul celei mai bune rezolvări a acestei probleme, Institutul Social Român, sub conducerea sociologului Dimitrie Gusti, a organizat o serie de 23 de prelegeri asupra temelor constituționale, ținute între 18 Decembrie 1921 și 4 Iunie 1922 de cei mai renumiți juriști, istorici și filosofi români, care prin vasta lor documentare, profunzimea analizei și ampla argumentare au fost, de sigur, de un real folos celor ce aveau să elaboreze textul noii Constituții¹.

¹ Institutul Social Român, "Noua Constituție a României și Nouile Constituții Europene", Cultura Națională, 1922, VIII + 536 p. Acestea erau reproduse, în limba franceză: Constitution de l'Empire Allemand, Constitution Fédérale Autrichienne, Constitution Belge Révisée, Constitution *Eleodor Focșeneanu*

După războiu, o perioadă de aproximativ trei ani, până în Ianuarie 1922, asistăm la o gravă instabilitate politică, în special în privința executivului, care se dovedea incapabil să rezolve numeroasele probleme pe care le ridica unirea tuturor provinciilor românești, cu dublarea teritoriului și a populației. În acest interval de timp, s'au perindat la conducere nu mai puțin de șase guverne, cam câte două guverne pe an, dintre care trei conduse de generali (Arthur Văitoianu, Alexandru Averescu, Constantin Coandă), ceea ce reflecta o înclinație spre o conducere autoritară pentru a face față situației, guverne care nu au putut purcede la o operă atât de vastă și de complicată.

Incapacitatea Guvernelor provoca intervenția Parlamentului, care amenda cu promptitudine greșelile și abuzurile executivului. În această perioadă au fost puse la vot două moțiuni de neîncredere în Guvern, de care nu se mai usase de nu se mai ținea minte.

Astfel, la 22 Iulie 1920, opoziția a depus o moțiune de neîncredere în Ministrul Industriei și al Comerțului, Octav Tăslăuanu, acusat de a fi implicat în “afacerea coroanelor”, în preschimbarea speculativă a monedei austriece în bani românești. Ca întotdeauna, în perioadele tulburi, corupția prosperă. Deși moțiunea de neîncredere a fost respinsă, ministrul fiind apărat de majoritatea parlamentară, spre a nu atrage căderea Guvernului, totuși a trebuit să demisioneze la scurt timp, insuficient însă spre a nu se face legătură între motivul moțiunii de neîncredere și demisie.

O altă moțiune de neîncredere a fost depusă în Ianuarie 1922 împotriva întregului Guvern conservator condus de Take Ionescu, pentru incapacitatea de a rezolva problemele acute ale țării. De data aceasta, moțiunea de neîncredere a fost adoptată și Guvernul a fost obligat să-și dea demisia în bloc.

de la République Polonaise, Constitution de la République Fédérative Russe des Soviets, Constitution du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes, Lois Constitutionnelles de la République Tchecoslovaque. Volumul a fost reeditat, fără anexe, sub titlul “Constituția din 1923 în desbaterea contemporanilor”. Editura Humanitas, 1990, 640 p.

Situația se schimbă prin venirea în fruntea guvernului, la 19 Ianuarie 1922, a versatului om politic Ion I. C. Brătianu, care avea ambiția să desăvârșească ceea ce începuse în 1914 fără să ducă la bun sfârșit.

Secțiunea a II - a

Lucrările Adunărilor Naționale Constituante

Devenind din nou prim-ministru, Ion I. C. Brătianu propune Regelui disolvarea corpurilor legiuitoare și organizarea de alegeri pentru Adunărilor Naționale Constituante, denumire ce voia să scoată în evidență atât caracterul lor reprezentativ pentru întreaga națiune, cât și misiunea lor. Acestea sunt deschise la 27 Martie 1922 de regele Ferdinand I, care sublinia în Mesajul Regal că deputații și senatorii

“sunt chemați să dea, pe temelii democratice sincere și sănătoase, așezământul constituțional pe care România întregită îl așteaptă”.

Se instituie o Comisie Constituțională, după care sesiunea ordinară a Parlamentului se încheie la 12 Aprilie 1922. Comisia Constituțională își încheie lucrările preliminare la 23 Noiembrie 1922, iar la 28 Noiembrie 1922 se deschid lucrările Adunărilor Naționale Constituante, care aveau să continue în mod neîntrerupt până la adoptarea noii Constituțiuni. Dar dezbaterile pactului fundamental nu are loc de la început în plenul Adunărilor, ci se formează o Mare Comisiune Constituțională, prin includerea, alături de parlamentari, a unor membri ai Guvernului și juriști de mare valoare, care lucrează la desăvârșirea anteproiectului de constituțiune.

În ședințele din 26 Ianuarie 1923, se depune în amândouă Adunărilor proiectul de constituțiune, după care se formează un Comitet Mixt al Delegațiilor celor două Adunări, care lucrează, împreună cu unii membri ai Guvernului, la elaborarea proiectului definitiv.

În ședințele din 5 Martie 1923, raportorii N. D. Chirculescu, din partea deputaților, și D. Dissescu, din partea senatorilor, depun proiectul de constituțiune în fața Adunărilor respective în forma lui finală, împreună cu rapoartele lor.

Imediat după depunerea proiectului de constituțiune și înaintea oricăror debateri, opoziția, formată din Partidul Național, condus de Iuliu Maniu, și Partidul Țărănesc, condus de Ion Mihalache, la care se raliază Pan Halippa, reprezentând pe Basarabeni, și Mihai Popovici, reprezentând pe Ardeleni, contestă competența acestor Adunări de a elabora o constituțiune, pe motiv că ea nu constituie o reprezentare reală a Națiunii.

În numele tuturor, în ședința din 9 Martie 1923 a Adunării Naționale a deputaților, Iuliu Maniu citește un protest¹, argumentând :

“Constituțiunea însăși la obârșia ei nu poate izvorî decât dintr’o delegațiune expresă dată de către Națiune unei Constituante : ori suntem sub regimul Constituțiunii din 1866 și trebuie revizuită conform art. 128, ori un Stat nou născut din Unirea Vechiului Regat cu provinciile emancipate [și atunci] alcătuirea așezământului [...] decât prin delegațiune dată de Națiune unei Constituante. [...] Sunt “Camere de Revisuire” sau “Constituantă” ?”

Protestul lor a rămas fără rezultat, deoarece Partidul Liberal, împreună cu aliații săi, dispunea de o majoritate confortabilă în ambele Adunări, grație căreia votarea avea să aibă loc într’un ritm alert.

La 12 Martie 1923 începe dezbaterile generale a proiectului de constituțiune, la 17 Martie în Senat și la 20 Martie în Cameră, se continuă cu votarea pe articole, iar la 26 Martie în Cameră și la 27 Martie în Senat, textul integral este adoptat prin vot nominal.

¹ Universul № 63 de Duminică, 11 Martie 1923, p. 5. Pentru această perioadă, autorul nu a găsit Monitorul Oficial, Partea III-a, Debateri Parlamentare, la Biblioteca Academiei Române și a fost nevoit să recurgă la presă pentru informare asupra lucrărilor Adunărilor Naționale Constituante.

Regele Ferdinand I sancționează și promulgă Constituțiunea la 28 Martie, iar a doua zi este publicată în Monitorul Oficial¹.

Față de revisuirile anterioare, mai puțin ample (cea din 1879 privea un singur articol, art. 7, și durase mai multe luni), revisuirea din 1923 ar părea cam expeditivă. Se pare însă că un text integral se poate adopta mai ușor decât prevederi separate, care declanșează interese particulare și provoacă implicații imprevisibile. De altfel, și Constituțiunea din 1 Iulie 1866 fusese adoptată în opt zile. O sursă bună, Constituția Belgiei în 1866, și un text îndelung și bine elaborat, în 1923, au facilitat activitatea consti-tuanților.

Constituțiunea votată menține principiile generale ale Constituțiunii din 1 Iulie 1866 și reproduce în cea mai mare parte textul acesteia. În fond, s'a optat deci pentru soluția revisuirii vechii Constituțiunii, dar oficial s'a pretins că este o Constituțiune Nouă, ținându-se seamă și de obiecțiunea că Noua Constituțiune în întregul ei trebuie să represinte voința tuturor cetățenilor țării, incluzând și pe cei din nouile provincii. De aceea, la votarea pe articole au fost supuse votului nu numai articolele revisuite, ci și cele rămase neschimbate, astfel încât, cel puțin formal, s'a dat o soluție acceptabilă pentru cei care susțineau un nou pact fundamental.

De altfel, spre deosebire de vechile revisuiri, când se publicaseră în Monitorul Oficial numai textele amendate, de data aceasta întreaga Constituțiune a fost publicată ca un text integral nou. Formal, era o Constituțiune nouă, în fond, era Constituțiunea veche amplu revisuită.

Deși contestată vehement în timpul adoptării ei, Constituțiunea din 29 Martie 1923 a fost în cele din urmă acceptată² în mod unanim și aplicată de toți factorii politici, deoarece contestarea ei nu privea conținutul, ci procedura de adoptare, care nu ar fi

¹ Monitorul Oficial № 282 de Joi, 29 Martie 1923.

² Vezi Eleodor Focșeneanu, 90 de ani de la intrarea în vigoare a Constituțiunii din 29 Martie 1923. România Liberă, Suplimentul ALDINE, № 360 de Sâmbătă, 29 Martie 2003, pp. II-III.

garantat reprezentarea voinței libere a tuturor membrilor Națiunii. Totuși s'ar părea că procedura urmată era singura posibilă, dată fiind situația politică europeană incertă și agitația provocată de Statele vecine revisioniste, ceea ce impunea o ordine constituțională stabilă pe tot cuprinsul țării.

Această procedură a îmbinat în mod abil modalitatea de revizuire prevăzută în art. 128 din vechea Constituțiune cu imperativul unui pact fundamental reprezentativ pentru voința întregii Națiuni. Foarte multe din articolele revizuite se regăsesc în Declarația de Revizuire din 22 Aprilie 1914 a corpurilor legiuitoare, care stabilea necesitatea amendării a 36 de articole, a căror revizuire a avut loc acum. Pentru restul articolelor revizuite, o declarație nouă de revizuire n'ar mai fi putut fi făcută decât de reprezentanții Vechiului Regat, căci numai ei erau legați de vechea Constituțiune.

Ținând seama de situația nouă care nu putuse fi avută în vedere în 1914 și care nu mai corespundea celei de atunci, combinația realizată prin revizuirea vechii Constituțiuni și supunerea ei spre adoptare în întregime Adunărilor Naționale Constituante, deși procedura nu a fost riguros constituțională, înfăptuise în mod formal pactul dintre Națiune și putere și soluția s'a dovedit viabilă datorită fondului excelent al textului adoptat.

Secțiunea a III - a

Revisuirile aduse Constituțiunii la 29 Martie 1923

O comparație între textul Constituțiunii din 29 Martie 1923 și cel al Constituțiunii din 1 Iulie 1866 este necesară spre a se determina dacă s'a instituit o nouă ordine constituțională.

Din punct de vedere formal, lăsând la o parte dispozițiile suplimentare și tranzitorii, care au mai mult un caracter de circumstanță, cele 128 de articole de fond ale Constituțiunii din 1 Iulie 1866 au avut următoarea soartă :

a) un număr de 57 de articole au rămas intacte ca formă și ca fond, suferind une ori doar schimbarea numerotării (numerotarea

nouă este trecută între paranteze) sau cel mult înlocuind, în câteva din ele, unele cuvinte sau expresii cu altele sinonime (de exemplu : împământenire/naturalizare, limite/hotare, pedeapsa morții/pedeapsa cu moartea, vot prin sculare/vot prin ridicare, vină vădită/flagrant delict, de finanțe/financiar și altele asemănătoare) sau adaptând trimiterile de la un articol la altul cu numerele noi ale articolelor : 2, 3, 11 (9), 14 (12), 15 (13), 16 (14), 17 (15), 18 (16), 28 (30), 29 (31), 30 (32), 31 (33), 32 (34), 33 (35), 34 (36), 35 (39), 37 (41), 40 (44), 41 (45), 46 (49), 47 (50), 48 (51), 49 (52), 50 (53), 51 (54), 53 (56), 54 (57), 55 (59), 56 (60), 82 (77), 83 (78), 84 (79), 85 (80), 86 (81), 87 (82), 88 (83), 89 (84), 90 (85), 91 (86), 92 (87), 93 (88), 94 (89), 96 (91), 97 (94), 98 (95), 99 (96), 100 (97), 109, 112 (113), 114 (115, alin. II), 115 (118), 116, 117, 122 (123), 123 (124), 125 (127) și 126 (138) ;

b) alte 11 articole au suferit numai schimbări ușoare de redactare sau simplificare, conținutul rămânând același : 25 (27), 36 (40), 42 (46), 45 (48), 65 (66), 73 (71), 77 (63), 108 (110), 119 (120), 120 (121) și 124 (125) ;

c) un număr de 19 articole au suferit unele omisiuni, de la simple expresii la alineate întregi, considerate superflue, sau dimpotrivă, unele adaosuri care precisau sau schimbau nesemnificativ conținutul textului, sau și una și alta : 6, 10 (8), 12 (10), 13 (11), 26 (28), 27 (29), 38 (42), 52 (55), 57 (64), 64 (61), 67, 76 (72), 104 (101 + 102), 105, 106 + 107 (108), 111 (112), 118 (119) și 127 (128) ;

d) un număr de 20 de articole au fost șterse : 9, 20, 58 – 63, 68 – 71, 75, 78 – 81, 102, 103 și 121 ;

e) numai un număr de 20 de articole au fost radical revizuite : 1, 4, 5, 6, 7 + 8 (7), 19 (17), 21 (22), 22 (23), 24 (25), 39 (43), 43 + 44 (47), 66 (62), 74 (75), 95 (90), 101 (98), 110 (111), 113 (114) și 128 (129 + 130) ;

f) în sfârșit, un număr de 24 de articole noi au fost introduse în textul constituțional și au luat numerele următoare : 18, 19, 20,

21, 26, 37, 65, 68, 69, 70, 73, 74, 76, 92, 93, 99, 100, 103, 104, 106, 107, 115 (numai alineatul I), 122 și 126.

Constituțiunea revizuită are deci 87 de articole vechi, intacte sau nesemnificativ schimbate, 21 de articole revizuite în fond și 24 de articole noi, deci în total 132 de articole, dar în urma renumerotării și a contopirii unor articole, concomitent cu divizarea altora, ea are 130 de articole de fond și opt dispoziții transitorii și suplimentare.

Din punct de vedere cantitativ, revizuirea poate părea totuși importantă, dar, dacă analizăm conținutul textelor amendate, aceasta apare mai puțin radicală, mai mult o adaptare la noua situație politică, economică și socială și o perfecționare a redactării textelor din punct de vedere literar și al tehnicii legislative.

Adunările Naționale Constituante au procedat la revizuirea Constituțiunii având ca punct de plecare înseși revizurile efectuate în 1917.

Deoarece în 1917 revizuirea art. 19 introdusese în acest text și prevederi care depășeau cadrul principiilor constituționale și, oricum, aceste prevederi ce priveau întinderea și modalitățile de expropriere și împrumutările deveniseră inutile, de vreme ce între timp exproprierea marilor moșii și împrumutările țăranilor avuseseră loc prin legi ordinare, dar votate după procedura specială a legilor constituționale, articolul revizuit într'o formă definitivă, cu redactarea adecvată, care, după renumerotare devine art. 17, revine la principii. După ce se enunță sacralitatea și inviolabilitatea dreptului de proprietate (alin. I), se prevede că o lege specială va stabili casurile de utilitate publică, precum și procedura și modul de expropriere (alin. III), eliminând, grație acestei formulări, toate aliniatele adiționale ale acestui articol introduse în 1917. Sunt menționate casurile de utilitate publică adăugate în 1917 (alin. IV), dar se renunță la noțiunea de "utilitate națională", care devenise superfluă după împrumutările. Se adaugă, tot ca o limitare a dreptului de proprietate parti-

culară, dreptul Statului de a folosi, în temeiul unei legi, subsolul oricărei proprietăți pentru lucrări de folos obștesc (alin. II).

Deci dreptul de proprietate încetează de a mai fi un drept absolut, ca sub incidența textului din 1866, căpătând și o funcție de utilitate socială. Pe această idee, bogățiile subsolului sunt declarate proprietate de Stat (art. 19), iar căile de comunicație, apele navigabile și flotabile și spațiul atmosferic sunt incluse în domeniul public (art. 20). Apariția industriei și dezvoltarea ei în peisajul țării impun intervenții ale Statului în relațiile dintre patroni și muncitori, precisându-se că toți factorii producției se bucură de o egală ocrotire și prevăzându-se totodată și asigurarea socială a muncitorilor în cas de accidente (art. 21).

Prin revisuirea din 1917 a art. 57 și a art. 67, articolele 58 – 63 (privitoare la alegerea deputaților) și respectiv articolele 68 – 81 (privitoare la alegerea senatorilor) deveniseră caduce, deoarece ele reglementau sistemul electoral censitar, desființat prin cele două articole. De aceea, toate aceste articole au fost reelaborate pentru a fi puse de acord cu sistemul electoral nou, mult mai simplu, sau suprimate și înlocuite cu articole noi.

Pe lângă revisuirea legată de aceste două principii introduse în 1917, era necesară și revisuirea celorlate articole prevăzute în Declarația de la 22 Aprilie 1914 a corpurilor legiuitoare, când procesul de revisuire fusese stopat de izbucnirea războiului.

În afară de acestea, Tratatul de Pace de la Paris, ca și în urmă cu 40 de ani, ne impuneau prevederi categorice cu privire la garantarea drepturilor minorităților. De aceea, în articolele 5, 7, 10 (8), 26 (28) și 27 (29), se înserează o precizare impusă prin tratatele de pace¹: “fără deosebire de origine etnică, de limbă și de religie”.

Se garantează astfel drepturile minorităților naționale, dar în același timp s'a considerat necesar, ca o contrapondere și o

¹ Traité entre les principales puissances alliées et la Roumanie, Paris, le neuf décembre mil neuf cent dix-neuf. De asemenea, se impunea României naturalizarea în bloc a tuturor Evreilor (Vezi Anexa № XXII).

măsură preventivă în eventualitatea unor tendințe separatiste, să se enunțe în alt mod caracteristicile Statului român :

“**Art. 1.**– Regatul României este un Stat *național, unitar și indivizibil*” (s.a.).

Dacă în 1866, se accentua caracterul indivizibil al Statului român, deoarece puterile garante insistau asupra menținerii diviziunii celor două Principate, acum era necesar să se insiste asupra caracterului național, în contrast cu plurinațional, și unitar, în contrast cu Statul federativ.

În felul acesta se precisau limitele garantării drepturile minorităților naționale, ceea ce înainte nu fusese necesar, deoarece Vechiul Regat nu avusese minorități naționale, afară de Evrei, care nu puneau probleme de separatism teritorial. Tot în acest scop a fost necesar să se introducă un text nou, art. 126, care prevedea că “limba românească este limba oficială a Statului Român”, prevedere inadecvată în 1866.

În domeniul organizării administrative teritoriale, nu mai sunt menționate plășile¹, ca unități teritoriale intermediare între comună și județe (art. 4).

Menționându-se că biserica ortodoxă rămâne biserica dominantă în Stat, se acorda un statut aparte bisericii greco-catolice, precisându-se că este o biserică românească, având întâietate față de alte culte (art. 22, fost 21).

La articolul 6 se adaugă două alineate, în care se stabilește un regim distinct pentru acordarea drepturilor femeilor : pe când pentru drepturile politice se prevede că legi speciale, adoptate cu o majoritate de două treimi, vor determina condițiile în care femeile le pot exercita (alin. II), pentru drepturile civile se prevede numai că acestea vor fi stabilite pe baza deplinei egalități a celor două sexe (alin. III), ceea ce însemna că erau lăsate la latitudinea legiuitorului ordinar.

Libertatea presei este menținută întru totul. Primele șapte

¹ Totuși, în fapt, ele au continuat să existe și apoi au fost consacrate și în drept prin Legea pentru Unificare Administrativă din 13 Iunie 1925 (V. p. 98).

alineate din art. 24 trec intacte în art. 25, iar al unsprezecelea (și ultimul alineat), care prevede că “arestul preventiv în materie de presă este interzis”, trece intact în alineatul ultim al art. 26, nou introdus, privind în mod special răspunderea în materie de presă.

În consecință, alineatul VIII al art. 24, care privește tot răspunderea în materie de presă, trece, de asemenea, la art. 26, despărțindu-se în două alineate, unul privind publicațiile periodice (alin. I) și altul publicațiile neperiodice (alin. II), adăugând și răspunderea tipografiei la publicațiile neperiodice, dacă autorul și editorul sunt necunoscuți. Alineatul III al aceluiași articol prevede răspunderea civilă solidară a proprietarului în toate cazurile.

Prin trecerea alineatului VIII al art. 24 la art. 26, vechiul alineat IX devine alineatul VIII al art. 25 și este revizuit în sensul unei mai precise formulări a obligațiilor organizatorice ale publicațiilor periodice în vederea determinării responsabilității. Alineatul X, privind judecarea delictelor de presă de către Curtea cu Juri, trece la art. 26, alin. IV, dar revizuit prin adăugarea, la derogarea privind delictele de presă împotriva Regelui, a Familiei Regale și a suveranilor Statelor străine (lit. a), a încă două categorii de delict de presă scoase din competența Curții cu Juri și date în competența tribunalelor ordinare : îndemnuri directe la omor și rebeliuni, dacă n’au fost urmate de executare (lit. b) și calomniile, injuriile și defăimările aduse persoanelor particulare sau funcționarilor publici, atinși în viața lor particulară sau în cinstea lor (lit. c).

Se introduc în art. 25 două alineate noi : alineatul IX, care prevede obligația proprietarului unei publicații noi de a se înscrie în registrul comerțului, și alineatul X (și ultimul), care prevede că sancțiunile pentru nerespectarea dispozițiilor precedente se vor stabili prin legi speciale.

Deci vechiul articol 24 care trata la un loc regimul presei și responsabilitatea în materie de presă se divide acum în art. 25, care reglementează libertatea presei propriu-zise, și în art. 26,

care se referă exclusiv la răspundere în materie de presă.

La art. 25, privind secretul corespondenței, care devine art. 27, se adaugă secretul convorbirilor telefonice.

În Titlul II mai găsim două revisuri : se suprimă obligativitatea căsătoriei religioase (art. 23, fost 22) și se generalizează obligativitatea învățământului primar (art. 24, fost 23), deoarece între timp se realizase sarcina impusă de art. 23 de a se înființa școli în toate comunele.

Ca și în Titlul II, privind Drepturile Românilor, care cu excepțiile arătate mai sus rămân aceleași, la Titlul III “Despre Puterile Statului” revisuirea e redusă și une ori ne semnificativă, mai ales în ceea ce privește puterea executivă și cea legislativă.

În ceea ce privește puterea executivă, acum se reglementează Consiliul de Miniștri ca un corp distinct (art. 92 – 93, ultimul nou introdus), întru cât vechile texte constituționale tratau pe miniștri în mod separat. Ministrul Justiției este însărcinat să presinte Regelui spre promulgare legile adoptate de adunările legiuitoare și tot el va păstra și unul din originalele legilor adoptate, al doilea exemplar depunându-se la Arhivele Statului (art. 37, nou introdus).

În privința puterii legislative, în afară importantei revisuri prin introducerea sufragiului universal, schimbările nu sunt de esență. Durata mandatelor deputaților și senatorilor este stabilită în mod uniform la patru ani (art. 62), extinzându-se durata mandatelor prevăzută de fostul art. 66 pentru deputați și la durata mandatului senatorilor, suprimându-se totodată art. 78 care prevedea pentru mandatul senatorilor o durată de opt ani, cu reînnoire din patru în patru ani. De asemenea, deoarece activitatea legislativă devenise mai intensă, deschiderea sesiunii parlamentare se devansează cu o lună (15 Octombrie în loc de 15 Noiembrie) și se prelungeste durata sesiunilor cu două luni, de la trei luni la cinci luni (art. 90, fost 95), deci de la 15 Octombrie la 15 Martie anul următor, în loc de 15 Noiembrie la 15 Februarie anul următor, cum era înainte.

O importantă modificare privind activitatea legislativă o constituie înființarea Consiliului Legislativ, tratat într-o secțiune nouă, Secțiunea III “Despre Consiliul Legislativ”, cuprinzând un singur articol, art. 76 din Capitolul I “Despre Representanța Națională”, din Titlul III “Despre Puterile Statului”.

Întrucât Secțiunea I-a tratează “Despre Adunarea Deputaților”, Secțiunea a II-a “Despre Senat”, iar noua Secțiune a III-a “Despre Consiliul Legislativ”, ținând seamă și de titlul capitolului care le cuprinde pe toate trei, “Despre Representanța Națională”, s’ar părea că se introduce o a treia cameră a puterii legiuitoare.

Încadrarea sub același capitol a prevederilor privind Consiliul Legislativ nu înseamnă însă că acesta constituie încă un factor al puterii legislative, ci se explică prin faptul că acest organism, compus din juriști de înaltă calificare, are ca sarcină controlul preventiv al constituționalității legilor : toate proiectele de lege, fie din inițiativa puterii executive, fie din inițiativă parlamentară (afară de cele ce privesc creditele bancare), precum și regulamentele de aplicare a legilor sunt supuse avizului obligatoriu prealabil al Consiliului Legislativ, aviz care avea însă numai caracter consultativ, iar nu deliberativ.

Se prevede, de asemenea, că o lege specială va determina organizarea și modul de funcționare a Consiliului Legislativ, lege care avea să fie adoptată și promulgată la 25 Februarie 1925.

Un capitol mai amplu revizuit, din Titlul III, “Despre Puterile Statului”, este Capitolul IV, “Despre Puterea Judecătorească”, care în redactarea sa din 1866 avea numai două articole.

Art. 104 din Constituțiunea din 1866 prevedea că nici o jurisdicție nu se poate crea decât prin lege (alin. I), se interzicea instituirea unor comisii sau tribunale extraordinare (alin. II) și se prevedea o singură Curte de Casațiune pentru toată țara (alin. III). Prin revizuire, acest articol se împarte în două : art. 101, care reproduce primele două alineate, cu o înăsprire a interdicției de la alineatul II, specificându-se că nu se pot crea

comisiuni și tribunale extraordinare “în vederea unor anume procese, fie civile, fie penale, sau în vederea judecării unor anume persoane”. Alin. III trece nemodificat în art. 102, cu mențiunea că vechea Curte de Casație devine acum Curte de Casație și Justiție.

Cellalt articol al vechii Constituțiuni, art. 105, privind Curtea cu Juri, păstrează cu ușoare modificări textul vechi și chiar numărul, deoarece între art. 102 și art. 105 s’au introdus articole legate de jurisdicția ordinară. Acestea privesc controlul judecătoresc al constituționalității legilor (art. 103), inamovibilitatea magistraților (art. 104), iar la sfârșitul capitolului s’au mai introdus două articole, art. 106 privind înființarea justiției militare și art. 107 privind contenciosul administrativ.

Controlul judecătoresc al constituționalității legilor fusese anticipat de Curtea de Casație, Secția I, încă de la 12 Martie 1912. Revisuirea din 29 Martie 1923 confirmă justetea acestei decizii și consacră prin text constituțional (art. 103) dreptul puterii judecătorești de a controla constituționalitatea legilor. În plus față de această decizie, statornicește, ceea ce puterea judecătorească nu avea căderea să o facă, și competența materială a judecării constituționalității legilor : numai Curtea de Casație și Justiție în Secțiuni Unite avea această competență, ceea ce era și firesc, date fiind gravitatea și dificultatea conflictului dintre Constituțiune și legea ordinară, care nu puteau fi lăsate la aprecierea judecătorilor de fond, pe de o parte, și pentru a se asigura o interpretare unică pe toată țara, pe de altă parte.

Controlul judecătoresc al constituționalității legilor se menține însă în cadrul separației puterilor în Stat. Puterea judecătorească putea numai să constate că legea care se invocă este neconstituțională și o declara inaplicabilă, dar numai în cazul dedus judecății, fără a putea lua o hotărîre cu privire la lege. În cadrul atribuțiilor lor, adunările legiuitoare, ținând seamă de decizia instanței supreme, aveau obligația să reia în discuție legea și să o abroge sau să o modifice, punând-o de acord cu

Constituțiunea.

Deci, în vederea întăririi aplicării stricte a Constituțiunii, revisuirea din 29 Martie 1923 introduce atât controlul preventiv al constituționalității legilor prin Consiliul Legislativ (art. 76), cât și controlul represiv prin Curtea de Casație și Justiție în Secțiuni Unite (art. 103).

Constituțiunea revisuită dă, de asemenea, în competența puterii judecătorești și controlul actelor puterii executive, prin înființarea contenciosului administrativ (art. 107). Puterea judecătorească poate anula actul ilegal al unei autorități administrative care vatămă pe un cetățean sau poate obliga organul administrativ la plata de daune (daune cominatorii) până la data restabilirii dreptului celui vătămat. De asemenea, instanța judecătorească poate obliga la daune fie autoritatea administrativă, fie pe funcționarul vinovat de săvârșirea actului ilegal. Nu cad însă în competența puterii judecătorești censurarea actelor de guvernământ (de exemplu, rechisiții) sau acte de comandament militar (recrutări, concentrări).

Inamovibilitatea judecătorilor este consacrată prin art. 104, urmând ca o lege specială să determine condițiile în care ea operează.

Ca urmare a războiului din 1916-1918, când s'a constatat necesitatea unei mai bune organizări a armatei și a unei discipline mai severe, se prevede organizarea justiției militare printr'o lege specială (art. 106) și se înființează un Consiliu Superior al Armatei (art. 122, nou introdus).

Titlul VII, "Despre Revisuirea Constituțiunii", păstrează principiul dublei legislaturi, care este perfecționat și amplificat, divizându-se în două articole, unul referitor la procedura prealabilă a adunărilor legiuitoare ordinare (art. 129), altul privind procedura însăși de revisuire a adunărilor constituante (art. 130).

Se trece în Constituțiune practica constituțională de a se înființa o comisie constituțională, care să propună revisuirile

necesare, ceea ce se făcuse și anterior, dar fără ca textul să o prevadă, și, față de această nouă garanție, se reduc la două citirile din 15 în 15 zile. Restul procedurii rămâne neschimbat.

În concluzie, prin această revisuire, Constituțiunea României din 29 Martie 1923, păstrând intact spiritul liberal al vechii Constituțiuni din 1 Iulie 1866, printr'o formă superioară din punct de vedere al tehnicii legislative și într'un limbaj sensibil modernizat și specializat, adaptează vechile texte la situația politică, economică și socială din epoca postbelică și perfecționează în același timp sistemul de control al respectării libertăților cetățenești și al regimului puterilor în Stat.

Secțiunea a IV - a **Legi Adoptate în Aplicarea** **Constituțiunii din 29 Martie 1923**

Legea pentru Persoanele Juridice din 5 Februarie 1924¹. Această lege, zisă și Legea Mârzescu după numele Ministrului Justiției, George G. Mârzescu, care a inițiat-o, este un exemplu de longevitate a unei legi bune² și constituie un exemplu concret al adagiului *Quandoque leges dormiunt, nunquam pereunt*.

Liberul exercițiu al dreptului de asociere stă la baza acestei legi, care, într'un mod amănunțit și într'o redactare juridică superioară, stabilește condițiile de înființare și modurile de încetare și reglementează organizarea și funcționarea persoanelor juridice.

Deoarece dreptul de asociere constituie cel mai mare pericol pentru un Stat totalitar, el a fost drastic restrâns, până la suprimare de regimul comunist prin *Decretul № 31 din 30 Ianuarie 1954 pentru Persoanele Fisice și Juridice*, care însă nu abrogă legea anterioară. Mai mult, pentru că acest decret nu prevedea modul de organizare și funcționare a persoanelor juridice, Ministerul Justiției recurge la vechea lege pentru a

¹ Monitorul Oficial № 27 de Miercuri, 6 Februarie 1924.

² Dana Davidescu. Succesul Legii Mârzescu. Cotidianul din 6 Aprilie 1994, cu urmare în Cotidianul din 7 Aprilie 1994.

umple această lacună, considerând-o în vigoare în măsura în care nu este *implicit* abrogată prin decretul comunist¹. Pe măsură însă ce construirea socialismului a avansat, ea a fost total abandonată, nemaifiind nici cel puțin menționată (*leges dormiunt !*) în culegerile de legi². O dată cu revenirea la ordinea constituțională, după 22 Decembrie 1989, legea veche a început să fie din nou aplicată, în mod automat, fără vreo intervenție a legiuitorului și chiar inclusă în repertoarele legislative³ (*nunquam pereunt !*).

Legea № 738 din 25 Februarie 1925 pentru Organizarea și Funcționarea Consiliului Legislativ⁴. Legea a fost adoptată în baza art. 76, alin. III, din Constituțiunea din 29 Martie 1923, pentru “a ajuta în mod consultativ la facerea și coordonarea legilor și la întocmirea regulamentelor generale pentru aplicarea acestor legi” (art. 1). Avizul era deci numai consultativ, nu deliberativ.

Consiliul Legislativ are deci controlul preventiv al constituționalității legilor, în timp ce controlul represiv rămânea în competența Curții de Casație și Justiție în Secțiuni Unite, conform art. 103 din Constituțiunea din 29 Martie 1923. Legea îi obliga să facă cereri de consultare pe “președintele Consiliului de Miniștri pentru proiectele de Constituțiune și legi constituționale” și pe “fiecare ministru pentru proiectele de lege și de regulamentele generale căzând în competența departamentului respectiv” (art. 62), afară de legile pentru credite bugetare.

Consiliul avea de asemenea obligațiunea de a ține evidența legilor și de a semnala “pentru abrogare sau modificare pe toate acele cari, în total sau în parte, sunt căzute în desuetudine” (art. 3,

¹ Ministerul Justiției. Legislația Civilă Uzuală, Vol. II. Editura Științifică, 1956, pp. 32-41.

² Consiliul Legislativ. Repertoriul Legislației Republicii Socialiste România în vigoare la 1 Ianuarie 1988 (ultimul repertoriu apărut sub regimul comunist), București, 1988, 576 p.

³ Repertoriul legislativ al României, Editura Monitorul Oficial R. A., București, 1993.

⁴ Monitorul Oficial № 45 de Joi, 26 Februarie 1925, pp. 1985 – 1997.

lit. a), precum și « viciile constatate în interpretarea și aplicațiunea legilor și de a propune abrogarea sau modificările ce s'ar impune » (art. 3, lit. b).

Legea pentru Unificarea Administrativă din 13 Iunie 1925¹. Această lege reorganizează Statul, în urma unirii provinciilor românești, în județe și comune, iar, în baza abilitării date prin art. 2, alin. 4, din Constituțiune, reglementează și organizarea plășilor, conduse de pretori. Legea avea să fie abrogată după patru ani, prin art. 572 din *Legea pentru Organizarea Administrațiunii Locale*² din 3 August 1929, în care pretorul lua denumirea de prim-pretor, fiind ajutat de unu sau mai mulți pretori.

Legea Electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat din 27 Martie 1926. După adoptarea Constituțiunii din 29 Martie 1923, s'a adoptat și o nouă Lege electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat, Legea № 1 424 din 27 Martie 1926³, care reducea într'o oarecare măsură efectele sufragiului universal asupra reprezentării proporționale în Parlament.

Această lege a introdus "prima electorală", iar repartizarea mandatelor se făcea într'un mod complicat dar ingenios. Mai întâi se totalizau rezultatele alegerilor pe țară și se calcula procentul obținut de fiecare grupare politică. Gruparea politică care avea cel mai mare procent, dar nu mai mic de 40 %, era declarată grupare majoritară, iar celelalte se numeau grupări minoritare (art. 90).

Se calculau apoi procentele obținute în fiecare circumscripție, iar acolo unde una din grupările politice obținea majoritatea absolută (deci cel puțin 50 %), ea primea în acea circumscripție numă-

¹ Monitorul Oficial № 128 de Duminică, 14 Iunie 1925.

² Monitorul Oficial № 170 de Sâmbătă, 3 August 1929. O amplă analiză a legilor administrative a fost făcută de doctorandul japonez Takafumi Nakajima în lucrarea sa "Legea pentru unificarea administrativă din 1925", din păcate nepublicată până în prezent.

³ Monitorul Oficial № 71 de Sâmbătă, 27 Martie 1926.

rul de mandate conform procentului realizat efectiv (art. 91).

Se scădea din numărul total al mandatelor pe țară numărul mandatelor atribuite în circumscripțiile în care se realizase o majoritate absolută (art. 92), iar mandatele rămase din aceste circumscripții, împreună cu mandatele din circumscripțiile în care nici o grupare nu realizase majoritatea absolută, se totalizau și se împărțeau astfel : gruparea declarată majoritară primea 50 % din aceste mandate, prima electorală, iar celelalte 50 % erau împărțite proporțional între toate grupările, inclusiv cea majoritară (art. 93). Grupările politice care nu obțineau cel puțin 2 % pe țară nu luau parte la această împărțea (art. 94, alin. IV), dar primeau, așa cum s'a arătat mai sus, mandatele din circumscripțiile în care avuseseră majoritatea absolută.

Sistemul nu era atât de inechitabil cum ar apărea la prima vedere. În definitiv, orice grupare politică primea toate mandatele cuvenite în circumscripțiile în care obținuse majoritatea absolută, iar prima electorală se acorda în cea mai mare parte din mandatele în care nici una dintre grupări nu obținuse o majoritate absolută.

Prin acest sistem se putea realiza în mod teoretic și o adevărată reprezentare proporțională strictă, în cazul în care în toate circumscripțiile una dintre grupări obținea o majoritate absolută. De asemenea, prima electorală putea fi neglijabilă, dacă numărul circumscripțiile în care nu se obținuse de nici o grupare o majoritate absolută era mic.

Această lege a fost dictată de împrejurări obiective. Prin unirea celorlalte provincii românești cu Vechiul Regat, sistemul de două partide puternice, Partidul Conservator și Partidul Liberal, care se succedau la putere, se destrămase, deoarece la partidele tradiționale din Vechiul Regat, s'au adăugat partidele existente în noile provincii.

În cele din urmă aceste partide aveau să fusioneze cu partide din Vechiul Regat (cu excepția Partidului Conservator care avea să dispară de pe scena politică), dar până atunci, în acea perioadă

de confruntări cu situațiile dificile de după războiu și de adaptări la aceste situații, distribuirea pur proporțională a mandatelor ar fi creat dificultăți enorme în obținerea majorității în adunările legiuitoare și deci în formarea guvernelor, obligând la coaliții guvernamentale, improprii în acea perioadă : putere instabilă în împrejurări puțin stabile.

Această lege avea să asigure într'adevăr guverne stabile cu majoritate parlamentară confortabilă, unele din ele, cum se va vedea, profitând pentru impunerea unor pachete de legi autoritare, dar în cele din urmă ea avea să provoace o criză politică la 20 Decembrie 1937, când nici unul din partide nu putut atinge cota de 40 % pentru a obține prima electorală.

Legea din 20 Aprilie 1932¹ privitoare la Ridicarea Incapacității Civile a Femeii Măritate. Această lege pune în aplicare recomandarea din art. 6, alineatul III, din Constituțiunea din 29 Martie 1923, care suna :

“Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe basa deplinei egalități a celor două sexe.”

Legea abrogă articolele 197 – 208, alin. 1 din art. 687, pct. 3 din art. 950 și art. 1 879 din Codul Civil, art. 15 și 16 din Codul Comercial și art. 623 – 626 din Codul de Procedură Civilă, în vigoare în Vechiul Regat, care condiționau exercitarea drepturilor civile de către femeia măritată de “autorisațiunea bărbatului ei”.

În aceeași intenție, se modifică art. 194, 952 și 1 285 din Codul Civil, prevăzându-se : “Căsătoria nu restrânge capacitatea femeii de a exercita drepturile civile” (art. 194, alin. II) și “Femeia are administrarea, folosința și libera dispoziție asupra averii sale parafernale” (art. 1 285).

Prin lege s'a realizat deplina egalitate între bărbat și femeie în ceea ce privește dreptul de dispoziție asupra proprietății private.

¹ Monitorul Oficial № 94 de Miercuri, 20 Aprilie 1932.

PARTEA A II - A
PERIOADA LOVITURILOR DE STAT
(8 Iunie 1930 – 30 Decembrie 1947)

CAPITOLUL I

Lovitura de Stat de la 8 Iunie 1930

Viața politică și constituțională din perioada interbelică a fost puternic influențată de criza dinastică ce s'a declanșat în ultimii ani ai domniei lui Ferdinand I. Prințul moștenitor Carol, fiul lui Ferdinand I, trimite la sfârșitul lunii Decembrie 1925 din Veneția, unde se găsea cu amanta sa Elena Lupescu, o scrisoare Regelui, prin care renunță la succesiunea tronului și la toate prerogativele care decurgeau din această calitate.

Era a treia renunțare *irevocabilă* a acestui principe aventuros, pe care, de această dată, Regele nu o mai poate trece cu vederea și convoacă la 31 Decembrie 1925 Consiliul de Coroană, care îl sprijină în hotărârea sa de a desmoșteni pe prinț. În acest scop, convoacă apoi în sesiune extraordinară și Adunările Naționale Constituante, care, la 4 Ianuarie 1926¹, votează, cu 231 de voturi *pentru* și numai trei voturi *contra*, primirea renunțării la tron a prințului moștenitor Carol și tot odată constată că succesiunea tronului revine de drept principelui Mihai, fiul lui Carol.

Întru cât noul principe moștenitor era un copil, Adunările Naționale Constituante adoptă *Legea pentru Primirea de Reprezențaiunea Națională a Regenței numită de M. S. Regele Ferdinand I*, în următoarea alcătuire : principele Nicolaie, fiul mai mic al Regelui, Miron Cristea, patriarhul României, și Gheorghe Buzdugan, președintele Curții de Casație și Justiție.

Legislatura Partidului Național Liberal condus de Ion I. C. Brătianu a fost una din puținele care și-au dus până la capăt mandatul de patru ani (1922-1926), după care au urmat trei guverne efemere : generalul Alexandru Averescu (30 Martie 1926 – 3 Iunie 1927), Barbu Știrbei (4 Iunie – 20 Iunie 1927) și din nou Ion I. C. Brătianu (21 Iunie – 24 Noiembrie 1927).

¹Monitorul Oficial № 4 de Marți, 5 Ianuarie 1926

La 20 Iulie 1927, moare regele Ferdinand I și este proclamat Rege nepotul său Mihai I, care, fiind copil, domnește sub regența așa cum fusese numită încă din viață de bunicul său, conform art. 83 din Constituțiune, dar unul din membrii regenței, Gheorghe Buzdugan, președintele Curții de Casație și Justiție, moare în Octombrie 1929 și este înlocuit cu Constantin Sărățeanu, consilier la Curtea de Casație și Justiție.

În același an cu regele Ferdinand I, la 24 Noiembrie 1927, moare și Ion I. C. Brătianu, și dispare astfel un tandem politic care a servit cu abnegație și succes interesele naționale.

Guvernul care fusese format de Ionel Brătianu este condus după moartea acestuia de fratele său Vintilă Brătianu timp de aproape un an (24 Noiembrie 1927 – 9 Noiembrie 1928), dar alegerile din Decembrie 1928 sunt câștigate de Partidul Național Țărănesc, rezultat din fuzionarea la 10 Octombrie 1926 a Partidului Național, condus de Iuliu Maniu, și a Partidului Țărănesc, condus de Ion Mihalache.

Guvernul a fost format de Iuliu Maniu și se părea că s'a readus stabilitatea politică, datorită popularității pe care și-o câștigase primul partid, făuritorul unirii Transilvaniei cu Vechiul Regat, și a vigoarei politice pe care o demonstrase secundul.

Într'adevăr această legislatură a durat aproape trei ani, mai întâi fiind prim ministru Iuliu Maniu (10 Noiembrie 1928 – 9 Octombrie 1930), apoi George Mironescu (10 Octombrie 1930 – 17 Aprilie 1931), dar a fost confruntată cu două crize grave : criza internă, dinastică și politică, efect al slăbiciunii regenței, formată din oameni fără clarviziune politică, o improviatație la care fusese silit de împrejurări defunctul rege Ferdinand, și criza economică, consecință a crizei economice mondiale, provocate de crahul de la Bursa din Wall Street de la New York de la 29 Octombrie 1929.

Parlamentul, în această legislatură, a fost pus în situația de a se pronunța din nou asupra crizei dinastice și a succesiunii la tronul României.

Pentru a întări regența, Iuliu Maniu a negociat prin emisarii săi reîntoarcerea în țară a fostului principe moștenitor, care trăia la Paris sub numele de Carol Caraiman, cu două condiții : să fie numit nu rege ci prim-regent al fiului său, regele minor Mihai I, și să renunțe la legătura sa extraconjugală cu Elena Lupescu, reluând căsătoria cu prințesa Elena, mama Regelui.

Reîntors în țară la 7 Iunie 1930, în mod clandestin, fără a-l încunoștința pe Iuliu Maniu, fostul prinț moștenitor nu se ține de cuvânt și pretinde să fie proclamat Rege, susținut și de fratele său prințul Nicolae, primul regent, care fusese depășit de gravele probleme politice. Această nouă întorsătură a evenimentelor provoacă demisia lui Iuliu Maniu ca prim ministru, care nu voia să patroneze detronarea Regelui legitim, fiind înlocuit cu George G. Mironescu (7 – 12 Iunie 1930).

Evenimentele se precipită. A doua zi, la 8 Iunie 1930, Adunarea Deputaților își începe ședința la ora 11,35, în prezența a 317 de deputați din 387 (deputații liberali boicotau Parlamentul la aflarea venirii fostului principe moștenitor). După ce se ia act de demisia primului ministru Iuliu Maniu și numirea altui prim ministru, Adunarea Deputaților își continuă lucrările obișnuite până la ora 12,35, când sunt întrerupte brusc. La mai puțin de o oră, la 13,20, ambele corpuri legiuitoare, de sigur în urma unor aranjamente de culise, se întrunesc într'o singură adunare ca Reprezențațiune Națională în prezența a 311 de deputați și 185 de senatori.

Reprezențațiunea Națională, cum s'a autonumit, a anulat¹ cu 485 de voturi *pentru* și unu singur *contra*, Legea din 4 Ianuarie 1926 prin care se luase act de renunțarea la tron a principelui moștenitor Carol. Astfel s'a votat o lege prin care Regele legitim, Mihai I, a fost *în fapt* detronat și din Rege devenea prinț moștenitor, primind titlul, din punct de vedere istoric nu numai anacronic dar și eronat, de Mare Voievod de Alba Iulia.

Nimeni nu a obiectat împotriva acestei lovituri de Stat, sin-

¹ Monitorul Oficial № 124 bis de Duminică, 8 Iunie 1930.

gurele discursuri care s'au ținut au fost panegirice exagerate aduse noului rege Carol al II-a, pe care parlamentarii îl adulau, poleindu-și trădarea de a fi fost complici la detronarea Regelui legitim.

Se poate spune că, de data aceasta, Parlamentul Român a abdicat pentru prima oară de la menirea sa constituțională de conclav al reprezentanților Națiunii și prin votul dat nu a exprimat voința sa independentă, ci s'a făcut ecoul ambiției autorului loviturii de Stat, Carol Caraiman.

Parlamentul a violat regulile constituționale unanim recunoscute și înscrise în regulamentele celor două adunări legiuitoare : s'a întrunit fără o convocare constituțională, prelugindu-se însă în mod abusiv până la 14 Iunie 1930¹ sesiunea ordinară care expira, a votat legi care nu se aflau pe ordinea de zi și care nu au fost supuse avizului prealabil al Consiliului Legislativ. Aceste legi nu aveau nici expunere pe motive nici raportul Comisiei de resort. În sfârșit, termenul de *anulare* este impropriu – o lege nu se anulează, ci se modifică sau se abrogă, dar s'a voit să se dea caracter retroactiv nouilor legi adoptate, ceea ce depășea prerogativele lor de corpuri legiuitoare ordinare, care nu se puteau pronunța asupra problemelor constituționale.

De la 8 Iunie 1930, zi care la dorința și din dispoziția lui Carol II a devenit sărbătoare națională și s'a numit *Ziua Restaurației*, după modelul lui Ludovic al XVIII-lea în 1814, sărbătorită cu mare fast în fiecare an până în 1940, chiar dacă viața Parlamentului nu s'a deteriorat brusc vizibil prin această capitulare de la o tradiție glorioasă, prestigiul său s'a pierdut încetul cu încetul și anticipa completa lui dispariție în mai puțin de opt ani.

Procesul de degradare a vieții politice a cuprins treptat toate sectoarele din țara noastră după venirea lui Carol II, mai ales că instituția esențială a vieții constituționale, Parlamentul, fusese prima care capitulase și făcuse de la bun început, spre desonoarea

¹ Monitorul Oficial № 123 de Sâmbătă, 7 Iunie 1930.

sa, o concesiune inadmisibilă.

Discuții aprinse au provocat în Parlament proiectul de lege propus la 3 Februarie 1933¹ de guvernul Alexandru Vaida Voievod pentru introducerea stării de asediu, proiect de lege, pe care Ion Mihalache, consultat în prealabil de subsecretarul de Stat de la Ministerul de Interne, Armand Călinescu, l-a desaprobat categoric

“Proiectul pentru autorizarea stării de asediu” fusese propus ca urmare a tulburărilor de la Atelierele C. F. R. Grivița, care aveau să culmineze cu incidentele de la 15 – 16 Februarie 1933, și a fost prezentat de Armand Călinescu în Adunarea Deputaților, argumentând că țara se afla în fața unui complot comunist, deoarece la Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, care se ținuse la Moscova între 3 și 24 Decembrie 1931, se hotărâse înlocuirea social-democraților din sindicate, infiltrarea comuniștilor în instituțiile de Stat și instigarea muncitorilor din fabrici la organizarea de greve.

Proiectul avea un articol unic, al cărui prim alineat suna :

“**Articol unic.**– Guvernul este autorizat a declara la orice moment ar crede de cuviință, pe termen de cel mult șase luni, starea de asediu generală sau parțială, în condițiile legii din 10 Decembrie 1864, cu completările din art. 2 al decretului regal № 2 798 din 14 August 1916 și din art. 1, paragrafele 2, 3 și 4 ale decretului regal din 3 Iulie 1918”.

Cei care au luat cuvântul, primul ministru Alexandru Vaida-Voevod, Gheorghe Gh. Mironescu, Richard Franasovici, Octavian Goga, A. C. Cuza, deplângând situația la care s’a ajuns printr’o politică socială greșită, au considerat totuși măsurile luate de Guvern erau indispensabile pentru apărarea națională.

S’a disociat nuanțat de teza guvernamentală, dr. N. Lupu, dar, în mod paradoxal, cu unele obiecții, guvernul este susținut de deputatul social-democrat Ioan Mirescu, care subliniază subver-

¹ Desbateri Parlamentare № 32 de Joi, 9 Februarie 1933, pp. 937 – 938.

siunea comunistă.

Proiectul de lege este votat în Adunarea Deputaților, la ora 24, cu 202 de voturi *pentru* și 42 de voturi *contra*, apoi, la ora 2 noaptea, se adoptă și de Senat cu 100 de voturi *pentru* și unu *contra*.

Deoarece Alexandru Vaida-Voievod, primul ministru, ceda tot mai des amestecului în afacerile politice al camarilei regale, condusă de Ernest Urdăreanu, Mareșalul Palatului, și Elena Lupescu, amanta Regelui, Iuliu Maniu, care se angajase pe calea unei confruntări cu Regele, își dă demisia de la Președinția Partidului Național Țărănesc, al cărui membru era primul ministru.

Ceea ce a fost votat într'o situație excepțională, va fi reluat de guvernul liberal Gheorghe Tătărăscu, după o situație de asemenea excepțională, asasinarea primului ministru liberal Ion Gh. Duca, la 29 Decembrie 1933, pe peronul gării Sinaia, de un grup de legionari, denumit NICADORI, dar și ulterior când situația nu o mai justifica, dar guvernării se deprinseseră să resolve orice situație dificilă, fără să fie excepțională, prin declararea stării de asediu, care avea să fie prelungită în mai multe rânduri, ceea ce le dădea posibilitatea să guverneze prin decrete-legi.

La 7 Aprilie 1934 se adoptă *Legea pentru Apărarea Ordinii în Stat*, în baza căreia orice grupare politică considerată că "periclitează ordinea politică și socială" putea fi imediat disolvată.

În baza stării de asediu care se prelungea mereu, fără să fie justificată de vreo situație excepțională, și prin delegarea puterii legislative guvernului pe perioada vacanțelor parlamentare, guvernul Gheorghe Tătărăscu avea să propună în bloc spre aprobare pachete de decrete-legi, care se refereau la cele mai diverse probleme, ceea ce împiedica discutarea lor în fond. Deputatul național-țărănist Virgil Potârcă caracteriza proiectul de lege din 9 Iulie 1934 pentru acordarea deplinelor puteri guvernului, în baza căreia era autorizat ca în perioada vacanței parlamentare să ia pe cale de decrete-legi unele măsuri :

“[...] o măsură legislativă unică prin caracterul ei excepțional și necunoscută în istoria constituțională a țării.”

Avertizând asupra pericolului în timp ce încă mai putea fi înlăturat, în ședința din 16 Noiembrie 1934, N. N. Săveanu avea să declare în discursul ținut cu ocazia alegerii sale ca Președinte al Adunării Deputaților¹ :

“[...] Permiteți-mi însă să reamintesc că azi mai mult ca oricând se cere să menținem cât mai sus prestigiul Parlamentului. Regimul parlamentar, adânc minat în multe țări, este atacat cu violență, acusat chiar că el este cauza tuturor relelor.

Adversarii lui – al căror număr sporește mereu – îl socot nu numai într’o criză acută, dar în plin faliment.

Cei însă care îi pricep însemnătatea, recunosc că regimul parlamentar este cea mai puternică garanție a păstrării libertăților publice, libertăți cucerite și cu greutate și cu jertfe.”

Parlamentul a început să-și piardă independența, devenind un instrument în mâinile partidelor politice în lupta pentru putere – cum aprecia plastic, dar cinic, deputatul Constantin Argetoianu, de altfel cel mai puțin îndreptățit să facă o asemenea remarcă.

La 14 Martie 1935, Iuliu Maniu, într’un lung discurs, avea să declare în Adunarea Deputaților, în care debaterile asupra stării de asediu se prelungiseră până la 2 noapte, că aceste legi urmăresc protejarea camarilei prin censură, indicând astfel adevărata cauză a deteriorării vieții politice.

Continuându-și acțiunea de subminare a Parlamentului, guvernul liberal Gheorghe Tătărăscu depune la 2 Aprilie 1935 spre ratificare un număr de 21 de proiecte de lege, iar la 16 Decembrie 1936 un număr de 46 de proiecte de lege².

La 18 Decembrie 1936, opunându-se ratificării acestui pachet

¹ Monitorul Oficial, Partea III-a, Debaterile Parlamentare, № 2 de Marți, 20 Noiembrie 1934, p. 6.

² Monitorul Oficial, Partea III-a, Debaterile Parlamentare № 13 de Miercuri, 10 Februarie 1937, pp. 303-307.

de 46 de decrete-lege, deputatul Grigore Iunian¹ prevestea ceea ce avea să se întâmple nu peste mult timp :

“[...] Dar să nu vă mirați mâine, când pe baza acestui certificat de pauperitate, și morală și intelectuală, pe care Parlamentul și-l va da prin ratificarea acestor decrete, în condițiunile în care e cerută, – să nu vă mirați dacă, pe baza acestui certificat, mâine se va veni cu abolirea unei instituțiuni, care se dovedește inutilă și costisitoare.”

Limitarea prerogativelor puterii legislative avea ca scop erodarea acestei instituții constituționale, pregătindu-i-se, așa cum prevedea Grigore Iunian, desființarea sa. Ultimele ședințe ale Parlamentului român au avut loc în Noiembrie 1937, după care a fost dizolvat, expirându-i mandatul.

La 23 Noiembrie 1937, Iuliu Maniu revine la conducerea Partidului Național Țărănesc, și, decis să pună capăt politicii personale a regelui Carol al II-a, încheie, în acest scop, pentru alegerile generale din 20 Decembrie 1937, un cartel electoral cu partidul Totul pentru Țară, noul nume al Mișcării Legionare, și cu liberalii georgiști (desidența liberală a lui Gheorghe Brătianu), ceea ce avea să provoace căderea guvernării lui Gheorghe Tătărașcu, care pregătea pas cu pas înmormântarea democrației.

Resultatul alegerilor² a fost următorul :

<u>Partidul</u>	<u>Procent</u>	<u>Mandate</u>
Partidul Național Liberal	39,21 %	152
Partidul Național Țărănesc	22,26 %	86
Totul pentru Țară	17,00 %	66
Partidul Național Creștin	9,99 %	39
Partidul Maghiar	4,84 %	19
Partidul Național Liberal (georgiștii)	4,24 %	16
Partidul Radical	2,46 %	9

¹ Monitorul Oficial, Partea a III-a, Desbaterile Parlamentare № 13 de Miercuri, 10 Februarie 1937, p. 331.

² Monitorul Oficial № 301 de Joi, 30 Decembrie 1939.

Partidul Social Democrat	0,94 %	–
Frontul Muncii	0,23 %	–

Resultatul alegerilor părea să fi stopat acest proces de degradare a vieții parlamentare, deoarece Partidul Național Liberal, care îl provocase, nu obținuse 40 % din voturi pentru a obține prima electorală și, deci, căzuse de la putere, neavând majoritatea parlamentară necesară (195 mandate \triangleright $387 : 2 = 193,5$, la care trebuia adăugat un mandat) pentru a forma un guvern. După toate regulile constituționale, sarcina formării unui nou guvern trebuia încredințată lui Iuliu Maniu, șeful partidului din opoziție care obținuse cele mai multe voturi, un apărător vajnic al Constituției și al regimului democratic.

Ca un paradox, dușmanul inițial de moarte al prințului aventurier Carol, Partidul Național Liberal, care a boicotat înscăunarea lui la 8 Iunie 1930, avea să-i netezească drumul spre dictatură, prin Gheorghe Tătărăscu și alți tineri liberali veleitari, în timp ce Partidul care-i facilitase revenirea, Partidul Național-Țărănesc, urmărea să-i pregătească căderea, fără rezultat, din nefericire, cel puțin pentru moment.

CAPITOLUL II

Lovitura de Palat de la 10 Februarie 1938

Ca urmare a veleităților autocrate ale lui Carol al II-a, criza politică, în stare mai mult sau mai puțin latentă în primii șapte ani de domnie ai săi, se declanșează la 20 Decembrie 1937¹, când guvernul liberal condus de Gheorghe Tătărăscu, adept al conducerii autoritare regale, nu întrunește la alegeri cele 40 de procente necesare pentru a obține prima electorală și demisionează.

Eșecul în alegeri al Partidului Național Liberal a fost provocat, așa cum am arătat mai sus, de cartelul electoral al opoziției, condus de președintele Partidului Național Țărănesc, Iuliu Maniu, care, pentru a bara drumul spre o guvernare autocrată a lui Carol al II-a, politică susținută de guvernul liberal al lui Gheorghe Tătărăscu, a coalizat majoritatea forțelor opoziției, inclusiv Garda de Fier, având acum titulatura “Totul pentru Țară” – o alianță surprinzătoare între cel mai intransigent apărător al regimului constituțional și inamicii declarați ai democrației, Mișcarea Legionară. Ca și în 1866, o coaliție nefirească s’a încheiat în vederea unui scop liberal. Alianța a fost numai cu caracter electoral, încetând în mod automat o dată cu publicarea rezultatului alegerilor.

Conform practicii constituționale, Regele ar fi trebuit să încredințeze formarea unui nou guvern șefului partidului din opoziție cu cel mai mare procent de voturi obținut, respectiv lui Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, și, deoarece nici acesta nu obținuse 40 % din sufragii ca să primească prima electorală, dacă nu reușea să formeze o coaliție guvernamentală, să disolve, după întrunire, corpurile legiuitoare și să fixeze noi alegeri.

¹ Monitorul Oficial № 4 de Miercuri, 5 Ianuarie 1938.

Dar regele Carol II nu procedează conform practicii constituționale usuale. Chiar înainte de publicarea rezultatului alegerilor, pe care, de sigur, îl cunoștea, Regele primește în audiență la 29 Decembrie 1937¹ pe A. C. Cuza, pe generalul Ion Antonescu, pe Gheorghe Tătărașcu, care își dăduse demisia cu o zi înainte, la 28 Decembrie 1937², și pe Octavian Goga, după care încredințează în mod surprinzător formarea guvernului lui Octavian Goga, șeful, împreună cu A. C. Cuza, al Partidului Național-Creștin, partid care nu obținuse decât 9,99 % din sufragii la alegeri.

De sigur, Regele procedase astfel în intenția de a avea o guvernare slabă, pe care să o poată manevra, fapt care resulta și din faptul că la Ministerul de Interne apărea Armand Călinescu, fost membru al Partidului Național Țărănist, care însă avea să se dovedească un om servil al Regelui, și fusese, de sigur, impus de el noului prim-ministru, iar acesta era nevoit să-l accepte față de favoarea ce i se făcea.

Toate aceste manevre derutante, despre care Iuliu Maniu avea să scrie în presă articolul “De Anul Nou”³, aveau un scop bine determinat.

Pe motiv că Guvernul nu avea o basă parlamentară și deci nu putea governa, Regele prin Decretul-Lege № 89 din 18 Ianuarie 1938⁴, disolvă corpurile legiuitoare chiar înainte de data fixată pentru deschidere, care urma să aibă loc la 17 Februarie 1938, și fixează noi alegeri generale la 2 Martie 1938 pentru Adunarea Deputaților și la 5 – 6 Martie 1938 pentru Senat, convocându-se noile Adunări pentru 10 Martie 1938. Astfel ultimul Parlament ales democratic din istoria țării nu a ținut nici o singură ședință !

¹ Comunicatul № 105 din 29 Decembrie al Casei Regale. Monitorul Oficial № 300 de Miercuri, 29 Decembrie 1937.

² Universul № 1 de Sâmbătă, 1 Ianuarie 1938, care apăruse Vineri, 31 Decembrie 1937 (la acea vreme, ziarele purtau data zilei următoare).

³ Universul № 3 de Marți, 4 Ianuarie 1938, p. 5. Articolul a fost reprodus și de ziarul Patria din Cluj.

⁴ Monitorul Oficial № 14 bis Marți, 18 Ianuarie 1938.

Toate aceste manevre derutante aveau un scop bine determinat. În noaptea de 9 spre 10 Februarie 1938, în locuința din spatele Palatului Regal, “Casa Nouă” cum fusese denumită, între orele 3,15 noaptea și 6,30 dimineața, patru oameni, regele Carol al II-lea, Gheorghe Tătărașcu, fostul prim ministru înainte de alegeri, Armand Călinescu, fost subsecretar de Stat la Ministerul de Interne în guvernul național-țărănist al lui Alexandru Vaida-Voievod, dar și ministru de interne impus de Rege în ultimul guvern Octavian Goga, și Ernest Urdăreanu, mareșalul Palatului¹, complotează împotriva Statului constituțional.

După o noapte albă a celor patru complotiști, la 10 Februarie 1928, Regele dă lovitura de Palat, prin care demite guvernul Goga-Cuza și, în aceeași zi, însărcinează pe patriarhul României, Miron Cristea, să formeze noul guvern, pe ai cărui membri îi numește el însuși, dintre transfugii din marile partide².

A doua zi, prin Decretul Regal № 856 din 11 Februarie 1938, se introduce, fără nici o expunere pe motive, starea de asediu pe tot cuprinsul țării pe timp nelimitat³.

Evenimentele se precipită. Prin Comunicatul № 32 din 15 Februarie 1938 se suspendă orice audiență la Rege tot pe timp nelimitat⁴, pentru ca numai peste cinci zile, la 20 Februarie 1938, Regele să adreseze poporului o proclamație în care “înfățișează” o nouă Constituțiune, pe care o supune “învoirii” poporului. În aceeași zi se publică textul integral al acestei Constituțiuni (redactată într’un timp record de Istrate Micescu, ministru de externe în guvernul demis), precum și Decretul Regal № 901 din 20 Februarie 1938⁵, prin care se instituie un plebiscit la 24 Februarie 1938. Votul se făcea printr’o declarație verbală, consemnată pe liste separate cu cei ce votau *pentru* și cu cei ce votau *contra*.

¹ Armand Călinescu, Însemnări politice, 1916–1939, Humanitas 1990, p. 377.

² Monitorul Oficial № 33 bis de Joi, 10 Februarie 1938.

³ Monitorul Oficial № 34 de Vineri, 11 Februarie 1938.

⁴ Monitorul Oficial № 38 Miercuri, 16 Februarie 1938.

⁵ Monitorul Oficial № 42 de Duminică, 20 Februarie 1938.

În urma unui vot verbal, nominal și cu listă separată pentru oponenți, în condițiile stării de asediu declarate, plebiscitul a consemnat 4 297 581 de voturi *pentru* și numai 5 483 de voturi *contra*.

Prin Decretul Regal № 1 045 din 27 Februarie 1938, Carol al II-a și-a promulgat propria Constituțiune¹, care se publică în aceeași zi.

La numai o lună după aceea, prin Decretul Regal № 1 422 din 30 Martie 1938², Regele avea să suprima și partidele politice.

Noua Constituțiune reprezenta un abus precedat și anticipat de actele anticonstituționale menționate mai sus. Ea era o constituție concedată, istoric anacronică, deoarece constituțiile concedate precedă în mod firesc constituțiile democratice, iar nu invers. Aceasta însemna însă ruperea pactului fundamental dintre Națiune și Monarhie, pact pe care îl enunțase Carol I în prima sa proclamație, după depunerea jurământului pe Constituțiunea din 1 Iulie 1866, revizuită apoi la 29 Martie 1923, deoarece, pe de o parte așa-zisa Constituțiune nu mai emana de la Națiune, ci de la puterea executivă, iar pe de altă parte, pentru că nu s'a respectat modalitatea de revizuire a Constituțiunii, singura care garanta că noile schimbări represintă însăși voința Națiunii.

Constituțiunea Carol al II-lea "abrogă" în mod abusiv, prin art 98, alin. V, pe data promulgării ei, deci pe 27 Februarie 1938, "Constituțiunea promulgată de Decretul Regal № 1 366 din 28 Martie 1923".

Termenul de "abrogare" nu se putea aplica unei constituțiuni, căci aceasta ar însemna denunțarea pactului fundamental dintre Națiune și Putere și deci fie instalarea anarhiei fie a dictaturii. Numai prin revizuire pactul fundamental poate fi modificat, operație la care trebuie să ia parte Națiunea însăși direct, prin referendum, în cazul unor modificări izolate, sau indirect, printr'o Adunarea Constituantă. Șeful puterii executive, Regele, nu avea

¹ Monitorul Oficial № 48 de Duminică, 27 Februarie 1938.

² Monitorul Oficial № 75 de Joi, 31 Martie 1938.

nici cel puțin prerogativa de a abroga o lege ordinară, ci numai de a o sancționa și promulga după adoptarea ei de către adunările legiuitoare. Cu atât mai puțin însăși Constituțiunea.

Așa-zisa consultare populară, Plebiscitul din 24 Februarie 1938, nu a putut reprezenta aprobarea Națiunii. Pe de o parte, pentru că a fost organizat în mod nedemocratic, sub stare de asediu, cu vot deschis, oral și cu listă separată pentru opoșanți, care se expuneau la repercusiuni, și deci voința populară era viciată. Pe de altă parte, o consultare populară adevărată, un referendum, cu vot secret însă, se folosește numai pentru a obține învoirea Națiunii pentru adoptarea unei măsuri bine determinate.

În Constituțiunea Carol al II-lea apare și o inadvertență. Noua constituțiune conținea o contradicție, de care nu scapă nici o lege care încalcă procedura de modificare prevăzută chiar de legea modificată sau abrogată. Constituțiunea din 1866/1923, în vigoare la data apariției noii Constituțiuni, este “abrogată” de aceasta din urmă pe data intrării ei în vigoare, deci pe 27 Februarie 1938. Chiar pornind de la ipoteza falsă că această abrogare ar fi fost constituțională, înseamnă că până la 27 Februarie 1938 era în ființă vechea Constituțiune, astfel că toate actele săvârșite de Rege până la punerea în vigoare a noii Constituțiuni erau nule și neavenite, deoarece încălcau Constituțiunea în vigoare la data când au fost emise: demiterea guvernului, instaurarea stării de asediu, impunerea unei noi Constituțiuni prin decret regal și însuși plebiscitul, care nu era prevăzut în Constituțiunea din 1866/1923.

În fond, deși reproduce din vechea Constituțiune un mare număr de texte referitoare la drepturile Românilor, cu multe restricții însă, principiile sale nu sunt câtuși de puțin liberale¹. În primul rând, Titlul II, care tradițional trata drepturile omului, în noua Constituțiune este împărțit în două capitole, primul “Despre

¹ Mircea Djuvara, *La Nouvelle Constitution Roumaine et son esprit*, în *Revue du Droit public et de la Science politique en France et à l'Étranger*, Avril-Mai-Juin 1939, pp. 277 – 308.

datoriile Românilor”, al doilea “Despre drepturile Românilor”. Prioritatea datoriilor față de drepturi demonstrează însuși spiritul Constituțiunii. În vechea Constituțiune, Românii aveau numai trei datorii : de a urma cursurile școlii primare, de a îndeplini serviciul militar și de a plăti impozitele. Rostul unei constituții este să garanteze drepturile cetățenilor în cas de abuzuri ale Puterii, iar nu să le impună datoriile. Datoriile se stabilesc prin lege ordinară, care trebuie respectată de toți cetățenii.

Separția Puterilor în Stat era desființată și se produce o concentrare masivă a puterii în mâinile Regelui, care devine *Capul Statului* (art. 30). Puterea legislativă se exercită de Rege *prin* reprezentanța națională (art. 31), iar puterea executivă este încredințată tot Regelui care o exercită *prin* guvernul său (art. 32), preponderența Regelui fiind clar formulată.

Inițiativa legislativă este tot de competența Regelui, limitând inițiativa parlamentară numai la legile de interes obștesc (art. 31, alin. VII), noțiune destul de ambiguă, nedefinită în Constituțiune.

La art. 44, corespunzător cu art. 87 din Constituțiunea din 1866/1923, care prevedea obligativitatea contrasemnării actelor regale de către un ministru, fără de care acestea nu aveau putere, se adaugă un al treilea alineat care exceptează de la contrasemnare “numirea primului ministru, care nu va fi contrasemnată”, ceea ce înseamnă o prerogativă scoasă de sub controlul constituțional, lăsată la arbitrarul regal.

Regele putea convoca, închide, disolva ambele Adunări sau numai pe una din ele, de sigur pe cea mai puțin obedientă, și le putea amâna lucrările (art. 45).

Dreptul de a alege în Adunarea Deputaților era substanțial redus. El era recunoscut numai cetățenilor “care au vârsta de 30 de ani împliniți și practică efectiv o îndeletnicire” în agricultură și muncă manuală, comerț și industrie și ocupațiuni intelectuale (art. 61), fiind excluse de la dreptul de a alege o mulțime de categorii de cetățeni. Mandatul era de șase ani.

În Camera Superioară, pe lângă senatorii de drept prevăzuți

de vechea constituțiune, care își păstrau mandatele (art. 64), ceilalți senatori erau jumătate numiți de Rege, jumătate aleși de corpurile constituite în Stat (art. 63), ceea ce însemna că erau subordonați fie Regelui fie organelor puterii executive care îi alegea, organe de asemenea numite de monarh.

În materie judecătorească se desființează Curțile cu Juri (art. 73, alin. II), iar inamovibilitatea judecătorilor urma să fie statornicită prin legi speciale (art. 76), încetând deci de a mai fi principiu constituțional, fiind lăsată la discreția legiuitorului ordinar. Ea avea să fie însă recunoscută prin art. 96 din *Legea pentru Organizarea Judecătorească din 20 August 1938*¹, care prevedea însă în art. 99 că “acceptarea înaintării este obligatorie pentru magistrat”, iar în art. 104 se prevedeau trei cazuri în care “Magistrații inamovibili sunt de drept destituiți”, ceea ce făcea inamovibilitatea ilusorie, creând pretexte pentru a fi înlăturați cei indesezirabili. Reamintim că prin *Legea pentru Organizare Judecătorească din 5 Iulie 1890*² se prevedea că un magistrat nu putea fi transferat fără consimțământul său nici chiar prin avansare, prevenindu-se înlăturarea din post pe o cale ocolită, posibilitate incorectă care era introdusă acum.

În privința împărțirii administrative a țării, se suprimă art. 4, deci împărțirea pe județe, precum și toate articolele care se refereau la această materie, fiind înlocuite cu un singur articol 79, prin care împărțirea administrativă trecea în competența legilor ordinare (acestea aveau să dividă țara mai întâi în residențe regale și apoi în ținuturi).

În concluzie, exercițiul puterilor constituționale trece în mâinile Regelui, căruia îi este atribuit până și monopolul revisurii Constituțiunii (art. 97), ceea ce, de altfel, era și rațional : cine a făcut Constituțiunea are și dreptul să o revisuiască, deci Regele iar nu Națiunea. Puterea politică nu se mai generează de jos în sus, prin mandatarea reprezentanților Națiunii de către aceasta, ci

¹ Monitorul Oficial № 193 din 22 August 1938.

² Vezi *ultra* p. 69.

se impune de sus în jos, prin obligarea cetățenilor la obediență, instituindu-se o disciplină severă pe plan național. După desființarea partidelor politice, avea să se introducă partidul unic, la început Frontul Renașterii Naționale, apoi Partidul Națiunii, cu uniformă chiar, cu înscrierea obligatorie a funcționarilor de Stat. Înregimentarea tineretului și chiar a copiilor se făcuse deja înaintea instaurării noului regim prin înființarea Străzii Țării, în care toți elevii erau înscriși în mod obligatoriu.

Chiar dacă nu se poate vorbi de o monarhie absolută – condițiile istorice nu mai făceau posibil un asemenea sistem de guvernământ, era totuși o dictatură monarhică, în care Regele nu numai că domnea, dar și guverna. Pe de altă parte, domnia lui Carol al II-a a fost mai rea ca o monarhie absolută, căci aceasta respecta totuși anumite principii și reguli de guvernare, pe când acest rege aventuros, cu complicitatea unor politicieni servili, a condus Statul în mod iresponsabil și total abusiv, încălcând orice fel de reguli și săvârșind în actul de guvernare infracțiuni de drept comun, chiar crime, ordonând asasinarea unor oameni condamnați numai la pedepse cu închisoarea (asasinii lui Mihail Stelescu, Decemvirii, și ai primului ministru I. Gh. Duca, Nicadorii, dar și pentru simplul delict de calomnie, Corneliu Zelea Codreanu, condamnat ulterior în mod samavolnic la crima de înaltă trădare, într'un simulacru de proces), sau fără nici o judecată, ca a asasinilor lui Armand Călinescu, împușcați la locul unde avusese loc asasinatul și lăsate cadavrele zile întregi la vedere, spre intimidarea și oroarea populației. Mai mult, a ordonat săvârșirea unor adevărate masacre, dispunând împușcarea, fără a li se aduce nici o învinuire și fără a fi judecați, a sute de cetățeni pentru simpla lor apartenență la partidul Totul pentru Țară, care obținuse totuși la ultimele alegeri democratice 18 % din sufragii, procedându-se într'un mod barbar, lăsându-se cadavrele să zacă aruncate în șanțuri zile în șir.

Dacă *în fapt* regele Carol al II-a prin faptele sale scelerate a adus o pată nedreaptă pe prestigiul monarhiei române, la care

fusese ridicat prin lucrarea primilor doi regi ai României, Carol I și Ferdinand I, și a pus capăt unei continuități constituționale a României de aproape 72 de ani, ceea ce era o altă crimă împotriva poporului român, *în drept* Constituțiunea din 1 Iulie 1966, revizuită la 29 Martie 1923, rămânea singura legitimă, astfel încât a putut fi repusă în vigoare, printr'un simplu decret regal, la 31 August 1944, de regele Mihai I.

CAPITOLUL III

Regimul Personal al Mareșalului Ion Antonescu

Secțiunea I

Lovitura de Stat de la 6 Septembrie 1940

Numai după doi ani și câteva luni de la promulgarea Constituțiunii lui Carol al II-lea, se produce desastrul național declanșat de nota ultimativă a Guvernului Sovietic din 26 Iunie 1940, prin care acesta cerea României “să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia” și “să transmită (sic !) Uniunii Sovietice partea de Nord a Bucovinei cu hotarele sale potrivit cu harta alăturată”, “ca mijloc de despăgubire” pentru dominația României timp de 22 de ani asupra Basarabiei, cerând răspunsul în aceeași zi și evacuarea trupelor române în termen de patru zile. Această notă constituia un act de agresiune în spiritul *Convenției de Definiție a Agresiunii din 3 Iulie 1933*¹, încheiată la Londra, la care atât România cât și Uniunea Sovietică erau părți.

Întru cât agresiunea Uniunii Sovietice provocase reacția în lanț a vecinilor revisioniști ai României, Ungaria și Bulgaria, care aveau pretenții teritoriale asupra țării noastre, pentru a evita un posibil războiu pe două fronturi, la Apus cu Ungaria și la Miazăzi cu Bulgaria, s’au inițiat tratative la Craiova cu Bulgaria, în intenția de a satisface pretențiile teritoriale ale acesteia, spre a asigura astfel frontiera de Miazăzi a țării, cedându-i-se Cadrilaterul, două județe din partea de Miazăzi a Dobrogei, care fusese încorporat la România prin Pacea de la București din 28 Iulie 1913. În schimb, la tratativele de la Turnu Severin, care se inițiaseră cu Ungaria, se adoptase o atitudine inflexibilă, propunându-se un schimb de populații pentru soluționarea diferendului.

¹ Recueil des traités SDN, 1934, V, CXLVIII, № 3 414, pp. 212 – 219.

Eșecul tratativelor de la Turnu Severin a provocat intervenția Germaniei și Italiei, care, prin *Dictatul de la Viena* din 30 August 1940 (denumit de promotorii lui “arbitraj”, în mod inadecvat, căci fusese impus, nu cerut de România), au obligat România, înconjurată, după dispariția de pe harta Europei a Cehoslovaciei și Poloniei și prin situația incertă a Iugoslaviei, numai de State inamice, să cedeze Ungariei partea de Nord-Est a Transilvaniei.

Convins că desastrul României se datorează în principal politicii personale iresponsabile a lui Carol al II-lea, Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, singurul fost prim-ministru care refusase să facă parte din grupul de miniștri de Stat incluși de Rege în guvern la 10 Februarie 1938¹, se întâlnește la 1 Septembrie 1940 la Ploiești cu generalul Ion Antonescu, care evadase, cu ajutorul prințesei Alice Sturdza, la indicațiile chiar ale lui Iuliu Maniu, de la mânăstirea Bistrița, unde fusese internat din ordinul lui Carol al II-lea. Cei doi oameni au stabilit ca peste patru zile să se prezinte împreună la Rege și să-i ceară abdicarea, după care să formeze un guvern de uniune națională, compus din membri ai Partidului Național Țărănesc și ai Partidului Național Liberal, cu generalul Ion Antonescu la ministerele de interne și de războiu.

Tulburările provocate de Mișcarea Legionară, care profită de revolta mocnită a poporului împotriva lui Carol al II-lea, și presiunile Legației Germane, care avertizează că de instabilitatea politică din țară se pot folosi anumite State vecine (cu adresă precisă la Ungaria și Uniunea Sovietică), avertisment ce implică și o amenințare, determină o turnură neprevăzută a evenimentelor.

Cuprins de panică, regele Carol al II-lea, care între timp fusese, de sigur, informat de Siguranța de evadarea generalului Ion Antonescu de la mânăstirea Bistrița, îl convoacă pe acesta la Palat la 4 Septembrie 1940 și-i încredințează mandatul de formare a unui nou guvern prin Decretul-Lege № 3 051 din 4 Sep-

¹ Monitorul Oficial № 33 bis de Joi, 10 Februarie 1938. De asemenea, refusase, de sigur, primul ministru demis, Octavian Goga.

tembrie 1940¹. A doua zi, prin Decretul-Lege № 3 052 din 5 Septembrie 1940², Regele suspendă propria Constituțiune din 27 Februarie 1938 (art. 1) și disolvă Corpurile Legiuitoare (art. 2). Totodată prin Decretul Regal № 3 053 din 5 Septembrie 1940³ investeste pe președintele Consiliului de Miniștri, generalul Ion Antonescu, cu depline puteri în conducerea Statului.

În aceeași zi, generalul Ion Antonescu continuă consultările, în vederea alcătuirii noului guvern, cu șefii celor două partide tradiționale, pe de o parte, și cu cei ai Mișcării Legionare, pe de altă parte : toți cereau abdicarea regelui Carol al II-a.

Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, avea să declare textual în articolul *Causele prăbușirii fostului regim*, publicat⁴ în ziarul Universul :

“Având visiunea clară că regele Carol al II-lea nu mai are prestigiul și autoritatea necesară pentru a continua să domnească, în perfectă înțelegere cu dl C. I. C. Brătianu am declarat domnului general I. Antonescu, care între timp fusese însărcinat să formeze guvernul și care cunoștea de mai înainte vederile mele, că primul lucru care trebuia să-l facă este să propună regelui să abdice, declarându-i că nu voiu da sprijin nici unui guvern ce s’ar forma sub domnia regelui Carol.”

În urma cererii unanime a celor trei formațiuni politice, generalul Ion Antonescu îl somează printr’o scrisoare pe regele Carol al II-lea să abdice, atrăgându-i atenția că numai astfel se poate evita “a arunca țara într’un războiu civil și a determina ocupația străină”, iar acesta cedează în cele din urmă și semnează la 6 Septembrie 1940⁵ un *Manifest către Țară* prin care transferă prerogativele regale fiului său Mihai, în aceste “zile de vitregie nespusă”, evitând cuvântul de abdicare și lăsând să se înțeleagă

¹ Monitorul Oficial № 204 de Miercuri, 4 Septembrie 1940.

² Monitorul Oficial № 205 de Joi, 5 Septembrie 1940.

³ Ibidem.

⁴ Universul № 252 de Vineri, 13 Septembrie 1940, p. 9, coloanele 1 – 3.

⁵ Monitorul Oficial № 206 bis de Vineri, 6 Septembrie 1940,

că este vorba de un act provisoriu.

Rămas singur în fruntea Statului, generalul Ion Antonescu emite *Decretul privitor la Succesiunea la Tronul României a Marelui Voievod Mihai de Alba Iulia* (№ 3 064 din 6 Septembrie 1940)¹, prin care constată succesiunea fiului lui Carol al II-lea la Tronul României. În aceeași zi, acesta devine pentru a doua oară rege al României, tot sub numele de Mihai I, același pe care îl purtase și între anii 1927-1930, și, în lipsa unei reprezentanțe naționale, depune jurământul în fața generalului Ion Antonescu, ca Președinte al Consiliului de Miniștri, a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Nicodim, și a Primului-președinte al Înaltei² Curți de Casație și Justiție, D. G. Lupu.

Prin *Decretul Regal № 3 067 din 6 Septembrie 1940* și *Decretul Regal № 3 072 din 7 Septembrie 1940*³, Mihai I reînvestește pe generalul Ion Antonescu cu depline puteri în conducerea Statului.

Regele păstrează prerogative pur formale și de protocol (art. II) : el este capul oștirii (lit. a), bate monedă (lit. b), conferă decorații (lit. c), primește și acreditează ambasadori și miniștri plenipotențiar (lit. d), numește pe primul-ministru, însărcinat cu puteri depline (lit. e) și acordă amnistia și grațierea (lit. f).

În primul Decret Regal, № 3 053 din 5 Septembrie 1940, Carol al II-lea își rezervase, pe lângă prerogativele enumerate mai sus la lit. a) - d) și f), încă două : de a încheia tratate (lit. f) și de modificare a legilor organice, de a numi miniștri și subsecretari de Stat (lit. g), dar prin primul decret regal semnat de Mihai I sunt suprimate drepturile Regelui de a încheia tratate, de a acorda

¹ Monitorul Oficial № 206 bis de Vineri, 6 Septembrie 1940.

² Conform art. 102 din Constituțiunea din 29 Martie 1923 și a art. 74 din Constituțiunea Regele Carol II denumirea corectă era "Curte de Casație și Justiție", dar în decret se spune "Înaltei".

³ Publicat în Monitorul Oficial № 208 de Duminică, 8 Septembrie 1940 cu data de "6 Septembrie 1940", dar se rectifică data în "7 Septembrie 1940" prin Monitorul Oficial № 210 de Marți, 10 Septembrie 1940, invocându-se o eroare de manuscris.

amnistia și grațierea și de a numi miniștri și subsecretari de Stat, rămânând doar acela de a numi pe primul-ministru. În sfârșit, prin ultimul Decret Regal, № 3 072 din 6 Septembrie 1940, i se răpesc Regelui prerogativele de a modifica legile organice, în schimb i se redă prerogativa de a acorda amnistia și grațierea, astfel că în cele din urmă Regele a rămas numai cu prerogativele enumerate mai sus la literele a) – f).

Deci treptat, în trei zile, puterile depline ale generalului Ion Antonescu, care de la 9 Septembrie 1940 avea să se numească “Conducătorul Statului”, s’au extins. În consecință, Conducătorul Statului¹ întrunea puterile legislativă și executivă și putea să guverneze țara prin decrete-lege, nesupuse sancționării și promulgării regale.

Conducătorul Statului încheia convenții internaționale, numea și revoca miniștri, numea și confirma în funcții publice, conferea gradele militare și avea și alte prerogative, care înainte erau încredințate Regelui. De asemenea, avea și controlul puterii judecătorești, deoarece prin Decretul № 3 354 din 4 Octomvrie 1940² se suspenda inamovibilitatea magistraților, cu caracter interpretativ al Decretului № 3 052/1940, și prin urmare se aplica retroactiv de la 5 Septembrie 1940.

Secțiunea a II - a **Statul Național Legionar**

Totuși, deși Regele nu mai sancționa și promulga decretele emise de generalul Ion Antonescu, când dispozițiile legale care trebuiau luate aveau un caracter vădit constituțional sau îl priveau personal pe Conducătorul Statului, acesta recunoștea că deplinele sale puteri sunt limitate de factorul constituțional, Regele, și solicita acestuia sancționarea și promulgarea măsurilor luate, ca în următoarele casuri :

¹ S’a voit, de sigur, alinierea cu denumirile corespunzătoare : *Führer* a lui Adolph Hitler, *Duce* a lui Benito Mussolini și *Caudillo* a lui Francisco Franco.

² Monitorul Oficial № 233 de Sâmbătă, 5 Octombrie 1940.

a) Decretul Regal № 3 151 din 14 Septembrie 1940¹, prin care România era declarată Stat Național Legionar (art. I), Mișcarea Legionară era recunoscută drept singura mișcare în noul Stat (art. II), deci partid unic, generalul Ion Antonescu devenea Conducătorul Statului Național Legionar (art. III), iar Horia Sima era recunoscut conducător al Legiunii (art. IV) ;

b) Decretul Regal № 3 155 din 16 Septembrie 1940², prin care generalul Ion Antonescu însuși era reprimat în cadrele active ale armatei (de unde fusese scos de fostul monarh Carol al II-lea, la 19 Iunie 1940) și înaintat de la gradul de general de divizie la gradul de general de corp de armată.

Deteriorarea situației interne și intervențiile din ce în ce mai frecvente ale Legației Germane, cu care generalul Ion Antonescu era în permanent contact, în favoarea asocierii Mișcării Legionare la guvernare, impun modificarea poziției partidelor tradiționale, care înțeleg că nu se pot opune influenței crescânde germane, dominantă în Europa, dar, în același timp, în această situație, nu mai pot participa direct la guvernare, așa cum se convenise la Ploiești, cu personalități ce angajează partidele. Pentru a contracara o influență germană prea mare și a evita acapararea totală a puterii de către Mișcarea Legionară, Iuliu Maniu și C. I. C. Brătianu acceptă totuși participarea la guvern cu titlu personal a unor personalități competente în diferite domenii, membri ai Partidelor lor, și sfătuiesc pe generalul Ion Antonescu să preia și Ministerul de Interne, pentru a asigura ordinea în Stat, să nu dea legionarilor posturi importante în guvern și să fie secondați de oameni cu experiență. De asemenea, permit membrilor partidelor lor, la care Guvernul va face apel, să-l ajute în opera de restabilire a ordinii și de reorganizare a țării.

Tentativa de a limita sfera de acțiune a Mișcării Legionare eșuează din cauza presiunii elementelor tinere și nerepresentative ale acesteia, susținute de unii reprezentanți ai Legației Germane.

¹ Monitorul Oficial № 214 bis de Sâmbătă, 14 Septembrie 1940.

² Monitorul Oficial № 216 de Marți, 17 Septembrie 1940

Mai ales declararea Statului Național Legionar determină pe conducătorii marilor partide tradiționale să-și schimbe radical poziția, aceștia refuzând participarea la un guvern dominat de legionari, dar permițând încă unor membri ai partidelor lor, mari specialiști, să sprijine pe general, ocupând posturi tehnice-cheie.

Asocierea exclusivă la putere a Mișcării Legionare nu a fost în intenția inițială a generalului Ion Antonescu și nici nu fusese cel puțin abordată la întrevvedere acestuia cu Iuliu Maniu de la Ploiești la 1 Septembrie 1940. Causa care l-a determinat în cele din urmă pe generalul Ion Antonescu să accepte dominația legionarilor în conducerea Statului rezultă clar din ultimul articol al decretului¹ prin care a fost declarat Statul Național Legionar :

“V. Cu începere de la data acestui Înalt Decret, *orice luptă între frați încetează*” (s.a.).

Deci generalul Ion Antonescu făcuse această concesie legionarilor cu condiția ca aceștia să înceteze tulburările și agitația la care se dedaseră, folosind nemulțumirea populară cauzată de politica dezastruoasă a lui Carol al II-lea, agitație ce putea degenera într’o revoltă, ceea ce ar fi însemnat riscul ocupării țării, în cazul cel mai bun de trupele germane (Germania cel puțin nu avea pretenții teritoriale), risc evitat de general prin asocierea la putere a legionarilor.

Statul Național Legionar² avea să aibă o viață scurtă. Masele făptuite de legionari în noaptea de 26/27 Noiembrie 1940, când au asasinat la închisoarea Jilava, sub influența fracțiunii cu tendințe comuniste din Mișcarea Legionară, 64 de foste personalități politice și foști comandanți militari, asasinarea la 27 Noiembrie 1940 în pădurea Snagov a lui Virgil Madgearu, membru al

¹ Monitorul Oficial № 214 bis de Sâmbătă, 14 Septembrie 1940.

² O relatare și o analiză obiective asupra perioadei Iunie 1940 – Ianuarie 1941 din România se găsește în volumul R. G. Waldeck, Athene Palace, Iași, Oxford, Portland 1998, 304 p. De notat că jurnalista americană, deși Evreică și refugiată din Germania, abordează cu multă obiectivitate Mișcarea Legionară.

Partidului Național Țărănesc, economist de mare valoare, și a savantului istoric Nicolae Iorga în aceeași zi în Pădurea Strejnicu de lângă Ploiești, au determinat pe generalul Ion Antonescu să se disocieze treptat de legionari, eliminându-i în cele din urmă total de la putere. După reprimarea rebeliunii legionare din 21 – 23 Ianuarie 1941, prin Înaltul Decret Regal № 3 214 din 14 Februarie 1941¹, Statul Național Legionar este desființat, la numai cinci luni de la înființare.

După înfrângerea Rebeliunii Legionare, generalul, și apoi mareșalul, Ion Antonescu, conduce Statul Român în mod autoritar, basându-se pe armată, pe mari specialiști unanim recunoscuți în diverse domenii, în special profesori universitari, și pe aparatul administrativ existent înainte de 6 Septembrie 1940. Reluarea unei colaborări a partidelor istorice la guvern era însă exclusă în urma aderării României la 23 Noiembrie 1940 la Pactul Tripartit (alianța Berlin-Roma-Tokyo), acestea continuând însă a-l sprijini pe Conducătorul Statului prin specialiștii lor, cu titlu personal și în posturi neguvernamentale.

Secțiunea a III - a

Regimul Mareșalului Ion Antonescu

Regimul autoritar al lui Ion Antonescu este greu de definit din punct de vedere constituțional, deoarece, referindu-ne în special la perioada 27 Ianuarie 1941 – 23 August 1944, în care a guvernat țara fără legionari, pe lângă unele trăsături de dictatură militară, dar fără excese, a păstrat unele reminiscențe dacă nu de guvernare, cel puțin de conduită democratică.

O remarcă a generalului într'o dispută cu miniștrii săi legionari, cărora le imputa excesele și ilegalitățile comise, desvăluie una din limitele pe care generalul Ion Antonescu și le-a impus singur. În ședința din 14 Octombrie 1940², aducându-i-se

¹ Monitorul Oficial № 39 de Sâmbătă, 15 Februarie 1941.

² Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 14 Octombrie 1940. Aceasta nu i-a fost accesibilă autorului, care preia citatul din lucrarea lui *Eleodor Focșeneanu*

la cunoștința abuzurile legionarilor, Conducătorul Statului le pune în vedere miniștrilor săi :

“Nu mai admit violări de domiciliu, pentru că inviolabilitatea domiciliului este asigurată prin *Constituție*.” (s.a.).

Referirea la Constituție, într'un moment în care aceasta nu se mai aplica, demonstrează că generalul Ion Antonescu, care ocupase funcții oficiale, chiar și pe cea de ministru, în timpul regimului constituțional, considera că principiile sale fundamentale rămâneau valabile și nu se putea deroga de la ele decât în măsura în care starea excepțională o cerea iar nu în mod abusiv.

Ceea ce caracterizează întreaga guvernare a generalului, iar de la 22 August 1941, a mareșalului Ion Antonescu, este absența unei legi organice statale, care să reglementeze exercitarea puterilor în Stat. Singurele acte normative care se refereau, dar într'un mod sumar, la puterile Statului erau următoarele :

1) Înalțul Decret Regal № 3 051 din 5 Septembrie 1940, prin care se suspenda Constituțiunea din 27 Februarie 1938 și se disolvau corpurile legiuitoare.

2). Înalțul Decret Regal № 3 072 din 7 Septembrie 1940, prin care se statorniceau în mod definitiv prerogativele regale.

3) Decretul Regal № 3 151 din 14 Septembrie 1940, prin care România era declarată Stat Național Legionar.

4) Decretul № 3 354 din 4 Octombrie 1940¹, prin care se suspenda inamovibilitatea corpului judecătoresc, cu caracter interpretativ al Decretului № 3 052/1940, care deci se aplica retroactiv de la 5 Septembrie 1940.

5) Decretul Regal № 314 din 14 Februarie 1941, prin care se desființează Statul Național Legionar.

Nici unul din aceste decrete nu conține dispozițiuni pozitive,

A. Simion, Regimul politic în România în perioada Septembrie 1940-Ianuarie 1941, București 1976, p. 202, cu menționarea următoarei surse : Arhiva C. C. al P. C. R., fondul 103, dosarul № 8206, fil. 2 – 4. Lucrarea fiind apărută sub regimul comunist, referirea favorabilă generalului presintă credibilitate.

¹ Monitorul Oficial № 233 de Sâmbătă, 5 Octombrie 1940.

principii sau reguli de organizare a puterilor, ci numai dispozițiuni de restrângere, de suprimare sau de disolvare. Astfel, deoarece nu era limitat decât prin puținele prerogative de etichetă și protocol care îi fuseseră rezervate Regelui, Conducătorul Statului întrunea puterea legislativă și pe cea executivă, iar prin suspendarea inamovibilității corpului judecătoresc avea și controlul asupra puterii judecătorești.

Astfel, mareșalul Ion Antonescu ar fi putut fi un despot absolut, care să conducă țara după bunul său plac, fără nici o limitare pusă de vreun act legal și fără să răspundă în fața nimănui, ceea ce el nu a făcut. Fără a fi un Stat de drept, imposibil de conceput în lipsa unui pact fundamental între Putere și Națiune, în timpul mareșalului Ion Antonescu supremația legii, bine înțeles, în sensul de drept pozitiv în vigoare, era nu numai consacrată, dar și reală, spre deosebire de regimul anterior al regelui Carol al II-a.

Semnificativ pentru guvernarea mareșalului Ion Antonescu este cuprinsul art. 2 din Decretul Regal № 314 din 14 Februarie 1941, prin care s'a desființat Statul Național Legionar, mai sus menționat :

“Art 2.– Până la o nouă reglementare, orice acțiune politică de orice natură este interzisă.”

Raportul Conducătorului Statului către regele Mihai I pentru promulgarea acestui decret regal este și mai explicit :

“Până când împrejurările ne vor îngădui să reluăm organizarea noastră politică pe base temeinice și constructive, am socotit că orice acțiune politică trebuie oprită, interesul național al apărării Patriei trecând înaintea tuturor scopurilor oricât de înalte” (s.a.).

De asemenea, în aceeași direcție se încadrează și Decretul № 3 354 din 4 Octombrie 1940, care nu suprima, ci numai suspenda inamovibilitatea corpului judecătoresc, măsură al cărei caracter temporar era subliniat în raportul ministrului de justiție

(din nefericire, inamovibilitatea judecătorească nu avea să mai fie restaurată niciodată până în zilele noastre – *C'est le provisoat qui dure !*).

Față de aceste acte, dacă s'ar încerca o calificare din punct de vedere constituțional a regimului mareșalului Ion Antonescu, ar trebui să se țină seama de următoarele caracteristici :

a) a fost determinat de o situație politică dezastruoasă, care punea în primejdie însăși existența Statului Român (cum însuși motivează : “interesul național al apărării Patriei”);

b) toate puterile Statului au fost trecute în mâinile unei singure persoane, șeful executivului, printr'un decret regal ;

c) această acumulare a puterilor avea un caracter temporar (“Până când împrejurările ne vor îngădui să reluăm [...]”), pe timpul stării excepționale pentru țară ;

d) orice activitate politică era interzisă pe această perioadă, neexistând o formațiune politică privilegiată, care să fi facut excepție.

Singura obiecție care s'ar putea aduce este aceea că starea de asediu trebuie instituită prin lege, deci, strict constituțional, de corpurile legiuitoare, cu sancționarea și promulgarea Regelui. Dar la acea vreme, ultimele corpuri legiuitoare care funcționaseră în baza Constituțiunii din 29 Martie 1923 fuseseră disolvate în mod abusiv de Carol al II-lea la 18 Ianuarie 1938. Singurul factor constituțional cu prerogative legislative la 5 – 7 Septembrie 1940 era Regele, astfel că, dat fiind “pericolul de Stat”, investirea primului-ministru cu puteri depline de către Rege nu încălca în mod formal Constituțiunea, de vreme ce respectarea ei strictă era imposibilă (*Ad impossibillum nulla obligatio est*).

Chiar dacă nu s'a declarat în mod expres starea de asediu, măsurile luate echivalau cu o asemenea situație. Un act al puterii nu trebuie interpretat strict în litera sa, ci în spiritul său. Or, analizând cauza și scopul urmărite, regimul autoritar al mareșalului Ion Antonescu era caracteristic stării excepționale. De aici se desprind trăsăturile regimului mareșalului Ion Antonescu : carac-

terul său provisoriu, temporar, justificat de “interesul național al apărării Patriei”, și absența oricărei orientări politice. Orice comparație, așa dar, cu dictaturile existente la acea dată în Europa este gratuită. Pe lângă faptul că acestea se considerau nu numai definitive, dar chiar tindeau să se eternizeze (1 000 de ani de existență își prevedea nazismul, iar comunismul se considera ultimul stadiu de dezvoltare al societății!), toate se basau pe existența unui partid unic : Adolf Hitler în Germania pe Partidul Național Socialist, Benito Mussolini în Italia pe Mișcarea Fascistă, Francisco Franco în Spania pe Mișcarea Falangistă, iar I. V. Stalin în U. R. S. S. pe P. C. (b) U. S. În afară de aceasta, mareșalul Ion Antonescu nu și-a exilat sau lichidat fizic adversarii, cum au făcut-o susmenționații dictatorii.

Mai mult, a continuat să țină legătura cu conducătorii celor două mari partide tradiționale, deși aceștia deveneau din ce în ce mai nemulțumiți de politica sa și-i trimiteau scrisori de protest. Ion Antonescu admitea dialogul și publica în presă atât scrisorile de protest ale acestora, cât și răspunsurile lui, fără să facă vreo obiecție cu privire la titulaturile cu care aceștia își semnau scrisorile : Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, și C. I. C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, considerând deci legitimă existența lor. Aceste două partide își continuau chiar activitatea la nivel de conducere, pe care Ion Antonescu, informat de Siguranța Statului, o tolera, iar acestea, în schimb, își restrânseseră în mod voluntar activitatea publică precum și cea la nivel teritorial.

Ion Antonescu, care se formase în spiritul regimului democratic, în care avusese și funcții politice, așa cum am arătat mai sus, era conștient de viciile regimului său în ce privește legitimitatea lui. De aceea, a organizat două plebiscite, la 2 – 3 Martie 1941 și la 9 - 12 Noiembrie 1941, pentru aprobarea regimului său. De sigur, plebiscitele, ca toate celelalte anterioare, au fost organizate nedemocratic, cu vot deschis, oral și cu liste separate pentru oșanți, iar rezultatul a fost, bine înțeles, aprobarea

regimului cu o majoritate zdrobitoare.

Totuși, două remarci trebuiesc făcute. În primul rând, însăși recurgerea la plebiscit era în spiritul unor precedente constituționale românești : ea demonstra că Ion Antonescu nu ignora voința populară și știa că orice putere emană de la popor. În al doilea rând, rezultatele plebiscitelor erau numai parțial viciate de organizarea lor nedemocratică, deoarece după guvernarea abusivă a lui Carol al II-a și după masacrele legionarilor, ținând seama și de iminența războiului, la primul plebiscit, și apoi chiar de starea de războiu, la al doilea plebiscit, majoritatea populației vedea în generalul Ion Antonescu singurul om care putea menține ființa și stabilitatea țării.

De asemenea, mareșalul Ion Antonescu a manifestat preocupare pentru elaborarea unor legi moderne, echitabile și eficiente. Asigurându-și concursul unor juriști de valoare, a realizat o operă legislativă remarcabilă. Pe lângă unificarea legislației pe tot cuprinsul țării, prin extinderea celei din Vechiul Regat, de sorginte românească, în nouile provincii unite cu acesta, sub regimul lui au apărut multe legi importante, dintre care unele au supraviețuit până astăzi : *Legea № 603/1943 pentru Simplificarea Procedurii Împărțelilor Judiciare*, și mai ales *Legea № 319/1944 privind Dreptul de Moștenire al Soțului Supraviețuitor*¹, care reprezenta o punere în aplicare a recomandării prevăzute în articolul 6, alin. III, din Constituțiunea din 29 Martie 1923 :

“Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe.”

În concluzie, după înlăturarea Mișcării Legionare de la putere nu se mai poate vorbi de o dictatură personală în România, în sensul strict al cuvântului, de impunere a unei puteri abusive și necontrolabile, ci de un regim autoritar, exercitat în limitele impuse de împrejurări.

¹ Monitorul Oficial № 133 de Sâmbătă, 10 Iunie 1944.

În lipsa unui act fundamental, caracterizarea constituțională a regimului mareșalului Ion Antonescu se bazează mai ales pe elemente de fapt, analiza evenimentelor politice și a actelor Mareșalului, ceea ce, bine înțeles, se pretează la interpretări diferite, cea a autorului fiind una din ele.

CAPITOLUL IV

Perioada 23 August 1944 – 30 Decembrie 1947

Secțiunea I - a

Lovitura de Palat de la 23 August 1944

Restaurarea Constituțională și Atentatele Comuniste Anticonstituționale

Întrucât înfrângerea Germaniei devenise de mult evidentă și armatele sovietice invadaseră teritoriul național, iar mareșalul Ion Antonescu intenționa să continue războiul, regele Mihai I, în urma unei judicioase pregătiri cu sprijinul șefilor partidelor istorice, Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, Constantin I. C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, cooptându-l și pe Constantin Titel Petrescu, președintele Partidului Social Democrat, iar ulterior, la cererea expresă a puterilor aliante, asociindu-l și pe Lucrețiu Pătrășcanu, reprezentantul minusculului Partid Comunist din România, realizează Actul de la 23 August 1944, prin care pune capăt guvernării personale a mareșalului Ion Antonescu și se revine la regimul constituțional dinainte de 27 Februarie 1938.

După ce teritoriul național a fost curățat în cea mai mare parte de armatele germane, regele Mihai I, prin Înaltul Decret Regal № 1 625 din 31 August 1944¹, restabilește drepturile Românilor așa cum sunt ele “recunoscute prin Constituțiunea din 1866, cu modificările din 29 Martie 1923” (art. 1). Art. 2 din acest decret statornicește că “puterile Statului se vor exercita după regulile așezate în Constituțiunea din 29 Martie 1923”. Regele exercită puterea legislativă până la organizarea Representanței Naționale (art. 3). Inamovibilitatea judecătorilor urma să fie stabilită printr’o lege specială, iar juriul rămânea desființat (art. 4). Se

¹ Monitorul Oficial № 202 de Sâmbătă, 2 Septembrie 1944.

abrogau toate decretul regale prin care se acordau puteri depline generalului Ion Antonescu (art. 5).

Deci vechea Constituțiune din 1 Iulie 1866, cu revisuirile ei din 29 Martie 1923, urma să se aplice din nou, iar domeniile în care ea nu se putea aplica în mod practic pentru moment sunt arătate expres și statornicite soluțiile provisorii.

Astfel, la 23 August 1944, România redevine în drept un Stat constituțional, căruia îi lipseau însă Parlamentul și consiliile comunale pentru o viață constituțională integrală¹. Partidele politice, care fuseseră dizolvate la 30 Martie 1938 și după 6 Septembrie 1940 își restrânseseră în mod voluntar activitatea, se reorganizează.

În Europa, la acea dată, erau numai patru State constituționale : Elveția, Suedia, Anglia și România. De asemenea, la 23 August 1944, România era un Stat bine organizat (spre deosebire de Italia, de exemplu, care și ea ieșise din războiu tot printr'un armistițiu, dar era împărțită în două State, un regat și o republică socială), cu o administrație intactă, cu o economie sănătoasă, cu o armată puternică, fiind a patra putere militară a Europei, după Germania, Anglia și Uniunea Sovietică.

Acest Stat avea toate șansele să renască, nimic nu-i lipsea pentru a redeveni un Stat cu adevărat democratic, dacă n'ar fi fost comunismul.

Presiunea sovietică și cea comunistă încep să se exercite din primul moment, treptat dar constant și tenace, în sensul nesocotirii Constituțiunii, pretinzându-se continuu și, din păcate, realizând chiar, derogări și "modificări" ale Constituțiunii, ca și cum ar fi fost o lege ordinară oarecare, pretextându-se, în ultimă instanță și în lipsa altor argumente, rațiuni de războiu.

În primul rând, în *Convenția de Armistițiu*², semnată la Moscova la 12 Septembrie 1944, se prevede în articolul 14 :

¹ Stelian Ionescu, Regimul constituțional în România după August 1944, București, 1945, 23 p.

² Monitorul Oficial № 219 de Vineri, 22 Septembrie 1944.

“Guvernul și Înalțul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înalțul Comandament Aliat (sovietic) la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crimă de războiu.”

Aceasta însemna impunerea dreptului învingătorului (de remarcat, precizarea “sovietic” din paranteză, care deconspira cine predomina printre “aliați”), căci logic și în fapt era un nonsens, deoarece România fusese țară agresată încă de la 26 Iunie 1940, care s’a apărat, iar nu un Stat agresor. În al doilea rând, modul de sancționare a cetățenilor români revenea Statului Român conform Constituției și legilor sale, fără nici o colaborare cu un înalt comandament străin, ceea ce însemna o legalizare a intervenției străine în sistemul judiciar român.

Pentru a îndeplini această condiție impusă prin acordul de armistițiu, Înalțul Decret Regal № 1 626 din 2 Septembrie 1944 este modificat prin Înalțul Decret Regal № 1 849 din 11 Octombrie 1944¹, adăugându-se două alineate noi la art. 4, care statuează că legi speciale vor prevedea “condițiile în care vor putea fi urmăriți și sancționați toți cei care în orice calitate și sub orice formă au contribuit la desastrul țării, în special în legătură cu războiul purtat împotriva Națiunilor Unite” (alin. III), și “măsurile pentru urmărirea averilor” (alin. IV).

Aceste prevederi erau anticonstituționale, deoarece art. 101, alin. II, din Constituție interzicea înființarea de jurisdicții speciale “în vederea judecării unor anumite persoane”, iar art. 15 din Constituție interzicea înființarea pedepsei confiscării averilor.

Judecarea unor persoane pentru fapte care nu erau prevăzute ca infracțiuni la data când au avut loc ar fi fost imposibilă de către o magistratură care s’ar fi bucurat de garanțiile constituționale ale independenței ei. Orice judecător ar fi pronunțat achitarea conform principiului *Nullum crimen sine lege*, care căpătase consacrare constituțională generală încă de la

¹ Monitorul Oficial № 235 de Miercuri, 11 Octombrie 1944.

proclamarea¹ *Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului din 24 Iunie 1793* :

« 14. [...] La loi qui punirait les délits commis avant qu'elle existât serait une tyrannie ; l'effet retroactif donné à la loi serait un crime. »

Spre a se elimina acest inconvenient, prin art. 6 din *Legea № 640 din 19 Decembrie 1944 pentru Instituirea unui Regim Transitoriu de Organizare Judecătorească*² se suspendă până la 19 Aprilie 1945 inamovibilitatea și stabilitatea judecătorilor, iar prin *Legea № 313 din 21 Aprilie 1945*³ această suspendare este prelungită până la 1 Iunie 1945 și apoi, tot așa în continuare, astfel încât inamovibilitatea și stabilitatea magistraților nu mai aveau să fie restabilite decât peste 50 de ani.

Magistrații erau prin urmare de acum înainte la dispoziția puterii executive și trebuiau să aleagă între demisie, deci integritatea profesională, și păstrarea funcției, deci obediență.

Dându-se un suport legal acestei obligații impuse prin acordul de arminstițiu și asigurându-se de concursul unei părți a magistraturii care alesese compromisul, se creează cadrul legal al judecării acestor persoane. Se promulgă concomitent *Legea № 50 din 20 Ianuarie 1945 pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de războiu* și *Legea № 51 din 20 Ianuarie 1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de desastrul țării*⁴, care însă nu au fost niciodată puse în aplicare. De aceea, cuprinsul lor ar fi inutil de analizat, dar rămân semnificative expunerile lor pe motive :

“Urmărirea și pedepsirea criminalilor de războiu este astăzi la noi o necesitate imperioasă.

Ea este necesară mai întâi spre satisfacerea literei precise a

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789, Garnier-Flammarion, Paris, 1970, p. 81.

² Monitorul Oficial № 294 de Marți, 19 Decembrie 1944.

³ Monitorul Oficial № 94 de Marți, 24 Aprilie 1945.

⁴ Monitorul Oficial № 17 de Duminică, 21 Ianuarie 1945.

Convenției de Armistițiu din 12 Septembrie 1944, document istoric fundamental poziției actuale a României în contextul internațional.”

(Expunerea pe motive a Legii № 50/1945, extras)

“Ca și în cazul criminalilor de războiu, se prevăd și pentru vinovații de desastrul țării instanțe de judecată mixte în care însă *elementul politic este în masivă majoritate.*” (s.a.).

(Expunerea pe motive a Legii № 51/1945, extras)

Se evidențiază, pe lângă clara imixtiune a unui Stat străin în sistemul nostru judiciar, privarea celor ce urmau să fie judecați nu numai de garanțiile constituționale, dar și de cele prevăzute de procedura ordinară, de vreme ce în componența acestor instanțe extraordinare magistrații de carieră urmau să fie copleșiți de “masiva majoritate” a judecătorilor politici, la care patima politică sau oportunismul va prevala asupra justiției.

Întrucât, așa cum s’a arătat, aceste legi n’au fost puse în aplicare niciodată, ele fiind abrogate și înlocuite după numai trei luni cu o lege încă și mai dură, asaltul Uniunii Sovietice împotriva democrației în România, direct sau prin reprezentanții săi, urmează a fi tratat în mod cronologic.

Sub presiunea directă și brutală a comisarului adjunct sovietic pentru afacerile externe, Andrei Ianuarevici Vâșinski, un nobil rus renegat, fost procuror general în sinistrele procese politice din 1936 – 1937 din Uniunea Sovietică, guvernul generalului Nicolae Rădescu este silit să demisioneze la sfârșitul lunii Februarie 1945, iar Regele este nevoit să accepte la 6 Martie 1945, sub amenințarea abia disimulată a ocupației militare a României de către Armata Roșie prezentă în țară (în timp ce Armata Română lupta departe, în Cehoslovacia și Austria), un guvern nerepresentativ, condus de Petru Groza, președintele unui partid minuscul, Frontul Plugarilor, dominat de comuniști, cu excluderea participării la guvernare a celor două mari partide istorice, Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal,

dar cu participarea disidenței liberale a lui Gheorghe Tătărăscu, care pentru a doua oară în istoria noastră contribuie la strangularea democrației în România.

Eliminând elementele democratice de la conducere, guvernul Petru Groza abrogă Legile № 50 și № 51 din 21 Ianuarie 1945 și supune spre promulgare *Legea № 312 din 21 Aprilie 1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de desastrul țării sau crime de război*¹, în care condițiile de urmărire și de judecată sunt înăsprite, încălcând și mai grav principiile constituționale.

Astfel, se crează o instanță extraordinară, Tribunalul Poporului (art. 10), prin violarea flagrantă a art. 101, alin. II, din Constituțiune, care interzicea crearea de instanțe extraordinare. Instrumentarea casurilor se face de acusatori publici (art. 4 – 6), care nu fac parte din Parchet, organul legitim, și sunt numiți de Consiliul de Miniștri.

Consiliul de Miniștri, organ al puterii executive, încălcând separarea puterilor în Stat, principiu consacrat de Constituțiunea în vigoare, capătă prerogative judecătorești : el sesisează pe acuzatorii publici de casurile ce urmează a fi cercetate (art. 5, alin. I), poate emite mandate de arestare (art. 7, alin. I), nesupuse nici unei confirmări (art. 7, alin. II).

Judecata se face după o procedură drastic simplificată, fără administrare de probe (art. 14), iar “notele de ședință vor fi sumare” (art. 14, alin. II), lucru extraordinar de grav, căci consemnarea exactă a desbaterilor constituie garanția indispensabilă controlului respectării procedurii.

Motivele de recurs sunt reduse la două : greșita compunere a instanței și greșita aplicare a legii (art. 14, alin. III), astfel încât problema capitală într’un proces penal, a vinovăției sau a nevinovăției, rămânea la aprecierea judecătorilor politici, fără a putea fi censurați de nici o instanță superioară.

¹ Monitorul Oficial № 94 de Marți, 24 Aprilie 1945.

O dată cu suprimarea inamovibilității și a stabilității magistraților și cu crearea precedentului unor judecăți sumare, puterea judecătorească va înceta să mai existe ca putere independentă în Stat vreme de 50 de ani, fiind total subordonată puterii executive.

Secțiunea a II - a

Tratatul de Pace între Puterile Aliate și Asociate și România de la Paris din 10 Februarie 1947

Tratatul de Pace între Puterile Aliate și Asociate și România a fost ratificat prin Legea № 304 din 30 August 1947¹ și ar fi urmat să aibă consecințe firești pentru România din punct de vedere politic, militar și constituțional și anume, în primul rând, el trebuia să însemneze încetarea regimului de ocupație.

Într'adevăr, articolul 21, pct. 1, prevede că, ceea ce era normal, "Toate Forțele Aliate vor fi retrase din România, în termen de 90 de zile de la intrarea în vigoare a Tratatului de față", adăugându-se în continuare, ceea ce era abusiv, "Uniunea Sovietică rezervându-si dreptul de a păstra pe teritoriul român forțele care i-ar putea fi necesare pentru menținerea liniilor de comunicație ale Armatei Sovietice cu zona sovietică de ocupație din Austria".

Motivul invocat era însă în fond un pretext, căci linia de comunicație prin România era ocolită și foarte lungă, presupunând traversarea și a Ungariei, iar mult mai scurtă era linia de comunicație numai prin Cehoslovacia, care avea frontieră comună atât cu Austria cât și cu Uniunea Sovietică, în plus Cehoslovacia fusese aliată cu Uniunea Sovietică.

Astfel, anemicele misiuni militare britanice și americane părăseau Bucureștii, dar numeroasele trupe sovietice² continuau

¹ Monitorul Oficial № 199 Sâmbătă, 30 August 1947.

² Trupele Sovietice ar fi trebuit, chiar în termenii Tratatului de Pace, să fie retrase la 27 Iulie 1955, dată la care a intrat în vigoare *Tratatul de Stat pentru Restabilirea unei Austrii Independente și Democratice din 15 Mai 1955*. Nu știu pe ce basă ele au continuat să staționeze pe teritoriul nostru, dar după *Eleodor Focșeneanu*

să împânzească toată țara.

Dar, mai mult, Tratatul de Pace înfrângea înseși principiile pe care le declaraseră în mod solemn Cei Trei Mari în Carta Atlanticului 1941¹ (semnată la bordul navei Prince of Wales, în golful Argentina din Newfoundland, publicată la 14 August 1941, și la care U. R. S. S. aderase la 24 Septembrie 1941), care prevedea printre altele :

“În primul rând, țările lor nu urmăresc nici un fel de extindere teritorială sau de altă natură ;

În al doilea rând, doresc să nu vadă nici un fel de schimbări teritoriale care să nu fie de acord cu dorințele liber exprimate ale popoarelor interesate.”

Cu lipsa de interes manifestată de puterile occidentale, Uniunea Sovietică, ca și în cazul trupelor de ocupație, a găsit metoda să încalce în mod flagrant și aceste prevederi, acaparând numeroase teritorii străine, printre care provinciile românești Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța.

Astfel, în mod cu totul fraudulos, articolul 1, alineatul II, din Tratatul de la Paris, avea următorul cuprins :

“Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 Iunie 1940 și cu Acordul sovieto-cehoslovac din 29 Iunie 1945.”

Aceasta este o dispoziție de trimitere, care nu stabilește ea însăși relațiile dintre părți, considerându-le prestabilite printr’o convenție anterioară. Această prevedere era un simplu act declarativ de drepturi, iar actul constitutiv era convenția la care se face

Revoluția din Ungaria din 23 Octombrie – 4 Noiembrie 1956 se impunea reglementarea acestui abus. Ele au ocupat prin urmare fără nici o basă legală teritoriul românesc până la 6 Mai 1957, când a intrat în vigoare Acordul Româno-Sovietic din 15 Aprilie 1957 privind Statutul Trupelor Sovietice Staționate Temporar (sic !) pe Teritoriul României. Acestea au fost retrase în cele din urmă printr’un acord româno-sovietic, încheiat în Iunie 1958.

¹ Richard D. Hoffner, A Documentary History of the United States, Bloomington, Indiana University Press, 1954, p. 281 (traducerea autorului).

trimitere. Deci baza juridică se transferă de la Tratatul de Pace la cele două acorduri menționate și, în această situație, cei ce au semnat Tratatul de la Paris aveau obligația să verifice în prealabil dacă o atare convenție exista și ce conținut avea.

Dacă ar fi făcut acest lucru, ar fi constatat că al doilea acord, cel cu Cehoslovacia, exista, într'adevăr, sub numele de *Tratatul între U. R. S. S. și Republica Cehoslovacă*, încheiat la Moscova la 29 Iunie 1945, dar nu exista nici un acord între U. R. S. S. și România la 28 Iunie 1940.

În schimb ar fi descoperit nota ultimativă a U. R. S. S. din 26 Iunie 1940, prin care sub amenințare cu folosirea forței impunea cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, un răspuns în 24 de ore și evacuarea Armatei Române în patru zile, ceea ce constituia un act de agresiune, iar nu un acord¹.

Tratatul de Pace a fost dezastruos și nedrept pentru România nu numai teritorial. Astfel, țării noastre nu i s'a acordat statutul de cobeligerant, deși prin forța sa armată fusese a patra putere în lupta împotriva Germaniei, statut ce se acordase totuși Italiei cu o contribuție minoră. Pe lângă desinteresul puterilor occidentale, remarcăm și interesul Uniunii Sovietice ca România să nu aibă un statut privilegiat, pentru a-și putea justifica exorbitantele sale pretențiile teritoriale și financiare și a o putea domina mai ușor.

Secțiunea a III - a **Alegerile Legislative din 19 Noiembrie 1946**

Regele nu mai poate accepta mult timp conlucrarea cu un guvern nerepresentativ, impus din afară, și la 21 August 1945 cere guvernului nelegitim să depună mandatul, iar, la refuzul acestuia de a da curs cererii sale, nu mai semnează nici un decret. Refuzul Regelui de a semna decretele emise de guvernul

¹ Pentru amănunte, vezi : Eleodor Focșeneau. Tratatul de pace și problema Basarabiei și a Bucovinei de Nord. *România Liberă*, Marți, 11 Iunie 1996, p. 2, și Eleodor Focșeneanu. Hotarele României și Tratatul. *România Liberă*, Luni, 10 Februarie 1997, p. 2.

Petru Groza a durat aproape cinci luni și este cunoscut în istorie sub denumirea de “greva regală”.

La demersul Regelui adresat celor trei mai puteri învingătoare, Statele Unite, Anglia și Uniunea Sovietică, prin care solicita intervenția acestora pentru respectarea Constituției, formarea unui guvern reprezentativ și organizarea de alegeri libere, reprezentanții “celor trei mari”, cum erau numite acestea, se întrunesc la Moscova între 16 – 26 Decembrie 1945 și încheie un acord cu privire la România, prin care s’a hotărât ca guvernul Groza să includă în componența sa câte un reprezentant al partidelor istorice și să organizeze cât mai curând alegeri libere.

După ce Comisia Interaliată pentru Aplicarea Acordului de la Moscova se deplasează la București, având ca persoană dominantă pe același Andrei Ianuarevici Vâșinski, comisarul adjunct pentru afacerile străine al Uniunii Sovietice, în timp ce Anglia și Statele Unite erau reprezentate numai prin ambasadorii lor la Moscova, Archibald Clarck Kerr și Averell Harriman¹, sunt incluși în guvernul Petru Groza ca miniștri fără portofoliu un reprezentant din partea P. N. Ț., Iuliu Hașeganu, și un reprezentant din partea P. N. L., Mihail Romniceanu.

De acest acord nu erau mulțumiți nici Regele, nici partidele politice istorice, dar l-au acceptat numai pentru că acesta prevedea restabilirea libertăților încălcate de guvernul procomunist imediat după 6 Martie 1945 și organizarea de alegeri libere, în care tot poporul își puna mari speranțe (pe atunci nu se cunoșteau înțelegerile de la Yalta cu privire la împărțirea sferelor de influență).

Într’adevăr, guvernul Petru Groza, conform Acordului de la Moscova, este obligat să facă o declarație formală în acest sens și

¹ În legătura cu activitatea acestei comisii, a se vedea articolul : Eleodor Focșeneanu, Momentul sovietizării României. A. I. Vâșinski hotărăște, în genunchi, destinul țării noastre pentru o jumătate de secol. România Liberă, suplimentul ALDINE, № 399, Vineri, 16 Ianuarie 2004, p. 4. A se vedea de asemenea fotografia de la ANEXE, Planșa a VII-a.

dă următorul comunicat¹ :

“Consiliul de Miniștri [...] consideră ca neapărat necesar să declare :

1. Efectuarea alegerilor generale legislative în cel mai scurt timp posibil.

2. Asigurarea libertății acestor alegeri, care vor fi făcute pe baza sufragiului universal și secret, cu participarea tuturor partidelor democratice și antifasciste, care vor avea dreptul să prezinte candidați.

3. Asigurarea libertății presei, a cuvântului, a religiei și a dreptului de asociere.”

În urma acestui comunicat, care reprezenta un angajament solemn al Guvernului de a respecta Constituțiunea, Regele începe din nou, cu data de 8 Ianuarie 1946, să semneze decretul propus de Guvern.

Dar, în fapt, o altă nesocotire a Constituțiunii se pregătea. Într'un interviu publicat în presă numai după zece zile de la comunicat, la 18 Ianuarie 1946², Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul Justiției, declară că a pregătit două proiecte de lege, care au căpătat formă definitivă, unul pentru organizarea Reprezentanței Naționale și altul pentru Legea Electorală, specificând că în conformitate cu primul din acestea Reprezentanța Națională urma să fie organizată într'un singur corp, Adunarea Deputaților, desființându-se deci Senatul, ceea ce era o altă încălcare a Constituțiunii, care prevedea în art. 34, alin. II și III, că Reprezentanța Națională este alcătuită din două adunări, Senatul și Adunarea Deputaților, iar componența ei nu putea fi modificată printr'un simplu decret regal impus de Guvern.

Deși în formă definitivă la data interviului, la 18 Ianuarie 1946, cum pretindea ministrul Justiției, regele Mihai I avea să semneze cele două decrete-legi abia după o jumătate de an, la 13 Iulie 1946, de unde rezultă fie că Regele se opunea la această

¹ România Liberă № 436 de Joi, 10 Ianuarie 1946.

² România Liberă № 443 de Vineri, 18 Ianuarie 1946.

nouă nesocotire a Constituțiunii, fie că guvernul tergiversa intenționat stabilirea datei alegerilor pentru a pregăti falsificarea lor.

Între timp mareșalul Ion Antonescu este predat autorităților române de guvernul sovietic și, împreună cu membrii ultimului său guvern, este judecat de Tribunalul Poporului înființat prin Legea № 312/1945. Apărarea a fost de formă, în general cu avocați din oficiu – ca și cum membrii guvernului Ion Antonescu nu ar fi avut bani să-și angajeze apărători, și într’o atmosferă de teroare, cu sala înșesată de activiști de partid, care se manifestau une ori sgomotos, chiar amenințător. Totuși apărătorul ales al generalului Dumitru I. Popescu, fost ministru de interne, avocatul Alexandru Antofiloiu are curajul să pună problema constituționalității actului de acuzare (redăm din relatarea unui ziar¹) :

“Apărătorul Alexandru Antifiloiu ridică un incident de incompetență și neconstituționalitate, invocând art. 10 din Legea Tribunalului Special. Domnia Sa arată că în Constituție nu sunt admise pedeapsa cu moartea și confiscarea averii. Incompetența se deduce din faptul că inculpații nu pot fi judecați decât de Secțiunile Unite ale Înaltei Justiții.”

Președintele Tribunalului Poporului, Alexandru Voitinovici (care avea să fie răsplătit de regimul comunist cu funcția de președinte al Tribunalului Suprem, dar avea să devină și un dramaturg cunoscut sub numele de Alexandru Voitin) resolvă problema operativ în câteva cuvinte :

“Tribunalul ia acte de excepțiile ridicate, urmând ca incidentul de neconstituționalitate să fie soluționat de Curtea de Casație, iar pe cel referitor la actele de guvernământ îl respinge.”

Fără să abordăm problema actelor de guvernământ, resumându-ne la problema neconstituționalității, relevăm că potrivit procedurii usuale instanțele judecătorești erau obligate, dacă se ridica această excepție, să trimită imediat dosarul la instanța

¹ Timpul, № 3 128/6 Mai 1946 (citate luate din volumul Procesul lui Ion Antonescu. Ediție îngrijită de Ioana Cracă, Editura Eminescu 1995, p. 412).

supremă spre a decide asupra ei și să suspende procesul până la rezolvarea excepției. De sigur, deși convins fiind că Tribunalul Poporului nu avea să admită nici o apărare a inculpaților, avocatul și-a făcut însă, spre cinstea lui, datoria.

Tribunalul Poporului prin Sentința Penală № 17 din 17 Mai 1946 a condamnat la moarte și confiscarea averii pe mareșalul Ion Antonescu și pe încă doisprezece foști miniștri (executați au fost numai patru, restul fiind condamnați în contumacie sau grațiați), reținându-se vinovăția sa și a membrilor guvernului său atât pentru crima de desastrul țării cât și pentru crime de războiu.

Pe lângă importanța sa politică, acest proces are și o importanță constituțională, deoarece, o dată cu recursul basat pe motive ordinare de casare, judecat și respins de Curtea de Casație și Justiție, Secțiunea a II-a, la 25 Mai 1946, s'a declarat și recurs pentru neconstituționalitatea Legii № 312/1945, excepție care fusese ridicată și la Tribunalul Poporului dar neluată în seamă.

S'a invocat neconstituționalitatea art. 1 – 3 și 4 – 8 din Legea № 312 din 24 Aprilie 1945, care contravin Înaltului Decret Regal № 1 849 din 11 Octombrie 1944. Emis în condiții excepționale de războiu, se considerase de jurisprudența Curții de Casație și Justiție că articolul unic al acestui Înalt Decret Regal face parte integrantă din Constituțiune, dar, invoca apărarea, constituind o dispoziție derogatorie, este de strictă interpretare (*Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis*). Or, aceste dispoziții derogatorii se referă la cei vinovați de desastrul țării și nu pot fi extinse și la crimele de războiu, care au un caracter internațional, sunt prevăzute de art. 14 din Convenția de Armistițiu din 12 Septembrie 1944 și urmează a fi instrumentate și judecate în colaborare cu puterile învingătoare de o instanță internațională.

Este în consecință evident că Legea № 312/1945 era neconstituțională prin însuși titlul ei, care cuprinde și “crime de războiu”, deoarece a depășit încuviințarea constituțională de exceptare de la prevederile art. 101, alin. II, din Constituțiunea din 29 Martie 1923, dată numai pentru “cei vinovați de desastrul

țării”. Pentru judecarea crimelor de războiu, art. 14 din Convenția de Armistițiu prevede obligația de colaborare între țările contractante, la nivel de guverne, astfel încât hotărîrea Tribunalului Poporului a înfrânt și Convenția de Armistițiu, de vreme ce o instanță națională a judecat ceea ce printr'un acord internațional este dat în competența unor instanțe internaționale, acord care angaja suveranitatea Statului.

Recursul a fost respins de Curtea de Casație și Justiție în Secțiuni Unite prin Decisia Penală № 21 din 31 Mai 1946.

Respingându-se recursul în neconstituționalitate, Curtea de Casație și Justiție extindea, în disprețul oricăror principii juridice, o excepție de la textul clar al Constituțiunii, impusă prin rațiuni de Stat și de războiu, la alte cazuri fără nici o justificare juridică, ceea ce însemna o încălcare flagrantă a Constituțiunii, posibilă în cazul unor judecători lipsiți de inamovibilitate și de stabilitate și s'a urmărit, de sigur, prin hotărîrea de condamnare, influențarea alegătorilor în favoarea Guvernului.

Revenind la problema alegerilor legislative, cele două decrete pregătite de ministrul de Justiție încă de la începutul anului sunt promulgate de regele Mihai I abia pe la mijlocul anului. *Decretul № 2 218 din 13 Iulie 1946 pentru Organizarea Reprezentanței Naționale*¹ ar fi trebuit să fie urmarea firească a art. 3 din *Înaltul Decret Regal № 1 626 din 2 Septembrie 1944*, care anticipa “un decret dat în urma hotărîrii Consiliului de Miniștri va organiza Reprezentanța Națională”.

Aceasta însă presupunea organizarea reprezentanței naționale “după regulile așezate în Constituțiunea din 29 Martie 1923”, cum se statua *în mod expres* în același decret regal, decretul nou emis urmând să se rezume la probleme de organizare. Totuși decretul pregătit de guvern prevede în art. I, alin. II, că “Reprezentanța Națională se organizează într'un singur corp, Adunarea Deputaților”, ceea ce însemna o revisuire a Constituțiunii, care nu putea fi făcută decât de o Adunare Constituantă.

¹ Monitorul Oficial № 161 de Luni, 15 Iulie 1946.

De sigur, între Guvern și Rege au avut loc disensiuni, explicate atât prin întârzierea promulgării decretului de către Rege, deși, repet, era în formă definitivă la 18 Ianuarie 1946, cât și prin includerea, de sigur la insistența Regelui, a articolului 17 în acest decret, înainte de ultimul, prin care se condamnă implicit această nesocotire a Constituțiunii.

Art. 17 sună astfel :

“**Art. 17.**– Adunarea Deputaților nu poate proceda, nici în total nici în parte, la revizuirea Constituțiunii.

Revizuirea Constituțiunii din 29 Martie 1923, astfel cum a fost ea repusă în vigoare prin Decretul № 1 626 din 2 Septembrie 1944 și modificată prin dispozițiunile prezentului decret, se va face numai potrivit dispozițiunilor prevăzute în Titlul VII al acestei Constituțiuni și numai de către o Adunare Legiuitoare Extraordinară, aleasă special în acest scop.”

Textul poate părea inutil, deoarece nu făcea decât să reproducă într’o formă simplificată pentru cei neobișnuiți cu terminologia constituțională, dispoziții existente în Constituțiune, dar includerea lui se explică, de sigur, ca un avertisment dat de Rege, exasperat de confuzia pe care o făceau guvernării comuniști, unii intenționat, alții din ignoranță, între o Constituțiune și o lege ordinară, că în viitor nu va mai admite nici o altă “modificare” a Constituțiunii făcută fără respectarea procedurii revizuirii.

Acest decret a fost contrasemnat de toți membrii guvernului Petru Groza titulari de portofolii !

În aceeași zi este promulgată și *Legea № 560 privitoare la Alegerile pentru Adunarea Deputaților*, contrasemnată numai de Ministrul Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, de unde rezultă importanța pe care o da Regele avertismentului din legea anterioară, obligând pe toți membrii Guvernului să o contrasemneze¹. Ca

¹ Este semnificativ faptul că în Scânteia de Luni, 15 Iulie 1946, este reprodus Decretul–lege privitor la Alegerile pentru Adunarea Deputaților, dar nici cel puțin nu se menționează Decretul–lege pentru Organizarea Represen-
Eleodor Focșeneanu

inovație față de legile electorale anterioare, Legea № 560 din 15 Iulie 1946 da drept de vot femeilor și militarilor, dar se prevăd și numeroase indemnități electorale pe basă politică.

Prin Decretul № 3 033 din 15 Octombrie 1946 se convoacă pentru 19 Noiembrie 1946 corpul electoral (art. 2) și Adunarea Deputaților pentru 1 Decembrie 1946¹.

Au urmat apoi alegerile generale din 19 Noiembrie 1946, al căror rezultat oficial² a fost următorul :

Blocul Partidelor Democratice, condus de comuniști	348 mandate
Uniunea Populară Maghiară, aliată cu comuniștii	29 mandate
Partidul Național Țărănesc	32 mandate
Partidul Național Liberal	3 mandate
Partidul Țărănesc Democrat, condus de dr. Lupu	2 mandate

Astăzi se recunoaște în mod unanim că rezultatul alegerilor din 19 Noiembrie 1946 a fost falsificat și că, în realitate, ele au fost câștigate de Partidul Național Țărănesc, condus de Iuliu Maniu, care a obținut trei sferturi din sufragii.

După Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989, Silviu Brucan admitea că la alegerile din 19 Noiembrie 1946 Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu obținuse 75% din sufragii, dar procentele au fost inversate în favoarea blocului comunist.

De asemenea, Belu Zilber³, Evreu comunist ilegalist, consemna în notele sale, confiscate de Securitate, publicate postum, abia după Revoluție :

“La alegerile din 1946, întreg blocul guvernamental a obținut 12 % din voturi. Cifra fixată de Vășinski fusese de 80 % și așa a și apărut în rezultatele oficiale.”

tanței Naționale.

¹ Monitorul Oficial № 239 bis de Marți, 15 Octombrie 1946.

² Scânteia de Sâmbătă, 23 Noiembrie 1946.

³ Andrei Șerbulescu (pseudonimul literar al lui Belu Zilber), Monarhia de Drept Dialectic. București, 1991, p. 39.

Iată însă ce scria imediat după alegerile de la 19 Noiembrie 1946 Silviu Brucan, pe atunci editorialist¹ al organului de presă al Partidului Comunist Român :

“Poporul Român a înțeles acest joc ce se făcea pe spinarea lui și l-a trântit pe Maniu în alegeri, înmormântând o dată pentru totdeauna legenda popularității acestuia în Ardeal. În 11 județe ardelenesti maniştii n’au obținut NICI UN MANDAT.”

În paranteză fie spus, Evreii și Ungurii, primii din convingeri ideologice sau din răsbunare pentru unele persecuții, secunzii în speranța de a păstra ceea ce obținuseră în urma Dictatului de la Viena, au fost cei care au contribuit cel mai mult la instaurarea regimului comunist în România. Dar pentru a fi obiectivi, trebuie să facem distincție între acești Evrei comuniști, care ne desvăluie *post factum*, în cunoștință de cauză, adevărul : primul, Belu Zilber, comunist sincer, pentru care a făcut și închisoare, al doilea, Silviu Brucan, un oportunist cinic, care, nu numai că nu a suferit, afară de un domiciliul forțat de câteva luni la Dămăroaia, dar a beneficiat în cel mai înalt grad de privilegiile tuturor regimurilor.

Legalizându-și în acest mod fraudulos² puterea acaparată abusiv, cu sprijin extern, guvernul Petru Groza avea să treacă la pregătirea atacului final împotriva democrației.

¹ Scânteia de Luni, 25 Noiembrie 1946.

² Despre aceste alegeri, a se vedea articolul lui Benjamin Sigărtău, File de Istorie, 45 de ani de la alegerile din 1946, Dreptatea de Marți, 19 Noiembrie/Miercuri, 20 Noiembrie 1991, p. 2.

CAPITOLUL V

Lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947 Instalarea Regimului Comunist

Dispunând în Parlament de o majoritate covârșitoare, puterea comunistă se socotește destul de puternică pentru a distruge democrația în România, în două etape: *prima*, înlăturarea opoziției reprezentate de partidele istorice, Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal, și anihilarea Armatei, în scopul izolării Regelui, *a doua*, răsturnarea monarhiei și alungarea Regelui.

Atacul se declanșează la 29 Iulie 1947, când, printr'un Jurnal al Consiliului de Miniștri, invocându-se tentativa de plecare ilegală din țară a unor fruntași țărăniști (incidentul de la Tămădău), se disolvă Partidul Național Țărănesc. Rămas singur în opoziție, Partidul Național Liberal al lui Constantin I. C. Brătianu avea să fie nevoit să se autodisolve.

Al doilea pas se face la 1 Septembrie 1947, când sunt trecuți în cadrul disponibil al Armatei 37 de generali, un contraamiral și mii de ofițeri superiori și inferiori¹, eliminându-se din Armată elementele fidele tradiției monarhice.

Totuși, deși înfăptuită de Partidul Comunist Român, cu complicitatea partidelor satelit, Partidul Social-Democrat (aripa procomunistă), Uniunea Populară Maghiară și Frontul Plugarilor, o formațiune fantomatică, condusă de primul-ministru Petru Groza, compusă aproape exclusiv din cadre de conducere, lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947 a fost hotărâtă din afară și chiar impulsionată de I. V. Stalin², atunci când forțele

¹ Monitorul Oficial № 201 de Marți, 2 Septembrie 1947.

² Pentru amănunte, vezi volumul Eleodor Focșeneanu, Două săptămâni dramatice din istoria României (17-30 Decembrie 1947), 192 p., Editura ALL, București, 1997.

comuniste interne șovăiau în fața puternicei opoziții.

Nucleul și simbolul opoziției față de dominația comunistă îl constituia monarhia, care în România rezista încă presiunii comuniste, în timp ce în celelalte țări ocupate de Armata Roșie sau aflate în sfera de influență a Uniunii Sovietice ea fusese demult înlăturată. La 29 Noiembrie 1945, Adunarea Constituantă a Iugoslaviei proclamase Republica Populară Federativă Iugoslavia, iar la 11 Ianuarie 1946 tot o Adunare Constituantă proclamase Republica Populară Albania. Ungaria, care era de multă vreme un regat fără rege, se proclamase și ea republică la 1 Februarie 1946. În sfârșit, în Bulgaria se organizase un referendum la 8 Septembrie 1946, în care o majoritate, suspect de mare, de 92,7 % din electorat, s'a pronunțat pentru republică, iar la 12 Septembrie 1946 tot o Adunare Constituantă avea să proclame Republica Populară Bulgaria.

Această politică de răsturnare a monarhiilor înfrângea înseși principiile pe care le proclamasera în mod solemn Cei Trei Mari în Carta Atlanticului 1941¹ (semnată de conducătorii Statelor Unite și Regatului Unit la bordul navei Prince of Wales, în golful Argentina din Newfoundland, la 14 August 1941, iar U. R. S. S. aderase la 24 Septembrie 1941), care prevedea, pe lângă cele două principii menționate mai sus (Vezi *ultra* p. 144) :

“În al treilea rând, ele respectă dreptul tuturor popoarelor de a-și alege forma de guvernământ sub care vor să trăiască și doresc să vadă drepturile suverane și autoguvernarea reinstaurate la acelea care au fost lipsite de ele prin forță.”

De aceea, Uniunea Sovietică, legată prin acest pact, trebuia să mimeze neamestecul său în abolirea monarhiei și să presinte schimbarea formei de guvernământ ca o voință a popoarelor înseși, ceea ce reușise în țările amintite prin intermediul *fronturilor populare*, dar în România această politică eșuase și era nevoie de altă metodă. Acesta era și motivul pentru care Uniunea

¹ Richard D. Hoffner, A Documentary History of the United States, Bloomington, Indiana University Press, 1954, p. 281 (traducerea autorului).

Sovietică insistase să mențină trupele de ocupație. Monarhia, care continua să existe în România, nu mai era o problemă românească, ci devenea o problemă a întregului bloc de state comuniste, ceea ce avea să se evidențieze în curând.

Astfel, la finele lunii Septembrie 1947, a avut loc în Polonia Consfătuirea de Constituire a Biroului Informativ al Partidelor Comuniste, în realitate Internaționala a IV-a, cunoscută sub numele prescurtat de Kominform. La această consfătuire au luat parte partidele comuniste din Bulgaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, România, Ungaria, Uniunea Sovietică, Franța și Italia. Toate aceste țări, în afară de România, erau republici, iar patru dintre ele instauraseră republica după sfârșitul celui de al doilea Războiu Mondial, inclusiv Italia, care nu era în sfera de influență sovietică, dar se proclamase republică în urma referendumului de la 21 Iunie 1946. Partidul Comunist Român apărea într-o poziție defavorabilă, deoarece era singurul care nu realizase această etapă obligatorie, înlăturarea monarhiei, în drumul spre acaparea totală a puterii politice. De aceea, reprezentantul acestuia la consfătuire, Gheorghe Gheorghiu-Dej, după ce justifică rămânerea în urmă prin mica pondere a Partidului la data de 23 August 1947, fiind “puțin numeros” (avusese cel mult 800 de membri, majoritatea străini, veniți cu armatele sovietice), își ia angajamentul¹ :

- să pună capăt relațiilor de “colaborare cu grupul Tătărescu” ;
- să procedeze la “elaborarea unei noi Constituții” ;
- să intensifice “procesul de construire a democrației populare”.

Destinul monarhiei române fusese așa dar decis și pecetluit o dată cu întemeierea Kominformului, care nu putea concepe un regim de monarhie constituțională în blocul comunist, iar un ministru al Guvernului român (Gheorghe Gheorghiu-Dej era Ministru al Economiei Naționale) își lua angajamentul față de reprezentanții unor puteri străine să răstoarne ordinea constitu-

¹ Pentru pace trainică, pentru democrație populară № 3 din 15 Decembrie 1947, p. 5.

tuțională din România¹, ceea ce constituia, după orice sistem juridic, o crimă de înaltă trădare !

Consfătuirea avusese loc în totală clandestinitate, fără să se anunțe nimic dinainte, iar după încheierea ei avea să se comunice, în mod evaziv, că a avut loc “undeva în Polonia”², “la sfârșitul lunii Septembrie”. Hotărîrea privind România era înconjurată de o totală conspirativitate și în acest scop raportul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej avea să fie publicat printre ultimele, două luni mai târziu, pe la mijlocul lunii Decembrie³, iar ziarele românești aveau să-l reproducă exact în ziua executării loviturii de stat, la 30 Decembrie 1947⁴, când conspirativitatea nu mai avea obiect, de unde rezultă complicitatea incontestabilă a Kominformului la răsturnarea ordinii constituționale în România.

Numai o lună mai târziu, la 11 Noiembrie 1947, conducătorii Partidului Național Țărănesc, în frunte cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache, sunt condamnați la ani grei de închisoare pentru “trădare de patrie”, care ar fi constat în legăturile cu cercurile politice apusene, legături normale într’o democrație, dar pe care comuniștii le numeau “legături cu agențiile de spionaj”.

Pe lângă lichidarea fizică a opoziției, procesul a constituit și un pretext pentru aducerea la îndeplinire a primului angajament luat de Gheorghe Gheorghiu-Dej în Polonia. Încă înainte de pronunțarea hotărîrii, la 6 Noiembrie 1947, în ședința din 5 Noiembrie 1947, deputatul procomunist Ștefan Cleja, depune o moțiune de neîncredere la Adunarea Deputaților față de titularul departamentului Afacerilor Străine, Gheorghe Tătărăscu, șeful liberalilor disidenți.

¹ Eleodor Focșeneanu. Lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947 a fost hotărîită de Kominform. România Liberă, № 520 din 19 Noiembrie 1991, p. 3.

² Numele localității, Szklarska Poreba, avea să fie aflat mult mai târziu, iar în România abia după 22 Decembrie 1989.

³ Pentru pace trainică, pentru democrație populară № 3 din 15 Decembrie 1947, p. 5.

⁴ România Liberă № 1 031 și Scânteia № 1 010, ambele de Miercuri, 31 Decembrie 1947 (pe atunci, ziarele purtau data de a doua zi).

Chiar înainte de punerea la vot a moțiunii, deputatul Sever Paschievici cere cuvântul într'o chestiune de regulament. Adunarea Deputaților nu-i dă cuvântul, deși în art. 44 din Regulamentul Interior al Adunării Deputaților¹, adoptat chiar în legislatura curentă, se prevedea obligativitatea acordării cuvântului în chestiuni de regulament :

Art. 44.– Deputatul are dreptul oricând la cuvânt în chestiune personală sau de Regulament.

Probabil Adunarea Deputaților, dominată de comuniști, s'a temut că cererea deputatului ar fi putut bloca votul, și trece la votarea moțiunii de neîncredere în titularul Ministerului Afacerilor Externe, Gheorghe Tătărăscu, pe motiv că funcționari ai acestui minister ar fi înlesnit conducătorilor național-țărăniști legăturile în străinătate cu "agenturile de spionaj" apusene².

Moțiunea a fost adoptată cu 187 de voturi *pentru* și cinci voturi *contra* deci în total 192 de voturi exprimate. S'ar părea că nu a fost întrunit nici *quorum*-ul, deoarece la 19 Noiembrie 1946 fuseseră aleși 414 deputați, deci *quorum*-ul ar fi fost, de 212. Nu ne hazardăm să susținem nulitatea votului, deoarece multor deputați li se retrăsese, așa cum am arătat, mandatul de parlamentar, deci numărul total al deputaților rămași în funcție putea fi mai mic decât cel inițial și nu avem datele necesare pentru a face o afirmație categorică. Dar nu putem să nu observăm că nici măcar majoritatea parlamentară de 348 de deputați și cei 29 de la Uniunea Democrată Maghiară, care susțineau Guvernul, nu au fost prezenți decât în mică măsură. Deși nu avem nici o considerație pentru grupul parlamentar tătărăscean, nu putem să nu evidențiem modul abusiv în care s'a procedat, caracteristic politicii guvernamentale în acest nefericit sfârșit de an 1947.

Deși moțiunea de neîncredere adoptată privea numai pe

¹ Monitorul Oficial № 50 de Sâmbătă, 1 Martie 1947.

² Scânteia № 968 de Vineri, 7 Noiembrie 1947.

Gheorghe Tătărăscu, la 7 Noiembrie 1947, toți cei patru miniștri (Gheorghe Tătărăscu, Gheorghe Vântu, Al. Alexandrini și Radu Roșculeț) și cei trei subsecretari de stat aparținând acestui grup își dau demisia, fiind înlocuiți cu miniștri comuniști, în frunte cu Ana Pauker și Vasile Luca¹, veniți din U. R. S. S., o dată cu armatele sovietice.

Disidența Partidului Național Liberal condusă de Gheorghe Tătărăscu făcea parte din Blocul Partidelor Democratice, dar își declarase deschis orientarea sa monarhistă, astfel că, prin alungarea acestora de la Guvern, ultimul sprijin politic al Regelui fusese anihilat, izolarea politică a Suveranului fiind completă.

Lovitura de Stat a fost amânată probabil, deoarece numai după cinci zile, la 12 Noiembrie 1947, regele Mihai I și regina-mamă Elena pleacă la Londra² pentru a participa la căsătoria principesei Elisabeta, moștenitoarea tronului și actuala regină a Angliei. S'a sperat, de sigur, că în situația dată, fără nici un sprijin politic în țară, Regele nu avea să se mai întoarcă.

Îndelungata absență a Regelui părea să alimenteze această speranță, ceea ce ar fi însemnat pentru guvernul comunist o soluție comodă și convenabilă : dacă Regele își părăsea poporul, republica se justifica de la sine. Dar Regele, nevrând să ofere Guvernului un pretext pentru o instaurare aparent constituțională a republicii, se întoarce la 21 Decembrie 1947, deși cererea sa trimisă din străinătate Guvernului prin mareșalul Palatului Negel de a-și da învoirea la căsătoria sa cu ducesa Ana de Bourbon-Parma primise un răspuns evaziv. Un răspuns cert, chiar negativ, ar fi legat Guvernul. Printr'un răspuns incert, Guvernul își manifesta desinteresul față de această problemă, desvăluindu-și intențiile.

Total surprins, Guvernul intră în panică și reia pregătirile într'un ritm rapid. Preocuparea lui de seamă rămăsese Armata. Prin Decretul Regal № 1 190 din 23 Decembrie 1947 apare

¹ Monitorul Oficial № 259 de Sâmbătă, 8 Noiembrie 1947.

² România Liberă de Vineri, 14 Noiembrie 1947, pp. 1 și 6.

numit ca ministru al Apărării Naționale Emil Bodnăraș, fost ofițer român, desertor, membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, dar acest decret reprezintă primul fals săvârșit de guvern dintr'un șir incredibil de fraude, deoarece în nici un *Monitor Oficial* nu apare demisia ministrului în funcțiune, generalul de armată Mihail Lascăr și în nici un Comunicat al Casei M. S. Regelui nu apare pe 23 Decembrie o audiență a lui Petru Groza, care contrasemnează decretul.

De altfel, Emil Bodnăraș la data pretinsei numiri nu se întorsese încă de la Moscova, unde fusese convocat de I. V. Stalin pentru a primi instrucțiuni. În orice caz, Emil Bodnăraș nu depune jurământul și el însuși declară la instalarea sa¹ că a primit această funcție "din însărcinarea Partidului Comunist Român". Anticipând deci de pe acum "rolul conducător" pe care avea să și-l asume în timpul dictaturii comuniste, Partidul Comunist Român începuse să numească miniștri în guvern, prerogativă pe care o avea numai Regele.

Emil Bodnăraș procedează la o amplă trecere în rezervă a cadrelor de conducere ale Armatei. Astfel, la 27 Decembrie 1947, prin Decretele Regale № 2 192 și № 2 193 trece în rezervă nouă generali activi și prin Decretul Regal № 2 194 reintegrează în armată pe colonelul în rezervă Dumitru Coliu, un Evreu bulgar, membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, și îl numește în importantul post de secretar administrativ al Ministerului Apărării Naționale². Deși aceste trei decrete apar în Monitorul Oficial ca semnate de Rege, ele sunt de asemenea falsuri³, deoarece la data prevăzută în ele suveranul era plecat la Sinaia să-și petreacă sărbătorile de Crăciun.

Prin decrete ministeriale se numesc alți doi secretari la minister și un nou șef de Stat-Major, sunt scoși din funcții alți 19

¹ Scânteia № 1 010 de Miercuri, 31 Decembrie 1947.

² Monitorul Oficial № 299 de Luni, 29 Decembrie 1947.

³ Amănunte în articolul: Eleodor Focșeneanu. Emil Bodnăraș – un ministru impostor, Lumea Liberă Românească, New York, № 341 din 15 Mai 1993, pp. 10 - 11.

generali și doi colonei. Generalul Mihail Lascăr, fostul ministru, și generalul Dumitru I. Dămăceanu, aghiotant regal, sunt trecuți pe linie moartă, fiind numiți inspectori generali ai armatei¹.

Armata fiind pusă sub control, se trece la executarea loviturii de Stat. Pe 29 Decembrie 1947 Petru Groza telefonează la Sinaia mareșalului Palatului spre a-l invita a doua zi pe Rege, împreună cu Regina-mamă spre a discuta “chestiuni de familie”, lăsând să se înțeleagă că s’ar fi rezolvat problema învoirii Guvernului la căsătoria Regelui.

La 30 Decembrie 1947, pe la amiază, la Palatul Elisabeta, București, înconjurat de trupele divisiiei Tudor Vladimirescu, instruite în U. R. S. S., Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu-Dej (ministru al Economiei Naționale, departament fără caracter politic – venise deci în calitate sa de secretar general al P. C. R.), prin amenințare și șantaj, obțin semnătura regelui Mihai I pe un act de abdicare dinainte redactat, care se încheia astfel :

“Abdic, pentru mine și pentru urmașii mei la tron, renunțând pentru totdeauna pentru mine și pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României.

Las poporului român libertatea de a-și alege noua formă de Stat.”

În aceeași zi, apare o ediție specială a ziarului Scânteia, în care pe lângă actul de abdicare este publicată și *Proclamația Guvernului către Țară*, spunându-se printre altele :

“Astfel poporul român a dobândit libertatea de a-și clădi o nouă formă de stat – *Republica Populară*”,

încheindu-se cu cuvintele :

“Să înălțăm noua formă de viață a statului nostru, *Republica Populară Română*, patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și de la sate.” (s.a.)

Se încerca să se acrediteze ideea, evident falsă, că schimbarea

¹ România Liberă № 1 031 de Miercuri, 31 Decembrie 1947.

forme de guvernământ reprezenta voința poporului român, spre a nu putea fi învinuită Uniunea Sovietică de violarea Cartei Atlantice, la care aderase.

A doua zi, Scânteia apare într'un "Număr special de Anul Nou" (singurul ziar care a apărut de la abdicarea Regelui până la 3 Ianuarie 1948), relatând sub titlul "Ședința solemnă a Parlamentului" o pretinsă întrunire a Adunării Deputaților, în care ar fi fost adoptată *Legea pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română* și au fost aleși membrii Presidiumului Republicii Populare Române, care urmau să dețină puterea executivă până la adoptarea unei noi Constituții.

Se publică de asemenea în Monitorul Oficial¹ *Legea № 363 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română* și *Legea № 364 pentru Numirea Membrilor Presidiumului Republicii Populare Române*, ambele pretins votate în ședința din 30 Decembrie 1947.

Dar la 20 Decembrie 1947 Adunarea Deputaților intrase în vacanță până la 20 Ianuarie 1948 !

¹ Monitorul Oficial № 300 bis de Marți, 30 Decembrie 1947.

CAPITOLUL VI

Nulitatea Absolută a Legii pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română

Mai mult sau mai puțin sub presiunea comunistă, în celelalte țări foste monarhii care intraseră în sfera de influență a Uniunii Sovietice se instaurase republica populară pe o cale cel puțin formal constituțională (spre a nu intra în problema corectitudinii în fond) de către Adunări Constituante, care aveau competența să se pronunțe asupra formei de guvernământ și să elaboreze o nouă constituție, sau chiar în urma unui referendum, ca în Bulgaria.

În România, întru cât republica nu a fost proclamată de o Adunare Constituantă, se pun două probleme : *prima*, a valabilității actului de abdicare a regelui Mihai I, *a doua*, a legitimității proclamării republicii.

În prima problemă, trebuie analizat dacă actul de abdicare a reprezentat voința liberă a Regelui sau dacă folosirea forței a fost justificată ; în a doua problemă, dacă au fost respectate regulile constituționale care garantează că schimbarea formei de guvernământ represintă voința poporului de la care emană orice putere.

În ceea ce privește prima problemă, este evident de la bun început că textul actului de abdicare nu aparține Regelui. În toate textele anterioare semnate de Rege, se folosește conform practicii monarhice *pluralis maiestatis*, dar în orice cas Regele scria întotdeauna pronumele de persoana I-a cu inițiale majuscule, pe când în actul de abdicare pronumele personale *mi* și *mine* și adjectivul posesiv *mei* sunt scrise cu inițiale mici. Ignoranță sau meschinărie, e greu de spus, dar cert este ca textul nu a fost redactat de Casa Regală.

La început, abdicarea a fost prezentată ca un act de liberă

voință al Regelui, care “în deplină înțelegere cu factorii de răspundere a[î] țării” s’ar fi convins că “instituția monarhică nu mai corespunde actualelor condiții ale vieții noastre de Stat”.

Imediat după plecarea Regelui în exil, autorii loviturii de Stat au divulgat însă adevărul, fără să desvăluie împrejurările concrete, nemaiputând ține ascuns ceea ce ei credeau că ar constitui un merit și începând să vorbească despre alungarea Regelui, înlăturarea monarhiei și folosind chiar expresii mai puțin academice. Cum în terminologia comunistă nu se admite diversitatea de expresii denumind același eveniment, ci se oficializează o anumită denumire, în cele din urmă s’a optat pentru “Regele a fost silit să abdice” și “abolirea monarhiei”.

Regele Mihai I însuși, la o conferință de presă la 4 Martie 1948 (deci numai după două luni) la Londra¹, avea să declare cu privire la actul abdicării :

“Acest act Mi-a fost impus cu forța de un guvern instalat la putere de o țară străină, guvern întru totul nerepresentativ pentru voința poporului român.

Înlăturarea monarhiei constituie un nou act de violență al politicii de înrobire a României. În aceste condiții Eu nu Mă consider nicidecum legat de acest act care Mi-a fost impus.”

Deci prima versiune a actului liber consimțit, un acord între Rege și Guvern, este contestată și de o parte și de cealaltă și trebuie deci exclusă, astfel încât apare cert că abdicarea Regelui a fost un act obținut prin presiune, amenințare și șantaj, ceea ce îl face anulabil. Dacă Regele nu l-ar fi denunțat cu atâta promptitudine, s’ar fi putut considera eventual acceptat și confirmat prin trecerea timpului, dar Regele a invocat în mod expres nulitatea lui la numai două luni de la abdicare.

De sigur, au fost casuri în istorie când unii monarhii au abdicat sub imperiul forței sau au fost înlăturați prin violență și totuși aceste acte, care excludeau un act unilateral de voință, nu

¹ Times № 51 012 din 5 Martie 1948.

au fost contestate de nimeni (de exemplu, în Franța, Carol al X-lea în 1930 și Ludovic Filip în 1848), dar ele au fost rezultatul unei insurecții populare, o exprimare directă a voinței poporului. Or, la 30 Decembrie 1947 nu a avut loc nici o insurecție populară, ci actul respectiv a fost actul de forță al membrilor unui Guvern, care se făceau vinovați de crima de înaltă trădare, deoarece îndeplinseseră un angajament luat înaintea reprezentanților unor State străine, și de delictul de sperjur, deoarece toți depuseseră jurământul înaintea Regelui.

De altfel, indiferent de modul cum a fost obținut, un act de abdicare prin el însuși nu reprezintă abolirea monarhiei, ci numai deschiderea succesiunii tronului. Mai abdicaseră înainte domnitorul Alexandru Ioan I la 11 Februarie 1866 și regele Carol al II-lea la 6 Septembrie 1940 și totuși nu s'a instaurat republica, Statul a rămas tot monarhie.

Includerea insidioasă, dar ineficace, în actul de abdicare a expresiei “pentru mine și pentru urmașii mei la tron, renunțând pentru mine și pentru ei” nu are nici o valoare juridică și nici constituțională. În dreptul privat nimeni nu poate renunța pentru altul, iar în dreptul public succesiunea la tron nu este lăsată la libera apreciere a deținătorului, ci este reglementată prin norme constituționale.

Deci abdicarea Regelui nu are ca efect nici pierderea tronului, deoarece a fost smulsă prin violență, amenințare și șantaj, și nici instaurarea republicii, care nu depinde de voința suveranului.

De sigur, Petru Groza, vechiu politician burghez, era conștient de faptul că actul său și al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, sub îndrumarea lui Emil Bodnăraș, era un act abusiv, care putea chiar căpăta calificarea de înaltă trădare (în definitiv, așa cum am arătat, primii doi juraseră credință Regelui) și atunci a căutat să acopere abusul printr'un act care să aibă aparență democratică.

În această intenție, în *Mesajul către Țară de Anul Nou 1948*, primul ministru Petru Groza pretindea¹ că “actul de naștere al

¹ Monitorul Oficial № 1 de Joi, 1 Ianuarie 1948.

Republicii Populare Române” ar fi legea pe care « muncitorii cu brațele și cu mintea de la orașe și sate” au votat-o “prin reprezentanții lor în Parlament” calificată de el drept “lege istorică”.

Petru Groza se referă la Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română.

Aceasta, după ce în art. 1 ia act de abdicarea Regelui, prevede :

“Art. 2.– Constituția din 1866 cu modificările ei din 29 Martie 1923 și acelea din 1 Septembrie 1944¹ și următoarele se abrogă.

Art. 3.– România este Republică Populară.

Denumirea Statului Român este Republica Populară Română (R. P. R.)”

Așa cum s’a menționat mai sus, Adunarea Deputaților era o adunare legiuitoare ordinară, iar nu constituantă, care deci nu se putea pronunța asupra problemelor constituționale. Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu-Dej înșiși contrasemnaseră, împreună cu toți membrii Guvernului, Decretul Regal № 2 218 din 13 Iulie 1946 pentru Organizarea Reprezentanței Naționale, care prevedea incompetența acesteia în materie constituțională :

“Art. 17.– Adunarea Deputaților nu poate proceda, nici în total nici în parte, la revisuirea Constituției.

Revisuirea Constituției din 29 Martie 1923, astfel cum a fost ea repusă în vigoare prin Decretul № 1 626 din 2 Septembrie 1944 și modificată prin dispozițiunile prezentului decret, se va face numai potrivit dispozițiunilor prevăzute în Titlul VII al acestei Constituții și numai de către o Adunare Legiuitoare Extraordinară, aleasă special în acest scop.”

Deci Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 menționată de

¹ Referirea este la Înaltul Decret Regal № 1 626 din 31 August 1944, publicat în Monitorul Oficial № 202 de Sâmbătă, 2 (nu 1 !) Septembrie 1944.

Petru Groza în mesajul său de Anul Nou nu avea nici o valoare constituțională, chiar dacă ar fi fost într'adevăr adoptată de Adunarea Deputaților, cum se pretindea, deoarece aceasta nu putea adopta decât legi ordinare și îi era interzis, în mod expres, atât prin Constituțiunea în vigoare, cât și prin legea contra-semnată de toți membrii guvernului Petru Groza, să se pronunțe asupra chestiunilor constituționale.

Dar nu s'a săvârșit nu numai o violare a Constituțiunii și a legii pe care ei înșiși o contrasemnasera, ci s'a mai săvârșit încă un fapt mult mai grav, de asemenea de natură penală.

Adunarea Deputaților luase vacanță la 20 Decembrie 1947, iar viitoarea ședință era fixată la 20 Ianuarie 1948¹, așa cum rezultă din finalul procesului-verbal :

“Doamnelor și D-lor Deputați, ședința viitoare va avea loc Marți, 20 Ianuarie 1948, ora 17, cu următoarea ordine de zi : ...”

Deși unii istorici² pretind că s'ar fi convocat Adunarea Deputaților în sesiune extraordinară, nu există nici un act de convocare în acest sens și deci aceasta nu se putea întruni la 30 Decembrie 1947. Era de altfel o imposibilitate materială ca deputații să poată fi convocați și să vină la București în mai puțin de șase ore, între cândva pe la amiază, când avusese loc abdicarea forțată, și ora 19.10, când se pretinde că a început ședința, chiar dacă n'ar fi fost timp de iarnă, iar mijloacele de transport n'ar fi fost precare ca după războiu.

¹ Monitorul Oficial. Partea III-a. Debaterile Parlamentare. № 32 de Marți, 30 Decembrie 1947, p. 471.

² Ion Scurtu. *Monarhia în România (1866 - 1947)*. Editura Danubiana, București 1991, p. 170 ; Angela Banciu, *Istoria Vieții Constituționale în România (1866-1991)*, ȘANSA S.R.L., București 1996, p. 195 ; Ion Mamina, *Regalitatea în România (1866-1947)*, Compania 2004 , (p. 185), fapt mai grav, pentru ultimul autor, care urmărește o reabilitare a instituției monarhice. Riscul unor istorici, care se bazează exclusiv pe bibliografie, fără a recurge la surse, preluând unul de la altul o informație falsă. A se vedea în ANEXE reproducerea primei pagini a Monitorului Oficial citat la nota precedentă.

Există totuși un proces-verbal din 30 Decembrie 1947³, în care este descrisă o ședință a Adunării Deputaților. Se specifică “Sesiunea ordinară 1947/1947”, ceea ce înseamnă că nu a fost totuși convocată o sesiune extraordinară, cum se pretinde de unii istorici, fără să cerceteze. Dar nici sesiune ordinară, cum se consemnase, nu putea fi, deoarece aceasta fusese închisă cu zece zile în urmă. Deci, Adunarea Deputaților era în vacanță parlamentară și nu se putea nici întruni nici vota legi.

În acest proces-verbal, în mod evident fictiv, se consemnează că Petru Groza a citit Actul de Abdicare al Regelui și Proclamația Guvernului către Țară, că un deputat, Gh. Nichiti, ar fi propus o Lege pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română, care s’ar fi votat cu bile, apoi un alt deputat, Gheorghe Apostol, a propus o altă lege pentru numirea membrilor Presidiumului Republicei (sic !) Populare Române, care de asemenea s’ar fi votat cu bile, iar la sfârșit patru din cei cinci membri ai Presidiumului (unu nu putuse fi contactat !) au depus jurământul. Ședința s’a încheiat la orele 19.55, durând exact 45 de minute !

Chiar din relatarea procesului-verbal rezultă o nesocotire totală a *Regulamentului Interior al Adunării Deputaților*² și ar fi fost surprinzător ca nici un deputat să nu obiecteze : nu s’a făcut înscrierea în apelul nominal al deputaților (art. 35), nu s’a comunicat numărul deputaților prezenți (art. 34), au fost votate două proiecte de legi care nu figurau pe ordinea de zi, – care, de altfel nici nu exista (art. 35), proiectele nu au avut expunerii pe motive și n’au fost trecute prin comisii (art. 71), nu a fost consultat Consiliul Legislativ (art. 74).

De asemenea, au fost nesocotite dispozițiile art. 8 din Decretul Regal № 2 218 din 13 Iulie 1946, decret care organizase Adunarea Deputaților și reproducea întocmai art. 49 din Constituțiunea din 29 Martie 1923 :

³ Monitorul Oficial. Partea a III-a. Debateri Parlamentare. № 33 de Marți, 20 Ianuarie 1948 (V. ANEXE, pagina de titlu, Planșa a VIII-a).

² Monitorul Oficial № 50 de Sâmbătă, 1 Martie 1947.

“Un proiect de lege nu poate fi adoptat decât după ce s’a votat articol cu articol”.

Din acest proces-verbal rezultă că nici un deputat nu a luat cuvântul, la debateri, deși se discutau probleme dintre cele mai grave ! În schimb, se consemnează de douăzeci și două de ori că s’a ovaționat îndelung, în picioare, cu strigăte de “Ura !” și “Bravo !”.

Analiza chiar succintă a cuprinsului procesului-verbal face însă dovada peremptorie că s’au consemnat fapte care nu se puteau desfășura în cele 45 de minute cât a durat ședința. Făcând abstracție de relatările ziarului Scânteia că unele manifestări ale entuziasmului participanților ar fi durat “timp de câteva minute” și socotind numai câte un minut pentru fiecare din ovațiile îndelungate, consemnate chiar în procesul verbal al ședinței, rezultă peste douăzeci de minute de întreruperi. Se pretinde că cele două legi au fost adoptate în unanimitate cu 295 de bile albe. Dacă s’ar socoti numai 5 secunde pentru fiecare votant, ar rezulta aproape 50 de minute pentru cele două votări a 295 de deputați, fără să includem numărătoarea. Deci cu extremă indulgență, cu aprecieri ale duratei pentru preținsele operațiuni ridicul de mici, numai aplausele și votările ar fi durat mai mult decât se pretinde că ar fi durat întreaga ședință – 70 de minute ! Rezultă indubitabil că procesul-verbal al preținsei ședințe din 30 Decembrie 1947 este un fals, deoarece aceasta nu a avut loc.

Întru cât numărul deputaților adunați în pripă era insignifiant, președintele Adunării Deputaților, scriitorul Mihail Sadoveanu, nu precizează câți parlamentari sunt prezenți, limitându-se să anunțe : “Adunarea fiind în număr declar ședința deschisă”, ceea ce ar fi vrut să se insinueze că *quorum*-ul era îndeplinit. Este singura dată pe toată durata acelei legislaturi (1 Decembrie 1946 – 24 Februarie 1948), când președintele nu anunță numărul deputaților prezenți, iar cei absenți nu sunt consemnați nominal în procesul-verbal, deși ar fi trebuit să fie cea mai importantă ședință a legislaturii.

De sigur, pe lângă cei câțiva deputați, câți au putut fi adunați, din București și eventual din județele apropiate, la ședință au luat parte persoane¹ care nu aveau această calitate, ceea ce rezultă clar din comportarea lor – numeroase ovații îndelungate, cu sculări în picioare și strigăte de “Ura!” și “Bravo!”, consemnate în procesul-verbal și deconspirate involuntar de constatările reporterului² de la Scânteia :

“Tribunele, balcoanele părăsesc de astă dată rigurositatea parlamentară și entuziasmul popular se deslănțuie cu o forță greu de stăpânit.”

Având în vedere importanța legilor pretins votate, ar fi fost necesară nu numai rigurositate, ci – cu atât mai mult – chiar solemnitate parlamentară !

Presentarea unui meeting politic drept o ședință a Adunării Deputaților nu a fost singurul fals săvârșit de guvernul Petru Groza. Se afirmă că legea pretins adoptată de Parlament a fost promulgată prin *Decretul № 299 din 30 Decembrie 1947*, care apare sub semnătura lui Petru Groza, erijat în șef de Stat, și contrasemnat de Lucrețiu Pătrășcanu, ca Ministru al Justiției. Dar acesta nici nu este menționat printre miniștrii prezenți la 30 Decembrie 1947, deoarece era în vacanță la Predeal și avea să se întoarcă la București abia după Anul Nou. De altfel, Lucrețiu Pătrășcanu s’a plâns la 29 Ianuarie 1948 lui S. I. Kaftaradze, ambasadorul Uniunii Sovietice la București, că nici nu fusese înștiințat de iminenta proclamare a republicii, fapt de care el

¹ Un deputat care a fost convocat întâmplător, în aceeași zi, la această ședință, avocatul Ioan Timofte, declară că au fost prezenți numai 30 - 40 de deputați, circa 60 de persoane oficiale, cu miniștrii cu tot, restul persoane necunoscute. Petru Groza a citit Actul de Abdicare și Proclamația Guvernului, iar un deputat a propus presidiumul care a fost “aprobat” prin ridicare de mâini. “A fost o adunătură, un meeting politic”, conchide fostul deputat intervievat (Daniel Cocoru. O senzațională mărturie : DE DREPT, România este monarhie constituțională. România Liberă № 515 din 25 Octombrie 1991).

² Scânteia, Număr Special de Anul Nou (1948), p. 2.

aflase de la radio, ca orice simplu cetățean¹. Prin urmare, nu numai legea de proclamare a republicii este un fals, dar și decretul de promulgare a acestei legi, deoarece semnătura ministrului Justiției ori a fost contrafăcută (*fals material*), ori nu există și atunci în Monitorul Oficial este o atestare falsă (*fals intelectual*).

Deci România este singura țară europeană în care republica nu a fost proclamată de o Adunare Constituantă sau în urma unui referendum, ci a fost instaurată prin escrocherie și fals². Singurul act oficial real în care se menționează schimbarea formei de guvernământ (trecută greșit “formă de Stat”) rămâne Proclamația Guvernului către Țară din 30 Decembrie 1947, care nu poate avea nici un efect juridic, fiind emanat de la puterea executivă.

Prin urmare, în drept vechea Constituțiune din 1 Iulie 1866, cu revisuirile din 29 Martie 1923, nu a putut fi suprimată, ci numai aplicarea ei a fost împiedicată în fapt prin forța care a substituit dreptul.

¹ Tatiana A. Pokivailova. Tragica greșală a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Spovedania. Magazin Istoric, Serie Nouă, August 1966, p. 50.

² Eleodor Focșeneanu. *Falsul, fraudă și escrocheria*. Lumea Liberă Românească, New York, № 153 din 7 Septembrie 1991, pp. 1, 8, 19 și 20. Articolul, revizuit și sintetizat, a fost apoi publicat în țară, în ziarul România Liberă № 507 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1, sub titlul *Legea prin care a fost proclamată republica este un fals!* – cu supratitlul dat de redacție “O descoperire istorică!” și calificativul “Sensațional!!!”.

PARTEA A III - A
REGIMUL COMUNIST
DICTATORIAL

(30 Decembrie 1947-22 Decembrie 1989)

CAPITOLUL I
Vidul Constituțional
(30 Decembrie 1947 - 13 Aprilie 1948)

Secțiunea I - a
Debutul Regimului Comunist : o Fraudă Legislativă
de Mari Proportii

Lovitura de Stat a guvernului Petru Groza reușise, se instalase Republica Populară Română, dar, în euforia provocată de acest succes, guvernul omisese cu totul faptul că în timpul absenței Regelui din țară Adunarea Deputaților adoptase niște legi și guvernul însuși emisese niște decrete, care, conform Constituțiunii, cereau sancționarea și promulgarea Regelui. Decretul Regal № 2 172 din 12 Noiembrie 1947, emis de Rege înainte de plecarea la Londra și contrasemnat de toți miniștrii titulari de portofolii¹, prevedea :

“**Art. I.** În lipsa Noastră din Țară toate lucrările administrațiunii publice, *care cer întărire Regală*, se vor supune aprobării Consiliului de Miniștri de către fiecare ministru în parte și li se vor da curs, *sub reserva sancțiunii Noastre ulterioare* (s.a.).

Art. II. Numirile sau destituirile de funcționari publici, care se vor face după găsirea cu cale a Consiliului de Miniștri, *vor fi cu titlu provisoriu, până la întoarcerea Noastră.*” (s.a.).

Convinși că regele nu avea să se mai întoarcă, nimeni nu-și pusese nici o problemă cu privire la sancționarea și promulgarea lor. Prin presupusa desertare, Regele ar fi fost declarat detronat retroactiv din momentul plecării din țară, deci cu data 12 Noiembrie 1947, iar aceste acte ar fi putut fi promulgate (sancționarea

¹ Monitorul Oficial, № 263 de Joi, 13 Noiembrie 1947, p. 10 043.

fiind un atribut regal, nu ar mai fi fost necesară) de noue autorități republicane. Dar lucrurile nu se desfășuraseră așa cum se prevăzuse și se dorise de conspiratori, republica fusese declarată pe data de 30 Decembrie 1947, nu pe 12 Noiembrie 1947, cum le-ar fi convenit, și deci legile și decretele anterioare acestei date trebuiau sancționate și promulgate de șeful Statului din perioada în care fusese adoptate, deci de Rege.

Legile și decretele care rămăseseră “fără întărire regală”, cum se exprima Decretul Regal № 2 172 din 12 Noiembrie 1947, erau numeroase și de cea mai mare importanță, în plus, fiind emise în lipsa Regelui, reflectau viziunea sovietică despre conducerea Statului, ceea ce era esențial pentru guvernanți. De asemenea, decretele erau la fel de importante, deoarece conțineau sute de numiri în funcții importante, prin care se destituiă vechile cadre de funcționari publici profesioniști, cu vechi state de serviciu, și se numeau în locul lor persoane servile Partidului Comunist Român, iar aceste operațiuni, se glăsuia în Decretul Lege susmenționat, “vor fi cu titlu provisoriu, până la întoarcerea Noastră”.

O cale constituțională de ieșire din impas nu exista, de vreme ce însuși actul de la 30 Decembrie 1947 era neconstituțional, dar o acoperire aparent legală ar fi fost posibilă și anume convocarea Adunării Deputaților în sesiune extraordinară și adoptarea unei legi prin care să fi fost autorizat noul Presidium al Republicii Populare Române să promulge legile adoptate și decretele emise înainte de abdicarea Regelui, dar rămase nesancționate și nepromulgate de acesta.

Dar pornit pe calea escrocheriei, prin care instaurase republica, guvernul Petru Groza a evitat complicațiile unei operațiuni publice, care implica desvăluiri penibile și justificări dificile, și, de vreme ce însăși republica populară fusese instalată printr'o escrocherie, nu s'a dat în lături să resolve această problemă printr'o serie de mari proporții de falsuri ordinare : toate aceste legi și decrete au fost toate prezentate ca sancționate și promulgate

de însuși regele detronat, în care scop s'a dat tuturor o dată fictivă a "întării regale", dată consemnată anterior abdicării Regelui, și le-au publicat într'un Monitor Oficial antedatat și notat cu *bis*.

Astfel, s'a publicat Monitorul Oficial № 299 bis de Luni, 29 Decembrie 1947, datat așa dar chiar cu o zi înainte de proclamarea Republicii Populare Române, Monitor Oficial care are 80 de pagini și cuprinde nu mai puțin de 19 legi și 66 de decrete regale. În întreaga istorie constituțională a României nu mai fuseseră publicate vreodată, și nici nu aveau să fie publicate nici în viitor până astăzi, un asemenea noian de acte normative într'un singur Monitor Oficial.

Toate aceste legi și decrete apăreau, așa cum am arătat, semnate de regele Mihai I și contrasemnate de miniștrii de resort. Cea mai mare parte, 18 legi și 50 de decrete legi, purtau chiar data de 29 Decembrie 1947, deci data publicării lor în Monitorul Oficial. Asta ar fi însemnat că în această zi, Regele ar fi primit în audiență pe toți membrii Guvernului, fiecare cu numeroase mape de legi și decrete sub braț, stând la coadă, iar Regele, fără să aibă timp să citească și nici să întrebe despre ce e vorba, să semneze 68 de decrete regale de promulgare, apoi fiecare ministru să contrasemneze, într'un ritm infernal, ca în gagurile din filmele mute !

Dar Regele și Regina Mamă Elena plecaseră din 24 Decembrie 1947 la Sinaia, să petreacă sărbătorile, Crăciunul și Anul Nou, și e lucru cert că la 29 Decembrie se aflau încă la Sinaia, deoarece Petru Groza îi telefonase chiar în această zi, târziu seara, la Sinaia solicitându-i să vină la București a doua zi, la 30 Decembrie 1947, data nefastului eveniment. Nu se poate susține nici că membrii Guvernului s'ar fi deplasat ei la Sinaia, nu numai pentru că de la reîntoarcerea Regelui din Anglia miniștrii îl evitaseră, dar toate actele poartă mențiunea "București, 29 Decembrie 1947" (s.a.).

Deci aceste 18 legi și 50 de decrete "regale" purtând data de 29 Decembrie în mod cert nu puteau avea semnătura Regelui !

O lege și 16 decrete regale poartă date de promulgare mai vechi, deci s'ar putea presupune că ar fi autentice. O analiză a

datei și conținutului lor demonstrează însă că în zilele indicate în decretele de promulgare miniștrii care le contrasemnează, în afară de Stanciu Stoian, ministrul Cultelor, nu au fost primiți în audiență de Rege. Ministrul Cultelor, conform Comunicatului Casei Regale № 31 din 22 Decembrie 1947¹, a fost primit la această dată în audiență de Rege, când s'au înmănat cârjele arhiepiscopale, la trei Înalți Prelați, printre care și lui Justinian Marina, ca Mitropolit al Iașilor. De sigur, ministrul a prezentat Regelui cu acest prilej cele cinci decrete pentru promulgare. Deci, pe acestea ar putea exista într'adevăr semnătura monarhului, totuși și acest ministru a fost complice la comiterea infracțiunii, prin acceptarea publicării lor, chiar dacă erau reale, într'un Monitor Oficial antedat.

Dar s'au comis nu numai falsuri, ci și o escrocherie intenționată.

Dacă notarea cu *bis* a Monitorului Oficial încriminat trezea doar o bănuială, deoarece această notare era admisă, dar numai în cazul în care, după apariția numărului curent al organului oficial al Statului, avea loc un eveniment excepțional, ceea ce nu se întâmplase pe 29 Decembrie 1947, iar dacă, intercalarea s'a putut face, prin urmare, fără dificultate prin numerotarea cu *bis*, o altă prevedere legală nu a putut fi respectată și încălcarea acesteia face dovada deplină a escrocheriei. Dar pentru aceasta este nevoie de o scurtă explicație.

Spre deosebire de Buletinele Oficiale introduse de regimul comunist, în care fiecare exemplar al organului oficial al Statului este numerotat în parte (metodă, care, din păcate, este folosită și în prezent), Monitoarele Oficiale sub regimul monarhic constituțional se numerotau în continuare. Astfel, în Monitorul Oficial № 1 de la începutul lunii Ianuarie numerotarea începea cu pagina 1 și se continua fără întrerupere până la ultimul număr de la sfârșitul lunii Decembrie, a cărui ultimă pagină ajungea la o cifră de ordinul a zeci de mii. Prin acest sistem se urmărea împiedecarea intercalării

¹ Monitorul Oficial № 297 de Marți, 23 Decembrie 1947.

unor acte oficiale confecționate ulterior și antedatate. Trebuie menționat că această regulă se aplica și numerelor, foarte rare, notate cu *bis*, pentru a se avea certitudinea că ele au apărut, într'adevăr, în aceeași zi cu evenimentul excepțional, care determinase publicarea lor după apariția numerelor curente. Deci, numerotarea corectă a Monitoarelor Oficiale era o dispozițiune formală *ad validitatem* pentru autenticitatea legilor și a decretelor publicate.

Dacă Monitorul Oficial № 299 bis ar fi apărut într'adevăr pe 29 Decembrie 1947, el ar fi trebuit să fie numerotat în continuarea numărului curent din aceeași zi, № 299, iar Monitorul Oficial curent de a doua zi, № 300 din 30 Decembrie 1947, urma să fie numerotat în continuarea № 299 bis.

Dar cele două Monitoare Oficiale curente, fără *bis*, sunt numerotate în continuare, fără întrerupere : Monitorul Oficial № 299 din 29 Decembrie 1947 se termină cu pagina 11 372, iar Monitorul Oficial № 300 din 30 Decembrie 1947 începe cu pagina imediat următoare, 11 373. Deci între ele nu se publicase nici un alt Monitor Oficial.

Deoarece în mod cert la 29 Decembrie 1947 nu a apărut nici un Monitor Oficial suplimentar, rezultă în mod categoric că Monitorul Oficial № 299 bis a fost publicat ulterior, dar antedat și intercalat între două monitoare oficiale curente, care fuseseră amândouă publicate anterior.

De vreme ce nu se putea întrerupe numerotarea normală și legală a Monitoarelor Oficiale, între care Monitorul Oficial notat cu *bis* fusese intercalat, cum a fost în acest caz paginat Monitorul Oficial № 299 bis ? Printr'un procedeu ilegal și fraudulos : întregul Monitor Oficial № 299 bis, care, așa cum s'a arătat mai sus, are nu mai puțin de 80 de pagini, este numerotat de la prima pagină până la ultima cu un singur număr, 11 372, același cu cel al ultimei pagini din Monitorul Oficial precedent, № 299 din 29 Decembrie 1947, la care se adaugă indici, în felul următor : 11 372/1, 11 372/2, 11 372/3 și tot așa în continuare până la 1 372/80 ! Înțelepciunea legislației constituționale anterioare

regimului comunist ne furnizează dovada incontestabilă că acest Monitor Oficial nu a apărut la 29 Decembrie 1947, ci a fost publicat la o dată ulterioară, fiind intercalat, antedat și numerotat în mod fraudulos. Legile și decretul apărute în el, cu excepția, sub beneficiu de inventar, a celor cinci decrete regale contrasemnate de Stanciu Stoian, ministrul Cultelor, nu au fost așa dar semnate de Suveran, cum atestă în mod mincinos miniștrii care le-au contrasemnat, și poartă o dată fictivă.

Legile și decretul regale promulgate de Rege trebuiau contrasemnate, conform Constituției, de către miniștri. Această obligație avea o dublă semnificație. Pe de o parte, prin contrasemnare, ministrul de resort își asuma responsabilitatea ministerială pentru aplicarea legii, dar, pe de altă parte, în același timp atesta că legea sau decretul regal fusese semnat într'adevăr de Rege. În consecință, miniștrii care au semnat (termenul de contrasemnat nu mai este adecvat în acest cas, de vreme ce nu există semnătura Regelui !) legile și decretul regale publicate în acest Monitor Oficial au săvârșit infracțiunea de fals în acte publice prin datarea fictivă a acestora și prin atestarea mincinoasă a semnăturii regale, iar întregul guvern a comis o escrocherie de mari proporții prin faptul că a dispus intercalarea și publicarea unui Monitor Oficial antedat și cuprinzând 60 de acte oficiale false.

Numărul mare de falsuri săvârșite cu participarea membrilor unui corp oficial constituit (mai mulți miniștri semnează aceleași acte false, același ministru semnează mai multe acte false alături de alți miniștri diferiți, iar toate falsurile sunt publicate în același Monitor Oficial) demonstrează o înțelegere prealabilă a săvârșirii unei pluralități de infracțiuni de fals (*consensu omnium*), fiecare din membrii acestuia fiind *consciis fraudis*, ceea ce justifică¹ pe

¹ Pentru amănunte, a se vedea articolul : Eleodor Focșeneanu, Guvernul Petru Groza, o bandă de falsificatori. România Liberă № 570 de Marți, 21 Ianuarie 1992, pp. 1, 4. Menționez că nimeni nu m'a acționat în judecată pentru calomnie sau defăimare, deși mai erau în viață, la data publicării articolului, trei membri ai guvernului de atunci și, în orice cas, urmașii celor decedați aveau obligația morală să le apere onoarea.

deplin calificarea de “bandă de falsificatori”, pe care am dat-o acestui guvern.

Secțiunea a II - a **Actele Abusive ale Guvernanților Comuniști în** **Perioada Vidului Constituțional**

Adunarea Deputaților continuă să funcționeze fără temei constituțional. Adunarea Deputaților fiind în vacanță o lună (20 Decembrie 1947 – 20 Ianuarie 1948), la începutul anului 1948 Presidiumul Provisoriu al Republicii Populare Româna, deși era numai organ executiv, prin Decretul № 3 din 8 Ianuarie 1948¹, își determină propriile atribuții (art. 1), stabilește noua stemă, după modelul sovietic (art. 7) și culorile (art. 8) Republicii Populare Române. Decretul este promulgat de Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri. Deci un subordonat, primul-ministru, sancționează un act al superiorului, Presidiumul Republicii Populare Române, conducerea colectivă a Statului !

Deși prin așa-zisa abrogare a Constituției din 1866, cu revisuirile ei din 29 Martie 1923, Adunarea Deputaților ar fi trebuit să fie disolvată de plin drept, deoarece ea în baza acestei Constituții fusese aleasă și tot pe baza ei funcționase și nu mai avea, prin urmare, temei nici constituțional nici cel puțin legal de a exista, totuși ea, după terminarea vacanței, își reia activitatea, votând și adoptând legi, ca și cum Constituțiunea ar mai fi fost în vigoare.

Chiar în perioada vidului constituțional de la începutul anului 1948 s'a publicat *Legea № 5 pentru Modificarea unor Dispozițiuni din Codul Penal*², despre care se pretinde că ar fi fost votată de Adunarea Deputaților în ședința de la 20 Decembrie 1947³, deci înainte de abdicarea Regelui, și s'ar fi aprobat cu o majori-

¹ Monitorul Oficial № 7 de Vineri, 9 Ianuarie 1948.

² Monitorul Oficial № 16 de Marți, 20 Ianuarie 1948.

³ Monitorul Oficial, Partea a III-a, № 32 de Marți, 30 Decembrie 1947.

tate de două sute douăzeci și nouă de voturi, contra unu.

Prin Legea № 9 din 22 Ianuarie 1948¹, imediat după vacanță, se modifică Legea № 560 din 15 Iulie 1946 privitoare la Alegerile pentru Adunarea Deputaților, coborându-se limita de vârstă pentru alegători de la 21 de ani la 20 de ani (art. 1) și prevăzându-se eligibilitatea funcționarilor publici și a militarilor (art. 4, alin. I), care înainte aveau un statut apolitic, rămânând pe post chiar dacă se schimbau guvernării, dar acum deveneau dependenți de puterea politică.

Abia la 24 Februarie 1948 se votează *Legea pentru disolvarea Adunării Deputaților, reglementarea convocării Marii Adunări Naționale* (i se schimbă deci numele Adunării Deputaților anticipat, printr'o lege ordinară !) și *trecerea puterii legislative asupra Guvernului*² și se fixează data alegerilor. Se încalcă, de asemenea nu numai principiul separației puterilor în Stat, trecând puterea legislativă asupra unui organ al puterii executive (art. 4), ci și principiul general de drept public potrivit căruia o putere încredințată de popor unui organism statal nu poate fi transferată altuia : *Delegata potestas non delegatur*.

Conform prevederilor acestei legi, corpul electoral este convocat pentru 28 Martie 1948, iar Marea Adunare Națională urmează să se întrunească la 6 Aprilie 1948.

În articolul 3 al legii se prevede că Marea Adunare Națională va elabora Constituția Republicii Populare Române, după care va exercita pe toată durata legislaturii atribuțiile de adunare legislativă ordinară.

La 1 Martie 1948 intră în vigoare și *Legea № 341 din 5 Decembrie 1947 pentru Organizarea Judecătorească*, adoptată deci tot înainte de abdicarea Regelui, dar omisă la publicarea Monitorului Oficial № 299 bis din 29 Decembrie 1947, lege prin care se înființează instituția asesorilor populari, preținși represen-

¹ Monitorul Oficial № 19 de Vineri, 23 Ianuarie 1948.

² Monitorul Oficial, Partea III-a, Desbateri Parlamentare. № 55 de Marți, 30 Martie 1948.

tanți ai poporului în procesul judiciar, în realitate reprezentanți ai Partidului Comunist.

Cedarea către Uniunea Sovietică a Insulei Șerpilor. Într’o perioadă în care în fapt exista acest curios vid constituțional, Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, încheie, fără nici o abilitare, la 4 Februarie 1948, cu ministrul de externe al U. R. S. S. Viaceslav Molotov, cu prilejul unei vizite la Moscova, unde, de sigur, fusese chemat ad-hoc, un protocol¹ intitulat “Referitor la Precisarea Liniei Frontierei de Stat între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice”, în care se pretindea că, în baza Tratatului de Pace “au convenit asupra celor ce urmează” :

“Insula Șerpilor, situată în Marea Neagră, la răsărit de gurile Dunării, intră în cadrul Uniunii R.S.S.”

Astfel, regimul abia instalat, prin primul său ministru, Petru Groza, fără nici un mandat de la nimeni, fără ratificarea Adunării Deputaților, care totuși exista încă, înstrăinează printr’o simplă semnătură, o parte a teritoriului românesc, care nu făcuse parte niciodată din Rusia sau din Uniunea Sovietică, și despre care Tratatul de Pace de la 10 Februarie 1947, împotriva a ceea ce se pretinde în Protocol, nu articulează nici un cuvânt.

Era o nouă încălcare flagrantă a Constituției din 29 Martie 1923, care statua :

“**Art. 2.**– Teritoriul României este nealienabil.

Hotarele Statului nu pot fi schimbate sau rectificate decât în virtutea unei legi.”

Peste patru luni și jumătate, avea să se procedeze la predarea formală a insulei (de sigur, Rușii o ocupaseră dinainte) printr’un

¹ Textele, atât al Protocolului cât și al Procesului-Verbal, au fost secrete, nepublicate nici în Monitorul Oficial nici în presă. Ele au fost cunoscute de abia după căderea comunismului, când au putut fi cercetate arhivele și au fost publicate în România Liberă.

proces verbal din 25 Mai 1948, încheiat între doi funcționari diplomați oarecare, Nicolai Pavlovici Sutov, Prim Secretar de Ambasadă, reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al U. R. S. S., și Eduard Mezincescu, ministru plenipotențiar, reprezentând Ministerul Afacerilor Străine al R. P. R., care îndeplinesc (cităm) “formele legale de predare a insulei”, ca și cum s’ar fi făcut predarea și primirea unei gestiuni oarecare !

CAPITOLUL II

Constituția Republicii Populare Române din 13 Aprilie 1948

Secțiunea I - a

Adoptarea Constituției R. P. R. din 13 Aprilie 1948

La alegerile din 28 Martie 1948 au participat Frontul Democrației Populare, format din Partidul Muncitoresc Român (resultat din fuziunea la 23 Februarie 1948 a Partidului Social-Democrat Român cu Partidul Comunist Român), Uniunea Populară Maghiară, Frontul Plugarilor și Partidul Național Popular (partidul intelectualilor colaboraționiști), care a obținut 405 de mandate, disidența lui Petre Bejan desprinsă din grupul liberal condus de Gheorghe Tătărăscu, care a obținut 7 mandate, și Partidul Țărănesc Democrat condus de dr. N. Lupu, care a obținut 2 mandate. Deci majoritatea guvernamentală avea 405 de mandate și așa-zisa opoziție 9 mandate.

La 6 Aprilie 1948 se deschide Marea Adunare Națională și, după validarea mandatelor, la 8 Aprilie 1948, președintele Consiliului de Miniștri, Petru Groza, propune un proiect de constituție, care fusese publicat anterior în organul central al P. M. R.¹.

Fiind prima constituție care se adopta după căderea monarhiei, când cetățenii mai aveau încă cunoștințe constituționale și, mai ales, mentalitate democratică, s'a voit să se simuleze o dezbateri parlamentară. În acest scop, dar și pentru a ilustra rolul și activitatea reală a Marii Adunări Naționale în votarea și adoptarea constituțiilor, exemplul *Constituției din 13 Aprilie 1948*, care, după procesele verbale ale ședințelor, ar fi comportat cele mai multe debateri, este cel mai elocvent.

¹ Scânteia № 1 066 de Luni, 8 Martie 1948.

Se formează o așa-zisă Comisie Constituțională² condusă de Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul economiei și al industriei (încălcând-se separarea puterilor în Stat) și secretar general al Partidului Muncitoresc Român.

În calitate de raportor al Comisiei Constituționale, Gheorghe Gheorghiu-Dej face propuneri de amendare a proiectului prezentat de Petru Groza, înserând pe două coloane paralele textul proiectului de constituție și pe cel al amendamentelor propuse, care, la prima vedere, păreau foarte numeroase, ca și cum cea mai mare parte a constituției urma să fie amendată. Comparând textul articolelor proiectului cu textul articolelor amendate, tot la prima vedere, nu se constată nici o diferență, ele par identice. Citite mai cu atenție, se descoperă deosebirile : preținsele modificări sunt simple rectificări ortografice, rare ori stilistice. Astfel cuvintele *Republicei* din “Republicei Populare Române” și *Marei* din “Marei Adunări Naționale”, care apăreau într’un număr foarte mare de articole, erau înlocuite cu *Republicii* și *Marii* și această simplă înlocuire a unui « e » cu un « i » constituia singura modificare adusă articolelor foarte numeroase din proiect care conțineau aceste denumiri, fiind însă repetate în întregime ca articole amendate.

La fel, modificări ca “manifestațiilor” în loc de “manifestațiunilor”, “dreptul” în loc de “drept” sau invers, “drept” în loc de “dreptul”, “sprijin” în loc de “sprijinul”, “sunt” în loc de “este”, adăugarea sau suprimarea unei virgule, adăugarea cuvântului “pronunțate” după cuvântul “hotărîri” și multe altele asemenea erau prezentate ca amendamente ale unui mare număr de articole și reproduse ca atare în întregime pe coloana a doua, ceea ce dădea impresia că aproape întreaga constituție era amendată, când în realitate nu era schimbat nimic.

La debaterile din 12 Aprilie 1948 se propun amendamente noi : la art. 1 să se adauge cuvântul “suveran”, la art. 6 să se

² Monitorul Oficial. Partea a III-a. Debaterile parlamentare. № 5 de Luni, 19 Aprilie 1948.

adauge cuvântul “pădurile”, la art. 11 să se adauge cuvintele “precum și băncile și societățile de asigurare”, la care se face un contra-amendament, demonstrându-se cu lux de amănunte că “precum și” este inutil și trebuie suprimat (Adunarea adoptă și amendamentul și contra-amendamentul !), la art. 20 un cunoscut jurist la acea vreme¹ demonstra cu profuziune de argumente că după cuvântul “parcuri” trebuia adăugată locuțiunea nominală “terenuri de sport” (era vorba de mijloacele de agrement puse la dispoziția tineretului !), la art. 24 un alt deputat propune să se înlocuiască expresia “de o populație” cu “de populații”, se mai atrage atenția că pe undeva lipsește un punct sau o virgulă și se propune amendarea textului respectiv și altele de acest fel.

Este evidentă intenția organizatorilor acestei farse penibile de a da impresia existenței unor debateri parlamentare pe fondul unor discuții puerile, farsă la care au luat parte și mulți intelectuali de vază.

La 13 Aprilie 1948, Constituția Republicii Populare Române (Legea № 14) este adoptată în unanimitate de cei 401 de deputați prezenți și este promulgată prin Decretul № 729 din 13 Aprilie 1948².

Constituția din 13 Aprilie 1948 a avut un caracter provisoriu de la bun început, în care prevederile economice prevalau asupra celor politice, fiind instrumentul, numai aparent legal, prin care se pregătea trecerea întregii economii sub controlul Statului.

Astfel art. 11 prevede că mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare pot deveni proprietatea Statului când interesul general o cere, art. 14 prevede că atât comerțul intern cât și cel extern trec sub controlul Statului, iar art. 15 prevede planificarea economiei naționale.

Principiul sacralității și inviolabilității proprietății private, deși atenuat prin corectivul funcției sociale a proprietății care fusese introdus la 29 Martie 1923, era total suprimat și se

¹ Constantin Paraschivescu Bălăceanu, decanul Baroului de Ilfov.

² Monitorul Oficial № 87 bis de Marți, 13 Aprilie 1948.

pregătea limitarea până la dispariție a proprietății private.

Se suprimă inamovibilitatea judecătorilor, prin nereproducerea unui text echivalent cu fostul art 104 din Constituțiunea din 29 Martie 1923. Constituția poate fi modificată oricând (se renunță la termenul de revisuire, care impunea o procedură specială anevoioasă), ca orice lege ordinară, la propunerea Guvernului sau a unei treimi din deputați (art. 103), chiar de către Marea Adunare Națională în sesiune ordinară (art. 104).

În această constituție se constată omisiunea menționării Consiliului Legislativ, care aviza constituționalitatea proiectelor de legi, ceea ce denotă lipsa totală de preocupare pentru problemele juridice – în regimul comunist primează cele politice.

Această omisiune era intenționată și se explica prin faptul că această instituție, alcătuită din juriști competenți, făcuse probleme guvernului Petru Groza la ședința Adunării Deputaților de la 20 Decembrie 1947¹, când Consiliul Legislativ, cu motivări foarte judicioase, dispusese restituirea către Ministerul Justiției a două proiecte de legi : *primul* pentru modificarea art. 267 a Codului Penal privind trecerea frauduloasă a frontierei, prin care se preconizau pedepse disproporționate, debitând și absurdități logice (tentativa la infracțiuni neintenționate !), *al doilea* pentru completarea art. 1 și 2 ale Legii № 877 din 9 Decembrie 1940, când comuniștii, total lipsiți de scrupule, reactualizând o lege adoptată de dușmanul lor de moarte, Mișcarea Legionară, “pentru retragerea cetățeniei române a acelor care în străinătate au purtări potrivnice îndatoririi de fidelitate față de Țară”, propuneau pentru neîntoarcerea în țară la data expirării pașaportului, pe lângă retragerea cetățeniei române, și sancțiuni penale.

Adunarea Deputaților, ignorând avizele negative ale Consiliului Legislativ, adoptase totuși cele două proiecte de lege.

Pentru a preveni astfel de inconveniente în procesul de legiferare, după punerea în vigoare a Constituției R. P. R., se adoptă de

¹ Monitorul Oficial, Partea a III-a, de Marți, 30 Decembrie 1947.

îndată *Decretul № 3 pentru Desființarea Consiliului Legislativ*¹.

Secțiunea a II - a
Măsuri Abusive Adoptate sub Regimul Constituției
R. P. R. din 13 Aprilie 1948

Schimbarea Zilei Naționale a României printr'un Comunicat al Guvernului. Timp de 70 de ani de la proclamarea sa (1877 – 1947), Ziua Independenței fusese serbată la 10 Mai. Se apropia această zi, iar puterii prosovietice nu-i convenea această dată, deoarece ea coincidea cu Ziua Întemeierii Dinastiei și cea a proclamării Regatului României.

Așa cum se exprimase Petru Groza la Consiliul de Miniștri din 30 Decembrie 1947², “trebuie să desvățăm pe oameni să tot vorbească despre rege” și, în consecință, s'a căutat o modalitate de a se schimba această dată. Cu concursul, de sigur, al unui istoric oportunist, s'a recurs la o nouă impostură.

Într'un articol intitulat “9 Mai, adevărata sărbătoare a independenței”, apărut în organul de presă al organului P. M. R.³, articol semnat “Scânteia”, se pretinde că Ziua Independenței a fost proclamată la 9 Mai 1877 în fața Adunării Deputaților de Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României prin cuvintele: “Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare”, și, în final, se califică sărbătorirea la 10 Mai un “fals grosolan istoric”.

Așa cum s'a arătat la locul potrivit, la 9 Mai 1877, Mihail Kogălniceanu nu numai că nu proclamase în această ședință independența României, ceea ce nici nu era de competența unui simplu ministru, ci, dimpotrivă, explicase Adunării Deputaților de

¹ Monitorul Oficial № 95 de Joi, 22 Aprilie 1948.

² Textul acestei alocuțiuni este reprodus în cartea autorului “Două săptămâni dramatice din istoria României”, ALL, București 1997, pp. 178 – 180 – obținut de autor de la Arhivele Statului (Fond Președinția Consiliului de Miniștri, Stenograme, dosar 12/1947, f. 52-56).

³ Scânteia № 1 113 de Vineri, 7 Mai 1948, p. 1, continuat pe p. 5.

ce nu poate face acest lucru¹.

A doua zi după articolul din Scânteia, la 7 Mai 1948, Guvernul Petru Groza dă un comunicat² :

**INDEPENDENȚA ROMÂNIEI VA FI SĂRBĂTORITĂ ÎN
ZIUĂ DE 9 MAI.**

Președinția Consiliului de Miniștri comunică :

Întrucât Independența României a fost proclamată în ziua de 9 Mai 1877, sărbătorirea acestui eveniment nu se va face în ziua de 10 Mai, ci în ziua de 9 Mai a.c.

În ziua de 10 Mai toate autoritățile publice și întreprinderile particulare vor lucra.

Sărbătorirea Zilei Independenței a avut loc, într'adevăr, la 9 Mai 1948, la Ateneul Român, unde a luat cuvântul Emil Bodnăraș, care avea să desvăluie, pe lângă despărțirea de Ziua Dinastiei, al doilea motiv pentru alegerea zilei de 9 Mai :

“Opera începută la 9 Mai 1877 și-a găsit pentru noi desăvârșirea la 9 Mai 1945.”(s.a.).

Se lega deci sărbătorirea Ziua Independenței României de data victoriei Armatei Roșii asupra Wehrmachtului, ceea ce accentua și mai mult dependența Statului Român de Uniunea Sovietică. Astfel, Ziua Independenței a devenit dintr'o mare sărbătoare națională un simbol al aservirii față de U. R. S. S.

Pe lângă o nouă impostură, era o nouă nesocotire a principiilor constituționale, schimbând Ziua Națională a țării printr'un simplu comunicat al Guvernului, această prerogativă aparținând puterii legislative, nu a celei executive.

¹ Pentru amănunte, a se vedea articolele mele : O sărbătoare furată : 10 Mai – Ziua Independenței și a Dinastiei, România Liberă, 9 Mai 1992, p. 3 ; Să sărbătorim Ziua Independenței la 10 Mai ! Cotidianul. de Marți, 10 Mai 1994, p. 2 ; Supraviețuirea unei imposturi : sărbătorirea Zilei Independenței la 9 Mai ! România Liberă, suplimentul ALDINE, 9 Mai 1998, p. II.

² România Liberă № 1 138 C de Sâmbătă, 8 Mai 1948. Reamintim că pe acea vreme, ziarele purtau data de a doua zi.

Legile de naționalizare. Ca urmare a prevederilor din Constituția din 13 Aprilie 1948, prin Legea № 119 din 11 Iunie 1948¹ se naționalizează principalele întreprinderi industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi, la 2 Iulie 1948 se înființează Comitetul de Stat al Planificării, suprimându-se principiul economiei de piață, fiind înlocuit cu dirijarea economiei de către guvernanți, la 2 Martie 1949 se expropriează și restul de 50 de hectare de teren lăsate foștilor moșieri prin reforma agrară din 6 Martie 1945, la 20 Aprilie 1950 se naționalizează o mare parte a clădirilor și locuințelor², la 28 Ianuarie 1952 se face o nouă reformă monetară pentru confiscarea ultimelor rezerve în numerar ale populației, iar la 3 – 5 Martie 1952 se hotărăște transformarea socialistă a agriculturii.

Astfel, într'un ritm rapid, obiectivele economice trasate de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român și înserate în Constituția R. P. R. din 13 Aprilie 1948, sunt aduse la îndeplinire, realizându-se în același timp o nivelare din punct de vedere economic a populației, dar la cea mai scăzută cotă.

Restructurarea Justiției. Următoarea preocupare a regimului a fost restructurarea Justiției și în acest scop se adoptă Legea № 5/1952 pentru Organizarea Judecătorească și Legea № 6/1952 pentru Înființarea și Organizarea Procuraturii Republicii Populare Române³, legi care intră în vigoare la 1 Iulie 1952.

Se desființează judecătoriile de ocol, care aveau competență redusă și erau aproape de așezările rurale, fiind înlocuite cu tribunale populare, cu sediul în reședințele de raion și competență deplină atât în materie civilă cât și în materie penală.

Se suprimă apelul și, în consecința, și curțile de apel, și se înființează tribunalele regionale cu sediul în reședințele de regiune, instanțe care aveau competența să judece recursurile

¹ Monitorul Oficial № 133 bis de Vineri, 11 Iunie 1948.

² Scânteia № 1 714 de Joi, 20 Aprilie 1950.

³ Monitorul Oficial № 31 de Sâmbătă, 19 Iunie 1952.

împotriva sentințelor tribunalelor populare.

Curtea de Casație și Justiție devine Tribunalul Suprem, care judecă recursurile extraordinare împotriva hotărârilor definitive și pronunța Decisii de Îndrumare.

Pe lângă judecătorii de carieră cu studii juridice, se promovează la toate instanțele judecătorești populare, de regulă muncitori sau, mai rar, țărani, fără studii juridice și, de cele mai multe ori, nici liceale, care erau numiți în post după ce făceau o școală juridică specială de șase luni. Judecătorii erau flancați de asesori populari, introduși prin Legea № 341 din 5 Decembrie 1947 pentru Organizarea Judecătorească, simulându-se o reprezentare a elementului popular asemenea Curții cu Juri.

Se înlocuiește denumirea de parchet cu cea de procuratură, ale cărei organe corespund cu treptele respective din Justiție : procuraturile raionale (în timp ce se depărtau de așezările rurale organele de împărțire a dreptății, instanțele judecătorești, se apropiu de ele organele represive, procuratura – înaintea parchetelor erau numai în reședințe de județ), procuraturile regionale și Procuratura Generală, aceasta din urmă având în competență să declare recursuri extraordinare împotriva hotărârilor definitive și să sesizeze Tribunalul Suprem pentru a emite Decisii de Îndrumare.

După realizarea planului economic al partidului și după reforma justiției, subordonând-o total, se impunea o nouă constituție care să realizeze și planul politic al Partidului Comunist Român.

CAPITOLUL III

Constituția Republicii Populare Române din 24 Septembrie 1952

Secțiunea I – a

Analiza Textului Constituțional

Dacă prin Constituția din 13 Aprilie 1948 se pregătise transformarea totală a economiei naționale și o nivelare la standardul cel mai scăzut al puterii economice a locuitorilor României, în Constituția din 24 Septembrie 1952¹, făcându-se bilanțul schimbărilor economice, predomină realizarea intereselor politice ale Partidului Comunist Român, denumit încă Partidul Muncitoresc Român.

Constituția Republicii Populare Române din 24 Septembrie 1952 este constituția aservirii totale a României față de Uniunea Sovietică.

Constituția începe cu un Capitol Introdactiv, în care se pune la baza existenței Statului Român dependența de Uniunea Sovietică. Astfel, în alineatul IV al acestui capitol se proclamă textual :

“Alianța cu marea Uniune Sovietică, sprijinul și ajutorul său desinteresat și frățesc asigură independența, suveranitatea de Stat, dezvoltarea și înflorirea Republicii Populare Române.”

În alineatul VI se menționează că prietenia cu U. R. S. S. constituie baza “politicii noastre externe”.

Chiar în cuprinsul Constituției, în art. 3, este indicată explicit dependența României de Uniunea Sovietică.

Republica Populară Română devenea în mod constituțional un protectorat al Uniunii Sovietice, căreia i se ipotecase nu numai suveranitatea sa externă, ci și cea internă. Statul Român devenise în

¹ Buletinul Oficial № 1 din 24 Septembrie 1952.

fapt a XVII-a republică unională (la acea dată nu se desființase încă Republica Carelo-Finlandeză) și, pentru ca să nu mai existe nici o urmă de îndoială, se decide ca la stema republicii să se adauge o “stea roșie cu cinci colțuri” (art. 104), așa cum aveau toate republicile unionale sovietice.

Seriositatea parlamentarilor comuniști apare cu ocazia adoptării Constituției din 27 Septembrie 1952, când stema republicană impusă la 8 Ianuarie 1948 este înzestrată cu o stea roșie cu cinci colțuri. Cu mare solemnitate, aceasta se aplică, chiar în ședința în care s’a adoptat constituția, peste stema existentă în sala de ședințe a Marii Adunări Naționale, în entuziasmul de nedescris și aclamațiile membrilor ei, fără ca nimeni să se sesizeze de ridiculul situației.

Copiind structura de Stat a Uniunii Sovietice, s’a înființat și la noi, ca în orice Stat Unional, o regiune autonomă, Regiunea Autonomă Maghiară (alin. VII al Capitolului Introductiv, combinat cu art. 19), Republica Populară Română încetând de a fi un Stat unitar.

Din punctul de vedere al structurii formale a unei constituții, spre deosebire de constituțiile precedente, inclusiv cea din 13 Aprilie 1948, în care titlul despre Drepturile Omului, de regulă Titlul II, precede titlul despre Puterile Statului (căci doar puterile Statului emană de la Națiune !), în această Constituție ele erau expediate undeva pe la urmă, după reglementarea tuturor organelor Statului, în Capitolul VII, sub denumirea “Drepturile și datoriile fundamentale ale cetățenilor”, subliniindu-se astfel preponderența Statului asupra cetățeanului și accentuându-se mai mult datoriile decât drepturile.

Drepturile, în ordinea din Constituție, erau : dreptul la muncă (art. 77), dreptul la odihnă (art. 78), dreptul la pensie (art. 79), dreptul la învățătură (art. 80), egalitatea în fața legii (art. 81), drepturile minorităților (art. 82), egalitatea în drepturi a sexelor (art. 83), libertatea de conștiință (art. 84).

Până aici, drepturile erau mai mult datorii (muncă, învățătură, căci învățământul primar era obligatoriu) sau drepturi de supravie-

țuire (odihnă, pensie), decât drepturi de afirmare a personalității cetățeanului. Alte așa-zise drepturi (drepturile minorităților, egalitatea în fața legii, egalitatea sexelor) erau drepturi colective și reprezentau în realitate o egalitate în lipsa de drepturi. Cât privește libertatea de conștiință, lăsând la o parte aspectul ei interior, care este necontrolabil, manifestările sale exterioare erau puse, așa cum rezultă din texte, sub o libertate supravegheată.

Libertățile de afirmare a personalității omului erau enumerate toate, în mod expeditiv, într'un singur articol, art 85, pe litere : a) libertatea cuvântului, b) libertatea presei, c) libertatea întrunirilor și a meetingurilor (o noutate !), d) libertatea cortegiilor și a demonstrațiilor de masă. Aceste libertăți trebuiau exercitate însă, se spune în continuare în alineatul II al aceluiași articol :

“în conformitate cu interesele celor ce muncesc și în vederea întăririi regimului de democrație populară”.

Deci orice manifestație exterioară a unui cetățean trebuia canalizată în scopul susținerii puterii existente, a regimului de democrație populară, ceea ce suprima orice opțiune și nu însemna libertate, ci obediență. De altfel, articolul respectiv menționa și modurile agreate de regim de manifestare a acestor libertăți : meetinguri, cortegii, demonstrații de masă.

Art. 86 se referă la dreptul de asociere, cel mai periculos pentru un regim totalitar, motiv pentru care în alineatul IV se face următoarea precizare :

“Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de Stat. În jurul lui se strâng laolaltă toate organizațiile celor ce muncesc în Republica Populară Română.”

Dreptul la asociere este deci subordonat înregimentării sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, obligație ce era statornicită *expressis verbis* în art. 90, “datoria de înregimentare în construirea socialismului”, ceea ce însemna anularea dreptului în sine.

Inviolabilitatea persoanei (art. 87) și a domiciliului (art. 88) erau prevăzute formal, precum și dreptul de azil pentru străinii persecutați¹ pentru opiniile lor politice (art. 89), dar modul în care au fost ele respectate, deși a constituit o tragedie națională, este o chestiune de fapt, tratată pe larg în literatura concentraționară apărută după Revoluția din 16 – 22 Decembrie 1989.

În această Constituție se vorbește pentru prima oară despre proprietatea socialistă (art. 6), care a constituit mijlocul economic de aservire a cetățeanului, precum și de “rolul conducător al partidului” (art. 86, alin. IV), mijlocul politic de aservire a lui. De vreme ce întreaga activitate a organelor Statului (termen cu care era înlocuit cel de “puteri în Stat”) era subordonată Partidului Muncitoresc Român, o analiză a acestora în Constituția R. P. R. din 24 Septembrie 1952 este absolut inutilă.

Secțiunea a II - a **Modificările aduse Constituției R. P. R.** **din 24 Septembrie 1952**

O modificare minoră a Constituției s'a făcut prin Legea № 3 din 29 Ianuarie 1953² pentru organizarea unor ministere și includerea președintelui Comitetului de Stat pentru Arhitectură și Construcții în Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române.

Ministerul Transporturilor se divide în două departamente, Ministerul Căilor Ferate și Ministerul Transportului Naval și Aerian (art. 1), Comitetul Învățământului Superior se transformă în Ministerul Învățământului Superior (art. 2), iar președintele Comitetului de Stat pentru Arhitectură și Construcții este inclus în Consiliul de Miniștri (art. 3).

¹ O încălcare flagrantă a dreptului la azil a avut loc după Revoluția Ungară din 1956, când s'a acordat conducătorilor acesteia (prim-ministrul Imre Nagy ș.a.) azil politic în România, dar au fost predați după câțva timp autorităților comuniste ungare, care i-au executat prin spânzurare.

² Buletinul Oficial № 4 din 29 Ianuarie 1953

O inovație absurdă constă în aceea că o lege ordinară dispune să se facă modificări în Constituție, pentru a pune de acord Constituția cu legea ordinară :

“**Art. 4.** – Se vor face modificările corespunzătoare articolelor 45 și 50 din Constituția Republicii Populare Române.”

O modificare mai amplă se face prin *Legea № 1 din 25 Martie 1961 pentru Modificarea Capitolului III, precum și a art 43, 44 și 75 din Constituția Republicii Populare Române*¹, lege votată de Marea Adunare Națională cu unanimitate de 459 de voturi.

Prin ea se modifică întreg Capitolul III al Constituției, “Organele Supreme ale Puterii de Stat” (art. 24 - 41), introducând-se în structura executivă și legiuitoare a țării Consiliul de Stat, care înlocuiește Presidiul Marii Adunări Naționale, dar este independent de Marea Adunare Națională și are atribuții mult mai largi decât fostul Presidiu (art. 35-38).

Art. 4 și 75 din Constituție se modifică în sensul că atât Consiliul de Miniștri (art. 44), cât și Procurorul General (art. 75) “dau socoteală” de activitatea lor în fața Marii Adunări Naționale, iar în intervalele dintre sesiuni în fața Consiliului de Stat.

Prin această modificare, Consiliul de Stat concentrează prerogative importante ale puterii executive și ale puterii legislative, în dauna Guvernului și a Marii Adunări Naționale.

¹ Buletinul Oficial № 9 din 25 Martie 1961.

CAPITOLUL IV

Constituția Republicii Socialiste România din 21 August 1965

Secțiunea I - a Analiza Textului Constituțional

La 22 Aprilie 1964, plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român adoptă *Declarația cu privire la Poziția P. M. R. în Problemele Mișcării Comuniste și Muncitorești Internaționale*¹, prin care comuniștii români, profitând de disensiunile grave dintre Partidul Comunist din Uniunea Sovietică și cel din R. P. Chineză, încearcă să se emancipeze de sub tutela sovietică. Această nouă atitudine impune însă schimbarea Constituției Republicii Populare Române din 24 Septembrie 1952, care consacra chiar în textul ei dependența politică a României de U. R. S. S.

De aceea, se fac alegeri la 7 Martie 1965 pentru Marea Adunare Națională, care adoptă la 21 August 1965 o nouă constituție² proclamă țara “Republica Socialistă România” (art. 1), considerând că s’a ajuns la un înalt grad de dezvoltare în drumul ei spre comunism, cu o economie socialistă (art. 5), cu o proprietate de Stat ca basă a oricărei proprietăți și cu monopolul Statului asupra comerțului exterior (art. 8).

În intenția de a sublinia independența țării, se renunță la menționarea Uniunii Sovietice în corpul Constituției și se revine la forma tradițională a redactării ei, în care drepturile omului, dar incluzând și îndatoririle lui, sunt tratate la Titlul II. Se manifestă o tendință spre o formulare mai liberală a dispozițiilor sale, dar încărcată cu fraze pompoase, grandilocvente, care țin mai mult de

¹ Scânteia № 6 239 din 26 Aprilie 1964.

² Buletinul Oficial № 1 din 21 August 1965.

propagandă politică decât de tehnica legislativă.

Rolul conducător al Partidului Comunist este reliefat și mai pregnant, el apărând acum printre principiile călăuzitoare ale Constituției, făcând obiectul unui articol special chiar la început :

“**Art. 3.**– În Republica Socialistă România, forța politică conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român.”

Activitatea legislativă a Marii Adunări Naționale era limitată prin competența dată Consiliului de Stat prin art. 64, pct. 2, de a stabili “norme cu putere de lege” în perioada dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, ceea ce a dus la o inflație legislativă și guvernarea țării prin decrete-legi. Astfel, prevederea art. 42 că Marea Adunare Națională constituie “unicul organ legislativ” este pur și simplu anulată, deoarece activitatea ei se reducea de cele mai multe ori la confirmarea unui pachet de decrete, supuse ei ulterior spre adoptare de Consiliul de Stat, decrete pe care le vota în bloc. Deși acestea primeau cu ocazia adoptării lor numere și nume de legi, ele rămâneau cunoscute și erau invocate în justiție cu numele și numărul lor de decrete, ceea ce de altfel reprezenta și realitatea.

În aceeași tendință de a simula o liberalizare a regimului, se adoptă *Legea № 1/1967 cu privire la Judecarea de către Tribunalele a celor Vătămați prin Acte Administrative Ilegale*¹, care voia să simuleze reintroducerea contenciosului administrativ, dar avea puțină eficacitate practică, atât prin numeroasele excepții prevăzute în articolele 14 și 15, cât și pentru că ea privea actele consiliilor populare, adică ale puterii locale de Stat, care, pe de o parte, erau organele regimului comunist cele mai apropiate de cetățean, de care acesta depindea în mod nemijlocit și permanent, și un proces ar fi afectat relațiile cu ele, iar, pe de altă parte, consiliile populare județene numeau și revocau pe judecători și censurarea actelor lor putea să le pună acestora în primejdie funcția.

¹ Buletinul Oficial № 67 din 26 Iulie 1967.

Secțiunea a II - a
Modificările aduse Constituției R. S. R.
din 21 August 1965

Ceea ce în constituțiile comuniste precedente reprezenta o dispoziție specială, ocupând un capitol aparte, anume modificarea constituției, acum devine una din atribuțiile curente ale Marii Adunări Naționale, menționată în art. 43, pct. 1 : a adopta și a modifica Constituția. Această asimilare totală a constituției cu legile ordinare a făcut ca această Constituție să cunoască până la suprimarea ei la 22 Decembrie 1989 nu mai puțin de zece modificări și șase republicări, mai mult decât toate celelalte legi fundamentale ale României la un loc, din 1859 și până în 1965.

1. Prima modificare a avut loc prin *Legea № 1 din 16 Februarie 1968 pentru Modificarea unor Articole din Constituția Republicii Socialiste România*¹, prin care erau modificate un număr de 20 de articole : 15, 22, 70, 73, 78, 79, 80, 81, alin. III, 83, 88, 90, 92–97, 100, alin. II, 102, alin. I, și 106, alin. I.

Principala modificare o constituie reorganizarea administrativă a teritoriului prin reîmpărțirea țării în județe (art. 15), înlocuindu-se regiunile și raioanele, care copiaseră sistemul sovietic, dar și desființând în mod arbitrar unele județe tradiționale. Cu această ocazie se desființează și Regiunea Autonomă Maghiară, care se împarte în trei județe : Mureș, Harghita și Covasna.

Sfaturile populare devin consilii populare, o revenire parțială la vechea denumire (consilii comunale), președinții comunelor rurale și urbane reiau denumirea de primari, dar președinții de județe nu reiau denumirea de prefecti, ci rămân președinți ai Consiliilor Județene.

Se reînființează municipiile (orașele mari), iar municipiul București nu se mai împarte în raioane, ci în sectoare, ca și în trecut (art. 94, 95), dar diferențiate pe numere (I - VIII), nu pe

¹ Buletinul Oficial № 16 din 16 Februarie 1968.

culori ca înainte (Albastru, Galben, Negru, Verde).

Această reorganizare administrativă a adus după sine și o reorganizare teritorială judecătorească și a organelor de procuratură (art. 94, 102, alin. I, 106, alin. I). Tribunalele populare redevin judecătorii, iar tribunalele regionale devin tribunale județene.

Se întărește, cum se spune în expunerea pe motive, rolul Consiliului de Miniștri (art. 70, 73, 78) și al consiliilor populare (art. 79, 80), deci al puterii executive.

Durata mandatelor consiliilor populare comunale, care era de doi ani (art. 81, alin. III) se prelungeste la patru ani, ca și la consiliile populare orășenești, municipale și județene.

Se suprimă prevederile art. 22, care impunea ca în raioanele (după împărțirea administrativă anterioară) locuite și de populații ale altor naționalități toate organele și instituțiile să folosească oral și scris și limba acestor naționalități și să facă “numirile de funcționari din rândul acesteia sau a altor cetățeni care cunosc limba și felul de traiu al populației locale”.

Constituția este republicată cu o nouă numerotație¹.

2, Prin *Legea № 56 din 26 Decembrie 1968 pentru Modificarea unor Articole din Constituția Republicii Socialiste România*² se modificau art. 80, 88, 105 și 107, alin. II, și se abrogau prevederile art. 84, alin. II. Obiectul modificării îl constituia reglementarea modului de alegere a judecătorilor și a procurorilor șefi de județe.

În forma inițială a Constituției din 21 August 1965 se prevedea în art. 102 principiul elegibilității judecătorilor, dar modalitatea de îndeplinire era lăsată pentru mai târziu.

Principala modificare este aceea a art. 80, prin adăugarea punctului 6, care prevedea printre atribuțiile consiliilor populare județene și ale municipiului București alegerea și revocarea judecătorilor, asesorilor populari și a procurorului șef al județului sau

¹ Buletinul Oficial № 22 din 20 Februarie 1968.

² Buletinul Oficial № 16 din 26 Decembrie 1968.

al municipiului București.

De asemenea, se reformula art. 105, care stabilea sarcinile Procuraturii, adăugându-se, pe lângă supravegherea și respectarea legalității, și “apărarea orânduirii socialiste”, ceea ce accentua subordonarea prevăzută de art. 80, pct. 6.

Se abrogau dispozițiile art. 84, alin. II, conform cărora consiliile populare își alegeau la fiecare sesiune un presidiu pentru conducerea lucrărilor, ceea ce însemna că de atunci înainte această operațiune revenea organului permanent, comitetul executiv.

3. Prin *Legea № 1 din 13 Martie 1969 pentru Modificarea unor Articole din Constituția Republicii Socialiste România*¹ se extindeau prerogativele unor comisii permanente ale Marii Adunări Naționale (art. 52), în special ale Comisiei Constituționale (art. 53), și se sporea numărul vicepreședinților Consiliului de Stat de la trei la patru.

Se dispunea din nou republicarea Constituției² (a doua oară).

4. Prin *Legea № 26 din 17 Decembrie 1971 privind Modificarea Articolului 73, alin. III, din Constituția Republicii Socialiste România*³ se sporea numărul membrilor Biroului Permanent al Consiliului de Miniștri, prin includerea președintelui Comitetului de Stat al Planificării, a ministrului finanțelor și a ministrului muncii.

5. Prin *Legea № 1 din 24 Aprilie 1972 cu privire la Modificarea Articolelor 45, alin. I, și 81, alin. III, din Constituția Republicii Socialiste România*⁴, durata legislaturii Marii Adunări Naționale (art. 45, alin. I) și a mandatului consiliilor populare (art. 81, alin. III) se prelungește la cinci ani.

Constituția se republică a treia oară⁵.

6. *Legea № 1 din 28 Martie 1974 privind Modificarea*

¹ Buletinul Oficial № 31 din 13 Martie 1969.

² Buletinul Oficial № 34 din 16 Martie 1969.

³ Buletinul Oficial № 157 din 17 Decembrie 1971.

⁴ Buletinul Oficial № 41 din 24 Aprilie 1972.

⁵ Buletinul Oficial № 44 din 4 Mai 1972.

*Constituției Republicii Socialiste România*¹ introduce funcția de Președinte al Republicii Socialiste România.

La Titlul III, “Organele supreme ale puterii de Stat”, după Secțiunea a II-a, “Consiliul de Stat”, se introduce o nouă secțiune, a III-a, cu titlul “Președintele Republicii Socialiste România”, cuprinzând un număr de opt articole, 69¹ – 69⁸.

Celelalte modificări corelau textele Constituției cu noua funcție introdusă :

– la art. 43, privind atribuțiile Marii Adunări Naționale, se introduce un nou punct, pct. 9¹, cu textul “alege și revocă pe Președintele Republicii Socialiste România”, se completează pct. 14 cu textul “controlează activitatea Președintelui Republicii Socialiste România și a Consiliului de Stat” și se abrogă pct. 23, care prevedea prerogativa Marii Adunări Naționale de a numi și revoca pe comandantul suprem al armatei, deoarece prin modificările aduse Președintele Republicii Socialiste România era în mod automat și comandantul suprem al armatei ;

– articolul 57 prevede în noua redactare că Președintele semnează legile ;

– atribuțiile Consiliului de Stat se reduc, cele permanente de la 11 puncte la 5 puncte (art. 63), iar cele dintre sesiuni de la 12 puncte la 8 puncte (art. 64), prerogativele suprimate trecând în competența Președintelui Republicii Socialiste România ;

– se introduce art. 65¹ care prevede că “Președintele Republicii Socialiste România este și Președintele Consiliului de Stat”.

Președintele Republicii Socialiste România cumula o mulțime de atribuțiuni transferate de la Marea Adunare Națională și de la Consiliul de Stat, ceea ce îi dădea cea mai mare putere în Stat.

Constituția a fost a patra oară republicată².

7. Prin Legea № 66 din 23 Decembrie 1974 cu privire la Modificarea unor Articole din Constituția Republicii Socialiste

¹ Buletinul Oficial № 45 din 28 Martie 1974.

² Buletinul Oficial № 56 din 8 Aprilie 1974.

*România*¹ se reglementează depunerea candidaturilor pentru Marea Adunare Națională (art. 25¹, alin. IV și V), se reduce numărul deputaților Marii Adunări Naționale de la 465 la 349 (art. 44, alin. III), se prevede dreptul Marii Adunări Naționale să-și prelungească mandatul, când împrejurările excepționale împiedică efectuarea alegerilor (art. 45), și se stabilește data la care se fixează alegerile (art. 46).

Nu se mai stabilește un număr fix al vicepreședinților Consiliului de Stat, ai Consiliului de Miniștri și ai consiliilor populare, lăsând la latitudinea acestor organe să hotărască numărul lor (se modificase de două ori Constituția pentru a le spori numărul).

Art. 88, în alin. III și alin. IV, stabilește durata mandatului consiliilor populare județene și municipiului București la cinci ani, iar cea a consiliilor populare municipale, de sectoare, orașenești și comunale la doi ani și jumătate.

Se schimbă denumirea organelor de conducere permanente ale consiliilor populare : « comitete executive » pentru județe, municipii și sectoare ale municipiului București, și « birouri executive » pentru orașe și comune (art. 96).

Constituția a fost a cincea oară republicată².

8. *Legea № 2 din 18 Martie 1975 pentru Modificarea art. 53 din Constituția Republicii Socialiste România*³ suprimă dreptul Comisiei Constituționale, atribuit prin Legea № 1 din 13 Martie 1969 (Vezi *ultra* pct. 3), de control preventiv al constituționalității legilor.

Totodată, prin Legea № 3 din 18 Martie 1975 se modifică și Regulamentul de Funcționare al Marii Adunări Naționale, desființându-se Comisia Constituțională prin înglobarea ei în «Comisia Constituțională și Juridică».

9. *Legea № 19 din 19 Decembrie 1979 pentru Modificarea art. 44 din Constituția Republicii Socialiste România*⁴ desfiin-

¹ Buletinul Oficial № 162 din 22 Decembrie 1974.

² Buletinul Oficial № 167 din 27 Decembrie 1974.

³ Buletinul Oficial № 30 din 21 Martie 1975.

⁴ Buletinul Oficial № 103 din 19 Decembrie 1979.

țează numărul fix al membrilor Marii Adunări Naționale, acesta urmând să fie determinat de numărul circumscripțiilor electorale, care trebuiau să aibă același număr de locuitori, iar în alegerile pentru consiliile comunale, votul era uninominal : fiecare circumscripție alegea un singur deputat între doi « membri de partid »¹.

10. *Legea № 19 din 23 Octombrie 1986 pentru Modificarea unor Prevederi din Constituția Republicii Socialiste România*² a introdus posibilitatea consultării poporului pe calea referendumului.

Consultarea poporului prin referendum se hotărăște de Marea Adunare Națională (art. 43, pct. 2¹, nou introdus), modul de organizare al referendumului cade în atribuțiile Consiliului de Stat (art. 63, pct. 1¹, nou introdus), iar problemele asupra cărora urmează a se consulta poporul prin referendum cad în atribuțiile Președintelui (art. 75, pct. 2¹, nou introdus).

Modificarea a fost făcută exclusiv pentru a da caracter de constituționalitate propunerii făcute de Președinte de a consulta poporul “cu privire la reducerea de către Republica Socialistă România cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare”, care este și titlul legii imediat următoare, *Legea № 20 din 23 Octombrie 1986*, publicată în același Buletin Oficial.

A urmat a șasea și ultima republicare a acestei Constituții³.

¹ Locuțiune eronată, tradusă din rusă (*партийный член*), luată de autor *tale quale* din limbajul comunist. Prepozițiunea “de” nu indică niciodată în română apartenența : nu se zice “membru de Academie”, ci “membru al Academiei”, “membru de asociație”, ci “membru al asociației”. Corect este deci “membru al partidului”, nu membru de partid.

² Buletinul Oficial № 64 din 27 Octombrie 1986.

³ Buletinul Oficial № 65 din 29 Octombrie 1986.

CAPITOLUL V

Analiza Legislației Comuniste

Secțiunea I - a

Caracteristicile Constituțiilor Comuniste

Înlocuirea suveranității poporului cu voința unei singure formațiuni politice. Făcând abstracție de modul abusiv în care erau aplicate, constituțiile comuniste prin însuși textul lor nu represintă voința întregului popor, a Națiunii, ca orice lege fundamentală, ci a unei formațiuni politice, Partidul Comunist. În art. 86, alin. VI, din Constituția R. P. R. din 27 Septembrie 1952 și în art. 3 din Constituția R. S. R. din 21 August 1965 se proclamă în mod expres că forța conducătoare a întregii societăți este Partidul Muncitoresc Român, respectiv Partidul Comunist Român.

Deci toate puterile Statului sunt subordonate unei singure formațiuni politice, privilegiate, care are monopolul absolut al deciziei fără nici un control public și, astfel, arbitrariul era ridicat la rang de principiu constituțional. Conducerea Statului era, prin urmare, scoasă din competența organelor prevăzute de înseși textele constituționale și atribuită unei organizații politice, ale cărei atribuțiuni nu erau prevăzute în legea fundamentală a Statului și ai cărei conducători nu răspundeau înaintea organelor statale.

Nu numai toate organismele de Stat erau prin constituție subordonate Partidului Comunist Român, ci întreaga viață publică. Astfel, *Legea Presei din Republica Socialistă România, Legea № 3/1974*¹, prevedea în mod expres :

“Art. 2.– Presa își desfășoară activitatea sub conducerea Partidului Comunist Român – forța politică conducătoare a întregii societăți din Republica Socialistă România.”

¹ Buletinul Oficial № 3 din 19 Ianuarie 1974.

Însuși textul constituțional era elaborat de Partidul Comunist Român. Constituția R. P. R. din 13 Aprilie 1948 a fost publicată cu mai mult de o lună înainte de adoptarea ei de către Marea Adunarea Națională în organul de presă al Partidului Muncitoresc Român¹. În unele expuneri pe motive ale modificărilor ultimei constituții comuniste, cea din 21 August 1965, se menționează în mod expres sursa lor. Astfel, în expunerea pe motive al Legii № 1/1968² și a Legii № 56/1968³ se precisează că modificările respective ale constituției au fost efectuate “pentru aducerea la îndeplinire a directivelor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din 6 – 8 Decembrie 1968”. De asemenea, expunerea pe motive a Legii № 1/1969⁴ se menționează că modificările constituției au fost efectuate “pe baza Hotărârilor Congresului al IX-lea” al Partidului Comunist Român.

Subordonarea Marii Adunări Naționale față de hotărârile partidului comunist este exprimată fără echivoc în expunerea pe motive a Legii № 1/1972⁵, care menționează că prelungirea mandatului deputaților Marii Adunări Naționale și consiliilor populare la cinci ani (de altfel, singura modificare adusă constituției prin această lege) se impune “pentru asigurarea corelării legislaturii sau mandatului puterii de Stat cu periodicitatea congreselor partidului”.

În realitate, puterea executivă era singura putere reală în Stat, cu precizarea că deținătorii acesteia erau în mod obligatoriu membri ai conducerii Partidului Comunist Român. Imixtiunile erau, de sigur, permanente în fapt, dar ele apar une ori consemnate în mod direct în acte oficiale. De exemplu, la adoptarea Constituției din 13 Aprilie 1948, așa cum s’a arătat mai sus, raportorul comisiei constituționale a fost Gheorghe Gheorghiu-Dej, care era ministru al economiei în guvernul de atunci și conducătorul de fapt al

¹ Scânteia № 1 066 de Luni, 8 Martie 1948.

² Buletinul oficial № 16 din 16 Februarie 1968.

³ Buletinul oficial № 168 din 26 Decembrie 1968.

⁴ Buletinul Oficial № 31 din 13 Martie 1969.

⁵ Buletinul Oficial № 41 din 24 Aprilie 1972.

Cabinetului, ca secretar general al Partidului Comunist Român.

Organele puterii executive, exponentul partidului pe plan statal, ignorând puterea legislativă, emitea și decrete secrete, când conținutul lor părea prea antidemocratic și nu trebuia cunoscut. Astfel a fost *Decretul № 111/1951 privind Reglementarea situației bunurilor de orice fel supuse confiscării, confiscate, fără moștenitori sau fără stăpân, precum și a unor bunuri care nu mai folosesc instituțiilor bugetare*, decret comunicat numai autorităților care trebuiau să îl aplice. Cu toată denumirea sa destul de inocentă, părând o reglementare de rutină, acest decret confisca în fapt pe cale administrativă bunurile părăsite mai mult de un an de către titularii dreptului de proprietate, necunoscuți sau absenți (și în această categorie intrau și cei ce erau în închisori, în baza unei condamnări judiciare sau pe baza unei așa-numite condamnări administrative), considerându-se părăsire neplata pe timp de un an a imobilului aferent bunului imobil. Decretul a fost făcut public mult mai târziu, după ce fusese aplicat.

De asemenea, *Decretul № 408 din 28 Decembrie 1985 privind unele Măsuri referitoare la apărarea secretului de Stat și modul de stabilire a relațiilor cu străinii*, care interzicea în mod practic cetățenilor români contactul cu cei străini, ceea ce era o flagrantă încălcare a drepturilor omului, nu a fost publicat și nici nu a fost menționat în *Repertoriul legislativ al R. S. R.*, publicație oficială, dar a fost prelucrat în întreprinderi și instituții, pentru ca nimeni să nu poată invoca necunoașterea lui.

Confuzia între constituție și lege ordinară. Deosebirea dintre constituție și lege ordinară, în timpul dictaturii comuniste, se menține numai în titlu nu și în regim juridic. Adoptarea unor noi constituții sau modificarea lor se făcea de către Marea Adunare Națională ordinară, chiar dacă formal aceasta era câte odată declarată în mod formal Adunare Constituantă. Adoptarea unei constituții nu a fost niciodată precedată de o constatare făcută de adunarea legislativă anterioară asupra necesității sau oportunității schimbărilor constituționale, nici consultat poporul

în această privință. Dacă în mod formal Constituția din 13 Aprilie 1948 și cea din 27 Septembrie 1952 mai păstrau un capitol special consacrat modificării constituției, o dată cu Constituția din 21 August 1965 aceasta devine acum una din atribuțiile curente ale Marii Adunări Naționale. Ignorarea principiilor constituționale sau voita lor înfrângere erau așa de mari încât s'a ajuns ca o lege ordinară, *Legea № 3/1953*¹ (Vezi *ultra* p. 195), să dispună efectuarea de modificări în constituție, pentru ca aceasta să fie pusă de acord cu legea ordinară !

Faptul că pentru adoptarea modificărilor constituției se cerea o majoritate de două treimi din numărul total al deputaților, prevedere existentă în toate cele trei constituții comuniste, nu avea nici o relevanță, de vreme ce nu numai constituțiile, dar și imensa majoritate a legilor ordinare erau adoptate în unanimitate, rare ori cu un vot sau două contra, în parlamentele comuniste neexistând opoziție.

Deoarece totuși constituțiile regimului comunist prevedeau modalitățile de modificare a lor, destul de facile de altfel, adoptarea unei constituții noi era un nonsens, pentru că sistemul statal rămânea neschimbat și nici măcar deținătorii puterii ca persoane fizice nu se schimbau. De aceea o constituție nouă apărea numai pentru a marca, așa cum se pretindea de altfel, o etapă nouă în construirea socialismului, ceea ce nu ținea de domeniul constituțional ci de cel economic. Modificări mai importante ale legii fundamentale apăreau nu prin adoptarea unei constituții noi, care avea mai curând un caracter festiv sau propagandistic, ci prin modificările curente, prin care se schimba structura formală a puterii de Stat.

Astfel, introducerea, prin *Legea № 1* din 25 Martie 1961, a instituției Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, care înlocuia Presidiul Marii Adunări Naționale, instituție decorativă încredințată unor oameni de cultură oportuniști, și mai ales introducerea prin *Legea № 1* din 28 Martie 1874 funcției de

¹ Buletinul Oficial № 4 din 29 Ianuarie 1953.

Președinte al Republicii Socialiste România, au fost modificări mult mai importante decât oricare dintre cele introduse prin nouile constituții, deoarece ele au favorizat concentrarea puterii în mâini cât mai puține.

Prerogative legislative atribuite organelor judiciare.

Unele probleme constituționale erau statuate prin legi ordinare. Astfel, în baza articolului 28 (litera b) din *Legea № 5 din 19 Iunie 1952 pentru Organizarea Judecătorească*, republicată la 31 Iulie 1958, Tribunalul Suprem, în plen, avea prerogativa să dea îndrumări “cu privire la justa aplicare a legilor”.

Această concepție de interpretare a legilor de către Tribunalul Suprem era inspirată din Legea de Organizare Judecătorească a U. R. S. S., al cărei rost era subliniat într'un articol dintr'o revistă sovietică¹, în ediția sa din limba română, “Despre natura juridică a decisiilor de îndrumare ale Plenului Tribunalului Suprem al U. R. S. S.” :

“Decisiile de îndrumare sunt [...] un izvor al dreptului sovietic, nu numai pentru motivul că ele cuprind interpretarea autentică, cu caracter normativ, a legilor [...], dar și pentru că *unele din ele cuprind noi norme juridice.*” (s. a.).

Interpretarea legilor de către instanța judiciară supremă este, prin urmare, o concepție specific sovietică, de neconceput într'un regim constituțional, și are de scop ca puterea politică să poată orienta interpretarea legilor în direcția intereselor sale, pe baza unei proceduri mai simple, cu mai puțină publicitate și mai ușor de influențat, de vreme ce în acest sistem nu există inamovibilitatea magistraților.

Dimpotrivă, în monarhia constituțională, se aplica în mod consecvent principiul separației puterilor în Stat. Constituțiunea din 29 Martie 1923 prevedea :

“**Art. 36.**– Interpretarea legilor cu drept de autoritate se face numai de puterea legiuitoare.”

¹ Statul și dreptul sovietic, № 8/1956, p. 19.

În scurta perioadă de relativă liberalizare, a fost înlăturat regimul decisiilor de îndrumare, trecând din nou interpretarea legilor în domeniul legislativ. *Decretul Consiliului de Stat № 204 din 3 Iunie 1976 privind Interpretarea general obligatorie a legilor*¹ prevedea :

“**Art. 1.**– Interpretarea general obligatorie a legilor și decretelor în vigoare se face, potrivit constituției, de către Marea Adunare Națională sau de către Consiliul de Stat.”

Măsura nu avea însă o eficacitate practică deosebită, atâta vreme cât totul era dirijat de forța conducătoare în Stat, Partidul Comunist Român, și cât timp această prerogativă era recunoscută și Consiliului de Stat.

Subordonarea puterii judecătorești față de puterea executivă. În locul imixtiunii de fapt a puterii executive în activitatea judecătorească, devenită posibilă prin suprimarea inamovibilității judecătorilor și a contenciosului administrativ, chiar dacă acesta din urmă avea să fie reintrodus formal prin *Legea № 1/1967 cu privire la judecarea de către tribunale a cererilor celor vătămați în drepturile lor prin acte administrative ilegale*, imixtiune care s'a exercitat de la bun început, cu timpul s'a creat și cadrul legal al subordonării aparatului judiciar față de puterea locală de Stat. Dreptul consiliilor populare județene și al municipiului București de a alege și, mai ales, de a revoca pe judecători, drept care le fusese dat acestora prin *Legea № 56/1968*², și adăugarea în acest sens a pct. 6 la art. 80 al Constituției R. S. R. din 21 August 1965³, consacră dependența totală a judecătorilor față de așa-numita putere locală de Stat.

Subordonarea drepturilor omului intereselor Statului. Cât privește drepturile omului, ele au suferit prea puține modificări legislative, deoarece exercitarea lor fusese reglemen-

¹ Buletinul Oficial № 62 din 5 Iulie 1976.

² Buletinul Oficial № 168 din 26 Decembrie 1968.

³ Buletinul Oficial № 1 din 21 August 1965.

tată într'o manieră optimă pentru regimul comunist chiar de la început. Dacă la 13 Aprilie 1948, când cetățenii mai aveau reprezentarea Constituțiunii liberale din 29 Martie 1923, încălcarea drepturilor omului nu se reflecta chiar în constituție, dar se exercita mai mult ca oricând în fapt, și încă în proporții de masă, o dată cu Constituția din 27 Septembrie 1952 se creează cadrul oficial al abuzului. Art. 85, alin. II, al acestei constituții prevede că libertățile omului trebuie exercitate "în conformitate cu interesele celor ce muncesc și în vederea întăririi regimului de democrație populară", ceea ce excludea posibilitatea oricărei opțiuni. De altfel, "datoria de înregimentare în construirea socialismului", prevăzută în mod expres în dispozițiile art. 90 din Constituția din 27 Septembrie 1952 a rămas, sub redactări diferite, o datorie constantă a cetățeanului român până la 22 Decembrie 1989.

Un mijloc foarte eficace al aservirii totale a individului față de putere a fost crearea sectorului socialist, proprietatea socialistă în locul celei private (art. 6 din Constituția din 21 August 1965), care făcea pe individ dependent total de un singur patron, Statul, fără nici o altă posibilitate de opțiune.

Inegalitatea cetățenilor consacrată prin constituție. Sub imperiul Constituției Republicii Socialiste România se mai aduce o noutate : pe lângă o formațiune politică privilegiată, Partidul Comunist Român, se creează o clasă de cetățeni privilegiați, membrii Partidului Comunist Român, care erau considerați drept "cetățenii cei mai avansați și mai conștienți ai societății" (art. 26 din Constituția R. S. R.), și astfel devine principiu constituțional însăși împărțirea societății în cetățeni de rangul I, membrii P. C. R., proclamați superiori și deci privilegiați, și cetățeni de rangul II, cei ce nu făceau parte din acest partid, considerați *per a contrario* inferiori și deci neprivilegiați, deși recrutarea celor din rangul I nu se făcea pe basă de criterii de valoare, ci pe basă de adesiune, care nu implica valoare ci oportunism. Această enormitate a fost urmarea faptului că nici una din cele trei constituții

comuniste nu a reprodus art. 10 din Constituțiunea din 29 Martie 1923, care prevedea desființarea oricăror privilegii în România.

Astfel prin actele fundamentale ale regimului comunist s'au creat aceste două privilegii, al Partidului Comunist Român și al membrilor acestui partid, și, în consecință, orice dispozițiune constituțională, oricât de explicit ar fi enunțat vreun drept din punct de vedere formal, el devenea ineficient, din cauza acestei duble subordonări : pe plan politic față de partidul unic, pe plan social față de membrii acestui partid.

Caracterizare generală a constituțiilor comuniste. Ca redactare, textele constituționale abundau în fraze pompoase, găunoase, grandilocvente, care înăbușeau puținele texte cu conținut oarecum juridic. Aceste fraze își aveau însă importanța lor, căci nu rare ori ele serveau la justificarea încălcării propriilor legi chiar de către putere, exprimând adevăratele scopuri ale regimului și constituiau criterii de interpretare ale legilor. Chiar dacă existau unele deosebiri de redactare între cele trei constituții, ele denotau aceeași desconsiderare totală a principiilor constituționale și a drepturilor omului, abia disimulată de o preocupare la nivel superficial de a li se da o aparență democratică. Indiferent de forma lor, fondul lor era același, neafectat câtuși de puțin de o exprimare de circumstanță.

În esență, aceste trei constituții reprezentau voința unei singure formațiuni politice, Partidul Comunist Român, care se manifesta prin monopolizarea puterii și proliferarea abuzului. Ele nu pot fi considerate constituții democratice, dar nici cel puțin constituții concordate, care restrâng drepturile, dar nu le infirmă. Nici cel puțin legi organice statale nu pot fi calificate, din cauza versatilității lor. Ele nici nu erau adoptate de altfel pentru a fi aplicate, ci pentru a crea o anumită imagine favorabilă Statului comunist. Nu s'ar greși prea mult dacă ar fi considerate niște simple documente de partid sau manifeste electorale.

În literatura constituțională apuseană, Statele cu regim de democrație populară erau denumite monocrății, în sensul că

puterea este unică, în mâinile unei singure formațiuni politice. Aplicând această denumire la obiectul acestei analize, *mutando mutandis* aceste constituții s'ar putea numi, cu oarecare indulgență, constituții monocratice.

Secțiunea a II - a Încălcarea Principiilor Constituționale și a Drepturilor Omului prin Legile Ordinare

Deoarece constituțiile comuniste aveau mai cu seamă un caracter propagandistic, cu o largă difuzare, încălcarea principiilor constituționale și a drepturilor omului se reflectă mai puțin evident în ele. În textele constituționale ale regimului predominant enunțuri ideologice, care exprimă fie principiile economice socialiste, ca în Constituția Republicii Populare Române din 13 Aprilie 1948, fie atașamentul față de Uniunea Sovietică, ca în cazul Constituției Republicii Populare Române din 24 Septembrie 1952, fie, după palida liberalizare din 1964, o falsă deschidere democratică, menită să inducă în eroare atât poporul cât mai ales Occidentul, ca în Constituția Republicii Socialiste România din 21 August 1965.

De sigur, cele mai multe încălcări ale drepturilor omului se făceau în fapt, mai ales cele individuale, dar uneori era nevoie de legiferarea unor abusuri privind unele activități sau o categorie de cetățeni, pentru a permite unor angajați publici, care erau în același timp și activiști de partid, să le aducă la îndeplinire sub acoperire legală. Acestea nu puteau apărea în textul constituțiilor comuniste, adevărate manifeste propagandistice, deoarece ar fi contrazis enunțurile generale, ci se întâlneau în legile ordinare, cărora li se făcea mai puțină publicitate, unele din ele fiind chiar secrete.

Regimul comunist reglementa prin acte normative aproape toate domeniile manifestărilor omenești, de la activitățile politice, la cele sociale și culturale, dar chiar și pe cele familiale. Pentru angajații aceluiași patron, Statul, nu exista dreptul de a

demisiona, de a se transfera de la o întreprindere la alta, interdicție care se extindea și la așa-zisele organizații obștești. Cetățenii români nu aveau dreptul de a-și alege domiciliu, intrarea în orașele mari fiind strict reglementată.

Aproape toate actele normative ale puterii comuniste, indiferent cum erau numite, decrete, decrete-legi sau pur și simplu legi, constituiau încălcări ale principiilor constituționale și ale drepturilor omului și analiza lor ar necesita un studiu special.

Unele din ele au fost abrogate în perioada de liberalizare, dar altele au dăinuit până la căderea comunismului, fiind absolut necesare pentru perpetuarea regimului.

Condamnarea pentru fapte neprevăzute de lege. Așa cum s'a arătat în perioada vidului constituțional de la începutul anului 1948 se publică *Legea № 5/1948 pentru Modificarea unor Dispozițiuni din Codul Penal*¹. Aceasta, printre altele, introduce după art. 1, un articol 1¹, care prevede sancționarea faptelor socialmente periculoase, chiar dacă nu sunt prevăzute de legea penală. Spre sfârșitul lunii Februarie se publică o nouă versiune a Codului Penal², denumit "al Republicii Populare Române", în care articolul introdus devine alineatele II – IV al articolului 1 :

“Art. 1. Nimeni nu poate fi pedepsit pentru o faptă care în timpul când a fost săvârșită nu era prevăzută de lege ca infracțiune și nici condamnat la alte pedepse sau supus la alte măsuri de siguranță decât acelea pe care le prevede legea.

Faptele socialmente periculoase care au o vădită asemănare cu vreuna din faptele prevăzute de legea penală *se socotesc ca fiind implicit prevăzute și pedepsite prin dispoziția de lege care prevede și pedepsește fapte asemănătoare (s.a.)*.

Socialmente periculoase, în înțelesul alineatului precedent, sunt acele fapte care prin natura lor sau prin felul comiterii *aduc atingere sau pun în primejdie siguranța Statului sau ordinea socială (s.a.)*.

¹ Monitorul Oficial № 16 de Marți, 20 Ianuarie 1948.

² Monitorul Oficial № 48 de Vineri, 27 Februarie 1948.

În cazul prevăzut de alin. 2 și 3, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare decât de Procurorul General.”

Se prevede deci posibilitatea magistraților, care erau lipsiți de inamovibilitate, de a pedepsi pentru fapte neprevăzute de lege, încălcându-se chiar principiul consacrat în alineatul întâiu, ceea ce în mod curent avea să fie numit *condamnarea prin analogie*.

Exista de sigur o contradicție între alineatul I al articolului 1, care totuși enunța principiul « Nulla poena sine lege », și alineatele următoare, care îl înfrângeau.

Această contradicție trebuia înlăturată și normal ar fi fost să fie abrogate alineatele II – IV, care înfrângeau principiul, dar s’a procedat altfel. Ceea ce se anticipase încă înainte de adoptarea Constituției din 13 Aprilie 1948, avea să se perfecționeze acum, când Statul avea și o constituție, prin Legea din 30 Aprilie 1949 și să modifice alineatul 1, dându-i-se următorul cuprins :

“**Art. 1.**– Legea penală are drept scop apărarea Republicii Populare Române și a ordinii sale de drept împotriva faptelor periculoase pentru societate, prin apărarea măsurilor de apărare socială față de persoanele care săvârșesc asemenea fapte.”

Apoi, în alineatele II, III și IV, se tratează despre faptele periculoase pentru societate, care pot fi pedepsite, chiar dacă nu sunt prevăzute de legea penală. Redăm numai alineatul III :

“Faptele considerate ca periculoase pentru societate pot fi pedepsite și atunci când nu sunt anume prevăzute ca infracțiune, temeiul și limitele responsabilității determinându-se în acest caz potrivit dispozițiilor prescise de lege pentru infracțiunile asemănătoare.”

Era o violare flagrantă a Declarației Drepturilor Omului, care stă la baza oricărei constituții și o consacrare a unui regim abusiv autoritar !

După ce s’a aplicat în mod intensiv și când rațiunea de a fi a acestei aberații juridice dispăruse, prin consolidarea puterii, condamnarea prin analogie a fost abrogată prin Decretul

№ 102/1956, fără a se anula însă aberantele condamnări date până atunci pe basă de analogie.

Sustragerea de la judecători firești. Absorbția. Legea № 5/1952 pentru Organizarea Judecătorească are încă o inovație aberantă în articolul 9, o dispoziție procedurală prin care se dă dreptul instanțelor ierarhic superioare, încălcând competența materială legală, să ia cauze în curs de judecată de la instanțele inferioare din circumscripția lor și să le judece ele înseși sau să le trimită spre judecare altor instanțe.

În aceeași zi apare și *Decretul № 132 din 19 Iunie 1952 pentru Modificarea Codurilor de Procedură Civilă, Procedură Penală și Procedură Fiscală*, în legătură cu restructurarea organizării judecătorești, în care este dezvoltată această anomalie juridică, căreia i se dă și un nume ciudat, luat din științele fizico-chimice – *absorbția*.

Prin acest decret, se introduce câte un articol în Codul de Procedură Civilă – articolul 40¹ – și în Codul de Procedură Penală – articolul 31¹, cu același cuprins :

“**Art. 40¹/31¹.**– În vederea asigurării unei bune judecări, instanțele ierarhic superioare, fiecare în cadrul circumscripției sale, pot lua prin *absorbție* (s.a.), pe baza unei încheieri și numai din oficiu, din competența instanțelor ierarhic inferioare, orice cauză aflată în curs de judecată în fond spre a o judeca sau a o trimite spre judecare altei instanțe din circumscripția lor, egală sau superioară în grad celei competente după lege să judece cauza.

Încheierea nu este susceptibilă de vreo cale de atac.

În toate cazurile prevăzute în alineatul 1, părțile păstrează dreptul de recurs cu privire la hotărîrea dată în fond, cu excepția casului când judecata se face de Tribunalul Suprem.”

De vreme de *absorbția* se putea face numai *din oficiu*, înseamnă că inițiativa aparținea forței conducătoare în Stat, P. R. M., care o transmitea instanțelor judiciare. Acest abus de necrezut nu este supus nici unui control, neexistând cale de atac,

iar dacă *absorbția* se făcea de Tribunalul Suprem, părțile erau private și de al doilea grad de jurisdicție, recursul, și, cum Tribunalul Suprem era sub controlul direct al Comitetului Central al P. M. R., este clar că în aceste situații hotărîrea era dictată direct de acesta. Era o violare flagrantă a principiului că fiecare cetățean are dreptul să fie judecat de judecătorii săi firești. În Constituțiunea din 29 Martie 1923 se prevedea în mod expres :

“**Art. 12.**– Nimeni nu poate fi sustras în contra voinței sale de la judecătorii ce-i dă legea.”

Acesta era un principiu universal recunoscut, present până și în Carta Constituțională din 4 Iunie 1814¹, octroiată de regele Ludovic al XVIII-a, după restaurarea monarhiei în urma căderii lui Napoleon :

« **Art. 62.** – Nul ne pourra être distrait de ses juges naturels. »

Se urmărea de sigur sustragerea judecării unor cause care priveau regimul sau pe unii cetățeni indesezirabili de către judecători mai puțin cunoscuți de putere pentru a fi soluționate de judecători mai apropiați puterii, în care se avea mai multă încredere.

Articolul 33¹ din Codul de Procedură Penală a fost abrogat prin Decretul 90/1958², dar corespondentul lui în materie civilă, articolul 40¹ din Codul de procedură Civilă, nu a fost niciodată abrogat în mod expres, ci pur și simplu nu a mai fost reprodus în Colecțiile de Legi după ce absorbția a fost abrogată în materie penală. Un exemplu ilustrativ de lipsă de rigurositate în materie legală a regimului comunist.

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789. Garnier-Flammarion, Paris, 1970, p. 223.

² Buletinul Oficial № 12 din 6 Aprilie 1958.

Retroactivitatea unor legi. Într'un Cod Civil editat de Ministerul Justiției¹, cu mențiunea "Text oficial cu modificările până la data de 15 Iulie 1958", în comentariul de sub art. 1, care prevede neretroactivitatea legilor, se afirmă textual că "Legile pot deroga de la regula generală a neretroactivității, fie în temeiul unor dispoziții exprese, fie prin caracterul interpretativ sau prin natura dispozițiilor ce cuprind" și dă trei exemple de legi cu caracter retroactiv, printre care și *Decretul № 32 pentru punerea în aplicare a Codului Familiei și a Decretul № 31 privitor la Persoanele Fisice și Personele Juridice*.

Criteriile enunțate de Ministerul Justiției sunt laxe, la libera apreciere nu numai a legiuitorului, care era în fond Partidul Comunist, dar chiar a judecătorului – "prin natura dispozițiilor ce cuprind" –, încât ele reprezintă o desconsiderare totală a acestui principiu constituțional, plecându-se de la ideea marxistă că, întru cât orânduirea socialistă este superioară celor anterioare, legile sale sunt mai bune și deci de imediată aplicațiune, substituindu-se dispozițiilor legale anterioare care se basau, după cum se pretindea, pe exploatarea omului de către om.

În materie penală, unde ignorarea principiului este mai gravă, se aplicau aceleași metode elastice, dar avem și o lege în care retroactivitatea este prevăzută expres, mai mult se specifică și data din trecut de la care se aplică legea.

Prin Legea № 15/1968 se adoptă un nou Cod Penal² și, o dată cu el, un nou Cod de Procedură Penală, precum și câte o lege de punere în aplicare pentru fiecare, care prevedeau intrarea în vigoare de la 1 Ianuarie 1969. Dar imediat după această dată, avocații au început să ceară achitarea inculpaților pentru toate infracțiunile prevăzute de legi speciale, spre surpriza și apoi disperarea judecătorilor.

Ce se întâmplase ? O coroborare logică și juridică a articolelor 12 și 362 din noul Cod Penal ducea la concluzia că acestea

¹ Editura științifică, București 1958, 512 p.

² Buletinul Oficiale № 79-79 bis din 21 Iunie 1968.

fuseseră desincriminate, ceea ce era de neconceput într'un Stat totalitar.

Articolul 12. avea următorul cuprins :

“Art. 12.– Legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă.”

Este greu de presupus ce au avut în vedere autorii noului Cod Penal, cercetătorii de la I. S. C. J.¹, redactori ai acestor acte normative, îndoctrinați dar ruși de practica judiciară, căci redactarea lor este defectuoasă. Probabil că au vrut să exprime un principiu general, dar nu au avut în vedere implicațiile lui, deoarece articolul penultim din Codul Penal are următorul cuprins :

“Art. 362.– Dispozițiile din partea generală se aplică și faptelor sancționate prin legi speciale, afară de cazul când legea nu dispune altfel.”

Interpretarea era clară : infracțiunile din legile speciale (legea penală veche !) nu se mai sancționează, dacă nu sunt prevăzute de Codul Penal (legea penală nouă !).

Mai mult, ideea este reluată în *Legea din 21 Iunie 1968 pentru Punerea în Aplicare a Codului Penal*, care prevedea că se abrogă :

“Art. 1.– [...] legile penale speciale și dispozițiile penale din legi speciale, contrare prevederilor Codului Penal, precum și dispozițiile penale din hotărâri ale Consiliului de Miniștri.”

În consecință, de la primele procese penale după 1 Ianuarie 1969 privind infracțiunile prevăzute de legile speciale, avocații au început să renunțe la orice probe, declarând că se judecă pe baza actelor existente la dosar, și în final solicitau achitarea, invocând desincriminarea faptelor, de vreme ce nu sunt prevăzute de noul cod penal. Puși în derută, judecătorii sesisaseră Ministerul Justiției, care le-a dat dispoziție să amâne aceste procese prin

¹ Institutul de Studii și Cercetări Juridice.

orice mijloace, până aveau să primească instrucțiuni. Probabil că și întreprinderile socialiste primiseră instrucțiuni asemănătoare, căci toate trimiteau petițiuni scrise pentru amânarea proceselor pentru lipsă de apărare, pretextând neputința de a se presenta.

Era o situație ieșită din comun : avocații, reprezentând pe inculpați, interesați să amâne procesele, cereau judecarea pe baza actelor din dosar, fără nici o altă probă, iar procurorii și jurisconșulții întreprinderilor cereau amânări peste amânări, deși sarcina generală în justiție era operativitatea. Judecătorii cercetau cu minuțiozitate dovezile de citare și considerau procedura necompletă, chiar dacă lipsa mențiunii respective nu era prevăzută sub sancțiunea nulității. De multe ori, dovezile de citare dispăreau de la dosar și nu era nici o îndoială că instanța le distrugea.

Am asistat la un cas extraordinar. Într'un proces, în care nu exista nici un motiv de amânare, citația cuprindea toate datele prevăzute de procedură, iar avocatul inculpatului cerea insistent judecarea procesului, renunțând la orice probe și era pregătit pentru orice obiecție, președintele instanței, în imposibilitate de a descoperi un motiv de amânare, luat prin surprindere, în disperare de cauză, a rupt citația în fața întregii asistențe, care privea înmărmurită cum un judecător săvârșea în public o infracțiune, după care a amânat procesul pentru lipsă de procedură și i-a spus avocatului să-l reclame Ministerului Justiției. Bine înțeles, avocatul nu l-a reclamat : judecătorul trebuia să amâne procesul prin orice mijloace, așa cum primise instrucțiuni.

Ministerul Justiției a rezolvat problema printr'o gravă încălcare a principiilor constituționale. În ce mod ? La sfârșitul lunii Ianuarie 1969¹, au apărut modificările a nu mai puțin de șapte legi. Verificând articolele pretins modificate, se constata că erau absolut identice cu cele din legile vechi, dar decretele, pretins de modificare, aveau toate un articol nou comun, notat cu cifre romane, articolul II, deci neinclus în textul legii, care prevedea că preținsele modificări intrau în vigoare o dată cu

¹ Buletinul Oficial № 15 de Joi, 30 Ianuarie 1969.

Codul Penal, deci, *retroactiv*, de la 1 Ianuarie 1969.

Era un procedeu incorect, mai mult, o escrocherie, pentru a se acoperi enorma greșală făcută de autorii Codului Penal și o încălcare a principiului general admis al neretroactivității legilor..

Decretele retroactive erau următoarele : Decretul № 45 pentru modificarea Codului Silvic ; Decretul № 46 pentru modificarea Decretului № 210/1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase ; Decretul № 47 privind modificarea regimului vamal al Republicii Socialiste România ; Decretul № 48 privind modificarea Legii № 5/1965 cu privire la protecția muncii ; Decretul № 49 privind modificarea Decretului № 76/1950 pentru producerea, transportul, distribuția și vânzarea energiei electrice ; Decretul № 50 privind modificarea Decretului № 43/1954 pentru reglementarea pescuitului și protecția fondului piscicol ; Decretul № 51 pentru modificarea Decretului № 504/1957 privind producția, vânzarea, circulația și desfacerea băuturilor alcoolice.

Toate textele pretins modificate, dar identice cu cele vechi, prevedeau sancțiuni penale. Remediul născocit de Ministerul Justiției avea totuși un defect, care a fost invocat de la început de avocați : chiar dacă textele erau declarate retroactive, ele se aplicau, bine înțeles, așa cum se prevedea în ele, de la 1 Ianuarie 1969, iar faptele săvârșite în această perioadă, în ultima lună, puteau fi pedepsite prin această escrocherie, dar cele petrecute anterior erau în mod definitiv și irevocabil desincriminate.

Invocarea acestui argument a dus la măsuri de intimidare a avocaților, care, în fața oricărei șanse de câștig, au renunțat să-l mai invoce, deși era perfect juridic, chiar constituțional.

Confiscarea proprietății pe cale administrativă. Vechea Constituțiune în articolul 15 prevedea că “Nici o lege nu poate înființa pedeapsa confiscării averilor”, dar în regimul comunist confiscarea proprietății constituia o politică de Stat. Ea s’a făcut nu numai prin numeroasele legi de naționalizare, dar și ca

pedeapsă complimentară prevăzută de Codul Penal, și chiar ca simplă măsură administrativă. Astfel, *Decretul № 111/1951 privind Reglementarea situației bunurilor de orice fel supuse confiscării, confiscate, fără moștenitori sau fără stăpân, precum și a unor bunuri care nu mai folosesc instituțiilor bugetare* prevedea, printre altele, următoarele :

“**Art. 8.** – Toți cei care la data publicării prezentului Decret dețin bunuri din cele prevăzute la articolul 1, *devenite proprietatea Statului* (s.a.), sunt obligați să le declare la Secțiunea Financiară de care aparțin, în termen de 30 de zile.”

La prima vedere părea că este o dispoziție de ordin financiar, pentru o evidență fiscală, eventual pentru a fi scoși din rol proprietarii care au pierdut dreptul de proprietate a unor bunuri.

Cum dispoziția trimite la articolul 1, dacă facem lectura acestuia, printre alte bunuri enumerate, la care se specifică în ce fel au devenit proprietate de Stat, apare o literă care sună :

“d) Bunurile fără stăpân, precum și cele abandonate prin efectul unor legi sau decrete.

Sunt considerate bunuri fără stăpân, bunurile de orice fel părăsite timp de un an de zile de către titularii lor – necunoscuți sau absenți (s.a.) – precum și bunurile găsite și predate unităților de Miliție, care nu au fost reclamate de cei în drept în decurs de trei luni de la predare ;”

Într’o lipsă de ordine uluitoare, în decret sunt grupate la un loc bunuri de diverse categorii, dar referindu-ne numai la această categorie, “bunuri fără stăpân“, constatăm, că spre deosebire de celelalte, la care se precizează modalitatea prin care au devenit proprietate de Stat, aici nu se spune nimic în această privință, ci se dă pur și simplu o definiție acestei categorii, *trecerea lor în proprietatea Statului fiind implicită.*

Decretul părea să nu aibă aplicare, prin lipsa de precizie (*devenite proprietatea Statului*, dar cum ?) și, pentru a face înțeles modul în care se aplica, sunt nevoit să recurg la cunoștințe

personale.

Legea, care era o absurditate, a produs o mulțime de procese, deoarece oamenii veneau la avocați cu dispoziții ale Sfatului Popular de trecere a proprietății lor în patrimoniul Statului, dar avocații nu cunoșteau decretul la care se făcea trimitere în acestea, iar dacă se interesau la judecători, unii erau secretoși, dar alții recunoșteau că li se trimisese respectivul decret, cu indicația să-l țină închis în casa de fier a instanței. Cei mai binevoitori îl și citeau, pe cuvânt de onoare că nu aveau să-i deconspire.

În cele din urmă avocații au făcut rost de copii dactilografiate (pe vremea aceea nu exista xerox) chiar de la clienții lor (dobândite probabil de la funcționari binevoitori sau interesați ai Sfatului Popular), cărora le făceau plângere împotriva deciziilor de trecere în patrimoniul Statului a proprietății lor, urmând să dovedească un motiv temeinic, pentru care nu s'a plătit impositul, mai ales în cazul cu adevărat al unor bunuri părăsite.

Cum în acea perioadă mulți cetățeni nu trăiau în localitățile lor de baștină, fiind la lucru pe șantier, fugiți din motive politice sau erau pur și simplu condamnați administrativi, au fost o mulțime de astfel de confiscări *tot* administrative.

Buletinul Oficial¹ în care a fost publicat nu a fost difusat ani de zile. Decisiile de intrare în proprietatea Statului ale Sfatului Popular erau emise în baza instrucțiunilor Ministerului Finanțelor (№ 6491 din 8 Octombrie 1951) și priveau imobilele la care nu se plătitise impositul pe ultimul an.

Pentru că printre juriști existența acestui decret devenise *secretul lui Polichinelle*, după ce se trecuse în proprietatea Statului o mulțime de proprietăți, ai căror titulari nu putuseră face dovada unui motiv temeinic de neplata impositului pe un an de zile, pentru a nu se mai pretinde că puterea emitea legi secrete, el a fost în cele din urmă inclus în culegerile de acte normative².

¹ Buletinul Oficial № 81 din 27 Iulie 1951.

Desființarea treptată a dreptului de proprietate asupra pământului. Ceea ce P. C. (b) U. S. realizase printr'un singur act, *Decretul asupra Pământului din 19 Februarie 1918*, prin care s'a socializat întreaga suprafață a Rusiei, comuniștii români au realizat prin mai multe acte normative, sau chiar prin dispoziții răslețe ale unor decrete al căror titlu une ori nici nu se referea la pământ. După Legea din 22 Martie 1945 privind consfințirea reformei agrare, prin care se expropria tot ce depășea 50 de hectare din moșii, la 2 Martie 1949 se expropria și ultimele 50 de hectare rămase din marile moșii, după care la 3-5 Martie 1949 se adoptă o rezoluție a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român privind Transformarea Socialistă a Agriculturii, care constituia baza legilor de trecere pe etape a întregului pământ în proprietatea Statului.

După ce prin *Decretul № 115 din 28 Martie 1959 privind Lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură, în scopul ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare și al dezvoltării construcției socialiste* (un titlu lung, cu caracter propagandistic, impropriu pentru un act normativ), au fost desființate micile proprietăți agricole țărănești a așa-zișilor "chiaburi", *кулаки* în limba rusă, la 27-30 Aprilie 1962 are loc Sesiunea Extraordinară a Marii Marii Adunări Naționale cu participarea a 11 000 de țărani consacrată terminării colectivizării agriculturii.

Fiind desființată prin aceste acte proprietatea asupra terenurilor agricole, se trece la desființarea proprietății private asupra terenurilor construibile.

Astfel *Legea № 19 din 24 Iunie 1968 cu privire la Regimul Juridic al Terenurilor fără Construcții din Perimetrul Construibil al Muncipiilor și Orașelor* declară indisponibile și expropriabile¹

² Ministerul Justiției. Culegere de acte normative (în materie civilă). 1983, pp. 149 - 151.

¹ Buletinul Oficial № 81 din 24 Iunie 1968.

nu numai terenurile fără construcții proprietate a persoanelor fizice sau juridice, cum sună titlul legii, dar și suprafețele din terenurile cu construcții, care depășeau suprafețele stabilite prin planurile de sistematizare.

*Legea № 58 din 1 Noiembrie 1974 privind Sistematizarea Teritoriului și Localităților Urbane și Rurale*¹, prevede :

“Art. 30. Dobândirea terenurilor cuprinse în perimetrul construibil al localităților urbane și rurale se poate face numai prin moștenire legală, fiind interzisă înstrăinarea sau dobândirea prin acte juridice a acestor terenuri.”

Legea nu se mulțumea să scoată în afara comerțului terenurile de construcție, dar desființa și proprietatea terenului de lângă casă și chiar de sub casă. Alineatul II și III al aceluiași articol glăsuiau :

“În cas de înstrăinare a construcțiilor, terenul aferent acestor construcții trece în proprietatea Statului cu plata unei despăgubiri stabilită potrivit prevederilor art. 56, alin. 2, din Legea № 4/1973.

Dobânditorul construcției va primi din partea Statului în folosință terenul necesar în limitele prevăzute de art. 8 și 17 din prezenta lege. Atribuirea se face pe durata existenței construcției, cu plata unei taxe anuale, potrivit Legii № 4/1973.”

Deci, cel ce cumpăra o construcție nu numai că nu dobânda și proprietatea terenului de sub construcție și dimprejurul construcției, ci i se lăsa numai o porțiune din el în folosință, cât considera regimul necesar, pentru care plătea chirie Statului !

¹ Buletinul Oficial № 135 din 1 Noiembrie 1974.

Obligația avocaților de a-și denunța proprii clienți.

Secretul profesional al avocaților, privilegiu constituțional tradițional, esențial pentru dreptul de apărare al cetățenilor, corolar al principiului presumpției de nevinovăție, era grav încălcat prin *Decretul № 281/1954 pentru Organizarea și Exercițarea Avocaturii*¹, acesta fiind obligat să-și denunțe clientul, pentru « fapte care aduc atingere securității României și păcii », obligație de o extremă gravitate :

“**Art. 29.**– Este interzis avocatului :

a)– -----

b) să divulge informațiile și cuprinsul actelor ce i-au fost încredințate cu prilejul consultațiilor profesionale sau să depună ca martor împotriva părților apărute de el, dacă nu a obținut consimțământul acestora ; *avocații sunt însă obligați să comunice organelor de Stat competente astfel de informații și acte, dacă ele privesc fapte care aduc atingere securității României și păcii.*” (s.a.).

Astfel, în procesele politice, avocatul avea alternativa, fie să apere în mod conștiincios clientul și să se expună rigorilor Statului totalitar, fie să se supună obligației prevăzută în pretinsa lege, încălcând și el – alături de legiuitorul comunist – legea morală, și să comunice autorităților represive faptele încredințate de client.

Falsuri în Monitoarele Oficiale. Instalată la putere printr'un fals în Monitorul Oficial, puterea totalitară comunistă nu s'a dat în lături de la falsuri în alte legi, când aceasta putea folosi intereselor sale.

Astfel, *Legea № 3 din 30 Iunie 1977 privind Pensile de Asigurări Sociale de Stat și Asistență Socială* a fost adoptată de Marea Adunare Națională și publicată în Buletinul Oficial № 61 din 8 Iulie 1977.

Ulterior, ea apare din nou, în Buletinul Oficial № 82 din 6 August 1977, cu aceleași număr, aceleași nume de lege și aceeași

¹ Buletinul Oficial № 34 din 21 Iulie 1954.

dată, dar cu numeroase modificări față de textul publicat imediat după adoptare.

Concomitent, primul buletin oficial este retras de pe piață (numeroase exemplare au rămas însă la cetățeni, iar autorul le-a păstrat pe amândouă) și în *Colecția de legi* apare numai mențiunea Buletinului Oficial din 6 August 1977. De aplicat s'a aplicat legea modificată, care era însă un fals (și purta semnătura Președintelui R. S. R. !), căci Marea Adunare Națională votase prima versiune.

Ce se întâmplase? Prima versiune a legii, cea într'adevăr adoptată de Marea Adunare Națională, așa cum se adopta, provocase numeroase nemulțumiri și chiar greva minerilor din Valea Jiului. Pentru a liniști spiritele, textul a fost imbunătățit, dar, pentru a nu lăsa impresia că acesta a fost amendat sub presiunea grevei, s'a publicat peste aproape o lună în al doilea Buletin Oficial versiunea modificată ca și cum ar fi fost de la început adoptată în această formă. Chiar dacă versiunea nouă era mai avantajoasă pentru cetățeni decât cea veche, ea reprezenta un fals intelectual evident, pentru care orice cetățean al țării ar fi fost condamnat până la cinci ani închisoare, conform art. 289 din Codul penal.

Imixtiune în viața familială și în relațiile sociale ale cetățenilor. Regimul Comunist dirija până și modul de viață al cetățeanului atât în familie cât și în societate, cu reglementări absurde și chiar aberante.

Astfel la intrarea în vigoare la 1 Februarie 1954 a Codului Familiei, Decretul № 32 din 31 Ianuarie 1954 pentru Punerea în Aplicare a Codului Familiei¹ prin art. 49 a abrogat art. 6 – 133 și art. 135 – 460, adică toată Cartea I-a din Codul Civil, în afară de Titlul Preliminar (art. 1 - 5) și articolul 134. Conservarea Titlului Preliminar părea firească, deoarece cuprindea principii generale, cu caracter mai mult instituțional decât civil, dar păstrarea art 134 părea surprinzătoare, deoarece articolele 134 - 138, care

¹ Buletinul Oficial № 9 din 31 Ianuarie 1954.

prevedeau, în forma primară a Codului Civil, obligația copiilor de a cere la căsătorie “prin un act respectuos și formal consiliul tatălui și al mamei, ori al bunilor”, dacă părinții erau morți, fuseseră abrogate de mult prin Legea din 15 Martie 1906.

În realitate el fusese reintrodus mai înainte, prin Decretul № 81 din 31 Ianuarie 1950 pentru modificarea articolelor 134, 138 (se modificau două articole abrogate de 44 de ani !) și 166 din Codul Civil, cu o nouă redactare, care cuprindea o încălcare a drepturilor omului :

“Art. 134. – Cetățeanul român nu se poate căsători cu o străină și nici cetățeanul român nu se poate căsători cu un străin, fără autorizația Presidiului Marii Adunări Naționale.”

Pe o cale ocolită, aceasta constituia o gravă încălcare a unuia dintre drepturile cele mai intime ale omului, acela de a-și alege, fără ingerința Statului, partenerul de viață.

După ce a condiționat căsătoria dintre cetățenii români și cetățenii străini de autorizația Presidiului Marii Adunări Naționale, prin Decretul № 137 din 23 Martie 1956¹ se supun aceleiași autorizații și “înfierea unui cetățean român de către un străin, precum și înfierea unui străin de către un cetățean român”.

O dispoziție de-a dreptul aberantă prevede Codul Familiei, adoptat prin Legea № 4 din 4 Ianuarie 1954², care dă dreptul delegaților autorității tutelare, o secție a consiliilor populare, deci a puterii locale de Stat, să viziteze copii, “să se informeze pe orice cale” (sic !), printre altele, despre “educarea, învățătura și pregătirea lor profesională, în conformitate cu țelurile Statului democrat popular” (art. 108, alin. II), iar “dacă educarea, învățătura sau pregătirea profesională a copilului nu se face în spirit de devotament față de Republica Populară Română, instanța judecătorească, la cererea autorității tutelare, va pronunța decăderea părintelui din drepturile părintești” (art. 100, partea ultimă).

¹ Buletinul Oficial № 10 din 23 Martie 1956.

² Buletinul Oficial № 1 din 4 Ianuarie 1954.

Este, de sigur, cea mai gravă imixtiune în viața de familie a cetățenilor, ducând la consecințe grave și abusuri, mai ales dacă era vorba de părinți, cum se spunea pe atunci, cu « origine socială nesănătoasă », care nu puteau în nici un cas educa pe copiii lor în spiritul devotamentului față de autoritățile care le luaseră și libertatea și proprietatea !

Mai menționăm unele acte normative, care n'au nevoie de comentarii, deoarece însuși titlul lor este concludent :

– Legea № 29 din 28 Octombrie 1877¹ privind Normele de adresare în relațiile dintre cetățenii Republicii Socialiste România (oamenii nu-și mai puteau zice “domnule”, ci “tovarășe” sau, ca o concesie, “cetățene” !); e adevărat că era una *lex imperfecta*, deoarece nu prevedea sancțiuni ;

– Decretul Consiliului de Stat № 98/1980 privind Regimul aparatelor de multiplicat, materialelor necesare reproducerii scrierilor și al mașinilor de scris², devenit Legea № 12/1983, care înlocuia dispozițiuni mult mai restrictive anterioare. La început deținătorii de mașini de scris, erau obligați să se prezinte lunar la posturile de miliție cu ele, pentru verificarea claviaturii, ulterior s'a concedat să se aducă numai o mostră cu caracterele mașinii ;

– Hotărîrea № 5/1984 a Marii Adunări Naționale pentru aprobarea Programului de alimentație științifică a populației³, și multe altele *eiusdem farinae*.

Secțiunea a III – a

Decrete ale Presidiului Marii Adunări Naționale și Hotărîri ale Consiliului de Miniștri pentru Internarea în Unități de Muncă Obligatorie a unor Categorii de Cetățeni (nepublicate)

Deși sistemul represiv al regimului comunist era foarte aspru, iar procedura penală facilita încălcarea drepturilor

¹ Buletinul Oficial № 112 de Vineri, 28 Octombrie 1977.

² Buletinul Oficial № 21 din 30 Martie 1980.

³ Buletinul Oficial № 53 din 2 Iulie 1984.

inculpatului, inclusiv presumpția de vinovăție, totuși regimul, dacă ar fi respectat propria legislație penală și ar fi sancționat în mod individual numai faptele prevăzute de lege sau asemănătoare acestora, prin *analogie*, nu și-ar fi putut realiza totuși scopul său declarat de suprimare a așa-zisului dușman de clasă.

Realizarea acestui scop impunea represiuni colective împotriva unor persoane care deținuseră funcții publice sau politice înainte de 30 Decembrie 1947, chiar dacă nu săvârșiseră fapte penale. Deoarece partidele comuniste condamnaseră public represiunile, considerându-le caracteristice dictaturilor fasciste, se impunea ca aceste măsuri să nu fie cunoscute și, de aceea, regimul comunist a emis mai multe decrete sau simple hotărâri secrete, care nu erau aduse la îndeplinire prin organul represiv oficial, Procuratura, ci de organele puterii locale de Stat în colaborare cu Miliția. Printre acestea menționăm :

Prin *Decretul № 6 din 14 Ianuarie 1950 al Presidiului Marii Adunări Naționale* s'au înființat unitățile de muncă, pentru internarea celor care "prin faptele sau manifestările lor [...] îngreunează construirea socialismului în Republica Populară Română" și a celor condamnați care "după executarea pedepsei nu se dovedesc a fi reeducați".

Prin *Hotărârea Consiliului de Miniștri № 1 554 din August 1952 se înființează colonii de muncă*, în care erau internați, printre alte numeroase categorii, cei care "lansează sau răspândesc șvonuri alarmiste, tendențioase", "aduc injurii Partidului Muncitoresc Român, conducătorilor săi, Guvernului, Uniunii Sovietice și conducătorilor săi", "care au frecventat sau frecventează manifestările propagandistice ale legațiilor imperialiste", "instighează la nesupunere sau neexecutare [...] în contra măsurilor Guvernului, în special cu privire la Gospodăriile Agricole Colective, întovărășiri, colectări, plan de cultură, comasări, etc." și multe alte categorii de cetățeni.

Cea mai vastă operațiune în baza acestui decret a fost efectuată la 15 August 1952, noaptea, când zeci de mii de

persoane, adunate din toată țara, au fost trimise la săpatul Canalului Dunăre–Marea Neagră¹.

Prin *Decretul № 89 din 17 Februarie 1958 al Presidiului Marii Adunări Naționale* se înființează locuri de muncă obligatorie pentru legionarii care au avut funcții în Mișcarea Legionară sau “care prezintă încă pericol pentru securitatea Statului”, precum și alte “elemente care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea de Stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni”.

Cu prilejul delimitării Partidului Comunist Român de Uniunea Sovietică și punerea în libertate în 1964 a tuturor deținuților politici, aceste practici au fost desvăluite de însuși Președintele Consiliului Securității Statului, Ion Stănescu, care le-a demască, a desvăluit că abuzurile s’au făcut în baza unor acte normative nepublicate, că multe persoane erau internate pe basă de adrese și tabele, cu încălcarea garanțiilor constituționale prevăzute de Constituțiile din 1948 și 1952, că “organele de miliție au dispus, în mod ilegal, reținerea a numeroase persoane în vederea de internării lor în colonii de muncă” (ca și cum operațiunea în sine ar fi fost legală !), că aceste liste și adrese deveneau definitive, după aprobarea lor de către Ministerul Afacerilor Interne, și erau aduse imediat la îndeplinire, neexistând nici o cale de atac. Se subliniază de asemenea că procurorii nu interveneau de teamă, iar cei care au încercat să intervină au suportat consecințe.

¹ Autorul a asistat întâmplător la o astfel de operațiune, la 15 August 1952. Era ziua onomastică a sorei mele, Maria Magdalena, și am avut oaspeți, cu care am făcut, după terminarea petrecerii, pe la orele 2 noaptea, o plimbare pe bulevardul principal al orașului Breaza. Când am ajuns în dreptul Primăriei, am văzut-o iluminată *a giorno*, iar în fața ei staționau două autoturisme Willy’s despre care toată lumea știa că sunt ale Securității. A doua zi am aflat că mai mulți colegi de-ai mei, avocați mai în vârstă, din Câmpina și din Ploiești (printre care și Mircea Ionescu-Quintus, viitorul președinte al Partidului Național Liberal), au fost arestați, precum și mai mulți brezeni mai în vârstă, printre ei și un unchiu al meu, Alexandru Bondoc, fost prefect liberal de Prahova.

Ca să dovedească totuși că nimic nu s'a schimbat, acest *Documentar privind internarea unor persoane prin măsuri administrative în unități de muncă, colonii de muncă, locuri de muncă obligatorii și stabilirea domiciliului obligatoriu*, a rămas la fel de secret ca și actele normative pe care le încriminează, iar Românii au luat cunoștința de ele din presa de după 22 Decembrie 1989².

.

² România Liberă № 4 192 de Luni, 5 Ianuarie 2004, p. 2.

PARTEA A IV - A
REGIMUL REPUBLICAN
(22 Decembrie 1989 – 19 Octombrie 2003)

CAPITOLUL I

Revoluția din 16 – 22 Decembrie 1989

Secțiunea I - a

Puterea Postrevoluționară

Lunga perioadă de dictatură și abusuri s'a încheiat la 22 Decembrie 1989, prin victoria Revoluției Române începute la 16 Decembrie la Timișoara. Dacă a fost o revoluție populară dublată sau nu de o lovitură de Stat, sau, invers, o lovitură de Stat dublată de o revoluție populară, este o problemă care urmează eventual a fi rezolvată în viitor. În orice caz a fost și o revoluție, în care au murit mulți oameni, în deosebi tineri, urmată de acapararea puterii de un grup de persoane sau un grup organizat de persoane, care n'au luat parte efectiv la revoluție și care ei înșiși s'au considerat *emanați* ai revoluției.

Insurecția populară a avut ca punct final răsturnarea la 22 Decembrie 1989 a ultimului reprezentant al regimului comunist, Nicolae Ceaușescu. Insurecția populară este prin ea însăși un drept legitim al poporului, deoarece ea exprimă în modul cel mai direct voința populară și, din punct de vedere al consecințelor constituționale, ea interesează în primul rând, iar nu felul în care s'a constituit puterea în zilele următoare revoluției, mai ales că derularea faptelor petrecute în deosebi în perioada 22–25 Decembrie 1989, când a fost lichidat fizic, în urma unui simulacru de proces, ultimul dictator comunist, este controversată și nu se pretează la o abordare obiectivă.

În cazul Revoluției Române din 16—22 Decembrie 1989, voința poporului a fost concretizată în *Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 Decembrie 1989*¹, care a fost însușit de toți și nu a fost contestat de nimeni, deoarece, în vâltoarea evenimentelor, oamenii nu și-au dat seama de capcanele lui.

¹ Monitorul Oficial № 1 de Vineri, 22 Decembrie 1989.

Acesta totuși, cu toate lacunele și ambiguitățile lui, avea semnificația unui *act instituțional*, act care proclamă principiile de urmat pe perioada unei puteri provisorii și care, prin urmare, trebuia să stea la baza întregii activități statale până avea să fie rezolvată problema constituțională.

În acest Comunicat, după ce se menționează că “se disolvă toate structurile de putere ale clanului Ceaușescu”, Consiliul Frontului Salvării Naționale “propune” (sic !) printre altele :

1. Abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ.

3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în Stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unu sau, cel mult, două mandate [...].

4. Restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și eficienței [...].

Se mai dispune ca « țara în viitor să se numească România » și se prevede de asemenea restructurarea agriculturii, reorganizarea învățământului, respectarea drepturilor și libertăților minorităților naționale, ca politica externă să se integreze “în procesul de construire a unei Europe unite, casă comună a tuturor popoarelor continentului”, dar se menționează și respectarea angajamentelor internaționale și (cităm) “în primul rând, cele privitoare la Tratatul de la Varșovia”, ceea ce însemna menținerea divisiunii Europei, în tabere ireconciliabile, iar nu Europa unită.

Se constată o formulare ambiguă care avea să deturneze avântul revoluționar al tineretului, îndreptându-l, prin abilitatea foștilor activiști comuniști, confiscând revoluția, către un compromis plin de contradicții, prin păstrarea în funcțiile de conducere a fostelor cadre de forță ale Partidului Comunist Român.

Astfel, deși în stradă se striga “Jos comunismul !”, în întreg comunicatul nu găsim nici o referire la acesta, ci se condamnă “clanul Ceaușescu, care a dus țara la desastru”, dându-se a se înțelege că nu sistemul a fost de vină pentru desastrul României,

ci un grup de conducători abusivi, care, așa cum s'a exprimat însuși Ion Iliescu, președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale, dar fost nomenclaturist de mâna întâia, ar fi "întinat idealurile sfinte ale comunismului".

Aceste ambiguități vor fi speculate în interesul unei noi clase, a unora dintre fostele cadre de conducere ale Partidului Comunist Român mai puțin compromise sau care, prin relațiile lor, și-au putut ascunde abuzurile, ceea ce a avut ca efect pierderea enormului prestigiu pe care revoluția îl adusese României pe plan internațional, coborându-l pe ultimul loc din Europa.

Prin urmare, o revoluție populară a fost transformată într'un act de răfuială între două facțiuni ale Partidului Comunist Român. În acest scop, primul act public al C. F. S. N. a fost înființarea unui Tribunal Militar Excepțional pentru judecarea faptelor comise de soții Ceaușescu Nicolae și Ceaușescu Elena, fără a se specifica anume care.

Decretul respectiv nu a fost publicat în organul oficial al Statului, ci a rămas sub formă olografă, semnată de Ion Iliescu, purtând data de 24 Decembrie 1989¹. S'a improvisat un proces la Târgoviște, la o unitate militară. Nu se știe cum au fost numiți judecătorii și cine a ales avocații, care și-au acusat clienții cu mai multă înverșunare decât procurorul. De asemenea, însuși președintele instanței, care trebuia să fie imparțial, aducea în ședință acușatii celor judecați. Mai mult, când Nicolae Ceaușescu a protestat, după pronuțarea hotărârii, că el nu poate fi judecat decât de Marea Adunare Națională, avocatul Nicky Teodorescu, secretarul de partid al Biroului de Asistență Juridică № 1 din București, a cerut instanței să ia act că inculpații renunță la recurs.

Este de necrezut ! Instanța a luat act și a declarat sentința definitivă ! În primul rând, Elena Ceaușescu nu făcuse nici o

¹ Facsimilul acestui decret olograf, redat în ANEXE (planșa a IX-a), l-am preluat din ziarul România Liberă de Joi, 18 Decembrie 2003, p. 3.

declarație. În al doilea rând, Nicolae Ceaușescu nu numai că prin afirmația sa că singură Marea Adunare Națională îl poate judeca declarase implicit recurs, dar indicase și motivul de recurs: incompetența de judecată a tribunalului militar excepțional. În al treilea rând, chiar dacă inculpatul declară, într'adevăr, într'un moment emoțional, nedându-și seama de consecințe, că renunță la recurs, avocatul are obligația să declare recurs în numele lui.

Dar care condamnat la moarte renunță la recurs? În fapt, puterea postrevoluționară a debutat printr'un asasinat.

Primul act important al puterii constituite la 22 Decembrie 1989 este *Decretul-Lege № 2 din 27 Decembrie 1989 privind Constituirea, Organizarea și Funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a Consiliilor Teritoriale ale Frontului Salvării Naționale*¹.

Principiile Revoluției fuseseră exprimate în Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale, când acesta luase ființă la 22 Decembrie 1989, iar puterea constituită trebuia să guverneze pe baza principiilor enunțate în el, de la care nu se putea abate, ci trebuia să se conformeze lor până în momentul soluționării problemei constituționale. Decretul-Lege № 2/1989 trebuia să se limiteze la probleme de organizare și funcționare în privința C. F. S. N., termenul de "constituire" din titulatura lui nu se putea referi la el, care fusese constituit de la bun început, ci exclusiv la consiliile teritoriale ale Frontului, care se înființau prin chiar acest decret-lege.

Reluarea în preambulul Decretului-Lege № 2/1989 a principiilor din Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale nu era necesară, dar, putem conceda, era utilă și oportună, pentru a menționa bazele politice ale organelor teritoriale, iar textul acestui Decret-Lege trebuia să se rezume, repetăm, cu privire la C. F. S. N., numai la problemele organizatorice și de funcționare, ceea ce în mare măsură se respectă în articolele 2-10 din Decret.

Dar articolul 1, care în alineatul I prevede că numele țării va

¹ Monitorul Oficial № 4 de Miercuri, 27 Decembrie 1989.

fi România, mențiune inutilă, deoarece aceasta se stabilise deja prin Comunicat, iar alineatul III determină drapelul țării așa cum îl voiseră revoluționarii, fără stema republicii (prevedere care depășește cadrul Decretului-Lege, dar oricum corespundea cu voința populară), intercalează un alineat II care sună :

“Forma de guvernământ a țării este republica.”

Forma de guvernământ reprezintă o problemă constituțională, care nu putea fi nici cel puțin abordată de o putere provizorie, deci această prevedere trebuie considerată fără relevanță.

Următorul act important din punct de vedere constituțional al puterii constituite în România a fost *Decretul-Lege № 8 din 31 Decembrie 1989 privind Înregistrarea și Funcționarea Partidelor Politice și a Organizațiilor Obșești în România*¹, care a pus capăt regimului partidului unic și a creat bazele dezvoltării pluralismului politic în țara noastră.

S’au reconstituit partidele politice istorice, Partidul Național Țărănesc (care avea să adauge la denumirea tradițională « Creștin și Democrat », deoarece aderase la comunitatea partidelor creștin-democrate europene chiar înainte de răsturnarea regimului comunist), Partidul Național Liberal, Partidul Social Democrat, s’au format mai multe partide noi, iar la 25 Ianuarie 1990 Consiliul Frontului Salvării Naționale printr’un un comunicat anunță că, la cererea minerilor din Valea Jiului, a hotărât să participe la alegeri², ceea ce echivala cu transformarea sa în partid politic, încetând să mai fie un organ reprezentativ al Revoluției.

Secțiunea a II - a **Consiliul Provizoriu de Unitate Națională**

Următorul act important din punct de vedere constituțional al puterii constituite a fost *Decretul-Lege № 81 din 9 Februa-*

¹ Monitorul Oficial № 9 de Duminică, 31 Decembrie 1989.

² Monitorul Oficial № 15 de Joi, 25 Ianuarie 1990.

*rie 1990 privind Consiliul Provisoriu de Uniune Națională*¹, care înlocuiește Consiliul Frontului Salvării Naționale. Noul organ al puterii de Stat este organizat pe basă paritară, din el făcând parte un număr de membri ai Frontului Salvării Naționale egal cu numărul reprezentanților celorlalte partide la un loc (câte trei reprezentanți de fiecare partid).

Cât privește legitimitatea modului de reprezentare a partidelor în C. P. U. N., chiar dacă este în mod vădit inechitabil, de vină este și opoziția, care n'a știut să-și creeze o situație mai bună. Oricum această problemă nu interesează din punct de vedere constituțional, de vreme ce înțelegerea precisă modul de reprezentare a partidelor. Important este faptul că acest Consiliu Provisoriu de Uniune Națională a devenit deținătorul puterii de Stat cu aceleași atribuții ca și Consiliul Frontului Salvării Naționale (art. 4).

Cel mai important act al Consiliului Provisoriu de Uniune Națională a fost *Decretul-Lege № 92 din 14 Martie 1990 pentru Alegerea Parlamentului și a Președintelui României*².

Printre atribuțiile Consiliului Frontului Salvării Naționale prevăzute în Decretul-Lege № 2 din 27 Decembrie 1989, atribuții care trecuseră la C. P. U. N., era și acela de a emite decrete cu putere de lege și decrete (lit. a). Decretele-Lege echivalează cu legile ordinare, iar acestea nu pot conține norme constituționale, de exemplu, determinarea puterilor în Stat, care urmau să fie stabilite de o "comisie de elaborare a proiectului noului Constituții" (lit. e). Mai mult puterea era provizorie, subliniat chiar în titlul său, și nu putea să emită decât norme obligatorii de strictă necesitate, curente, absolut necesare unei perioade de tranziție. Singurul domeniu în care puterea provizorie era abilitată să decidă peste aceste limite era arătat în mod expres la articolul 2, lit. d, din Comunicat : reglementarea sistemului electoral. Atât și nimic mai mult !

¹ Monitorul Oficial № 27 de Sâmbătă, 10 Februarie 1990.

² Monitorul Oficial № 35 de Duminică, 18 Martie 1990.

Dar C. P. U. N. creează o funcție în Stat după ce fusese suprimată, încălcând prevederile Comunicatului C. F. S. N., predecesorul C. P. U. N., aceea de Președinte al României, pe care C. F. S. N. o declarase implicit dar categoric disolvată prin Decretul-Lege № 2 din 27 Decembrie 1989 :

“**Art. 10.**– Sunt și rămân disolvate toate structurile de putere ale fostului regim dictatorial.”

Or, funcția de președinte de republică fusese înființată de fostul regim dictatorial și fusese disolvată, așa cum fusese disolvată și republica.

În Italia, într’o situație politică similară, trecerea de la dictatură la democrație, mai întâi Constituția este adoptată de Adunarea Constituantă la 22 Decembrie 1947 și promulgată la 27 Decembrie 1947 de Enrico de Nicola, “capo *provisorio* dello Stato”, iar după aceea, la 11 Mai 1948, este ales președinte Luigi Einaudi.

În Franța, care, din 1870, când a fost detronat Napoleon al III-a, avusese numai președinți de republică, mai întâi este promulgată Constituția celei de a V-a Republici Franceze la 4 Octombrie 1958 de Charles de Gaulle, șeful *provisoriu* al Guvernului Francez, care, numai după aceea, peste mai mult de două luni, este ales la 21 Decembrie 1958 Președinte al Republicii Franceze și intră în funcție la 8 Ianuarie 1959.

Oriunde în lume, mai întâi se adoptă constituția și apoi se alege șeful Statului. La noi, ca la nimeni : mai întâi o putere provisorie înființează funcția supremă în Stat, îi fixează și atribuțiile, este și ales titularul acestei funcții nelegitime și abia apoi se fac alegeri pentru Adunarea Constituantă !

În ceea ce privește conținutul pur procedural privitor la alegeri, nu ține de economia acestei lucrări intrarea în amănunte. O remarcă mai importantă trebuie făcută pentru a se demonstra avaturile lipsei de experiență constituțională.

Astfel, prevederea din articolul 45, alineatul I, din acest Decret-Lege, prin care se lasă la latitudinea partidelor stabilirea

semnelor electorale, cu singura restricție de a nu fi contrare ordinii de drept (alineatul III), de exemplu secera și ciocanul sau svastica, este greșită și vine implicit în contradicție cu dispozițiunile articolului 49 din același Decret-Lege care prevede că înainte cu două zile de data alegerilor se încheie campania electorală.

Alegerea ca semne electorale a unor imagini care simbolizează o anumită năzuință, perspectivă, sau pot sugera o promisiune ori o amenințare, poate influența chiar în ziua votării un electorat nou, desorientat, puțin informat, în deosebi acea parte a lui cu un nivel intelectual scăzut. Astfel, trandafirul poate sugera o viață roasă, fericită, subliniată abil de F. S. N. cu lozinca « trandafirul înflorește în Mai », pentru că alegerile aveau loc la 20 Mai 1990, în timp ce ochiul era o alegere nefericită pentru P. N. Ț.-C. D., care își basase această opțiune pe succesul real obținut, iar nu pe eșecul oficial comunicat de puterea procomunistă, la alegerile din 19 Noiembrie 1946. Atunci semnul electoral sugerase « ochiul care veghează » (dar câți din alegătorii din 1946 mai trăiau și știau că acesta fusese atunci semnul țărăniștilor?), dar acum fusese răstălmăcit cu abilitate de adversari spre sensul « ochiul care supraveghează », o insinuare, în parte întemeiată, că în acest partid s'ar fi infiltrat mulți securiști, operațiune pare-se efectuată chiar de puterea constituită, cu sarcina compromiterii partidului.

O incursiune istorică în materie de legislație electorală va evidenția efectele negative ale ignoranței constituționale.

Legea Electorală pentru Vechiul Regat și Basarabia¹, prin care s'a introdus sufragiul universal, Decretul № 3 402 din 14 Noiembrie 1918, în articolul 34 prevedea că semnele electorale trebuie să fie formate din figuri geometrice. Întrucât prin combinația figurilor geometrice unele partide au creat totuși imagini de obiecte foarte sugestive, Legea Electorală pentru Adunarea

¹ Monitorul Oficial № 191 de Vineri, 16/29 Noiembrie 1918.

Deputaților și Senat, № 1 424 din 27 Martie 1926¹, prin care s'a introdus prima electorală, sesisând pericolul, a prevăzut în mod expres în articolul 49 :

“Imaginile de obiecte sunt interzise sub sancțiunea nulității declarațiunii de candidatură.”(s.a.)

În deplină obiectivitate, pentru această inadvertență nu trebuie acuzată numai – și a se vedea în aceasta neapărat o premeditare frauduloasă – puterea constituită, ci și opoziția însăși, deoarece și una și alta au mizat pe un avantaj electoral prin interpretarea semnului ales. Rațiunea semnelor electorale este de a distinge cu ocazia votării între diferite partide, iar nu de a sugera o anumită perspectivă. Ignoranța principiilor constituționale, consolidată printr'o îndelungată verificare, sau neobservarea practicii constituționale, constituie un avertisment asupra unui risc care răstoarnă calcule basate pe elemente de circumstanță.

Corectitudinea sau incorectitudinea alegerilor în fapt nu intră în obiectul acestei lucrări. În orice cas, alegerile prin ele înseși nu pot constitui legitimitatea nici a formei de guvernământ, nici a funcției de Președinte. A fost aleasă o persoană, nu s'a făcut un referendum în care electoratul să se pronunțe fără echivoc și categoric pentru o formă de guvernământ sau alta. Legitimitatea nu poate fi implicită, ci expresă.

Așa dar, chiar după alegeri, puterea a rămas provisorie, iar forma de guvernământ republicană și funcția de președinte nelegitime.

Secțiunea a III - a **Alegerile Legislative din 20 Mai 1990**

Partidele istorice, decimate în timpul regimului comunist, au insistat ca alegerile să fie fixate după un termen rezonabil pentru a se putea reorganiza atât la nivel central cât și teritorial, dar Frontul Salvării Naționale, stăpân pe putere, avea, dimpotrivă, interesul să nu aibă adversari bine organizați, și, dispunând în

¹ Monitorul Oficial № 71 de Sâmbătă, 27 Martie 1926.

C. P. U. N. de o majoritate confortabilă, au impus o dată apropiată a acestora. De aceea, alegerile din 20 Mai 1990, care au surprins partidele istorice nepregătite, fiind supuse în același timp unor acte de intimidare și violență în cursul campaniei electorale, au dat următoarele rezultate, desastroase pentru ele :

<u>Formațiuni politice</u>	<u>Deputați</u>		<u>Senatori</u>	
Frontul Salvării Naționale	263	66,42%	91	76,48%
Uniunea Democrată Maghiară din România	29	7,32%	12	10,08%
Partidul Național Liberal	29	7,32%	10	8,40%
Partidul Național Țărănesc, Creștin și Democrat	12	3,03%	1	0,84%
Mișcarea Ecologistă din România	12	3,03%	1	0,84%
A. U. R. – P. U. N. R. și Partidul Republican	9	2,27%	2	1,68%
Partidul Democrat Agrar din România	9	2,27%	–	–
Partidul Ecologist Român	8	2,02%	1	0,84%
Partidul Socialist Democrat Român	5	1,26%	–	–
Partidul Social Democrat Român	2	0,51%	–	–
Gruparea Democratică de Centru	2	0,51%	–	–
Alte partide și reprezentanții minorităților etnice	16	4,04%	–	–
Candidat independent	–	–	1	0,84 %
<u>Total</u>	396	100%	119	100%

Având o majoritate covârșitoare în Parlament (66,42 % în Adunarea Deputaților și 76,48 % în Senat)¹, beneficiind și de sprijinul unor partide mici, Frontul Salvării Naționale, căruia opoziția, puțin numeroasă și neomogenă, nu avea să-i pună probleme niciodată, va impune legile pe care le dorea și chiar Constituția, realizând un fel de dictatură a majorității parlamentare.

¹ Monitorul Oficial № 81-82 de Vineri, 8 Iunie 1990.

Democracy is a festival of mediocrity
Emil Cioran¹

CAPITOLUL II

Adunarea Constituantă din 1990 - 1991

Secțiunea I - a

Prima Ședință : 11 Iulie 1990

Prima preocupare a Parlamentului ales, după ce și-a desemnat organele de conducere și s'au adoptat cele două regulamente de funcționare, a fost consolidarea poziției de președinte al României a lui Ion Iliescu, adoptând înainte de toate *Legea № 1 din 30 Iunie 1990 privind Organizarea și Funcționarea serviciilor Președintelui României*² și *Legea № 2 din 4 Iulie 1990 privind Aprobarea Bugetului Președinției României*³, deși ordinea normală lucrărilor ar fi fost mai întâi adoptarea constituției și apoi alegerea președintelui, așa cum se procedase în situații similare în 1946 într'o țară capitalistă, Italia, și într'o țară sub influență sovietică, Bulgaria.

Abia după aceea, Adunarea Deputaților și Senatul, întrunite în ședință comună la 11 Iulie 1990⁴, s'au declarat Adunare Constituantă, au adoptat Regulamentul Adunării Constituante și

¹ Autorul nu împărtășește întru totul opinia filosofului român, dar a folosit citatul, luat din Connie Robertson, Dictionary of Quotations, Wordsworth Editions Ltd 1996, p. 104, și l-a pus drept motto înaintea acestui capitol, deoarece se potrivește prea bine pretinselor procese de legiferare a "Constituției României 1991" și a "Constituției României 2003".

² Monitorul Oficial № 88 de Luni, 2 Iulie 1990.

³ Monitorul Oficial № 89 de Joi, 3 Iulie 1990.

⁴ Monitorul Oficial, Partea a II-a, № 34 de Luni, 16 Iulie 1990. Acest important Monitor Oficial nu este reprodus în imensa lucrare Geneza Constituției României 1991 – Lucrările Adunării Constituante – Regia Autonomă "Monitorul Oficial", București, 1998, l 104 p.

au ales Comisia de Redactare a Proiectului de Constituție a României.

Este de remarcat declarația făcută de Alexandru Bârlădeanu, președintele Adunării Constituante, chiar înainte de începerea lucrărilor, declarație care reprezenta o corectă apreciere a misiunii acesteia :

“Reînnodăm o tradiție începută cu Regulamentul Organic, primul așezământ constituțional din țările române, continuată cu Adunările Ad-hoc și înregistrând etape succesive prin adoptarea Constituției de la 1866, apreciată ca cea mai liberală din Europa la acel moment, și prin adoptarea Constituției din 1923, care a marcat o contribuție hotărâtoare pe calea modernizării României.”

Aceste frumoase cuvinte păreau să prevestească o bună desfășurare a lucrărilor Adunării Constituantei, deoarece ele subliniau trei puncte fundamentale, care urmau să stea la baza acestora :

– existența unei tradiții constituționale, vechi de peste 150 de ani ;

– ultima constituție legitimă a României, menționată de președintele Adunării Constituante, era Constituțiunea de la 29 Martie 1923 ;

– misiunea Adunării Constituante era aceea de a reînnoda această tradiție.

Din păcate nimeni – și în băncile Adunării Constituante se găseau reprezentanți ai partidelor istorice, care trăiseră sub un regim constituțional – nu a reluat ideea avansată de Alexandru Bârlădeanu.

După discursurile omagiale, găunoase și demonstrând totală incultură constituțională, Adunarea Constituantă ar fi trebuit să hotărască înainte de toate dacă era o Adunare Constituantă *originară* sau o Adunare Constituantă *derivată*, după cum le delimitează constituționaliștii. Cu alte cuvinte dacă ea era chemată să

elaboreze o constituție nouă sau să ia în considerare o constituție anterioară, pe care eventual să o revisuiască.

Prima alternativă se impune numai în cazul apariției unui Stat nou, cum a fost situația Statelor Unite ale Americii la 17 Septembrie 1787, sau, în secolul al XX-lea, a Statelor africane care au devenit independente sau a fostelor republici sovietice după destrămarea U. R. S. S. *A doua alternativă* se impune, dacă țara a mai avut înainte un regim constituțional și trebuia fie să constate că misiunea ei devenise caducă, declarând în vigoare ultima Constituțiune, fie, făcând această declarație, să vadă dacă se impunea să fie revisuită.

Bine înțeles, România se găsea în a doua situație, iar această constatare fusese făcută în mod explicit chiar de Alexandru Bârlădeanu, președintele Adunării Constituante, care subliniase că urma să “reînnodăm o tradiție”. Deci trebuia să se proclame că ultima constituție menționată de Președinte, Constituțiunea din 29 Martie 1923, era în vigoare și să determine momentul în care fusese întreruptă această tradiție, spre a restabili continuitatea constituțională. Acest moment era cunoscut și necontestat de nimeni (la acea dată !): Lovitura de Stat din 30 Decembrie 1947, prin care s’a proclamat Republica Populară Română !

Adunarea Constituantă avea deci obligația să determine care era situația constituțională a României în momentul în care firul tradiției fusese rupt, spre a-l reînnoda, după expresia lui Alexandru Bârlădeanu.

Dacă ar fi făcut acest lucru, s’ar fi ajuns la următoarele concluzii :

– la acea dată, la 30 Decembrie 1947, România era guvernată de Constituțiunea din 29 Martie 1923, subliniată și lăudată de însuși președintele Adunării Constituante ;

– această Constituțiune fusese “abrogată” prin Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română¹, pretins votată de Adunarea

¹ Monitorul Oficial № 300 bis de Marți, 30 Decembrie 1947.

Deputaților, care, fiind un corp legislativ ordinar, nu avea competența de a se pronunța în chestiuni constituționale : legea era deci nulă și neavenită *ab initio* ;

– Adunarea Deputaților fusese în vacanță între 20 Decembrie 1947 și 20 Ianuarie 1948 și nu a fost convocată în sesiune extraordinară : legea era deci un fals ordinar în acte oficiale¹.

Făcând aceste constatări și reînnodând tradiția, Adunarea Constituantă trebuia să ajungă la concluzia că, deoarece nu fusese niciodată scoasă din us în mod legal, Constituțiunea din 29 Martie 1923 era încă în vigoare și trebuia să o ia ca punct de referință în lucrările sale. O dată stabilit acest lucru, considerând fără îndoială că societatea civilă evoluase între timp, ea avea următoarea alternativă :

– fie să respecte procedura de revisuire prevăzută de Constituțiunea din 29 Martie 1923 și să hotărască apoi care articole se impun a fi revizuite, având în vedere noile condițiuni sociale și politice ;

– fie, dacă se considera că se impune o ordine constituțională nouă, față de perioada lungă de timp scursă de la întreruperea vieții constituționale, să apeleze în prealabil la o consultare populară, pentru a se stabili dacă și aceasta era voința poporului român.

La această a doua alternativă se recursese în Franța după cel de al doilea război mondial, când a fost consultată națiunea franceză printr'un referendum, la 21 Octombrie 1945, propunându-i-se să aleagă între *alternativa* rămânerii în vigoare a legilor constituționale din 1875 sau a mandatării Adunării

¹ Eleodor Focșeneanu. Legea prin care a fost proclamată republica este un fals ! Ea nu a fost adoptată de Adunarea Deputaților ! România Liberă, № 507 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1. Articolul fusese publicat anterior, într'o formă mai amplă și sub titlul "Falsul, fraudă și escrocheria", în revista newyorkeză Lumea Liberă Românească, № 153 din 7 Septembrie 1991, pp. 1, 8, 19 și 20. De notat, aceste articole apăruseră înainte de adoptarea "Constituției României 1991", iar în finalul articolului din cotidianul românesc se atrăgea atenția Adunării Constituante asupra acestei situații.

Naționale, în limite bine definite, să adopte o constituție nouă. Poporul francez a optat pentru o constituție nouă, dar a fost întrebat în prealabil și abia apoi Adunarea Națională s'a transformat în Adunare Constituantă.

Deși constatarea făcută chiar de președintele Adunării Constituante putea să-i impulsioneze, cel puțin pe deputații opoziției, să pună problema în termenii de mai sus, totuși nimeni nu a luat cuvântul în acest sens, iar după o pauză Dan Marțian, fost profesor la Academia de Științe Politice Ștefan Gheorghiu, ia locul lui Alexandru Bârlădeanu, care se lăsase purtat de un avânt constituțional, și conduce ședința în stilul meetingurilor comuniste, trecând imediat la discutarea Regulamentului Adunării Constituante, fără să se mai continue desbaterea problemei antamate de acesta.

Această măsură, de înlocuire a Președintelui Senatului de la Președinția Adunării Constituante înfrângea înseși prevederile Regulamentului¹ propus a fi admis :

“**Art. 2.**– În prima sa ședință, care va fi condusă de *Președintele Senatului* (s.a.), Adunarea Constituantă ia în desbatere regulamentul său de organizare și funcționare.”

Cum această prevedere era o excepție de la regula că Adunarea Constituantă este presidată prin rotație de cei doi președinți (art. 3), ea era de strictă interpretare (*Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis*) și înfrângerea ei se sancționa cu nulitatea absolută. Această desconsiderare a însuși regulamentului ce urma să fie votat, a fost de rău augur pentru toată activitatea acestui forum.

De aici încolo au început abaterile de la un curs normal al lucrărilor. Astfel, se distribuie parlamentarilor un proiect de regulament, care, după spusele lui Marțian Dan, președintele Adunării Deputaților, devenit președinte al Adunării Constituante prin violarea Regulamentului acesteia, “a fost elaborat de câțiva

¹ Monitorul Oficial № 90 de Joi, 12 Iulie 1990.

membri din partea Camerei Deputaților” (deci au fost excluși senatorii !) “și câțiva experți”. Cine erau acești autori anonimi ai regulamentului și cine le dăduse mandat, încălcându-se principiul *delegata potestas non delegatur*, să elaboreze un proiect de regulament, chiar înainte de a se proclama Adunarea Constituantă, nu se spune. Dar această acțiune ocultă și-a pus amprenta pe toate lucrările Adunării Constituante, căci toate abaterile de la un curs normal al desfășurării acestora și-au găsit temeiul în acest regulament.

Sub conducerea fermă a lui Dan Marțian, ca în vremurile de glorie a ședințelor de partid comuniste, primele cinci articole din Regulament sunt adoptate, fără discuții, cu unanimitate de voturi. Este de remarcat că nu se face lectura articolelor supuse la vot.

De abia la articolul 6, care prevedea crearea unei Comisii de Redactare a Proiectului de Constituție, încep desbaterile și amendamentele. Ceea ce provoacă discuțiile este includerea în această comisie a unor preinși specialiști în drept constituțional (în realitate cadre didactice universitare de formațiune comunistă), chiar dacă nu sunt deputați.

Deputatul P. N. L. Amedeo Dan Lăzărescu contestă capacitatea persoanelor indicate ca specialiști în drept constituțional :

“Eu neg că ar exista la noi, după 52 de ani, după cinci dictaturi succesive, specialiști în dreptul constituțional pe care deputații și senatorii din comisie să-i poată consulta. A fost pervertită întreaga concepție a dreptului public constituțional, [...]”

Dacă totuși va trece acest articol, propune ca așa-ziii specialiști neparlamentari să nu aibă vot deliberativ.

Antonie Iorgovan, cel mai puțin îndreptățit să conteste spusele senatorului liberal (nu urmasse secția juridică, ci pe cea administrativ-economică a Facultății de Drept !), s’a declarat singur specialist în drept constituțional, dar activitatea comisiei, al cărei președinte avea să devină, a confirmat că deputatul Amedeo Dan Lăzărescu avusese dreptate.

Mai categoric, avocatul Victor Anagnoste, senator F. S. N., propune ca această Comisie să fie formată numai din deputați și senatori, iar specialiștii neparlamentari să formeze un grup aparte care să poată fi consultat la nevoie de Comisie.

Cum și alți parlamentari luaseră cuvântul cu privire la aceste amendamente, propunând variante, Dan Marțian, în loc să pună la vot fiecare amendament în parte, cu multă abilitate “însumează”, cum însuși se exprimă, concedând cu cinism, conștient de încălcarea regulamentului, “chiar dacă ieșim puțin din procedurile noastre”, repetăm, însumează amendamentele în două variante într’o formulare proprie, pe care le și pune la vot, în urma căruia se decide că specialiștii nu au vot deliberativ, dar fac totuși parte efectiv din Comisie. Nu se anunță numărul de voturi *pentru*, ci numai cele *împotrivă* și abținerile.

Procedeul este incorect, deoarece numărul de voturi *pentru* decide adoptarea unor măsuri și este necesar să se constate că s’a întrunit atât *quorum*-ul de participare, cât și procentul cerut pentru a fi admise, nu numai să se aprecieze, după o privire fugară, că sunt mai multe voturi *pentru* decât voturi *contra* și abțineri.

Procedeul provoacă proteste, deși timide. După vot, deputatul Adrian Videanu, tot F. S. N., reia amendamentul senatorului F. S. N. Victor Anagnoste, argumentând că se poate vota din nou, deoarece votarea în ansamblu a Regulamentului nu se făcuse încă. De sigur, strict procedural cererea, deși fondată, nu era admisibilă, dar existau precedente (numai Dan Marțian avea însă privilegiul să repună la vot un text asupra căruia se pronunțase Adunarea Constituantă sau, așa cum însuși se exprimase, “să iasă puțin din proceduri”!), dar era justificată prin modul neregular cum procedase președintele. În completare, reia cuvântul senatorul Victor Anagnoste¹ și demonstrează la ce

¹ Avocatul Victor Anagnoste a demisionat în scurtă vreme din postul de senator F. S. N. Nu cunosc motivul acestei demisii, dar este foarte posibil să fie în legătură cu « atmosfera », de care vorbește în cuvântul său.

absurdități se poate ajunge prin formularea dată de Dan Marțian și declară :

“Am încheiat, dacă aceasta este *atmosfera* (s.a.), eu renunț la amendamentul pe care l-am făcut, dar oricum amendamentul a fost altfel făcut de cum a fost supus la vot.”

Într’o lungă perorație, Dan Marțian caută să explice că reformulările sale nu au schimbat fondul amendamentului – când e vorba de texte de lege, problema nu este de stilistică, ci de rigurositate ! – , și, deși este obligat să concedeze că “este posibil ca eu să fi greșit”, nu repune la vot amendamentul în forma sa corectă.

În continuare, se adoptă articolele 7 – 11, dar la articolul 12 se fac amendamente cu privire la secretul votului și a *quorum*-ului de adoptare, și, de data asta, se contestă numărătoarea, solicitându-se numărarea din nou a voturilor *pentru*. Dan Marțian dispune însă “să nu contestăm numărarea [...] domnii secretari [...] sunt oameni corecți” și argumentează că voturile *împotrivă* și *abținerile* “nu intervin asupra soartei amendamentului”, deși nu la ele se obiectase, ci la voturile *pentru* insuficiente pentru adoptarea textului.

Cu aceste derogări de la rigurositatea aplicării Regulamentului, acesta este în cele din urmă adoptat.

Urmează alegerea membrilor Comisiei de Redactare a Proiectului de Constituție și sunt prezentați laudativ cei cinci experți neparlamentari, pe care îi vom prezenta într’o secțiune specială.

În concluzie, s’a evitat, prin abilitatea foștilor ideologi comuniști și inexperiența opoziției, rezolvarea atât a problemei fundamentale, dacă era o *Adunare Constituantă originară* sau o *Adunare Constituantă derivată*, cât și a problemei *formei de guvernământ*, ambele chestiuni prealabile, evitând aceste discuții prin amânarea fără termen a lucrărilor Constituantei, și s’a impus astfel, fără vot, într’un straniu mod tacit, ocolind discuția, elaborarea unei constituții noi.

O astfel de manevră, neșesată de opoziție, a dus, din punct de vedere juridic, la violarea constituției în vigoare la acea dată, *Constituțiunea din 29 Martie 1923*, și, din punct de vedere istoric, la ruperea, a doua oară, de tradiția care se voise reînnoțită, cum declarase în mod imprudent Alexandru Bârlădeanu, avânt constituțional înfrânt la timp de Dan Marțian.

Causa acestui viciu inițial al Adunării Constituante nu constă numai în hotărîrea majorității feseniste de a păstra cu orice preț cât mai mult din vechile structuri, ci și în ignoranța și confuzia constituțională a opoziției, de care majoritatea guvernamentală a profitat cu abilitate

Nici unul din reprezentanții opoziției nu a pus problema la prima ședință a necesității stabilirii în mod concret a situației constituționale a României după Revoluția din 16 – 22 Decembrie 1989, deși discursul lui Alexandru Bârlădeanu le oferea un puternic argument *ad hominem*, iar presa publicase numeroase articole despre necesitatea de a se reveni la Constituțiunea legitimă.

Opoziția nu numai că nu a încercat cel puțin să dirijeze lucrările pe făgașul firesc tradițional, dar ea însăși a sprijinit, de sigur în mod inconștient dar iresponsabil, diversiunea puterii. *Dreptatea*, organul de presă al P. N. Ț. C. D., publică în toamna lui 1990¹ un proiect de constituție. Contează mai puțin faptul că acest proiect de constituție, operă de diletanți în dreptul constituțional (deși buni profesioniști în dreptul civil și în dreptul penal²), era o operă mediocră, cu unele formulări absurde (*Art. 7.– Este permis tot ceea ce legea nu interzice ! – Nu cunoșteau juriștii țărăniști vechiul adagiu *Non omne quod licet honestum est ?**), cât faptul că se acredita astfel ideea că România s'ar fi găsit la acea dată într'un vid constituțional, ceea ce

¹ *Dreptatea* de Sâmbătă, 10 și Miercuri, 14 Noiembrie 1990.

² Autorul îi cunoaște personal pe autorii acestui proiect, foști colegi de avocatură, care erau bine intenționați, dar nu i-a putut convinge, după ce își consacraseră mult timp și energie acestui proiect, de inoportunitatea lui, deoarece și lor li se aplică perfect observația făcută de Amedeo Dan Lăzărescu.

favoriza diversiunea puterii și submina poziția celor care susțineau revenirea la Constituțiunea din 29 Martie 1923.

O altă problemă care trebuia să fie rezolvată înainte de dezbaterile asupra constituției era stabilirea formei de guvernământ. La data la care se întrerupsese tradiția constituțională, 30 Decembrie 1947, România era monarhie constituțională și aceasta era forma de guvernământ legitimă a țării. De sigur, opțiunea poporului român ar fi putut fi alta după 43 de ani, dar pentru aceasta trebuia consultat poporul printr'un referendum¹. Așa se procedase în Bulgaria – mai întâi la 8 Septembrie 1946 avusese loc un referendum asupra formei de guvernământ și apoi adoptarea Constituției la 4 Decembrie 1946 – și în Italia la fel – mai întâi referendum la 2 Iunie 1946 și apoi Constituția adoptată la 22 Decembrie 1947. Abia după 12 Februarie 1991, opoziția, documentată între timp, și-a dat seama de omisiune, dar era prea târziu.

În consecință, întreaga activitate a Adunării Constituante avea să se desfășoare sub semnul abuzului și al ilegitimității, pornind de la o gravă eroare primordială, cu atât mai gravă cu cât a fost în mod evident deliberată. Acest viciu primar se resfrânge asupra rezultatului lucrărilor ei, “Constituția României 1991”, care, pentru acest motiv, își pierde girul legitimității.

Nimeni nu declară încheiate lucrările primei ședințe a Adunării Constituante. Ședința se încheie, am putea spune subversiv, și se amână în mod tacit *sine die*, fără să se stabilească, lucru obligatoriu, data ședinței următoare a Adunării Constituante, mai ales că urma vacanța parlamentară.

Se reamintește în schimb datele ședințelor separate ale celor două camere și președinții lor, Alexandru Bârlădeanu pentru Senat și Marțian Dan pentru Adunarea Deputaților, au trecut la activitatea legislativă curentă, anunțând reluarea lucrărilor rămase în suspensie. Acest desinteres pentru misiunea principală, resol-

¹ Eleodor Focșeneanu. Forma de guvernământ legitimă în România după Revoluția din 16 - 22 Decembrie 1989. România Liberă, № 532 din 19 Noiembrie 1991, p. 3 (apărut deci înainte de votul final !).

varea situației constituționale a țării, avea să dureze exact șapte luni, până la 12 Februarie 1991, așteptându-se cu totală indiferență ca membrii Comisiei Constituționale, cărora nu li se fixase nici un termen, să presinte principiile și structura pe capitole ale proiectului de constituție, adică o operațiune absolut inutilă.

Peste opt ani, în 1998, Regia Autonomă “Monitorul Oficial” editează un volum enorm de 1 104 de pagini, format mare, în condiții grafice excepționale, cu titlul GENEZA CONSTITUȚIEI ROMÂNIEI 1991 – LUCRĂRILE ADUNĂRII CONSTITUANTE.

Cu toată vastitatea sa, în acest volum, oricât s’ar părea de necrezut, nu este reprodus, așa cum am arătat mai sus (și este numai una din omisiunile esențiale !), procesul verbal al ședinței inaugurale din 11 Iulie 1991 a Adunării Constituante, poate cea mai importantă, deoarece atunci s’a stabilit viitorul legii fundamentale. De sigur, nu s’a vrut să fie cunoscute nici declarația lui Alexandru Bârlădeanu, privitoare la tradiția constituțională a României, nici discuțiile, deși sporadice, asupra Regulamentului, nici inovațiile procedurale ale lui Dan Marțian.

Secțiunea a II - a **Regulamentul Adunării Constituante**

Că aceste manevre ale lui Dan Marțian erau deliberate, pentru a se pierde timpul cu lucrări neesențiale și a se reduce la minimum discutarea proiectului de constituție, rezultă din modificările frecvente ale Regulamentului Adunării Constituante. Acesta, o dată adoptat la 11 Iulie 1990, așa cum a fost adoptat, bun sau rău (analiza conținutului său original poate fi trecută cu vederea, față de numeroasele modificări ce i s’au adus), trebuia să rămână neschimbat pe tot timpul lucrărilor, pentru că un principiu democratic spune că legitimitatea unei legi noi are la basă respectarea procedurii de adoptare preexistente la acea dată. Numai regimurile dictatoriale ignoră regulile de procedură în vigoare, care ar împiedica impunerea unui act normativ abusiv, și

le modifică în scopul de a putea preîntâmpina obstacolele din partea opoziției.

Majoritatea fesenistă din Adunarea Constituantă a impus modificarea Regulamentului adoptat la 11 Iulie 1990 înaintea fiecărei noi faze a debaterilor constituționale, fără ca în perioada dintre sesiuni să se fi ținut o singură ședință, spre a se evidenția eventual anumite curențe ale Regulamentului : la 13 Februarie 1991, o dată cu începerea debaterilor asupra celebrei Teze din Decembrie¹, la 10 Septembrie 1991, o dată cu inițierea discutării proiectului de constituție², și la 13 Noiembrie 1991, când s'au încheiat debaterile asupra proiectului de constituție³ și se trecea la faza finală, votarea adoptării constituției⁴. Deci faza și modificarea⁵ !

De ce s'au făcut aceste modificări ? Ne-o spune în ședința din 10 Septembrie 1991 senatorul F. S. N. Vasile Văcaru, fost șef al presei române până la 22 Decembrie 1989 :

“[...] modificarea a fost dictată de necesitatea accelerării lucrărilor”.

Naivitate sau cinism, această declarație este definitivă pentru întreaga activitate a Adunării Constituante : dictatul majorității feseniste a impus irosirea timpului cu pauze îndelungate și discuții teoretice, uneori puerile, pentru a se trece superficial asupra debaterii temeinice a textelor constituționale, sub pretextul crizei de timp, pe care însăși a provocat-o.

Se încalcă astfel un principiu unanim recunoscut într'un Stat de Drept, potrivit căruia procedura de adoptare a unei legi noi

¹ Monitorul Oficial № 39 de Luni, 25 Februarie 1991.

² Monitorul Oficial № 184 de Vineri, 13 Septembrie 1991.

³ Monitorul Oficial № 230 de Vineri, 15 Noiembrie 1991.

⁴ Eleodor Focșeneanu, Constituția se votează anticonstituțional. România Liberă № 512 din 22 Octombrie 1991, p. 4.

⁵ De remarcat că în voluminoasa lucrare precitată, Geneza Constituției României 1991, nu sunt incluse, nici modificările, cele mai ample și aberante ale Regulamentului, din 13 Februarie 1991, din 10 Septembrie 1991 și din 13 Noiembrie 1991, intenția frauduloasă fiind deci evidentă.

trebuie să respecte procedura existentă la data adoptării ei și să nu fie modificată în cursul debaterii, deoarece legitimitatea unei legi noi se bazează pe însăși respectarea procedurii existente anterior. S'ar putea susține în mod logic că o lege nouă care modifică o lege anterioară violează legea veche. Acest argument cade, dacă legea nouă modificatoare respectă procedura de modificare prevăzută de legea veche sau de legea pe baza căreia însăși aceasta a fost adoptată. În acest cas, legea nouă nu a violat legea veche, ci a respectat-o.

O dispoziție anticonstituțională este prevăzută în art. 12 al Regulamentului Adunării Constituante, cu o redactare sibilinică, ce putea fi interpretată în mod forțat că numai votarea finală a textului integral se face prin adoptarea cu majoritatea calificată de două treimi, iar tezele și articolele votate separat puteau fi adoptate cu majoritatea simplă, ceea ce contravenea normelor constituționale unanim recunoscute și consacrate chiar în Constituția ce se vota.

Ca și la 13 Februarie 1991, când s'a început discutarea tezelor, la 10 Septembrie 1991, înainte de a se trece la dezbaterile proiectului de constituție, membrilor Adunării Constituante li s'a distribuit din nou un proiect de modificare a Regulamentului, elaborat – s'a explicat – de Comitetul Adunării Constituante în colaborare cu Comisia Constituțională și consultarea *unor* grupuri parlamentare. Concedând, ca o ipoteză de școală, că ar fi fost necesară o modificare a Regulamentului, deși principiul enunțat mai sus se opunea, trebuia ca însăși Adunarea Constituantă să constate oportunitatea acestei operațiuni și să dispună, în consecință, îndeplinirea ei, încredințând această misiune unei comisii create ad-hoc, iar nu Comisiei Constituționale, care avea sarcină să ofere consultanță în problemele constituționale de fond, iar nu să rezolve problemele procedurale ale debaterilor din Adunarea Constituantă. Și de această dată, Comitetul Adunării Constituante și Comisia Constituțională își arogaseră un drept pe care nu li-l dăduse nimeni, continuând cu consecvență practica de pe vremea

Marii Adunări Naționale, chemată să confirme texte dinainte elaborate de “organele de răspundere”.

La abuzul formal, modificarea sistematică a procedurii de votare în cursul procesului de legiferare, acum arbitrariul devenea aberant prin natura noilor dispozițiuni : acordarea cuvântului unui singur parlamentar pentru susținerea unui amendament, pe o durată de maximum cinci minute, după care în mod obligatoriu un membru al Comisiei Constituționale (inclusiv membrii neparlamentari, iar, în fapt numai aceștia, preținși experți, care astfel căpătau drepturi mai mari decât parlamentarii înșiși !) trebuia să tragă concluziile fără limitare de timp. Amendamentele însușite de Comisia Constituțională erau supuse cu precădere votului, cele neînsușite numai dacă mai rămâneau *actuale* (cine decidea ?).

Dar, ceea ce era mai grav, se prevede în mod retroactiv că dispozițiile din tezele adoptate în prima etapă nu mai pot fi puse în discuție la votarea pe articole, când apar în textul acestora, uneori amplificat, deși prima dată ele fuseseră adoptate numai ca idei călăuzitoare, iar nu ca texte definitive : deci ceea ce se votase *provisoriu*, ca principiu, devenea text *definitiv*.

Pe bună dreptate, deputatul Gheorghe Frunda (U. D. M. R.) reamintea președintelui că la discutarea *tezelor* se restrânsese dreptul de a lua cuvântul la numai trei parlamentari, pe motiv că atunci se discutau niște simple *teze*, iar nu *amendamente*, care aveau să fie desbătute pe larg cu prilejul prezentării proiectului de constituție, iar acum nu se mai discutau nici pe larg nici sumar, ci se considerau un fapt împlinit. Se închisese o cursă întinsă opoziției într'un mod perfid.

Proteste împotriva modificării Regulamentului au fost numeroase. Însuși un deputat F. S. N., Ioan Catarig, subliniază că hotărârile asupra constituției trebuiesc luate de Adunarea Constituantă însăși și nu de Comisia Constituțională, iar deputatul P. N. Ț. C. D. Gabriel Țepelea acuză că se continuă modul de votare al regimurilor totalitare și revendică dreptul fiecărui parlamentar de a-și spune cuvântul. Senatorul Mihai Ruva (P. N. L.)

protestează împotriva încălcării dreptului de a-și exprima părerea, iar deputatul Constantin Andreiescu (P. N. L.) arată că unele amendamente impun exprimarea opiniei de către parlamentari de specialități diferite.

Deputatul Ioan Gavra (A. U. R.–P. U. N. R.) dă exemple de eliminare sau modificare de către Comisia Constituțională în proiectul de constituție a unor *teze* admise de Adunarea Constituantă în sesiunea precedentă. Membrii Comisiei Constituționale, care aveau, bine înțeles, ultimul cuvânt, chiar dacă nu erau parlamentari, motivează că unele îndepărtări de la text sunt numai simple “reformulări” sau “corectări” de texte (ceea ce putea duce însă la interpretări diferite de sensul primitiv), explicație care face pe deputatul Echim Andrei (Uniunea Lipovenilor din România) să exclame ironic :

“Deci comisia a avut dreptul să se îndepărteze, dar parlamentarii nu pot.”

Regulamentul, cu toate protestele, a fost admis¹, consacrand dictatul Comisiei Constituționale, care avea privilegiul să blocheze orice amendament, sub pretextul că se repune în discuție o *teză* admisă sau respinsă anterior. Ca și vestitele *Teze din Aprilie* ale lui V. I. Lenin, *Tezele din Decembrie* ale lui Ioan Muraru, deveniseră literă de evanghelie.

Secțiunea a III - a

Comisia pentru Redactarea Proiectului de Constituție

Orice operă poartă pecetea de neșters a autorului ei. De aceea, nu se cuvine să expun aceste sumare considerațiuni preliminare asupra evoluției elaborării și adoptării textului “Constituției României 1991” fără să presint pe cei care au

¹ Hotărîrea № 2 din 10 Septembrie 1991 pentru Modificarea Hotărîrii № 1 din 11 Iulie 1990 privind Regulamentul Adunării Constituante (Monitorul Oficial № 184 de Vineri, 13 Septembrie 1991).

redactat proiectul de constituție, numiți în ședința inaugurală din 11 Iulie 1990.

Chiar de la bun început, în primul document al Revoluției Române, Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 Decembrie 1989, la pct. 3, după ce în alineatul I se proclama principiul separării puterilor legislativă, executivă și judecătorească, iar în alineatul II se schimba denumirea țării în *România* (eliminându-se nu numai menționarea orânduirii sociale, *socialistă*, ci și cea a formei de guvernământ, *republica*), în alineatul III se prevede :

“Un comitet de redactare a noii constituții va începe să funcționeze imediat.”

La 28 Decembrie 1989 s'a creat o comisie de experți, alcătuită din șase juriști (este bine să reținem aceste nume) : Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Mihai T. Oroveanu și Florin Vasilescu¹. Comisia a lucrat la Ministerul Justiției până la 12 Ianuarie 1990, când și-a încetat activitatea – dată ce corespunde cu prima confruntare directă și violentă dintre reprezentanții revoluționarilor și reprezentanții celor ce au preluat puterea.

Problema constituțională rămâne în suspensie pe durata activității Consiliului Provisoriu al Unității Naționale, care funcționa ca un curios, după cum s'a exprimat Ion Iliescu, mini-parlament, și este reluată la 11 Iulie 1990, când Senatul și Adunarea Deputaților, întrunite în ședință comună, se declară Adunare Constituantă și se creează o *Comisie de Redactare a Proiectului de Constituție* (denumită în continuare pe scurt *Comisia Constituțională*), compusă din 23 de membri parlamentari, cu drept de vot deliberativ, și cinci experți neparlamentari, cu vot consultativ.

Dat fiind rezultatul alegerilor din 20 Mai 1990, neașteptat de desastroos pentru partidele istorice, din cei 23 de parlamentari

¹ Mihai T. Oroveanu, *Istoria Dreptului românesc și evoluția instituțiilor constituționale*. București 1996, p. 304, nota 606.

membri ai Comisiei Constituționale, 13 erau ai F. S. N., 5 ai unor partide-satelit aservite F. S. N., 2 ai P. N. L., 2 ai U. D. M. R. și 1 al P. N. Ț. C. D. Ținând seamă că singurul reprezentant al P. N. Ț. C. D., senatorul Vasile Gionea, și-a trădat partidul trecând de partea puterii (recompensat ulterior cu funcția de președinte al nou createi Curți Constituționale), majoritatea guvernamentală avea în Comisia Constituțională 19 voturi iar opoziția 4 și, prin urmare, exercita un dictat deplin în luarea hotărârilor.

Cei cinci experți numiți erau următorii : Florin Vasilescu, Mihai Constantinescu, Ioan Vida, Ioan Muraru și Ion Deleanu, cadre universitare sub regimul comunist. Se observă două absențe față de experții numiți în comisia de la 28 Decembrie 1989 : Antonie Iorgovan, care însă continua să facă parte din comisie, chiar ca președinte, dar în calitate de senator independent de Caraș-Severin, și Mihai T. Oroveanu, care n'a mai fost propus, deoarece în debaterile primei comisii constituționale insistase asupra respectării tradiției constituționale românești anterioare dictaturii comuniste ca basă a proiectului de constituție¹, ceea ce puterea instalată evita cu orice preț. A fost înlocuit cu numele nou care apare printre experți, Ion Vida, un activist comunist, cum se va vedea. Observăm că, prin înlocuirea unui incomod, guvernării se basau numai pe oamenii de încredere, pe care îi impusese chiar de la preluarea puterii și pe care apoi îi verificaseră, eliminându-l pe cel incomod.

De vreme ce în Comisia Constituțională au fost numiți și experți neparlamentari fără vot deliberativ, din înverșunarea cu care aceștia își apărau în timpul debaterilor propunerile legislative, depășind simpla calitate de preținși experți, se impune concluzia că sarcinile se împărțiseră astfel : experții redactau textul proiectului de constituție, iar membrii parlamentari urmau să-l voteze. Este deci firesc să considerăm ca autori ai proiectului de constituție pe cei cinci experți neparlamentari numiți, la care trebuie să-l adăugăm pe Antonie Iorgovan, care, în dubla sa

¹ Mihai T. Oroveanu, op. cit., ibidem.

calitate de expert și de parlamentar, chiar președinte al Comisiei Constituționale, poartă principala responsabilitate pentru opera creată, mai ales că el însuși, fără cea mai elementară pudoare, s'a autoproclamat "părintele constituției".

Pornind de la ideea inițială că orice operă poartă pecetea autorilor ei, să cercetăm care era calificarea profesională, opțiunea politică și profilul moral al celor șapte experți, incluzându-l, bine înțeles, și pe cel mai activ dintre ei, senatorul Antonie Iorgovan.

Fără nici o îndoială, piesele grele în această comisie trebuie să fi fost Ioan Muraru și Ion Deleanu, care erau cadre universitare la catedrele de drept constituțional de la Universitățile de la București și, respectiv, de la Cluj–Napoca. Să lăsăm să vorbească operele lor.

Cel mai prodigios autor dintre ei înainte de revoluție pare să fi fost Ioan Moraru. Cităm în primul rând opera de basă : *Curs de drept constituțional socialist (s.a.) român*, apărut în mai multe ediții¹. Dânsul a abordat chiar și domenii specifice constituționale în articole ca *Definirea drepturilor fundamentale ale cetățeanului în Republica Socialistă România*, sau, ceea ce avea să repete patru ani mai târziu, *Tezele leniniste cu privire la drepturile fundamentale ale cetățenilor*², proslăvind servilismul față de modelul sovietic și pretensele libertăți ale Românilor, în timp ce aceștia îndurau cea mai cumplită dictatură. Într'o perioadă în care violarea domiciliului cetățeanului devenise un fapt curent, dânsul scria *Câteva considerațiuni teoretice privind inviolabilitatea domiciliului ca drept fundamental al cetățenilor români*³, în care nu găsim nici cea mai mică mențiune cu privire la violarea acestui drept, atât de frecventă, ci o demonstrație perfidă a pretensei respectării și garantării a acestui drept. Dânsul atacă și

¹ Ediția I-a în 1976, ediția a II-a în 1982, ediția a III-a în 1987, din ultimele două eliminând calificarea de *socialist*, fără să fie afectat și conținutul operei princeps.

² Analele Universității București, 1970, № 1, pp. 19–28.

³ Analele Universității București, 1971, № 2, pp. 23–31.

problema puterilor în Stat în *Perfecționarea exercitării puterilor în Republica Socialistă România cu privire la actele normative ale Consiliului de Stat*¹. Dar apologia cea mai entuziastă a dictaturii comuniste a făcut-o Ioan Muraru în lucrarea sa *Constituția Republicii Socialiste România – Constituție a Democrației și a Păcii*², cu numai trei ani înainte de Revoluția Română din 16–22 Decembrie 1989. Dar ne-ar trebui mult spațiu numai să enunțăm titlurile operelor d-sale de fundamentare teoretică a regimului comunist, pe care îl consideră, bine înțeles, ca pe o culme a democrației.

Mai puțin numeroase, operele lui Ion Deleanu nu sunt mai puțin elocvente pentru poziția sa. Specialitatea sa pare să fie preamărirea organelor puterii conducătoare. După un studiu atotcuprinzător în *Organele Statului Socialist Român în sistemul democrației socialiste*³, reia tema în două articole, în care elogiază sistemul statal socialist : *Organele de partid și de Stat, expresie a rolului conducător al Partidului și a dezvoltării democrației socialiste*⁴ și *Introducere în teoria reglării sistemului organelor Statului socialist român*⁵, după cum se vede variațiuni pe aceeași temă. Trecând apoi cu studiul hotarele, în *Teoria și practica regimului parlamentar burghez*⁶ face o critică necruțătoare (așa se spunea pe atunci !) parlamentarismului occidental. Renunțăm să enumerăm cel puțin și alte opere ale d-sale de teoretizare a dictaturii comuniste.

În privința președintelui Comisiei Constituționale, Antonie Iorgovan, lucrurile stau altfel. Concludente nu sunt operele sale, puține și mărunte, referitoare la unitățile administrative teritoriale, ci esențial la dânsul este calificarea sa profesională, care nu este la nivelul unui expert juridic constituțional. Antonie

¹ Analele Universității București, 1972, № 1, pp. 9–10.

² Revista Română de Drept, № 1/1986, p. 3.

³ Ion Deleanu, București 1973.

⁴ Revista Română de drept, № 6/1975, p. 3.

⁵ Cluj–Napoca 1977.

⁶ Cluj–Napoca 1978.

Iorgovan este absolvent al Secției Administrativ–Econometice a Facultății de Drept, cu o programă analitică redusă, profilată la nivelul secretarilor de consilii populare. Absolvenții acestei secții, nu aveau dreptul de a deveni magistrați, avocați¹, jurisconșulți sau notari. Calificarea sa este deci inferioară din punct de vedere profesional, respectiva secție, azi desființată, având un caracter practic, cu o minimă pregătire juridică pentru unii funcționari, în special secretari de consilii populare.

Dar tocmai această calificare inferioară și puținătatea cunoștințelor îl determina să se socoată specialist în dreptul constituțional și să se creadă superior tuturor parlamentarilor. Necunoscând nici o limită în suficiența și îngâmfwarea sa, într'un interviu publicat în Tineretul Liber, Antonie Iorgovan² a declarat textual :

“Dați-mi voie să las la o parte bunele maniere și să vă spun că acei care consideră că această constituție nu este democratică sunt pur și simplu *idioși* (s.a.), dacă nu sunt chiar trădători de țară sau plătiți de cineva până la urmă pentru a face rău țării.”

Antonie Iorgovan pretindea să lase de o parte ceea ce, cum se va vedea, nici nu avea. Despre acest senator vom mai vorbi de-a lungul acestor comentarii, căci acest ridicul personaj aborda cu multă prețiositate chiar problemele pe care le cunoștea mai puțin, dar ne mărginim să redăm calificarea pe care i-a făcut-o venerabilul deputat P. N. Ț. C. D. Constantin Constantinescu–Klaps³ în ședința din 27 Noiembrie 1991 :

¹ Antonie Iorgovan este acum, când scriu aceste rânduri, un renumit și prosper avocat, admis în Barou printr'un abus săvârșit pe când era membru al Curții Constituționale. Avocații pensionari au atacat ca neconstituțională Legea Avocaților, care nu le mai permitea să pledeze, iar Curtea Constituțională le-a admis cererea, dar a înlăturat *ex officio* și interdicția pentru absolvenții secției administrativ–econometice de a profesa avocatura.

² Doina Diaconu, Mircea Florin Șandru. O întrebare pentru Parlamentari : Este Constituția României o lege democratică ? Tineretul Liber, № 541 de Vineri, 22 Noiembrie 1991, p. 3.

³ Alexandru Ganea. “Dl. Iorgovan jignește Constituția !” Dreptatea de Joi/Vineri 28/29 Noiembrie 1991.

“un ilustru necunoscut, fără o serioasă pregătire științifică, fără lucrări de valoare, a cărui singură *lucrare* este servilismul arătat puterii, își permite să injurieze un întreg grup format din oameni superiori lui, atât din punct de vedere profesional, cât și moral.”

Mihai Constantinescu nu s'a ocupat niciodată de probleme constituționale, ci de probleme ale economiei dirijate : unitățile economice socialiste (1974), economia vânatului (1977), contractele economice (1981), aprovizionarea tehnico-materială (1983), normarea consumurilor (1987). Am enumerat numai problemele, neprezentând interes menționarea titlurilor complete ale operelor. A fost însă pe vremea dictaturii comuniste și consilier juridic al Marii Adunări Naționale, de sigur pe probleme tot economice.

Ion Vida, care l-a înlocuit pe refractarul Mihai T. Oroveanu, are opere puține dar concludente pentru formațiunea sa marxistă : *Intercon condiționarea dialectică dintre structurile și funcțiile dreptului*¹ sau *Deputatul, împuternicit și factor mobilizator al cetățeanului*², broșură apărută în colecția “În sprijinul organizației de partid” !

Operele lui Florin Vasilescu, mai puțin numeroase, sunt fie ne semnificative pentru dreptul constituțional, ca *Influența reorganizării persoanelor juridice–organizației socialiste asupra contractelor economice*³, sau proslăvesc – *risum teneatis, amici ?* – parlamentarismul socialist în lucrarea *Comisiile parlamentare. Realități și perspective*⁴.

Am menționat numai o parte din lucrările autorilor proiectului de constituție, anterioare Revoluției Române din 16 – 22 Decembrie 1989. Citatele din operele lor ar fi de-a dreptul descalificante pentru ei și șocante pentru noi.

Aceștia sunt experții care au elaborat proiectul de constituție : apologeți ai dictaturii comuniste, care în trecut se întreceau

¹ Revista Română de Drept, № 6/1977, p. 16.

² București 1973.

³ Arbitrajul de Stat, 1968, pp. 3–19.

⁴ București 1982.

într'un mod servil, prin teorii diletante sau aberante, să justifice un regim de teroare, ascunzând o realitate crudă.

De altfel, ei formau de mult o echipă și colaboraseră în timpul regimului comunist la opere colective de fundamentare teoretică a acestei dictaturi. Cităm în acest sens lucrarea *Formele organizatorice ale conducerii și autoconducerii unităților administrativ-teritoriale*, având ca autori pe Ioan Muraru, Antonie Iorgovan, Gheorghe Uglean¹.

Oare, după ce au proslăvit impostura comunistă, în șase zile, de la 22 Decembrie 1989, când a fost răsturnat regimul comunist, și până la 28 Decembrie 1989, când au primit sarcina de partid să facă un proiect de constituție, să se fi convertit ei în apostoli ai democrației liberale, precum Saul în drum spre Damasc? Intervenția lui Ion Deleanu în ședința din 11 Septembrie 1991 a Adunării Constituante², când a declarat *expressis verbis* că “separația puterilor în Stat este o eroare științifică”, precum și un recent volum al lui Ioan Muraru *Dreptul constituțional și instituțiile politice*³, cu mențiunea “Ediția a VI-a”, incluzând în număr și cele trei ediții premergătoare de *Curs de drept constituțional socialist român*, de care am vorbit mai sus, demonstrează până la evidență că în mentalitatea acestor foști activiști de partid nu a intervenit nici o schimbare. Ei au fost aleși să elaboreze un proiect de constituție chiar pentru faptul că, având o experiență îndelungată în domeniul diversiunii politice, erau capabili să elaboreze un text aparent democratic, dar care să permită în fapt perpetuarea vechilor structuri, iar opera lor colectivă postrevoluționară, “Constituția României 1991”, demonstrează nu numai imposibilitatea convertirii lor, dar și persistența servilismului.

¹ Scrisul Românesc, Craiova 1987, 328 p.

² Monitorul Oficial. Partea a II-a, Desbateri Parlamentare. Adunarea Constituantă. № 23 din 12 Septembrie 1991.

³ Ioan Muraru, *Dreptul constituțional și instituțiile politice*. 2 vol. Ediția a VI-a. București 1995. Până la data la care am scris această secțiune, a ajuns la Ediția a VIII-a, București 1998, și de sigur au să urmeze încă multe ediții, pe care nu le-am mai urmărit, pervertind în continuare disciplina dreptului.

Iar puterea post-decembristă avea să-i răsplătească pentru serviciul adus conservării vechilor structuri comuniste prin numirea tuturor experților Comisiei Constituționale ca membri ai Curții Constituționale !

Secțiunea a IV - a Discutarea ”Tezelor din Decembrie”

La deschiderea sesiunii parlamentare de toamnă, la 11 Septembrie 1990, Comisia Constituțională nu depusese încă “Principiile și structura pe capitole ale viitorului proiect de Constituție”, cum se prevedea în articolul 9 al Regulamentului Adunării Constituante. Spre a acoperi întârzierea pentru o lucrare destul de redusă, cele două camere, Adunarea Deputaților și Senatul, acordă în aceeași zi, la 31 Octombrie 1990, dar în mod separat, Comisiei Constituționale statutul de comisie permanentă, încălcând competența Adunării Constituante, deoarece Comisia Constituțională fusese creată de aceasta iar nu de ele. S’a urmărit, de sigur, prin acest procedeu să se evite convocarea Adunării Constituante, amânată *sine die*, în care s’ar fi putut face discuții cu privire la această întârziere sau eventual i s’ar fi putut fixa un termen. Astfel, Adunarea Constituantă a continuat să fie în vacanță forțată nedeclarată de nimeni.

Principiile și structurarea pe capitole au fost date în sfârșit publicității la 10 Decembrie 1990 sub numele curios de *Tezele pentru Elaborarea Proiectului de Constituție al Românei*¹, aducând în mod neplăcut aminte de celebrele *Teze din Aprilie* ale lui V. I. Lenin, care constituiseră un fel de literă de evanghelie pentru partidele comuniste. Dar experții constituționali erau mai familiarizați cu acestea, decât cu lucrările fundamentale ale constituționalismului.

¹ Adevărul № 297 de Joi, 13 Decembrie 1990, p. 3 și urm., și № 298 de Vineri, 14 Decembrie 1990, p. 3 și urm. (continuare); România Liberă de Vineri, 14 Decembrie 1990, p. 3 și urm.

Adunarea Constituantă își reia lucrările la 13 Februarie 1991 și, deși anterior se întrunise o singură zi, la 11 Iulie 1990, când se adoptase Regulamentul Adunării Constituante, primul lucru pe care îl face a doua zi, după șapte luni de inactivitate, este modificarea Regulamentului, prin adăugarea a nu mai puțin de 11 alineate¹ la articolul 12. Această măsură intempestivă părea inexplicabilă, deoarece Adunarea Constituantă nu ținuse între timp nici o singură ședință², în care eventual să se fi descoperit unele deficiențe ale Regulamentului. Causa trebuie căutată în publicarea așa-ziselor *Teze pentru Elaborarea Proiectului de Constituție*.

Bine înțeles, Comisia Constituțională își depășise mandatul, făcuse altceva de ce i se ceruse : în loc de « principii și structurarea pe capitole », cum prevedea articolul 9 din Regulament, ea elaborase texte în care problemele ce presupuneau alternative, își găsiseră soluțiile concrete, membrii comisiei schimbându-și funcția din simpli consultanți în factori de decizie. Prin alineatul II adăugat articolului 12, se prevedea :

“Prin teze se înțelege textul fiecărui punct din anteproiectul Comisiei de Redactare a Proiectului de Constituție a României.”

Iată deci explicația acestor modificări : definind *post factum* termenul nou de “teze”, termen care nu se găsește în forma inițială a Regulamentului, majoritatea parlamentară acoperea astfel depășirea competenței de către Comisia Constituțională, ceea ce denotă că acest abus se făcuse cu asentimentul sau poate chiar din dispoziția puterii.

¹ Hotărîrea № 1 din 13 Februarie 1991 pentru completarea articolului 12 din Hotărîrea № 1 din 11 Iulie 1990 privind Regulamentul Adunării Constituante (Monitorul Oficial № 39 de Luni, 25 Februarie 1991). Pentru că articolul 12 cuprindea acum aproape jumătate din întreg Regulamentul, acesta a fost republicat (Monitorul Oficial № 42 de Sâmbătă, 2 Martie 1991).

² Probabil, conștienți de abuzul făcut, pentru a-l ascunde, redactorii volumului *Geneza Constituției României 1991* au omis din vastul volum precitat și această importantă modificare a Regulamentului, deoarece, într’adevăr, cum înșiși se exprimă, “parazită” problematica incorectă concepută de dânsii.

Acum reiese clar ce se urmărise prin curioasa suspendare în mod întempestiv a desbaterilor după numai o ședință a Adunării Constituante : evitarea unor discuții libere asupra principiilor constituționale și punerea constituanților în fața unui fapt împlinit, un anteproiect de constituție care nu fusese prevăzut, menit să orienteze lucrările pe făgașul dorit de putere. Adunarea Constituantă nu era chemată să determine și să adopte principiile ce urmau să stea la baza constituției, alegând ea însăși între diversele variante propuse, ci trebuia să discute niște texte formulate dinainte, care consacraseră anticipat principiile preferate de putere : forma de guvernământ republicană elimina alternativa monarhiei constituționale ; regimul semipresidențial elimina pe cel parlamentar ; autoritățile publice înlocuiseră puterile în Stat, eliminându-se astfel principiul separației lor ; înființarea unei Curți Constituționale pentru judecarea neconstituționalității legilor înlocuia competența instanței judecătorești supreme în această materie. Ca o concesie cinică, într'un singur caz ne semnificativ se prevedea o alternativă la discreția Adunării Constituante : alegerea membrilor Senatului prin vot direct sau indirect, oricare din aceste alternative fiind indiferentă puterii.

Alte restricții procedurale erau aduse desbaterilor, pe care nu este cazul să le mai menționăm, dar subliniem din nou procedeul antidemocratic folosit de a modifica procedura legiferării chiar în timpul desfășurării ei, în scopul evident de a se elimina impediamentele ce ar apărea în calea adoptării textului dorit.

Discutarea tezelor a durat în mod curios mai mult de patru luni, de la 13 Februarie 1991 până la 19 Iunie 1991 (discutarea proiectului de constituție, o lucrare mai amplă și mai complexă, avea să dureze numai două luni !). Nu ne propunem să facem un istoric al acestor desbateri, care ar descalifica pe membrii Adunării Constituante, din majoritate sau din opoziție, ci să prezentăm acțiunile sale cele mai aberante.

Încurajat de rolul privilegiat acordat Comisiei Constituționale, Antonie Iorgovan, președintele acesteia, care ulterior avea să se

autoîntituleze “părintele constituției” (deși nu este nici un merit să te lauzi cu o asemenea operă), intervine frecvent în discuții ca un profesor *ex cathedra*, dorind să aibe mereu ultimul cuvânt. Mai mult, arogându-și puteri din ce în ce mai mari, în ședința din 6 Martie 1991 cere să se acorde “cea mai mare libertate de mișcare Comisiei Constituționale”, iar în ședința din 13 Martie 1991 avertizează pe membrii Comisiei Constituționale, care susțin opinii divergente față de teze, că “deplasările lor în străinătate sunt suportate de Stat”, insinuând – nu fără temei, de sigur – că aceste subvenții ar putea fi sistate dacă nu susțin tezele ! Iar Antonie Iorgovan nu uita niciodată să sublinieze că este senator independent de Caraș-Severin ! Considerându-i pe membrii Comisiei Constituționale ca pe proprii săi subordonați, se plânge că îi este dificil”să-și țină echipa în mână”. După ultima ședință, încântat de rezultatul obținut, într’o conferință de presă, în ziua de 20 Iunie 1991, avea să pronosticheze¹ că “pentru desbaterea proiectului nu vor fi necesare mai mult de două luni”. Întru cât într’adevăr așa a fost, neputând admite că ar fi fost vorba de un pronostic genial, rezultă că aceasta era planificarea.

Acordând Comisiei Constituționale o situație privilegiată în desbaterea tezelor, în alineatul 5, adăugat articolului 12, se prevede că membrii acesteia vor presenta, înainte de orice desbatere, explicații de ordin științific și juridic asupra problemelor. Textul este ambiguu, pentru că în Comisia Constituțională erau atât membri parlamentari cât și așa-ziii experți neparlamentari. Cu tot protestul senatorului liberal Ionel Săndulescu, se dă cuvântul și acestora din urmă, care însă nu se limitează la o simplă disertație pretins științifică, expunând alternativele posibile, ci susțin totdeauna soluția aleasă din propriile teze, combătând, une ori cu înverșunare, orice opinie contrară, ceea ce nu se potrivește cu poziția de expert, ci cu cea de parlamentar. În zadar în ședința din 6 Martie 1991 protestează deputatul P. N. Ț. C. D. Petru Maior că membrii Adunării Constituante au fost reduși la rolul de

¹ Adevărul de Vineri, 21 Iunie 1991.

simpli figuranți, acest rol le rămânea rezervat pe tot parcursul desbaterilor.

Expunerile preliminare ale experților constituiau un fel de învățământ politic pentru majoritatea parlamentară, nedeprinsă cu noțiunile juridice, indicându-le ce anume trebuie să susțină. Astfel, Ioan Muraru, care scrisese înainte de 1989 *Tezele leniniste cu privire la drepturile fundamentale ale cetățenilor*, teoretizează acum, în ședința din 12 Martie 1991, despre drepturile omului așa cum erau dezvoltate în propriile *teze*. Ion Deleanu, care scrisese înainte *Introducere în teoria reglării sistemului organelor Statului socialist român*, nu se deszice, trebuie să o recunoaștem, și combate cu înverșunare, în ședința din 27 Martie 1991, separația puterilor în Stat, susținând principiul unicității puterii. Florin Vasilescu, care proslăvise în 1982 parlamentarismul socialist, atacă acum, în ședința din 16 Aprilie 1991, regimul parlamentar și elogiază pe cel semipresidențial.

Deci toți membrii experți ai Comisiei Constituționale, în loc să expună paralel și imparțial alternativele cu privire la anumite instituții constituționale, pentru ca membrii Adunării Constituante, cumpănind avantajele și dezavantajele fiecăreia, să poată alege în deplină cunoștință de cauză, ei expun una singură, pe care o susțin cu înverșunare, influențând chiar pe parlamentarii de bună credință, dar ignoranți după câteva decenii de totalitarism, așa cum subliniase deputatul liberal Amedeo Dan Lăzărescu, chiar în prima ședință a Adunării Constituante, parlamentari care luau în serios calitatea acestora de experți. Mai mult, simțindu-se că, în ciuda strădaniei lor, experții nu reușiseră să convingă o majoritate necesară pentru adoptarea regimului semipresidențial, președintele, în ședința din 16 Aprilie 1991, cu toate protestele opoziției, dă cuvântul lui Adrian Severin, ministru pentru relațiile cu Parlamentul, *care nu era membru al Adunării Constituante*, pentru a pleda în favoarea regimului semipresidențial. Cum parlamentarii aveau atâtea probleme de

resolvat de competența executivului, se poate ușor aprecia ce influență a avut acest apel al ministrului către parlamentari.

În acest sistem bine organizat de dirijare a lucrărilor Adunării Constituante, opoziția nu a avut în fond niciodată nici un cuvânt de spus. Dacă vreodată s'a admis vreun amendament de-al său, acesta era de mică importanță și, în fapt, nu era decât o concesie a puterii pentru a afișa un spirit democratic, în realitate inexistent. În problemele esențiale, tezele erau de neclintit.

Una din problemele care ar fi trebuit să provoace debateri furtunoase era aceea a formei de guvernământ. Spre surprinderea tuturor, în ședința din 27 Februarie 1991, deputatul liberal Amedeo Dan Lăzărescu își retrage amendamentul privind stabilirea formei de guvernământ prin plebiscit (sic !), probabil sub influența deputatului tot liberal Radu Câmpeanu, care manifesta veleități prezidențiale. Dar deputatul P. N. Ț. C. D. Ion Rațiu insistă în amendamentul său, propunând următorul text :

“Forma de guvernământ va fi stabilită prin referendum”.

Amendamentul, într'o exprimare corectă (referendum, nu plebiscit !), susținut de parlamentarii P. N. Ț. C. D. și U. D. M. R., nu întrunește decât 55 de voturi și este respins.

Însuși procedeul folosit de Adunarea Constituantă, punând la vot ca un simplu amendament forma de guvernământ, este greșit. În practica constituțională modernă, stabilirea formei de guvernământ nu este de competența Adunării Constituante, ci a poporului însuși, care trebuie chemat să se pronunțe direct prin referendum iar nu prin delegație. Astfel, în Italia, după cel de-al doilea război mondial, mai întâi a fost chemat poporul la 2 Iunie 1946 să se pronunțe prin referendum asupra formei de guvernământ, după care, față de rezultatul acestuia, Adunarea Constituantă proclamă republica la 18 Iunie 1946. Abia apoi aceasta trece la elaborarea constituției, care avea să fie adoptată după un an și jumătate, la 27 Decembrie 1947. Chiar într'un Stat socialist, Bulgaria, se procedase constituțional. La 8 Septembrie 1946 se organizează un referendum asupra formei de guvernământ și, în urma rezultatului

acestui, se proclamă, la 15 Septembrie 1946, republica populară. Abia după aceea se fac alegeri pentru Adunarea Constituantă, care adoptă Constituția Republicii Populare Bulgaria la 4 Decembrie 1946. O țară capitalistă, Italia, și o țară socialistă, Bulgaria, procedaseră identic : principiul era deci unanim admis.

Opoziția ar fi trebuit să fi pus problema în acești termeni la 11 Iulie 1990, o dată cu instituirea Adunării Constituante, invocând precedentele menționate, la care se putea adăuga cazul, mai recent, al instaurării republicii în urma unui referendum în Grecia, la 8 Decembrie 1977. Acum era prea târziu ! În cele șapte luni trecute, puterea își consolidase poziția și își putea permite să ignore chiar și principiile Revoluției, cu atât mai mult într'o problemă în care, după patru decenii de comunism, majoritatea populației fusese intoxicată cu falsuri istorice.

Desbaterile Adunării Constituante s'au desfășurat într'o atmosferă haotică, pe care însuși unul din președinții ei, Alexandru Bârlădeanu, a caracterizat-o, în ședința din 6 Martie 1991, ca fiind sub nivelul unei ședințe a locatarilor unui bloc. O calificare foarte nimerită a presei, *Bâlciul din Dealul Mitropoliei*¹, s'a încetățenit repede în opinia publică. Dar pentru a ne menține la o analiză principială, vom caracteriza această activitate, în fond, printr'o imensă ignoranță constituțională, și, în formă, printr'o cinică încălcare a oricăror reguli procedurale.

Astfel, în ședința din 27 Martie 1991, deputatul Octavian Căpățână (P. U. N. R.) propune schimbarea denumirii din Adunarea Deputaților în Camera Deputaților², pentru a se restabili, se argumentează, *tradiția constituțională*. Este greu de conceput, dar amendamentul a fost admis fără obiecții ! Oare nici un parlamentar, cel puțin din opoziție, nu știa că de la Regulamentul Organic până în prezent, inclusiv în perioada comunistă, termenul tradițional era "adunare" ? S'au succedat

¹ Revista Expres № 15 din 16 – 22 Aprilie 1991.

² Monitorul Oficial. Partea a II-a. Desbateri Parlamentare, № 9 din 29 Martie 1991.

una după alta Adunarea Obștească, Adunările Ad-hoc, Adunarea Electivă, Adunarea Generală, Adunarea Deputaților și, în sfârșit, cea cu care erau dânșii obișnuiți, Marea Adunare Națională ? Fiind deputat P. U. N. R., Octavian Căpățână, un ardelean naționalist, nu auzise oare de Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1919 ?

Dar nici opoziția nu strălucește prin competență. Este consternant să auzi în ședința din 27 Februarie 1991 pe un senator P. N. Ț. C. D., poetul Ioan Alexandru, debitând insinuarea, că și Constituțiunea din 1923 amintește « de vremurile de tristă amintire », absurditate pe care o puteai găsi numai în manualele de propagandă comunistă.

Una din caracteristicile dominante ale lucrărilor Adunării Constituante a fost absența masivă a parlamentarilor de la ședințe, pe care, deși participarea la ele ar fi trebuit să constituie o onoare, din ignoranța dreptului constituțional le considerau plicticoase. Din această cauză, rare ori se întrunea *quorum*-ul necesar pentru luarea unei decizii, punându-i pe cei doi președinți în serioase dificultăți de aritmetică elementară și obligându-i să recurgă la improvizații fanteziste. Nerespectarea regulamentului, și așa foarte ambiguu, nu era un incident ci o regulă.

În ședința din 27 Februarie 1991, teza I-a a întrunit numai 248 de voturi, sub limita de 259 pentru a fi admisă ($515 : 2 + 1 = 257,5 + 1$, rotunjit 259). După ce președintele Marțian Dan constată, în mod normal, că “teza nu a trecut” (deci a fost respinsă !), decide să trimită teza la Comisia Constituțională pentru reformulare. Deși și această decizie era un abus (ar fi trebuit să constate pur și simplu că teza căzuse), majoritatea fesenistă deslănțuie un vacarm de nedescris, obligându-l pe președinte să revină. Se strigă catalogul, se aleargă după deputați, se repune la vot teza respinsă. În urma luării acestor măsuri energice, teza respinsă obține, la “al doilea tur de scrutin”, cum aveau să se exprime ironic comentatorii politici, 279 de voturi și este declarată admisă !

Deși alineatul 10, abia adăugat articolului 12 din Regulament, prevedea că “Se supune aprobării Adunării Constituante fiecare teză în parte”, în ședința din 23 aprilie 1991, Alexandru Bârlădeanu pune la vot șase teze în bloc ! A doua zi, cellalt președinte, Marțian Dan, constată nulitatea votului, dar trece totuși la teza următoare. Cei doi președinți, deși își scoteau reciproc în evidență greșelile, concureau când era vorba de scopul final, adoptarea cu orice chip a tezelor.

Disputa dintre majoritatea zdrobitoare a F. S. N.-ului și a acoliților săi, pe de o parte, și opoziția, redusă ca număr, pe de altă parte, rare ori înregistra momente de consens. Un asemenea moment surprinzător a fost înregistrat în ședința din 19 Martie 1991. Două amendamente, cu conținut foarte asemănător, având ca autori pe deputatul I. Florea și senatorul I. Predescu, ambii F. S. N., care propuneau ca o condiție pentru candidatura atât la un scaun parlamentar cât și la fotoliul prezidențial ca cel ce candida să fi locuit ultimii cinci ani în România, au fost admise cu 362, respectiv 274 voturi. Amendamentele erau rezonabile și asemenea condiții se regăsesc în multe constituții occidentale. Parlamentarii P. N. L. însă protestează și părăsesc sala. Teza trebuia considerată admisă, dar discuțiile se reiau în după amiaza aceleiași zile, este repusă la vot și, de data aceasta, – stupoare ! — întrunește numai 9 și, respectiv, 28 de voturi *pentru*. O schimbare a atitudinii atât de radicală a unei majorități care demonstrase o înverșunare până acum nedesmințită împotriva opoziției, ascundea de sigur o manevră, un compromis profitabil ambelor părți. O discuție asemănătoare avusese loc în C. P. U. N., când, desbătându-se punctul 8 al Proclamației de la Timișoara, se realizase de asemenea un consens : nici opoziția să nu insiste în excluderea nomencluriștilor de la candidatură, nici F. S. N. să nu insiste în excluderea celor ce nu avuseseră rezidența în România în ultimii cinci ani. Compromisul trebuia restabilit, dar el nu ținea de viitorul constituțional al țării, ci se urmărea accesibilitatea la candidatura la președinție atât a lui Ion Iliescu,

fost nomenclurist, cât și a lui Radu Câmpeanu, președintele P. N. L., care lipsise mai mult de cinci ani din țară. Interesele personale sunt totdeauna mai puternice decât principiile.

Lucrările iau sfârșit la 19 Iunie 1991 și, pentru a se repara imaginea degradantă a acestor lucrări, la ultima ședință este invitată o delegație a Consiliului Europei. Bine înțeles, totul este perfect pus la punct ca să decurgă ireproșabil. În materie de festivism, foștii comuniștii aveau o experiență temeinică. Șeful delegației Consiliului Europei, dr. Fritz Hondius, constată o prezență impresionantă a parlamentarilor la lucrări (în realitate, la festivitate !), o participare activă la discuții (discursuri festive !) și o adevărată democrație în desfășurarea lucrărilor. De asemenea, sublinia¹ că – fapt unic ! – Consiliul Europei nu mai fusese invitat la lucrările nici uneia din Adunările Constituante ale celorlalte țări cu foste regimuri comuniste ! Bine înțeles, în acelea se lucra, constituanții nu se țineau de festivități.

Naivitatea occidentalilor, confrunțați cu propaganda comunistă sau postcomunistă, nu are nici o lacună !

Secțiunea a V - a **Publicarea Proiectului de Constituție.** **Comentariile Societății Civile**

După ce la 19 Iunie 1991 se încheiase discutarea tezelor, Adunarea Constituantă și-a suspendat din nou lucrările, pentru ca între timp Comisia Constituțională să redacteze proiectul de constituție a României. Spre surprinderea generală, aceasta, deși avusese nevoie de nu mai puțin de cinci luni pentru elaborarea principiilor și a structurii pe capitole, o sarcină relativ limitată, fiind o lucrare preliminară, pentru proiectul de constituție, lucrare vastă, mai anevoioasă și, în deosebi, mai importantă, Comisia Constituțională a avut nevoie numai de douăzeci de zile : la 10 Iulie 1991², proiectul de constituție a fost dat publicității !

¹ Adevărul din 21 Iunie 1991.

De sigur, doi factori au contribuit la această uimitoare performanță. Pe de o parte, Comisia Constituțională elaborase anterior nu niște simple principii și o schemă a capitolelor, cum fusese mandatată, ci, depășindu-și competența, un anteproiect de constituție atotcuprinzător, pe care cele patru luni de desbateri nu-l modificaseră decât într'o măsură ne semnificativă, pe motiv că nu ar fi fost un proiect ci numai niște principii, astfel încât sarcina ei se redusese în cea mai mare parte numai la o simplă numerotare a capitolelor și articolelor. Pe de altă parte, membrii Comisiei Constituționale nu voiau, de sigur, să piardă vacanța parlamentară, care începuse deja și de care colegii lor beneficiau.

Dacă membrii Adunării Constituante gustau deliciile vacanței, la stațiunea Olimp sau pe malurile însozite ale Mării Mediterane, și amânaseră studiul proiectului de constituție pentru la toamnă (ne referim, bine înțeles, la cei puțini care totuși se preocupau cât de cât de această corvoadă), presa în schimb se străduia să analizeze, cu mai mult sau mai puțin profesionalism, ceea ce urma să devină viitoare lege fundamentală a țării.

Nu ne vom ocupa de analizele, poate cu bune intenții, dar marcate de amatorism, care abundau în toate ziarele și revistele, ci vom remarca numai pe cele mai profunde și pertinente semnale care ar fi trebuit să fi luate în seamă de constituanți.

Aș sublinia, în primul rând, excelentul eseu al prof. Al. Comănescu din Ploiești *Statul de drept – majoritate și legitimitate*¹ (despre persoana căruia nu știu nimic, o autoritate anonimă !), în care analizează cu profesionalism, profunzime și seriozitate calea de urmat pentru a se elabora o adevărată constituție democratică, evidențiind trei elemente ale legitimității : adesiunea majorității populației, garantarea drepturilor omului

² Bursa № 49 (64) din Iulie 1991, ziarul oamenilor de afaceri. Ediție Specială (Supliment) ; Adevărul din 11, 12 și 13 Iulie 1991 ; România Liberă Ediție Specială sub titlul premonitoriu “Constituția – cum va fi așa vom trăi”, supliment, pp. 2–7 : Constituția 1923 ; pp. 8–12 : Constituție – 1991 (Proiect).

¹ Alianța Civică din 2 August 1991, p. 4.

prin reglementarea corectă a principiului separației puterilor în Stat și continuarea legitimității juridice anterioare.

Trecând de la principiile abstracte, succint dar admirabil conturate în acest articol, găsim în articolul *Păcat constituțional primordial*¹ de dr. Barbu B. Berceanu abordarea practică a problemei continuității. D-sa demonstrează că prin proclamația de la 22 Decembrie 1989 (este vorba de actul instituțional, *n.a.*) “nu s’a abrogat, pur și simplu, Constituția din 1965, ci s’a înlăturat întreaga ordine constituțională, înfiripată la 6 Martie 1945”, că “justificarea acestei revoluții este reluarea continuității” și că “referendumul este singura rezolvare democratică a formei de Stat” (corect “formă de guvernământ”).

Pe aceeași linie de respectare a tradiției constituționale românești se situează și Vladimir Tismăneanu, profesor la Universitatea Maryland, Philadelphia, U.S.A. care într’un interviu acordat ziarului *România Liberă*² subliniază că “numai restabilirea continuității constituționale ne poate asigura tranziția la un Stat de drept”, iar “credibilitatea oricărui regim present sau viitor depinde, așa dar, de felul în care se raportează la Constituția (sic !) din 1923”.

Ca și dr. Barbu B. Berceanu, care abordase nu numai problema continuității constituționale, ci și a referendumului privind forma de guvernământ, la această temă³ se referă și Vasile Gionea, senator P.N. Ț.C.D., vicepreședinte al Comisiei Constituționale, care era pe atunci pe la jumătatea drumului deplasării sale spre sferele puterii. Mai păstrând unele concepții corecte, dânsul susține că “un referendum național pentru votarea în bloc a constituției este un act inutil”, deoarece nici un cetățean nu poate fi de acord cu toate articolele constituției dar nici împotriva tuturor, opțiunea lui fiind în mod necesar parțială.

¹ *România Liberă* din 6 August 1991, pp. 1, 2.

² *România Liberă* din 9 August 1991, pp. 1, 4.

³ *România Liberă* din 9 August 1991, p. 4.

Alți analiști politici abordează probleme speciale ale proiectului de constituție, ca Mircea Dușu în *Afirmarea dimensiunii umane a Constituției trebuie să fie o prioritate a Adunării Constituante*¹, subliniind omisiuni (dreptul omului la un mediu sănătos și prosper, consacrat în toate constituțiile moderne), redactări incomplete sau discutabile și ambiguități (art. 17, care prevede o protecție diplomatică generală și atotcuprinzătoare pentru cetățenii români rezidenți în străinătate, susceptibilă de a provoca conflicte diplomatice).

Avocatul Adrian Vasiliu în *Învățăminte constituționale*² avertizează că proiectul de constituție nu are dispozițiuni care să prevină loviturile de Stat, deoarece nu se prevede interdicția de a se suspenda constituția (prevedere expresă în Constituțiunea din 29 Martie 1923, art. 128, alin. I, *n.a.*) și nici transmiterea puterii în cas de imposibilitate a președintelui de a-și exercita funcțiunile, ceea ce constituise nu demult un pretext pentru lovitura de Stat din U. R. S. S. din 19 August 1991. De asemenea, demonstrează inoportunitatea înființării unei Curți Constituționale, care să se substituie instanței supreme în judecarea neconstituționalității legilor.

La sfârșitul lunii August, deci în preajma deschiderii dezbaterilor Adunării Constituante asupra proiectului de constituție, ne-au vizitat țara unii constituționaliști străini marcanți. Aceștia nu se referă, bine înțeles, la continuitatea noastră constituțională, necunoscând tradiția noastră în acest domeniu, ci la valoarea intrinsecă a textelor de fond și au fost surprinși de nivelul mediocru al proiectului de constituție.

Astfel, dr. Mario Oriani Ambrosino, vicepreședinte la Philadelphia Constitution Foundation din New Jersey³, constată că prin proiectul de constituție se urmărește perpetuarea structurilor comuniste, se accentuează autoritatea centrală în detrimentul

¹ Tineretul Liber din 18 Iulie 1991.

² România Liberă din 29 August 1991.

³ România Liberă din 30 August 1991, pp. 1, 8.

autorităților locale, nu se prevede dreptul fiecărui cetățean de a se adresa, în cas de violare a drepturilor omului, direct Curții Constituționale și, sesisând caracterul politic conjunctural al proiectului de constituție, conchide că trebuie făcută “o constituție pentru toți românii, nu numai pentru unii din ei”.

Dr. Daniel N. Nelson, consilierul de politică externă al lui Richard Gephardt, liderul democrat din Camera Reprezentanților la acel moment, subliniază¹ influența extremismului în viața politică românească și fragilitatea structurilor democratice, din care cauză România s’ar fi aflat dincolo de linia de demarcație Centru–Nord al Europei, care desparte țările a căror orientare spre o evoluție democratică este evidentă de celelalte ale căror tendințe de stagnare sau revenire la structurile totalitare sunt la fel de evidente. România, prin evoluția sa, s’ar fi situat printre acestea din urmă. Conclusia ar fi putut fi subiectivă și exagerată, dar realitatea din țara noastră o favoriza probabil.

Prof. Albert T. Blaustein, de la Rutgers University School și președinte la Human Rights Advocates International Inc., declară textual, referindu-se la membrii experți ai Comisiei Constituționale²: “Am fost șocat că n’au nici cărți, nici habar de ce se întâmplă în acest domeniu”. Despre proiectul de constituție afirmă: “Nu este viabil. Nu are proceduri care să pună în funcțiune drepturile omului. Nu are prevederi pentru separarea puterilor”. Îl caracterizează ca “lamentabil” și subliniază importanța detaliilor într’un text constituțional, inexistente în proiect, care se evidențiază prin frazeologie generală. Tot prof. Albert T. Blaustein, peste trei zile³, constată că proiectul nu este o constituție românească, ci “ea este întocmită din frânturi din diverse constituții europene, fără a ține seama de problemele actuale ale României”.

¹ Ibidem.

² România Liberă din 28 August 1991, pp. 1, 8.

³ România Liberă din 31 August 1991.

Membrii Comisiei Constituționale nu sunt impresionați de criticile ce li se aduc, ci, considerându-și în suficiența lor opera perfectă, nici nu sunt conștienți că eclectismul într’o operă juridică este cea mai proastă metodă, deoarece o lipsește de unitatea de concepție. Astfel, ripostând reputatului profesor Albert T. Blaustein la o conferință de presă¹, Vasile Gionea, vicepreședintele Comisiei Constituționale, a cărui alunecare spre atracțiile puterii făcuse între timp progrese, neputând combate prin argumente afirmațiile profesorului american, invocă faptul că “experții străini l-au apreciat ca fiind bun”, fără să nominalizeze pe nimeni.

Cu toate aceste critici întemeiate și argumentate aduse proiectului de constituție, Antonie Iorgovan, impermeabil la orice altă opinie în afară de a sa, este foarte încântat de opera lui. El acordă presei un interviu², în care declară că s’au adus 1 019 de amendamente la proiectul de constituție. Numărul lor mare ar demonstra, după dându-l, “pe de o parte, incultura noastră politică și juridică, iar pe de altă parte, ambițiile și orgoliile personale ale unor parlamentari”, excluzând din start în mod implicit că operei d-sale i s’ar fi putut aduce vreo îmbunătățire. Deoarece amendamentele nu au fost date publicității, nu mă pot pronunța asupra lor³, dar pot afirma cu toată convingerea că aceste caracterizări se potriveau perfect chiar proiectului de constituție, care, fiind public, îl cunoșteam.

În continuare, Antonie Iorgovan declară că din cele 1 019 de amendamente, Comisia Constituțională a reținut (cu ce drept?) “decât acele amendamente care ne-au convins” (oare nu Adunarea Constituantă trebuia să fie convinsă?) “prin substanța lor

¹ Ibidem.

² Adevărul de Joi, 5 Septembrie 1991, p. 2.

³ Peste cinci ani când a apărut *Geneza Constituției României – 1991* am sperat să cunosc cele 1 019 amendamente, dar ele nu apar reproduse textual și integral, ci numai une ori reformulate de Comisia Constituțională în raportul ei, iar în desbaterea foarte rapidă asupra lor apar numai numerotate, astfel că forma lor primară rămâne și astăzi un secret al Comisiei Constituționale.

logică, științifică sau prin implicațiile lor politice”. Supuse acestei riguroase analize, n’au resistat decât ... 66 !

Criteriul enunțat în prima parte de Antonie Iorgovan este excelent, dar cred că, în fapt, s’a dat prioritate celui de-al doilea, implicațiile politice, care nu aveau ce căuta într’un proiect de constituție.

Să analizăm criteriul bine enunțat – cum a aplicat Comisia Constituțională substanța logică și științifică a amendamentelor ? Să-i dăm tot d-sale cuvântul cu singurul exemplu pe care ni-l oferă și să vedem cum i s-au aplicat exigențele pretinse.

Antonie Iorgovan susține că amendamentul deputatului Botiș Giguță (F. S. N.), care propune textul “România este un Stat Național, unitar și indivizibil, suveran și independent” ar fi mai bun decât textul din proiectul de constituție “România este Stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil”. Deoarece acest « alineat », cum îl numește Antonie Iorgovan, este chiar articolul 1 din Proiectul de Constituție, am putea afirma, fără să ne înșelăm, că dânsul, la data acordării interviului, nici nu trecuse cu examinarea amendamentelor mai departe de primul articol.

D-sa consideră că acest amendament constituie cea mai reușită formulă pentru alineatul respectiv, deoarece trebuie scoasă în evidență mai întâi *dimensiunea internă* a Statului (unitar și indivizibil) și apoi cea *externă* (suveran și independent). Amendamentul, după Antonie Iorgovan, are totuși o deficiență, deoarece particula “un” (noi credeam că este articol nehotărât !) nu ar fi potrivită. Lăsând la o parte absurditatea argumentului (independența este cel mai important eveniment din istoria unui Stat și de cele mai multe ori data ei proclamării ei este declarată zi națională !) și că “particula *un*” era foarte bine plasată (a se vedea Constituțiunile din 1866, 1923 și 1938, chiar și cele comuniste din 1948 și 1952), este stupefiantă preocuparea lui Antonie Iorgovan pentru niște detalii mărunte, chiar ridicule, când era confruntat cu critici de fond foarte întemeiate. Dacă acesta este după d-sa cel mai edificator exemplu de « substanță

logică și științifică», ce alte calități miraculoase or fi avut celelalte 65 de amendamente care au trecut de aceste furci caudine ale Comisiei Constituționale ?

De altfel, se pare că Antonie Iorgovan are o deosebită slăbiciune pentru subtilitățile stilistice improvizate de dânsul, deoarece și după votul final asupra constituției a mai găsit o mulțime de asemenea defecte, a căror corectare a făcut-o în bloc, după adoptarea constituției ! Cred că d-sale i se aplică o fină observație psihologică (parafrazând-o ușor) făcută de scriitorul german Gotthold Ephraim Lessing în drama sa Minna von Barnhelm că oamenii le place să vorbească cel mai mult despre ceea ce știu cel mai puțin¹.

Iată deci auspiciile sub care urma să se desfășoare cea mai importantă etapă din procesul de legiferare a constituției, care avea să debuteze la 10 Septembrie 1991 : desbaterea proiectului de constituție și votarea sa. În presă, analize serioase și critici bine documentate, în timp ce membrii Comisiei Constituționale, plini de aroganță și suficiență, erau obsedați de ordinea epitetelor în frază și de oportunitatea folosirii sau nu a unei așa-zise “particule”. Cum ziua bună se cunoaște de dimineață, nivelul desbaterilor nu se anunța prea savant. Ședințele Adunării Constituante nu aveau să se ridice nici cel puțin la nivelul desbaterilor privind tezele.

Secțiunea a VI - a

Desbaterile asupra Proiectului de Constituție

Așa cum am arătat, Proiectul de Constituție fusese dat publicității la 10 Iulie 1991, iar desbaterile aveau să înceapă la 10 Septembrie 1991. Discuția pe articole se va încheia la 14 Noiembrie 1991, iar votarea finală avea să aibă loc Joi, 21 Noiembrie 1991, dată la care proiectul de Constituție în întregul lui adoptat cu 414 de voturi *pentru* și 95 de voturi *contra*.

¹ Man spricht selten von der Tugend, die man hat, aber desto öfter von der, die uns fehlt. (Zweiter Aufzug, Erster Auftritt).

Desbaterile în Adunarea Constituantă au fost caracterizate prin multă abilitate politică și gravă incompetență juridică, fiind uneori degradate de spiritul de intoleranță al majorității față de orice opoziție, majoritate marcată de un fel de sindrom al unanimității, reminiscență evidentă a regimului trecut în mentalitatea celor proveniți din eșalomul al doilea din nomenclatura comunistă.

De altfel, desbaterile au fost total desordonate, număratoarea votului era repetată adesea până se completa cu numărul necesar, *quorum*-ul, cu deputații de pe holuri, care erau somați să intre și puteau fi aceiași ce ieșiseră după ce votaseră o dată. În unele cazuri s'a trecut pe neobservate mai departe, deși articolul supus votului nu întrunise nici majoritatea firavă de 1/2. Astfel, în ședința din 29 Octombrie 1991, art. 97 supus votării nu a întrunit decât 239 de voturi *pentru* din 246 de voturi exprimate, nefiind întrunit nici cel puțin *quorum*-ul de participare de 257 de membri ai Adunării Constituante¹.

În privința *quorum*-ului, trebuie să remarcăm că el a variat de multe ori, fie în funcție de totalul presupus al numărului constituanților, uneori 515 alteori 512 (259, 258, 257), fie, spre sfârșitul lucrărilor Adunării Constituante, scăzând până la 243 sau chiar 229, față de unele propuneri fanteziste de calcul, dictate de interesul majorității de a adopta cât mai repede constituția, când nu se putea obține *quorum*-ul calculat corect, de a nu se lua în calcul unii absenți *motivati*, ca, de exemplu, "a celor din comisia privind a patra mineriadă, a celor în misiuni în străinătate", propunere făcută de senatorul Vasile Văcaru², fostul șef al presei pe vremea dictaturii comuniste.

O altă deficiență se constată în redactarea proceselor-verbale ale ședințelor Adunării Constituante, publicate în *Monitorul Oficial, Partea a II-a, Desbateri Parlamentare*, în care numai cu

¹ Monitorul Oficial. Partea a II-a, Desbateri Parlamentare, № 32 din 31 Octombrie 1991, p. 25.

² Sorin Mugur Dumitrescu, Constituanta. Ultimul obstacol. România Liberă din 20 Noiembrie 1991, p. 2.

totul excepțional este reprodus textul articolului supus votului, chiar dacă este amendat, menționându-se de cele mai multe ori numai numărul articolului din proiect și numărul dat amendamentelor (de la 1 până la 1 019 !), care puteau fi ușor încurcate. Nu există, în consecință, posibilitatea de verificare, dacă textele care apar în Constituție sunt cele efectiv adoptate.

Adunarea Constituantă fiind în mare criză de timp, procedura de votare a decurs mai haotic decât la discutarea tezelor, începând chiar cu votarea Regulamentului. De exemplu, pct. 1 din modificările Regulamentului, pus în discuție, obține numai 232 de voturi *pentru* (7 voturi *împotriva* și 15 *abțineri*). Deci a fost respins, numărul necesar pentru a fi adoptat fiind 257. Deoarece numărul total al votanților fusese de 254, rezultă că nici cel puțin *quorum*-ul de participare la vot nu fusese îndeplinit.

Alexandru Bârlădeanu, președintele Adunării Constituante, afirmă că au semnat de prezență 428 de parlamentari. Deputatul U. D. M. R. Attila Verestoy mai aduce de la bufet 12 deputați și Alexandru Bârlădeanu repune la vot, dar nu numai pct. 1, care căzuse, ci ... întregul regulament, sub pretext că “trebuie să hotărîm o dată asupra regulamentului”.

Resultatul ? 280 *pentru*, 7 *contra* și 14 *abțineri*, deci un total de 301 votanți, deși 254 (prezenți la prima votare) plus 12 (aduși de deputatul U. D. M. R.) însumează numai 266 !

În felul acesta a fost maltrată procedura pe tot parcursul celor două luni cât au durat debaterile proiectului de constituție, fie repetându-se votarea ori de câte ori nu se întrunea numărul necesar, adunând de două ori pe cei ce ieșeau din incintă spre a reveni la completarea numărătorii, fie prin aprecieri aproximative, din ochi, ca în ședința din 24 Septembrie 1991 condusă de Oliviu Gherman :

“Cine este pentru ? Da. Nu trebuie să numărăm voturile. Majoritatea este evidentă.”

Chiar dacă ar fi fost evidentă o majoritate a celor prezenți, după scrutătura ageră a unuia dintre cei mai în vârstă dintre sena-

tori, nu trebuia să se constate dacă *quorum*-ul era îndeplinit și să se consemneze nu numai numărul celor care votaseră *pentru*, dar și al celor care votaseră *contra* sau se abținuseră ?

Cea mai hazlie procedură a fost în ședința din 29 Octombrie 1991, când a fost pus la vot art. 94 din proiect și rezultatul a fost : 231 de voturi *pentru*, 22 *împotrivă* și 9 *abțineri*. Deci articolul căzuse. Senatorul Ilie Vidovici Plătică (F. S. N.) cere să se numere din nou la balcon (de ce nu numai la parter ?), iar senatorul Ioan Rus (tot F. S. N.) să se numere din nou numai în partea stângă a sălii (de ce nu numai în dreapta ?), sugerând astfel parlamentarilor majoritari să treacă în sectoarele în care se repeta numărătoarea. Se numără din nou, dar cu toată manevra frauduloasă evidentă (probabil nu suficienți parlamentari ai majorității se pretaseră la această incorectitudine), rezultatul este stupefiant : 239 voturi *pentru*, 22 *împotrivă* și 12 *abțineri* ! Deci nici la a doua votare articolul nu a fost adoptat.

Descriind această ședință care a stârnit hazul parlamentarilor înșiși, un ziar¹ își întitulează sugestiv articolul *Pristanda în Constituantă*, făcând aluzie la polițaiul din *O scrisoare pierdută*, comedia lui Ion Luca Caragiale, polițaiu căruia nu-i ieșea numărul steagurilor, deși pe unele le numărase de două ori.

Marțian Dan, care conducea ședința, încearcă să explice necazurile aritmetice ale Adunării :

“Iată deci niște diferențe care am impresia că rezultă din intrările și ieșirile din sală în diferite momente sau din neparticiparea la vot.”

Considerând că în felul acesta a soluționat problema votului, ca un adevărat fost profesor la fosta Academia de Științe Politice Ștefan Gheorghiu, rezolvă în mod revoluționar impasul, declarând :

“Cu majoritate de voturi, a fost adoptat art. 94.”

Și, cu toate protestele sălii, trece la votarea articolului 95 !

¹ România Liberă din 5 Noiembrie 1991, p. 2.

În această debandadă, cu acordarea de permisibilități pentru parlamentarii care discutau probleme mult mai importante la bufet și cu omisiunea unor diferențe pretins neglijabile, prin anunțarea rezultatului votului cu glas scăzut acoperit de vacarmul majorității, s'a parcurs, în ritm alert, întregul proiect de constituție, articol cu articol.

Suspiciunea persistă nu numai asupra numărului real de voturi obținut de articolele pretins adoptate, dar și asupra conținutului însuși al articolelor votate. În procesele-verbale ale debaterilor Constituantei numai excepțional apare cuprinsul articolelor sau amendamentelor votate, astfel încât nu există nici un control asupra textelor efectiv adoptate. Amendamentele nu sunt citite, ci anunțate prin numărul dat de Comisia Constituțională, de la 1 la ... 1 019 ! Chiar dacă parlamentarii aveau probabil în față lista cu amendamentele ce se discutau, nu există nici o consemnare a textelor amendamentelor și deci nici un control asupra corectitudinii reproducerii lor, dacă au fost adoptate, și nici nu se cunoaște conținutul celor respinse. Nu există deci nici o atestare oficială a textelor adoptate.

Pentru a ilustra modul în care s'a procedat, redăm întocmai un pasaj din procesul-verbal al ședinței din 29 Octombrie 1991¹, condusă de Marțian Dan :

“Domnul Marțian Dan : [...] “Supun votului acest amendament al domnului Rus, însușit și de comisie./ Cine este pentru ? / Cine este împotriva ? / Vă rog să numărați. / Cine se abține ? E clar./ Majoritatea este pentru amendamentul domnului Rus.

Din sală : Să numărăm !

Domnul Marțian Dan : Bun ; să numărăm. / Cine este pentru ? Voturi – 142. Deci nu a întrunit majoritatea necesară care, reamintesc, este de 258 de voturi.”

Iată deci cum Marțian Dan este prins cu înșelătoria. Declarase adoptat un amendament, bine înțeleș din cele însușite de comisie,

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a. № 32 din 31 Octombrie 1991.

apreciind, din vedere, că era clară majoritatea, deși, de vreme ce diferența dintre apreciere și numărătoare a fost de mai mult de 100 de voturi, este clar că nici din vedere nu fusese clar.

Care este conținutul acestor amendamente respinse? Din procesul-verbal nu rezultă nimic. Cine decide că se aplică *tezele* sau că s'au mai discutat sau retras și nu le mai pune la vot? Un singur parlamentar, Marțian Dan! Cine îl controlează? Nimeni!

În această situație, nu există, repetăm, nici o atestare oficială că textele din "Constituția României 1991" au fost într'adevăr cele adoptate de Adunarea Constituantă și nu au fost "reformulate" sau "corelate"¹, așa cum procedase Comisia Constituțională cu tezele.

Un alt caz care naște suspiciuni și pune sub semnul întrebării corectitudinea lucrărilor trebuie evidențiat. În ședința din 15 Octombrie 1991, senatorul Mihail Ruva (P. N. L.) propune un amendament împotriva delegării prerogativelor legislative ale Parlamentului în favoarea guvernului, amendament susținut de o imensă majoritate a parlamentarilor. Alexandru Bârlădeanu și Dan Marțian amână cu o oră și jumătate votarea amendamentului, de sigur pentru instruirea propriilor parlamentari. Totuși, supus din nou la vot amendamentul întrunește o majoritate clară, cu numai 20 de voturi împotriva. Deși se adoptase amendarea lui, art. 114 (1), care se referă la delegarea legislativă, apare *totuși* în "Constituția României 1991" în redactarea din proiect.

Una din metodele folosite pentru parcurgerea proiectului de constituție cu cât mai puține discuții a fost reducerea timpului alocat Adunării Constituante, dându-se prioritate altor lucrări parlamentare. În zadar, deputații René-Radu Policrat și Dinu Patriciu, ambii P. N. L., cer în ședința din 24 Septembrie 1991 să se acorde prioritate lucrărilor Adunării Constituante, numărul și

¹ În volumul precitat *Geneza Constituției României 1991*, există un capitol – 9. *Rediscuțări ale unor teze și articole* (pp. 928 - 980) și încă un alt capitol – 11. *Desbateri pentru corelarea unor texte și formulare adecvată* (985-1 010), ceea ce constituie, în ambele cazuri, modificări ale textelor după adoptarea lor.

durata ședințelor acesteia sunt reduse prin toate mijloacele. Astfel, ședințele din 29 Octombrie 1991 și 6 Noiembrie 1991 sunt întrerupte pentru ca primul ministru Theodor Stolojan să-și susțină niște lungi rapoarte. Năvala minerilor de la sfârșitul lunii Septembrie 1991 (dacă n’o fi fost și ea planificată !) și instalarea noului guvern Stolojan răpesc și ele din timpul și așa parcimonios alocat Adunării Constituante.

Despre fondul debaterilor, dacă se poate vorbi de discuții de fond, este inutil să ne ocupăm. Resultatul lor, “Constituția României 1991”, vorbește de la sine și reflectă nivelul acestora. De cele mai multe ori s’au adus în discuție probleme minore, cărora li s’a acordat un timp invers proporțional cu importanța lor, uitându-se în aceste cazuri de Regulamentul cu limitarea numărului vorbitorilor și al timpului alocat unei intervenții, de vreme ce contribuiau la restrângerea timpului destinat discuțiilor cu adevărat importante. Astfel s’a discutat îndelungat asupra acelei buclucașe “particule *un*”, marota lui Antonie Iorgovan, care nu a putut fi convins de oportunitatea ei, ceea ce l-a determinat chiar pe un parlamentar al majorității, prof. Ștefan Cazimir (președintele Partidului Liber– Schimbist), să exclame :

“Proiectul de constituție se deschide cu un atentat la adresa limbii române.”

O altă problemă creată artificial a fost aceea a capitalei României. S’a propus drept capitală Alba Iulia, obținând 136 de voturi, în timp ce Bucureștii au obținut 239 de voturi, ceea ce înseamnă, dată fiind prezența redusă a parlamentarilor, că unii au votat pentru ambele orașe. Deci nici unul nu a obținut majoritatea necesară, ceea ce a provocat ironiile presei – *Încă nu avem capitală !¹, România își pierde Capitala !²*. Până la urmă, după discuții aprinse, problema a fost abandonată și nu se știe prin ce procedeu *constituțional* totuși România nu și-a schimbat Capitala. Dar s’a reușit să se tragă de timp !

¹ Adevărul din 25 Septembrie 1991.

² România Liberă din 25 Septembrie 1991.

În sfârșit, până la 14 Noiembrie 1991¹ proiectul de constituție a fost parcurs în întregime, târâș-grăpiș, dar în ședința următoare, la 19 Noiembrie 1991, Antonie Iorgovan (cităm) “după o noapte de nesomn” (tulburat, de sigur, de obsesii filologice), aduce nu mai puțin de 88 de *amendări* proiectului deja votat pe articole numite de el cu inocență “stilistice și ortografice”, ocolind prudent termenul de *amendamente*, care impunea votarea ! Oare nu constituiau modificări ale unor texte adoptate ? Înlocuirea unui « și » cu « sau » nu transformă oare niște dispoziții cumulative în dispoziții alternative ? Cu 2 500 de ani în urmă preoteasa Pythia de la templul lui Apollo din Delphi prin schimbarea pauzei dintre cuvinte (ceea ce azi s’ar realiza prin mutarea virgulei) ducea la interpretarea diferită a aceluiași text. Cum textele votate nu sunt reproduse în procesele-verbale de ședințe, nu se poate ști în ce măsură *amendările* stilistice și ortografice nu erau chiar *amendamente* ale textelor adoptate.

Cu toate argumentele aduse împotriva acestui procedeu nemaîntâlnit în practica parlamentară, Comisia Constituțională este atotputernică și produsele insomniei lui Antonie Iorgovan au fost votate *în bloc*. Ca urmare, cu titlu de exemplu, deși Adunarea Constituantă adoptase în art. 87 (d) termenul “ordinea de drept”, care presupune *legitimitate*, în “Constituția României 1991” apare, așa cum a vrut Antonie Iorgovan, “ordinea publică”, care pune accentul pe *autoritate*, fie ea democratică sau dictatorială.

Acum când, în sfârșit, proiectul de constituție fusese adoptat articol cu articol, se părea că s’a ajuns la votul final, al constituției în întregul ei. Dar Comisia Constituțională nu se desminte. Cum să treacă la o fază nouă de legiferare fără să modifice Regulamentul Adunării Constituante ?

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a, Debateri Parlamentare, № 38 din 18 Noiembrie 1991.

Secțiunea a VII - a
Măsurile luate în vederea Adoptării
Proiectului de Constituție

C hiar înainte de a se încheia votarea pe articole a proiectului de constituție și de a fi retușat ortografic și stilistic de Antonie Iorgovan, Adunarea Constituantă este chemată la 13 Noiembrie 1991¹ să adopte o nouă modificare a Regulamentului, care însă nu este integrată în acesta, ci constituie un corp de reguli aparte, cu numele de *Hotărîre privind unele Măsuri în vederea Adoptării Constituției României*².

Deși această hotărîre se referea la “votarea finală a proiectului de constituție prin vot nominal”, cum suna articolul 12 din Regulamentul Adunării Constituante, nu se mai procedează la modificarea acestuia ca până acum, ci se adoptă o hotărîre separată. Acest procedeu ar fi putut fi determinat de faptul că acest articol, care inițial avusese un singur alineat, acum, în urma modificărilor succesive, avea 12 alineate și i se mai adăugase un articol 12¹, care avea și el alte 7 alineate. Dacă i s’ar mai fi atașat cele șase alineate ale noii hotărîri, acest articol, care se referea numai la votarea finală, cu suplimentul lui, ar fi avut nu mai puțin de 25 de alineate și ar fi depășit ca întindere întregul Regulament inițial al Adunării Constituante.

Explicația este însă cu totul alta. Normal ar fi fost să se întituleze *Hotărîre privind Desfășurarea Votului Final asupra Proiectului de Constituție*. Dacă denumirea normală nu a fost adoptată în mod intenționat, subconștientul membrilor Comisiei Constituționale, îndoctrinați de îndelungatul exercițiu al îndeplinirii sarcinilor venite de sus, le-a jucat o festă, pentru că titlul nu se referea de loc la procedura de urmat, ci prevedea măsuri

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a. Debateri Parlamentare. № 37 din 15 Noiembrie 1991.

² Monitorul Oficial, № 230 de Vineri, 15 Noiembrie 1991. Nici această hotărîre aberantă a Adunării Constituante nu este reprodusă în volumul *Geneza Constituției României – 1991* !

energice care trebuiau luate pentru aducerea la îndeplinire a unui obiectiv bine determinat, excluzându-se chiar prin titlu alternativa respingerii lui. Începând din preziua instaurării dictaturii comuniste, din 29 Decembrie 1947, cu *Planul de Măsuri Adoptat de C. C. al P. C. R. privind Înlăturarea Monarhiei și Proclamarea Republicii*¹, toată perioada de 42 de ani de regim comunist a fost caracterizată prin luarea de “măsuri în vederea” executării unor sarcini trasate de forța conducătoare. O rutină îndelungată deformează în subconștientul juriștilor de serviciu ai regimului modul de a gândi, pe care subțirele democratism de paradă, afișat după colapsul comunismului, nu-l putea masca totdeauna. Sigmund Freud a fost într’adevăr un geniu !

Conținutul hotărîrii demonstra că se luau măsuri energice pentru ca proiectul de constituție să fie votat cu orice preț, evitându-se riscul oricărei surprize. Într’adevăr, această hotărîre prevedea două măsuri antidemocratice, chiar aberante : instituirea votului prin corespondență și decăderea din calitatea de parlamentar a celor ce ar fi lipsit la votul final.

Ambele măsuri erau arbitrare. Orice parlamentar trebuie să-și exprime votul în mod public, concomitent cu votarea, spre a se garanta libertatea opțiunii sale și a se elimina orice influență ocultă sau chiar presiune morală sau politică. Au fost cazuri în istoria parlamentarismului, când, în faze grele pentru un regim, pentru îndeplinirea *quorum*-ului fie pentru adoptarea fie, dimpotrivă, pentru respingerea unei moțiuni de censură, parlamentari bolnavi netransportabili au fost aduși la vot cu targa², dar votarea prin corespondență se încadra în conceptul democrației originale brevetat de Ion Iliescu.

De asemenea, excluderea din Parlament a celor care nu se prezentau la vot era o măsură arbitrară, Adunarea Constituantă arogându-și un drept pe care nu-l avea : retragerea unui mandat

¹ Arhivele Statului din România – Viața politică în documente – 1947. București 1994, pp. 288–289.

² Ilie Păunescu, Constituanta ridiculă. Dreptatea № 496 de Joi/Vineri din 14/15 Noiembrie 1991, p. 1.

pe care nu ea îl dăduse, ci electoratul. La votarea finală a Constituțiunii din 29 Martie 1923 partidele din opoziție boicotaseră votul și totuși nimeni nici nu s'a gândit să le retragă mandatul.

Cei care deciseră cum să decurgă lucrările știau însă foarte bine ce fac. Fără aceste măsuri drastice, proiectul de constituție nu ar fi fost adoptat. În timpul lucrărilor Adunării Constituante de multe ori se votase fără *quorum*-ul necesar, dar cei doi președinți, ignorând pur și simplu prezența redusă și manevrând în mod abusiv număratoarea voturilor, izbutiseră să treacă cu bine proiectul de constituție. În condițiile unui vot nominal, asemenea manevre nu mai erau posibile.

Judecând în fond, aceste măsuri nu erau luate împotriva opoziției, care de obicei se prezenta în bloc la lucrări, fiind prea puțin numeroasă spre a putea irosi chiar un singur vot, ci împotriva parlamentarilor majorității, care absentau în mod copios de la ședințe, fie din simplă comoditate, fie că, bucurându-se de încrederea puterii, erau trimiși în străinătate în diferite misiuni, oficiale sau oficioase (la care nu ar fi renunțat nici pentru votarea constituției !), avantaje de care parlamentarii opoziției se bucurau mai puțin.

Dacă ar fi analizat mai profund și lucid situația, opoziția și-ar fi dat seama că i se oferea o șansă nesperată să-și manifeste puterea democratică, nu prin număr, ci prin importanță ei constituțională. Se impunea să-și ia riscul pierderii mandatelor și să boicoteze votarea finală, mai ales că o asemenea hotărîre ar fi fost justificată prin măsurile arbitrare luate.

Consecințele acestui boicot ar fi fost, în orice cas, mai avantajoase pentru ea și preferabile unei prezențe formale, căci, prin numărul ei redus, nu ar fi putut influența în nici un fel rezultatul. În lipsa opoziției, dacă totuși s'ar fi procedat la vot, proiectul de constituție ar fi fost adoptat în unanimitate, deoarece nici un parlamentar al majorității nu ar fi cutezat să voteze *contra*. Aceasta ar fi situat "Constituția României 1991" alături de celelalte constituții comuniste, unde, de altfel, i-ar fi fost și locul, toate

adoptate în unanimitate. Prin cele 95 de voturi *contra*, opoziția i-a creat acestei constituții un nimb nemeritat de legitimitate.

În afară de aceasta, ridicarea calității de deputat sau senator a tuturor parlamentarilor opoziției, dacă aceasta ar fi boicotat votul final, ar fi echivalat cu lichidarea opoziției, ca în vremurile de glorie ale comunismului, și regimul s'ar fi demascat ca o guvernare totalitară care continua regimul comunist. Foarte probabil că puterea ar fi evitat acest risc și ar fi revenit asupra acestei măsuri.

Cum de nu și-a dat seama opoziția de această nesperată șansă ce i se oferea ? Nu se poate ști dacă ea a făcut numai o analiză superficială a situației, ceea ce este totuși grav, sau, mai curând, membrii ei nu au vrut să riște pierderea avantajelor postului de parlamentar¹. În orice cas, chiar fără voia ei, opoziția a făcut jocul puterii.

Prin aceste măsuri s'a reușit ceea ce nici un regim democratic nu reușește, dar realizează totdeauna cele totalitare : o prezență de aproape 100 % – 509 de constituanți (476 de prezenți efectiv și 33 votând prin corespondență, inclusiv Vasile Gionea, care a preferat un sejur în străinătate, decât să ia parte la triumful operei sale) din totalul de 510 ! Numai senatorul U. D. M. R. Károly Király a sfidat această hotărâre aberantă.

Secțiunea a VIII - a Adoptarea Proiectului de Constituție

Votarea finală a avut loc Joi, 21 Noiembrie 1991, a fost transmisă în întregime la televiziune și a fost un spectacol degradant și penibil, une ori putând fi calificat hazliu, dacă n'ar fi fost tragic, privind soarta unui popor. Poate în timpul votării, unii parlamentari ai opoziției și-or fi dat seama că ar fi fost preferabil un act curajos, un boicot parlamentar, în locul rolului penibil pe care l-au jucat, de figuranți ridiculizați de majoritatea fesenistă.

¹ În discuții particulare cu unii membri ai opoziției, autorul le-a sugerat această poziție. I s'a răspuns că propunerea sa este *contraproductivă*. Deci a doua ipoteză este cea reală.

Înainte de votare, Dan Marțian dă cuvântul lui Antonie Iorgovan, care părea să fi pierdut cu totul simțul ridiculului, pentru a remedia “unele erori care s’au strecurat în imprimarea proiectului ce v’a fost distribuit” : undeva prepoziția *de* trebuie înlocuită cu prepoziția *la*, altundeva *dintre* să fie înlocuit cu *din*, undeva lipsește un *e*, în altă parte s’a scris cu majusculă în loc de minusculă și invers, altundeva trebuie o virgulă, precisând că textele au fost votate cu aceste erori, care nu au fost sesisate la timp.

De necrezut, Dan Marțian le pune la vot, reformulându-le în două categorii și, pentru a nu rămâne mai prejos, adăugă și dânsul niște rectificări asemănătoare, și dispune că ele trebuie “să se opereze în forma finală a proiectului de Constituție”. Deci forma care se punea la vot nu era forma finală, iar rectificările se vor face după vot ! Orice comentariu este de prisos.

Deși regulamentar în timpul votării sunt interzise luările de cuvânt — această interdicție era prevăzută atât de Regulamentul Adunării Deputaților – art. 100, cât și de cel al Senatului – art. 91, parlamentarii majorității nu se puteau abține, etalând un patriotism de paradă, să înfiereze atitudinea celor care votau *contra*, demonstrând că nu se emancipaseră de obsesia unanimității.

Notez câteva asemenea luări de poziție, transcrise textual din procesul-verbal al ședinței din 21 Noiembrie 1991 (în paranteze trec pagina din Monitorul Oficial)¹.

Nicolae Băteanu (deputat F. S. N.): “*Pentru*, pentru țară, contra dușmanilor ei”. (p. 9).

Petru Gondu (deputat F. S. N.): “Nefiind dușman al poporului român, votez *pentru*”. (p. 15).

Teodoru Dobrițoiu (deputat F. S. N.): “Cu părere de rău pentru colegii care nu sunt alături de țară, votez *pentru* constituție”. (p. 16).

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a, Adunarea Constituantă, № 41 din 22 Noiembrie 1991.

Nicolae Mischie (deputat F. S. N.) : “Întrucât votanții *contra* de până acum au dovedit, de la revoluție și până în prezent, că sunt împotriva bunului mers al treburilor în țară, votez constituția”. (p. 17).

Radu Ciontea (senator A. U. R. – P. U. N. R.), cerând stigmatizarea celor ce votează *contra*, vrea să fie spiritual : “*Pentru*. Cu o rugămintă. Pe domnul Marțian Dan, cu bunăvoința cu care ne-a obișnuit, îl rog ca voturile *contra* să le supravegheze pentru a fi dactilografiate cu c) de la kilogram”. (p. 22).

Constantin Sorescu (deputat F. S. N.) rostește în mod retoric, frizând ridiculul : “În ziua sfântă a intrării Maicii Domnului în biserică votez *pentru* Constituția României Mari, cu credința că ar fi votat-o toți Kogălnicenii, Brătienii și Manii și împotriva trădării de țară, cu întrebarea dacă îi poate mânca pâinea și poate participa la guvernarea ei cine nu-i recunoaște Constituția. Dacă poate organiza referendumul constituției un ministru care a respins-o cu c) de la Quintus”. (p. 34).

Alusia îl privea pe Mircea Ionescu–Quintus, deputat P. N. L., ministrul Justiției, care votase *contra* și ripostase, nu prea inspirat, lui Radu Ciontea că votase *contra* cu c) de la Quintus. Dar în logoreea sa lipsită de sens, oare Constantin Sorescu nu-și dădea seama că, de fapt, Constituția României Mari, pentru care pretindea că votează, era *Constituțiunea din 29 Martie 1923* ?

Toate aceste luări de poziție erau însoțite în mod sgomotos de aplause și urale din partea majorității, ceea ce lăsa impresia mai mult a unui spectacol de divertisment decât a unui moment solemn. Marțian Dan, președintele Adunării Constituante, nu numai că nu intervine pentru a curma aceste încălcări sistematice ale Regulamentului, dar le privește cu bunăvoință. Mai mult, înfrângând el însuși mai grav Regulamentul, ia cuvântul în timpul operațiunii de votare, pentru a anunța anticipat, depășindu-și prerogativele, adoptarea constituției, când, după calculul d-sale, care dăduse de atâtea ori greș în timpul lucrărilor, s’ar fi atins numărul de 340 de voturi *pentru*, reprezentând 2/3 din numărul

parlamentarilor (p. 29), făcând totodată și remarcă de un gust îndoielnic că acest vot este al unui deputat de Timișoara, Nicolae Negoescu, dar membru F. S. N. !

Acești parlamentari, care reprezentau totuși, oficial cel puțin, poporul român, erau încă profund marcați de regula unanimității și nu aveau noțiunea de *oposiție*. Pentru ei nu exista alternativă, nu se putea exprima decât o singură opinie, iar cine nu era de acord cu aceasta era un trădător. O Adunare Constituantă cu o asemenea mentalitate șterge orice urmă de legitimitate rezultatului activității sale, așa-zisa “Constituția României 1991”.

Cu deosebită finețe și sinceră amărăciune, deputatul Voinea Gheorghe (P. N. L.) declară : “Speram că după doi ani de activitate în acest înalt forum, o minimă eleganță parlamentară ne-ar fi obligat să nu aruncăm invective împotriva celor ce nu au fost de acord cu opinia noastră. *Votez contra*”. (p. 31).

Aceste cuvinte temperate și de bun simț sunt întâmpinate cu vociferări în sală.

O singură voce lucidă printre cei care au votat *pentru*. Spre cinstea lui, deputatul Ioan Negruț (Partidul Social Liberal – 20 Mai) s’a disociat de cei ce și-au însoțit votul lor *pentru* cu insulte la adresa adversarilor (p. 33).

De sigur, aceste manifestări nu numai antidemocratice, dar și lipsite de un minimum de civilizație, erau o consecință a mentalității adânc înrădăcinate a unității de monolit a partidului unic, ceea ce desvăluie antecedentele politice ale parlamentarilor majoritari, dar lasă impresia că erau deliberate, ca un avertisment adresat nu opoziției, despre care se știa că oricum avea să voteze *contra*, ci mai curând unor parlamentari ai majorității care, în timpul desbaterilor anterioare, luaseră în serios democrația și își permisese să aibă opinii personale. Li se atrăgea atenția cât se poate de clar și inechivoc că un eventual vot *contra* ar fi fost considerat o trădare față de putere, cu toate consecințele ei.

În sfârșit, după încheierea votării și a numărării voturilor, Comitetul Adunării Constituante constată printr’un proces verbal

că proiectul de constituție a întrunit 414 de voturi *pentru* și 95 de voturi *contra*, obținându-se majoritatea calificată de 2/3 din numărul total al parlamentarilor și, în consecință, “declară adoptată Constituția României de către Adunarea Constituantă, în ședința din 21 Noiembrie 1991”.

Bine înțeles, ultimul cuvânt trebuia să-l aibă tot Antonie Iorgovan, care, în culmea fericirii, nu mai intuia ridiculul și mai relevă (a III-a oară !) “șapte aspecte de ordin tehnic juridic sau de redactare” (p. 51). Rectificări ale textului constituțional după ce fusese declarat adoptat ? !

În cursul normal al procesului de legiferare, ar fi urmat promulgarea constituției adoptate și publicarea ei în Monitorul Oficial. Proiectul de constituție se publică într’adevăr în Monitorul Oficial, dar în loc de promulgarea șefului Statului se încheie cu un

PROCES – VERBAL

privind rezultatul votului exprimat de deputați și senatori asupra proiectului de Constituție a României, încheiat astăzi 21 Noiembrie 1991

urmat de semnăturile tuturor membrilor¹, cu excepția senatorului Károly Király.

Dar, deși Decretul–lege № 92/1990, în baza căruia funcționa Adunarea Constituantă, îi dăduse, prin art. 80, alin. I, competență deplină de adoptare a unei constituții și nu prevedea supunerea unei consultări populare a textului adoptat, totuși Comisia Constituțională, prin art. 149 din proiect, intercalase, un referendum național în cursul acestui proces pentru legiferarea constituției. Ca urmare, Adunarea Constituantă își mai prelungește existența cu două zile, pentru ca la 23 Noiembrie 1991 să voteze *Legea privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național asupra Constituției României*², lege promulgată de Ion Iliescu sub № 67 din 23 Noiembrie 1991.

¹ Monitorul Oficial № 233 de Joi, 21 Noiembrie 1991.

² Monitorul Oficial № 236 de Sâmbătă, 23 Noiembrie 1991.

Nedepriși cu procedurile democratice, membrii Comisiei Constituționale, care, dacă își arogă meritele, trebuie să-și asume și responsabilitățile, au luat ca model Constituția din 4 Octombrie 1958 a celei de-a V-a Republici Franceze, care într'adevăr a fost supusă aprobării poporului francez printr'un referendum.

Dar în Franța actul care a stat la baza elaborării unei noi legi fundamentale, *Loi constitutionnelle du 3 Juin 1958*¹, prevedea în ultimul alineat :

« Le projet de loi arrêté en Conseil de Ministres, après l'avis du Conseil d'État, est soumis au référendum. »

după care, se spune în continuare :

« [...] est promulguée par le président de la République dans les huit jours de son adoption. »

În Franța însă proiectul de Constituție fusese elaborat de Consiliul de Miniștri, deci de puterea executivă, și se impunea ratificarea lui de către națiune, pe când în România el fusese adoptat de o Adunare Constituantă, căreia Decretul-Lege № 92 din 14 Martie 1990 pentru Alegerea Parlamentului și a Președintelui României îi dădea competență deplină de a elabora o Constituție și nu prevedea, ca legea franceză, obligația de a mai fi supusă ratificării populare. Dar chiar supusă referendumului, Constituția Republicii Franceze a fost totuși promulgată !

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789. Garnier-Flammarion, 1970, pp. 423-424.

CAPITOLUL III

“Referendumul din 8 Decembrie 1991”

Așa cum am arătat mai înainte, Adunarea Constituantă, după ce a adoptat Constituția la 21 Noiembrie 1991, când deci își îndeplinesc misiunea și firesc ar fi fost să se autodisolve și să trimită textul adoptat spre promulgare Șefului Statului, își prelungește totuși existența cu încă două zile, pentru a adopta la 23 Noiembrie 1991 Legea № 67 privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național asupra Constituției României.

Prima întrebare care se impune este de ce era necesar acest referendum ? Nici în actul instituțional nici în actul normativ în baza căruia funcționa Adunarea Constituantă nu se prevedea o consultare populară. Articolul 80, alineatul I, din Decretul-lege № 92/1990 pentru Alegerea Parlamentului și a Președintelui României, avea următorul cuprins :

“Adunarea Deputaților și Senatul, în ședință comună, se constituie de drept în Adunare Constituantă pentru adoptarea Constituției României.”

Atât și nimic mai mult ! Deci Adunarea Constituantă avea competență deplină să adopte o constituție, fără să fie supusă unei consultări populare și totuși se prevede, la votarea pe articole, prin articolul 149, condiționarea intrării în vigoare a Constituției de aprobarea ei prin referendum popular.

Autorii Proiectului de Constituție s’au inspirat în mod greșit tot din practica constituțională franceză, întemeindu-se pe faptul că în Franța Constituția promulgată la 4 Octombrie 1958 fusese în prealabil supusă unui referendum popular la 28 Septembrie 1958. Exemplul luat era ales fără discernământ, așa cum s’a arătat, deoarece Constituția Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958 fusese elaborată de către puterea executivă, sub îndrumarea directă a Președintelui Guvernului, Charles de Gaulle, și deci era

necesară ratificarea poporului pentru un text constituțional care nu fusese elaborat de reprezentanții aleși ai poporului. Exprimarea voinței populare cu privire la un text constituțional se face fie în mod direct, prin referendum, fie în mod indirect, printr’o Adunarea Constituantă, mandatată în mod special în acest scop. Aceste modalități nu sunt cumulative, ci alternative, iar Adunarea Constituantă își îndeplinise mandatul său special, indiferent de modul concret în care îl realizase, și nu mai avea nevoie de o ratificare populară.

Ideea referendumului a venit mai târziu, mult după crearea Comisiei Constituționale, care a hotărât să se inspire din Constituția celei de-a V-a Republici Franceze. Aceasta, pe lângă avantajul că avea un caracter autoritar, fusese supusă unui referendum, ceea ce oferea puterii un bun exemplu pentru escamotarea obiecției întemeiate a opoziției asupra necesității unui referendum prealabil cu privire la forma de guvernământ.

Nimeni nu a sesizat diferența dintre procedura adoptării celor două constituții. Cea franceză nu fusese elaborată de o Adunare Constituantă, nici cel puțin de un Parlament, ci de puterea executivă, Consiliul de Miniștri, sub îndrumarea și supravegherea directă a primului-ministru, generalul Charles de Gaulle. De aceea, proiectul de lege propus de puterea executivă necesita o ratificare de către popor a unei operațiuni ce nu avusese mandatul său, pe când în România constituția fusese adoptată de o Adunare Constituantă care avusese mandat special de la electorat să adopte o constituție. Ion V. Gruia, profesorul meu de drept constituțional, mort în temnița din Sighet în Noiembrie 1952, ne spunea¹ :

“Numai într’un singur cas este necesară ratificarea populară pe cale de plebiscit : atunci când constituția a fost alcătuită de alt organ decât Adunarea Națională Constituantă.”

Iată de ce Adunarea Constituantă română nu trebuia să supună constituția adoptată unei consultări populare. În Franța, în

¹ I. V. Gruia, *Curs de Drept Constituțional*, curs litografiat. București 1940/1941, p. 236.

urma puciului militar din 1 Iunie 1958 de la Alger, Charles de Gaulle, revenit la putere, face să se adopte Legea constituțională din 3 Iunie 1958, prin care se modifică însuși articolul 90 din Constituția celei de-a IV-a Republici Franceze, chiar cel privitor la revisuirea constituțională, delegându-se Consiliului de Miniștri această prerogativă. Această delegare de competență viola și dispozițiile articolului 13 din Constituția franceză în vigoare care consacră principiul *Delegata potestas non delegatur* (« L'Assemblée Nationale vote seule la loi. Elle ne peut déléguer ce droit »), astfel că transmiterea unor atribuții legislative, interzisă chiar de Constituție, puterii executive trebuia ratificată de popor. De aceea, chiar ultimul alineat al articolului unic al Legii Constituționale din 3 Iunie 1958 începea așa :

« Le projet de loi arrêté en Conseil des Ministre, après avis du Conseil d'État, *est soumis au référendum*. La loi constitutionnelle portant révision de la Constitution *est promulguée* par le Président de la République dans les huit jours de son adoption ». (s.a.)

În istoria constituțională a României au fost două cazuri în care textele constituționale elaborate de puterea executivă, ca și în Franța, au fost supuse unei consultări populare : Statutul lui Cuza în 1864 și Constituțiunea Carol al II-a în 1938. Dar cei doi șefi de Stat români, spre deosebire de generalul Charles de Gaulle, au denumit aceste consultări populare în mod absolut corect *plebiscit*. Într'adevăr, în toate cele trei cazuri nu se votau niște texte, ci încrederea în niște personalități.

Se pune întrebarea : dacă nu era necesară o consultare populară, de ce Comisia Constituțională s'a mai complicat și a recurs la ea ?

Supunerea Constituției aprobării populare a avut însă un scop artificios. Discutarea tezei I-a, în ședința de 28 Februarie 1991, înregistrase surpriza de a nu întruni decât 248 de voturi, insuficiente pentru a fi adoptată, și, în mod neregulamentar, fusese supusă unei a doua votări, când obținuse abia 279 de voturi.

Cu ocazia votării pe articole, la 10 Septembrie 1991, articolul 1 obținuse o majoritate ne semnificativă de 299 de voturi *pentru*, fiind și 45 de voturi *contra* și 25 de abțineri. Teza I-a și articolul 1 se refereau la forma de guvernământ republicană. Majoritatea fragilă obținută putea pune la îndoială opțiunea unei majorități reale pentru forma de guvernământ republicană. În scopul înlăturării acestui dubiu, Comisia Constituțională a făcut un raționament vicios : poporul, aprobând Constituția sau desaproband-o, avea să aprobe sau să desaprobe și republica și, în consecință, se pronunța implicit și asupra formei de guvernământ.

Celelalte monarhii din sud-estul Europei, care căzuseră în zona de influență sovietică, au fost abolite pe căi formal pur constituționale. Deoarece regii Petru al II-a al Iugoslaviei și Zogu I al Albaniei nu se întorseseră în țară după sfârșitul războiului, s’a considerat că există un vid constituțional și, în consecință, în Iugoslavia la 29 Noiembrie 1945 și în Albania la 11 Ianuarie 1946, Adunările Constituante respective, alese special în acest scop, au proclamat republica. În Bulgaria, unde regele copil Simeon al II-a era în țară, s’a efectuat mai întâi un referendum la 8 Septembrie 1946, privitor exclusiv la forma de guvernământ, după care, rezultatul, corect sau incorect, fiind pentru republică, aceasta a fost proclamată la 15 Septembrie 1946 și abia, după aceea, la 4 Decembrie 1946, se adoptă o constituție. Chiar dacă avem toate motivele să ne îndoim de corectitudinea operațiunilor în sine, formele constituționale fuseseră respectate în toate cele trei țări.

În România, regele Mihai I fusese silit să abdice printr’o lovitură de Stat, dată chiar de membri ai guvernului care îi juraseră credință, iar republica a fost instalată de o putere necompetentă printr’un fals : Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română fusese elaborată de guvernul Petru Groza, iar afirmația din decretul de promulgare, semnat prin abus chiar de el, că legea ar fi fost votată de Adunarea Deputaților era un fals intelectual în

acte oficiale, deoarece la acea dată Parlamentul, care de altfel era o adunare legislativă ordinară și nici nu avea competența să se pronunțe în probleme constituționale, era în vacanță și nu fusese convocat în sesiune extraordinară. Acest fapt era cunoscut de Adunarea Constituantă și, de altfel, fusese și demonstrat înainte de adoptarea proiectului de constituție chiar în presă¹, astfel că debaterile trebuiau să aibă ca punct de plecare data de 30 Decembrie 1947.

Era evident că în România republica fusese instalată în mod fraudulos și opoziția avea dreptate să ceară să fie consultat poporul printr'un referendum special asupra formei de guvernământ. Membrii Comisiei Constituționale au vrut să legitimizeze acest act abusiv (deși un act abusiv nu se poate legitima !) printr'o consultare populară insidioasă, ținând următorul limbaj : constituția este republicană și dacă poporul o aprobă, înseamnă că, în mod implicit, aprobă forma republicană de guvernământ.

Raționamentul este din punct de vedere logic un sofism (generalul nu implică particularul), iar acceptarea unui ansamblu de idei nu înseamnă acceptarea fiecărui component al ansamblului în sine, ci numai a ansamblului ca atare².

¹ Eleodor Focșeneanu. Legea prin care s'a proclamat republica este un fals ! România Liberă № 507 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1. Ulterior falsul a fost prezentat detaliat de Eleodor Focșeneanu, Două săptămâni dramatice din istoria României (17-30 Decembrie 1947). Editura ALL, București 1997, 192 p.

² După o relatare recentă a unui fost membru al Comisiei Constituționale, unii autori ai "Constituției României 1991" și-ar fi dat seama de eroare înainte de referendum și ar fi propus înserarea a două întrebări pe buletinul de vot : "(1) Sunteți pentru forma de guvernământ a României ca monarhie sau ca republică ?" și "(2) Sunteți pentru sau împotriva Constituției votate de Adunarea Constituantă la 13 noiembrie 1991 ?" S'a renunțat însă la această modalitate, deoarece nu toți membrii Comisiei Constituționale și-au dat acordul. Cu toată aproximația formulării și eroarea datei, relatarea fiind plausibilă o redăm cu titlu informativ (Dan Amedeo Lăzărescu. Martor și participant la elaborarea Constituției. România Liberă, Suplimentul ALDINE din 2 Martie 2002, pp. 2 - 3).

Un adevărat referendum trebuie să cuprindă o singură întrebare la care alegătorul să răspundă în mod direct, iar răspunsul lui să reprezinte adesiunea clară la o alternativă sau alta. Astfel este definită¹ această instituție juridică în dreptul contemporan :

“[...] a type of vote, where a whole population is asked to vote on a single question.” (s.a.)

Regula este însă de când lumea, iar în dreptul roman prin *Lex Caelia Didia* s’a dispus în mod explicit că într’o consultare populară să se pună doar o singură întrebare *ne quid per saturam ferretur* (pentru a nu se vota în bloc). Cetățeanul nu trebuie obligat să aprobe dispozițiuni care nu-i convin numai pentru ca să treacă cele care îi convin și nici să respingă pe cele care îi convin numai pentru ca să nu fie adoptate cele care nu-i convin.

În toate referendumurile privind forma de guvernământ s’a cerut electoratului să se pronunțe în mod expres pentru monarhie sau republică. În afară de Bulgaria, de care am vorbit mai sus, la fel s’a procedat și în Italia la 18 Iunie 1946 și în Grecia la 8 Decembrie 1974. În textul supus aprobării poporului român era prevăzută numai *republica*, nu și monarhia constituțională, astfel că nu exista alternativă decât în sensul în care a existat și în timpul guvernării comuniste : nu votez *pentru* sau *pentru*, ci *pentru* sau *împotriva*.

În Franța, consultarea populară de la 28 Septembrie 1958 nu a fost un referendum, cum a fost numit, ci un plebiscit. Instituțiile juridice nu trebuiesc calificate după denumirile date din motive de oportunitate politică, ci după conținutul, forma și spiritul lor. În prezent, toți constituționaliștii francezi sunt de acord să califice această consultare drept plebiscit, iar nu referendum : Francezii nu au votat pentru textul constituțional, ci pentru politica fermă a generalului Charles de Gaulle pentru scoaterea Franței din criză.

Cetățeanul român, după 44 de ani de simulacre de alegeri, în care împătura cu indiferență buletinul de vot cu o singură forma-

¹ Peter Collin Publishing. Dictionary of Law. Second Edition. WSOY Finland, 1997. p. 203.

țiune politică sau cu un singur candidat, a putut oare să parcurgă cel puțin, nu să perceapă înțelesul, în două săptămâni de la data adoptării constituției (presupunând prin absurd că textul i-ar fi parvenit a doua zi) și până la data referendumului, cele 152 de articole ale constituției? Votând constituția în întregime, toți alegătorii au fost oare de acord cu toate dispozițiunile sale luate în parte? Numai într'o asemenea ipoteză absurdă, s'ar putea admite raționamentul guvernanților că votându-se pentru o constituție republicană s'a votat implicit și pentru forma de guvernământ republicană.

Dar cel care a exprimat cel mai bine caracterul plebiscitar al consultației populare de la 8 Decembrie 1991 a fost însuși Ion Iliescu, care, având o aversiune organică pentru spiritul democratic, nu-și dă seama de contrazicerile sale când abordează problemele constituționale. Deși susține în mod constant că poporul a votat constituția și republica, în mesajul adresat Parlamentului la 13 Septembrie 1994 afirmă :

“În urmă cu doi ani, [...] reliefam voința poporului român de schimbare, probată prin votul acordat constituției [...]. Atunci, ca și acum, am considerat că dorința ce a animat electoratul a fost aceea de a vedea țara ieșită din stările de provisorat și instabilitate.”

Iată deci că însuși șeful Statului¹ recunoaște că voința electoratului a fost viciată de o stare de necesitate !

Referendumul mai pune două probleme, una juridică și una de fapt.

Comisia Constituțională s'a remarcat frecvent prin elaborarea unor unicate legislative. Legea privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național asupra Constituției României nu prevede nici un *quorum* de participare ! Până și în Uniunea Sovietică, în care regimul comunist a dăinuit cu mai mult de trei decenii decât la noi, când s'au organizat referendumurile cu

¹ Vocea României, № 240 din 14 Septembrie 1994, cu mențiunea că acest cotidian era organul de presă al Guvernului.

privire la rămânerea în sau ieșirea din Comunitatea Statelor Independente, s'a prevăzut un *quorum* de participare, care, dacă n'ar fi fost atins, referendumul în țara respectivă ar fi fost declarat nul.

Legea № 67 din 23 Noiembrie 1991 privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național asupra Constituției României, în spiritul formulărilor ambigue caracteristice pentru aproape toate textele legale adoptate de legislatura 1990 – 1992, prevede în articolul 29, alineatul 2 :

“În funcție de majoritatea voturilor exprimate pe întreaga țara, Biroul Electoral Central va proclama rezultatul referendumului [...]”.

Nefixarea unui *quorum* de participare atrăgea în mod automat nulitatea legii, nulitate care nu se putea acoperi. Acest procedeu, unic în istoria organizării referendumurilor, infirma însăși noțiunea de referendum, care presupune voința majorității populației. În lipsa stabilirii unui *quorum*, ar fi însemnat că textul constituțional ar fi putut fi considerat aprobat indiferent de numărul participanților, oricât de neînsemnat ar fi fost acesta. În litera și în spiritul legii, prin reducere la absurd (metodă logică de verificare a corectitudinii unui raționament), dacă la urne s'ar fi prezentat un singur alegător și ar fi votat *Da*, constituția ar fi fost considerată aprobată de popor și încă în unanimitate !

Membrii Comisiei Constituționale, care au făcut această enormă greșală, nu au nici scusa ignoranței, pentru că au fost preveniți. În ședința din 23 Noiembrie 1991, Marco Bela, deputat U. D. M. R., obiectează, nu fără o urmă de ironie :

“O singură întrebare înainte de a vota legea : la ce procent de participare va fi valabil referendumul : 25 % din cei înscriși pe listele de alegători ? 1 % ? 20 % ? Nu figurează nicăieri în lege această prevedere.”

Această obiecție îndreptățită provoacă, consemnează procesul-verbal al debaterilor, discuții în sală, pe care atotputernicul

Antonie Iorgovan le curmă cu argumentul :

“Problema-i rezolvată de art. 30, care a și fost votat.”

Probabil că Antonie Iorgovan, erijat în Președinte al Adunării Constituante, ori a greșit articolul (articolul 30 se referă la procesele-verbale ale secțiilor de votare) ori s'o fi făcut o renumerotare a articolelor, dar fără îndoială a vrut să se refere la articolul 29, alineatul II, pe care l-am menționat mai sus și care nu fixează nici un *quorum*, așa cum s'a arătat.

În ceea ce ne privește, înclinăm să credem că s'a evitat în mod deliberat stabilirea unui quorum, deoarece se anticipa o neparticipare masivă de la vot (ceea ce s'a și întâmplat), mai ales că unele partide, ca P. N. Ț. C. D., îndemnaseră în mod neinspirat electoratul să nu se prezinte la referendum.

În privința referendumului propriu-zis, corectitudinea lui este îndoielnică. În ziua de 8 Decembrie 1991 a fost în România un ger cumplit. La amiază rapoartele din țară, transmise la televizor, indicau o foarte slabă participare la vot, iar spre seară ele indicau o participare în jur de 30 %. Un cotidian favorabil puterii¹ se întreba :

“Numărul total al alegătorilor înscriși pe liste : 15 824 373.

Prezența la votare, pe județe, la ora 13 : 4 604 487 de alegători care au votat. Se apropie întunericul. Frigul devine tot mai ascuțit. Cine mai iese din casă pe o asemenea vreme ?”

Și totuși, dacă ar fi să dăm crezare rezultatelor anunțate, s'ar părea că majoritatea celor care au votat au ieșit din casă pe ger și pe întuneric. În Comunicatul Biroului Electoral Central din 13 Decembrie 1991, fără să specifice nici numărul total al alegătorilor înscriși nici procentul de participare, se anunță un număr de participanți la vot de 10 948 468. În lipsa indicării numărului celor înscriși pe listă, referindu-ne la numărul de participanți de la alegerile din 20 Mai 1990 – 17 200 722, ar rezulta o prezență de 63,65 %, deci mai mult decât dublă față de

¹ Adevărul din 10 Decembrie 1991, p. 3.

ultimul anunț la lăsarea serii. Este de necrezut că, după ce s'a lăsat întunericul, un număr de alegători mai mare decât cel ce se prezentase pe lumină, a ieșit din casă noaptea, pe un ger și mai accentuat, să se ducă la centrele de votare, când se știe că țărani nu ies din casă după ce se întunecă. Poate cândva o anchetă va desvălui adevărata prezență.

CAPITOLUL IV

Încheierea Prematură a Procesului legislativ

Secțiunea I - a

“Proclamarea Aprobării Constituției”

la 13 Decembrie 1991

La o săptămână după referendum, la 13 Decembrie 1991¹, a avut loc ședința solemnă comună a Adunării Deputaților și a Senatului în prezența șefului Statului, a Guvernului și a altor oficialități, în care președintele Biroului Electoral Central, judecătorul Gheorghe Mircea Lazăr, citește *Comunicatul cu privire la Resultatul Referendumului asupra Constituției României, care a avut loc la 8 Decembrie 1991*, din care ar rezulta că o majoritate de 77,34 % din numărul participanților (numărul înscrișiilor nu se menționează !) au votat *DA*, și încheie :

“În consecință, Biroul Electoral Central constată că a fost întrunită majoritatea de voturi cerută de art. 29, alin. II, din Legea № 67/1991 și *proclamă aprobată* (s.a.) prin referendum Constituția României.”

Să citim încă o dată acest alineat citat de B. E. C. :

“În funcție de majoritatea voturilor exprimate, Biroul Electoral Central *va proclama rezultatul* (s.a.) referendumului.”

Deci Biroul Electoral Central și-a depășit atribuțiile prevăzute prin lege, arogându-și o funcție legislativă, proclamarea *aprobării constituției*, în locul unei simple funcții pur informative, de proclamare a *resultatului referendumului*.

După aceea, fără ca nimeni să remarce acest abus, s’au ținut discursuri, s’a aplaudat îndelung, au urmat mese festive.

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a, Desbateri Parlamentare, № 43 din 14 Decembrie 1991.

A doua zi, a apărut Monitorul Oficial № 250 de Sâmbătă, 14 Decembrie 1991, într’o singură foaie, în care era publicat numai Comunicatul Biroului Electoral Central. În nici un alt Monitor Oficial ulterior nu a mai apărut absolut nimic cu privire la punerea în vigoare a constituției.

Deci ultimul act oficial privind “Constituția României 1991” este Comunicatul Biroului Electoral Central din 13 Decembrie 1991, prin care acesta, depășindu-și atribuțiile, proclamă aprobată prin referendum Constituția României.

De sigur, constituanții și șeful Statului au crezut că este suficientă dispoziția art. 149 care prevede că “presenta Constituție intră în vigoare de la data aprobării ei prin referendum”, considerând că ea capătă astfel putere de lege în mod automat.

Acest text nu avea el însuși putere de lege la data publicării, căci numai promulgarea de către șeful Statului atribuie această calitate unui act normativ, și deci nu era aplicabil. Aplicabil era Decretul-Lege № 92/1990 al C. P. U. N., în baza căruia funcționase Adunarea Constituantă și care prevedea, în art. 82, lit. m), că “Președintele promulgă legile prin decrete”.

Cum de s’a putut face o asemenea greșală enormă ? Se pot emite două ipoteze : o manevră deliberată sau o confuzie a unor norme juridice. *Prima ipoteză* este foarte gravă : nu este exclus să se fi dorit ca legea fundamentală să nu intre în vigoare, sperându-se o restaurare a Uniunii Sovietice, deoarece la 13 Decembrie 1991 aceasta nu se destrămasese încă (acest eveniment avea să aibă loc peste o săptămână, la 21 Decembrie 1991), iar la noi la putere erau foști nomencluriști. În acest caz ar fi mai mult decât o simplă greșală, ci un fapt penal extraordinar de grav, dar plecând de la principiul juridic *Bona fides præsumitur*, în lipsă de probe nu insistăm asupra ei. *A doua ipoteză*, mai puțin gravă din punct de vedere politic, este descalificantă din punct de vedere profesional.

În primul rând, Comisia Constituțională n’a ținut seamă de dublul caracter al unei constituții – ea este în același timp un pact

fundamental dar și o lege fundamentală. Ca pact fundamental între popor și puterea constituită s'ar putea eventual accepta că, dacă referendumul ar fi exprimat într'adevăr voința populară, acesta a fost încheiat. Dar o constituție este și o *lege fundamentală*, care trebuie să îndeplinească, pentru a intra în vigoare, și formele impuse oricărei legi de orice constituție, inclusiv de inoperanta "Constituție a României 1991", promulgarea și publicarea subsecventă în Monitorul Oficial. Or, omițându-se aceste forme obligatorii, ea nu a dobândit această calitate, de lege fundamentală, ci a rămas un simplu text juridic.

În *al doilea rând*, s'a făcut, probabil, confuzie între termenul suspensiv și condiția resolutorie, pornind de la faimosul articol 149 din "Constituția României 1991" relativ la intrarea în vigoare, care începe astfel :

"Presenta constituție intră în vigoare la *data aprobării ei* (s.a.). prin referendum [...]" (s.a.)

Autorii proiectului de constituție au considerat, se pare, că acest articol din proiectul de constituție ar reprezenta un termen suspensiv și că, prin urmare, Constituția intră în vigoare în mod automat în ziua împlinirii termenului.

S'au confundat cele două modalități ale actelor juridice, termenul și condiția. Termenul este o modalitate a actelor juridice, care este definit ca un *eveniment viitor dar cert*, pe când condiția, tot o modalitate a actelor juridice, definită însă ca un *eveniment viitor dar incert*.

După efectul lor, ambele sunt de două feluri : *suspensive*, când ele amână numai nașterea actului juridic, și *resolutorii*, când de îndeplinirea lor depinde însăși nașterea actului juridic.

Termenul în mod firesc se cunoaște cu exactitate de la bun început, este cert, și trebuie menționat fie printr'o data calendaristică (ziua, lună, an) fie printr'un interval de timp (trei zile, o săptămână, o lună, șase luni, etc.), pe când îndeplinirea condiției este un element aleatoriu, incert, nu se știe dacă va avea sau nu loc.

Redactarea acestui articol este din punct de vedere juridic și logic complet greșită, pentru că se îmbină în aceeași sintagmă două noțiuni contradictorii, care, prin urmare, se exclud una pe alta. Chiar dacă cuvântul *data*, luat separat, poate reprezenta un *termen*, dar atunci trebuie determinat precis, în contextul din articolul 149, *data aprobării*, se enunță un fapt care nu se poate prevedea, reprezintă, prin urmare, o *condiție*. Cele două cuvinte nu pot fi interpretate independent unul de cellalt, deoarece ele formează o sintagmă inseparabilă, care exprimă un eveniment viitor și incert, deci o condiție, în acest caz resolutorie : dacă este aprobată, constituția intră în vigoare, dacă nu este aprobată, constituția nu intră în vigoare.

În momentul adoptării “Constituției României 1991” de către Adunarea Constituantă, la 21 Noiembrie 1991, nu se cunoștea nici cel puțin *data* la care urma să aibă loc referendumul, aceasta fiind stabilită printr’o lege care a fost adoptată peste două zile, la 23 Noiembrie 1991, necum opțiunea electoratului : deci evenimentul viitor era incert, prin urmare, o condiție.

Dacă rezultatul consultației populare ar fi fost negativ, s’ar aplicat rezoluțiunea. Cu titlu de exemplu, Constituția Franceză din 19 Aprilie 1946 nu a fost aprobată de popor la referendumul din 5 Mai 1946¹, și deci proiectul acesteia a căzut, motiv pentru care a fost aleasă o nouă Adunare Constituantă, care a adoptat o nouă constituție la 29 Septembrie 1946, aprobată de data aceasta prin referendumul din 13 Octombrie 1946.

Deci referendumul este o *condiție resolutorie*, iar nu un *termen suspensiv*, cum au crezut probabil membrii Comisiei Constituționale sau cum au lăsat să se creadă cu intenție frauduloasă. În consecință, aprobarea prin referendum reprezintă numai îndeplinirea unei condiții premergătoare pentru a se putea trece la fazele formale, promulgarea și publicarea în Monitorul Oficial, pentru a se încheia procesul complet al legiferării.

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789, Garnier-Flammarion, 1970, p. 362.

Există și constituții care prevăd un termen suspensiv, o altă dată a intrării în vigoare decât aceea a publicării lor în organul oficial al Statului, dar acest termen este indicat în mod precis.

Astfel, Constituția Republicii Italiene a fost adoptată de Adunarea Constituantă la 22 Decembrie 1947, a fost promulgată de Enrico de Nicola, președintele provisoriu al Statului, la 27 Decembrie 1947 și publicată în aceeași zi în Gazzetta Ufficiale, dar conform articolului XVIII, alineatul I, din “Dispozițiunile transitorii și finale”, intră în vigoare la 1 Ianuarie 1948 (*dată determinată*).

Constituția Japoniei a fost promulgată de împăratul Hirohito la 3 Noiembrie 1946 și a intrat în vigoare, conform articolului 100 (1), la șase luni de la promulgare (*perioadă determinată*), deci la 3 Mai 1947.

Comunicatul Biroului Electoral Central a fost încununarea, dacă se poate zice așa, unei activități legislative incompetente și inutile.

Secțiunea a II - a

Omisiunea Promulgării și Publicării Constituției în Monitorul Oficial

În toate regimurile constituționale, și, de multe ori, chiar în unele regimuri totalitare, care simulează în mod fals democrația, ultimele operațiuni oficiale într’o legiferare sunt *promulgarea* prin decret de către șeful Statului, monarh sau președinte, a legii adoptate, fie ea lege ordinară, organică sau constituțională, și apoi *publicarea* în organul oficial al Statului, dată de la care intră în vigoare, dacă în textul ei nu se prevede în mod expres o altă dată ulterioară.

Prin urmare, procesul de legiferare al “Constituției României 1991” a parcurs primele două faze, cele de fond, inițiativa legislativă și votarea, inclusiv votul popular, referendumul, și s’a oprit înaintea fazei a treia, promulgarea, ceea ce a dus la omiterea celei de a patra, publicarea în Monitorul Oficial.

Să vedem ce înseamnă promulgarea unei legi și să dăm cuvântul chiar autorilor proiectului de constituție, care în lucrarea colectivă precitată¹ o definesc astfel :

“Promulgarea legii este operațiunea finală a procedurii legislative și ea permite șefului Statului să investească legea cu formulă executorie obligând autoritățile publice să treacă la executarea prevederilor acesteia.”

Deși definiția nu este completă și conține o nouă inadvertență juridică (operațiunea finală a legiferării nu este promulgarea ci publicarea legii), să reținem totuși efectele ei recunoscute de înșiși autorii “Constituției României 1991”: prin această operațiune, legea devine executorie, ceea ce înseamnă *per a contrario* că, în lipsa promulgării, legea nu este executorie și nici o autoritate publică nu este obligată să o aplice.

Publicarea unei legi, prin înserarea în Monitorul Oficial, este aducerea legii promulgate la cunoștința tuturor organelor Statului și a tuturor cetățenilor pentru a o respecta și a o aplica.

Lipsa promulgării și a publicării în Monitorul Oficial se sancționează cu *inexistența* actului legislativ care nu a îndeplinit aceste două operațiuni formale esențiale, prevăzute în orice sistem legal *ad solemnitatem*, deci *ad validitatem*, iar această sancțiune echivalează în dreptul privat cu nulitatea absolută : nu se prescrie, nu se poate acoperi și poate fi invocată de orice persoană interesată.

Așa cum am arătat și cu privire la alte greșeli grave ale Comisiei Constituționale, în cursul debaterilor Adunării Constituante unii din membrii acesteia i-au prevenit pe experți asupra greșelilor pe care le fac. În ședința din 15 Noiembrie 1991, senatorul Silviu Cărpinișeanu (F. S. N., deci din partea majorității parlamentare !) a atras atenția că, după aprobarea prin referen-

¹ Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ion Vida. Constituția României – comentată și adnotată, p. 177.

dum, constituția trebuie republicată² (publicarea din 21 Noiembrie 1991 fiind *sub conditione*, nu putea produce efecte decât după aprobarea populară, deci textul publicat nu constituia o lege), și a propus următorul text :

“Presenta Constituție va intra în vigoare la data publicării ei în *Monitorul Oficial*, după aprobarea ei prin referendum.”

Amendamentul, judicios argumentat și în concordanță cu regulile de legiferare (deși omitea promulgarea o implica totuși), a fost combătut de Ion Muraru, membru expert al Comisiei pentru Redactarea Proiectului de Constituție, pe motiv că “procedurile de intrare în vigoare ale unei constituții sunt diferite de cele ale legilor ordinare”, fără să precizeze care sunt acestea.

Expertul din Comisia Constituțională comitea o foarte gravă eroare. În ceea ce privește o constituție, nu procedurile de intrare în vigoare (adică fazele formale ale legiferării, cum le denumește dreptul constituțional) sunt diferite, acestea fiind operațiunile finale, obligatorii în procesul de legiferare indiferent de natura legii, ordinară, organică sau constituțională, sancționate cu inexistența actului dacă au fost omise, ci fazele de fond, procedurile de adoptare a unei constituții sunt diferite : în cazul *constituțiilor suple*, corpul legiuitor ordinar le poate modifica dar cu o majoritate calificată, iar în cazul *constituțiilor rigide*, revisuirea se face fie prin alegerea unei Adunări Constituante fie printr’un referendum separat pentru fiecare amendament în parte propus de Parlament, ca în Elveția. După ce se consumă aceste proceduri, constituția adoptată trebuie, ca orice altă lege, să parcurgă cele două faze formale finale obligatorii, să fie *promulgată* de șeful Statului și *publicată* în organul oficial al Statului.

Este de neînțeles cum Ioan Muraru a putut susține o asemenea aberație, când în cartea sa precitată, *Constituțiile Române*, precizează cum au intrat în vigoare constituțiile precedente ale

² Monitorul Oficial, Partea a II-a, Debateri Parlamentare, Adunarea Constituantă, № 38 din 18 Noiembrie 1991.

țării noastre. Toate, dar absolut toate, au fost promulgate și publicate după promulgare, așa cum însuși Ioan Muraru menționează în notele sale explicative (indicăm pagina între paranteze) : Statutul Desvoltător al Convenției din 7/19 August 1864 (p. 29), Constituțiunea din 1 Iulie 1866 (p. 67), Constituțiunea din 29 Martie 1923 (p. 93), Constituțiunea din 27 Februarie 1938¹ (p. 118), Constituțiile Republicii Populare Române din 13 Aprilie 1948 (p. 138) și din 27 Septembrie 1952 (p. 160) și, în sfârșit, Constituția din 21 August 1965 a Republicii Socialiste România (p. 165).

Numai în notele explicative privitoare la “Constituția României 1991” (pp. 188 – 189), în cartea lui Ioan Muraru nu se menționează nici promulgarea constituției nici publicarea ei după promulgare. Nu constituția în genere are proceduri de intrare în vigoare diferite, cum pretinde Ioan Muraru, ci numai “Constituția României 1991” a avut o procedură *sui generis* de pretinsă intrare în vigoare, operațiunea constând într’un simplu comunicat al unei comisii electorale, a cărei unică atribuție era să centralizeze niște rezultate electorale, fără intervenția nici unei puteri a Statului.

Deci trebuia să se comunice mai întâi de către Biroul Electoral Central numai rezultatul referendumului, Adunarea Constituantă trebuia să constate ea însăși aprobarea Constituției prin referendum, după care apoi ministrul titular al Justiției, Mircea Ionescu-Quintus (ca *Liberal din tată în fiu*² cunoștea, de sigur, prevederea din Constituțiunea din 29 Martie 1923, articolul 37, în vigoare la acea dată ca și acum) urma să presinte textul Constituțiunii șefului Statului, pentru ca să o promulge și să dispună publicarea ei în Monitorul Oficial, dată de la care urma să intre în vigoare.

¹ În acest cas, Ioan Muraru folosește în mod greșit în culegere termenul de “sanționare”, deși în decretul respectiv se spune clar “promulgăm” (Carol al II-lea nu-și putea sancționa propria constituție, ci numai promulga). Pe lângă redarea incorectă, se vedește că dânsul, ca și Ion Deleanu, amândoi profesori de drept constituțional, nu știe deosebirea dintre cei doi termeni.

² Titlul unui volum al său publicat în 1996.

Faptul că o consultație populară, referendum sau plebiscit, constituie o condiție resolutorie, iar nu un termen suspensiv, se poate demonstra prin exemplificare din istoria acestora.

Așa s'a procedat și cu Statutul lui Cuza, care a fost publicat în Monitorul-Jurnal Oficial № 99 din 4/16 Mai 1864, în vederea plebiscitului din 10-14 Mai 1864, iar după aprobare a fost *promulgat* de Domn la 2/14 Iulie 1864 și apoi *publicat din nou* în Monitorul-Jurnal Oficial № 46 din 3/15 Iulie 1864, dată de la care a intrat în vigoare.

La fel s'a procedat și cu Constituțiunea lui Carol al II-a, care a fost mai întâi publicată în Monitorul Oficial № 42 din 20 Februarie 1938 spre luare de cunoștință în vederea plebiscitului de la 24 Februarie 1938, iar după aprobarea prin plebiscit a fost *promulgată* la 27 Februarie 1938 și apoi *publicată din nou* în aceeași zi în Monitorul Oficial № 47 din 27 Februarie 1938, dată de la care a intrat în vigoare.

La fel s'a procedat cu Constituția Republicii Franceze, sursa de inspirație predilectă a Comisiei Constituționale, care a fost la început publicată pentru aducerea la cunoștința electoratului în vederea aprobării, iar după aprobarea prin referendumul de la 28 Septembrie 1958, a fost *promulgată* la 4 Octombrie 1958 de Președintele Consiliului de Miniștri Charles de Gaulle și *publicată* apoi la 5 Octombrie 1958¹, dată de la care a intrat în vigoare.

De asemenea, Constituția Spaniolă a fost supusă unui referendum la 6 Decembrie 1978, iar în urma rezultatului pozitiv al acestuia, regele Juan Carlos o *promulgă* la 26 Decembrie 1978, după care *se publică* în organul oficial al Statului², dată de la care a intrat în vigoare.

Aceasta este explicația pentru care "Constituția României 1991", spre deosebire de toate constituțiile din lume și de cele precedente din România, fie ele democrate sau comuniste, nu

¹ Henri Oberdorff, Les Constitutions de l'Europe des Douze, Paris, 1992, pp. 127-141. Les Constitutions de la France, Garnier-Flammarion, 1970, pp. 411-487.

² Boletín Oficial del Estado № 311-1, de 29 de Diciembre de 1978.

include în titulatura sa oficială nici ziua nici luna, ci numai anul : “Constituția României 1991” ! Motivul ? Nu se poate stabili data finalizării procesului de legiferare !

Revenind la problema datei legii pretins fundamentale, pentru că la nivelul cunoștințelor constituționale ale actualilor juriști (cu puține excepții, dar cu atât mai glorioase) este extrem de scăzut, ei fiind formați la școala socialismului științific, exemplele sunt preferabile argumentelor.

Pentru că visul majorității Românilor este aderarea la Uniunea Europeană (eu fac parte din minoritate !), să vedem cum sunt prezentate legile fundamentale ale acesteia.

În volumul « Les Constitutions de l’Europe des Douze » al lui Henri Oberdorff¹, toate constituțiile sunt prezentate cu o dată completă, în ordine, ziua, lună, an. Pentru documentare redau în ANEXE, coperta și sumarul cărții.

Să comparăm acum două lucrări, cu același titlu, apărute la 13 ani interval una de alta, ale aceluiași autor. Ne referim la culegerea Constituțiile Române, prima ediție în 1980² următoarea în 1993³, a omniprezentului Ioan Muraru, Exemplificăm din cuprinsurile celor două ediții (le reproducem în ANEXE în facsimil).

În prima ediție, cea din 1980, toate constituțiile sunt normal reproduse cu data completă, ziua, lună, an, cu titlu de exemplu, “Constituția din 29 Martie 1923”, dar în ediția din 1993 toate sunt reproduse – stupoare ! – numai cu anul apariției, fără ziua și lună, prin urmare “Constituțiunea din 1923” ! Și la fel cu toate celelalte constituții posterioare, inclusiv cele comuniste. Este evident că Ioan Muraru a vrut să ascundă ciudățenia “Constituția României 1991”, menționată numai cu an, reproducându-le și pe cele trecute, cu intenție evident frauduloasă, în mod lacunar, fără dată completă, spre a nu ieși în evidență deosebirea dintre titula-

¹ La Documentation française, Paris 1991, 370 p.

² Tipografia Universității București (apărută în septembrie 1980).

³ Regia Autonomă “Monitorul Oficial”, București 1993.

tura vechilor constituții și cea a operei la care a contribuit esențial.

Lipsa datei complete a “Constituției României 1991”, care nu poate fi în nici un fel remediată, persistă ca un stigmat permanent al unei opere mediocre și impusă prin fraudă ca lege fundamentală a Statului Român !

În toate cazurile în care s’a recurs la un plebiscit (denumit une ori în mod greșit referendum), acesta a fost urmat întotdeauna, după anunțarea rezultatului, de promulgarea Constituției și publicarea ei în organul oficial al Statului.

CAPITOLUL V

Conținutul ”Constituției României 1991”

Secțiunea I - a

Sursele Anteproiectului de Constituție

Orice reformă legislativă, inclusiv cea constituțională, trebuie să pornească de la legislația în vigoare, amendând-o în măsura în care ea nu mai corespunde cu evoluția societății civile sau punând-o de acord, când este cazul, cu situația revoluționară intervenită. În această privință, Comisia Constituțională s'a găsit într'o situație delicată: deși optase pentru continuitatea constituțională comunistă, nu putea lua ca punct de plecare ultima lege fundamentală a țării, Constituția Republicii Socialiste România din 21 August 1965, pe care eventual să o revisuiască, așa cum se procedase în Ungaria, deoarece răsturnarea violentă a regimului comunist în România impunea o abordare cel puțin aparent democratică a reformei constituționale, dar nici nu concepea să ia ca punct de plecare Constituțiunea din 29 Martie 1923, ultima constituție democrată a țării, deoarece prin alternativa aleasă repudiasse întregul nostru trecut constituțional.

Modalitatea la care a recurs Comisia Constituțională spre a ieși din impas a fost pe cât de absurdă pe atât de nefericită: s'a recurs la elaborarea unui proiect de constituție cu totul nou, ca și cum România ar fi fost un Stat bananier, care n'ar fi avut nici o tradiție constituțională. Respingând, cel puțin aparent cele două surse autohtone, Comisia Constituțională a recurs la surse de inspirație în deosebi străine, fără să depună cel puțin efortul de a le adapta la realitățile românești. În acest scop, ea a dispus traducerea în limba română a tuturor (cel puțin așa s'a susținut) constituțiilor europene, dar în același timp membrii ei s'au transformat în globe-trotteri constituționali, străbătând în lung și

în lat Europa în călătorii de documentare.

Pentru a descoperi sursele proiectului de constituție ne vom referi la lucrarea editată¹, imediat după pretinsa finalizare a procesului legislativ, chiar de așa-zișii experți ai Comisiei Constituționale, lucrare în care își autoelogiază opera, “Constituția României 1991”, și în care enumără toate operele pe care pretind că le-au consultat, deși profesorul american Albert T. Blaustein constatare², cu prilejul vizitei din luna August 1991 în România, că “n’au nici cărți, nici habar de ce se întâmplă în acest domeniu”.

Cel mai mult frapează la această lucrare rarissima referire la Constituțiunea din 29 Martie 1923 și lipsa totală a unei autentice bibliografii românești în domeniu, ceea ce reflectă cel puțin desinteresul, dacă nu desconsiderarea, autorilor față de tradiția noastră constituțională. Constituțiunea din 29 Martie 1923 este citată, într’un volum de 320 de pagini, numai de cinci ori în comentarii și de opt ori în note la subsol.

Chiar aceste referiri sunt pur formale și nu țin de fondul constituției, ci privesc atribute inerente Statului ca entitate etnică și politică, existente în orice constituție și care deci nici nu aveau nevoie să fie citate : drapelul și limba oficială (p. 33) și unitatea administrativă – județul (p. 269), care sunt prezente și în ultima constituție comunistă și citarea acesteia ar fi fost mai adecvată cu opțiunea autorilor ; interdicția pentru străini de a deține proprietăți funciare (p. 106), ceea ce nu corespunde cu textul indicat din vechea noastră Constituțiune (art. 18), care se referea numai la imobilele rurale ; interdicția staționării sau traversării teritoriului de trupe străine (p. 267) este, în realitate, preluată din *Declarația Marii Adunări Naționale cu privire la Principiile de Basă ale Politicii Externe a României*, adoptată imediat după

¹ Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ion Vida. Constituția României – comentată și adnotată. R. A. Monitorul Oficial, București 1992.

² România Liberă din 28 August 1991, pp. 1, 8 (Vezi *ultra* p. 278-279).

invadarea din 20 August 1968¹ a Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia, mai puțin România. Cât despre puterea armată (p. 265), reglementarea este diferită, astfel că trimiterea este gratuită.

Numai două scurte comentarii se fac asupra fondului vechii Constituțiuni. Una (p. 78), spre a se evidenția eliminarea unei prevederi mai liberale ("Constituția României 1991" nu mai interzice suspendarea publicațiilor, cum prevedea art. 25, alin. 7 din Constituțiunea din 29 Martie 1923 – aviz presei!), alta (p. 225), spre a se demonstra inutilitatea, după autori, a unei noțiuni, în speță *actul de guvernământ*.

Aversiunea autorilor pentru trecutul nostru constituțional devine ridiculă, atunci când justifică adoptarea sistemului parlamentar bicameral prin structura *bicefală*² a executivului, președinte și guvern, care ar impune prin simetrie două corpuri legiuitoare, Camera Deputaților și Senatul ! Tradiția românească veche de peste un secol – Senatul a fost introdus de domnitorul Alexandru Ioan Cuza la 3/15 Iulie 1864 – este trecută complet sub tăcere, dar se invocă în schimb tradiția poloneză (p. 136), mai recentă cu o jumătate de secol decât a noastră !

Dacă tradiția noastră constituțională este în realitate total ignorată, în compensație, autorii citează, cu multă emfază, aproape la fiecare pagină (de peste 200 de ori !) diferite constituții străine, europene sau sud-americeane, cu o satisfacție puerilă. În deosebi, sunt preferate constituțiile Statelor din zona mediteraneană (în ordinea frecvenței : Franța, Portugalia, Italia, Spania și Grecia), deși în aceste țări regimul democratic a alternat frecvent cu regimuri autoritare, iar constituțiile lor actuale sunt toate postbelice, deci posterioare vechii noastre constituții. În schimb, sunt foarte slab reprezentate constituțiile din nordul și nord-vestul Europei, cu tradiții vechi și statornice. Se pare că această diferență de tratament a fost determinată de forma de

¹ Buletinul Oficial al R. S. R. № 114 din 22 August 1968.

² Mihai Constantinescu ș.a., op. cit., p. 137.

guvernământ predominant monarhică a acestora, dar a fost influențată de sigur și de atracțiile turistice ale zonei mediteraneene, bine înțeles, în urma frecventelor călătorii de documentare. Constituția din 4 Octombrie 1958 a Republicii Franceze¹ a fost preferată în deosebi pentru regimul ei semipresidențial și ocupă primul loc nu numai prin frecvența menționărilor, dar și prin întinderea comentariilor, apelându-se une ori și la jurisprudență (p. 65). Din această constituție, care, la data adoptării “Constituției României 1991”, se aplica numai de 33 de ani, în condiții economice, sociale și, mai ales, politice total diferite de cele din România, s’au preluat texte întregi, în timp ce din vechea noastră Constituțiune, aplicată în mod efectiv vreme de opt decenii, nu s’a preluat nici cel puțin un singur articol ! În afară de concepția generală a Constituției celei de a V-a Republici Franceze, mai autoritară, care a înlocuit principiul *separației puterilor în Stat* cu, așa cum îi zice Vasile Geonea, *sintagma autorităților publice*, au fost luate din ea prerogativele președintelui (domeniu în care nu a fost neglijată nici Constituția Republicii Socialiste România !), relațiile guvernului cu parlamentul (limitarea prerogativelor puterii legislative prin angajarea răspunderii guvernului și prin delegarea legislativă), Curtea Constituțională și multe alte prevederi.

Urmează în mod surprinzător stufoasa Constituție din 2 Aprilie 1976 a Republicii Portugalia² (în forma inițială avea 312 articole !), pătrunsă de un pronunțat spirit cazon, care, în redactarea primară, avea ca scop declarat “transiția spre socialism și exercitarea puterilor de către masele muncitoare” (art. 2), ceea ce explică ponderea mare ce i s’a dat. Din ea s’a preluat, printre altele, o parte din numeroasele interdicții impuse revisurii constituției prevăzute în art. 290 (transpus parțial în art. 148), o adevărată anomalie constituțională, care limitează voința

¹ Constituția Republicii Franceze. Traducere de Aurel Ciobanu–Dordea. Editura ALL Educational S. A. București 1998. 50 p.

² Constituição da República Portuguesa, Secretaria–Geral da Assembleia da República, Lisboa, 1977.

generațiilor viitoare de a-și elabora propriile norme constituționale.

Spațiul este limitat spre a ne putea referi și la împrumuturile din alte constituții și vom trece la bibliografia citată de autorii lucrării.

Cât privește bibliografia constituțională românească, autorii ignoră complet pe marii noștri juriști specialiști în dreptul public dinaintea de 30 Decembrie 1947 (Constantin G. Dissescu, Ion V. Gruia, George Alexianu, Mircea Djuvara, Paul Negulescu, spre a numi numai câțiva) și, considerându-se pionierii disciplinei dreptului constituțional în România, se autocitează sau se citează reciproc (pp. 7, 37, 38, 91, 128), referindu-se la recente lor compilații postrevoluționare după tratate franțuzești. Sărăcia de documentare a Comisiei Constituționale, remarcată și de constituționaliștii americani Albert P. Blaunstein și politologul Daniel Nelson¹, cu prilejul vizitei făcute în România în timpul lucrărilor Adunării Constituante, contrastează flagrant cu pregătirea temeinică a elaborării Constituției din 29 Martie 1923, care a fost precedată, în afara unei aprige debateri în presă și în cercurile politice, de 23 de studii aprofundate, publicate de Institutul Social Român², lucrare care le era accesibilă membrilor Comisiei Constituționale, deoarece prelegerile ținute fuseseră republicate în 1990³. Autorii acestor studii erau Dimitrie Gusti, Nicolae Iorga, Constantin G. Dissescu, Mircea Djuvara, D. Xenopol, Andrei Rădulescu, Grigore Iunian, Ion Nistor și alții nu mai puțin celebri. Nici un cuvânt despre aceste mari personalități ale dreptului, istoriei și culturii române !

Doar în probleme secundare, autorii citează și alți juriști români în afară de ei înșiși. Grigore Geamănu (pp. 45 - 46),

¹ România Liberă din 28, 29 și 31 August 1991.

² Institutul Social Român, Noua Constituție a României și Nouile Constituții Europene, Cultura Națională, București, 1922, 536 p. (V. ANEXE, Planșa a VI-a).

³ Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor. Humanitas, București, 1990, 640 p.

fostul subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Interne pe vremea sinistrului Teohari Georgescu, este preferat în materia dreptului penal internațional vestitului specialist român Vespasian Pella, profesorul meu de drept penal, raportor la Liga Națiunilor și la Organizația Națiunilor Unite. Paul Negulescu este citat în două note (pp. 225 și 237), cu mențiunea “op. cit.”, fără să fie însă precizat nicăieri (după tema discutată, au avut probabil în vedere lucrarea *La théorie de l'acte de gouvernement*, Bucarest, 1926), deși a scris și un foarte apreciat tratat de drept constituțional¹. În sfârșit, mai este citat Constantin G. Rozinescu (sic !) cu lucrarea *Contenciosul administrativ*. Este vorba, de sigur, de Rarinescu !

În sfârșit, mai sunt citate talmeș-balmeș, la un loc, iar nu pe probleme, peste 25 de tratate de drept constituțional, în limba franceză, majoritatea având titlul *Droit Constitutionnel et Institutions Politiques* (titlu pe care l-au împrumutat și Ion Deleanu și Ioan Muraru în lucrările lor postrevoluționare), deci cursuri generale. Este mai mult ca sigur că experții noștri nici nu le-au citit, de vreme ce nu dau nici un citat din ele, ci au copiat pur și simplu bibliografia dintr'un tratat de drept constituțional.

Toate acestea sunt de autori francezi, cu excepția unui singur tratat elvețian² (p. 105), dar scris tot în franceză, care s'ar referi la dreptul de folosință asupra subsolului, deși puteau cita art. 19 din Constituțiunea din 29 Martie 1923. O singură lucrare în limba engleză³ (p. 261), este citată formal, fără interes pentru comentariu, luată probabil la întâmplare de cine știe unde. Literatura constituțională anglo-saxonă, atât de bogată, este total absentă. Oare nici unul din cei șase autori, toți universitari, nu cunoaștea

¹ Paul Negulescu, Curs de drept constituțional român ținut la Universitatea din București, 576 p. București 1927.

² Jean François Aubert. *Traité de droit constitutionnel suisse*, vol. II. Éd. Ides et Calendes (sic !). 1967, p. 635.

³ Glen O. Robinson, Ernest Gellhorn, Harold H. Bruff. *The Administrative Process*. St. Paul, Min., West Publishing Co., 1980, citat la p. 27.

limba engleză ? Este inadmisibil să se citeze 30 de constituții străine, dar să se resume la literatura juridică privind o singură constituție, cea franceză ! Cum au aprofundat autorii instituțiile celorlalte 29 de constituții, dacă nu citează nici cel puțin o lucrare de referință ? Numai citind constituțiile traduse la comanda lor *ad usum delphini* ?

Exemplul instituției celebrului *ombudsman*, împrumutat din Constituția Suedeză, demonstrează superficialitatea cu care au tratat autorii elaborarea constituției. Adoptat sub numele de *avocatul poporului*, despre care nu se citează nici o lucrare de specialitate, în textul constituțional nu sunt fixate nici cel puțin structura de basă a instituției și atributele ei. La această obiecție îndreptățită, Mihai Constantinescu a răspuns în ședința din 26 Martie 1991¹ că orice instituție juridică are un statut constituțional, care conține principiile, și un statut legal, statut complet care va fi reglementat printr'o lege organică. Este adevărat că orice instituție are un statut constituțional și un statut legal, dar în "Constituția României 1991" nu există nici un fel de statut constituțional al avocatului poporului², deoarece a spune că misiunea sa este "apărarea drepturilor și a libertăților cetățenilor" înseamnă a nu spune nimic, căci această misiune o are însăși constituția. De aceea, deși în curând se vor împlini trei ani³ de la adoptarea "Constituției României", avocatul poporului nu a încă fost instituit și nici cel puțin proiectul de lege organică privitor la el nu a fost elaborat, ceea ce a atras criticile Consiliului Europei.

Această scurtă prezentare este, de sigur, unilaterală, ea refe-

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a, Adunarea Constituantă, № 8 din 28 Martie 1991.

² Mircea Duțu. "Ombudsman-ul" – o nouă formă fără fond ? Tineretul Liber, Vineri, 5 Aprilie 1991, p. 3.

³ Această afirmație trebuie raportată la data de 10 Decembrie 1994, când această secțiune a fost publicată în № 323/1994 în Lumea Liberă Românească, New-York, sub titlul "Avocatul Poporului – o instituție fantomă". Legea Avocatului Poporului a fost adoptată, după schimbarea puterii, la 13 Martie 1997 și publicată în Monitorul Oficial № 48 de Joi, 20 Martie 1997.

rindu-se exclusiv la sursele proiectului de constituție recunoscute de înșiși autorii ei, sursele nemărturisite vor fi evidențiate pe parcursul comentariului textului constituțional, fiind mai mult recent autohtone.

În concluzie, ignorarea totală a tradiției constituționale românești și împrumutarea unor instituții străine neasimilate în esența lor au avut ca rezultat o operă eclectică și incoerentă, mediocră din punct de vedere juridic.

Secțiunea a II - a Omisiunea unui Preambul

Trecând la analiza propriu-zisă a textului constituțional, o primă deficiență pe care o constatăm este lipsa unui preambul. De sigur, nu toate constituțiile au un preambul, dar în cazul României, care suportase aproape cinci decenii opresiuni diferite, se impuneau, așa cum făcuseră înaintea ei Japonia, Germania și Spania, condamnarea regimului precedent abusiv, afirmarea voinței ca o asemenea dureroasă experiență să nu mai aibă loc și a năzuinței sale de îndeplinire a idealurilor sale naționale, precum și atașamentul față de tradiția democratică a poporului român. Până și Constituția Federației Ruse din 12 Decembrie 1993 are un preambul în acest sens¹. Chiar dacă Adunarea Constituantă ar fi urmat cursul normal al revenirii la un regim constituțional, luând ca punct de plecare Constituțiunea din 29 Martie 1923, tot ar fi fost necesar să i se fi adăugat un asemenea preambul.

O încercare, de altfel timidă, de a se introduce un preambul a fost reprimată în fașă prin respingerea, în ședința din 27 Februarie 1991, a propunerii deputatului Ioan Alexandru ca textul constituțional să înceapă cu “În numele atotputernicului Dumnezeu”². S’a

¹ Конституция Российской Федерации. Принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 года. Москва “Новая Волна”, 1996. p. 3.

² Monitorul Oficial, Partea a II-a, Adunarea Constituantă, №. 2 din 1 Martie 1991.

obiectat că invocarea divinității ține de doctrina originii divine a suveranității, caracteristică pentru regimurile monarhice, și că, o constituție fiind în prezent un act laic, invocarea divinității ar fi desuetă.

Ambele argumente erau nefondate, deoarece invocarea divinității nu a fost nici apanajul constituțiilor monarhice și nici al trecutului.

Elveția nu a cunoscut niciodată forma de guvernământ monarhică, fiind republică de la constituirea Statului, cu șapte secole în urmă, până în prezent, și totuși Constituția Confederației Elvețiene din 29 Mai 1874, în vigoare și astăzi, începe cu cuvintele¹ "Au nom de Dieu Tout-Puissant".

Invocarea divinității nu este nici desuetă, iar exemplul cel mai edificator este Legea Fundamentală pentru Republica Federală Germania din 29 Mai 1949, care începe cu fraza² "Conștient de răspunderea sa înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, [...] poporul german [...]" (Im Bewußtsein seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen, [...] das Deutsche Volk [...]).

Mai mult, aceeași invocație o găsim și într'o constituție de land, ca în Renania de Nord-Westfalia³ : "Răspunzători înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor [...]" (In Verantwortung vor Gott und den Menschen [...]). Iar Germania are tot regim republican și atât constituția federală cât și constituțiile landurilor sunt toate postbelice !

Dar să concedăm că invocarea divinității nu este un element frecvent în constituțiile diferitelor țări, iar lipsa ei nu este o omisiune esențială, ci mai curând regretabilă, ținând seama de prigoana la care au fost supuse sentimentele religioase în timpul regi-

¹ Constitution Fédérale de la Confédération Suisse du 29 Mai 1874. Éditée par la Chancellerie Fédérale, Berne, 1989. 94 p.

² Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Bundeszentrale für politische Bildung – Bonn 1977, p. 19.

³ Verfassung für das Land Nordrhein-Westfalen, Landeszentrale für politische Bildung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf, 1991, p. 25

mului comunist. Afirmarea hotărârii poporului român de a reveni la tradiția democratică a țării și a restabilirii unității acestuia era însă indispensabilă și lipsa acestei afirmări poate fi prejudiciabilă pentru România.

O constituție, pe lângă proclamarea drepturilor omului și organizarea puterilor în Stat, are și unele prevederi relative la caracteristicile statale, care consacra situația de fapt la data adopțării ei, situație care nu poate fi schimbată decât prin revisuirea constituției, și în funcție de această dată sunt și interpretate. În Constituțiunea din 29 Martie 1923 se putea prevedea intangibilitatea frontierelor (art. 2), deoarece la acea dată România se afla între granițele ei firești, dar repetarea în art. 3 (1), a acestei dispozițiuni în “Constituția României 1991”, când Basarabia, Bucovina de Nord, ținutul Herța și Insula Șerpilor sunt în afara granițelor ei, reprezintă o consacrare a situației existente și renunțarea la revendicarea lor¹.

Fără a insista la situația unor țări cu diferende teritoriale mai vechi, care totuși își proclamă suveranitatea asupra unor teritorii care nu sunt cuprinse de multă vreme între granițele lor (Spania pentru Gibraltar, Irlanda pentru Ulster, Argentina pentru insulele Malvine sau, cum le numesc Englezii, Falkland), vom lua ca exemplu țări care, ca și România, au fost ciuntite teritorial în timpul sau ca urmare a celui de-al doilea război mondial : Germania și Coreea.

În preambulul Legii Fundamentale pentru Republica Federală Germania din 29 Mai 1949 se arată că scopul său este “să preserve unitatea sa națională și statală” (seine nationale und staatliche Einheit zu wahren), care “rămâne [...] să se realizeze” (bleibt [...] zu vollenden). Iar în Noiembrie anul acesta s’au

¹ Eleodor Focșeneanu. “Constituția din 1991” și reîntregirea României. Cotidianul, 26 Ianuarie 1994, p. 2.

împlinit cinci ani² de când a fost realizată această unitate preconizată cu patru decenii mai înainte !

În preambulul Constituției Republicii Coreea din 12 Iulie 1948¹ (este vorba, bine înțeles, de partea liberă a peninsulei, Coreea de Sud) stă scris :

“Noi, poporul coreean, [...] hotărîm :

Să consolidăm unitatea națională prin justiție, umanitate și fraternitate.”

Considerând insuficientă această declarație de principiu, Republica Coreea își afirmă suveranitatea asupra întregului teritoriu locuit de coreeni chiar în corpul constituției :

“**Art. 3.**– Teritoriul Republicii Coreea se va compune din peninsula coreeană și insulele adiacente.” (traducerea autorului după textul englez).

Într’o situație identică, cu un moment ideal de reîntregire a teritoriului național chiar în timpul elaborării constituției (puciul eșuat din U. R. S. S. al Armatei Roșii din 19 August 1991), de care nu a știut să profite într’un moment favorabil, cum profitase Germania în 1989, reprezentanții poporului român înscriu, cu o inconștiență condamabilă, în constituția țării inviolabilitatea frontierelor, fără să exprime năzuința spre reîntregire, ceea ce echivalează cu o statornicire definitivă a situației prezente.

Chiar dacă în condițiile actuale, unitatea României, după

² Referirea este la data la care episodul a apărut în Lumea Liberă Românească, New York, № 322 din 3 Decembrie 1994 : De asemenea, Eleodor Focșeneanu. “Constituția din 1991” împotriva întregirii României. Cotidianul de Miercuri, 18 Mai 1994, p. 2.

¹ Printed in *The National Assembly of the Republic of Korea*, published in 1964 by the Secretariat of the National Assembly in Seoul. Supplied by Ministry of Foreign Affairs in July 1965. Ed. (Acestea sunt notele privind publicația *Constitution of the Republic of Korea, July 17, 1948. Amended July 7, 1952, November 29, 1954, June 15, 1960, November 29, 1960 and December 26, 1962* dintr’o culegere de constituții ale lumii, aflată în biblioteca Universității Nanzan din Japonia).

prilejul pierdut, părea la 21 Noiembrie 1991 o simplă expectativă, ea trebuia afirmată cu tărie, cum au făcut-o Germanii și Coreenii. Constituanții români au fost însă lipsiți și de viziunea politică și de sentimentul național al acestora. În timp ce la București se discutau faimoasele teze asupra proiectului de constituție, la Moscova, la 5 Aprilie 1991, șeful provisoriu al Statului Român, Ion Iliescu, semna *Tratatul de colaborare, bună vecinătate și amicitie dintre România și Uniunea Sovietică*, care în articolul 3 prevedea inviolabilitatea frontierelor dintre cele două țări. Și, de sigur, dacă n'ar fi intervenit puciul eșuat din 19 August 1991 de la Moscova, membrii Adunării Constituante, cu o covârșitoare majoritate, aparținând partidului care guverna și semnase tratatul, l-ar fi ratificat cu entuziasm, recunoscând de bună voie ceea ce înainte de regimul comunist nu se recunoscuse cu toată amenințarea cu forța (la 28 Iunie 1940¹ se acceptase o *evacuare*, iar nu o *cedare de teritorii*).

Dar chiar dacă eșecul puciului din fosta U. R. S. S. ne-a scăpat în mod miraculos de consecințele nefaste ale acestui act iresponsabil², proclamarea în “Constituția României 1991” a inviolabilității frontierelor echivalează în dreptul internațional public cu o recunoaștere implicită a cedării impuse și, de aceea, “Constituția României 1991”, din cauza perfidiei unora și a amatorismului altora din cei care au elaborat-o, represintă un obstacol din punct de vedere juridic în calea realizării reîntregirii României.³

¹ Eleodor Focșeneanu. *Tratatul de Pace și Problema Basarabiei și a Bucovinei de Nord. România Liberă de Marți*, 11 Iunie 1966. Reprodus și în *Lumea Liberă Românească*, New York, № 415 din 14 Septembrie 1996.

² Eleodor Focșeneanu. 5 Aprilie 1991 putea fi o zi funestă pentru România. *Cotidianul*, 5 Aprilie 1994, p. 2. Ceea ce a ratat Ion Iliescu a realizat în mod iresponsabil Emil Constantinescu la Constanța la 2 Iunie 1997.

³ Deși am scris pe această temă articolul precitat, ideea nu-mi aparține, ci mi-a fost sugerată de prof. dr. D. Blumenwitz, constituționalist german, care la simpozionul intitulat *Sistemul Parlamentar din România : tradiție și actualitate*, ținut la Snagov între 19–21 Martie 1993 sub egida Fundației Hans Seidel și a P. N. Ț. C. D., partid de care am fost invitat, ne-a întrebant, vădit surprins, *Eleodor Focșeneanu*

Secțiunea a III - a.**Opțiunea pentru Republica Semipresidențială**

Regimurile politice tradiționale sunt regimul prezidențial, instituit în Statele Unite ale Americii, și regimul parlamentar, inspirat din sistemul constituțional britanic, în care șeful Statului, monarh sau președinte, deține un rol pur protocolar. Chiar dacă încă din 1919 apăruse în fapt un regim democratic intermediar, instituit prin *Constituția de la Weimar din 11 August 1919*¹, denumirea de regim semiprezidențial este relativ recentă în terminologia dreptului constituțional, fiind folosită prima oară în 1970 de Maurice Duverger în lucrarea sa *Institutions politiques et Droit constitutionnel*. Termenul a provocat controverse și poate nu s'ar fi încetățenit, dacă președintele Portugaliei Ramalho Eanes (1976–1984) nu l-ar fi folosit frecvent în discursurile sale oficiale.

Regimul semiprezidențial² se caracterizează prin două trăsături distincte cumulative: *prima*, un președinte ales prin sufragiu univesal, care posedă atribuții efective în conducerea Statului, *a doua*, un cabinet, condus de un prim-ministru, care răspunde față de puterea legiuitoare.

Înainte de prăbușirea comunismului în 1989, numai șapte țări îndepliniseră sau îndeplineau aceste două condiții: Finlanda din 1919, Republica de la Weimar între 1919 și 1933, Austria din 1919 până în 1934 și apoi din 1945 până în prezent, Irlanda din 1937, Islanda din 1945, Franța din 1962 și Portugalia din 1976. Un regim politic nu numai recent, dar și rar, și, cu excepția Franței, în țări fără o lungă tradiție liberală parlamentară.

Patru din aceste țări, deși formal îndeplineau cele două con-

dacă am renunțat la Basarabia și Bucovina de Nord, de vreme ce am proclamat inviolabilitatea frontierelor în art 3 din "Constituția României 1991".

¹ Institutul Social Român, *Noua Constituție a României și Nouile Constituții Europene*, Cultura Națională, București, 1922, pp. 429–446 (text în limba franceză).

² Maurice Duverger (Sous la direction de ~). *Les Régimes sémi-présidentiels*. Presses universitaires de France. Paris 1986, 368 p.

dițiuni, în fapt erau republici parlamentare, deoarece președinții lor nu făceau uz de prerogativele ce decurgeau din alegerea lor prin sufragiu universal, exercitând atribuțiuni pur protocolare : Republica de la Weimar, Austria, Islanda și Irlanda. Rămân deci în prezent ca regimuri semiprezidențiale reale doar trei țări : Finlanda, Franța și Portugalia.

Lăsând la o parte Finlanda, în care acest regim are o explicație istorică, reprezentând un compromis între curente monarhist și republican, deoarece, după dobândirea independenței, nici unul din ele nu obținuse o majoritate absolută în Adunarea Constituantă din 1919, celelalte regimuri semi-presidențiale existente în prezent, în Franța și în Portugalia, din care s'au inspirat cel mai mult constituții români din 1991, s'au impus sub influența puternică, dacă nu chiar sub presiunea militarilor. În Franța, constituția actuală este o urmare directă a puciului militar din Algeria din 1 Iunie 1958, iar în Portugalia a insurecției militare din 25 Aprilie 1974, cunoscută sub denumirea "Revoluția Garoafelor Roșii". Spiritul cazon în opoziție cu concepțiile democratice a dus și în aceste cazuri la un compromis, prin preponderența puterii executive cu păstrarea unui parlament diluat.

Alegerea făcută de Comisia Constituțională de a se inspira cu precădere din Constituția celei de-a V-a Republici Franceze era cu totul contraindicată. La 1 Iunie 1958, când s'a inițiat elaborarea unei noi constituții, Franța ajunsese la o situație de criză din cauza excesului de democrație, care o făcuse neguvernabilă (între 1944–1958 se perindaseră 25 de guverne, două pe an), pe când în situația de criză din România la 22 Decembrie 1989 cauza era excesul de autoritarism și stagnarea politică (între 1947–1989 fusese la cârmă aceeași formațiune politică, Partidul Comunist Român). În Franța fusese nevoie de stabilitate, în România era nevoie de schimbare, într'una se impunea o putere executivă eficientă, într'alta o desconcentrare a puterii, care să reflecte un regim democratic real. Chiar actul

instituțional, Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale, opta pentru un regim liberal, astfel încât "Constituția României 1991" a trădat spiritul liberal al actului instituțional.

În situații similare, țări ca Germania, Italia și Spania, după dictaturi de dreapta, sau Ungaria și Cehoslovacia, după dictaturi de stânga, au ales democrația parlamentară.

Modelul francez a fost rău ales și din punct de vedere al situației istorice. Franța a fost de la Revoluția Franceză din 1789 și până la adoptarea Constituției Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958 o țară caracterizată printr'o continuă instabilitate politică, cu multe revoluții, în general sociale, și din această cauză a avut nu mai puțin de cincisprezece constituții în mai puțin de două sute de ani. Dimpotrivă, România, până la al doilea Războiu Mondial, când instabilitatea politică a fost provocată îndeosebi de factori externi, expansiunea și agresivitatea Statelor totalitare și revizioniste, s'a caracterizat, dimpotrivă, prin spirit tradiționalist, continuitate constituțională și stabilitate politică până la perioada loviturilor de Stat, având ca punct de plecare Lovitura de Palat de la 20 Februarie 1938 a regelui Carol al II-lea.

Revoluțiile în principatele române au fost anterioare instaurării regimului constituțional și au avut un caracter național, nu social, iar după așezarea constituțională a României ele au dispărut, cu excepția Răscoalei Țăranilor din 1907, cu caracter parțial etnic parțial social, care *nu* pune în discuție instituțiile Statului, răscoală al cărei semnal a fost receptat de factorii constituționali. De aceea, Constituantul din 1866, mai înțelept, deși Franța contribuise în mare măsură la realizarea Unirii Principatelor Române, nu s'a inspirat totuși din Constituția Franceză din 1852, ci din Constituția Belgiei, constituția unei țări cu o pondere politică mai apropiată de cea a României.

Președintele în "Constituția României 1991" este ales prin sufragiu universal – art. 81 (1), ceea ce îi dă independență față de Parlament. Într'o democrație parlamentară, Președintele este ales de puterea legiuitoare și este răspunzător față de aceasta. Chiar

demiterea Președintelui în această constituție a noastră este supusă aprobării prin referendum – art. 95 (3). Actele Președintelui nefiind supuse controlului reprezentanților Națiunii, se încurajează veleitățile autocrate ale acestuia, răspunderea directă față de popor fiind greu de angajat.

Dacă se analizează atributele Președintelui României, dezvoltate într'un amplu capitol (art. 80 – 100), se regăsesc, doar ușor reelaborate, prerogativele Președintelui Republicii Socialiste România din 21 August 1965.

Fără nici o îndoială, la elaborarea “Constituției României 1991” rolul precumpănitor l-a avut forța politică dominantă, criptocomunismul. Aceasta fusese deprinsă să dețină frâiele puterii și intențiile ei nu corespundeau cu imperativul momentului istoric, instalarea unei democrații reale. De aceea, ea s'a orientat spre Constituția celei de-a V-a Republici Franceze, care îi oferea două avantaje : pe de o parte, fiind constituția unei țări cu vechi tradiții democratice, deși oscilante, alegerea ei îi conferea o aparență de liberalism, la care se adăuga atașamentul Românilor pentru “sora lor mai mare”, iar, pe de altă parte, prioritatea pe care aceasta o dădea puterii executive corespundea întru totul obiectivelor puterii constituite.

Comparând Constituția din 21 August 1965 a Republicii Socialiste România cu Constituția din 4 Octombrie 1958 a Republicii Franceze se constată o stranie coincidență : în cele două constituții, una comunistă și alta democratică, deși autoritară, prerogativele prezidențiale, destul de largi, de altfel, sunt aproximativ aceleași. O explicație ar exista. Constituția R. S. R. din 21 August 1965 fusese adoptată în scurta perioadă de relativă liberalizare din România, când se voia să se creeze o imagine democratică a țării, și nu este exclus să se fi inspirat în această materie chiar din același model, exact pentru aceleași considerente ca și autorii “Constituției României 1991”. Se poate deci susține, cu aceeași îndreptățire, fără riscul unei greșeli grave, că prerogativele președintelui din “Constituția României 1991”

sunt inspirate atât din constituția franceză cât și din ultima constituție comunistă din România.

În privința președintelui, ceea ce a găsit important Comisia Constituțională în Constituția din 4 Octombrie 1958 a Republicii Franceze nu erau atât prerogativele în sine ale președintelui, pe care le cunoșteau din corespondentul ei comunist autohton, cât ceea ce nu se găsea în ultima constituție comunistă a României, dar ieșea în evidență din cea franceză : statutul cu totul special conferit președintelui de această constituție, despre care s'a spus că « a été faite pour et par le Général de Gaulle ». Acest statut al președintelui nici nu cuprindea de altfel prerogative, ci mai mult definea personalitatea șefului Statului francez, care la un moment istoric (pentru a doua oară !) se confundase cu însuși destinul Franței. Practica ideologilor comuniști de a conferi calități inexistente guvernanților găseau în aceste enunțuri posibilitatea de a supradimensiona persoana în criză de prestigiu a șefului provisoriu al Statului român, ridicând la înălțimea generalului de Gaulle o persoană puțin cunoscută, dar care trebuia impusă. Deprinși cu un șef de Stat a cărui personalitate trebuia exacerbată, creând o prăpastie între persoana reală și cea prezentată, nu prerogativele statale reale sau de protocol interesau pe constituentul român, ci acel statut personal privilegiat care îl situa pe președinte deasupra tuturor puterilor în Stat.

Să comparăm articolul 5 din Constituția Franceză cu articolul 80 din "Constituția României 1991" :

- « Le président de la République veille au respect de la Constitution » spune constituentul francez, iar cel român repetă conștiincios "veghează la respectarea Constituției" ;

- Constituția franceză proclamă solemn că « il est le garant de l'indépendance nationale, de l'intégrité du territoire », iar cea română proclamă și ea că "este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării", adăugând referirea la unitate față de unele manifestări de separatism teritorial ;

- mai presus de toate, se spune în Constituția celei de-a V-a

Republicii Franceze că președintele « assure, par un arbitrage, le fonctionnement régulier des pouvoirs publics de l'État », ceea ce constituantul român repetă conștiincios : “Președintele exercită funcția de mediere între puterile Statului”, uitând, ca și constituantul francez, că înlocuise termenul de “putere în Stat” cu “autoritate publică” ;

● De asemenea, președintele poate lua parte când vrea la ședințele Guvernului, cu care ocazie le și presidează – articolul 87 (1).

Acestea nu sunt prerogative, căci implică o responsabilitate generală nedefinită, ci atributele unei personalități harismatice situată deasupra autorităților statale.

Deci, de vreme ce toate puterile Statului sunt supuse medierii președintelui, acesta este mai presus decât oricare din ele, iar, în această situație, el nu mai poate fi desemnat, ca în regimurile parlamentare, de către reprezentanții națiunii, adică de Parlament, o putere supusă medierii lui, ci de națiunea însăși, de la care emană suveranitatea. Se impunea o derogare de la sursa primordială, Constituția Republicii Socialiste România din 21 August 1965, care prevedea în art. 72 că președintele este ales de Marea Adunare Națională, și, recurgerea la cea de-a doua sursă, cea străină. De aceea, art. 81 (1) din “Constituția României 1991” prevede că acesta este ales “prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat”, reproducând dispozițiunile *Legii Franceze din 6 Noiembrie 1962 relativă la Alegerea Președintelui Republicii prin Sufragiu Universal*¹. În consecință, președintele nu răspunde față de nici una din puterile Statului, ci numai în fața poporului, care singur îl poate demite în urma unei proceduri aproape imposibile, prin referendum – art. 95 (2).

În intenția de a lua din cele două surse numai ceea ce întărește poziția președintelui, constituantul român se îndepărtează de modelul său străin, în casurile în care Constituția Republicii

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789, Garnier-Flammarion, 1970, pp. 447.

Franceze supune actele acestuia unei censuri oricât de mici. Astfel, numirea miniștrilor (art. 8, alin. II) și promulgarea legilor (art. 10) de către președinte conform Constituției Franceze trebuie contrasemnate « par le premier ministre et, le cas échéant, par les ministres responsables » (art. 19). Dimpotrivă, art. 99 (2) din "Constituția României 1991" nu include aceste acte importante printre cele care necesită contrasemnătura primului ministru. Cât despre miniștri, aceștia nu sunt chemați niciodată să contrasemneze vreun decret prezidențial, creându-se un fel de tandem *președinte – prim-ministru*, în care primul are monopolul deciziilor, iar secundul obligația executării docile a acestora.

În Franța, a existat mai întâi o personalitate de prestigiu, căreia Constituția celei de-a V-a Republici i-a creat un statut special. În România s'a creat în mod anticipat un astfel de statut unei persoane care abia acum încearca să suie pe prima treaptă a unei ascensiuni politice neașteptate.

În urma adoptării "Constituției României 1991", apare, prin urmare, un al patrulea regim politic hibrid, care are însă un singur susținător : Antonie Iorgovan. Acesta, într'o conferința de presă, acordată de membrii Comisiei Constituționale, după ce afirmă că "ne aflăm în fața uneia dintre cele mai democratice constituții din Europa", a oferit, spune un ziarist¹, o definiție a sistemului politic de la noi :

"un sistem semiprezidențial parlamentar" (sic !).

E drept, însă, că până în prezent nu a găsit nici un adept.

Secțiunea a IV - a

Abandonarea Principiului Separației Puterilor în Stat

După mai mult de patru decenii în care puterea politică fusese concentrată într'un singur organism, Partidul Comunist Român, prin Biroul Politic la început și prin Comitetul

¹ Constituția în așteptarea referendumului. Tineretul Liber № 543 de Marți, 26 Noiembrie 1991, pp. 1 - 3.

Executiv mai târziu (formal numai, căci în fapt puterea era acumulată în mâinile unui singur om, mai întâi Gheorghe Gheorghiu-Dej și apoi Nicolae Ceaușescu), era firesc ca poporul român să dorească o desconcentrare a puterii și să proclame un principiu care să facă imposibilă în viitor o asemenea acumulare a tuturor puterilor în Stat.

De aceea, Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, publicat la 22 Decembrie 1989¹, consacră la pct. 3 principiul :

“3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească.”

Principiul este reluat în primul act normativ emis de noua putere, *Decretul–lege № 2 din 27 Decembrie 1989 privind Constituirea, Organizarea și Funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a Consiliilor Teritoriale ale Frontului Salvării Naționale*², din preambulul căruia cităm :

“Programul Consiliului Frontului Salvării Naționale prevede :

– separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească, [...]”

Însuși *Decretul–lege № 92 din 14 Martie 1990 pentru Alegerea Parlamentului și a Președintelui României*³ subliniază :

“Art. 2.– Guvernarea României se realizează pe baza sistemului democratic pluralist, precum și a separării puterilor legislativă, executivă și judecătorească.”

Subliniem de la început că acest decret-lege este însuși actul legal în baza căruia funcționa Adunarea Constituantă :

¹ Monitorul Oficial № 1 de Vineri, 22 Decembrie 1989.

² Monitorul Oficial № 4 de Miercuri, 27 Decembrie 1989.

³ Monitorul Oficial № 35 de Duminică, 18 Martie 1990.

“Art. 80.– Adunarea Deputaților și Senatul, în ședință comună, se constituie în Adunare Constituantă pentru adoptarea Constituției României.”

Într’o lucrare colectivă publicată de unii membri ai Comisiei Constituționale chiar în timpul lucrărilor Adunării Constituante¹, se afirmă textual :

“Separația puterilor în Stat este una din teoriile de mare rezonanță politică, juridică și filosofică, fundamentată în secolul al XVIII-lea, rod al gândirii unor minți luminate, precum John Locke (1632-1704) și Montesquieu (1689-1775), considerat de altfel părintele teoriei clasice prin lucrarea sa *Spiritul legilor* (1748).”

Și mai departe pe aceeași pagină :

“Această concepție filosofică–juridică, abstractă în aparență, justifică ideologic un scop politic deosebit de concret și practic și anume ponderea guvernanților în ansamblu, *limitându-se unii pe alții.*”

Adunarea Constituantă era obligată în mod incontestabil să respecte principiile unanim admise, consacrate atât în Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale (care avea valoare de act instituțional, act cu caracter constituțional aplicabil pe timpul unei guvernări provisorii), cât și Decretul-lege care o crease și în baza căruia funcționa. În mod cu totul surprinzător, acest principiu, atât de apreciat la început chiar de cei ce aveau să elaboreze constituția, nu mai apare enunțat nici în Tezele pentru elaborarea proiectului de constituție² publicate la 12 Decembrie 1990, nici în însuși Proiectul de Constituție³ depus la 10 Iulie 1991. S’ar putea obiecta că numeroase constituții aplică

¹ Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu și Ion Vida, Noua lege electorală a României, București 1990, p. 10.

² România Liberă din 14 Decembrie 1990, p. 3.

³ Adevărul din 11, 12 și 13 Iulie 1991. Revista “Bursa” № 49 (64) din Iulie 1991. Ediție specială (supliment).

principiul separației puterilor în Stat, fără să îl prevadă în mod expres în textul lor, ceea ce este adevărat, dar nu este cazul “Constituției României 1991”. Autorii proiectului de constituție au înlocuit în mod abusiv principiile enunțate atât în actul instituțional cât și în Decretul-Lege № 92/1990 pentru Alegerea Parlamentului și a Președintelui României, pe baza cărora funcționa Adunarea Constituantă, principii de la care nu se puteau abate, cu propriile principii asimilate în timpul îndoctrinării lor cu socialismul științific¹. Nu este o supoziție sau eventual o deducție trasă din analiza textului constituțional, ci propria lor mărturisire. Astfel, aproape de necrezut, Ion Deleanu, membru expert al Comisiei pentru Redactarea Proiectului de Constituție, declară în mod categoric în timpul desbaterilor, în ședința din 11 Septembrie 1991², a Adunării Constituante :

“Dar nu am înțeles să consacram *expressis verbis* în textul constituțional principiul separației puterilor în Stat, fiindcă în epoca actuală, se dovedește a fi pur și simplu o eroare științifică.

Mai întâi puterea nu este decât *una* și, așa dar, ea nu este divizibilă” (s.a.).

Nu a fost opinia singulară a unui nostalgic al totalitarimului, ci acțiunea deliberată a membrilor acestei Comisii.

Drumul parcurs de membrii Comisiei Constituționale într’un timp atât de scurt de la definirea principiului separației puterilor în Stat ca “una din teoriile de mare rezonanță politică, juridică și filosofică” la catalogarea lui drept “o eroare științifică” demonstrează nu numai imposibilitatea unor doctrinari ai vechiului regim de a asimila un mod de gândire democratic, ci și schimbarea modului de abordare a misiunii încredințate, în mod evident ca urmare a unor influențe politice, în sensul restrângerii

¹ Caracterul marxist al “Constituției României 1991” este demonstrat de Cristian Preda în articolul “Stat social și drepturi sociale”, publicat în revista Sfera Politicii, № 44/1996, pp. 7 – 9.

² Monitorul Oficial, Partea a II-a, Desbateri Parlamentare, Adunarea Constituantă, № 23 din 12 Septembrie 1991.

caracterului liberal al viitoarei legi fundamentale.

Afirmarea indivizibilității puterii susținută de Ion Deleanu nu a fost numai un incident, o diatribă necontrolată a celui ce elogiase *în epoca precedentă* în cursul său universitar organizarea statală socialistă, caracterizată prin unicitatea puterii, concepție de care nu se putea despărți *în epoca actuală*, cum însuși precizează, ci o hotărâre deliberată de abandonare a principiului separației puterilor în Stat și înlocuirea lui cu un principiu mai autoritar, optând pentru concepția gaullistă a autorităților publice, care asigura un rol precumpănitor puterii executive.

Îndepărtarea deliberată de la principiile revoluției este recunoscută, cu o încercare abilă de justificare de Mihai Constantinescu (de asemenea fost membru al Comisiei Constituționale) în articolul *Echilibrul puterilor în regimul constituțional din România*¹. La început, dânsul subliniază ceea ce am susținut și noi mai sus :

“Premisa juridică a constituit-o platforma – program a Revoluției din Decembrie 1989, cât și a legii electorale pe baza căreia a fost aleasă Adunarea Constituantă, potrivit căroră separația puterilor fusese proclamată principiu constituțional.”

Cu singura deosebire că Mihai Constantinescu, tributar terminologiei comuniste, numește *platformă – program* ceea ce noi, în bună tradiție a terminologiei usuale a dreptului constituțional, numim *act instituțional*, până aici avem un limbaj comun până la identitate. Dar, în continuare, fără să ajungă la absurditatea susținută de Ion Deleanu că principiul separației puterilor în Stat ar fi o eroare științifică, Mihai Constantinescu explică, mai nuanțat și mai subtil, dar nu mai puțin insidios, de ce totuși comisia din care făcuse parte s'a abătut de la acest principiu constituțional. Dânsul afirmă că s'a evitat o separație rigidă a puterilor în Stat spre a realiza :

¹ Revista "Dreptul" № 3/1993, p. 3 – 8.

“stabilirea unor relații între autoritățile publice, care să permită colaborarea și controlul lor reciproc în exercițiul funcțiilor și competențelor ce le revin.”

Deci Adunarea Constituantă a ignorat în mod deliberat *premissa juridică* ce trebuia să stea la baza lucrărilor sale și a adoptat *un sistem de relații între autoritățile publice* (totdeauna regimurile totalitare au agreat *sistemele* în locul *principiilor*), sistem astfel reglementat încât prin confuzia competențelor să creeze în fapt o ierarhizare a puterilor în Stat, sau, cum le denumesc membrii Comisiei Constituționale, a autorităților publice.

Dacă Mihai Constantinescu a încercat numai prin nuanțări speculative să explice de ce Comisia Constituțională a violat principiul separației puterilor în Stat, Vasile Geonea¹ (fost vicepreședinte al Comisiei Constituționale) în articolul său *Separația Puterilor în Stat*² atinge, dacă nu depășește chiar, înverșunarea colaboratorului său Ion Deleanu, împotriva acestui principiu democratic. Dânsul începe prin a afirma că problema separației puterilor în Stat a fost una dintre cele mai controversate în Adunarea Constituantă. Afirmația este pur și simplu stupefiantă, de vreme ce acest principiu trebuia să stea în mod indiscutabil la baza lucrărilor constituante, iar nu să facă obiect de controversă. Nimeni altul decât colaboratorul d-sale Mihai Constantinescu îl proclama premisa juridică a elaborării constituției !

În continuare, cu cinism, Vasile Geonea declară :

“Comisia de redactare a proiectului de constituție a abandonat sintagma ‘Puterile în Stat’, înlocuindu-o cu aceea de ‘Autoritățile publice’.”

Iată deci că în mod deliberat Comisia de Redactare a Proiectului de Constituție (numită în continuare prescurtat Comisia

¹ În actele oficiale numele vicepreședintelui apare *Gionea*, dar în această revistă semnează *Geonea*. Noi am folosit, în funcție de trimitere, ambele forme.

² Revista “Parlamentul” № 18 (51)/1993, p. 7.

Constituțională) a abandonat (cu ce drept?) principiul care îi fusese fixat prin acte legale cu putere instituțională, principiu redus de Vasile Geonea la o simplă sintagmă, un mod de exprimare, și l-a înlocuit cu o altă sintagmă? Oare acești domni au crezut că au fost numiți în această comisie spre a discuta, ca la un simpozion, al cărui nivel nu este cazul să-l calificăm, despre actualitatea principiului separației puterilor în Stat?

Să revenim la concepția lui Vasile Geonea despre Stat. După dânsul, principiul separației puterilor în Stat are la basă tradiția, care, fiind un element pur afectiv, trebuie (și aceasta!) abandonată!

Abandonarea tradiției este o afirmație de o gravitate extremă a lui Vasile Geonea, căci tradiția constituie liantul și spiritul unei națiuni, iar nesocotirea ei, în epoca nu prea îndepărtată, a dus la aservirea țării de către Uniunea Sovietică.

În final, d-se conchide:

“Așa dar, este de neconceput ca cele trei puteri egale și independente, prin juxtapunere să constituie o putere statală unică și suverană. De aici, conclusia că la baza teoriei lui Montesquieu stă o contradicție în termeni.”

Vasile Geonea îl desființează pe marele gânditor francez dintr'un condeiu printr'o ciudată argumentație pretins logică: *premisă*, separația puterilor în Stat, este falsă, deoarece nu duce la *conclusia* dorită, o *putere statală unică*, realizând un raționament invers, care pornește de la concludie la premisă. Cu alte cuvinte, defectul acestei teorii, care a revoluționat Europa două secole, este acela că împiedică concentrarea puterilor în Stat, adică instaurarea totalitarismului, exact împotriva a ceea ce se urmărise prin actele revoluționare!

Necesitatea ca pactul fundamental să aibă la basă principiile statornicite prin actul instituțional era atât de evidentă, încât a fost subliniată de însuși Ion Iliescu, șeful provisoriu al Statului la acea

vreme. În ședința comună din 13 Decembrie 1991¹ a celor două camere, d-sa declară că prin elaborarea “Constituției României 1991” s’a consfințit :

“pe plan legislativ și instituțional idealurile Revoluției proclamate în Platforma-program a Consiliului Frontului Salvării Naționale din noaptea de 22 Decembrie 1989.”

De sigur, așa ar fi trebuit să fie, dar suntem nevoiți să observăm, pe lângă terminologia comunistă *platformă-program* în loc de act instituțional, ca și la Mihai Constantinescu, că Ion Iliescu pretinde că s’ar fi consfințit ceea ce înșiși autorii “Constituției României 1991” declară în mod expres că au abandonat. Practica veche a comuniștilor de a susține că s’a garantat ceea ce, dimpotrivă, se încalcă în mod flagrant, Ion Iliescu nu a abandonat-o.

Conclusia este categorică. În ciuda celor susținute de însuși șeful provisoriu al Statului, “Constituția României 1991” a trădat idealurile Revoluției Române din 16-22 Decembrie 1989, deoarece a urmărit, așa cum au recunoscut autorii ei, o nouă concentrare a puterilor Statului pentru a putea menține, ceea ce nu s’a mai recunoscut, vechile structuri.

Cu toată repulsia pe care o avem pentru terminologia sovietică, am putea afirma că membrii Comisiei Constituționale au fost contrarevoluționari !

Inconsecvența argumentărilor de circumstanță ale autorilor “Constituției României 1991” relative la abandonarea principiului separației puterilor în Stat este de-a dreptul desarmantă. În lucrarea colectivă a membrilor Comisiei Constituționale², Ion Vida, în totală contradicție cu opiniile

¹ Monitorul Oficial, Partea a II-a, Adunarea Constituantă № 43 din 14 Decembrie 1991, p. 2.

² Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ion Vida. Constituția României – comentată și adnotată, p. 135.

susținute cu tenacitate de ceilalți trei colegi ai săi, citați mai sus, pleacă de la început de la ideea că :

“miezul gândirii lui Montesquieu este prezent în fiecare articol al legii fundamentale adoptate de Adunarea Constituantă la 21 Noiembrie 1991.”

Lipsa de consecvență este pur și simplu năucitoare, dar, până la urmă, după ce termină cu elogiul gratuit al teoriei lui Montesquieu, nevoit să concilieze opinia sa neconcordantă cu cele exprimate de ceilalți colegi ai săi precizați, recunoaște și d-sa că totuși s'a realizat ca *întreaga construcție constituțională* să permită colaborarea autorităților publice, ceea ce, în fapt, revine la concepția comunistă de ierarhizare a acestora sub pretextul controlului reciproc.

Abătându-se de la acest principiu, Comisia Constituțională înlocuiește termenul de *putere în Stat* cu cel de *autoritate publică*, (Titlul III), inspirat din Constituția Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958¹.

Totuși, în art. 80 (2) se spune că

“Președintele României exercită funcția de mediere între puterile Statului” (s.a.).

ceea ce constituie o inadvertență terminologică.

Însuși termenul de autoritate publică este specific puterii executive, ceea ce indică intenția constituentului de a favoriza această putere. De aceea, spre deosebire de puterile în Stat, care erau în număr de trei, autoritățile publice sunt individualizate în număr de cinci, enumerându-le : Parlamentul (Capitolul I), Președintele României (Capitolul II), Guvernul (Capitolul III), Administrația Publică (Capitolul V) și Autoritatea Judecătorească (Capitolul VI), dându-se însă o inadmisibilă extindere autorității executive. Aceasta apare în Constituție sub forma a trei autorități publice distincte : Președintele, Guvernul și

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789. Gautier-Flammarion, Paris, 1970, pp. 424 – 446.

Administrația Publică, fiecare din ele echivalentă cu fiecare din celelalte două puteri tradiționale, Parlamentul și Puterea Judecătorească.

Așa dar, Comisia Constituțională și, după ea, Adunarea Constituantă, au nesocotit în mod deliberat atât actul primar al revoluției, Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale, cât și toate actele ulterioare ale puterii provisorii, care îl confirmau.

Secțiunea a V - a **Dispersarea Puterii Legiuitoare**

Denumirea Titlului III al “Constituției României 1991” este “Autoritățile publice” spre deosebire de Constituțiunea din 29 Martie 1923, în care el se numea “Despre puterile Statului”. Aceasta nu înseamnă o simplă schimbare de titulatură, ci de concepție, și este rezultatul, așa cum s’a arătat mai sus, abandonării principiului separației puterilor în Stat. Invocând principiul unicității puterii, membrii Comisiei Constituționale făceau confuzie între deținătorul unic al suveranității, poporul, și exercitarea ei prin trei puteri distincte, legislativă, executivă și judecătorească. În realitate, se urmărea concentrarea exercițiului însuși al puterii și se căuta un model, care aparent să dea legitimitate democratică legii fundamentale, dar, în fond, să mențină frâiele puterii în mâinile vechilor structuri. Modelul ideal a fost găsit, așa cum s’a arătat, în *Constituția cele de-a V-a Republici Franceze*, care consacrase predominanța puterii executive asupra celei legislative.

“Constituția României 1991” prevede, pe lângă cele cinci autorități publice enumerate în Titlul III, încă trei : *Curtea Constituțională*, căreia i se consacră întreg Titlul al V-a (pusă de multe ori alături de sau în opoziție cu Curtea Supremă de Justiție), *Avocatul Poporului*, care nu i se alocă decât Capitolul al IV-a din Titlul II, Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale, și *Consiliul Legislativ*, care beneficiază de un singur articol

(art. 79), deși are atribuții mult asemănătoare Curții Constituționale

Constatăm din această profuziune de autorități publice (în număr de opt, față de numai trei puteri în Stat !), în care sunt puse alături organe de decizie cu organe de executare sau numai de avisare sau de interpretare, că în loc să se delimiteze competența celor trei puteri în Stat între instituții publice distincte, ca în vechea noastră Constituțiune, exercițiul suveranității este dispersat între cât mai multe autorități publice, ale căror atribuții de multe ori se întrepătrund, făcând imposibilă stabilirea responsabilităților fiecăreia.

Redactarea "Constituției României 1991" s'a făcut într'un stil pur comunist. Au fost proclamate principii sacre, absolute, care n'ar fi admis nici o excepție, dar s'au prevăzut numeroase derogări sau delegări care sufocă regula.

Să începem cu Capitolul I, Parlamentul, din Titlul III, Autoritățile Publice, al cărui prim articol și paragraf par cea mai ortodoxă aplicare a principiului separației puterilor în Stat, deși fusese abandonat :

"Art. 58 (1).– Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării."

Minunat spus ! O dispoziție identică în fond și foarte asemănătoare ca redactare se găsește, în mod surprinzător, într'una din cele mai democratice constituții din lume, dar care, prin depărtarea geografică și diversitatea de concepție, exclude orice influență. Constituția Japoniei din 4 Noiembrie 1946¹ prevede :

"Art. 41.– Dieta este organul suprem al puterii de Stat și singurul organ legislativ al Statului."

De sigur, este numai o coincidență, care se oprește la simpla formulare a principiului, deoarece în sistemul constituțional al

¹ Constituția Japoniei. Presentare istorică, traducerea textelor din limba japoneză și îngrijirea ediției de Eleodor Focșeneanu. Editura ALL, București, 1997, 74 p.

Japoniei Parlamentul este într'adevăr singurul organ legislativ.

Sursa articolului 58 (1) din "Constituția României 1991" trebuie deci căutată în altă parte. Nu vom găsi nici un text cu un cuprins asemănător în modelul ales de Comisia Constituțională, Constituția celei de-a V-a Republici Franceze, cum ne-am fi așteptat. Excluzând de la început Constituțiunea din 29 Martie 1923, care a fost complet ignorată, un asemenea text nu se găsește nici în celelalte constituții europene menționate în comentariile și adnotările membrilor Comisiei Constituționale. Acest text nu a fost totuși o inovație a acesteia, ci sursa lui trebuie căutată mult mai aproape în timp și în spațiu, fiind autohtonă, și anume chiar ultima constituție comunistă, Constituția din 21 August 1965 a Republicii Socialiste România, din care cităm :

“Articolul 42.– Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de Stat, est unicul organ legiuitor al Republicii Socialiste România.”

Mutatis mutandis, înlocuind vechile denumiri cu cele prezente (Marea Adunare Națională ➤ Parlamentul, organ legiuitor ➤ autoritate legiuitoare), se constată o identitate perfectă între cele două texte. Acest fapt nu se resumă la un simplu împrumut dintr'o constituție într'alta, ci represintă un mod comun de abordare, care străbate de la un capăt la altul cele două constituții : proclamarea absolută dar gratuită a unor principii democratice prin enunțuri generale, care sunt anulate pur și simplu prin reglementări de detaliu.

Este binecunoscut faptul că Marea Adunarea Națională nu era în fapt nici organul suprem al puterii de Stat (articolul 3 din aceeași constituție scotea exercițiul suveranității din sfera puterilor Statului, atribuindu-l unei formațiuni politice, Partidul Comunist Român) și nici unicul organ legiuitor al țării, care în mod formal era Consiliul de Stat. Rolul Marii Adunări Naționale era pur și simplu decorativ, fără nici o putere de decizie, acela de a aproba retroactiv pachetele de decrete, care deveneau legi de multe ori la mult timp după ce fuseseră puse în aplicare.

Ca și articolul 42 din ultima constituție comunistă, "Constituția României 1991" prin articolul 58 (1) proclamă un principiu atât de absolut, încât n'ar fi trebuit să aibă nici o excepție. În realitate, este o propozițiune fără nici o valoare juridică, deoarece este anulată prin alte numeroase texte constituționale, care acordă atribuții legiuitoare, în mod direct sau indirect, și altor autorități publice. Ca să fie eficient, principiul enunțat în acest articol trebuia urmat de interzicerea delegării puterii.

Unele din aceste excepții sunt preluate chiar din Constituția din 4 Octombrie 1958 a Republicii Franceze, dar sunt și inovații ale autorilor "Constituției României 1991". În constituția franceză, care exprima concepția generalului Charles de Gaulle, expusă în celebrul discurs de la Bayeux din 16 Iunie 1946, nu se pretinde însă că Parlamentul ar avea asemenea atribuțiuni supreme. Preluând texte din două constituții total diferite, autorii "Constituției României 1991" nu au avut discernământul necesar pentru a pune de acord dispozițiunile, în mod normal discordante, dintr'o constituție democratică și una comunistă.

Într'adevăr, Constituția Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958 este consecventă în sens negativ, deoarece ea nici nu consacra principiul separației puterilor în Stat și nici nu enunță nicăieri vreo consecință a acestui principiu și, prin urmare, nu poate fi acuzată că îl încalcă, tot așa cum Constituția Japoniei este consecventă în sens pozitiv, deoarece ea consacră și aplică în mod consecvent acest principiu. Două concepții diferite, dar consecvent și corect aplicate.

Dimpotrivă, în "Constituția României 1991", în disprețul dispozițiunilor art. 58 (1), prerogativele legiuitoare ale Parlamentului sunt transferate mai multor autorități publice, dar să începem cu cele transmise Guvernului, transfer care se face pe trei căi : prin angajarea răspunderii Guvernului – art. 113, prin delegare legislativă – art. 114 (1) – (3) și prin competența dată guvernului de a emite ordonanțe de urgență – art. 114 (4).

Angajarea Răspunderii Guvernului. În articolul 113 se prevede că Guvernul își poate angaja răspunderea asupra unui program, a unei declarațiuni de politică generală sau a unui proiect de lege (paragraful 1). În cazul unui proiect de lege, acesta se consideră adoptat (paragraful 3), dacă în termen de trei zile nu se depune o moțiune de censură împotriva Guvernului sau, dacă s'a depus, a fost respinsă (paragraful 2).

Această instituție a fost inspirată din articolul 49 din Constituția Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958, care însă prevede această prerogativă a Guvernului numai pentru programul său ori eventual pentru o declarație de politică generală (alineatul I) sau asupra unei text (alineatul III), spre exemplu un răspuns la o notă a unui guvern străin sau a unei organizații internaționale. Constituantul român a adăugat « și a unui proiect de lege », ceea ce trece această prerogativă guvernamentală din domeniul politic în domeniul legislativ.

Iată deci o modalitate foarte comodă și avantajoasă pentru Guvern de a usurpa prerogativa esențială a Parlamentului, aceea de a legifera : o simplă declarație prin care își angajează răspunderea sustrage un proiect de lege de la procedura constituțională normală de adoptare și acesta poate deveni lege fără dezbateră parlamentară.

Această procedură are toate avantajele pentru Guvern și toate dezavantajele pentru Parlament. Dacă nu se depune o moțiune de censură, Parlamentul desertează în mod docil de la principala sa rațiune de a fi – legiferarea. Dacă se depune o moțiune de censură, responsabilitatea crizei politice se transferă de la Guvern, care a provocat-o, la Parlament, care n'a evitat-o.

În același timp, angajarea responsabilității de către Guvern inversează procedura constituțională de adoptare a legilor. Articolul 74 prevede că legile organice se adoptă cu votul majorității fiecărei camere (paragraful 1), iar legile ordinare cu votul majorității parlamentarilor prezenți, dacă *quorum*-ul este îndeplinit (paragraful 2). În cazul angajării răspunderii Guvernului,

nu proiectul de lege se supune Parlamentului pentru a fi adoptat, urmând să obțină majoritatea calificată sau simplă menționate mai sus, ci moțiunea de cenzură, care, pentru a fi admisă, trebuie să obțină votul majorității calificate a Parlamentului. Deci, dacă moțiunea de cenzură nu obține această majoritate calificată, proiectul de lege este adoptat, indiferent de numărul celor ce au votat *contra* moțiunii de cenzură și implicit *pentru* proiect, chiar dacă acesta este nesemnificativ.

Să exemplificăm. Majoritatea necesară pentru a trece o moțiune de cenzură este de 257 de voturi ($512 : 2 = 256$, la care se adaugă unu !). Deci, dacă întrunește numai 256 de voturi, moțiunea de cenzură cade și proiectul de lege se consideră adoptat. Cum aceste 256 de voturi trebuie considerate voturi *contra* proiectului de lege, în procedura normală acesta ar fi căzut, deoarece, considerând prin imposibil că prezența ar fi fost de 100 % și chiar dacă toți ceilalți parlamentari, adică tot 256, ar fi votat *pentru* proiectul de lege, el nu ar fi avut majoritatea, care era de 257. Dar cum prezența tuturor parlamentarilor este o ipoteză într'adevăr imposibilă, să presupunem o prezență bună a parlamentarilor, de 450 (rar întâlnită). În acest cas, dacă tot 256 de parlamentari votează *pentru* moțiunea de cenzură, deci *împotriva* proiectului de lege (în această situație o majoritate calificată !), chiar dacă, în ipoteza cea mai favorabilă pentru guvern, toți ceilalți (adică 194 de deputați : $450 - 256$) au votat *contra* moțiunii de cenzură, deci în favoarea proiectului de lege, acesta va fi totuși adoptat, deși proiectul de lege a obținut numai o minoritate nesemnificativă. Prin urmare, dacă s'ar fi respectat procedura constituțională normală, proiectul de lege ar fi fost respins. Prin simpla sa declarație de angajare a răspunderii, Guvernul a inversat procedura de legiferare, determinând adoptarea unei legi prin votul unei minorități, impunând o lege respinsă de majoritatea parlamentarilor. Ceea este și mai grav este faptul că, deși această manevră se numește *angajarea*

răspunderii, nu se prevede nici o consecință în cas de insucces sau ineficacitate a legii.

Delegarea Legislativă. O altă modalitate prin care Guvernul obține dreptul de a adopta legi este delegarea legislativă, luată tot din Constituția Franceză. Principiul constituțional tradițional și predominant este interzicerea transmiterii unei puteri primite de la popor prin mandatul parlamentar : *Delegata potestas non delegatur*. Principiul este general, dar une ori este inclus în mod expres în unele legi fundamentale, ca în Constituția din 27 Octombrie 1946 a Republicii Franceze (cea de-a IV-a) :

« **Article 13.**– L’Assemblée nationale vote seule la loi. Elle ne peut déléguer ce droit. »

Dar generalul Charles de Gaulle, adept al predominanței executivului asupra legislativului, a îndrumat personal elaborarea Constituției celei de-a V-a Republici Franceze și a impus limitarea prerogativelor Parlamentului în favoarea Guvernului, prin violarea principiului interzicerii delegării unei puteri delegate. În articolul 38 al Constituției din 4 Octombrie 1958 se prevede că Guvernul poate obține autorisarea de la Parlament de a lua pe cale de ordonanțe măsuri care sunt de domeniul legii, pe un termen limitat și în probleme determinate, sub rezerva aprobării ulterioare a Parlamentului.

Bine înțeles, această delegare legislativă represintă o gravă atingere a competenței Parlamentului, dar Comisia Constituțională a Adunării Constituante a României, orientată spre realizarea unicității puterii chiar în exercițiul său, a preluat imediat această sporire a prerogativelor executivului, care a fost înscrisă în articolul 114. Dar, spre deosebire de textul francez, care prevede obligativitatea aprobării ulterioare a Parlamentului, în “Constituția României 1991” aceasta este necesară numai dacă este prevăzută în mod expres de legea de abilitare (paragraful 3). Aceasta înseamnă că, dacă Parlamentul neglijează să stabilească un asemenea termen (sau se poate chiar ca majoritatea

parlamentară, de convență cu Guvernul, să nu-l fixeze în mod deliberat), Guvernul are, pe o anumită perioadă și într'un anumit domeniu, competență absolută de legiferare fără nici un control parlamentar.

Dacă Guvernul are la dispoziție aceste două modalități, prevăzute chiar în textul constituțional, de a usurpa prerogativa legislativă a Parlamentului, minunatul principiu democratic înscris în art. 58 (1) din "Constituția României 1991", în sensul că Parlamentul este "unica autoritate legiuitoare a țării", nu este, de altfel ca și sursa sa, decât un slogan propagandistic, iar nicidecum un principiu constituțional.

Derogările de mai sus de la principiile constituționale nu sunt simple speculațiuni teoretice, în sensul că Guvernul ar putea ipotetic să profite de aceste carențe în casuri impuse de o situație politică excepțională, ci ele represintă, mai ales în privința delegării legislative, o practică curentă în politica guvernamentală. Consecința este foarte gravă. Prin reglementarea deficitară a acestui transfer de competență, Guvernul exercită prerogative legislative fără nici un control din partea Parlamentului, ceea ce duce la un adevărat haos legislativ.

În primul rând, în "Constituția României 1991", spre deosebire de modelul francez, așa cum s'a arătat mai sus, ordonanțele emise de Guvern prin delegare legislativă nu sunt supuse în mod obligatoriu aprobării Parlamentului, ci numai dacă legea de abilitare o prevede în mod expres – articolul 114 (3). Deci, în principiu, activitatea legislativă a Guvernului este independentă și numai excepțional Parlamentul își rezervă dreptul de control dacă Guvernul nu a depășit delegarea.

În al doilea rând, "Constituția României 1991" nu impune aprobarea obligatorie de către Parlament a ordonanțelor guvernamentale nici chiar atunci când legea de reabilitare o cere în mod expres, pentru că textul prevede numai obligația Guvernului de a depune ordonanțele emise spre aprobare în termenul fixat de Parlament, dar nu și condiția de a obține aprobarea.

În consecință, aprobarea ordonanțelor de către Parlament apare ca facultativă și lipsa aprobării nu are nici o influență asupra ordonanțelor guvernamentale. Exemple de ordonanțe guvernamentale aplicate fără să fi obținut aprobarea Parlamentului, chiar și în cazul în care aceasta era impusă, sunt numeroase, iar cele de depășire a delegării date sunt și mai numeroase.

Ordonanțele de Urgență. Autorii “Constituției României 1991” au introdus și posibilitatea ca Guvernul să poată să se erijeze singur în organ legislativ, fără nici o abilitare prealabilă a Parlamentului, prin emiterea ordonanțelor de urgență care, conform articolului 114 (4), intră în vigoare de la data depunerii lor la Parlament spre aprobare.

Această instituție, care în regimurile totalitare poartă numele de *decrete-legi*, nu se găsește în modelul luat, Constituția Franceză, ci a fost împrumutat din Constituția Republicii Italiene din 27 Decembrie 1947 (art. 77, alineatele II și III) și din Constituția Spaniei din 27 Decembrie 1978 (art. 86, în care sunt numite expres *decrete-legi*), dar eliminând condițiile restrictive impuse de acestea.

Aici abuzul este în floare ! Cum se va vedea în capitolul respectiv, în România sub regimul “Constituției României 1991”, toate guvernele, inclusiv cele ai cărui membri votaseră împotriva ei, vor emite mai multe ordonanțe de urgență decât legile votate de Parlament. Și ca abuzul să fi complet, la ordonanțele de urgență nu se prevede restricția privitoare la legile organice ! Deci Guvernul își poate aroga singur mai mari prerogative decât îi poate delega puterea legiuitoare !

Secțiunea a VI – a **Competența Interpretării Legilor**

În secțiunea precedentă, am analizat casurile în care Guvernul poate, prin diverse proceduri, să se substituie Parlamentului și să adopte legi, fără a mai fi votate de puterea legiuitoare. Cele trei

modalități de usurpare a prerogativelor Parlamentului, angajarea răspunderii Guvernului, delegarea legislativă și dreptul Guvernului de a emite ordonanțe de urgență, nu sunt însă singurele cazuri în care se derogă de la principiul enunțat în articolul 58 (1) că "Parlamentul este [...] unica autoritate legiuitoare a țării". Mai există o situație în care un întreg domeniu legislativ este scos din competența corpurilor legiuitoare și dat în competența altei autorități publice. Aceasta nu mai este însă prevăzută, ca celelalte trei, în mod expres în "Constituția României 1991", ci se desvăluie numai după o analiză aprofundată a textului constituțional și a unor legi organice. Este vorba de interpretarea legilor.

Interpretarea legilor are o importanță deosebită pentru aplicarea lor, mai ales dacă legile sunt redactate incorect sau lacunar. Nu de multe ori, sub pretextul interpretării legii, se adaugă la lege sau, abătându-se de la spiritul ei, se săvârșește chiar o violare a legii, așa cum s'a întâmplat cu Legea din 18 Decembrie 1911¹ chiar într'un regim cu adevărat democratic, violare sancționată prompt de o putere judecătorească autentică.

Așa cum am arătat în subsecțiunea precedentă, cele mai generoase enunțuri din "Constituția României 1991" pot fi anihilate prin reglementări de detaliu. În cazul legilor interpretative s'a recurs la o altă metodă prin care constituentul din 1990–1991 a usurpat prerogativele Parlamentului : o lacună deliberată într'un text constituțional a fost completată ulterior prin legi organice.

Iată o dispozițiune din "Constituția României 1991" care poate părea foarte atrăgătoare :

"Art. 15 (2).– Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai blânde."

În acest articol sunt enunțate două principii foarte democratice : neretroactivitatea legii în general și aplicarea imediată a legii penale mai blânde, *mitior lex*, în special.

¹ Vezi *ultra*, pp. 70-72.

Neretroactivitatea legilor, în deosebi, este un principiu atât de democratic și de împământenit, încât se găsește consacrat în însăși Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului din 26 August 1789¹, în articolul 8 :

« [...] nul ne peut être puni qu'en vertu d'une loi établie et promulguée antérieurement au délit, et légalement appliquée ».

Dar pentru juristul avizat aceste frumoase enunțuri ridică două nedumeriri : *prima*, de ce a fost nevoie ca acest principiu constituțional, unanim recunoscut, să fie înscris în mod expres în constituție, iar, *a doua*, de ce sunt omise din enunțarea excepțiilor legile interpretative, a căror retroactivitate este de asemenea unanim recunoscută.

În Constituțiunea din 29 Martie 1923, principiul neretroactivității legilor nici nu era înscris, deoarece această Constituțiune nu menționa principiile constituționale generale decât dacă era strict necesar și se ocupa mai mult de modalitățile practice de aplicare a lor. Ea stabilește numai că legea este “îndatoritoare decât după ce se publică în chipul hotărât de lege” (art. 38), determinând astfel momentul în care legea intră în vigoare în mod concret, fără să enunțe un principiu abstract.

Dispozițiunea din art. 15 (1) din “Constituția României 1991” pare inexplicabilă și pentru că acest principiu era înscris în legislația română încă de la 1 Decembrie 1865, dată la care a intrat în vigoare Codul Civil, care începe astfel :

“**Art. 1.**– Legea dispune numai pentru viitor ; ea nu are caracter retroactiv.”

Se știe că în materie legislativă, Codul Civil constituie dreptul comun : tot ce se prevede în el este de aplicațiune generală, dacă nu se derogă în mod expres printr’o lege specială. Codul Civil are un “Titlu preliminar”, compus numai din cinci articole, care este denumit semnificativ “Despre Efectele și

¹ Les constitutions de la France depuis 1789. Paris, Garnier-Flammarion, 1970, p. 34.

Aplicarea Legilor în Genere" și cuprinde principii constituționale, căci ordinea constituțională a unei țări, deși are la basă o lege fundamentală, poate să rezulte și din unele dispoziții generale din dreptul comun anterior, care sunt în concordanță cu spiritul constituțional. De aceea, Constituțiunea din 29 Martie 1923 nu prevedea principiul neretroactivității legilor, deoarece era înscris în mod expres într' o lege anterioară de aplicațiune generală.

A doua nedumerire este aceea a omisiunii legilor interpretative din categoria legilor retroactive. A presupune o omisiune involuntară sau chiar ignoranță este greu de admis, căci, deși membrii Comisiei Constituționale demonstrează de multe ori ignoranța unor principii democratice sau chiar a unor noțiuni juridice fundamentale, în cazul de față o asemenea scusă, de sigur condamnabilă, era exclusă, fiind vorba de niște principii juridice elementare.

Se impune de la sine a suspecta o intenție ascunsă, dar "Constituția României 1991" însăși nu părea să ofere explicația acestei omisiuni bizare. Urmărind însă legile organice care au apărut pe baza și în urma acestei constituții, vom găsi răspuns nedumeririlor pe care le provoacă enigmaticul articol 15 (2) : prin acest enunț, atât inutil cât și lacunar, se urmărea trecerea unor acte publice *din domeniul legal în domeniul administrativ sau judiciar*, spre a se răpi Parlamentului prerogativa de a interpreta legile.

Astfel, *Legea № 47 privind Organizarea și Funcționarea Curții Constituționale*¹, adoptată chiar de Parlamentul care a elaborat "Constituția României 1991", are următoarea prevedere :

"Art. 26 (2).– În procesele penale, decizia prevăzută în alin. (1) *constituie temei legal pentru rejudecarea cauzelor* în care condamnarea s'a pronunțat pe baza prevederilor legale declarate neconstituționale." (s.a.).

Deci Curtea Constituțională, sub pretextul judecării constituționalității legilor, emite dispozițiuni cu temei legal interpretativ,

¹ Monitorul Oficial № 101 de Vineri, 22 Mai 1992.

de aplicațiune generală, care se aplică *retroactiv* și la cauzele judecate. Această dispozițiune contravine atât articolului 145 (2) din “Constituția României 1991”, care prevede că “Decisiile Curții Constituționale sunt obligatorii și au putere numai pentru viitor” (nu e prima oară când membrii Comisiei Constituționale nu pun de acord textele pe care ei înșiși le elaborează), dar și articolului 4 din Codul Civil, text în fond cu conținut constituțional, reprezentând o aplicație a principiului separației puterilor în Stat :

“**Art. 4.**– Este oprit judecătorului de a se pronunța, în hotărârile ce dă, pe cale de dispoziții generale și reglementare, asupra cauzelor ce-i sunt supuse.”

Principiul fusese consacrat în Constituțiunea din 29 Martie 1923, care prevedea în articolul 103, a doua parte din primul alineat :

“[...] Judecata asupra inconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat.”

Sub imperiul acestei Constituțiuni, Curtea de Casație și Justiție, în Secțiuni Unite, constata numai neconstituționalitatea unei legi, ceea ce reprezenta un semnal pentru corpurile legiuitoare să pună de acord legea ordinară declarată neconstituțională cu legea fundamentală, prerogativă care nu le era știrbită prin declararea neconstituționalității unei legi, deoarece se referea numai la cazul *special* și nu avea un caracter *general*, fiind o corectă aplicare a articolului 4 din Codul Civil, în vigoare anterior Constituțiunii (și astăzi încă !), de la 1865, și a separației puterilor în Stat.

Deci, presupunerea făcută mai sus se confirmă : introducerea inutilă în articolului 15 (2) în “Constituția României 1991” a unui principiu incontestabil și existent în legislația română de drept comun a urmărit ca, prin omisiunea lor de la excepțiile principiului neretroactivității legilor, să scoată legile interpretative din domeniul legal al puterii și să-l treacă parte în competența Curții Constituționale, cum s’a văzut mai sus, parte în competența Curții Supreme de Justiție, probabil pentru a

preîntâmpina protestul firesc al acesteia, cum vom vedea la analiza aplicării "Constituției României 1991".

"Constituția României 1991" și legile organice care o completează se bazează deci pe o concepție retrogradă, o revenire la o perioadă de inspirație exclusivă a legislației românești din legislația sovietică, perioadă depășită de înșiși comuniștii români, prin restituirea competenței de interpretare a legilor către cei care le adoptau (Vezi *ultra* pp. 209). Cei care au învățat ei înșiși și au predat și altora cele mai aberante concepții legislative sunt incapabili să se desprindă de obiceiul înveterat de a imita modelul impus de Moscova.

Cât privește *Constituțiunea din 29 Martie 1923*, aceasta este categorică :

"Art. 36.– Interpretarea legilor cu drept de autoritate se face numai de puterea legiuitoare."

Am insistat asupra acestei chestiuni, aparent simplă din punct de vedere juridic, spre a demonstra că juriștii puterii postrevoluționare, dacă sunt incapabili să-și însușească spiritul democrat constituțional, au, în schimb, o abilitate extraordinară, exersată timp de decenii, de răstălmăcire a legilor în folosul intereselor politice. Deci, constatând ignoranța lor în materie constituțională, nu trebuie să subapreciem profesionalismul lor în materie de manevrare a legislației. Și, dacă în opera lor legislativă observăm o omisiune sau o neconcordanță, să ne gândim la vechea expresie marxistă că "nimic nu este întâmplător"¹.

¹ Peste câțiva ani prerogativele Curții Constituționale au fost reduse prin Legea № 158/1997 (Monitorul Oficial № 170 de Sâmbătă, 25 Iulie 1997), dar aveau să fie treptat sporite din nou prin diverse legi și prin revisuire.

CAPITOLUL VI

Drepturile Omului în "Constituția României 1991"

Secțiunea I - a

Garantarea Drepturilor Omului

Titul I, Principii Generale (articolele 1–14), și Titlul II, Drepturile, Limitările și Îndatoriile Fundamentale (articolele 15–57), pot constitui un domeniu de analiză aprofundată într'un tratat de drept constituțional, dar comentariile noastre asupra "Constituției României 1991" au un caracter mai puțin teoretic și mai mult practic, cu scopul de a evidenția consecințele juridice ale acestei legi fundamentale și eficacitatea sau ineficacitatea ei în viața politică a României, și, de aceea, vom evita considerațiunile teoretice și principiale.

De altfel, în privința enunțării drepturilor omului, constituțiile Statelor nu se deosebesc esențial, deoarece majoritatea au acceptat Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 Decembrie 1948 și au ratificat atât Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, cât și Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale, ambele din 11 Decembrie 1966. În plus, România, ca țară europeană, viza la data elaborării constituției să intre în Consiliul Europei, ceea ce s'a și întâmplat între timp, și trebuia prin urmare să se inspire și din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 4 Noiembrie 1950.

Prin aderarea majorității Statelor la aceste convenții multilaterale, problema drepturilor omului tinde să treacă din domeniul dreptului intern, constituțional, în acela al dreptului extern, internațional public. Există chiar constituții care nici nu mai includ în cuprinsul lor proclamarea drepturilor omului, cum sunt de exemplu, ultimele două constituții franceze, Constituția celei

de-a IV-a Republici Franceze din 27 Octombrie 1946 și Constituția celei de-a V-a Republici Franceze din 4 Octombrie 1958, care se limitează să facă trimitere la Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului din 26 August 1789.

Lăsând la o parte principiile generale dezvoltate în Titlul I, care se pretează mai mult unei analize politice decât juridice, trecem direct la Titlul II, privitor la "Drepturile și Libertățile Omului", constatând că, luate ca declarații solemne, ele se încadrează în standardele internaționale. Reservându-ne dreptul de a discuta la locul potrivit modalitatea în care organizarea autorităților publice le garantează, ne vom limita în această secțiune să semnalăm anumite curențe, care pun sub semnul întrebării eficacitatea enunțurilor teoretice atât de frumoase.

De la prima lectură a acestui titlu frapează trimiterile frecvente la legile ordinare sau organice (de altfel, legea organică este o specie nou creată a legii ordinare) privind exercitarea drepturilor proclamate solemn. Această creează posibilitatea ca prin lege ordinară să se îngreuească ceea ce se permite prin constituție. De sigur, o constituție nu poate acoperi toate modalitățile de exercitare a unui drept și o lege ordinară poate completa constituția, dar trimiterea exagerată la aceste legi pentru a umple prea multe lacune constituționale, generează o confuzie între domeniul constituțional și domeniul pur legal al exercitării unui drept, atâta timp cât nu se precizează exact limitele competenței de aplicare a legii ordinare.

Aceasta ca observație generală, dar une ori se întâmplă și mai rău : domeniul constituțional al exercitării unui drept este complet anihilat prin pasarea reglementării exercitării unui drept constituțional în întregime legii ordinare. Astfel, articolul 41 (1) are următorul cuprins :

"Art. 41 (1).– Dreptul de proprietate, precum și creanțele asupra Statului sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite prin lege."

A doua propoziție a acestui alineat anulează pur și simplu pe

prima, de vreme ce se dă în competența legii ordinare atât definiția dreptului (conținutul) cât și modalitățile de exercitare a lui (limitele), sau, în logică pură, ambele elemente esențiale ale noțiunii, *conținutul* și *sfera* (extensiunea) sunt determinate de legea ordinară.

Un alt exemplu. Dacă dreptul de liberă circulație este garantat prin prima propoziție a articolului 25 (1), adăugarea unei a doua propozițiuni, care are cuprinsul “Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept”, înseamnă că legiuitorul ordinar îl poate îngreuna fără nici o limită, chiar până la anularea lui prin condiții anevoioase sau chiar imposibil de îndeplinit, de vreme ce proclamarea dreptului are statut constituțional, dar exercitarea lui statut exclusiv legal.

Legea constituțională este superfluă, dacă nu impune ea însăși nici o limită legiuitorului ordinar, ci îi dă în competență deplină nu numai reglementarea exclusivă a exercitării dreptului prevăzut de constituție, dar une ori chiar și definirea sa.

Alte ori prin constituție sunt interzise în mod formal unele abuzuri, dar se lasă loc pentru altele. Articolul 23 (2) prevede că “Percheșiția, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege”, dispoziție care ar putea fi interpretată ca cele de mai sus. Deși același articol, în paragrafele (3) – (7) impune anumite obligații organului represiv, ceea ce ar trebui să constituie tot atâtea garanții procedurale, cazurile în care percheșiția, reținerea și arestarea sunt permise, în lipsa oricărei prevederi, rămân în continuare să fie stabilite de legiuitorul ordinar fără nici o opreliște.

Expresii frecvente ca “se stabilesc prin lege”, “potrivit legii”, “prin lege organică”, “în condițiile legii”, “se poate deroga prin lege”, etc. pot duce la abuzuri, dacă nu chiar la anularea dreptului în sine, atât timp cât nu se delimitează sfera constituțională a reglementării unui drept, de la care să nu se poată deroga prin

lege, de sfera legală a reglementării exercitării lui, care să cadă în competența legiuitorului ordinar.

Am dat numai trei exemple, dar sunt multe alte cazuri în care trimiterea la legea ordinară, în lipsa unei delimitări precise a competenței legiuitorului ordinar, poate îngreuna până la desființare exercitarea unui drept. În general, "Constituția României 1991" abundă în declarații solemne, uneori bombastice, în loc să definească conținutul dreptului în sine și limitele exercitării lui și să lase legiuitorului ordinar numai reglementări de amănunt.

Uneori frazele au un caracter grandilocvent, lipsite de orice conținut, chiar în contradicție cu spiritul constituției. Când s'a respins amendamentul privind invocarea divinității – "În numele Atotputernicului Dumnezeu", s'a invocat argumentul că legea fundamentală este un document *laic*. Cu toate acestea, articolul 50 (1) are următorul cuprins :

"Fidelitatea față de țară este sacră."

Această calificare și-ar fi găsit rostul, dacă s'ar fi acceptat invocarea divinității, dar în lipsa acesteia, în cadrul unei constituții *laice*, textul este lipsit de orice rațiune, căci ce alt sens poate avea cuvântul *sacră*, decât credința în Dumnezeu ca garanție a respectării acestei îndatoriri ?

Vom face o excepție de la această abordare de o manieră generală a drepturilor omului în "Constituția României 1991", pentru a sublinia o importantă omisiune relevată chiar de un membru al Comisiei Constituționale. În lucrarea colectivă a membrilor experți ai acestei comisii, Constituția României – comentată și adnotată, Ioan Muraru face următoarea remarcă (p. 78).

"Față de art. 25 din Constituția română din anul 1923, Constituția actuală nu interzice și suspendarea publicațiilor."

Observația este corectă, dar cinismul cu care chiar unul din autorii proiectului de constituție remarcă o omisiune esențială, de

care și el este responsabil, nu sună a *autocritică*, ci mai degrabă a *avertisment*. Deci, aviz presei !

Une ori sunt prescrise în legea fundamentală unele interdicții, aparent temeinice, dar formularea lor în termeni generali permite o interpretare extensivă a ceea ce ar trebui să fie o excepție, care este din principiu de strictă interpretare. Astfel, articolul 30 (7) are următorul cuprins :

“Sunt interzise de lege defăimarea țării și națiunii, îndemnul la războiul de agresiune, la ură rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.”

De sigur, astfel de manifestări pot căpăta aspecte condamnabile și chiar prejudiciabile pentru societate și Stat, dar prin generalitatea formulării lor, în care nu se face deosebire între opinie și act (făcând abstracție de absurditatea redactării, care trimite la lege, deși ele sunt interzise prin însăși constituția !), devin noțiuni interpretabile, creând posibilitatea aplicării discreționare a acestor interdicții : guvernării care, confundându-se cu țara, sunt preocupați la cel mai înalt nivel de imaginea lor în străinătate, pot interpreta o critică adusă guvernării lor ca o defăimare a țării și a națiunii. Deci generalitatea acestor noțiuni vagi, care limitează drepturile omului, oferă celor de la putere posibilitatea de a folosi aceste restricții în mod discreționar în scopuri politice.

Articolul 49 din “Constituția României 1991” prevede cașurile în care, din motive de forță majoră, exercițiul unor drepturi sau libertăți poate fi restrâns.

Bine înțeles, limitarea în sine poate fi justificată de necesitatea prevenirii sau evitării unei calamități ori a unui prejudiciu grav sau chiar a menținerii ordinii publice, dar, în lipsa reglementării unei proceduri concomitente sau imediat subsecvente casului de forță majoră, lasă la discreția organelor publice interpretarea unor asemenea cauze, fără posibilitatea unui control cetățenesc.

Chiar dacă se poate obiecta că nu s'a făcut până în prezent us de asemenea subterfugii, această posibilitate rămâne deschisă, iar o constituție este o lege de perspectivă care trebuie să prevină orice tentativă de înfrângere a drepturilor omului.

Secțiunea a II - a

Reglementarea Confuză a Dreptului de Proprietate

Proprietatea privată este tratată în primul rând chiar la locul ei, sub Titlul II, la Capitolul II, Drepturile și Libertățile Fundamentale, în articolul 41, intitulat Protecția Proprietății Private, dar și sub Titlul IV, Economia și Finanțele Publice, peste care am fi trecut poate mai departe, dacă nu ne-ar fi atras atenția acest intrus, *Proprietatea*, sub art. 135.

De ce mai era nevoie de un articol 135, având șase paragrafe, după ce despre proprietate se vorbise la locul ei, în articolul 41, care avea și el nu mai puțin de opt paragrafe ? Și mai ales, ce căuta un articol despre proprietate, o noțiune abstractă juridică, într'un titlu tratând despre economie și finanțele publice, termeni care se referă la niște operațiuni concrete de cu totul altă natură ?

Modelul francez nici nu are un asemenea titlu, iar Constituțiunea din 29 Martie 1923 avea Titlul IV, *Despre Finanțe* (fără economie !), care trata despre impozite, veniturile și cheltuielile Statului și Curtea de Conturi. Economia și proprietatea nu aveau ce căuta la acest titlu. Este poate domeniul în care autorii proiectului de constituție s'au dovedit tributari în cel mai înalt grad formației lor ideologice, după care economia este element al infrastructurii iar dreptul al suprastructurii.

În articolul 134, primul din acest capitol, în paragraful (1) se spune foarte clar că "economia României este o economie de piață", dar în paragraful (2) se arată că "Statul trebuie să asigure ..." și urmează apoi enumerarea de la literele a) la f) a măsurilor eficiente ale acestuia de dirijare a economiei. Deci economie de piață dirijată !

Articolul 135 cuprinde, sub titulatura *Proprietatea*, alte dispozițiuni inutile, aberante sau dirijiste.

Dacă în articolul 41 (1) se prevedea că “dreptul de proprietate privată este garantat”, în articolul 135 (1) se spune că “Statul ocrotește proprietatea”, reducând o obligație fermă la o simplă favoare. Și, pentru ca lucrurile să fie clare, la paragraful 6) se prevede că “proprietatea privată este, în condițiile legii, inviolabilă”, ceea ce înseamnă că statutul proprietății private este sustras scutului constituțional, pasat legiuitorului ordinar și, deci, supus vicisitudinilor oportunității politice.

Secțiunea a III - a Interzicerea Privatizării

Reglementarea confuză a dreptului de proprietate atinge absurdul în paragraful următor al articolului 135, care clasifică proprietatea :

“(2) Proprietatea este publică sau privată.”

Tertium non datur !

Paragraful (5) al aceluiași articol, pur și simplu stupefiant, îl redăm în întregime :

“(5) Bunurile proprietate de Stat sunt inalienabile. În condițiile legii, ele pot fi date în administrația regiilor autonome ori instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate.”

Suntem în plină legislație comunistă !

Înainte de Revoluția Română din 16–22 Decembrie 1989, ceea ce nu era proprietate personală (termenul comunist pentru proprietate privată) era proprietate socialistă, care se clasifică în¹ :

“proprietate de Stat asupra bunurilor aparținând întregului popor”

sau

¹ Dicționar de drept constituțional și administrativ, București 1978, p. 236.

“proprietate cooperatistă, asupra bunurilor aparținând fiecărei organizații cooperatiste”.

Dispărând termenii de proprietate socialistă și de proprietate cooperatistă, rezultă că, în concepția “Constituției României 1991”, proprietatea de Stat a devenit proprietate publică (termen impropriu, conținând o *contradictio in terminis*), iar proprietatea cooperatistă a devenit proprietate privată :

“Art. 135 (3).– Proprietatea publică aparține Statului sau unităților administrative teritoriale.”

Prin urmare, întreprinderile de orice fel, industriale, comerciale sau financiare, etc., care constituiau înainte proprietate de Stat au devenit proprietate publică.

Nu poate fi nici o controversă, nici o altă interpretare nu este posibilă, textul este clar. Curtea Constituțională însăși, în fond organul politic de apărare al “Constituției României 1991”, a decis¹ :

“Proprietatea este publică sau privată, prevede art. 135 alin. (2) din Constituție, ceea ce înseamnă că *altfel de forme de proprietate*, care să nu se încadreze într’una din acestea, *nu pot exista.*” (s.a.)

Am acceptat această clasificare evident eronată, basată pe “Constituția României 1991”, ca o ipoteză de lucru. În realitate, proprietatea publică (o denumire impropriu, așa cum am mai arătat) cuprinde, în concepția autorilor acestei constituții, atât *domeniul public* (art. 476 Cod Civil), într’adevăr inalienabil, *extra commercium*, cât și ceea ce se numea înainte – și sperăm să se numească și în viitor cât mai curând – *proprietatea privată a Statului*, supusă ca atare, într’o economie de piață, regimului de drept comun al proprietății.

Este deci incontestabil că bunurile care erau proprietate de Stat au devenit, la data adoptării și în înțelesul “Constituției

¹ Decisia № 33 din 26 Mai 1993, alineatul (23). Culegere de Decisii si Hotărâri 1992-1994, p. 211.

României 1991”, bunuri proprietate publică. Dacă, însă, bunurile proprietății publice, fostă proprietate socialistă, sunt inalienabile, atunci rezultă că privatizarea este imposibilă, deoarece “Constituția României 1991” interzice în mod absolut înstrăinarea proprietății publice, deci de Stat. Și, pentru ca să nu fie nici o umbră de îndoială, se menționează ce operațiuni are dreptul să facă Statul cu privire la aceste bunuri : să le dea în administrarea regiilor autonome ori instituțiilor publice (în limbaj socialist, aceasta se numea « administrare operativă directă ») sau să le concesioneze ori să le închirieze, dar în nici un caz nu are dreptul să le înstrăineze, pentru că, pleonastic vorbind, sunt inalienabile !

Deci privatizarea este, în litera și spiritul “Constituției României 1991”, neconstituțională ! Și atunci se pune întrebarea : oare guvernării¹ când promit privatizarea și chiar o realizează nu încalcă în mod flagrant constituția, iar totul nu devine o adevărată escrocherie, promițând și efectuând ceea ce trebuie să știe în mod cert că nu au dreptul ?

În consecință, orice privatizare făcută până în prezent sau se va face de acum încolo este neconstituțională, repet, în spiritul și litera “Constituției României 1991”.

Cum se explică această gravă inadvertență juridică (a câta oare ?) a membrilor Comisiei Constituționale ? Ori sunt incompetenți și au echivalat inalienabilitatea cu *imprescriptibilitatea*, ultima fiind o caracteristică a dreptului de proprietate care nu exclude înstrăinarea, ori la elaborarea constituției au urmărit păstrarea proprietății socialiste, de sigur, la cererea puterii, care acum este nevoită, pentru a intra în structurile Europei Occidentale și a obține credite externe, să mimeze o opțiune pentru economia de piață, chiar cu sacrificiul nesocotirii propriei constituții ?

Există motive să credem că, într’adevăr, s’a urmărit păstrarea proprietății de Stat. Pentru a da mai multă credibilitate operii lor, autorii anteproiectului de constituție au păstrat contact în mod

¹ Și ce era valabil pentru guvernele dinainte de 3 Noiembrie 1996 este valabil și pentru cele de după această dată, până în prezent.

permanent cu Comisia de la Veneția pentru Democrație și Drept, și au pretins că tot ceea ce creaseră ei era în concordanță cu standardele europene. Această colaborare era pur formală, deoarece ignorau pur și simplu rapoartele acesteia.

Iată ce spune expertul suedez al Comisiei de la Veneția, Hans Ragnemalm, în raportul său "Remarques Préliminaires concernant le Projet de Constitution de la Roumanie", datat 8 – 9 Februarie 1991, deci înainte de a se discuta în Adunarea Constituantă vestitele "Teze din Decembrie" :

« Étant donné que la Roumanie a été un État fondé sur de stricts principes socialistes, il y a lieu à croire que la plupart des biens ayant une certaine importance se trouvent entre les mains de l'État. On pourrait donc se demander si la disposition édictée au titre I, point 9, prévoyant que "les biens appartenant au domaine public sont inaliénables", ne constitue pas un obstacle aux mesures de privatisation qui sont nécessaires à l'instauration d'une économie de marché. »

Specificând că raportorul¹ a luat termenul "domaine public" din teze, termen înlocuit în proiectul de constituție prin "proprietatea publică", cum avea să apară și în "Constituția României 1991" (termenul corect este proprietate de Stat, mai precis domeniul privat al Statului, în care Statul este asimilat cu orice proprietar privat), constatăm că membrii Comisiei Constituționale au rămas totuși la concepția lor socialistă, neținând seamă de obiecția raportorului suedez, pretinsa colaborare cu Comisia de la Veneția, subliniată cu insistență, fiind inexistentă.

¹ Raportul mi-a fost comunicat prin bunăvoința Secretariatului Comisiei de la Veneția la 6 August 2002, în urma sesisării mele referitoare la gravele deficiențe ale "Constituției României 1991".

CAPITOLUL VII

Autoritățile Publice

în ”Constituția României 1991”

Secțiunea I - a

Guvernul. Statutul Miniștrilor

Autoritate centrală sau de specialitate ? În reglementarea statutului autorității guvernamentale, dispersarea materiei a dus la haosul cel mai complet. Astfel, deși consacră Guvernului un capitol special, “Guvernul” (Titlul II, Capitolul III, articolele 101 – 109), și, copiind modelul francez, este tratat și în Capitolul IV al aceluiași titlu, sub denumirea “Raporturile Parlamentului cu Guvernul” (articolele 110 – 114), totuși “Constituția României 1991”, depărtându-se apoi de exemplul francez, introduce în Capitolul V o a patra autoritate publică, “Administrația Publică”, în care Guvernul este tratat din nou în Secțiunea I, “Administrația Publică Centrală de Specialitate” (articolele 115 – 116).

Între textele din diferitele capitole tratând despre Guvern apare o contradicție flagrantă, și nu este singura. Articolul 101 proclamă că Guvernul “asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală (s.a.) a administrației publice”, dar la capitolul Administrația Publică el este încadrat la Administrația Publică Centrală de specialitate. Întru cât termenii de *general* și *special* represintă noțiuni contradictorii, excluzându-se deci una pe alta, se accentuează statutul ambiguu al miniștrilor, iar dispozițiile articolului 115 (1) completează modul desordonat în care este prezentat Guvernul : “Ministerele se organizează în subordinea Guvernului”. Deoarece Guvernul este format din ministere, rezultă că miniștrii sunt sub propria lor subordonare ! Dacă preocuparea pentru stilistică a Comisiei Constituționale s’a soldat cu un eșec total, preocuparea pentru logică nici nu a existat.

Administrația Publică Locală este tratată în capitole separate, independente, atât în Constituția franceză (Titre XI, Des Collectivités Territoriales), cât și în vechea noastră Constituțiune din 29 Martie 1923 (Titlul III, Capitolul V, Despre Instituțiile Județene și Comunale), dar "Constituția României 1991" o include în Secțiunea a II-a din Capitolul "Administrația Publică", pentru a sublinia ierarhia și supremația administrației centrale asupra celei locale și a restrânge autonomia locală. Și aici, ca și în relațiile dintre Guvern și Parlament, organele numite sunt privilegiate față de cele alese. Astfel, prefectul, reprezentând pe plan local Guvernul, de care este de altfel și numit, poate să atace în justiție, în baza articolului 122 (4), orice act al consiliilor locale sau comunale ori ale primarului, organe alese, iar actul atacat este *suspendat de drept*. Prin această dispoziție nu numai că se blochează indefinit activitatea organelor locale alese printr'un act unilateral și necensurat al prefectului, dar se încalcă și competența autorității judecătorești, de vreme ce i se răpește dreptul de a decide ea însăși asupra suspendării oricărui act administrativ, contrazicând și principiul controlului reciproc între puterile Statului, invocat de Comisia Constituțională. Normal al fi fost ca textul să sune astfel : "Autoritatea judecătorească poate, la cererea prefectului, să suspende aplicarea actului atacat până la judecarea cauzei".

"Constituția României 1991" a transformat instituția guvernamentală dintr'un organism politic de primă importanță, care răspunde de politica generală internă și externă a țării, format în țările constituționale din personalități politice de prestigiu, într'un corp de funcționari profesioniști (de bine de rău), simpli birocrați, la discreția șefului Statului și a primului ministru : un simplu cancelariat.

Miniștrii nu contrasemnează decretul șefului Statului. În materie civilă, miniștrii răspund ca simpli cetățeni, astfel că nu li se aplică reguli speciale. În calitate de membri ai Guvernului ei răspund din punct de vedere moral, penal și politic. Răspunderea

morală scapă de asemenea normelor constituționale, ea fiind abstractă, răspundere față de națiune și față de istorie.

Răspunderea penală a membrilor Guvernului pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu funcția ce o îndeplinesc era prevăzută în Constituțiunea din 29 Martie 1923 în articolul 98, care se referea la competența și declanșarea acțiunii penale. Pentru amănunte se aplica Legea pentru Răspunderea Ministerială din 2 Mai 1879¹, abrogată în 1949², de când în România nu a mai existat o asemenea lege. În “Constituția României 1991” se prevede în articolul 108 (3) adoptarea unei legi a responsabilității ministeriale, care avea să fie adoptată abia peste opt ani, la 28 Iunie 1999, după schimbarea puterii.

Răspunderea ministerială prin excelență este însă cea politică și ea poate fi colectivă, a întregului Guvern pentru politica sa generală, și individuală, a fiecărui membru al Guvernului pentru gestionarea departamentului său. Sancțiunea pentru îndeplinirea defectuoasă a politicii poate fi demiterea Guvernului sau a ministrului în culpă de către șeful de Stat, dacă are o asemenea prerogativă, ca în Federația Rusă (статья 83, д)³, sau votul de neîncredere al Parlamentului, care obligă Guvernul sau pe ministrul respectiv să demisioneze.

Răspunderea colectivă a Guvernului pentru politica sa generală este înscrisă în articolul 108 (1), care prevede responsabilitatea solidară a fiecărui membru al său pentru întreaga activitate a acestuia. De asemenea, Guvernul ar trebui să răspundă colectiv în cas de angajare a răspunderii Guvernului în baza articolului 113 (1), dar textul nu o prevede în mod expres, deși ar fi fost necesar.

Despre răspunderea individuală a fiecărui membru al Guvernului pentru gestionarea departamentului pe care îl conduce, în

¹ Monitorul Oficial № 98 de Miercuri, 2/14 Mai 1879.

² Decretul № 417/1949. Articol unic, alin. II. pct. 11 (Buletinul Oficial № 71 din 16 Noiembrie 1959).

³ Конституция Российской Федерации. «Новая Волна», Москва, 1996, 64 стр.

“Constituția României 1991” nu se articulează nici un cuvânt. Este o omisiune gravă, care subliniază statutul constituțional inferior al miniștrilor în cadrul autorităților publice, dar în același timp o lacună iresponsabilă și dezastruoasă : pentru legile care privesc activitatea unor anumite departamente, deși titularii acestora elaborează proiectele de lege în domeniul respectiv și le supun apoi ei înșiși Parlamentului spre adoptare, “Constituția României 1991” nu prevede, oricât ar părea de curios, răspunderea miniștrilor pentru aplicarea lor.

Articolul 99 din “Constituția României 1991” prevede în paragraful (1) că, în exercitarea atribuțiilor sale, președintele României emite decrete, iar paragraful (2) arată care sunt decretetele care trebuiesc contrasemnate de către primul ministru, dar printre acestea nu sunt incluse și decretetele privind promulgarea legilor, prevăzută în articolul 77. Cât despre miniștri, cas unic în constituțiile democratice, ei nu contrasemnează niciodată un decret al șefului Statului.

Semnarea decretelor de promulgare a legilor exclusiv de către președinte este o aberație constituțională, căci acesta nu răspunde pentru actele sale – articolul 84 (2). Conform articolului 80 (2) el “veghează la respectarea Constituției”, în mod principial de vreme ce nu răspunde, dar răspunderea pentru aplicarea celorlalte legi, organice sau ordinare, urmează, în orice ordine statală, a o avea Guvernul, ca autoritate executivă, în totalitate sau fiecare ministru în parte pentru resortul său.

Modelul urmat de Comisia Constituțională, *Constituția din 4 Octombrie 1958 a Republicii Franceze*, prevede în articolul 19, spre deosebire de “Constituția României 1991”, că actele președintelui « sont contrasignés par le premier ministre et, le cas échéant, par les ministres responsables » (s.a.) și, printre cele excluse de la contrasemnătură nu este prevăzut și cel care privește promulgarea legilor (articolul 10, alin. I).

De ce constituții noștri au luat numai ceea ce era rău din această constituție și nu ceea ce era bun este o altă enigmă !

De asemenea, Constituțiunea din 29 Martie 1923, pe care constituantul din 1991, a ignorat-o în mod condamabil, prevede în mod expres în articolul 86, alineatul II :

“Nici un act al Regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta devine responsabil pentru acel act.”

Nu numai modelul francez și vechea noastră constituție, ci toate constituțiile lumii prevăd obligația contrasemnării actelor șefului Statului, monarh sau președinte, de un ministru responsabil. Fie că responsabilitatea ministerială este prevăzută într’o *formulă generală*, ca în Constituția Confederației Elvețiene din 29 Mai 1874 (articolul 102) sau Legea fundamentală a Țărilor de Jos (articolul 55); fie că se prevede numai *obligația contrasemnăturii* ca în Constituția Japoniei din 3 Noiembrie 1946 (articolul 7, pct. 1) și în Constituția Spaniolă din 27 Decembrie 1978 (articolul 64, pct. 1); fie că se prevede în mod expres *nulitatea actelor care nu sunt contrasemnate de miniștri*, ca în Constituția Belgiei din 7 Februarie 1831 (articolul 84), Legea Fundamentală pentru Republica Federală Germania din 23 Mai 1949 (articolul 58, care precizează că această semnătură este prevăzută “zu ihrer Gültigkeit”, pentru validitatea lor), în Constituția Republicii Italiene din 27 Decembrie 1947 (articolul 89, alineatul I) și în Constituția Republicii Portugheze din 2 Aprilie 1977 (articolul 141, pct. 1, cu trimitere la articolul 137) : în toate regimurile, monarhice sau republicane, parlamentare sau semiprezidențiale, *pretutindeni miniștrii răspund de aplicarea legilor în temeiul contrasemnăturii depuse pe decretul de promulgare.*

Deși nu este exclus, este totuși greu de conceput ca o omisiune de asemenea proporții să fi fost deliberată în vederea unor scopuri politice sau să fie cauzată de ignoranța constituanților. Mai curând credem că membrii Comisiei Constituționale s’au încurcat în hățișurile impenetrabile pentru ei ale Constituției din 4 Octombrie 1958 a Republicii Franceze și *au*

inversat regula cu excepțiile sau, într'un limbaj mai puțin academic dar plastic, au încurcat borcanele. Constituția franceză în articolul 19 menționează casurile în care actele președintelui *nu se contrasemnează*, pe când "Constituția României 1991" în articolul 99 (2) menționează casurile în care actele președintelui *se contrasemnează*.

De aici rezultă, pe de o parte, că în sistemul "Constituției României 1991" nu răspunde nimeni pentru aplicarea legilor¹, deoarece președintele care le semnează este exonerat de răspundere prin constituția însăși, iar miniștrii, membri ai puterii executive, nu-și asumă răspunderea aplicării lor, deoarece nu le contrasemnează.

Este de necrezut că o asemenea anomalie durează de atâția ani, fără ca nici un factor de răspundere al Statului să se sesizeze.

Remanierea Guvernamentală. Din secțiunile precedente s'a desprins clar caracterul autoritar al "Constituției României 1991", în care competența puterii legislative este limitată, sporindu-se în schimb competența puterii executive. S'a scos în evidență rolul predominant al președintelui față de celelalte autorități publice, dar au fost analizate și modalitățile prin care Guvernul poate interveni în activitatea legislativă a Parlamentului. Ar rezulta de aici că nu numai președintele, dar și Guvernul ar juca un rol preponderent în politica Statului.

Realitatea este însă că miniștrii, în concepția "Constituției României 1991", au un rol foarte șters din punct de vedere politic în administrația centrală a Statului, cu prerogative limitate la o competență profesională pur birocratică².

Un ministru într'un Stat democratic este o personalitate politică marcantă, care își gestionează departamentul în mod independent, dar în spiritul programului comun de guvernare al Cabine-

¹ Eleodor Focșeneanu. Cine răspunde în România de aplicarea legilor? Cotidianul din 12 Septembrie 1994, p. 2.

² Eleodor Focșeneanu. Cine sunt și ce sunt miniștrii noștri actuali? Cotidianul din 29 August 1994, p. 2.

tului, și are deplina răspundere asupra acestei gestiuni. Răspunderea presupune o anumită stabilitate în funcțiune, care îi conferă independența luării deciziilor. În “Constituția României 1991”, doar primul ministru are un statut oarecum privilegiat, pe când membrii Guvernului apar ca niște simpli funcționari publici. Miniștrii pot fi numiți și revocați în mod discreționar de președinte la propunerea primului ministru, așa cum reiese din dispozițiunile art. 85 (2), plasat la Capitolul II, din Titlul III, care tratează despre Președintele României.

În “Constituția României 1991”, formarea și remanierea Guvernului au o reglementare foarte stufoasă. Articolul 102 (1) dă dreptul președintelui să desemneze un candidat pentru funcția de prim-ministru, iar persoana desemnată are obligația ca în termen de 10 zile, conform articolului 102 (2), să presinte Parlamentului programul și lista Guvernului pentru a obține votul de încredere.

Deci președintele are numai dreptul să propună pe primul ministru, dar funcția atât a acestuia cât și a membrilor Guvernului său, a căror listă primul ministru desemnat nu are obligația să o presinte și președintelui, începe prin investirea lor cu această calitate prin votul de încredere al Parlamentului.

Numai formal, conform articolului 85 (1), președintele numește Guvernul, “pe baza votului de încredere acordat de Parlament”, ceea ce scoate în evidență rolul subsidiar al numirii de către președinte.

Deci atât la desemnarea primului ministru, cât și la numirea întregului Guvern, președintele este supus unei condiții prealabile obligatorii – obținerea votului de încredere al Parlamentului. Dreptul președintelui nu este deci discreționar, ci condiționat.

Așa cum am mai arătat, cele mai democratice prevederi ale “Constituției României 1991” sunt anulate prin dispoziții de excepție, care, prin aplicarea lor frecventă, devin regula, iar dispoziția generală liberală devine caducă.

Paragraful (2) din articolul 85 trebuie redat în întregime, pentru că el constituie un exemplu tipic de inconsecvență legislativă :

“În cas de remaniere guvernamentală sau de vacanță a postului, Președintele revocă și numește, la propunerea primului ministru, pe unii membri ai Guvernului.”

Iată deci o excepție în care președintele are dreptul să revoce și să numească miniștri, fără a mai fi supus condiției obligatorii a aprobării prealabile a Parlamentului, impusă de articolul 102 (2).

Excepțiile trebuie să corespundă unor situații imprevizibile, iar nu să fie create în mod deliberat, căci atunci devin artificii la dispoziția autorităților. Să analizăm conținutul acestui paragraf și, lăsând pe mai târziu remanierea guvernamentală, vom începe cu al doilea cas de excepție, vacanța postului, deci când postul devine liber dintr'o cauză imprevizibilă. Raportându-ne la articolul 105, constatăm că postul poate deveni vacant prin demisie, pierderea drepturilor electorale, starea de incompatibilitate și deces. Acestea sunt într'adevăr cazuri imprevizibile de vacanță a postului și se impune ocuparea postului liber, dar aceasta nu exclude aprobarea Parlamentului, care inițial a fost dată *intuitu personae*, în considerațiunea persoanei prezentate pe listă. Au fost cazuri de persoane care au fost propuse de primul ministru și nu au întrunit votul Parlamentului (casul Dinu Patriciu). Nu este exclus ca noul ministru, dacă ar fi fost menționat pe lista inițială, să fi împiedicat obținerea votului de încredere a întregului Guvern.

În Guvernul Nicolae Văcăroiu, două posturi de miniștri au devenit vacante, cel de ministru al Culturii, prin demisia forțată a lui Petre Sălcudeanu, și cel de președinte al Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică, deoarece Mișu Negrițoiu a devenit incompatibil prin numirea în postul de consilier prezidențial.

Lăsând a o parte greșelile de exprimare, pe care Antonie Iorgovan nu a reușit să le elimine în nopțile sale de insomnie

declarată (în unele cazuri de vacanță a postului, demisie și deces, președintele nu revocă pe nimeni, ci numai numește!), să revenim și să analizăm acum primul caz (lăsat în mod expres în suspensie), în care președintele revocă și numește, la propunerea primului ministru, pe unii membri ai guvernului : remanierea guvernamentală.

Remanierea guvernamentală nu înseamnă altceva decât înlocuirea unor membri ai Guvernului cu alte persoane. Această schimbare în componența Guvernului se realizează prin revocarea unor miniștri și numirea în locul lor a altor persoane. Prin urmare, avem remaniere guvernamentală în cazul în care înlocuim miniștri și înlocuim miniștri în cas de remaniere guvernamentală. O adevărată perlă de logică legislativă !

Înseamnă că remanierea guvernamentală nu este cauzată nici de vreun caz imprevizibil (decesul) nici de voința titularului de departament (demisia), ci numai de voința tandemului președinte – prim-ministru. Probabil că pleonasmul exprimării a fost intenționat, prin el realizându-se două avantaje : dreptul discreționar al șefiei *bicefale* a puterii executive (cum se exprimă autorii proiectului de constituție) de a proceda la o remaniere a Guvernului fără nici o motivație și sustragerea acestei remanieri de la controlul parlamentar.

Secțiunea a II - a Autoritatea Judecătorească

Revenind la puterea judecătorească, tratată în Capitolul VI, sub denumirea de *Autoritatea Judecătorească*, în urma tuturor autorităților publice, chiar după Administrația Publică (Capitolul V), vom observa în primul rând inexistența Curții cu Juri, instituție cu o îndelungată tradiție în justiția românească, desființată o dată cu inaugurarea regimurilor totalitare în România, la 27 Februarie 1938, de regele Carol al II-lea. Regimul comunist, neputând contesta democratismul acestei instituții tradiționale, a înlocuit-o printr'un simulacru de reprezentare

populară, prin instituția asesorilor populari, în realitate activiști de partid care impuneau judecătorilor de carieră linia partidului.

Eliminarea juriului răpește caracterul democratic al Justiției, așa cum transferarea controlului constituționalității legilor la Curtea Constituțională îi răpește statutul său de putere în Stat.

Desconsiderarea Justiției (și nu ne referim numai la atitudinea în fapt a oamenilor politici, ci la rolul care îi este atribuit în cadrul autorităților publice) se continuă de la constituție la legile speciale, la care aceasta face trimitere în mod frecvent. Frumoasele principii, dacă nu sunt anulate chiar prin dispoziții constituționale cu caracter concret, așa cum am arătat, se anulează sau se obstaculează prin legile organice.

Articolul 124 (1) din “Constituția României 1991” prevede că “judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili, potrivit legii”. Legea № 92 din 4 August 1992 pentru Organizarea Judecătorească¹, adoptată tot de Parlamentul care elaborase “Constituția României 1991”, repetă în articolul 75 că “judecătorii numiți de președintele României sunt inamovibili”, iar articolul 129, alin. I, are același cuprins, dar în alineatul II adaugă :

“Numirea judecătorilor la tribunale și judecătorii se va face în termen de 2 ani de la publicarea prezentei legi în Monitorul Oficial al României.”

De la data expirării termenului de 2 ani, deci de la 13 August 1994, au mai trecut aproape încă doi ani până când prin Legea № 88/1996² pentru modificarea articolului 129, alineatul 2, din Legea № 92/1992 pentru Organizarea Judecătorească, s’a fixat un nou termen la 30 Octombrie 1996. Insuficiența “Constituției României 1991”, care n’a prevăzut un termen pentru numirea judecătorilor, a făcut posibil abuzul puterii.

¹ Monitorul Oficial № 197 de Joi, 13 August 1992.

² Monitorul Oficial № 150 de Miercuri, 17 Iulie 1996.

CAPITOLUL VIII Autorități Publice Noi

Secțiunea I - a Curtea Constituțională

O primă inovație a constituantului din 1991 a fost crearea Curții Constituționale (Titlul V, art. 140-145), inspirată din Constituția Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958 (Titlul VII, *Le Conseil Constitutionnel*, art. 56 – 63), unele dispoziții fiind traduse literal din aceasta.

Într'o conferință de presă, pe care a ținut-o la Facultatea de Drept din București¹ chiar în timpul debaterilor Adunării Constituante, Robert Badinter, președintele Consiliului Constituțional al Republicii Franceze, flancat la dreapta de Antonie Iorgovan, președintele Comisiei Constituționale, și la stânga de Corneliu Bârsan, decanul Facultății, căuta să demonstreze că în Stat sunt numai două puteri, puterea executivă și puterea legislativă, deoarece instanțele judecătorești, nefiind reprezentative și rolul lor reducându-se la supravegherea decisiilor luate de celelalte puteri, nu pot pretinde un statut constituțional de putere în Stat.

Această concepție rezultă, de altfel, din însăși Constituția celei de-a V-a Republici Franceze, pe care Comisia Constituțională o luase de model. Într'adevăr, Constituția Franceză în Titlul VIII, « De l'autorité judiciaire », nici nu se referă la instanțele judecătorești, care sunt ignorate complet, ci la Consiliul Superior al Magistraturii, iar Titlul X, « La Haute Cour

¹ Autorul a participat la această conferință ca simplu auditor. După conferință a fost invitat la o discuție de Corneliu Bârsan, decanul Facultății de Drept și fost coleg de doctorat, împreună cu autorii proiectului de constituție propus de P. N. Ț. C. D., Constantin Amzuță și Răzvan Dobrescu (viitor președinte al Comisiei Juridice a Senatului în legislatura 1996 – 2000), precum și cu regretatul avocat Enache Parascu. Acesta și cu mine aveam păreri divergente față de ceilalți participanți la discuție.

de Justice », nu reglementează organizarea și funcționarea acesteia, ci casurile în care ea judecă pe președintele Franței pentru trădare și pe miniștri pentru orice crimă sau delict săvârșite în exercițiul funcțiunii lor. Deci, nu justiția ca un corp organizat în Stat se bucură de un statut constituțional, ci organul ei de supraveghere, Consiliul Superior al Magistraturii, singurul socotit autoritate publică, iar cea mai înaltă instanță judecătorească este menționată numai pentru a se sublinia privilegiul reprezentanților a două autorități publice, președintele și membrii guvernului, de a se bucura de favoarea unei competențe supreme.

În concepția gaullistă, în care puterea judecătorească este scoasă în afara puterilor Statului, acordându-i-se un rol de secundant, și, pentru a o menține în acest rol inferior, trebuia să i se răpească puterii judecătorești prerogativa ei cea mai importantă, care o situa într'adevăr ca putere în Stat : *judecarea constituționalității legilor*. Cea mai înaltă prerogativă a Înaltei Curți de Justiție este, în acest scop, transferată unui « Conseil Constitutionnel », care devine astfel o autoritate publică foarte importantă.

În România, în regimul de monarhie constituțională, puterea judecătorească, protejată de prerogativa inamovibilității, s'a impus din proprie inițiativă ca o putere reală în Stat, arogându-și, singură și pe drept cuvânt, dreptul de a se pronunța asupra constituționalității legilor. Într'un litigiu, de care s'a vorbit mai sus (pp. 70 - 72), dintre Societatea de Tramvaie București (S. T. B.) și Primăria Generală a Capitalei, secundată de Ministerul de Interne, Curtea de Casație și Justiție, Secția I-a, prin Decizia civilă № 261 din 16 Martie 1913¹, a declarat neconstituțională Legea din 18 Decembrie 1911 (censurează puterea legislativă !) și anulează Jurnalul № 105/1911 al Consiliului de Miniștri (censurează puterea executivă !), care încălcau drepturile câștigate ale acționarilor S. T. B.

Această intervenție neașteptată a puterii judecătorești, care proclama ferm drepturile sale ca putere în Stat, postură afirmată

¹ Curierul judiciar № 13 din 16 Februarie 1912, pp. 152-156.

cu perseverență, a determinat pe constituentul din 29 Martie 1923 să consacre, prin articolul 103 al Constituției, dreptul pe care puterea judecătorească și-l afirmase singură, de a judeca constituționalitatea legilor, acordând acest privilegiu Curții de Casație și Justiție în Secțiuni Unite. Era un exemplu foarte democrat de evoluție juridică, un precedent judiciar trecând, ca în dreptul anglo-saxon, în text legal, chiar constituțional. Acest sistem a funcționat perfect în România până la 30 Decembrie 1947 și funcționează și astăzi la fel în țări cu o democrație autentică, în Statele Unite ale Americii din 17 Septembrie 1787, în Belgia din 7 Februarie 1831 și în Japonia din 3 Mai 1947, și nu numai în ele.

În timpul debaterilor constituționale, opoziția a insistat să se revină la vechiul sistem românesc, care dăduse rezultate excelente și, prin aplicarea lui în cele mai evolute State, dovedise că nu era depășit. Membrii Comisiei Constituționale au susținut însă cu o îndârjire suspectă crearea unei Curți Constituționale¹, ceea ce a determinat pe un parlamentar clarvăzător din opoziție să acuze pe membrii Comisiei Constituționale că urmăresc să ocupe fotoliile acestei instituții nou înființate. Plin de indignare, președintele Comisiei, Antonie Iorgovan, a declarat solemn și ritos că nu urmărește să devină membru al Curții Constituționale și, chiar dacă i s'ar oferi, nu ar accepta niciodată un asemenea post. Peste vreo opt luni numai, prin Hotărârea Senatului № 21 din 2 Iunie 1992, Antonie Iorgovan a fost numit judecător la Curtea Constituțională, pe termenul maxim de nouă ani, și nu a schițat nici un gest de refuz.

În contrast cu autoritatea judecătorească și cu avocatul poporului, pe care i-a lăsat de izbeliște, la discreția legiuitorului ordinar, membrii Comisiei Constituționale au avut grijă ca, în schimb, statutul pentru inoportuna Curte Constituțională să fie reglementat pe cale constituțională și să se fixeze un termen

¹ Cu simplu titlu de informație, menționăm că împotriva introducerii Curții Constituționale în Rusia, basat pe aceleași argumente, s'a pronunțat Aleksandr Soljenișan (Rusia sub avalanșă, București, Humanitas, 2000, p. 22).

urgent pentru înființarea ei, de numai șase luni de la intrarea în vigoare a constituției – articolul 152 (1), pentru a nu rămâne mult timp pe dinafară de la trecerea de la Comisia Constituțională la Curtea Constituțională¹. De asemenea, pentru a preîntâmpina eventualele obstacole în calea numirii lor în aceste funcții, se reglementează în textul constituțional ceea ce era de competența legiuitorului ordinar: stagiul minim de numai 18 ani în *activitatea juridică*, pentru a nu rămâne pe dinafară conferențiarilor de drept constituțional și de drept administrativ (la Curtea Supremă de Justiție avea să fie fixat stagiul de 18 ani de *activitate în magistratură* pentru judecători și 20 de ani pentru președintele și vicepreședintele Curții și pentru președinții de secții).

Într'adevăr, Antonie Iorgovan, președintele Comisiei Constituționale, Vasile Gionea, vice-președintele ei, ambii parlamentari, dar și membrii experți, Florin Vasilescu, Mihai Constantinescu, Ioan Vida, Ioan Muraru și Ion Deleanu, toți au devenit membri ai Curții Constituționale.

Așa cum am menționat mai sus, autoritățile publice sunt tratate în Titlul II, care poartă acest nume. Printre acestea, nu apare și Curtea Constituțională, căreia, în schimb, i se consacră un titlu întreg, Titlul V (celorlalte autorități publice li s'a consacrat doar câte un capitol!), dar și, în întregime, chiar ultimul articol din constituție. S'a vrut prin aceasta să se impună Curtea Constituțională ca o instituție aparte, cu statut special, în afara sau deasupra autorităților publice. Într'adevăr, în "Constituția României 1991", competența sa se întinde ca un fel de supraveghere generală asupra tuturor autorităților publice, depășind cu mult atribuțiile Consiliului Constituțional francez, care i-a servit de model.

¹ Episodul respectiv poartă chiar titlul "Transfer în interes de serviciu de la Comisia Constituțională la Curtea Constituțională". Vezi *infra*, p. 410, Nota 2.
Eleodor Focșeneanu

Curtea Constituțională supraveghează procedura alegerii președintelui, constată interimatul funcției de președinte și dă aviz consultativ asupra propunerii de suspendare a președintelui.

Curtea Constituțională se pronunță asupra constituționalității legilor și a regulamentelor celor două camere.

Autoritatea judecătorească este obligată să trimită spre rezolvare Curții Constituționale excepțiile de neconstituționalitate a legilor pe care le ridică părțile.

Chiar Curtea Supremă de Justiție, cu un personal mult mai calificat, cu condiții de promovare mai exigente, cu o practică judiciară îndelungată, și, judecând în secțiuni unite cu un număr mare de judecători, este obligată să trimită Curții Constituționale să rezolve excepțiile de neconstituționalitate ridicate de părți. Este un nonsens și o umilire a celui mai înalt for judecătoresc !

Ca o culme a absurdului, Curtea Supremă de Justiție, conform articolului 144, lit. a), trebuie să sesizeze Curtea Constituțională, dacă ea însăși constată neconstituționalitatea unei legi, ca și cum cei mai competenți judecători ai țării ar fi incapabili să se pronunțe ei înșiși.

Spectrul de control al Curții Constituționale se întinde nu numai asupra tuturor autorităților publice, ci și asupra instituțiilor politice, ea fiind chemată să se pronunțe asupra constituționalității unor partide politice, și chiar asupra voinței populare, controlând dacă sunt îndeplinite condițiunile pentru ca cetățenii să exercite inițiativa legislativă.

În această concepție autoritară și restrictivă a constituantului român, nu s'a prevăzut accesul direct al cetățeanului la Curtea Constituțională, ca și în Constituția Republicii Franceze de altfel, care a fost preferată sistemului constituțional german, mai liberal. Astfel, în paragraful 90 (1) din Legea pentru Tribunalul Constituțional Federal¹, se prevede în mod expres :

¹ Bundesverfassungsgerichtsgesetz, in Grundgesetz Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 1977, p. 214.

“§ 90 [Aktiv-Legitimation]

(1) Jederman kann mit der Behauptung, durch die öffentliche Gewalt in einem seiner Grundrechte oder in einem seiner in Artikel 20 Abs. 4, Artikel 33, 38, 101, 103 und 104 des Grundgesetzes enthaltenen Rechte verletzt zu sein, die Verfassungsbeschwerde zum Bundesverfassungsgericht erheben.”

Renunțarea la sistemul controlului constituționalității legilor, prevăzut de art. 103 din Constituțiunea din 29 Martie 1923, care dădea în competența Curții de Casație în Secțiuni Unite judecarea acestor casuri, cu accesul fiecărui cetățean prin invocarea excepției de neconstituționalitate în fața instanțelor ordinare, n'a fost fericită, mai ales că sistemul propriu românesc fusese impus și verificat, înainte de a deveni principiu constituțional, printr'o îndelungată și constantă practică a instanțelor judecătorești. Asemenea sistemului constituțional cutumiar englez, precedentul din 12 Martie 1912 crease regula.

Ca și în alte casuri, care se vor ivi fără îndoială, prin Legea № 47/1992 privind Organizarea și Funcționarea Curții Constituționale¹, adoptată, repetăm tot de Parlamentul care a adoptat și “Constituția României 1991”, elaborată de sigur de înșiși membrii experți ai Comisiei Constituționale, se aduc limitări dreptului în sine, deoarece dispozițiile constituționale sunt redactate în termeni vagi și ambigui, mai mult generalități, care lasă la libera apreciere a judecătorului ordinar calea de a le eluda. Astfel, art. 24 (2) din această lege, se prevede posibilitatea Curții Constituționale de a respinge excepția de neconstituționalitate fără citarea părților, ceea ce deschide calea abuzului nesupus nici unui control.

Curtea Constituțională se poate pronunța pe cale de reguli generale aplicabile în materie penală cum prevede art. 26 (2) din aceeași lege, ceea ce constituie o altă excepție de la principiul separării puterilor în Stat și o violare a “Constituției României 1991” înseși, care prevede în art. 58 (1) că “Parlamentul este

¹ Monitorul Oficial № 101 de Vineri, 22 Mai 1992.

unica autoritate legiuitoare a țării”.

Art. 101, alin. I, în partea sa ultimă, din Constituțiunea din 23 Martie 1923 prevedea, dimpotrivă, în mod expres că

“... judecata asupra neconstituționalității legilor se mărginește numai în casurile judecate”.

Mai mult, această prerogativă a Curții Constituționale violează și art. 15 (2) din “Constituția României 1991”, care prevede că legea dispune numai pentru viitor, de vreme ce hotărârile Curții Constituționale se aplică și casurilor judecate.

În concluzie, competența Curții Constituționale a fost inadmisibil lărgită în dauna altor autorități publice, având puteri cu mult mai numeroase decât în instituțiile similare din constituțiile altor țări care au adoptat-o. Ulterior prerogativele exorbitante ale Curții Constituționale au fost reduse simțitor prin Legea № 158/1997¹, dar cu timpul aveau să fie sporite din nou.

Secțiunea a II - a Avocatul Poporului

Ultimul capitol al Titlului II, care privește drepturile și libertățile fundamentale ale omului, Capitolul IV, articolele 55–57, Avocatul Poporului, exclus de la autoritățile publice, ar fi putut oferi cetățeanului un mijloc pentru apărarea drepturilor sale, prin existența unei instituții specializate având chiar acest scop. Dar preocuparea Comisiei Constituționale pentru respectarea drepturilor omului a fost mult mai mică decât cea pentru eficacitatea autorităților publice.

În primul rând, nu se dau nici un fel de indicații asupra acestei instituții juridice, încât legiuitorul ordinar, care este chemat să reglementeze organizarea și funcționarea acesteia, nu are nici un element de referință.

Probabil că această instituție, rară în constituțiile europene, a fost inclusă în textul constituțional, fie în scop pur propagandistic

¹ Monitorul Oficial № 170 de Vineri, 25 Iulie 1997.

față de slaba garantare a drepturilor omului, fie ca semn de recunoștință pentru călătoriile de documentare oferite de ospitalierii suedezi, călătorii din care membrii Comisiei Constituționale au savurat mai mult atracțiile civilizației nordice, dar s'au preocupat mai puțin de semnificația *ombudsmanului*, modelul avocatului poporului. Altfel nu se explică lipsa totală a unui minimum de elemente care să stea la baza acestei instituții aproape fantomatice.

În al doilea rând, deși membrii acestei comisii au avut grijă să fixeze, prin articolul 152 (1), un termen de șase luni de la eventuala intrare în vigoare a constituției pentru înființarea Curții Constituționale, de vreme ce drept recompensă fotoliile respective le fuseseră rezervate, pentru înființarea instituției avocatul poporului nu s'a fixat nici un termen.

Nici Parlamentul care a elaborat "Constituția României 1991", nici guvernarea Nicolae Văcăroiu (1992–1996), cu aceeași majoritate parlamentară, nu au elaborat o lege a Avocatului Poporului¹, astfel încât înființarea acestei autorități publice ieșise cu totul din preocuparea care au introdus-o în legea fundamentală.

¹ Eleodor Focșeneanu. "Avocatul Poporului" – o instituție fantomă. Lumea Liberă Românească, New York, № 324 din 17 Decembrie 1994.

CAPITOLUL IX

Procedura de Revisuire în "Constituția României 1991"

După modul de revisuire, constituțiile se împart în *suple*, cele care urmează procedura de modificare a legilor ordinare, impunând totuși o majoritate calificată, și *rigide*, cele care prevăd o procedură specială, mai anevoioasă, dar care garantează stabilitatea constituțională, la adăpost de fluctuațiile politice ale guvernării.

Constituțiile suple presupun un înalt spirit civic, care să se poată opune oportunistului politic sau abuzurilor puterii executive, dar, de cele mai multe ori, ele sunt preferate de regimurile autoritare care, basându-se, dimpotrivă, pe un scăzut simț civic, urmăresc posibilitatea schimbării normelor fundamentale după interesul politic al guvernanților. Astfel, constituțiile comuniste din țara noastră erau foarte suple. Ele se puteau modifica (a se remarca renunțarea la termenul de revisuire, ceea ce, de altfel, era firesc, nemaifiind un pact încheiat cu națiunea, ci un act normativ impus) printr'o simplă majoritate calificată a Marii Adunări Naționale în sesiune ordinară. Această majoritate calificată, chiar de 2/3, nu punea nici o problemă guvernanților, căci forța conducătoare fiind Partidul Comunist Român până și legile ordinare se adoptau cu unanimitate de voturi, rare ori cu un vot două împotriva.

Constituțiunea din 1 Iulie 1866 a fost o constituție rigidă, sistem care s'a menținut și după ultima revisuire, cea din 29 Martie 1923. Revisuirea avea loc în două faze : *într'o prima fază*, corpurile legiuitoare ordinare, care nu aveau dreptul să se pronunțe asupra chestiunilor constituționale, constatau numai printr'o declarație că anumite dispozițiuni sunt depășite de

evoluția societății civile și obstaculau activitatea legislativă sau că se impunea o aliniere a legislației cu unele exigențe europene, după care se disolvau de plin drept ; *într'o a doua fază*, prin alegeri generale speciale, se creau camerele de revisie, care aveau de la electorat mandatul special de revisuire a constituțiunii.

Procedura de revisuire a “Constituției României 1991” are deficiențe grave. Se renunță la sistemul dublei legislaturi și se dă revisuirea Constituției în competența adunărilor legiuitoare ordinare – art. 147 (1), care au însă un mandat general de legiferare, iar nu unul special de revisuire a Constituției. Pentru a înlătura această deficiență, se prevede în art. 147 (3) obligația ratificării prin referendum a revisuirii adoptate de adunările legiuitoare ordinare. Înlocuirea mandatului special *prealabil* cu ratificarea *ulterioară* de către electorat a inițiativei parlamentare este criticabilă, deoarece procedeul se poate aplica numai în cazul revisuirii unei singure dispozițiuni, voința electoratului fiind viciată în cazul unei revisuiri mai ample.

Limitarea posibilității de revisuire, prin edictarea a numeroase excepții, indiferent de natura lor, este o gravă eroare constituțională, deoarece înseamnă a împieta asupra voinței generațiilor viitoare, impunându-ne voința noastră de acum, fără să cunoaștem năzuințele lor și caracterele societății civile viitoare. Numai regimurile dictatoriale se vor și se consideră eterne, regimurile democratice progresează o dată cu societatea civilă respectivă.

Nu este cazul să analizăm fiecare interzicere la revisuire în parte. Afară de forma de guvernământ și integritatea teritoriului (prin interzicerea revisuirii acestei prevederi, ciuntirea României este consacrată constituțional pe vecie !), celelalte luate separat par benefice, apărând niște cuceriri democratice, dar ele sunt, pe de o parte, superflue, deoarece ele reprezintă înseși principiile democratice, care stau la baza unei adevărate constituții și lipsa lor anulează caracterul democratic al unei legi fundamentale, iar, pe de altă parte, interzicând revisuirea textelor respective se

împiedică chiar o formulare și o garantare superioară a lor, sub pretextul apărării acestor cuceriri.

În fond, însă, ele sunt inutile și absurde, deoarece însăși interzicerea revizuirii unor dispoziții constituționale este o aberație, considerând propria operă perfectă și impunând voința noastră generațiilor viitoare, cum am arătat mai sus, ceea ce constituie, în fond, o negare a suveranității poporului. Chiar prima constituție din istoria Franței, Constituția din 1791, proclamă în mod categoric în articolul 1 din Titlul VII :

« L'Assemblée nationale constituante déclare que la Nation a le droit imprescriptible de changer sa Constitution. »

Pe lângă faptul că această interzicere este neconstituțională, ea este și ineficientă, pentru că, atâta vreme cât nu au avut prevederea să interzică și revizuirea textelor referitoare la însăși revizuirea, dacă se va dori modificarea textelor interzise, se vor reelabora în primul rând textele care interzic revizuirile, înlăturând interdicțiile. Astfel a procedat Charles de Gaulle, când, în plină criză politică, impune Parlamentului francez adoptarea Legii constituționale din 3 Iunie 1958¹, lege prin care se revizuieste însuși modul de revizuire prevăzut de Constituția din 27 Octombrie 1946, prin derogarea transitorie de la articolul 90 privitor la revizuire, și, înlăturând astfel piedicile care îi stăteau în cale, face să se adopte o constituție după îndrumările și sub supravegherea lui. Iată deci cum se pot eluda niște dispozițiuni constituționale, fără a se viola în mod formal constituția.

Dar sunt și cazuri când dispozițiunile referitoare la revizuirea unei constituții sunt violate în mod cinic și nu trebuie să căutăm altă țară : Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română, prin care “s’a abrogat” Constituțiunea din 29 Martie 1923, nu numai că nu a

¹ Loi constitutionnelle du 3 Juin 1958 portant dérogation transitoire aux dispositions de l'article 90 de la Constitution : « ... la Constitution sera révisée par le Gouvernement investi le 1er Juin 1958. » Les Constitutions de la France depuis 1789, pp. 364-365.

respectat procedura constituțională, dar Adunarea Deputaților, despre care se pretinde că ar fi votat-o, era un corp legiuitor ordinar, care nici nu se putea pronunța asupra problemelor constituționale.

Mai întâi este exclusă de la posibilitatea revisurii forma republicană de guvernământ, deși nu a fost supusă unui referendum, pentru a se putea susține cel puțin că represintă voința Națiunii.

Asemenea restricții nu se găsesc în constituțiile liberale, dar unele constituții, mai mult sau mai puțin democratice, în orice caz rare, conțin o asemenea restricție, care este explicabilă politic dar nu și constituțional.

Dacă în Constituția Republicii Italiene¹, se prevede în art. 139 o asemenea restricție – “La forma repubblicana non può essere oggetto di revisione costituzionale”, aceasta s’a făcut după ce poporul italian se pronunțase prin referendumul din 2 Iunie 1946 asupra formei de guvernământ în mod expres, ceea ce în România nu s’a făcut. Prevederea este în orice caz contrară principiilor democratice unanim recunoscute, dar ea are o justificare politică. Deoarece opțiunea pentru republică nu se manifestase printr’un vot masiv la referendum, iar curentul monarhist era puternic mai ales în Sudul Italiei, s’a urmărit înfrânarea unor tendințe centrifuge monarhice.

În Constituția Republicii Franceze din 4 Octombrie 1958 se prevede de asemenea aceeași restricție în art. 89, alin. ultim, « La forme républicaine du gouvernement ne peut faire l’objet d’une révision », explicația fiind de natură istorică (alternările frecvente monarhie – republică, ca urmare a unor convulsii sociale și politice sângeroase), urmărindu-se înlăturarea uneia din cauzele posibile ale instabilității politice. De altfel, constituționaliștii francezi au criticat această prevedere, considerând-o anticon-

¹ *La Costituzione della Repubblica Italiana* (Introduzione di Oscar Luigi Scalfaro), Panorama, Milano, 1996. Vezi și Constituția Republicii Italiene. Traducere de Alexandrina Popescu. Editura All Beck, București 1998.

stituțională. Acestea sunt însă dispozițiuni excepționale, determinate de circumstanțe politice specifice, dar sunt totuși încălcări ale dreptului la opinie. De altfel, Georges Burdeau¹, unul din susținătorii Constituției lui Charles de Gaulle, declară categoric, referindu-se la această interdicție: « Sa valeur juridique est nulle ».

În România asemenea alternanțe nu au existat și singura răscoală socială care a avut loc, Răscoala Țăranilor din 1907, nu a fost antimonarhică.

Dar Comisia Constituțională, cu multiplele restricții de la revizuire introduse în “Constituția României 1991”, nu s’a inspirat nici din Constituția Republicii Italiene din 27 Decembrie 1947 și nici din Constituția Republicii Franceze de la 4 Octombrie 1958, care prevăd această singură excepție, ci din Constituția Republicii Portugheze de la 2 Aprilie 1977². Aceasta prevede nu mai puțin de cincisprezece restricții, denumite “limite materiale ale revizurii Constituției” (art. 290, lit. a-p). din care constituantul român a cules câteva. Nu se putea recurge la un exemplu mai rău. Constituția Republicii Portugheze a fost elaborată sub influența și supravegherea militarilor, care dominau viața politică prin Consiliul Revoluției, menționat și în Constituție (art. 142), compus exclusiv din militari, inclusiv Președintele Republicii, marcați de mentalități cazone, militari care voiau o Constituție și un regim eterne, motiv pentru care au impus un număr așa de mare de restricții, ceea ce părea să o facă nerevisibilă (și totuși a fost revizuită !). Scopul acestui Consiliu al Revoluției “era asigurarea tranziției spre socialism prin crearea condițiilor de exercitare democratică a puterii de către clasa muncitoare” (art. 2), ceea ce pentru România ar reprezenta o întoarcere de unde a plecat și, de aceea, i-a atras mai mult pe membrii Comisiei Constituționale, ancorați în vechile structuri.

¹ Georges Burdeau, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Ediția a X-a, Paris, 1963, p. 84.

² *Constituição da República Portuguesa. Serviço de Informação e Relações Públicas da Assembleia da República*, Lisboa, 1977.

Societatea civilă portugheză a evoluat spre democrație, militarii au fost înlăturați de la putere, Consiliul Revoluției a fost desființat, cu revisuirea respectivă a acestei Constituții aparent nerevisuibile, iar relicvele discriminatorii care supraviețuiesc în Constituție vor fi de sigur cu timpul înlăturate, dar ele și-au găsit o consacrare neașteptată și anacronică în “Constituția României 1991”.

Constituantul român s’a inspirat din concepția primitivă cazonă a acestei constituții, sedus de spiritul său socialist, violând în mod flagrant dreptul imprescriptibil al Națiunii, proclamat de Revoluția Franceză, de a putea revisui oricând Constituția.

CAPITOLUL X

România sub Regimul "Constituției României 1991"

Secțiunea I - a

Omagierea "Constituției României 1991"

Edițiile Oficiale.

Imediat după pretinsa intrare în vigoare a "Constituției României 1991" a urmat o euforie a guvernanților postcomuniști, foarte asemănătoare cu cea care cuprinsese pe predecesorii lor comuniști după proclamarea republicii populare la 30 Decembrie 1947. Piața din fața Palatului Parlamentului a fost denumită "Piața Constituției", ceea ce este o absurditate, deoarece denumirile urbane nu poartă titulaturi de evenimente ce se pot repeta, ci data lor concretă (de exemplu, fosta Piață 7 Noiembrie, fostul Bulevard 1 Mai, fostul stadion 23 August, etc.), mai ales că România a avut mai multe constituții, și nu rezultă la care din ele se referă, căci nu se poate concepe ca numele unei piețe să fie închinat unei noțiuni abstracte în sine, ci unui eveniment concret. Dar nu s'a putut proceda normal, de vreme ce ultima pretinsă constituție nu avea o dată, demonstrat de mine printr'un articol, publicarea căruia mi-a închis accesul la singura revistă care îmi mai publica articolele¹. Deși de atunci se sărbătorește câte odată Ziua Constituției la 8 Decembrie 1991, această dată nu putea însă fi atribuită, fiind considerată astfel în mod oficios, căci oficial nu era cu putință.

Convinși unii în ignoranța, alții în naivitatea lor (excluzând pe autorii conștienți ai acestei imposturi), că înfăptuiseră o operă

¹ Eleodor Focșeneanu. Care este numele complet al Constituției României ? Lumea Liberă Românească. New York, № 585 din 18 Decembrie 1999, p. 24.

istorică (calificare de care se face abus astăzi, căci ea nu poate fi atribuită decât de posteritate), foștii constituanți au inițiat o lege “pentru recunoașterea meritelor și asigurarea protecției sociale a membrilor Adunării Constituante”, prevăzând anumite privilegii de ordin social (reduceri de impozite, călătorii gratuite pe C. F. R. și cu avioanele TAROM, prioritate la funcțiile de prefect și subprefect în circumscripțiile în care au fost aleși, cumul de funcții, etc.), deoarece, frisând ridiculul, pretindeau că și-au “periclitat profesiunea, familia și sănătatea pentru adoptarea noii constituții”. “Redactarea, dezbateră și adoptarea noii constituții”, se mai argumenta, “a (sic !) necesitat un efort deosebit din partea membrilor Adunării Constituante”, “s’a reușit adoptarea Constituției cu două luni mai devreme” (se depășise norma !) și se cere “înstituirea medaliei “Constituția României 1991” pentru toți cei care au participat la procesul de votare ». Pe drept cuvânt, relatând această enormitate, o ziaristă¹ scrie “citind titlul, am crezut, după cum era și firesc, că este vorba despre o glumă bună”.

Imediat după pretinsa intrare în vigoare a “Constituției României 1991”, aceasta a fost publicată de Regia Autonomă Monitorul Oficial în diferite ediții de toate felurile, broșuri, volume obișnuite, volume de lux, ediții bilingve sau chiar trilingve, în tiraje de masă.

Aceste ediții au toate două curiozități. *Prima*, titlul broșurei sau volumului respectiv este totdeauna “Constituția României 1991”, *a doua*, niciodată nu se menționează nici data promulgării, nici data intrării în vigoare.

De sigur, o constituție poate fi citată și numai cu anul adoptării sale – se poate zice bunăoară Constituțiunea din 1923 în loc de Constituțiunea din 29 Martie 1923, dar una este să se citeze în mod informal prescurtat, fiind pedant să se fie menționeze întotdeauna titlul întreg, și alta să o citezi în această

¹ Simona N. Popescu. Membrii Constituantei solicită acordarea medaliei “Constituția României”. Cotidianul de Joi, 26 Martie 1992.

formă eliptică în mod constant, chiar în edițiile oficiale. Toate constituțiile din lume, cu singura excepție a constituției F. S. N. - iste, au o dată completă, ziuă, lună, an, cum se poate constata din orice constituție editată în mod oficial sau din orice culegere serioasă de constituții. Dau ca exemplu – alegând unul care ne interesează, o culegere de constituții ale Uniunii Europei Occidentale, pe când era compusă numai din 12 State¹.

În orice lege, când este editată, trebuie să se menționeze decretul de promulgare și Monitorul Oficial în care a fost publicată, iar dacă este prevăzută o dată ulterioară a intrării în vigoare, și aceasta. Oricât ar părea de necrezut, în nici o ediție oficială a “Constituției României 1991”, aceste mențiuni obligatorii nu sunt trecute.

Se pune atunci în mod firesc întrebarea : dacă nu a fost nici promulgată nici publicată, cum și când a intrat în vigoare “Constituția României 1991” ? Pentru a ieși din încurcătură, deoarece probabil și-au dat ulterior seama de eroare sau, pentru a-și ascunde incorectitudinea, pe care, nu excludem ipoteza, au făcut-o intenționat, foștii membri ai Comisiei Constituționale au plăsmuit o formulă echivocă ce este înserată în toate edițiile oficiale ale “Constituției României 1991”, inclusiv cele bilingve sau trilingve :

“Constituția României a fost adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 Noiembrie 1991 și a intrat în vigoare *în urma* aprobării ei prin referendumul din 8 Decembrie 1991.

Textul Constituției României a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, № 233 din 21 Noiembrie 1991.” (s.a.)

Formula folosită pentru a prezenta legea fundamentală pare curioasă pentru un jurist obișnuit cu consultarea legilor. Formula usuală este alta. Să luăm o lege, care menționează complet elementele necesare pentru identificare și să vedem cum este ea

¹ Henri Oberdorff. Les Constitutions de l'Europe des Douze. Paris 1991. 372 p. (Vezi ANEXE, planșele I – III).

prezentată într'o broșură editată tot de R. A. Monitorul Oficial :

“Legea № 105 din 25 Septembrie 1996 privind evidența populației și cartea de identitate a fost adoptată de Camera Deputaților și de Senat în ședința comună din 11 Septembrie 1996, a fost *promulgată* prin Decretul № 481 din 24 Septembrie 1996 și *publicată* în Monitorul Oficial al României, Partea I, № 237 din 30 Decembrie 1996.”(s.a.)

Pe lângă indicarea datei la care această lege a fost adoptată de cele două camere ale Parlamentului, se menționează decretul prin care a fost promulgată și Monitorul Oficial în care a fost publicată. În lipsa altei mențiuni, rezultă că legea a intrat în vigoare, potrivit regulii generale, la data publicării în Monitorul Oficial. Dacă legea ar fi intrat în vigoare la o dată ulterioară publicării, ar fi trebuit să fie menționată. Și așa sunt prezentate toate legile editate de Regia Autonomă “Monitorul Oficial”, une ori omițându-se data adoptării de către Parlament, dar niciodată menționarea promulgării și a publicării în Monitorul Oficial !

La editarea “Constituției României 1991” lipsesc însă aceste mențiuni absolut necesare, dar se afirmă în schimb că a intrat în vigoare *în urma* aprobării ei prin referendumul național din 8 Decembrie 1991 și se pretinde că *textul* legii a fost publicat în Monitorul Oficial.

În mod firesc, decretul de promulgare nu se putea menționa, deoarece “Constituția României 1991” nu a fost promulgată, cu consecințele pe care le-am arătat la locul potrivit.

Dar chiar elementele menționate sunt echivoce. În primul rând, referirea la intrarea în vigoare este nu numai confuză, dar și incorectă. De sigur, n'a putut intra în vigoare *înainte* de referendum, asta era de la sine înțeles, ci *după* referendum, ceea ce fiind logic nici nu trebuia menționat, dar când ? Locuțiunea prepozițională *în urma* poate avea un sens causal (*ca urmare a*) sau un sens temporal (*ulterior*). Și într'un cas și într'altul formula sugerează intrarea în vigoare a “Constituției României 1991” la o dată

ulterioară referendumului. *În urmă*, evident, repetăm, dar *când*? A doua zi, peste o săptămână, peste o lună, peste un an?

Apoi de ce se spune că *textul* Constituției a fost publicat în Monitorul Oficial și nu Constituția însăși? În exemplul dat se menționează clar că “Legea № 105 din 25 Septembrie 1996 [...] a fost [...] publicată în Monitorul Oficial al României [...]”, iar nu *textul* Legii № 105 din 25 Septembrie 1996!

Ca și în exemplul de mai sus, în orice lege care se editează, oficial sau neoficial, se menționează totdeauna: “Legea a fost publicată în Monitorul Oficial № ... din ...”, iar nu “Textul legii etc...”, pentru că una este *publicarea legii* ca operațiune componentă finală a procesului legislativ, cu efectul intrării în vigoare, și alta este *publicarea textului unei legi*, în sensul de imprimare. Publicarea *textului* unei legi în sensul de imprimare se poate face într’o broșură sau într’o culegere de legi, publicată de orice editură, chiar într’o publicație periodică, fără alt efect decât acela de informare. Este singura lege publicată de R. A. Monitorul Oficial, în care se utilizează formula *textul legii*.

O altă mențiune cuprinde o atestare falsă: în Monitorul Oficial № 233 din 21 Noiembrie 1991, indicat în formula usitată nu era publicată *constituția intrată în vigoare*, ci *proiectul de constituție adoptat* de Adunarea Constituantă, proiect care urma să fie supus spre aprobare electoratului prin referendum. Acesta este și motivul pentru care formula usitată se referă la *textul* Constituției, pentru că legea însăși, Constituția, nu a fost niciodată publicată, în sensul de operațiune legislativă, ceea ce demonstrează o dată în plus existența unei intenții frauduloase.

Este evident, prin exprimări insidioase, se caută să se ascundă lacunele procesului de legiferare a “Constituției României 1991”, să fie înșelați cetățenii mizându-se, din nefericire, cu succes, pe ignoranța constituțională a poporului, după aproape o jumătate de secol de dictatură.

Puși în lucrările lor juridice în situația de a menționa totuși data intrării în vigoare a “Constituției României 1991”, înșiși

membrii Comisiei Constituționale nu se pot pune de acord. Astfel, Ioan Muraru propune ziua de 8 Decembrie 1991, data referendumului¹, ceea ce este o aberație, deoarece aceasta ar însemna că ea era în vigoare, începând cu ora 0 în această zi, chiar în timp ce referendumul era în curs de desfășurare și nici nu se știa rezultatul lui. În schimb, Ion Deleanu propune ziua de 13 Decembrie 1991, data ședinței comune a Adunării Deputaților și a Senatului², în care s'a dat citire Comunicatului Biroului Electoral Central, pretinzând că la acea data Constituția a fost *sanționată* de Adunarea Constituantă, fără să se menționeze actul prin care aceasta ar fi efectuat această operațiune. Dar la această dată Parlamentul nu a luat nici o hotărâre și singurul act oficial din această zi publicat în Monitorul Oficial este Comunicatul Biroului Electoral Central și este absurd să se conceapă că o constituție intră în vigoare printr'o constatare statistică a unui organ nerepresentativ.

În treacăt fie spus, fostul expert constituțional Ion Deleanu, profesor universitar de drept constituțional, demonstrează că nu cunoaște sensul termenului constituțional de *sanționare*. Acesta este caracteristic pentru domeniul constituțional monarhic, reprezentând acceptarea de către monarh a legii adoptate – *atribut monarhic legislativ*, după care urmează promulgarea – *atribut monarhic executiv*, ordinul de a fi publicată în Monitorul Oficial și de a fi executată de toate organele Statului și respectată de toți cetățenii³.

În aceeași intenție de a convinge, prin mijloace incorecte, că totuși "Constituția României 1991" nu este lovită de sancțiunea legală a inexistenței și că, prin urmare, ar fi în vigoare, Regia Autonomă Monitorul Oficial a editat un volum imens și în condiții grafice excelente, *Geneza Constituției României 1991* –

¹ Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, Mona-Lisa Pucleanu, Corneliu-Liviu Popescu. Constituțiile române. București, 1993, p. 250.

² Mihai Constantinescu ș.a., op. cit., p. 316.

³ Paul Negulescu. Curs de Drept Constituțional Român. București 1927, pp. 394-396.

*Lucrările Adunării Constituante*⁴, în care se pretinde că ar cuprinde toate lucrările Adunării Constituante, după cum îi sună titlul.

Această lucrare, întocmită probabil sub îndrumarea autorilor proiectului de constituție, se bazează, pentru a-și atinge scopul incorect de a ascunde lacunele procesului de legiferare, pe o concepție deliberat insidioasă. În *Nota asupra ediției*, se arată că autorii au avut de ales, pe de o parte, între “o prezentare strict cronologică a procesului legislativ” (ceea ce ar fi fost corect) și redarea în anexă a celorlalte materiale, iar, pe de altă parte, “structurarea întregului material pe un criteriu tematic” (ceea ce devine tendențios).

Sub pretextul insidios că “procesul legislativ n’a fost [...] rectiliniu” și că “pe parcurs s’au înregistrat numeroase meandre generate fie de controversele spectrului politic, fie de unele aspecte ale organizării” (parafrazându-l pe François Villon, unde sunt organizarea și unanimitatea perfecte de altădată ?), s’a ales, în mod nefericit, a doua variantă, însoțită de note explicative, de un indice alfabetic de persoane exhaustiv și de un indice tematic alfabetic anemic privind textul constituțional, iar nu debaterile Adunării Constituante, care ar fi putut înfățișa înfruntarea dintre diverse opinii contrare sau contradictorii.

Deși în prefață se afirmă că lucrarea “cuprinde toate debaterile și actele oficiale prilejuite de adoptarea Constituției României din 1991”, afirmația este pur și simplu falsă, pentru a nu o denumi altfel, deoarece mai jos se spune că s’a optat “pentru o unitate tematică cu un grad mai mare de generalitate”, opțiune care implică o selecție iar nu o integralitate. S’a ales în mod tendențios acest mod de prezentare, în care procesul-verbal al aceleiași ședințe este trunchiat pe probleme și împrăștiat pe tot cuprinsul imensului volum, ceea ce face imposibilă verificarea publicării integrale a textului unei ședințe. Astfel redactorii au avut posibilitatea să elimine orice nu le convenea, ceea ce se și

⁴ Regia Autonomă “Monitorul Oficial”, București 1998, 1004 p.

recunoaște, pretextându-se că “unele pasaje [...] care parazitau problematica lucrării, au fost eliminate”. Cu ce drept au eliminat pasaje dintr’un text oficial ?

Arbitrariul omisiunilor rezultă clar din faptul că nu se indică niciodată locul de unde au fost eliminate anumite pasaje (deși în prefață se promite că se vor menționa), nici ce conțineau concret *pasajele parazitare*, făcându-se astfel imposibilă verificarea intervențiilor autorilor culegerii în selectarea pe probleme a actelor oficiale. Astfel, lucrarea pierde orice valoare științifică, fiind o lucrare eclectică, lacunară și partisană, în care autorii culegerii au eliminat ceea ce infirma teza oficială, și devine un document politic, care urmărește îndrumarea cercetătorilor pe o pistă falsă, printr’o documentare incompletă, în scopul de a nu se observa impostura sprijinită de putere, derutându-i pe cititorii mai puțin exigenți, care din comoditate nu recurg la sursele primare, Monitoarele Oficiale, de vreme ce li se oferă un ansamblu ușor de consultat.

Dar nu s’au omis numai unele pasaje, cum se pretinde, ci chiar integral unele documente esențiale. Astfel, s’a eliminat însuși procesul-verbal al primei ședințe, cea din 11 Iulie 1990, în care s’a constituit Adunarea Constituantă, fiecare formațiune politică și-a expus punctul de vedere, s’a discutat despre principiile generale, s’a adoptat Regulamentul Adunării Constituante și s’a numit Comisia de Redactare a Proiectului de Constituție a României.

De asemenea, nu s’au inclus în volum Hotărârea Adunării Constituante din 13 Februarie 1991, Hotărârea Adunării Constituante din 10 Septembrie 1991 și Hotărârea Adunării Constituante din 13 Noiembrie 1991, prin care au fost aduse modificări importante Regulamentului inițial al Adunării Constituante. Oare chiar ședința de deschidere a Adunării Constituante și modificările Regulamentului “parazitau problematica lucrării”, cum se exprimă enigmatic editorul coordonator Dumitru Ioncică ?

Sau, poate, într'adevăr, ele *parasitau* imaginea falsă în care voiau să presinte lucrările Adunării Constituante ?

Personal, deoarece am Monitoarele Oficiale cu procesele verbale ale ședințelor mai importante, a trebuit nu o dată să le confrunt cu fragmentele lor risipite în toată lucrarea, pentru a constata eliminarea unor intervenții incomode, pe care le voiu semnala la momentul potrivit.

Secțiunea a II - a Literatura Juridică despre “Constituția României 1991”

Rămas cu convingerea unei operațiuni neduse până la capăt, încheiate intempestiv, fapt explicabil, mi-am zis, după cinci decenii de totalitarism, la trei luni de la *proclamarea* “Constituției României 1991”, am scris, așa cum am arătat în “Cuvânt Înainte”, un amplu articol pe această temă în ziarul România Liberă¹. Mă așteptam mai puțin la comentarii aprobative cât mai ales la riposte dure. Spre stupefacția mea, nimeni nu m'a combătut și singura reacție a fost cea a ziarului Dreptatea, oficiosul P. N. Ț. C. D., care, dimpotrivă, într'un editorial împărtășește în întregime opinia mea². A urmat însă o inexplicabilă tăcere absolută, un curios consens conspirativ de ignorare a unei grave imposturi evidente, și nimeni altcineva nu s'a mai sesisat de gravitatea celor afirmate de mine, deși demonstrem și conchideam în mod categoric, fără nici o reticență, că așa-zisa “Constituția României 1991” nu intrase și nici nu mai putea intra în vigoare.

Stăruind în tentativa de a desvălui enorma fraudă ce se făcuse, am mai încercat să-mi fac cunoscută în cercuri cât mai

¹ Eleodor Focșeneanu, O activitate legislativă ratată: Constituția fesenistă din 1991. România Liberă № 610 de Marți, 17 Martie 1992, pp. 1 și 6.

² Constituția din 1991 e nulă ! (editorial). Dreptatea din 24 Martie 1992, pp. 1, 4.

largi convingerea mea despre “Constituția României 1991”, dar presa din opoziție, care înainte îmi găzduise cu generozitate articolele, acum îmi respingea orice propuneam să se publice pe această temă. De exemplu, tot ziarul România Liberă mi-a refuzat ulterior un articolul cu inocentul titlu “La ce dată a intrat în vigoare ‘Constituția României 1991’?”, chiar dacă, pentru a putea obține publicarea lui, evitam să mai fac afirmații categorice ca mai înainte, ci expuneam numai fapte incontestabile și premise certe, fără să trag personal nici o concluzie, lăsând pe cititor să o facă singur. Pretextul? Mi s’a ripostat că problema constituțională este închisă și altele erau acum prioritățile.

Primii care au publicat un volum dedicat „Constituției României 1991” au fost chiar membrii așa-ziși experți ai Comisiei Constituționale, o lucrare cu titlul Constituția României – comentată și adnotată¹, scrisă evident cu *parti pris* (autorii, bine înțeles, își elogiau opera!). Mult mai târziu, în anul 1997, avea să mai apară un volum intitulat tot *Constituția României – comentată și adnotată*, dar de alți autori, care se situează pe aceeași poziție ca a autorilor “Constituției României 1991”, dar evită² totuși să se pronunțe asupra unor probleme fundamentale, printre care intrarea în vigoare.

Apariția la sfârșitul anului 1992 la editura HUMANITAS a cărții mele *Istoria Constituțională a României (1859-1991)*, în care reluam criticile mele relative la “Constituția României 1991”, în afara unor recenzii elogioase³ ale unor reporteri care

¹ Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ion Vida. Constituția României – comentată și adnotată. Regia Autonomă Monitorul Oficial, București 1992, 320 p.

² Victor Duculescu, Constanța Călinoiu, Georgeta Duculescu. Constituția României – comentată și adnotată, Lumina Lex, 1997, p. 461.

³ Mioara Apolzan, Cotidianul, 25 Ianuarie 1993, în Supliment Cultural; Mariana Șipoș. Cartea actuală – Câte odată legile dorm, dar nu mor niciodată. Dreptatea, 4 Februarie 1993, p. 2; Nicolae Prelipceanu. Vehicol pentru Europa?, România Liberă, 10 Februarie 1993, p. 2; Dinu Pietraru, doctorand la New York. Un intelectual – o conștiință: Eleodor Focșeneanu. Lumea Liberă Românească, New York, № 283 din 5 Martie 1994.

presentau în mod obișnuit nouile apariții editoriale, nu a reușit să tulbure apatia constituțională nici a clasei noastre politice nici a membrilor societății noastre civile. În schimb, două somități intelectuale din Regatul Unit¹, dar și mai mulți intelectuali români, unii cunoscuți, dar și necunoscuți, mi-au trimis scrisori elogioase și aprobative.

Dacă în țară comentarea așa-zisei “Constituția României 1991” devenise tabu, rezervată autorilor ei și a celor ce o elogiau, unii Români din străinătate i-au scos în evidență deficiențele. Astfel, Ion Varlam, fost deținut politic, a publicat un studiu critic, abordând problema mai mult comparativ politic decât juridic², iar Dinu Pietraru, un tânăr doctorand de la Universitatea din New York, și-a luat ca temă pentru teza de doctorat însăși “Constituția României 1991”, angajându-se într’o vastă lucrare în care tratarea este în primul rând sociologică³.

Între timp apele s’au liniștit din punct de vedere al rarelor controverse constituționale, care priveau mai mult probleme secundare, iar nu însăși legitimitatea legii fundamentale, și toată lumea s’a reîntors la lupta politică, care s’a desfășurat cu mare intensitate, deoarece anul ce urma era an electoral.

În această situație, așa cum am arătat în prefața la această ediție, am fost nevoit să apelez tot la revista care îmi acceptase primul articol, *Lumea Liberă Românească* din New York, unde am publicat într’un serial de 23 de episoade *Comentarii asupra “Constituției din 1991”*, lucrare⁴ pe care nu am reușit până acum

¹ Mi-au scris : la 28 Februarie 1993 scriitorul englez Ivor Porter (care mi-a și trimis cu dedicație cartea sa *Operation Autonomous*, London, 1989, 268 p.) și la 12 Aprilie 1993 politologul român Ghiță Ionescu, profesor la Universitatea din Manchester (autorul, printre altele, al cărții *Opoziția*).

² Ion Varlam. *Noua Constituție a României față cu Schimbările din Europa de Est*. Editura Evenimentul, București 1993, 64 p.

³ Nu cunosc dacă teza autorului a fost publicată. Menționez titlurile unor capitole : *After the Food (The Making of the Romanian Constitution)*. *The Romanian Post-Comunist Constitution of 1991 – The Stolen Constitution*.

⁴ Eleodor Focșeneanu. *Comentarii asupra “Constituției din 1991”*. *Lumea Liberă Românească*, New York, începând cu № 311 din 17 Septembrie 1994 și *Eleodor Focșeneanu*

să o public în țară în volum, fiindu-mi refuzată de editurile cărora m'am adresat, pe motiv că nu prezintă interes ! Această lucrare constituie acum PARTEA A IV-A a acestei Ediții a III-a, cu rectificările și actualizările de rigoare.

Reproduc în general episoadele, care au devenit capitole sau secțiuni, așa cum au apărut ele atunci, reformulările fiind minore. Actualizez și, unde este nevoie, exemplific cu fapte ulterioare, deoarece prin forța împrejurărilor în acel serial consemnam numai abuzurile primei guvernări P. D. S. R., dar nu este corect să le acopăr pe cele ale fostei guvernări de centru-dreapta, dominată de C. D. R.

De asemenea, am adăugat trimiterile la surse (Monitoare Oficiale, relatări din presă și din anumite lucrări), trimiteri care nu-și aveau rost într'o revistă săptămânală, în schimb, am eliminat multe din referirile sarcastice la adresa Adunării Constituante, inerente unor articole de presă, dar nu pe toate, căci atunci ar fi însemnat să redau o imagine nerealistă a lucrărilor acesteia, care aveau totuși adesea ceva autentic caragialesc.

Am schimbat numele unor episoade, care purtau une ori denumiri prea jurnalistice, și le-am regrupat într'o ordine logică.

Dacă la început "Constituția României 1991" a fost criticată mai ales pe motive de fond, cu timpul însă a început să se remarce lipsa promulgării, în general destul de timid, deoarece puterea, indiferent de culoare politică, consideră contestarea "Constituției României 1991" ca un atentat la stabilitatea politică a României, ceea ce explică reținerea chiar a juriștilor avertizați de a ataca această problemă, sau, dacă o menționează, nu trag concluzia ce se impune, de teamă să nu fie acușați de această 'crimă'.

Astfel Angela Banciu¹ menționează omisiunea promulgării, dar nu se pronunță asupra efectelor ei :

încheind cu № 333 din 18 Februarie 1995.

¹ Angela Banciu. Istoria Vieții Constituționale în România (1866-1991). București, 1996, p. 264.

“Constituția a intrat în vigoare, după cum se stipulează în capitolul referitor la dispozițiile finale și transitorii, de la data aprobării ei prin referendum (8 Decembrie 1991, chiar dacă, după cum remarcă unii constituționaliști, ea nu a fost promulgată de președintele țării)”.

După această opinie, “Constituția României 1991” ar fi intrat retroactiv în vigoare, deoarece referendumul s’a încheiat seara târziu, iar ziua de 8 Decembrie 1991 a început cu ora 0, chiar înainte de începerea referendumului !

De asemenea, Mihai T. Oroveanu remarcă în trecut în cartea sa¹ :

“De asemenea, împotriva tradiției istorice și constituționale a României, Constituția din 1991 nici n’a fost promulgată. Or, promulgarea este actul funcției administrative a Statului, consecința aplicării principiului separației funcțiilor Statului această formulă executorie fiind indispensabilă Constituției în scopul executării sale de către administrație”.

Deși o consideră o formulă executorie absolut indispensabilă, justificată însă prin tradiția istorică iar nu ca un principiu constituțional fundamental, autorul, încă influențat de ideologia comunistă, amestecând *funcțiile* Statului cu *puterile* Statului, nu menționează în mod expres sancțiunea ce se impune, dar din cele expuse, destul de confuz de altfel, rezultă totuși că actul fundamental nu a căpătat putere de lege.

Peste șase ani, probabil încurajat de accesul C. D. R. la guvernare, autorul avea să ajungă totuși la concluzia “inexistenței Constituției² din punct de vedere juridic” (de ce nu legal ?).

Alți autori mai tineri, neinfluențați de ideologia comunistă, sunt mai tranșanți. Astfel Cristian Preda spune textual³ :

¹ Mihai Oroveanu. Istoria Dreptului Românesc și Evoluția Instituțiilor Constituționale. București, 1992, p. 308.

² Mihai Oroveanu. Despre Constituția României din 1991 și Istoria Dreptului Public Românesc. Editura Cerma, București 1998, p. 120, et sq.

³ Cristian Preda. Stat social și drepturi sociale. Sfera Politicii. № 44/1996, pp. 7 – 9 (număr consacrat Constituției).

“La 8 Decembrie 1996 se împlinesc 5 ani nu de la “intrarea în vigoare a Constituției”, ci de la organizarea referendumului național asupra textului constituției votat la 21 Noiembrie 1991. Această precizare se impune dacă ținem seama de argumentul potrivit căruia nerepublicarea textului Actului Fundamental în Monitorul Oficial după consumarea referendumului și omisiunea promulgării ei de către șeful Statului echivalează cu neintrarea în vigoare a Constituției”.

Și autorul face trimitere, pentru detalii la lucrarea mea, *Istoria Constituțională a României*, ediția I-a, 1992, pp. 142–147.

Mai tranșant, Tiberiu Dianu, mai întâi expune corect procedura constituțională de intrare în vigoare¹ :

„Publicarea în *Monitorul Oficial* din 21 Noiembrie 1991 nu marca intrarea în vigoare a legii, ci aducerea numai la cunoștința populației textul care urma să fie supus referendumului. Referendum care, la rândul său, conform art. 77 și 78 menționate anterior, trebuie urmat de trimiterea legii, spre promulgare, Președintelui României, și apoi de o nouă publicare a acesteia în *Monitorul Oficial* pentru a intra, de data aceasta în vigoare.”

După care autorul trage mai jos concluziile politice ce se impun

“În orice cas, graba cu care această constituție a fost “proclamată” (înainte ca ea să fie promulgată și publicată în *Monitorul Oficial*), precum și semnificative procentaje de absenteism și de voturi negative la referendum, nu fac decât să afecteze iremediabil imaginea României în exterior, punând eforturile de democratizare a țării sub semnul întrebării.”

Lucrarea fiind bilingvă, redau mai jos ultimul citat² în

¹ Tiberiu Dianu. *Constituția României din 1991 – O abordare critică / Constitution of Romania 1991 – A critical approach*. Editura Oscar Print, p. 26.

² Tiberiu Dianu, op. cit, p. 110.

engleză :

“However, the haste in which the basic law was ‘proclaimed’ (before its promulgation and publication in the *Official Gazette*), together with a large procentage of absentees and negative votes at the referendum, may irretrievably affect Romania’s image abroad and put under question its democtratic evolution in the future.”

Vor fi, de sigur, și alte luări de poziție, pe care nu le știu, căci nu pot urmări tot ce se scrie, dar începând cu luna Septembrie 1999, revista *Lumea Liberă Românească* din New York a publicat un foarte documentat serial, sub semnătura pr. dr. Ion Dură¹, în care opiniile mele sunt reluate integral și dezvoltate, iar concluziile trase sunt tranșante :

Constituția din 1991, după cum remarcă dl. Focșeneanu, “este singura Constituție, atât din istoria constituțională a României, cât și din cele existente în toate Statele democratice, care nu este promulgată de către șeful Statului și nici publicată ca lege a Statului în Monitorul Oficial”. Pentru ca același specialist în probleme constituționale, să conchidă categoric : *În consecință, ea nu a intrat niciodată în vigoare.*

Problema se reia, prin urmare, și, în cele din urmă va trebui să fie recunoscut adevărul !

¹ Pr. Dr. Ioan Dură. De la Constituțiile Comuniste la Constituția Actuală a României. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 572 din 18 Septembrie 1999, pp. 18-20 ; Revisuirea Constituției – o necesitate imperioasă ! *Lumea Liberă Românească*. New York, № 573 din 25 Septembrie 1999. pp. 24-26 ; în următoarele două numere evidențiază alte lipsuri.

Secțiunea a III - a
Legi Organice Adoptate sub Regimul
“Constituției României 1991”

Legea № 47 din 18 Mai 1992 privind Organizarea și Funcționarea Curții Constituționale¹. Supra-apreciindu-și rolul în Comisia Constituțională, profitând de ignoranța parlamentarilor majorității, care le votau docil orice propunere, membrii acestei comisii au creat o Curte Constituțională cu puteri disproporționate. Preocupați de propria soartă, deși art. 152 din “Constituția României 1991” poartă titlul “Instituțiile Viitoare”, cele două alineate ale articolului se referă exclusiv la Curtea Constituțională, fixându-se și un termen de șase luni pentru înființarea ei, alineatul (1), și durata mandatului membrilor ei, alineatul (2), fără să articuleze nimic despre Avocatul Poporului, deși aceasta era tot o instituție viitoare, care s’ar fi încadrat sub acest titlu. De sigur, membrii Comisiei Constituționale nu prevedeau un viitor pentru această instituție, care nu-i interesa, astfel că Parlamentarii Adunării Constituante, care și-au continuat activitate ca putere legislativă ordinară după adoptarea “Constituției României 1991”, au avut grijă ca termenul să fie respectat cu strictețe și ca membrii Comisiei Constituționale să fie numiți primii membri ai ei², dar n’au avut grijă să adopte și legea pentru cealaltă instituție viitoare.

Procedeul abusiv, prin care s’a atribuit acestei instituții prerogative exorbitante în detrimentul Parlamentului, a fost sesizat de Senat abia după cinci ani, care a și adoptat modificarea Legii

¹ Monitorul Oficial № 101 de Vineri, 22 Mai 1992. Curios este faptul că legea a fost adoptată de Parlament la 18 Mai 1991, iar Decretul de promulgare are № 105 din 16 Mai 1992 ! Ar rezulta deci că legea a fost mai întâi promulgată și apoi adoptată de Parlament ! Această enigmă avea să se repete și cu alte legi, dovedind desordinea legislativă din țara noastră.

² Eleodor Focșeneanu. Transfer în interes de serviciu de la Comisia Constituțională la Curtea Constituțională. Lumea Liberă Românească № 329 din 21 Ianuarie 1995.

№ 47/1992 limitând competența Curții Constituționale la constatarea neconstituității legilor, fără a avea dreptul de a modifica, completa sau interpreta legea¹. Inițiativa Senatului a rămas sub formă de proiect, deoarece încheindu-se legislatura, Camera Deputaților nu a mai avut timp să se pronunțe.

În cele din urmă, prin Legea № 138 din 24 Iulie 1997 pentru Modificarea și Completarea Legii № 47/1992 privind Organizarea și Funcționarea Curții Constituționale², apoi republicată³, a redus, dar nu într'un mod semnificativ, prerogativele acesteia.

Legea № 92 din 13 August 1992 pentru Organizarea Judecătorească. *Textul* "Constituției României 1991" (pentru a folosi modalitatea prin care o desemnează înseși autorii ei) în articolul 124 (1) prevede că "judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili, potrivit legii". Abia după ce s'a adoptat reglementarea Curții Constituționale, după aproape trei luni, se adoptă *Legea № 92 din 4 August 1992 pentru Organizarea Judecătorească*⁴, care repetă în articolul 75 textul din Constituție că "judecătorii numiți de președintele României sunt inamovibili". Articolul 129, alin. I, are și el același cuprins, iar în alineatul II se adaugă :

"Numirea judecătorilor la tribunale și judecătorii se va face în termen de 2 ani de la publicarea prezentei legi în Monitorul Oficial al României."

De la data expirării termenului de 2 ani, deci de la 13 August 1994, au mai trecut aproape doi ani până când să se respecte promisiunea prin Legea № 89 din 12 Iulie 1996⁵, promulgată la 11 Iulie 1996, pentru modificarea articolului 129, alineatul 2, din Legea № 92/1992 pentru Organizarea Judecătorească, prin care, numindu-se judecătorii la instanțele superioare, se adaugă :

¹ România Liberă din 26 Septembrie 1996, ed. a II-a, p. 3.

² Monitorul Oficial № 170 de Vineri, 25 Iulie 1997.

³ Monitorul Oficial № 187 Joi, 7 August 1997.

⁴ Monitorul Oficial № 197 de Joi, 13 August 1992.

⁵ Monitorul Oficial № 150 de Miercuri, 17 Iulie 1996.

“Numirea de către Președintele României a judecătorilor la judecătoria se va face până la data de 30 Octombrie 1996.”

Dacă acordarea inamovibilității magistraților s'a făcut treptat și cu mari întârzieri, în schimb s'a dat în competența instanței supreme o prerogativă legislativă. Din Legea privind Organizarea și Funcționarea Curții Constituționale rezultă dreptul acesteia de a emite interpretări obligatorii ale legilor penale. Ar putea rezulta de aici, că interpretarea legilor civile a rămas totuși în competența Parlamentului. S'a ales însă o altă soluție pe care o vom găsi într'un alt act normativ, *Legea № 59 pentru Modificarea Codului de Procedură Civilă, a Codului Familiei, a Legii Contenciosului Administrativ № 29/1990 și a Legii № 94/1992 privind Organizarea și Funcționarea Curții de Conturi*¹. Această lege foarte stufoasă, care adună la un loc legi procedurale și legi substanțiale din diferite domenii, prin articolul I, pct. 19, modifică, printre altele, și articolul 329 din Codul de Procedură Civilă, dându-i următorul cuprins :

“Art. 329.– Procurorul general, din oficiu sau la cererea ministrului Justiției, are dreptul, pentru a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii pe întreg teritoriul țării, să ceară Curții Supreme de Justiției să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești.

[...] Deslegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe.”

Deci, se privează Parlamentul de prerogativa pe care a avut-o dintotdeauna, aceea de a-și interpreta propriile legi (prerogativă respectată în ultima sa fază, deși de sigur formal, și de regimul comunist), atribuindu-se dreptul de a interpreta legile penale Curții Constituționale, iar legile civile Curții Supreme de Justiție, ultimul alineat citat fiind identic în ambele legi organice.

¹ Monitorul Oficial № 117 de Luni, 26 Iulie 1993.

Legea № 102 din 21 Septembrie 1992 privind Stema Țării și Sigiliul Statului¹. Însemnele Statului, drapelul, stema și imnul național, care individualizează fiecare națiune, ar trebui, în principiu, să rămână intacte, simbolizând permanența Statului, indiferent de schimbările politice. Numai o schimbare profundă, de structură, a unei țări, poate justifica în mod cu totul excepțional modificarea lor. La noi, așa cum s'a revenit la vechiul drapel², ar fi fost normal să se revină și la celelalte însemne statale, stema și imnul, anterioare momentului când s'a rupt tradiția națională. Continuând mentalitatea comunistă ostentativ antimonarhică, s'a adoptat o stemă nouă și un imn nou. Cât privește stema, aceasta este ca înfățișarea săracă, putând fi confundată cu orice stemă de județ, neadecvată pentru un Stat. Alte țări, fost comuniste, au păstrat stemele vechi, stema țaristă în Rusia, stema monarhică în Bulgaria, pentru că o stemă trebuie să ilustreze evenimentele fundamentale din istoria națiunii, care au avut un rol în dezvoltarea ei. Așa cum stema aleasă redă însemnele țărilor române ca principate, trebuia să redea și însemnele ca Stat independent și Regat. O comparație între vechile steme ale celor trei state, Rusia, Bulgaria și România, și cea actuală a României va evidenția nefireasca alegere făcută de Parlamentul României.

Păstrarea însemnelor unui Stat caracterizează permanența lui. Astfel, Federația Rusă, după ce revenit la stema țaristă, a adoptat și melodia imnului Uniunii Sovietice, apreciind valoarea musicală și adaptându-i cuvintele la noua situație statală. Imnul României

¹ Monitorul Oficial № 236 de Joi, 24 Septembrie 1992.

² Înzeestrarea drapelului național tradițional cu stema republicii de către regimul dictatorial comunist a avut o repercursiune neplăcută, care în viitor ar putea declanșa un eventual conflict diplomatic. Rămânând disponibil, drapelul roșu, galben și albastru a fost adoptat de republica africană Ciad, când a devenit independentă, astfel că în prezent același drapel reprezintă două țări. Viitorul ne va arată cum se va rezolva această anomalie, fiecare țară având argumentele sale, iar Ciadul putând invoca deplina sa legitimitate, de vreme ce însemnul adoptat era liber la acea dată.

adoptat prin art. 12 (3), care a avut o semnificație simbolică în 1848, când Românii, fie sufereau juguri străine, ca în Transilvania, fie se bucurau numai de autonomie internă, ca în Moldova și Țara Românească, și avea justificare atunci ca o chemare la renaștere, pare inactual și chiar anacronic acum, când se cere Românilor, după realizarea independenței și a unirii, “să se deștepte”, afară numai dacă nu-l socotim ca un îndemn la o mai înțeleaptă opțiune electorală. Chiar dacă în România s’ar instala republica în mod legitim, prin referendum ca în toate țările, s’ar putea totuși păstra melodia vechiului Imn Regal, compusă de Eduard Hübsch, melodie care este majestuoasă și solemnă, adaptându-se eventual cuvintele la noua situație¹. Dacă ne-am imitat vecinul de la Răsărit în cele rele, de ce nu l-am imita și în cele bune ?

Această lege repetă neregularitatea procesului legislativ menționată mai sus : ea apare adoptată de Senat la 10 Septembrie 1992, de Camera Deputaților la 21 Septembrie 1992 și promulgată la 19 Septembrie 1992. Resultă că a fost promulgată înainte de finalizarea procesului legislativ, după ce a fost adoptată de Senat, dar înainte de a fi adoptată și de Camera Deputaților.

Legea № 35 din 13 Martie 1997 privind Organizarea și Funcționarea Instituției Avocatul Poporului. Parlamentul care a adoptat “Constituția României 1991”, continuând să funcționeze ca două camere legislative ordinare, s’a grăbit să adopte în termenul de șase luni noua instituție Curtea Constituțională, care sprijinea puterea executivă, usurpând și prerogativa de interpretare a legilor a Puterii Legiuitoare, dar nu a demonstrat nici un interes pentru cealaltă nouă instituție (cum am arătat mai sus, art. 152 din “Constituția României 1991”, deși intitulat “Instituțiile Viitoare”, se referă numai la Curtea Constituțională !), Avocatul Poporului, care ar fi trebuit să vegheze la respectarea drepturilor și libertăților omului, fiind omis.

¹ În privința istoriei acestei melodii, recomand articolul lui Viorel Cosma *Imnul la Români*, Magazin Istoric, Septembrie 2006, pp. 5–8.

Nu numai atât, dar legislatura 1992 - 1996, dominată cu autoritate de aceeași majoritate parlamentară, nici nu a propus cel puțin un proiect de lege cu privire la înființarea acestei instituții, pe care însăși o adoptase, motiv pentru care am calificat într'un articol Avocatul Poporului drept o instituție fantomă¹.

După alegerile din 3 Noiembrie 1996, noua putere care votase împotriva "Constituției României 1991", în loc să reia procesul constituțional, invocând pe lângă disfuncționalitățile menționate mai sus, desconsiderarea demonstrată pentru drepturile omului, acoperă cu iresponsabilitate neglijența întregii puteri postrevoluționare, și adoptă Legea № 35 din 13 Martie 1997 privind Organizarea și Funcționarea Instituției Avocatul Poporului².

În Adunarea Constituantă se subliniase de către unii parlamentari că nu sunt prevăzute în textul constituțional prerogativele acestei instituții, la care expertul Comisiei Comsituționale Mihai Constantinescu replicase că orice instituție are un statut constituțional și altul legal, care urmează să fie reglementat printr'o lege organică. Lăsând la o parte că în textul constituțional nici cel puțin nu se definește această instituție, vom constata că nici în legea organică nu se menționează prerogativele Avocatului Poporului, astfel că și statutul legal al acestei instituții, nu numai cel constituțional, este total absent, deoarece legea organică nu face decât să repete ceea ce se spunea și în art. 55 (1) din "Constituția României 1991" :

"Art. 1.– (1). Instituția Avocatul Poporului are drept scop apărarea drepturilor și libertățile cetățenilor în raporturile acestora cu autoritățile publice."

Prin ce mijloace își exercită Avocatul Poporului această misiune, ce prerogative concrete are și ce efect au demersurile

¹ Eleodor Focșeneanu. "Avocatul Poporului" – o instituție fantomă. Lumea Liberă Românească, New York. № 323 din 10 Decembrie 1994, continuare în № 324 din 17 Decembrie 1994.

² Monitorul Oficial № 48 de Joi, 20 Martie 1997.

sale, cum poate el împiedica sau înlătura abuzurile autorităților publice, nu se spune nimic. Așa cum am arătat mai sus, această *misiune*, la care se referă art. 1 (1) o are însăși Constituția !

După opt ani de existență, această instituție nu are nici o eficiență. Un ziar de mare tiraj, titrează, *Avocatul Poporului – o instituție care plimbă hârtii*¹, constatând :

“*Casuri semnificative* rezolvate de Avocatul Poporului în 2003 – primirea unor răspunsuri pe care autoritățile uitaseră să le comunice cetățenilor.”

Ca o culme a ironiei, *juristul* care ocupă această sinecură este Ioan Muraru, autor înainte de 22 Decembrie 1989, al articolului *Definirea drepturilor fundamentale ale cetățeanului în Republica Socialistă România*, basate, bine înțeles, pe (alt articol al său !) *Tezele leniniste cu privire la drepturile fundamentale ale cetățenilor*. Pentru evoluția opțiunilor sale politice, cu traiectorii de 180°, puterea l-a răsplătit copios : după ce, bine înțeles, a fost mai înainte membru al Comisiei Constituționale, și apoi membru al Curții Constituționale, devenind apoi chiar președinte al ei, a fost ales să apere drepturile pe care înainte le negase. În legătură cu acest personaj, recomand articolul lui Lucian Tudorancea, *Președintele Curții Constituționale proslăvea Constituția României Socialiste și “gândirea” lui Ceaușescu*².

Legea № 115 din 28 Iunie 1999 privind Responsabilitatea Ministerială³. Legea Responsabilității Ministeriale a provocat multe reacții și discuții în presă încă din faza de proiect. Dintre multele articole publicate pe această temă, ne referim la unul singur interesant prin ampla documentare (cuprinde o pagină întregă), dar și printr’o confuzie elementară involuntară, explicabilă prin degradarea studiului dreptului în timpul regimului

¹ Adevărul de Joi, 19 August 2004, p. 3. Autori : Caterina Nicolae, Alina Bădălan.

² România Liberă de Sâmbătă, 21 Septembrie 1996, p. 3.

³ Monitorul Oficial № 300 de Luni, 28 Iunie 1999.

comunist, așa cum am arătat în introducere. Autoarea, Ingrid Șuşu, ajunge la concluzia, care este și titlul articolului : *Legea Responsabilității Ministeriale nu prevede nici o răspundere și nici o sancțiune pentru incompetența sau neglijența Guvernului*¹, abordând, ceea ce mulți din ignoranță sau chiar din interes neglijează complet, o problemă foarte gravă : lipsa de răspundere a miniștrilor pentru gestionarea departamentelor pe care le conduc. Autoarea atacă o problemă pe care eu o tratasem în două articole mai înainte, aceea a răspunderii politice a miniștrilor. Autoarea pleacă de la o concluzie justă :

“[...] miniștrii sunt responsabili politic, penal și civil pentru toate actele personale, pentru toate măsurile adoptate individual, precum și pentru toate actele Președintelui și ale politicii guvernamentale în ansamblu ; [...]”

Pe drept cuvânt se afirmă în articol că – adaug eu, în sistemul nostru juridic – miniștrii nu răspund nici pentru gestionarea departamentelor lor, nici pentru actele șefului Statului, dar această critică nu trebuie adusă Legii privind Responsabilitatea Ministerială, care prin tradiție se ocupă numai de răspunderea *penală* ministerială în legătură cu măsurile luate, ci “Constituției României 1991” înseși, care nu prevede contrasemnătura decretelor șefului Statului de către miniștrii de resort, prin care aceștia trebuie să-și asume răspunderea pentru aplicarea prevederilor decretului.

De altfel, însăși autoarea dă exemple numai de “Responsabilitatea penală ministerială în dreptul comparat european”, pentru că răspunderea civilă se supune legilor civile, iar cea politică *are la basă contrasemnătura ministrului pe toate actele șefului Statului*. Deci, această critică este îndreptățită și este important și îmbucurător faptul că se constată această lacună în sistemul nostru legislativ (pe care eu o relevasem în două articole²),

¹ România Liberă de Joi, 1 Aprilie 1999, p. 2.

² Cine răspunde în România de aplicarea legilor ? Cotidianul de Luni, 12 Septembrie 1994, p. 2, și Miniștri sau funcționari guvernamentali ? Lumea *Eleodor Focșeneanu*

indiferent de faptul că ea nu este plasată acolo unde îi este locul.

De fapt, autoarea a fost indusă în eroare de însăși Legea privind Responsabilitatea Ministerială, care în articolele 2 – 4 se referă și la răspunderea politică, dar în termeni generali, ceea ce excede obiectul legii.

Ceea ce i se poate imputa în mod desosebit Legii privind Responsabilitatea Ministerială, repercursiune a o jumătate de secol de denaturare a dreptului constituțional, este faptul că ea, așa cum este redactată, nu se aplică tuturor miniștrilor – de sigur, fără ca aceasta să fi fost intenția autorilor, de vreme ce în art. 5 se precisează :

“În înțelesul acestei legi, sunt membri ai Guvernului primul-ministru, miniștrii și alți membri stabiliți prin lege organică, numiți de Președintele României pe baza votului de încredere acordat de Parlament.” (s.a.).

Deci miniștrii care au fost numiți direct de șeful Statului, la propunerea primului ministru, în cas de remaniere guvernamentală, *nu sunt membri ai Guvernului*, pentru că nu sunt “numiți pe baza votului de încredere acordat de Parlament”.

Iată altă absurditate provocată de această dispoziție bizară privind remanierea guvernamentală : sunt privilegiați tocmai miniștrii care nu au obținut încrederea Parlamentului !

Legea privind Responsabilitatea Ministerială a fost amendată chiar de Guvernul care o propusese la mai puțin trei luni de la adoptare prin Ordonanța de Urgență № 130 din 16 Septembrie 1999¹ pentru Completarea Legii № 115/1999 privind Responsabilitatea Ministerială, dar nu a fost amendată însăși dispozițiunea deficitară.

După reluarea puterii de urmașii fostei nomenclaturi, acestui act normativ (față de ambiguitatea legii, prefer această denumire) i s’au adus încă o dată modificări, de altfel ne semnificative, prin Legea № 253 din 29 Aprilie 2002 pentru Modificarea și Comple-

Liberă Românească, New York, № 328 din 14 Ianuarie 1995, pp. 22-24.

¹ Monitorul Oficial № 454 de Luni, 20 Septembrie 1999.

tarea unor Dispozițiuni ale Legii № 115/1999 privind Responsabilitatea Ministerială, după care a fost republicată în același Monitor Oficial¹.

Legea № 3 din 22 Februarie 2000 privind Organizarea și Defășurarea Referendumului². Deși în timpul lucrărilor Adunării Constituante unii parlamentari ai opoziției făcuseră distincție între referendum și plebiscit, Ion Rațiu și Vasile Gionea, ultimul înainte de a trece de partea puterii, ca și în cazul instituției Avocatul Poporului, C. D. R. reglementează ceea ce în timpul lucrărilor Adunării Constituante combătuse, iar puterea postdecembristă nu se preocupase să completeze, interesată de păstrarea puterii, iar nu de amendarea propriei legislații.

Opțiunea noii puteri de a reglementa o instituție juridică, ale cărei consecințe duceau implicit la ratificarea unei operațiuni legislative pe care înainte o desavuase, referendumul din 8 Decembrie 1991, a fost provocată de un fals incident politic.

Una din primele măsuri luate de guvernul Victor Ciorbea după preluarea puterii a fost *Hotărîrea Guvernului № 29 din 21 Februarie 1997³ privind Revocarea Decisiei Consiliului de Miniștri № 797 din 22 Mai 1948*. Titlul nu spune nimic, iar textul hotărîrii nu face altceva decât să repete titlul. Cine voia să știe ce măsură a luat Guvernul era obligat să caute prin arhive o Decisiune a Guvernului Petru Groza, dată cu aproape o jumătate de secol în urmă.

Este inadmisibilă publicarea unei hotărîri fără menționarea măsurii luate. Monitorul Oficial are menirea să aducă la cunoștința publicului dispozițiunile adoptate de autoritățile publice, pentru a a fi respectate. Acest procedeu denotă lipsa de fermitate a guvernanților și neasumarea răspunderii pentru dispoziția luată. Iată care era cuprinsul Decisiunii revocate :

¹ Monitorul Oficial № 334 de Luni, 20 Mai 2002.

² Monitorul Oficial № 84 de Joi, 24 Februarie 2000.

³ Monitorul Oficial № 30 de Marți, 25 Februarie 1997.

“**Art. I.** – Se retrage naționalitatea¹ română următoarelor persoane : Mihai de Hohenzollern, fost rege al României ; Elena, mama fostului rege al României ; Elisabeta de Hohenzollern ; Ileana de Habsburg, și Nicolae de Hohenzollern.

Art. II. – D-l ministru al justiției este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei decisiuni.”

Lăsând de o parte unele denumiri greșite, intenționate sau din ignoranță, a persoanelor, era vorba de retragerea cetățeniei române membrilor întregii familii regale. Prin revocare, se reda retroactiv cetățenia română regelui Mihai I, singurul în viață din cei prevăzuți în decisiunea ce se revoca.

S’ar fi convenit față de importanța hotărârii guvernamentale, o expunere pe motive, pentru a se desvălui abuzul făcut și nedreptatea istorică, dar se pare că guvernanților le era atâta teamă de impactul pe care l-ar avea această măsură reparatorie, încât preferau să treacă neobservată și, nu este exagerat să spunem, că au luat-o pe furiș, motiv pentru care nu i-au dat nici titlu.

Din presă a aflat Românul despre ce este vorba, căci, de sigur, fie din cele comunicate de purtătorii de cuvânt, fie din consultarea arhivelor de către reporteri, s’a desvăluit măsura luată.

Deoarece ponderea cea mai mare în legislatura 1996 – 2000 a avut-o P. N. Ț. C. D., care se declarase public monarhist, regele Mihai I și-a făcut probabil iluzii într’o restaurare monarhică, iluzii alimentate de alte manifestări promonarhice ale partidelor istorice, chiar ale unor membri ai Guvernului. Basat pe aceste iluzii, la o recepție de 30 Decembrie 1997 de la Palatul Elisabeta, oferită de suveran la împlinirea a 50 de ani de la Lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947, la care a invitat și pe unii membri ai Guvernului și alte personalități politice, într’o cuvântare Regele a

¹ Cuvântul *naționalitate* din această decisiune a determinat din partea unor adversari, mai vechi sau mai noi, ai comuniștilor, să argumenteze că naționalitatea unei persoane nu se poate retrage. Dacă înțelegem prin aceasta origine etnică, argumentul este corect, dar pe acea vreme prin *naționalitate* se înțelegea cetățenie, astfel că argumentul cade.

făcut următoarea declarație¹ :

“Nu am sugerat niciodată că tradițiile noastre ar trebui păstrate împotriva realităților prezente. În acest scop, vreau să vă spun că *doresc* ca prima mea fiică, Margareta, să succeadă în toate drepturile și prerogativelor mele când Atotputernicul va decide că mi-a sosit clipa.” (s.a.)

Această declarație a provocat multă efervescență în clasa noastră politică și în presă, ceea ce demonstra supraviețuirea mentalității totalitare și imposibilitatea, chiar a ziariștilor, de a gândi liber. O asemenea declarație ar fi fost trecută la un fapt divers într’o regim democrat. În primul rând, se menține sistemul de a nu cita exact ceea ce se spune. Astfel în articolul de fond al directorului ziarului Adevărul se afirmă :

“La 30 Decembrie, [...] fostul suveran a folosit prilejul comemorării a 50 de ani de la data abdicării sale forțate *pentru a anunța desemnarea fiicei mai mari, principesa Margareta, ca succesor a tuturor drepturilor și prerogativelor sale [...]*,” (s.a.)

Un singur cuvânt înlocuit² schimbă cu totul sensul frazei și a provocat o iritație, alimentată și intensificată de foștii comuniști : Regele nu a *desemnat*, ci și-a exprimat o *dorință*, arătând că nu se pronunță împotriva realităților prezente. Exprimarea unei dorințe nu poate provoca nici o primejdie pentru ordinea constituțională existentă și se pot face eventual comentarii asupra șanselor îndeplinirii ei, dar în subconștientul celor ce s’au format intelectual sub regimul comunist, chiar dacă au aspirații sincere democrate, persistă mentalitatea unor idei tabu. Autorul articolului își întitulase bine articolul, “Monarhiștii reduși la tăcere”, deoarece nici unul din cei ce și-au manifestat opțiunea monarhică în volumul³ “Majestate, nu pleca !”, mai toți membri ai Alianței Civice, sprijinitori ai

¹ Adevărul de Luni, 5 Ianuarie 1998, p. 2.

² Dumitru Tinu. Monarhiștii – reduși la tăcere. Adevărul de Luni, 5 Ianuarie 1998, p. 1.

³ Editura Anastasia, 1992, 238 p.

guvernării C. D. R., nu a susținut, cel puțin teoretic, discursul celui pe care îl implorau să nu plece.

Reacția cea mai violentă a fost a lui Emil Constantinescu, șeful Statului, care, spre a obține sprijinul diasporei române, făcuse declarații monarhiste cu prilejul unei vizite în U. S. A. Acum a făcut însă niște declarații uluitoare anticonstituționale :

“[...] nu voi iniția și nu voi accepta schimbarea actualei forme de guvernământ.” [...] “un referendnum pe tema modificării formei de guvernământ nu este oportun, pot să afirm că această problemă este închisă.”

Curios că nici această declarație¹, prin care se înlocuia suveranitatea poporului prin voința unei singure persoane, fie el și șef de Stat, nu a provocat nici un fel de reacție din partea monarhiștilor, rezultat al mentalității totalitare, căreia și șeful Statului îi era supus.

Este probabil ca acest fals incident politic să fi împins puterea la elaborarea unui act legislativ asupra referendumului. Prin această lege, ratifica retroactiv referendumul din 8 Decembrie 1991, deși forța principală a coaliției la putere, P. N. Ț. C. D., dăduse la vremea respectivă consemn membrilor Partidului să boicoteze referendumul.

În primul rând, se reduce domeniul în care se admite referendumul, la trei chestiuni : a) revizuirea constituției ; b) demiterea Președintelui României ; c) probleme de interes național – art. 2 (1). Enumărarea este ambiguă, punând alături probleme care pot face obiectul unui referendum (demiterea președintelui, la care poporul poate răspunde cu un DA sau un NU), probleme care nu pot face obiectul unui referendum (revizuirea constituției, admisibilă decât ca întrebare de principiu, iar nu privind modificările propuse) și probleme nedeterminate (de interes național – care oare ?).

Nu numai atât, dar această lege conține dispoziții contradictorii, chiar aberante.

Dacă mai întâi se spune :

¹ Adevărul de Luni, 5 Ianuarie 1998.

“**Art. 5 (2).** – Referendumul este valabil dacă la acesta participă cel puțin jumătate plus unul (sic !) din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.”

Urmează imediat o dispoziție contradictorie :

“**Art. 7 (2).**– Resultatul referendumului se stabilește în funcție de majoritatea voturilor valabil exprimate pe întreaga țară ...” !

Deci, deși mai întâi se stabilește un *quorum*, se prevede că rezultatul se decide numai după numărul participanților, ceea ce avea să reia Ion Iliescu mai târziu, cu ocazia referendumului asupra revizuirii, de a se ține seama numai de cetățenii conștienți care se prezintă la vot. Nu ne mai putem mira de imposibilitatea de a-și asimila noțiunile constituționale un fost nomenclaturist, când înșiși urmașii martirilor partidelor istorice, nu le pot asimila. Nu mai reluăm demonstrația făcută la locul potrivit.

Dar această lege conține și o enormitate. Iată ce prevede Legea № 3/2000 privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului :

“**Art. 45 (2).**– Legea de Revisuire a Constituției [...] intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, a hotărârii Curții Constituționale de confirmare a rezultatelor referendumului.”

E de necrezut ! Implicit i se limitează șefului Statului dreptul de a promulga legile și i se atribuie unei autorități publice nerepresentative, dreptul de a decide punerea în vigoare a Constituției revizuite, dându-se Curții Constituționale o prerogativă în plus.

Curtea Constituțională, ca să-și merite acest titlu, ar fi trebuit, sesisându-se din oficiu, să pronunțe, punând mai presus principiile decât propriile interese, neconstituționalitatea Legii 3/2000.

Secțiunea a IV - a
Legi Organice Recuperării ale Abusurilor
Regimului Dictatorial Comunist

Începând cu Decretul-Lege № 1 din 26 Decembrie 1989¹ s'au abrogat multe din actele normative aberante ale regimului comunist. Domeniile în care măsurile reparației s'au luat mai greu au fost restituirea proprietății private, deoarece aproape tot patrimoniul funciar al țării era în proprietatea Statului, constituind așa-zisa proprietate socialistă, și deconspirarea securității (legea lustrației), legi care în România au întârziat mult după ce ele fuseseră adoptate în celelalte țări fost comuniste.

Legea Fondului Funciar, Legea № 18 din 19 Februarie 1991², a fost prima lege prin care s'a reconstituit, parțial și arbitrar, dreptul de proprietate privată asupra terenurilor care se găseau la data adoptării legii în patrimoniul cooperativelor agricole de producție, între limita minimă de 0,5 ha pentru fiecare persoană îndreptățită și limita maximă de 10 ha de familie.

A urmat *Legea № 1 din 11 Ianuarie 2000³ pentru Reconstituirea Dreptului de Proprietate asupra Terenurilor Agricole și Forestiere, Solicitate potrivit Legii Fondului Funciar № 18/1991 și a Legii № 169/1997*, extinzându-se reconstituirea dreptului de proprietate și asupra pădurilor.

O reparație mai largă a realizat *Legea № 10 din 8 Februarie 2001 privind Regimul Juridic al unor Imobile Preluate în mod Abusiv în Perioada 6 Martie 1945 – 22 Decembrie 1989⁴*. Termenul inițial de 6 luni prevăzut de lege (art. 22) a fost prelungit succesiv prin Ordonanța de Urgență № 109 din 26 Iulie 2001⁵, apoi

¹ Monitorul Oficial № 4 de Miercuri, 27 Decembrie 1989.

² Monitorul Oficial № 37 de Miercuri, 20 Februarie 1991.

³ Monitorul Oficial № 8 de Miercuri, 12 Ianuarie 2000.

⁴ Monitorul Oficial № 75 de Miercuri, 14 Februarie 2001.

⁵ Monitorul Oficial № 460 de Luni, 13 August 2001.

prin Ordonanța de Urgență № 145 din 9 Noiembrie 2001¹, etc.

Chiar prin titlu se atenuează calificarea actului discreționar al regimului abusiv. Termenul *preluare* presupune un fapt, trecerea posesiunii de la o persoană la alta. Or, în speță nu a fost vorba numai de o simplă însușire a posesiunii a unui lucru, ci de trecerea unui bun din proprietatea privată în proprietatea Statului. Termenul adecvat ar fi fost deci confiscare abusivă.

Conform art. 23 din lege se impune solicitantului să depună actele doveditoare ale dreptului de proprietate, ceea ce înseamnă a intenta o adevărată acțiune în revendicare. Or dovada dreptului de proprietate este în dreptul nostru calificată o *probatio diabolica*, deoarece nu este suficientă exhibarea numai a titlului de proprietate de către cel ce revendică, ci trebuie să se demonstreze că el a fost dobândit de la un *verus dominus*, care la rândul său să-l fi dobândit de asemenea tot de la un *verus dominus*, și așa mai departe timp de 30 de ani, termenul de usucapiune. Dacă a existat însă o întrerupere a posesiunii, se mai adaugă la această perioadă anii de întrerupere. Și, într'adevăr, serviciile primăriilor însărcinate cu soluționarea acestor cereri își arogă funcția de instanță de judecată, solicită aceste numeroase titluri și rezolvarea pozitivă se face cel mai adesea prin dare de mită. Legea represintă o adevărată mană cerească pentru acești funcționari.

Trebuia aplicat principiul *Spoliatus ante omnia restituendus*, pe care se întemeiau în dreptul roman *interdictele posesorii*, iar în dreptul procedural român *acțiunile posesorii* (în acest sens trebuie perceput și mult discutatul principiu *In integrum restitutio* – nu o restituire integrală, ci o repunere reală în situația anterioară).

Echitabil și normal ar fi fost că solicitantul să fie obligat să dovedească numai că era înscris în rolul fiscal la data confiscării abusive – presumpție *juris tantum* a dreptului de proprietate, iar Statul să facă dovada contrarie, fie că solicitantul, deși înscris în rol, nu era adevăratul proprietar, fie că bunul respectiv intrase în

¹ Monitorul Oficial № 720 de Luni, 12 Noiembrie 2001.

proprietatea Statului în mod licit. Sarcina probei trebuia răsturnată de la victimă la organul abusiv, ceea ce în dreptul român se realizează în mod curent prin acțiunile posesorii.

În sfârșit, s'a adoptat în cele din urmă și în țara noastră legea lustrăției, *Legea № 187 din 7 Decembrie 1999 privind Accesul la Propriul Dosar și Deconspirarea Securității ca Poliție Politică*¹, dar care are o aplicațiune limitată, nu numai pentru că în nouă ani custodia dosarelor a fost în mâinile foștilor securiști, dar și prin întârzierea predării acestora Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

¹ Monitorul Oficial № 603 de Joi, 9 Decembrie 1999.

Bei Gott und bei den Rumänen
alles ist möglich

Proverb regional german

CAPITOLUL XI

Revisuirea din 19 Noiembrie 2003

Secțiunea I - a

Celebrarea a 10 ani de la Adoptarea

“Constituției României 1991”

Inițiativa Revisurii “Constituției României 1991”

În ziua de Vineri, 7 Decembrie 2001, a avut loc ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului, al cărui sumar¹ în Monitorul Oficial suna :

“Alocuțiuni cu prilejul Zilei Constituției – aniversarea a 10 ani de la adoptarea Constituției României.”

Însuși titlul sumarului conține o inadvertență : în urmă cu zece ani, pe 7 Decembrie 1991, nu se întâmplase nimic. Dar să concedăm că parlamentarii nu au vrut să piardă o Sâmbătă liberă, deși era o aniversare solemnă, și au devansat aniversarea cu o zi.

Dar oare Constituția României fusese adoptată la 8 Decembrie 1991, zi declarată oficios, iar nu oficial, “Zi a Constituției” ?

Să recurgem la Monitoarele Oficiale din acea vreme și să vedem când a fost adoptată așa-zisa “Constituție a României 1991”. Vom găsi în *Procesul-verbal al Adunării Constituante, încheiat astăzi 21 Noiembrie 1991*, următoarea relatare :

¹ Monitorul Oficial. Partea a II-a. Debateri Parlamentare. № 187 de Luni, 17 Decembrie 2001.

“... declară adoptată Constituția României de către Adunarea Constituantă, în ședința sa din ziua de 21 Noiembrie 1991”.

Să vedem ce spune orice ediție oficială a “Constituției României 1991” :

“Constituția României a fost adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 Noiembrie 1991 ...”

Deci ceea ce se numește “Constituția României 1991” a fost adoptată de Adunarea Constituantă în mod incontestabil la data de 21 Noiembrie 1991, iar nu la 8 Decembrie 1991.

Și totuși această greșeală o repetă președintele Senatului Nicolae Văcăroiu (p. 1, col. I), președintele Camerei Deputaților Valer Dorneanu (p. 7, col. II), deputatul Emil Boc (p. 11, col. II), pentru a menționa numai parlamentarii mai importanți.

Parlamentarii Români *trebuiau să cunoască* ziua adoptării pretensei constituții cu care se lăudau atâta ! Nu poate exista altă explicație decât o intenție frauduloasă comună pentru cei mai mulți parlamentari sau o ignoranță crasă a istoriei elaborării a așa-zisei “Constituții a României 1991” pentru ceilalți.

Dacă se voia să omagieze legea fundamentală a României, normal ar fi fost să se aniverseze 10 ani de la *intrarea în vigoare* a Constituției României, adică data de la care aceasta ar guverna viața politică și socială a țării noastre, dar locuțiunea “intrare în vigoare” nu se rostește de nici unul dintre participanți, deși aceasta ar fi trebuit să fie cea mai importantă fază din operațiunile legislative, deoarece prin ea se încheie orice proces legislativ.

Cu totul surprinzător, singurul care se exprimă aproape corect a fost Ion Iliescu, care se referă la :

“Aniversarea celor 10 ani de la aprobarea, prin referendumul din 8 Decembrie 1991, a noii Constituții a României” (p. 1, col. II).

Într’adevăr cu zece ani (minus o zi !) în urmă avusese evenimentul menționat de Ion Iliescu, cu rezerva că nu fusese un

referendum ci un plebiscit, iar corectitudinea “aprobării” este sub semnul întrebării. Cu cinci ani înaintea acestei aniversări, a zece ani, când oficialitățile sărbătoreau aniversarea a cinci ani a aceluiași eveniment, un tânăr intelectual¹ făcuse o evaluare mai exactă a acestuia :

“La 8 Decembrie 1996 se împlinesc 5 ani nu de la “intrarea în vigoare a Constituției”, ci de la organizarea referendumului național asupra textului Constituției votat de Adunarea Constituantă în ședința din 21 Noiembrie 1991”.

Urmează apoi, în alocuțiunile rostite, elogierea de către exponenții puterii, în expresii hiperbolice, a așa-zisei “Constituția României 1991” : “singura constituție elaborată exclusiv de însuși legiuitorul constituant” (Ion Iliescu, p. 2, col. II), “a fost opera exclusivă a Adunării Constituante” (Antonie Iorgovan, p. 6, col. II), “este prima Constituție a Statului Român adoptată de o Adunare Constituantă” (Valer Dorneanu, p. 8, col. II), “pentru prima oară în ultimii 150 de ani, la 21 Noiembrie 1991, reprezentanții poporului român au votat o constituție care a fost apoi supusă sufragiului popular” (Valer Dorneanu, p. 7, col. II), “a fost cel mai lung și complex proces constituțional din istoria țării” (Ion Iliescu, p. 2, col. II), “este prima de o durată apreciabilă” (Valer Dorneanu, p. 8, col. II), “cea mai democratică constituție din istoria sa” (tot Ion Iliescu, p. 3, col. II) – apare evident că exponenții puterii relatau în forme puțin schimbate ideile lui Ion Iliescu.

Toate aceste elogieri nu sunt numai denaturări ale adevărului istoric, sunt pur și simplu mincinoase (nu pot găsi un termen mai delicat). Unele chiar frisează insolența. Astfel se susține că “cele mai valoroase tradiții constituționale au fost preluate din Constituția României, adoptată după Marea Unire de la 1918, în Martie

¹ Cristian Preda. Stat social și drepturi sociale. Sfera Politicii, № 44/1996, pp. 7-9, cu mențiunea că acest număr al revistei era consacrat exclusiv Constituției, iar autorul articolului face trimitere la lucrarea mea Istoria Constituțională a României, 1992 (prima ediție).

1923” (Valer Dorneanu, p. 8, col. II), deși nici un singur alineat nu a fost preluat din ultima noastră adevărată Constituțiune !

Uitând probabil că votase împotriva Constituției, Radu Câmpeanu declară :

“Această Constituție va rezista vremurilor, [...] oricum o respectăm, este a noastră, este bună și [...]”

și devine pur și simplu ridicul când afirmă că :

“[...] această Constituție nu numai că trebuie respectată, dar [...] și iubită” (p. 6, col. I).

S’au făcut și unele aprecieri involuntar ilare asupra lucrărilor legislative : “a doua misiune a Adunării Constituante a fost aceea de a *imagina* instituții și mecanisme de funcționare democratică” (p. 1, col. II) ; “C. P. U. N. a fost o formă sui generis de *preparlament*” (p. 2, col. I), iar “Decretul № 92/1990 [privitor la Alegerea Președintelui și a Parlamentului n.a.] a fost [...] o *miniconstituție*” (p. 2, col. II). Toate aceste inovații constituționale aparțin lui Ion Iliescu, inventatorul *democrației originale*.

Emil Boc arată că Adunarea Constituantă a avut de ales între *trei* (sic !) alternative¹ : să repună în vigoare vechea Constituți[un]e, cea din 1923 (ca în Letonia), să amendeze vechea constituție comunistă (ca în Polonia și Ungaria), sau să elaboreze o nouă constituție (ca în Bulgaria, Macedonia, Slovenia, Slovacia, Lituania, Cehia și Rusia) și apreciază că bine s’a ales ultima *alternativă* (a treia !), considerând probabil un argument faptul că mai multe State din blocul fost sovietic procedaseră în acest fel (p. 11. col. II).

Dar oare Emil Boc nu cunoștea că Ungaria și Polonia fuseseră cele mai liberale din Statele comuniste, astfel încât revisuirea Constituției lor, chiar comuniste, era posibilă într’un sens liberal, iar celelate State enumerate de el cu constituții noi erau în mare majoritate State recent apărute pe harta Europei și nu avuseseră

¹ Nu pot fi trei alternative, deoarece alternativa presupune alegerea între două variante (cuvântul derivă din lat. *alter*, unu din doi).

constituției proprii mai înainte, deci nu aveau ce să repună în vigoare? Macedonia și Slovenia apăruseră prin destrămarea Iugoslaviei, Cehia și Slovacia prin destrămarea Cehoslovaciei, Rusia și Lituania (ultima nu reprezintă Statul anterior anexării la Uniunea Sovietică, căci cuprinde un teritoriu mai mare) prin destrămarea U. R. S. S. Rămânea Bulgaria, și, fără să mă pronunț dacă era cel mai nimerit exemplu, subliniez că România era un Stat constituțional cu mai mult de o jumătate de secol mai vechiu decât toate Statele menționate în cele trei categorii. Recomandabil ar fi fost să urmărim exemplul Letoniei, care a repus în vigoare vechea sa constituție, deși era cu 57 de ani mai nouă decât a României – cu atât mai mult ar fi fost mai potrivit pentru noi să procedăm la fel.

Beția de cuvinte etalată de reprezentanții puterii a dus la multe ineptii: Valer Dorneanu, care a fost unul dintre cei mai lovaci parlamentari, declară că ședința solemnă marchează “sărbătorirea a două momente *festive* omagiale” (p. 16, col. II). Lăsând la o parte pleonasmul, după Președintele Camerei Deputaților primul moment *festiv* este omagierea parlamentarilor *decedați* între timp, Alexandru Bârlădeanu, René Radu Policrat și Vasile Gionea. Decesul unor persoane nu sunt momente *festive*, ci *comemorative*.

S’au auzit totuși și unele reserve sau chiar timide obiecțiuni: “a existat teama că înființarea unei Curți Constituționale ar putea să amenințe autoritatea Parlamentului”¹ (Nicoale Popa, p. 4, col. II), ceea ce s’a și întâmplat; “este necesară o garanție suplimentară a proprietății private” (Radu Câmpeanu, p. 5, col. II – numai pentru asta o fi votat *contra* ?); “lipsește un preambul” (Emil Boc, p. 11, col. II), “ordonanțele de urgență au dat naștere la abuzuri, de la două pe an în anii 1993–1994 la 156 în anul 2001, transformând excepția în regulă” (Emil Boc, p. 12, col. I). Se mai recunoaște “depășirea mandatului primit de la poporul

¹ Ceea ce avea să se demonstreze la începutul lunii Iulie 2005, când Curtea Constituțională a provocat o gravă criză politică, numai pentru a păstra anumite privilegii unor magistrați.

român”, ceea ce confirmă și Antonie Iorgovan “s’a mers mai departe – a organizat un referendum național” (p. 6, col. II) și se face din acest abus un merit. Pentru a explica unele omisiuni sau depășiri ale mandatului, se pretinde că trebuia “să elaboreze rapid o nouă constituție” (Emil Boc, p. 11, col. II) și se explică graba din ultima fază a legiferării prin faptul că “la 11 Ianuarie 1992 [...] expira mandatul, [...] Adunarea Constituantă s’ar fi autodisolvat, [...] urmau alegeri noi” (Iorgovan, p. 6, col. II). Dar a cui era vina că numai elaborarea vestitelor teze a durat cinci luni (11 Iulie – 10 Decembrie 1990), fără ca Adunarea Constituantă să fi ținut o singură ședință ?

S’au făcut sporadic și niște referiri critice (Valeriu Stoica, p. 13, col. I) la evoluția procesului legislativ :

“părinții fondatori, în loc să ia ca model Constituți[une]a din 1923 și-au aflat una din principalele surse de inspirație în Constituția din 1965, act fondator al unei societăți totalitare.”

După ce fiecare participant a ținut să-și etaleze cunoștințele constituționale, puține dar eronate, s’a atacat problema revisuirii, unii abordând-o în mod general : Valer Dorneanu face teoria că “legea fundamentală a Statului ca orice act normativ” (reduce constituția la statutul de act normativ !) “nu este veșnică, nu este imuabilă, fiind supusă unei validări sociale” (supunând principiile constituționale fluctuațiilor evoluției sociale, ideea marxistă ! – p. 9, col. I) ; “legea noastră fundamentală nu este perfectă, ea este perfectibilă” (Vasile Moiş, p. 10, col. I) ; “faptul că după zece ani toată clasa politică Românească este de acord cu necesitatea revisuirii Constituției exprimă evoluția sistemului nostru legislativ” (Székely Ervin-Zoltán, p. 15, col. I).

Se fac auzite însă și voci care consideră insuficientă o simplă revisuire : “nu avem nevoie doar de o revisuire a Constituției, avem nevoie de o reformare a sistemului politic și constituțional al României” (Emil Boc, p. 12, col. I) ; “Este timpul ca actul de naștere din 1991 să se transforme într’un certificat de maturitate” (Valeriu Stoica, p. 13, col. II) ; “avem nevoie de o nouă Consti-

tuție, care să afirme despărțirea noastră definitivă de totalitarism și apropierea noastră de Europa” (Valeriu Stoica, p. 14, col. II).

Despre revisuirea propriu-zisă, începutul îl face, bine înțeles, tot Ion Iliescu, care “propune o dezbateră largă privind modificarea și completarea unor prevederi ale Constituției”, ținând seamă de “*acquis*-ul comunitar”, și realizând “armonizarea legislației cu cea comunitară”, “creșterea eficienței și autorității instituțiilor Statului de Drept” (p. 3, col. II); Valer Dorneanu reia, bine înțeles, ideea că se impune “adecvarea normelor constituționale în legătură cu aderarea la U. E.” (p. 9, col. I-II).

Pe lângă tema comună, armonizarea legislației interne cu *acquis*-ul comunitar, obiectiv fixat de Ion Iliescu, se fac și propuneri concrete de revisuire: atribuții distincte ale Camerei Deputaților și ale Senatului, o nouă reglementare a ordonanțelor de urgență și a remanierii guvernamentale, propuneri formulate într’o exprimare ambiguă de Valer Dorneanu (p. 9, col. I-II); votul uninominal, restrângerea imunității parlamentare (Emil Boc, p. 12, col. I), sporirea (sic!) atribuțiilor președintelui, art. 89 (Emil Boc, ibidem), garantarea proprietății private (Radu Câmpeanu (p. 5, col. II).

Am relatat, sistematizând, diversele opinii exprimate în această ședință solemnă, pentru că ele caracterizează întreaga clasă politică românească. Beție de cuvinte, autoelogieri gratuite sau nemeritate, formă fără fond, necunoașterea sau neglijarea voită a formelor esențiale ale procesului de legiferare, prevăzute *ad solemnitatem*, sub sancțiunea inexistenței legale, forme care garantează legitimitatea oricărei legi.

Toți parlamentarii care au luat cuvântul s’au exprimat în generalități pe cât de solemne pe atât de găunoase și banale. Nici unul dintre ei nu s’a referit la nefinalizarea procesului legislativ al “Constituției României 1991”, nici unul nu a pronunțat *sintagma* (exprimare predilectă a membrilor Comisiei Constituționale, noțiune obișnuită în lingvistică, dar improprie în legislație, unde se vorbește de principii, de termeni) de *intrare în vigoare*, nimeni n’a

precisat data de la care am avea constituție, nimeni nu s'a referit la lacune esențiale, precum omisiunea contrasemnării actelor șefului Statului de către miniștrii de resort, obligație prevăzută în mod expres *ad validitatem* în toate constituțiile europene. Deși marota liberalilor era *garantarea* iar nu numai *ocrotirea* proprietății private, nici unul nu a atins problema interzicerii privatizării prin așa zisa-constituție pe care o aniversau, deși Comisia pentru Democrație și Drept de la Veneția sesisase acest lucru.

A fost o ședință a etalării mulțumirii de sine, a incompetenței, ședință importantă însă, deoarece ea prefigurează următoarea activitate legislativă, revisuirea "Constituției României 1991", revisuire al cărui unic scop era nu perfectarea legii fundamentale, ci crearea unui argument în plus pentru intrarea în Uniunea Europeană, din care guvernanții își făceau un punct de glorie, neprevăzând că aveau să cadă peste un an de la putere.

Secțiunea a II - a

Elaborarea Proiectului de Lege de Revisuire

Comisia pentru Elaborarea Propunerii Legislative privind Revisuirea Constituției. După cinci luni și ceva după această ședință solemnă, Parlamentul României adoptă *Hotărârea № 23 din 25 Iunie 2002 privind Constituirea Comisiei pentru Elaborarea Propunerii Legislative privind Revisuirea Constituției*¹, formată din 24 de membri, dintre care 21 de parlamentari cu drept de vot, la care se adaugă ministrul pentru relația cu Parlamentul, Acsinte Gaspar, consilierul prezidențial Mihai Constantinescu și Avocatul Poporului Ioan Muraru.

Trebuie să remarcăm că unii dintre membrii acestei Comisii făcuseră parte și din Comisia Constituțională care elaborase așa-zisa "Constituția României 1991": senatorul Antonie Iorgovan (P. S. D.), Mihai Constantinescu, acum în calitate de consilier pre-

¹ Monitorul Oficial № 453 de Joi, 27 Iunie 2002.

sidențial, și Ioan Muraru, acum în calitate de Avocat al Poporului, ceea ce îi făcea recusabili, deoarece ei își concretizaseră opțiunile în “Constituția României 1991” și aveau deci *parti pris*.

Se stabilește procedura de lucru : *quorum*-ul de două treimi din numărul membrilor cu drept de vot – art. 2 (6), adoptarea hotărârilor tot cu două treimi – art. 2 (7), ședințele sunt secrete – art. 3 (1), dar votul este deschis – art. (4) – să nu fie martori străini, dar să se cunoască spre control votul membrilor – și se fixează termen pentru elaborarea propunerilor de revizuire – art. 5(1), la 15 Noiembrie 2002.

Cei trei foști membri ai Comisiei Constituționale ai Adunării Constituante din 1990-1991 au fost prezentați la locul potrivit. Mă voiu referi numai la ceilalți membri juriști : Valer Dorneanu, al cărui portret îl pasăm unei reviste umoristice¹, Rodica Stănoiu, fost ministru al Justiției, specialitatea procedura penală, Doru Ioan Tărăcilă², fost avocat, dar anterior locotenent major de miliție, și în această calitate a absolvit Facultatea de Drept, cu facilitățile și avantajele inerente, Ion Neagu (profesor de procedură penală), Lucian Augustin Bolcaș (avocat, bun profesionist, dar fost procuror), Viorel Dumitrescu (avocat), Emil Boc (pare-se conferențiar de drept constituțional), Mircea Ionescu-Quintus (avocat pensionar, specialist în procese penale, fost deținut politic, dar și fost ofițer de poliție politică, mai mult, și erou³ în războiul din Rusia !), Valeriu Stoica (avocat, fost judecător).

¹ Omul cu o singură față. De masă. Semnat G. G. Aspirina Săracului, № 5 din 16 Mai 2003, p. 4.

² Capitalismul de cumetrie, “Noi vrem nămol”, semnat Toma Roman jr. Aspirina Săracului. № 6 din 23 Mai 2003, p. 5.

³ Pentru cine e curios să afle fapta sa de eroism recomandăm articolul “Hai la Morcov cu grăbire. Liberalismul între vărsare de sânge și vărsare de petrol”, semnat M. D., Aspirina Săracului. № 4 din 9 Mai 2003, p. 9.

Proiectul de Revisuire a “Constituției României 1991”.

Comisia lucrează în cel mai desăvârșit secret și depune propunerea la Camera Deputaților la 17 Martie 2003, deci după aproape opt luni, cu o întârziere de patru luni (întârziere ce a fost acoperită în mod incorect retroactiv, printr’o hotărîre a Parlamentului), și solicită avizul Consiliului Legislativ la 19 Martie 2002, cu termen la 21 Aprilie 2003, după care se trimite spre dezbateră Parlamentului.

Propunerea Legislativă de Revisuire a Constituției României nu se dă publicității, ci se comunică unor instituții de Stat și unor organizații nonguvernamentale. Personal am făcut rost de o copie xeroxată a textului acestor propuneri de la Alianța Civică, prin bunăvoința președintelui acesteia, fostul parlamentar Șerban Rădulescu-Zoner.

Se fac 72 de propuneri de revisuire, precedate de o Expunere de Motive (termenul tradițional era “expunere *pe* motive”), care abundă în banalități și generalități : “nici o constituție nu poate fi veșnică și imuabilă”, “împlinirea celor două desiderate majore ale țării noastre – integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la Alianța Nord-Atlantică”, “revisuirea Constituției este expresia unei necesități istorice, caracteristice evoluției democrațiilor contemporane”, se repetă supărător “crearea cadrului constituțional necesar integrării nord-atlantice”, “asigurarea temeiului constituțional pentru realizarea procesului de integrare”, “consecințe de ordin constituțional [...] referitoare la edificarea unui spațiu comun de justiție și securitate, la alegerea europarlamentarilor”.

Se atacă și unele probleme concrete : “statutul forțelor armate și formarea unei armate de profesioniști” (desiderat legat tot de integrare !); “regimul proprietăți și [...] alte consecințe”, pe care, probabil pentru a fi consecvenți în debitarea de banalități și generalități, omițându-se problemele reale, nu le mai menționează.

Se abordează unele defecțiuni constituționale și se afirmă pe un ton ușor critic că “s’a urmărit eliminarea unor neajunsuri ale actualului sistem constituțional ce creau anumite blocaje și întâr-

zieri nejustificate în relațiile dintre cele două Camere ale Parlamentului”, se propune o “specializare a acestor Camere”“, în “Cameră decizională și Cameră de reflecție”, ceea ce ar elimina “medierea și întâlnirea în ședință comună pentru stingerea divergențelor neconciliate în faza medierii”.

Se arată că s’a prevăzut în mod expres “principiul separației și echilibrului puterilor în Stat”, dar se păstrează autoritățile publice (deci se proclamă, dar nu se aplică principiul, deși atenuat prin proclamarea și a echilibrului lor !), se mai vorbește de liberă inițiativă, economie de piață, de consacrarea rolului patronatelor, “s’a restrâns imunitatea parlamentară”, “s’a limitat regimul ordonanțelor de urgență” care creează instabilitate legislativă (în sfârșit, și-au dat seama – *mieux vaut tard que jamais* !), “condiționarea remanierii guvernamentale [...] de aprobarea prealabilă a Parlamentului”, s’au adus de asemenea inovații în “statutul Avocatului Poporului și, mai ales, în ceea ce privește (se putea altfel ?) Curtea Constituțională” (ca și cum nu ar fi fost ele însele niște inovații !). Învățați cu obligația operativității în soluționarea proceselor din sistemul comunist (cu o singură excepție, Emil Boc, toți juriștii membri ai comisiei au fost milițieni, procurori sau avocați penaliști), se debitează absurditatea că “soluționarea cauzelor într’un termen rezonabil a fost ridicat” (cum de nu a observat Antonie Iorgovan lipsa acordului *soluționare/ridicat* ?) “la rangul de principiu constituțional” – principiu constituțional o noțiune ambiguă – *rezonabil* !

Se mai vorbește despre reglementarea arestării preventive, “instituirea Înaltei Curți de Casație și Justiție” (s’a instituit o instanță nouă sau s’a redat o veche denumire celei existente ?), “modernizarea Consiliului Superior al Magistraturii” (abia fusese înființat, se și învechise ?), “desființarea atribuțiilor jurisdicționale ale Curții de Conturi”.

Încheierea expunerii de motive este pur și simplu ridicolă :

“vă adresăm rugămintea ca, dacă veți fi de acord, să adoptați propunerea de revisuire prezentată în folosul țării și al poporului pe care îl (sic !) slujim.” (slujesc numai poporul, nu și țara ?).

Seamănă mai mult a petiție a unui cetățean oarecare către o autoritate publică adresată în termeni umili, pentru a i se satisface o doleanță, decât a propunere legislativă !

Constituanții noștri postcomuniști se pun dese ori la adăpost, invocând faptul că au cerut avizul Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), ceea ce, după părerea mea, înseamnă incompetență și servilism, care impietează și asupra suveranității naționale.

După instalarea regimurilor totalitare, de la noi a dispărut un climat democratic, o dată cu juriștii competenți și cu un adevărat simț civic, înlocuiți de oameni politici în căutare de protectori. După cum în timpul regimului comunist, la elaborarea constituțiilor se cerea avizul sovietic (recunoscut implicit în Constituția din 24 Septembrie 1952), acum se cere avizul Consiliului Europei.

E, de sigur, o oarecare diferență, în locul supușeniei oarbe, se afișează o receptivitate reverențioasă, se formulează fraze goale, care să simuleze conformitatea, dar se rămâne la cele învățate înainte.

Trebuie să observăm că și atunci când se inspiră din textele convențiilor europene, se copiază pur și simplu termeni sau locuțiuni juridice, fără să le aprofundeze înțelesul sau să le înțealagă finalitatea, uitând că o convențiune internațională poate avea și prevederi care devin obligatorii prin ratificare, dar și recomandări care trebuiesc adaptate legislației interne.

Astfel, Convențiunea Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 4 Noiembrie 1950 de la Roma, ratificată de România¹, face recomandări ca anumite acțiuni juridice sau administrative să fie efectuate “într’un termen *resonabil*”, spre a nu se viola sau prejudicia prin întârziere unele drepturi sau libertăți, fără să fixeze ea însăși termenele, deoarece

¹ Monitorul Oficial № 135 de Marți, 31 Mai 1994.

ar fi afectat suveranitatea națională a Statelor. Se fac astfel de recomandări referindu-se la arestarea preventivă – art. 53 (3), la judecarea proceselor civile – art. 6 (1), sau la organizarea “la intervale *resonabile*” de alegeri libere cu vot secret – art. 3 din Protocolul Adițional la Convenția de la Paris din 20 Martie 1952.

Preluând fără discernământ exprimarea din Convențiune, în propunerea de revizuire a art. 24 (4¹) se prevede că durata arestării preventive “se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen *resonabil*” (adăugând, în mod illogic, “și nu mai mult de 180 de zile” – ce să nu depășească, un termen *resonabil* sau 180 de zile ?).

În art. 91 (1) propus a fi revizuit se prevede că tratatele internaționale trebuie supuse “spre ratificare într’un termen *resonabil*”.

Aici autorii propunerilor de revizuire devin pur și simplu absurzi, deoarece vechiul text prevedea un termen de 60 de zile și era un termen *resonabil*, deci încadrându-se în recomandările Convențiunii, astfel că nu se impunea modificarea textului.

Spre a justifica inoportuna intervenție, ei înțeleg să motiveze¹ și susțin că “s’a înlocuit soluția termenului fix de 60 de zile, cu soluția unei formulări generice – termen *resonabil*, care este consacrată inclusiv (se mai și laudă !) prin Convențiunea Europeană a Drepturilor Omului”.

S’a preluat în mod irațional o recomandare *generică*, cum singuri spun, iar nu un principiu consacrat, recomandare normală într’un act internațional, recomandare care trebuie adaptată, ca o prevedere *specifică* sub forma unui termen fix *resonabil* în legislația internă, unde trebuie să domine exactitatea și rigurositatea. Nu știau oare juriștii autori ai propunerilor de

¹ Mihai Constantinescu, Ioan Muraru, Antonie Iorgovan. Revisuirea Constituției României. Explicații și Comentarii. Editura Rosetti, București 2003, p. 77.

revisuire că termenul este un *eveniment viitor și cert*, pe când noțiunea de *resonabil*, departe de a fi certă, este ambiguă ?

Recomandarea europeană era să se stabilească un *termen fix resonabil*, nici prea lung nici prea scurt, iar nu să se transmită organelor de execuție interne o recomandare echivocă.

Dovadă că prin Convențiune nu s'a urmărit niciodată să se impună termene potrivnice legislației interne, rezultă clar, cu titlu de exemplu, din Articolul 12 din Convențiune :

“**Art. 12.** – Începând cu vârsta *stabilită prin lege*, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform cu legislația națională.” (s.a.).

Deci Convenția respectă legislația internă și face recomandări, nu impune termene ea însăși.

Să vedem, totuși, ce părere are și ce « *remarque générale* » face Comisia de la Veneția pentru Democrație prin Drept¹, căreia i s'a trimis proiectul de revisuire :

« Certaines des propositions sont formulées en termes très laconiques, voire elliptiques : il est difficile de se prononcer quand on n'est pas en présence d'une proposition rédigée. »

Tot ce i-am imputat noi mai sus se încadrează în această « *remarque générale* » !

Trecând de la caracterizarea generală, la probleme concrete, Comisia de la Veneția constată că articolul 89 nou pare « d'une redoutable ambiguïté » și avertizează :

« Il est dangereux de permettre au Président de la Roumanie de dissoudre le Parlement 'dans le cas où le rapport entre la majorité et l'opposition se modifie' [...]. C'est la porte ouverte à toutes les manœuvres de débauchage ou de scission au sein des partis ».

¹ Avis sur le projet de révision de la Constitution de la Roumanie, adopté par la Commission de Venise lors de sa 54e session ordinaire (Venise, 14-15 Mars 2003). Text reproduit d'après Internet (www.venice.coe.int/docs).

În unele cazuri, Comisia de la Veneția nu se poate pronunța, deoarece « aucune précision n'ayant été communiquée », în alte cazuri remarcă « il faut éliminer de la Constitution toute ambiguïté sur la direction de la politique dans ce domaine ».

În privința angajării răspunderii guvernului, cu corolarul ei moțiunea de censură, după ce constată că « la coexistence de ces deux procédures [...] ne paraît pas très cohérente », se remarcă :

« ... il s'agit d'une solution non accueillie en général par les textes constitutionnels des pays de longue tradition démocratique ».

și adaugă, referindu-se la Constituția Republicii Franceze, modelul celei românești :

« ces dispositions de la Constitution de 1958 enlèvent au Parlement [...] l'exercice de sa fonction législative ».

Cu privire la principiul *subsidiarității* introdus în articolul 119, referitor la administrația publică teritorială, Comisia se întreabă, pe bună dreptate :

« Est-ce autre chose qu'une formule rhétorique ? »

Cum s'ar putea traduce mai bine caracterizarea făcută de Comisia de la Veneția « formule rhétorique » decât “beție de cuvinte”, plastica expresie folosită prima oară de Titu Maiorescu¹, pe care am adoptat-o și noi în analiza expunerii de motive ? De data aceasta, Comisia pentru Elaborarea Propunerii Legislative privind Revisuirea Constituției a ținut cont de obiecțiunea Comisiei de la Veneția și a eliminat acest așa-zis principiu, dar câte din alte motivări din propunerile de revisuire nu au rămas decât simple formule retorice ?

¹ Titu Maiorescu. Critice. Editura pentru Literatură. 1966, pp 147 – 161.

Nu știu prin ce mijloace unele din aceste, să le zicem numai, obiecțiuni, au ajuns la cunoștința unor ziare¹ (poate, ca și mine, prin INTERNET).

Pe lângă aprecieri de ordin general, sunt și unele erori elementare, care ar fi greu de analizat, fiind prea numeroase. Cu titlu de exemplu, menționăm o inadvertență foarte gravă. Articolul 73¹, care se referă la unele legi organice, face trimiteri la texte din “Constituția României 1991”, care nu se găsesc în textul acesteia.

Astfel se face trimitere la articolul 55, alineatul (3), dar articolul 55 are numai două alineate ; la articolul 119, alineatul (2), dar acest articol are un singur alineat ; la articolul 125, alineatele (4) și (5), dar articolul 125 are numai 3 alineate². Și asemenea inadvertențe sunt numeroase.

Legea de Revisuire a Constituției României. Comisia lucrează în cel mai desăvârșit secret și depune, așa cum am arătat mai sus, la 17 Martie 2003, deci după aproape opt luni, Propunerile Legislative pentru Revisuirea Constituției, la Camera Deputaților. Aceasta solicită avizul Consiliului Legislativ, căruia îi fixează termen la 19 Martie 2003.

Așa cum am arătat, Monitorul Oficial, Partea a II-a, Debateri Parlamentare, oricât ar părea de ciudat, nu este accesibil publicului. Probabil că s’a dat acces presei la debateri, deoarece am găsit o relatare a primei ședințe³, în care se consemnează divergențele dintre P. R. M. și U. D. M. R privitoare la caracterul național al Statului și la folosirea limbilor minorităților în justiție.

Cele două camere ale Parlamentului au debătut separat proiectul de revisuire în două scurte sesiuni extraordinare *în timpul vacanței parlamentare*, după care se întrunesc în ședința

¹ Comisia de la Veneția corectează propunerile de revisuire românești. Adevărul de Marți, 15 Octombrie 2002, p. 2.

² Aceste erori grave au o explicație, care demonstrează modul incorect și defectuos în care a lucrat Comisia. O vom menționa la analiza modificărilor aduse prin revisuire.

³ Prima zi a Constituției, prima bătălie. Adevărul de Miercuri, 25 Iunie 2003, p. 2.

comună și adoptă la 18 Septembrie 2003¹ *Legea de Revisuire a Constituției României*.

În același Monitor Oficial se publică și Legea № 375 din 22 Septembrie 2003 pentru Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național privind Revisuirea Constituției, cu mențiunea că a fost adoptată de Camera Deputaților în ședința din 18 Septembrie 2003 (deci o dată cu proiectul pentru revisuirea Constituției) și de Senat în ședința din 4 Septembrie 2003, *deci înainte de a se vota legea ce urma să fie supusă referendumului*. Nu cunosc explicația acestei neconcordanțe temporale.

Este greu de imaginat o asemenea confuzie din partea unor parlamentari ! Parlamentarii nu adoptaseră o lege, ci un proiect de lege, care, după ei înșiși, trebuia supus aprobării populare prin referendum !

Dacă era lege, urma să i se dea număr (legea nu are număr, deci nu e lege !) și să o supună șefului Statului spre promulgare. Și apoi, dacă referendumul ar fi avut un rezultat negativ, legea nu mai era ... lege !

Să ne oprim chiar la primul articol al legii :

“Articolul I.– Constituția României, *publicată în Monitorul Oficial, Partea I, № 233 din 21 Noiembrie 1991 (s.a.)*, aprobată prin referendumul național din 8 Decembrie 1991, se modifică și se completează astfel :”

Urmează 79 de articole de revisuire și un Articol II, final.

Primul articol conține o afirmație falsă. Să verificăm dacă, într’adevăr, Constituția României s’a publicat în Monitorul Oficial № 233 din 21 Noiembrie 1991, așa cum se afirmă de la bun început în această lege.

Pentru a dovedi superficialitatea cu care s’a lucrat, iată ce se atestă la pagina 24, ultima, din acest Monitor Oficial menționat în Legea de Revisuire a Constituției României (reproducem *ad litteram*) :

¹ Monitorul Oficial. № 669 de Luni, 22 Septembrie 2003.

ADUNARA CONSTITUANTĂ**PROCES VERBAL**

**privind rezultatul votului exprimat de deputați și senatori
asupra proiectului de Constituție a României, încheiat astăzi 21
Noiembrie 1991.**

Precisând că procesul-verbal apare semnat de toți cei 18 membri ai Comitetului Adunării Constituante și că sublinierea din text ne aparține, constatăm că *Monitorul Oficial* menționat nu conține *Constituția României*, cum se atestă în mod incorect în primul articol al legii ce se cere a fi aprobată prin referendum, ci un *Proiect de Constituție a României* !

Întru cât nu se poate revisui decât o constituție în vigoare, rezultă că revisuirea propusă nu avea obiect !

Așa cum am arătat mai sus, cele două camere ale Parlamentului au debătut propunerile de revisuire în două scurte sesiuni extraordinare, *în timpul vacanței parlamentare*.

Amendamentele aduse proiectului prezentat de Comisie sunt puține și ne semnificative (înlocuirea unor termeni cu alții, schimbarea locului în frază a unor părți de propozițiune, adăugarea unor slogane propagandistice ce nu-și au locul într'un text de lege – spre exemplu “în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din Decembrie 1989”, menționarea de măsuri sociale ideale dar ineficiente) și nu prezintă interes să fie menționate în mod separat.

Secțiunea a III - a**Organizarea Referendumului din 19 Noiembrie 2003
și Campania Electorală**

În aceeași zi cu publicarea Legii de Revisuire a Constituției, se adoptă și Legea № 375 pentru Organizarea Referendumului Național privind Revisuirea Constituției, publicată în același Monitor Oficial, și totodată Guvernul emite și Hotărârea № 1 100

din 22 Septembrie 2003¹ privind Aducerea la Cunoștința Publică a Datei la care va avea loc Referendumul Național privind Revisuirea Constituției : Duminică, 19 Octombrie 2003.

Operațiunea “Referendumul” este, însă, plină de ambiguități și incorectitudini.

Față de exprimarea lacunară din titlul legii de mai sus, în care nu se menționează în ce act legislativ se găsesc revisuirile, se lasă impresia că se cere electoratului numai să-și dea acordul în principiu asupra unei eventuale revisuiri.

În aceeași zi, la 22 Septembrie 2003, se fixează programul calendaristic și se stabilesc măsurile pentru pregătirea, organizarea și desfășurarea referendumului național privind revisuirea Constituției prin trei hotărâri guvernamentale diferite, № 1 100, № 1 101 și № 1 102, publicate în același Monitor Oficial, ceea ce se putea face printr’o singură hotărâre, obiectul lor fiind aceleași.

Tot în aceeași zi se mai publică într’un alt Monitor Oficial Hotărârea № 1 103 din 22 Septembrie 2003 a Guvernului României² privind stabilirea modelelor buletinului de vot, proceselor verbale, listelor electorale speciale și suplimentare și ștampilelor pentru Referendumul Național privind Revisuirea Constituției. Tot în aceeași zi se emite și se publică în același Monitor Oficial ca și precedentă, Hotărârea Guvernului României № 1 104 din 22 Septembrie 2003 privind Cheltuielile pentru Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național privind Revisuirea Constituției.

Emiterea a cinci Hotărâri de Guvern privind aceeași operațiune, destul de simplă, publicate în trei Monitoare Oficiale diferite, dintre care două în aceeași zi (înainte numai în cazuri neprevăzute se mai publica un Monitor Oficial în aceeași zi, dar al doilea purta număr cu *bis*), demonstrează totala desordine în care a fost organizat referendumul.

Și atunci, ce erau chemați Românii să aprobe la 19 Octombrie

¹ Monitorul Oficial № 672 de Marți, 23 Septembrie 2003.

² Monitorul Oficial № 673 de Marți, 23 Septembrie 2003.

2003, revisuirea unui *proiect de constituție* ? Juridic și logic este o absurditate, politic este o escrocherie. Un proiect de constituție se adoptă nu se revisuiește. Referendumul din 19 Octombrie 2002 nu avea obiect !

Dacă Articolul I din Legea de Revisuire conține o afirmație falsă, Articolul II, cu care se încheie legea, după cele 79 de articole de revisuire, numerotate cu cifre arabe, constituie o violare a principiilor constituționale unanim admise.

A cere ca printr'un "Da" sau "Nu" să se pronunțe cetățeanul asupra a 79 de articole logic este o absurditate iar politic o violare a voinței populare. Cu excepția celor care au votat în Parlament pentru această lege, nimeni nu poate fi de acord absolut cu toate aceste articole și nici să fie împotriva absolut a tuturor.

Aceasta pentru ipoteza fantezistă că toți cei aproximativ 15 000 000 de alegători ar fi studiat revisuirile propuse și le-ar fi confruntat cu textele primare ale "Constituției României 1991".

Pe internet, am găsit recomandarea "Sindicatul de îndeamnă cetățenii să voteze Constituția *în cunoștință de cauză*" (s.a.), ceea ce era fi firesc. Este însă imposibil ca un cetățean să poată în două săptămâni să studieze această lege, comparând-o concomitent cu cea veche. Deci un număr infim de persoane aveau să voteze în cunoștință de cauză, majoritatea au votat conform opțiunii politice sau la inspirația momentului.

Dar pe lângă aceasta, în cazul plebiscitului de la 19 Octombrie 2003, votul electoratului este viciat și prin modul de prezentare a pretinsului referendum. La Conferința Primarilor și Consilierilor P. S. D. a participat și șeful Statului, Ion Iliescu, care a vorbit despre importanța aprobării Constituției prin referendumul din 19 Octombrie 2003 și a propus ca desfășurarea referendumului să se facă sub *lozinca* (sic ! reminiscență comunistă) "Da pentru Europa" ! Materialele comunicate presei pentru difuzare au fost, prin urmare, întitulate "Da pentru Constituție, Da pentru Europa !"

Pe site-ul Guvernului de pe Internet apărea, în culori, forme

și mărimi de litere diferite, insinuarea obsedantă”Votați pentru Constituție ! Votați pentru Europa !”, ceea ce voia să spună că numai votând pentru Constituție putem fi admiși în Uniunea Europeană. La nivelul electoratului român, după 42 de ani de comunism de tip sovietic, cetățeanul simplu putea chiar înțelege că se votează pentru intrarea în Uniunea Europeană¹, ca și cum la data referendumului am fi fost invitați la aderare, cu atât mai mult cu cât *avant la lettre* s’au introdus unele prevederi ce se pretind a ține de statutul european.

Au mai fost în Europa cu puțin timp înainte două referendumuri, unul în Estonia, în care electoratul era chemat să răspundă la o singură întrebare, dacă este de acord cu aderarea la Uniunea Europeană și Estonienii au răspuns “Da”², altul în Suedia, în care electoratul era chemat să răspundă tot la o singură întrebare, dacă este de acord să se adopte moneda unică europeană, EURO, și suedezii au răspuns “Nu”.

Între referendumurile citate, cu titlu de exemplu, și referendumul “Da pentru Constituție. Da pentru Europa” din țara noastră există două deosebiri esențiale.

Prima, în amândouă referendumurile, ca de altfel în toate cele efectuate până acum în Europa, s’a pus o singură întrebare : sunteți de acord cu aderarea la Uniunea Europeană sau nu, în Estonia, adoptăm moneda unică EURO sau nu, în Suedia.

Răspunsul, fie pozitiv, fie negativ, era un răspuns complet, care acoperea întreaga întrebare, fără nici o rezervă, reprezentând voința nevicată și necondiționată a electoratului : “Sunt de acord să intrăm în Uniunea Europeană” în Estonia, “Nu vreau să adoptăm moneda europeană EURO” în Suedia.

A doua deosebire, în toate țările în care a avut loc un refe-

¹ Dintr’un sondaj efectuat la un an și jumătate după referendum, în perioada 6 – 19 Mai 2005, de Fundația pentru o Societate Deschisă a rezultat că 25 % dintre Români (deci un sfert din populație !) erau convinși că România este membră a Uniunii Europene, 15 % nu știau dacă a intrat sau nu în U. E., iar 60 % știau că nu a intrat. Înșelăciunea a avut deci efect (ziarul Azi № 3757 de Marți, 31 Mai 2005, p. 13). Deci 40 % nu știau pentru ce au votat !

rendum asupra aderării la Uniunea Europeană, atât în Estonia cât și înainte în Ungaria, Slovacia, Cehia, etc., acesta a avut loc *după invitarea țărilor respective să adere la Uniunea Europeană.*

Or în ceea ce ne privește nu se știa la data referendumului dacă în 2004 aveam să fim invitați pentru aderarea peste alți trei ani, în 2007, era o simplă expectativă a guvernanților noștri. Chiar și acum, după semnarea acordului de aderare în 2005, nu în 2004, cum se pretindea înainte de referendum, aceasta nu este sigură, deoarece poate să opereze clausa de salvagardare (amânarea cu un an, dacă nu toate reformele necesare au fost efectuate).

Pentru a înșela și mai mult electoratul, se propun texte revizuite cu savoare europeană, rarerori reală, de cele mai multe ori iluzorie. Astfel, se introduce, prin articolul 16 (4), dreptul cetățenilor Statelor Uniunii Europene de a alege și de a fi aleși în organisme locale :

“(4) În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii Uniunii care îndeplinesc cerințele legii organice au dreptul de a alege și a fi aleși în autoritățile administrative locale.”

Să fim serioși ! Reglementam o situație inexistentă, care nu producea nici un efect juridic ? De vreme ce nu făceam parte din Uniunea Europeană, noi în orice cas nu puteam să ne bucurăm de acest privilegiu în țările Uniunii Europene și nici cetățenii acesteia nu se bucurau de el la noi. Reglementam o situație ipotetică ? Ce facem cu acest articol, acum când suntem admiși în Uniunea Europeană ? Îl revizuim din nou, eliminând partea introductivă “În condițiile aderării la Uniunea Europeană”, care a devenit caducă de vreme ce condiția s’a împlinit ? Iar dacă n’am fi fost admiși, ce făceam cu el ? Abia introdus, îl abrogam ?

Legătura între revisuirea “Constituției României 1991” și intrarea în Uniunea Europeană înseamnă o incorectitudine, pentru a folosi un termen mai puțin dur, prezentându-ni-se aprobarea revisuirilor ca o condiție pentru intrarea în Uniunea Europeană.

Uniunea Europeană nici nu ne-a cerut să revizuim constituția, ci să adaptăm legislația ordinară internă cu cea a Uniunii.

La 18 – 19 Octombrie 2003 i s'a cerut poporului român să răspundă în bloc printr'un singur "DA" sau "NU" la 79 de revizuirii constituționale. Deși acestea erau atât de numeroase, ele nu au fost publicate în vreo broșură de largă circulație și nici în ziare de mare difuzare. Textul "Constituției României 1991", în care erau înserate și revizuirile, nu a fost editat oficial, ci a fost publicat de România Liberă la 14 Octombrie 2003 și apoi și în Adevărul, deci cu trei zile înainte de consultare și fără a avea caracter oficial ! Cine a mai avut timp să le citească, cine le-a înțeles, cine le-a aprofundat ? Cei ce citesc alte ziare, care n'au umplut ca cele două ziare citate lacuna guvernamentală, sau nu citesc de loc ziarele, urmărind știrile la televiziune, de unde au aflat care sunt revizuirile ? Cine știa ce conținea cutare articol abrogat, care nu mai era reprodus în textele publicate de cele două ziare ? Poate era de acord cu vechea dispoziție ?

Guvernul a publicat la R. A. Monitorul Oficial un volum de 144 de pagini, sub titlul « Referendumul Național privind Revisuirea Constituției României – 19 Octombrie 2003 », care nu a fost difusat pe piață. Personal am făcut cu greu rost de el prin bunăvoința unui prieten, V. I. P. din P. S. D. Dar nici acest volum nu mi-a mai fost de folos, deoarece prin Ordonanța de Urgență № 92 din 9 Octombrie 2003¹, deci numai cu o săptămână înainte de consultarea populară, au fost modificate absolut toate cele șapte acte normative privind referendumul.

Panicați de perspectiva de neîntrunire a *quorum*-ului de participare, se mai emite încă o Ordonanță de Urgență, № 93 din 9 Octombrie 2003² pentru exprimarea votului prin mijloace electronice la Referendumul Național privind Revisuirea Constituției, care se referea la personalul militar și polițiștii din Afganistan, Bosnia-Herțegovina, Irak și Kosovo. Se introduce, prin urmare,

¹ Monitorul Oficial № 710 de Vineri, 10 Octombrie 2003.

² Monitorul Oficial № 716 de Marți, 14 Octombrie 2003.

un sistem de vot sofisticat, care presupune o aparatură și o instruire speciale, instituit numai cu patru zile înainte de data referendumului, și se prevede că procedura de vot va fi elaborată de B. E. C. în trei zile de la intrarea în vigoare a ordonanței, deci până la 17 Octombrie 2003 (adică o zi înaintea referendumului !), ceea ce deschidea larg porțile abuzului și fraudei electorale.

Prin urmare, o avalanșă de acte normative ale Guvernului privind o singură operație, referendumul : cinci Hotărâri ale Guvernului și două Ordonanțe de Urgență, în două săptămâni !

Campania pentru revisuirea constituțională s'a desfășurat cu clipuri ca în reclamele comerciale (s'a contactat, de sigur, o agenție publicitară), apelându-se la sportivi, "vedete" de televiziune, etc. S'au popularizat excesiv unele dispoziții de revisuire care conveneau unor anumite categorii de persoane, pentru a le atrage la vot : eliminarea serviciului militar obligatoriu, pentru a-i atrage pe tineri, întrebuițarea limbii materne în justiție, pentru a-i atrage pe Maghiari, etc.

Însăși reglementarea procedurii de votare a urmărit crearea de posibilități de influențare incorectă a voinței populare. Numai cu o săptămână înainte, cum am arătat mai sus, Guvernul a modificat printr'o Ordonanță de Urgență, toate actele normative care reglementau desfășurarea consultării electorale.

În primul rând, modificarea procedurii unei operațiuni electorale nu se mai poate face după declanșarea campaniei, or aceasta fusese fixată la 23 Septembrie 2003 (pct. 4 din Programul calendaristic). Un deputat avocat, Lucian Augustin Bolcaș, a spus-o mai simplu și mai expresiv : "Nu se schimbă regulamentul în timpul jocului !"

În al doilea rând, este un principiu constituțional universal : o zi înaintea unei consultări populare, alegeri, referendum sau plebiscit, nu se face campanie electorală – ea se numește chiar zi de reflecție. Pentru acest motiv, deși în timpul campaniei am publicat patru articole consecutive în ALDINE privind problema constituțională, în ziua de Sâmbătă, 18 Octombrie 2003, nu am

mai publicat nimic și nici suplimentul ALDINE nu a mai publicat, pentru același motiv, nimic cu privire la referendum.

Principiul este aplicat chiar în forma primitivă a articolului 30 (1) din Legea № 3 din 22 Februarie 2000¹ privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului :

“Campania pentru referendum începe la data aducerii la cunoștința publică a datei referendumului și se încheie cu o zi înainte de data aceasta.” (s.a.)

Iată acum articolul 30 (1) în redactarea în care apare în Ordonanța de urgență a Guvernului № 92 din 10 Octombrie 2003² :

“Campania pentru referendum începe la data aducerii la cunoștința publică a datei referendumului.”

A dispărut din textul primitiv partea subliniată “și se încheie cu o zi înainte de această dată” ! Prin urmare, campania pentru referendum începe, dar nu se mai ... încheie ! Astfel s’a anulat un principiu unanim recunoscut, pe care noi, autorul și suplimentul ALDINE, pentru că este principiu, l-am respectat, dar pe care șeful Statului și premierul, așa cum vom vedea, l-au înfrânt !

Însăși Hotărârea Guvernului României № 1 100 din 22 Septembrie 2003 privind Aprobarea programului calendaristic pentru realizarea acțiunilor referitoare la Organizarea și Desfășurarea Referendumului Național din Data de 19 Octombrie 2003 privind Revisuirea Constituției prevedea la pct. 24 :

“24. În ziua 17 Octombrie, ora 24,00. Art. 30 din Legea № 3/2000. Încheierea campaniei pentru referendum.” (s.a.).

Întrucât data referendumului a fost anticipată cu o zi, normal ar fi fost ca ziua de “17 Octombrie” să fie înlocuită cu “16 Octombrie”, spre a se respecta ziua de reflecție. Dar Ordonanța de Urgență susmenționată nu se încurcă în amănunte și prevede că “se modifică în mod corespunzător” toate hotărârile anterioare ale

¹ Monitorul Oficial № 84 de Joi, 24 Februarie 2000.

² Monitorul Oficial № 710 de Vineri, 10 Octombrie 2003.

Guvernului privind referendumul, privind, bine înțeles, și H. G. R. № 1 100/2003. E prima oară în istoria legislativă a țării când se pasează efectuarea modificării unor acte normative la discreția organelor de execuție !

Prin urmare, ziua de reflecție, prevăzută cu mai puțin de o lună înainte, a fost și ea suprimată printr'o *modificare implicită* (reflecția nu este bună, este bine să nu gândești !).

Astfel, campania pentru referendum a continuat, și nu numai în ziua de reflecție, ci, ca o inovație constituțională originală, chiar și în timpul operațiunii de votare !

În ziua de reflecție, seara, într'un lung discurs, șeful Statului ne-a ajutat să reflectăm și, pentru că tot este deasupra tuturor orientărilor politice, ne-a dat și indicația prețioasă cum să votăm. Chiar în timpul operațiunii votării, ca premieră mondială, au fost difuzate materiale propagandistice, reluări din *talkshow*-uri privind revisuirea Constituției, spoturi publicitare pentru reclama revisuirilor, etc. Un exemplu revelator : la 18 Octombrie 2003, ora 17.15, în plină desfășurarea a consultării populare, la postul de televiziune Realitatea T. V., premierul Adrian Năstase vorbește despre referendum !

Dar, cum nici încălcarea cinică a oricăror principii constituționale nu ducea la rezultatul dorit, s'a recurs la fraudă deschisă. În momentul în care Biroul Electoral Central, începând cu ora 16 din 19 Octombrie 2002, a încetat să mai difuzeze comunicatele obișnuite, am fost convins că se pregătește fraudă – și de sigur mulți telespectatori au gândit la fel, convingere confirmată și de prezența la B. E. C. a unui veșnic present personaj¹, cu îndemnul de a se folosi urnele mobile. Din acel moment procentul votanților a început să urce vertiginos.

Iată ce spune în legătură cu urnele mobile Legea № 3/2000 privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului :

“Art. 40.– Pentru persoanele netransportabile din cauză de boală sau invaliditate, la cererea celor aflați în această situație sau

¹ Este vorba de Antonie Iorgovan !

la cererea organelor de conducere ale instituțiilor sanitare sau de ocrotiri sociale, în care cei netransportabili se află internați, președintele biroului electoral al secției de votare desemnează din cadrul biroului un număr de membri care se deplasează cu o urnă specială și cu materialul necesar votării la locul unde se află *cel în cauză*, pentru a se efectua votarea.”(s.a.).

Este o dispoziție de excepție, referitoare la cazuri izolate – *cel în cauză*, și excepțiile – e un principiu unanim recunoscut în drept – sunt de strictă interpretare (*Exceptiones sunt strictissimae interpretationis*), ele nu se pot extinde la alte situații, chiar dacă ar fi asemănătoare. La referendumul din 18 – 19 Octombrie 2003 s’au folosit urnele mobile nu la cazurile particulare și bine justificate, la câte o persoană și cu o anumită procedură, ci fără nici o solicitare, fără aprobarea scrisă a președintelui, fără să se desemneze anumite persoane, s’a pornit cu urna purtată de cine știe, precum colindătorii de sărbători, prin sate și orașe. Nu numai că nu s’a respectat opțiunea cetățeanului de a vota sau nu, dar nu s’a asigurat nici secretul votului, căci, de sigur, voluntarii colindători nu au luat cu ei și cabinele de vot.

Iată ce declara unul din stâlpii¹ puterii din acea vreme :

“Urnele mobile au fost scoase pe stradă, în piețe și supermarketuri, întru cât și acolo se puteau găsi oameni netransportabili. Pot fi oameni netransportabili și în piață și la gara. Sunt situații”.

Prin urmare, oamenii se pot deplasa pe stradă, în piețe, în supermarketuri, se pot duce la gară pentru o călătorie cu trenul, dar nu se pot deplasa până la secția de votare ! Un panseu pentru care Gâgă ar fi devenit invidios ! Dincolo de stupiditatea demonstrației, trebuie să reținem faptul că urnele mobile au fost purtate prin locuri foarte aglomerate, fapt recunoscut chiar de un ministru delegat. Cum și unde au pus alegătorii ștampila pe

¹ Gabriel Oprea, ministru delegat pentru Administrația Publică. Adevărul, 25 Octombrie 1003, p. 2.

buletinul de vot ? Pe tarabele și tonetele din piață, pe standurile din supermarketuri, pe coșurile de gunoi de pe stradă sau, în cel mai bun cas, pe teancurile de ziare din chioșcuri ?

Cel mai original a fost șeful Statului, Ion Iliescu, care a emis părerea “să se țină cont numai de opiniile celor prezenți la vot”. “Cine nu votează nici nu mai trebuie să fie luat în considerație”, a declarat emfatic, mulțumind în deosebi țăranilor, care ar fi salvat democrația ! Iată un șef de Stat care anulează în mod discreționar un drept esențial al cetățeanului, dreptul de a alege, unei întregi categorii de cetățeni !

Nu trebuie însă să considerăm vinovați de acest total dispreț pentru principiile constituționale numai pe guvernanți. Ei au fost încurajați de atitudinea preținsei noastre opoziții, care s'a pretat la mascarada precedentă, a adoptării revisurii constituționale în două sesiuni extraordinare improvizate, într'un total secret.

Consultarea populară din 18–19 Octombrie 2003 a reprezentat triumful fraudei și al oportunismului și înfrângerea spiritului democratic în România. Impostura continuă ! ... Și ultimul cuvânt trebuie înțeles atât ca adjectiv cât și ca verb !

Secțiunea a IV - a

Constatarea Abusivă a Intrării în Vigoare a Revisurii

În Monitorul Oficial № 758 de Miercuri, 29 Octombrie 2003, s'a publicat *Hotărîrea № 3 din 22 Octombrie 2003 a Curții Constituționale pentru Confirmarea Resultatului Referendumului Național din 18–19 Octombrie 2003 privind Legea de Revisuire a Constituției României*, care decide :

“La data publicării prezentei hotărîrii în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, Legea de Revisuire a Constituției României intră în vigoare”.

Se republică Legea de Revisuire a Constituției României, căreia i se dă și un număr, № 429, București, 23 Octombrie 1003 (Curtea Constituțională dă un număr unui act al Parlametului !),

neurmată însă de un decret de promulgare și neatestată de vreo semnătură. Un text juridic oarecare, anonim !

Între timp, Consiliul Legislativ și-a făcut și el datoria, a reactualizat denumirile, a renumerotat textul și în Monitorul Oficial de Vineri, 31 Octombrie 2003 se republică Constituția României. Există însă motive temeinice să credem, cum vom demonstra mai jos, că forma republicată fusese dinainte redactată și chiar renumerotată.

Iarăși avem o constituție nepromulgată ! Regimurile constituționale prevăd o procedură obligatorie de punere în vigoare a legilor, sub sancțiunea *inexistenței* legii. După ce a fost adoptată de puterea legiuitoare, o lege se promulgă de șeful Statului, se publică, în Monitorul Oficial și intră în vigoare la data publicării, dacă în lege nu se prevede în mod expres o altă dată. Mai mult, un decret de promulgare a unei constituții se contrasemnează de toți miniștrii¹, pe când o lege ordinară numai de ministrul de resort. La noi, până și contrasemnătura a fost suprimată și nimeni nu mai răspunde de aplicarea legilor.

De data aceasta sunt vinovați nu numai guvernanții din legislatura 2000-2004, ci o parte de loc neglijabilă de vină o poartă și guvernarea de centru-dreapta din 1996-2000. Iată ce prevede Legea 3/2000 privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului :

“Art. 45 (2).– Legea de revizuire a Constituției [...] intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I-a, a hotărârii Curții Constituționale de confirmare a rezultatelor referendumului.”

Mai mult, prin această lege organică se violează însăși “Constituția României 1991”, care, printre atribuțiile Curții Constituționale, prevedea în art. 144 :

¹ În ANEXE sunt reproduse decretul de sancționare și promulgare al Constituțiunii din 29 Martie 1923 și ale unor constituții europene moderne.

“g) veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia ;”

Atât și nimic mai mult ! În mod iresponsabil, guvernanții din legislatura 1996 – 2000, adaugă la prevederile constituționale o prerogativă pe care Curtea Constituțională nu o avea și care aparține șefului Statului : aceea de a pune în vigoare o lege, prin promulgarea ei și ordinul de a fi publicată în Monitorul Oficial. Curtea Constituțională, ca să-și merite și justifice titulatura, ar fi trebuit să constate din oficiu neconstituționalitatea art. 45 (2) din Legea privind Organizarea și Desfășurarea Referendumului, care viola art. 144 (g) al “Constituției României 1991”, dar putea să o facă de vreme ce ei înseși i se transmitea o prerogativă în plus ?

Să facem o comparație între dreptul privat și dreptul public. O hotărîre judecătorească în materie civilă, definitivă și irevocabilă, trecută deci prin toate gradele de jurisdicție, nu poate fi pusă în executare, dacă nu este investită cu formulă executorie. Formula executorie în dreptul public este promulgarea, operațiune prin care șeful Statului, monarhul sau președintele, dispune publicarea legii în Monitorul Oficial și ordonă ca ea să fie adusă la îndeplinire de toate autoritățile publice și să fie respectată de toți cetățenii. Dar șeful Statului era plecat într’un lung voiaj, astfel că pretinsa intrare în vigoare s’a constatat într’o cancelarie oarecare, fără nici o solemnitate, în lipsa organelor de conducere ale Statului și a trecut aproape neobservată în presă.

S’a acreditat încă din 1991 ideea că referendumul face inutilă promulgarea. Această năzdrăvănie, pe care un simplu cetățean, după 42 de ani de dictatură comunistă de tip sovietic, o poate crede, descalifică pe juristul care o susține sau numai o admite.

Numai la noi constituțiile intră în mod automat în vigoare prin simpla constatare a unor organe nerepresentative și poartă de aceea o denumire șchioapă : “Constituția României 1991”, și “Constituția României 2003” !

Între timp R. A. Monitorul Oficial scoate și o broșură intitulată simplu “CONSTITUȚIA ROMÂNIEI 2003” (de ce nu a

scos o broșură cu propunerile de revisuire, înainte de referendum, pentru informare, de vreme ce se putea?), cu următoarea prezentare :

“Constituția României 2003 este forma republicată a Constituției României din 1991, cu actualizarea denumirilor și renumerotarea articolelor, revizuită prin Legea № 429/2003, aprobată prin referendumul național din 18–19 Octombrie 2003, confirmat prin Hotărârea Curții Constituționale № 3 din 22 Octombrie 2003.”

Spre deosebire de “Constituția României 1991”, unde se spunea că “a intrat în vigoare în urma aprobării ei prin referendum”, în această formulă întortochiată nu se mai spune nimic !

A intrat sau nu în vigoare ?

Se mai face o mențiune :

“Textul Constituției României a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I-a. № 767 din 31 Octombrie 2003.”

Din nou “Textul Constituției a fost publicat” în sens de imprimare, iar nu “Constituția a fost publicată” în sens de operațiune legislativă ! Numai publicarea în Monitorul Oficial ordonată de șeful Statului prin decretul de promulgare dă textului votat, supus sau nu unei consultării populare, putere de lege !

“Constituția României 1991” a devenit, prin urmare, “Constituția României 2003” ! Și iarăși nu știm ce dată să dăm constituției ! De ce în democrația noastră originală, i se refuză legii fundamentale ceea ce are orice lege, ordinară sau organică : un decret de promulgare și o dată completă, cu ziuă, lună, an ? *Errare humanum est, perseverare diabolicum !*

S’a vorbit mult de o constituție nouă și chiar a dobândit un nume nou. Intrarea în vigoare a unei Constituții este un act solemn care implică o anumită ceremonie. Deși viciată, “proclamarea Constituției României 1991” s’a făcut cu o solemnitate deosebită, în prezența șefului Statului, a tuturor

parlamentarilor, a membrilor Guvernului, a diplomaților acreditați în țara noastră. Toate constituțiile democratice sunt contrasemnate nu numai de către șeful Statului și primul ministru, ci de întreg cabinetul. Intrarea în vigoare a – din nou ! – așa-zisei “Constituția României 2003” s’a făcut în absența din țară atât a șefului Statului cât și a primului-ministru, fără convocarea în ședință solemnă a Parlamentului, într’un cancelarie oarecare, fără nici o solemnitate !

Puterea, basându-se pe aceeași ignoranță juridică generală după 42 de ani de comunism de tip sovietic, săvârșește deci o nouă incorectitudine, după cea din 13 Decembrie 1991, când s’a acceptat de o întreagă clasă politică și de întreaga societate civilă absurditatea “proclamării Constituției” de un simplu judecător și această impostură a durat 12 ani, fără ca nimeni să cârtească.

Cât de ignorantă poate fi o clasă politică, care nu știe că sancțiunea juridică a inexistenței unei operațiuni legislative, echivalentă cu nulitatea absolută din dreptul privat, nu se acoperă prin trecerea timpului și nu se poate ratifica printr’un alt act ulterior, că actul viciat rămâne nul pentru totdeauna ? “Constituția României 1991” nu a existat niciodată, nu a avut putere legală și ceea ce este nul nu produce nici un efect (*Quod nullum est, nullum producit effectum*). Iar “Constituția României 2003” are aceeași soartă !

Este greu de imaginat, dar România este singurul Stat din lume care a fost guvernat o perioadă îndelungată, din 1991 și până în 2003, de un proiect de constituție care nu a devenit niciodată lege, și continuă să fie guvernată de un alt proiect de lege.

Secțiunea a V - a
Modificările aduse "Constituției României 1991"

« [...] il est difficile de se prononcer quand on n'est pas en présence d'une proposition rédigée. »
Commission de Venise

Evaluarea cantitativă a modificărilor. Dacă facem numai o evaluare statistică a modificărilor din Legea de Revisuire, ele ar apărea foarte numeroase – sunt în număr de 79, jumătate din vechiul text, încât ar părea o constituție nouă și chiar s'a folosit dese ori înainte de revisuire această apreciere și în cele din urmă i s'a și dat denumirea de "Constituția României 2003".

Cu titlul informativ (urmând să facem apoi examenul puținelor modificări reale), cele 79 de prevederi revisuite s'ar putea clasifica astfel (numerele noi ale articolelor sunt precedate de semnul ➤) :

a) au fost abrogate șase articole : art. 51 ; art. 70 ; art. 71 ; art. 75 ; art. 76 ; art. 84.

b) au fost introduse șapte articole noi : art. 32¹ ➤ art. 33 ; art. 33¹ ➤ art. 35 ; art. 35¹ ➤ art. 38 ; art. 41¹ ➤ art. 45 ; art. 73¹ ➤ art. 75 ; art. 95¹ ➤ art. 96 ; art. 139¹ ➤ art. 141 ;

c) a fost introdus un titlu nou : Titlul V¹ ➤ VI (Integrarea Euro-Atlantică), cuprinzând două articole, art. 145¹ ➤ art. 148 (Integrarea în Uniunea Europeană) ; art. 145² ➤ art. 149 (Aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord).

d) au fost introduse alineate noi la 16 articole : art. 1 (4), (5) ; art. 11 (3) ; art. 16 (4) ; art. 19 (1)¹ ➤ 19 (2) ; art. 21 (3) ; 21 (4) ; art. 23 (4¹⁻³) ➤ 23 (5-7) ; 23 (9¹) ➤ 23 (13) ; art. 41 (3¹) ➤ art. 44 (4) ; art. 55 (3) ➤ art. 58 (3) ; art. 62 (f¹, g¹, g²) ➤ art. 65 (g, i, j.) ; art. 69 ➤ art. 72 (2) ; art. 85 (3) ; art. 92 (4) ; art. 114 (4¹) ➤ art. 115 (5) ; art. 114 (4²) ➤ art. 115 (6) ; art. 114 (5) ➤ art. 115 (7), art. 114 (5¹) ➤ art. 115 (8) ; art. 122 (3¹) ➤ art. 123 (4).

e) au fost modificate prin introducerea unor noi reglementări 57 de articole : 23, 27, 31, 32, 35 (2) ➤ 37 (2), 38 ➤ 41, 39 ➤ 42,

41 ➤ 44, 43, 45, 46 ➤ 50, 48, 49 ➤ 53, 52 ➤ 55, 55 ➤ 58, 60 ➤ 63, 62 ➤ 65, 67 ➤ 70, 69 ➤ 72, 72 ➤ 73, 73 ➤ 74. 78, 83, 84, 89, 91, 93, 106 ➤ 107, 109 ➤ 110, 111 ➤ 112, 113 ➤ 114, 114 (4) ➤ 115 (4), 114 (5) ➤ 115 (7), 117, 118 ➤ 119, 119 ➤ 120, 122 ➤ 123, 124 ➤ 125, 125 ➤ 126, 127 ➤ 128, 132 ➤ 133, 133 ➤ 134, 134 ➤ 135 (1), 135 ➤ 136, 139 ➤ 140, 144 ➤ 146, 145 ➤ 147, 151 ➤ 155, 152 ➤ 156.

După această prezentare statistică, revisuirea pare și este într'adevăr amplă, dar nu este esențială.

Evaluarea formală a modificărilor. Legea de Revisuire a Constituției este atât de stufoasă, încât analiza ei în amănunt, de altfel inutilă atâta vreme cât "Constituția României 2003" nu are putere de lege, este aproape imposibil de îndeplinit din cauza desordinii în care a fost elaborată și redactată, încât și Comisia de la Veneția, cum am menționat mai sus, a subliniat că este dificil de analizat un asemenea text. E necesar să repetăm constatarea acestui for internațional :

« Certaines des propositions sont formulées en termes très laconiques, voire elliptiques : il est difficile de se prononcer quand on n'est pas en présence d'une proposition rédigée. »

Textul Legii de Revisuire a Constituției României demonstrează necunoașterea termenilor juridici, a tehnicii legislative și grave deficiențe de raționament și exprimare din partea membrilor Comisiei, care nu știu să redacteze o propunere juridică.

Cu titlu de exemplu. Abrogare înseamnă suprimarea unei dispozițiuni legale din diverse motive : norma a devenit desuetă, deoarece societatea a evoluat, nu mai e conformă cu ordinea constituțională existentă, se urmărește înlocuirea ei cu o dispozițiune mai liberală sau, dimpotrivă, mai autoritară. Indiferent de rațiunile care au dus la abrogarea ei, *norma juridică abrogată încetează de a mai avea putere de lege.*

Articolul 29 din Legea de Revisuire a Constituției are următorul cuprins : "Articolul 51 se abrogă". Deci el a pierdut puterea legală.

Să vedem care este conținutul articolului 51 din “Constituția României 1991” :

“**Art. 51.**– Respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.”

Este de necrezut ! Oare în România respectarea Constituției și a legilor devine facultativă ? De sigur, respectarea legilor este o obligațiune de aplicațiune generală și trebuie considerată de la sine înțeleasă. S’ar putea eventual interpreta că s’a urmărit eliminarea unei dispozițiuni superflue, dar în cazul acesta s’ar fi cuvenit să păstreze totuși supremația constituției, cum se prevede în multe din legile fundamentale străine.

Dar nu aceasta a fost intenția membrilor Comisiei de redactare, deoarece chiar în articolul 1 al Legii de Revisuire a Constituției se prevede că la articolul 1 se introduc două alineate noi, (4) și (5). Iată conținutul alineatului (5) :

“(5) În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.”

Reapare dispozițiunea abrogată ! Deci, pe de o parte, o dispozițiune constituțională este abrogată, dar, pe de altă parte, este reintrodusă ca o dispozițiune nouă plasată altundeva.

Constituanții noștri nu cunosc nici termenii juridici și nici nu sunt familiarizați cu tehnica legislativă. Dacă considerau că acesta dispoziție este greșit plasată, corect ar fi fost să dispună că “Articolul 51 devine alineatul (5) al articolului 1”. Dar trei din membrii Comisiei¹, pentru a ne dovedi că nu este vorba de o neglijență, ci de o operațiune deliberată, scriu negru pe alb :

“În ce privește principiul supremației constituției și a obligativității legii, prevederea a preluat *soluția* (s.a.) art. 51 din Constituție, pe care, prin consecință, o abrogă.”

¹ Mihai Constantinescu, Ioan Muraru, Antonie Iorgovan. Revisuirea Constituției României. Explicații și Comentarii. Editura Rosetti. București 2003, p. 6.

Ilogismul atinge paroxismul în această motivare. Respectarea legii și supremația constituției, după opinia autorilor, sunt un principiu susceptibil de a avea mai multe soluții, din care ei au *preluat-o* pe cea prevăzută în art. 51, pe care totuși o abrogaseră. Care pot fi alte soluții: respectarea facultativă a legii sau supremația legilor asupra Constituției? Altele nu văd! Apoi se introduce o dispozițiune abrogată mai înainte, cum se exprimă *expressis verbis* cei trei membri ai Comisiei, care deci pierduse puterea de lege! Sau vor să spună că au abrogat numai numărul articolului, de vreme ce conținutul său se păstrează intact?

Unele dispozițiuni n'au nici o eficacitate juridică și sunt simple formule retorice, cum le-a caracterizat Comisia de la Veneția, dacă nu chiar agramatisme. Astfel la alineatul (3) al articolului 1, în care se enumără preținsele calități ale Statului Român, se intercalează, întrerupând cursul normal al frazei, "în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din Decembrie 1989" (formulă pur propagandistică – eventual își putea avea locul într'un preambul, în care se expun idei nu texte de lege); la articolul 2 (1) se precisează că organele reprezentative "sunt constituite prin alegeri libere, periodice și *corecte*", dar ultima noțiune nu ține de drept ci de morală; la articolul 4 (1) se adaugă ca fundament al Statului "solidaritatea cetățenilor săi".

Această dispoziție din urmă este și mai absurdă: Statul, cu complexa sa organizare, nu poate avea ca fundament o atitudine afectivă comună, ci principii ferme. Mai mult un Stat democratic respectă diversitatea de opinii, dar această prevedere, prin formularea ei inadecvată, apare ca o violare a libertății de opinie, de vreme ce nu se face deosebire între opinie și acțiune și poate crea confuzii, deoarece solidaritatea în sine presupune o acțiune comună, care nu este determinată în text.

Legea reflectă mentalitatea propagandistică în care au fost deprinși cei care au urmat științele juridice în timpul dictaturii

comuniste și pare mai mult un manifest electoral decât un text juridic riguros redactat.

Ce poate oare însemna, de exemplu, garantarea (bine înțeles în condițiile legii !) a accesului la cultură (art. 32¹ ➤ art. 33) : i se permite cetățeanului să-și cumpere cărți, să citească ziare și reviste, să se ducă la teatru sau la cinematograful, să asculte un post de radio sau să se uite la televizor, să meargă la o bibliotecă publică – acestea sunt fapte care scapă controlului Statului. Și de ce în condițiile legii ? Îți poate legea dirija modul în care efectuezi aceste activități ? Nu este de mirare că acest amendament absurd a fost propus de senatorul Adrian Păunescu, organizatorul vestitelor festivaluri poetice propagandistice pe stadioane din timpul regimului comunist și care acum pozează – culmea ironiei ! – în mare legislator.

O constituție nu poate și nu trebuie să garanteze accesul la realizarea unei năzuințe, aceasta ține de calitățile și perseverența personală, ci să interzică opreliștele la realizarea unei asemenea năzuințe, așa cum se exprimă adecvat Protocolul Adițional la Convenția Europeană de la Paris¹ din 20 Martie 1952 :

“Articolul 2. – Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. [...]”

Am arătat mai sus că articolul 73¹, care se referă la unele legi organice, face trimiteri la texte din “Constituția României 1991”, care nu se găsesc în conținutul acesteia. Această eroare trece neobservată în Legea de Revisuire a Constituției.

Citind articolul 75 din “Constituția României 2003” republicată, corespunzător articolului 73¹ din proiect, vom constata însă că alineatele la care se face trimitere există totuși ! Cum se explică această curiozitate ? Membrii Comisiei de Revisuire făceau trimiteri la “Constituția României 1991”, dar alineatele respective nu se găseau în textul acesteia, ci aveau să figureze printre adăugirile făcute de Comisia de Revisuire, cu numărul de alineat din *textul*

¹ Monitorul Oficial № 135 de Marți, 31 Mai 1994.

republicat, text inexistent la data adoptării legii, prin urmare o anticipare a formei finale a constituției după aprobare, ceea ce era și inexact și incorect.

Constituanții noștri nu știu nici cel puțin că dispozițiunile constituționale (de altfel, orice dispozițiune legală) trebuie să fie certe nu ipotetice, să fie de imediată aplicațiune. Se poate eventual să se prevadă că anumite dispozițiuni, bine determinate, intră în vigoare la o dată ulterioară, precis stabilită. În nici un caz nu se pot introduce într'un text legal dispozițiuni a căror aplicare să fie determinată de intervenția accidentală a unui fapt viitor incert !

Până unde poate merge absurditatea revisurilor, se poate vedea din articolul 35¹, nou introdus, care sună :

“În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii români au dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European.”

Articolul 35¹, devenit articolul 38 face parte din Titlul II. Drepturile, Libertățile și Îndatoririle fundamentale. Acesta nu era totuși un drept, ci o simplă expectativă. Chiar presupunând că ar fi intrat în vigoare “Constituția României 2003”, cetățeanul român nu avea dreptul nici să aleagă și nici să fie ales în Parlamentul European. Constituția trebuie să statornicească drepturi și datorii certe, categorice, iar nu simple speranțe sau ipoteze. Iar acum, de la 1 Ianuarie 2007, de când suntem membri ai Uniunii Europene, textul a devenit caduc. Ce facem cu el ? Revisuim din nou Constituția ?

Totuși, în revisuirile constituționale găsim frecvent expresii ca “în condițiile aderării la Uniunea Europeană” – art. 16 (4) ; art. 35¹ ➤ art. 38, art. 136 (2) ➤ art. 137 (2), sau “*numai* (s.a.) în condițiile rezultate din aderarea...” – art. 41 (2) ➤ art. 44 (2), care sunt texte fără nici o eficacitate legală, având un caracter pur ipotetic. De asemenea, găsim dese ori referiri la “integrarea în Uniunea Europeană” – art 145¹ ➤ art. 148, sau la “Aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord” – art. 145² ➤ art. 149 –, ceea ce reprezintă opțiuni politice, iar nu texte constituționale.

Tot cu titlu de exemplu. Într'unu din casurile în care condiția prevăzută în propunerile de revizuire s'a îndeplinit – România a devenit membru cu drepturi depline al N.A T O, iar Parlamentul a adoptat *Legea pentru Aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord*¹, semnat la Washington la 4 Martie 1949. Dispoziția din art. 149, care prevedea procedura de aderare la această organizație, devine caducă. Ce facem acum cu ea ? O revizuim din nou la numai câțiva ani de la pretinsa revizuire ?

La aderarea la NATO se referea un singur text, articolul 149, dar aderarea la Uniunea Europeană este înscrisă în numeroase articole, cu detalii de îndeplinire. Acum, după ce am fost primiți, toate aceste dispozițiuni noi au devenit caduce și trebuiesc abrogate, deci se impune o nouă revizuire, pentru ca aceste articole să fie conforme cu noua situație !

Ca să tragem o concluzie cu privire la analiza generală a conținutului Legii de Revizuire, din punct de vedere cantitativ, sau mai bine zis redacțional, s'ar putea susține că această "Constituția României 1991" a fost amplu modificată, încât pare, așa cum s'a și spus de multe ori, o nouă constituție – de aceea, i s'a schimbat și numele, din "Constituția României 1991" în "Constituția României 2003".

În fond însă rămâne aceeași constituție, cu o pronunțată accentuare a formulelor goale de conținut, având aspectul mai mult a unui program electoral decât al unui text juridic.

Modificări de fond ale textelor revizuite. Să analizăm însă dispozițiunile ce conțin într'adevăr niște prevederi diferite față de textul vechiu, deși de cele mai multe ori numai aparent, fără nici o eficiență.

Sub pretextul că, pentru o mai bună organizare a alegerilor, trebuiesc separate alegerile prezidențiale de cele legislative, s'a sporit durata mandatului președintelui de la 4 la 5 ani.

S'au introdus unele organisme noi – cum să le numim, autorități publice ? – precum Consiliul Economic și Social (art. 141),

¹ Monitorul Oficial № 185 de Miercuri, 3 Martie 2004.

ca organ consultativ al Parlamentului și Guvernului, și Autoritatea Electorală Permanentă – cu precizarea că aceasta nu este înființată printr'un text expres, ci existența ei rezultă numai implicit prin referire la ea în art. 73 (3), lit. a), care prevede că organizarea și funcționarea ei se reglementează prin lege organică, dar în textul constituțional nu este menționată nicăieri altundeva! Asupra oportunității și eficacității lor este greu să te pronunți, dacă erau necesare sau urmăreau satisfacerea unor anumite veleități.

Curtea de Conturi păstrează numai prerogative de control și pierde prerogativele jurisdicționale, care sunt trecute în competența instanțelor judecătorești specializate – art. 149 (1), ceea ce premierul Adrian Năstase s'a grăbit să facă prin *Ordonanța de Urgență № 117 privind Preluarea Activității Jurisdicționale și a Personalului Instanțelor Curții de Conturi de către Instanțele Judecătorești*¹, emisă chiar înainte de constatarea intrării în vigoare a revisuirilor constituționale, voind, de sigur, să eludeze îndeplinirea noilor condiții puse chiar prin Legea de Revisuire emiterii ordonanțelor de urgență.

O reglementare foarte desordonată este aceea a legilor organice. Nu s'a dat nici în "Constituția României 1991" o definiție acestor legi, ci s'a recurs la o enumerare de 17 diverse domenii care sunt reglementate prin legi organice – Art. 73 (3), dar la ultima literă – r) – trimite și la alte domenii prevăzute în Constituție. Acum prin textul modificat – art. 75 (3) – numărul lor a sporit la 19, dar mai sunt trimiteri la legile organice în multe texte revizuite, ceea ce face ca numărul lor să fie nedefinit, deoarece une ori se referă la domenii noi, alte ori la domeniile enumerate la art. 72 (3) din "Constituția României 1991".

O importantă modificare privește reglementarea angajării răspunderii Guvernului pentru un proiect de lege, în care vechiul text – art. 113 (3) – prevedea numai alternativa fie a demiterii Guvernului printr'o moțiune de cenzură, fie adoptarea proiectului de lege în lipsa acesteia sau în cas de respingere a ei. În actuala

¹ Monitorul Oficial № 752 de Luni, 27 Octombrie 2003.

redactare a art. 114 (3), se creează varianta realizării unui compromis între Guvern și Parlament, adăugându-se posibilitatea ca proiectul de lege să fie “modificat sau completat, după caz, cu amendamentele acceptate de Guvern”.

Tot în legătură cu prerogativele legislative ale Guvernului, în domeniul Ordonanțelor de Urgență s'a impus Guvernului obligația “de a motiva urgența în cuprinsul acestora” – art. 115 (4), dar nu se prevede și prerogativa Parlamentului de a censura urgența invocată. Pentru a eluda această obligație, de a motiva urgența măsurilor luate, primul ministru Adrian Năstase s'a grăbit să emită, la numai opt zile după aprobarea revizurilor constituționale și la trei zile înainte de pretinsa lor intrare în vigoare, nu mai puțin de 18 ordonanțe de urgență, numerotate de la 99 – 116, publicate într'o singură zi, de Duminică, în două *Monitoare Oficiale*¹, privind cele mai diferite domenii, de la simple chestiuni financiare sau privatizări, până la modificări de acte normative, de alte ordonanțe de urgență, de diverse legi, și chiar a Codului de Procedură Penală.

A fost păstrată însă anomalia ca Guvernul să poată emite ordonanțe de urgență chiar în privința legilor organice, ceea ce nu i se putea delega de Parlament, păstrându-se absurditatea ca Guvernul să-și poată aroga singur mai multe drepturi decât îi putea delega Parlamentul. Mai mult, simulând de formă o limitare impusă Guvernului, se debitează o adevărată ineptie : Guvernul nu poate adopta “legi constituționale” ? ! Asemenea năsdăvănie frisează ridiculul. S'a pus vreodată problema că un Guvern poate să adopte o constituție sau să revizuiască constituția ?

Legea de Revisuire se referă și la remanierea guvernamentală, prin tentativa simulată de a remedia anomalia existenței a două categorii de miniștri : unii supuși votului de încredere al Parlamentului la învestire – art. 102 (2), alții învestiți prin simpla numire în post de către șeful Statului – art. 85 (2). Se introduce un

¹ *Monitoarele Oficiale* № 747 și № 748, ambele de Duminică, 26 Octombrie 2003.

alineat nou, art. 85 (3), în care se impune în cas de remaniere votul de încredere a Parlamentului “dacă se schimbă structura sau compoziția politică a Guvernului”. Resultă că numai în cazul formării unui guvern nou se cere aprobarea parlamentară, iar în cazul unor revocării individuale a unor miniștri și numirea altora în locul lor, revisuirea lasă mai departe la discreția, așa-zisei șefii bicefale a puterii executive, tandemul Președinte/Prim-ministru, prerogativa de a schimba miniștrii, fără a fi necesar votul de încredere al Parlamentului, astfel că orice ministru continuă să rămână un simplu funcționar guvernamental.

Au fost discuții sub regimul “Constituției României 1991” cu privire la subordonarea consiliilor comunale și județene, organe alese, față de prefectul de județ, organ numit de Guvern. Prin modificările aduse se simulează o rezolvare a acestei controversă : după ce în alineatul (3) al articolului 123 (fost 122) se precisează că atribuțiile prefectului se stabilesc prin lege organică (în vechea redactare se prevedea “potrivit legii” – alt domeniu ce trebuie adăugat la numărarea din articolul 73 !), se intercalează un alineat (4), care prevede că între organele alese (consilii locale, județene și primar) și prefect nu există relații de subordonare (deși între prefect și primar ar trebui poate să existe, dar limitativ determinate), prevedere care nu are nici o eficiență, fiecare având o competență determinată – o altă simplă formulă retorică. Se menține însă intact ultimul alineat, conform căruia atacarea în contencios administrativ de către prefect a actelor organelor alese duce la suspendarea de drept a acestora, făcând nu numai ineficiente hotărârile consiliilor comunale, dar atribuie prefectului o prerogativă, pe care nu o poate avea decât instanța judecătorească de contencios administrativ. Corect era să se prevadă că instanța poate, la cererea prefectului, suspenda executarea. Suspendarea de drept devine o prerogativă discreționară a organului numit, prerogativă sustrasă în mod abusiv controlului judiciar. Ca și constituanții din 1991, și cei din 2003 dau preponderență puterii executive.

Multe revisuiri s’au adus organizării și funcționării Consiliului

Superior al Magistraturii, multe formale, puține reale, dar toate confuze.

Se introduce un prim paragraf la art. 132, acum art. 133, cu următorul cuprins :

“**Art. 133 (1).**–Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției.”

Independența Justiției trebuie garantată prin însuși statutul său constituțional, iar nu prin plasarea ei sub protecția unei instituții numite, de care devine dependentă. Această dispozițiune, prin urmare, în loc să-i garanteze independența subjugă Justiția.

Se fixează numărul de 19 membri ai acestui organism, despre care textul vechiu nu spunea nimic, și se prelungeste durata mandatului acestora de la patru la șase ani. Se prevede încă o inovație – în domeniul răspunderii magistraților, Consiliul Superior al Magistraturii din consiliu de disciplină devine instanță de judecată, ceea ce impietează asupra prerogativelor înseși ale Justiției.

O adevărată inovație absurdă este introdusă :

Art. 133 (6).– Președintele României presidează lucrările Consiliului Superior al Magistraturii la care participă.”

Cum nicăieri în textul constituțional, primitiv sau revisuit, nu se prevede dreptul șefului Statului de a participa la ședințele Consiliului și nici în care anume situații are acest drept, se instituie această prerogativă discreționară a unuia din “șefii biecefali ai puterii executive” de ingerință în competența exclusivă a unei autorități publice, o consecință normală a abandonării principiului separației puterilor în Stat în “Constituția României 1991” și a introducerii principiului “echilibrului puterilor în Stat” în “Constituția României 2003”. Și, în plus, o nouă prerogativă a șefului Statului, pe lângă cele înșirate la capitolul destinat lui.

Singura rațiune reală de a fi a acestui organism este aceea de a propune șefului Statului numirea în funcție a judecătorilor și

procurorilor, cu excepția celor stagieri, în condițiile legii, ceea ce era prevăzut și în textul constituțional anterior și deci nu era nevoie de nici o revisuire.

Se afirmă că s'ar fi realizat delimitarea atribuțiilor celor două camere ale Parlamentului și trei membri ai Comisiei Constituționale a Adunării Constituante 1990 – 1991 dar și ai Comisiei pentru Elaborarea Propunerii Legislative privind Revisuirea Constituției¹, pretind că “în sens funcțional, acestea sunt diferențiate, pe de o parte, în Camera de Reflecție și, pe de altă parte, în Camera Decisională”, dar dacă vom răsfoi propunerile de revisuire nu vom găsi nicăieri denumirea de cameră de reflecție (nici cel puțin cuvântul “reflecție”!), ci de “prima cameră sesisată” – art. 75 (1) și (2) și de “cealaltă cameră”, care devine, dar numai ea, în paragraful (5) cameră decisională.

Nu există, prin urmare, o delimitare funcțională între cele două camere, una inferioară, cameră de reflecție, și alta superioară, cameră decisională, cum se pretinde, deoarece fiecare din ele poate căpăta în mod alternativ aceste funcțiuni: prima cameră sesisată devine în mod automat cameră de reflecție, și apoi trece dezbateră la cealaltă, care devine tot în mod automat cameră decisională.

În art. 75 (1) se prevăd casurile în care Camera Deputaților este prima cameră sesisată, referindu-se expres la ratificarea tratatelor și a acordurilor internaționale, și apoi se face trimitere la mai multe articole care prevăd legi organice, fără a se enunța vreun criteriu, continuând cu dispozițiunea că “celelalte proiecte de legi sau propuneri legislative se supun dezbaterii și adoptării ca primă Cameră sesisată Senatului”.

Lăsând la o parte faptul că nu văd deosebirea între proiecte de legi și propuneri legislative (în definitiv, orice propunere legislativă urmărește adoptarea unei legi), tehnica legislativă ar fi

¹ Mihai Constantinescu, Ioan Muraru, Antonie Iorgovan. Revisuirea Constituției României. Explicații și Comentarii. Editura Rosetti. București 2003, pp. 64 – 67.

impus să se menționeze prerogativele fiecărei camere, nu să se recurgă prin trimiteri la diverse articole și alineate pentru o cameră și ce rămâne să fie trecut la cealaltă cameră.

Se pretinde că prin acest sistem s'ar fi înlăturat procedura de mediere greoaie prevăzută de art. 76 vechiu, dar sistemul nou nu este mai puțin greoiu, pentru că se prevede că, une ori, după ce a fost dezbătută în ambele camere, "legea" (de fapt, proiectul de lege !) "se întoarce la prima Cameră sesisată" – art. 75 (4). În acest cas, Camera de Reflecție "va decide definitiv, în procedură de urgență". Deci Camera Decisională propune și Camera de Reflecție dispune ! Unde este logica aici ?

Legiuitorul revisionist a avut mania instituțiilor garante. Astfel, se prevede că "Președintele României [...] este garantul independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării" – art. 80 (1) ; "Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției" – art. 142 (1) ; "Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției" – art. 133 (1), sau exprimat implicit "Avocatul poporului este numit [...] pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice" – art. 58 (1). Cu atâția garanți, Constituția nu mai are ce garanta !

Am analizat, *exempli gratia*, cele mai aberante inovații aduse prin revisuirea de la 19 Noiembrie 2003, deoarece prin deficiențele sale juridice, logice și sintactice, este imposibil și inutil a se face o analiză profundă. Și dacă urmează a se trage o concluzie, constatăm că, dacă elaborarea "Constituției României 1991" a fost o farsă profesional dirijată de juriștii de serviciu ai puterii, pentru a reflecta formal idealurile Revoluției Române din 16 – 22 Decembrie 1989, revisuirea din 19 Octombrie 2003 a fost o mascaradă degradantă, culminând cu parodia de referendum¹, spre a crea o imagine favorabilă puterii, erijată în campioana intrării României în Uniunea Europeană.

¹ Eleodor Focșeneanu. Referendum pentru Constituție și pentru Europa sau Plebiscit pentru Guvern ? România Liberă, Suplimentul ALDINE № 387 de Sâmbătă, 11 Octombrie 2003, pp. I și II.

CAPITOLUL XII

Disfuncționalități Constituționale în Regimul Republican

Renunțarea la principiul separației puterilor în Stat și substituirea acestora cu autoritățile publice, la baza cărora nu stătea nici un principiu constituțional și nici o practică constituțională constantă, afară de nefericitele reminiscențe comuniste, au provocat un haos complet în administrația publică, care s'a transmis și la celelalte sectoare publice ale Statului, în moralitatea politică, în societatea civilă, în cultură.

“Constituția României 1991/2003” este atât de mediocră și ineficientă, încât nici o revizuire nu o poate ameliora, iar remedierea situației nu este posibilă decât prin înlocuirea ei. Totuși se evită chiar de criticii ei să se pună problema inexistenței ei legale, ci se aduc numai timide obiecțiuni unor dispozițiuni constituționale, de teamă de a nu fi acușați de instabilizare a ordinii statale, arma cu care regimul își apăra opera.

Remarc totuși o poziție realistă luată chiar de unul din membrii puterii din vremea Adunării Constituante, care constată că toate nenorocirile României se datoresc acestei nefaste Constituții. Astfel, Iosif Boda¹, fost consilier prezidențial al lui Ion Iliescu, printr'o formulare generală, într'un articol cu un titlu nu prea academic dar expresiv, afirmă :

“Cât de lipsită de rigoare este Constituția ne-o demonstrează și nonșalanța cu care și puterea și opoziția pot invoca același articol de lege pentru a demonstra ba constituționalitatea, ba neconstituționalitatea schimbării președinților celor două Camere Legiuitoare.”

¹ Iosif Boda. Nici cal, nici măgar. Adevărul de Miercuri, 31 August 2005, p. 14.

Autorul dă un exemplu de mare actualitate, dar caracterizarea sa este valabilă pentru majoritatea textelor “Constituției României 1991/2003”. De altfel conchide în mod categoric :

“Evidenta criză a instituțiilor Statului este mai gravă decât pare. [...] motorul sistemului politic va fi tot mai gripat, [...] și schimbarea motorului cu altul mai performant nu pot fi făcute decât prin **schimbarea în fond a Constituției**” (sublinierea în text).

Ceea ce înseamnă în fapt o nouă constituție, iar soluția nu poate fi alta decât adoptarea primei din cele “trei alternative” preconizate de lui Emil Boc (Vezi *ultra*, p. 430) : repunerea în vigoare a Constituției din 29 Martie 1923, căreia să i se aducă eventual revisuirile impuse de evoluția politică a României.

Principalele dispozițiuni (ceea ce înseamnă că sunt și altele) ale nefastei “Constituții a României 1991/2003”, reglementate deficitar, care au provocat desastrul național (termenul nu este de loc exagerat, de vreme ce România și-a rezervat ultimul loc din Europa, în aproape toate domeniile), au fost următoarele : numirea și revocarea primului ministru, remanierele guvernamentale, dispersarea puterii legislative, puterile disproporționate date inoportunii Curții Constituționale și omisiunea contra-semnăturii ministeriale. De sigur, mai sunt și alte deficiențe, dar ne limităm, cu titlu de exemplu, la cele mai evidente și, în același timp, cele mai deastroase.

Numirea și Revocarea Primului Ministru. Atât timp cât puterea politică a rămas în mâinile fostei nomenclaturi, imobilismul continuat de aceasta, a determinat o oarecare stabilitate a primului guvern, cu prim-ministru Nicolae Văcăroiu, o persoană absolut necunoscută până la desemnarea sa în fruntea Guvernului, specialist pare-se în probleme de planificare, numit și impus de Ion Iliescu după alegerile subsecvente instaurării de fapt a “Constituției României 1991”. Având aceeași basă parlamentară, guvernul Nicolae Văcăroiu a deținut, ca secundant al lui Ion Iliescu, postul de șef al Guvernului întreaga legislatură

1992 – 1996. Stabilitatea nu s'a datorat unei construcții constituționale eficiente, ci puterii discreționare a șefului Statului, cum se va vedea la secțiunea următoare privind remanierele guvernamentale. Era exact aceeași stabilitate politică ca între anii 1947 – 1989, sprijinită acum pe urmașii vechii nomenclaturi.

Debilitatea structurilor constituționale s'a demonstrat însă după 3 Noiembrie 1996, când urmașii comuniștilor au pierdut puterea politică și s'a format o guvernare eterogenă compusă din democrați adevărați, dar neexperimentați deși vârstnici, la un loc cu vlăstarele fostei nomenclaturi, unii școliți în occident, grație bazei materiale a părinților, și care, deobîșnuiți de o disciplină oarbă, adoptaseră principii superficial democratice.

Acum, deosebirea de opinii, sau une ori chiar deosebirea de interese, care sub guvernarea Nicolae Văcăroiu fusese ținută în frâu de autoritatea vechilor structuri, a demonstrat că alcătuirea constituțională elaborată era incompatibilă cu un regim cu tendințe democratice. Dacă înainte abaterile erau, cum se va vedea, rezolvate prin remanierele guvernamentale la discreția tandemului președinte/prim-ministru, acum ele provocau crize de Guvern, rezolvate prin mijloace improvizate, în lipsa unor soluții adecvate în actul fundamental, astfel că în legislatura 1996–2000 s'au perindat trei prim-miniștri.

Fosta opoziție a demonstrat, pe de o parte, că nu era pregătită pentru guvernare, dar, pe de altă parte, că voia să o păstreze cu orice preț.

Astfel, Partidul Național Țărănesc, Creștin și Democrat, care constituia baza Convenției Democrate din România, mai mult prin prestigiul trecutului său istoric decât prin ponderea sa reală electorală, s'a găsit în situația de a nu avea un om pregătit pentru a fi prim-ministru, așa cum înainte la alegerile prezidențiale din 26 Septembrie 1992 nu avea candidat pentru președinție, înlocuindu-l în mod neinspirat pe competentul Ion Rațiu cu prof. Emil Constantinescu, adus în partid în acest scop. La fel când a trebuit să desemneze un prim-ministru, neavând o persoană

corespunzătoare, este cooptat în partid un lider sindical, Victor Ciorbea, pentru motivul că la alegerile locale din 16 Iunie 1996 fusese ales din primul tur de scrutin în postul de Primar General al Capitalei, fiind considerat ca o personalitate de succes.

Coaliția dintre C. D. R. și U. S. D. (ultima o alianță hibridă între vechii membri ai Partidului Social Democrat al lui Constantin Titel Petrescu și elementele tinere din F. S. N.) se dovedește a fi conjuncturală și deci fragilă, astfel că în urma refuzului parlamentarilor P. D. la 27 Martie 1998 de a vota bugetul, premierul Victor Ciorbea este obligat să-și dea demisia la 30 Martie 1998.

La 15 Aprilie 1998, se formează un nou Guvern sub președinția lui Radu Vasile, lider P. N. Ț. C. D. agreat de P. D., guvern care nu are însă viață lungă, deoarece miniștrii C. D. R., reeditând exemplul anterior al miniștrilor P. D., își depun demisiile în bloc. Problema nu s'a rezolvat potrivit precedentului creat, deoarece, spre deosebire de Victor Ciorbea, Radu Vasile a refuzat să-și dea demisia. De sigur, miniștrii demisionari fuseseră de conivență cu șeful Statului creindu-i un pretext de demitere mascată a primului ministru, dar atitudinea acestuia le-a încurcat planurile.

Deoarece scenariul nu funcționase (premierul refusând să demisioneze, rezultatul era altul decât cel urmărit), șeful Statului, invocând articolele 105 și 106, alin. (2), din "Constituția din 1991", prin Decretul № 426 din 13 Decembrie 1999¹, îl revocă pe Radu Vasile din funcția de prim-ministru al Guvernului. Articolul 106 (2) prevedea numai că președintele poate desemna prim-ministru interimar pe un membru al Guvernului, dacă cel în funcție "se află într'una din situațiile prevăzute de art. 105", cazuri de excepție, relative la orice ministru, enumerate în mod limitativ, sau "este în imposibilitate de a-și exercita atribuțiile".

Revocarea nu se încadra, prin urmare, în articolele invocate. Șeful Statului nu desemna numai un prim-ministru interimar,

¹ Monitorul Oficial № 609 de Marți, 14 Decembrie 1999.

într'un cas de excepție, cum prevedea textul, ci revoca pe cel în funcție, drept pe care președintele nu-l avea.

În aceeași zi, șeful Statului emite Decretul № 427/1999 prin care Alexandru Athanasiu, ministrul muncii și protecției sociale, este numit prim-ministru interimar până la formarea noului Guvern. Presa sancționează prompt acest abus, invocând o gravă încălcare a Constituției¹, fără însă ca nimeni să observe că acesta era, dimpotrivă, o consecință a ambiguităților Constituției.

În cele din urmă, Radu Vasile, rămas fără nici un sprijin politic, își dă demisia la 17 Decembrie 1999, pe care însă nu o depune la președenție, ci o comunică presei². O demisie nu este însă efectivă, decât după ce este primită de șeful Statului, printr'un decret care se publică în Monitorul Oficial.

Pornit pe calea abuzurilor, Emil Constantinescu emite Decretul № 432 din 22 Decembrie 1999 pentru Revocarea din Funcție a Membrilor Guvernului – un nou abus, tot în baza art. 105 și a art. 106 (2), la care se adaugă art. 99 (1), în care se prevede numai că “în exercitarea funcțiilor sale, președintele emite decrete” – atât și nimic mai mult !

Concomitent este publicat Decretul № 433 din 22 Decembrie 1999 pentru numirea Guvernului României³, în care enumără pur și simplu pe membrii Guvernului. Apare ca prim-ministru, Mugur Constantin Isărescu, o persoană din afara partidelor, guvernatorul Băncii Naționale, dar se și înlocuiesc 4 miniștri, nedemisionari, ci revocați în aceeași zi cu tot Guvernul în bloc !

De remarcat că, de la începutul crizei la 13 Decembrie și până

¹ Corina Drăgotescu. Liderii coaliției au înmormântat spiritul Constituției ; Corneliu Turianu. Hotărîrea de revocare a primului-ministru este neconstituțională, ambele în *Adevărul* din 13 Decembrie 1999, p. 2 ; Cristian Tudor Popescu. O caricatură de dictator (cu referire la Emil Constantinescu). *Adevărul* din 15 Decembrie 1999, p. 1 (articol de fond) ; Roxana Frosin. Presa internațională vorbește despre neconstituționalitatea revocării premierului Radu Vasile. *Adevărul* din 15 Decembrie 1999, p. 2.

² *România Liberă* din 18 Decembrie 1999, p. 1.

³ Monitorul Oficial № 626 de Miercuri, 22 Decembrie 1999.

la pretinsa sa rezolvare, la 22 Decembrie 1999, în nici un Monitor Oficial nu apare nici demisia lui Radu Vasile nici însărcinarea lui Murgur Isărescu de a forma un nou Guvern.

O harababură inimaginabilă în care este guvernat un Stat ! S'a demonstrat că prevederile constituționale funcționau numai când puterea era în mâinile unei formațiuni unitare și coerente, autoritare, un Partid-Stat, ca pe vremea regimului comunist, dar deveneau o piedică dacă se manifestau tendințe democratice.

Remanierele Ministeriale. Dacă schimbarea primului ministru și, concomitent a Guvernului, se dovedea o operațiune plină de riscuri, schimbarea membrilor Guvernului devenea o operațiune relativ ușoară, chiar curentă, la dispoziția tandemului șef de Stat – prim-ministru, conducerea bicefală, cum o numiseră așa-ziii experți ai Comisiei Constituționale. Aceasta se explica printr'o contradicție flagrantă a textelor constituționale, pe care este greu să nu o considerăm nedeliberată, urmărindu-se realizarea unui regim autoritar.

În art. 102 (3) se prevede că lista Guvernului se desbate în ședința comună a celor două camere ale Parlamentului, care acordă încredere acestuia cu votul majorității parlamentarilor. Deci numirea membrilor Guvernului este supusă controlului parlamentar.

Articolul 85 (2) dispune însă că, în cas de remaniere guvernamentală sau de vacanța a postului, șeful Statului, la propunerea primului-ministru, revocă sau numește pe unii membri ai Guvernului, fără să mai prevadă că schimbările sunt supuse aprobării parlamentare.

Astfel, primul ministru Nicolae Văcăroiu a guvernat o legislatură întreagă (1992-1996), în care timp au avut loc trei remanieri succesive. Drept urmare, din cei 22 de miniștri, câți au fost prezentați Parlamentului spre aprobare de primul-ministru, la primirea mandatului, la 27 Noiembrie 1992, când a fost obținut votul de încredere, au mai rămas în funcție numai 12 miniștri la încheierea mandatului. La 28 August 1993 au fost revocați trei

miniștri, la 6 Martie 1994 patru miniștri și la 18 August 1994 doi miniștri, în total nouă miniștri, prin niște decrete în care se spune sec : “se revocă” și “se numesc”. Pentru nici unul nu se arată în decretele respective pentru care motiv a fost revocat, căci un motiv trebuie să fi existat, sancțiune sau incompetență – sau cel puțin să se fi invocat unul de circumstanță. Dar fie că s’au dat explicații oficiale, fie că înlocuirea unor miniștri prin alții a rămas un secret al celor ce au hotărât acest lucru, remanierea unui Guvern, care obținuse votul de încredere al Parlamentului, redus ca număr la jumătate, s’a făcut, fără aprobarea Parlamentului, prin voința discreționară a două persoane, șeful Statului și primul ministru, în baza unor discuții confidențiale, în care, de sigur, unul dispunea și altul îndeplinea.

Și tot astfel s’au petrecut lucrurile și în guvernările ulterioare. Atât în legislatura 1996 – 2000, în regimul de centru–dreapta, cât și în legislatura 2000 – 2004 sub un nou regim de centru–stânga, s’au făcut numeroase remanieri guvernamentale. Deci miniștrii sunt destituiți de președinte la propunerea primului ministru, în mod arbitrar, ceea ce reduce statutul constituțional al miniștrilor la acela de simpli funcționari guvernamentali¹, care sunt numiți și demisi după bunul plac al șefilor bicefali ai puterii executive.

Revisuirile din 19 Noiembrie 2003 simulează numai o remediere a acestei reglementări contradictorii. Astfel, introducerea unui alineat nou, art. 85 (3), în care se cere în cas de remaniere votul de încredere al Parlamentului “dacă se schimbă structura sau compoziția politică a Guvernului” nu a împiedecat câtuși de puțin exercitarea acestui abus.

Astfel, chiar și în scurta perioada a noului nou regim de centru–dreapta, instalat la sfârșitul anului 2004, deci după intrarea în vigoare a revisuirilor constituționale, s’au făcut remanieri guvernamentale, iar unii din miniștri demisi au contestat măsura luată, ceea ce denotă un act unilateral al primului ministru, peste

¹ Eleodor Focșeneanu. Cine sunt și ce sunt miniștrii noștri actuali ? Cotidianul № 202 (940) de Luni, 29 August 1994, p. 2.

voința miniștrilor demisi.

Omisiunea Obligației Contrasemnării de către Miniștrii de Resort a Decretelor Șefului Statului. Omisiunea contrasemnării miniștrilor de resort a decretelor prezidențiale a dus la adevărate aberații. Cum s'ar putea califica altfel faptul inexplicabil că Decretul № 176/1993, prin care Președintele trimite Parlamentului spre ratificare Actul de Aderare a României la Consiliul Europei, este contrasemnat de primul-ministru, deși acesta își asumă o răspundere cel mult de secretar al oricărui șef, dacă nu chiar de simplu curier, dar, în schimb, importantul Decret № 159/1993, prin care se promulgă Legea pentru Aderarea României la Statutul Consiliului Europei, este semnat numai de președinte, fără nici o contrasemnătură, deși aplicarea acestei legi implică răspunderi importante atât pentru tot Guvernul cât și pentru fiecare ministru în parte ?

Această omisiune din "Constituția Românie 1991" a dus la un climat amoral în rândul miniștrilor, care, de vreme ce nu contrasemnează nici un decret de promulgare a legilor privind propriul departament¹, ale căror proiecte le-au elaborat ei înșiși, și nici decretele de numire în funcțiuni publice a unor persoane propuse tot de ei înșiși, nu se simt obligați să răspundă de aplicarea acestor importante acte statale.

Aceasta a dus la un sentiment de impunitate, cu efecte catastrofale. Exemplul pe care îl vom da demonstrează că nu numai miniștrii, care nu contrasemnează nici un act al șefului Statului, au pierdut simțul răspunderii pentru actul guvernării, ci și însuși primul ministru, care totuși contrasemnează anumite acte, deși de importanță aparent limitată.

La 16 Decembrie 2004, într'una din ultimele zile ale mandatului, Ion Iliescu emite Decretul № 1 164 privind acordarea unor grațieri individuale², contrasemnat de primul ministru Adrian

¹ Eleodor Focșeneanu. Cine răspunde în România de aplicarea legilor. Cotidianul de Luni, 12 Septembrie 1994, p. 3.

² Monitorul Oficial № 1 207 de Joi, 16 Decembrie 2004.

Năstase, potrivit art. 99 (2), cu referire la art. 94 (d). Printre cei grațiați se număra și Miron Cosma, liderul minerilor dar și autorul vestitelor mineriade, ceea ce provoacă reacția societății civile și a presei. Iată titlul unui articol al lui Cristian Tudor Popescu : “Imaginea României oferită de Iliescu este de un ridicul sumbru”¹. Reporterii ziarelor contactează însă pe primul ministru Adrian Năstase, mai accesibil și care răspundea de aplicarea acestui decret. Răspunsul primului ministru este pur și simplu năucitor, dovedind în același timp lașitate, delimitându-se de șeful său, neglijență crasă și lipsă totală de simț de răspundere politică². Este prea relevant pentru a nu-l reda în întregime :

“Grațierea este un act al președintelui României. Motivele pentru alcătuirea listei de grațieri aparțin în întregime și în exclusivitate președintelui Ion Iliescu.

Contrasemnătura primului ministru este un act formal (s.a.), nu influențează niciodată decizia și se referă exclusiv la publicarea acestei liste în “Monitorul Oficial”.

Eroarea mea a fost aceea că, nefiind un act legat de o decizie a primului-ministru, nu am citit cu atenție lista pe care am semnat-o, după ce decizia de grațiere fusese luată de președintele României.

Acesta este motivul pentru care, la interval de două ore, am dat acele declarații contradictorii, generând confuzie în opinia publică, și pentru care îmi cer acum scuse.”

Primul-ministru confirmă cele spuse mai sus : el consideră că în acel cas era un simplu curier, care urma să ducă decretul spre publicare la Monitorul Oficial ! Profesor universitar de drept, autor de tratate universitare, el susține aberația că o “contrasemnătură este un act formal, care nu influențează niciodată decizia”, deși este unanim admis că un act al șefului Statului, monarh sau președinte, dacă nu este contrasemnat de ministrul de resort, este nul, iar ministrul care-l contrasemnează își asumă

¹ Adevărul de Sâmbătă, 18 Decembrie 2004, p. 10.

² Ibidem.

răspunderea acelu act ! Nu scuse trebuia să presinte, ci demisia !

Este greu de conceput că un om cu o asemenea mentalitate să fi putut deține funcții politice importante (ministru de externe, președinte al Senatului, prim-ministru), când pentru răspunsul subliniat de noi ar fi fost trântit la examen în anul întâiu la Drept ! Iar, repetăm, Adrian Năstase este profesor universitar și autor de cursuri și tratate !

Iată ce consecințe catastrofale poate avea o omisiune esențială dintr'un text fundamental : membrii Cabinetului n'au simțul răspunderii pentru actele lor de guvernare, de unde incompetența, abuzul, corupția, etc.

Ca un epilog ilar al acestei mascarade politice, la protestele presei și ale societății civile, prin Decretul № 1 173 din 17 Decembrie 2004 (a doua zi !) privind revocarea grațierii individuale a unor persoane, din nou cu contrasemnătura primului ministru, șeful Statului a revenit asupra măsurii luate¹ !

Dispersarea legiferării. Asistăm sub imperiul așa-zisei "Constituții a României 1991/2003" la un adevărat desmăț legislativ. Numărul de ordonanțe de urgență depășește numărul legilor adoptate de Parlament, modificările și completările actelor normative sunt numeroase, se publică mai multe Monitoare Oficiale în aceeași zi, ceea ce denotă un haos complet nu numai în elaborarea dar și în publicarea legilor.

Înainte de instalarea comunismului, se edita un singur Monitor Oficial pe zi, iar dacă intervenea după publicarea Monitorului Oficial din ziua respectivă un fapt excepțional, care trebuia să fie făcut public în jurnalul oficial al Statului neapărat în aceeași zi, Monitorul Oficial primea un număr cu "bis", fapt de altfel, repetăm, excepțional. Mai mult, pentru a evita publicarea antedatată a unui act statal, Monitoarele Oficiale erau paginate în continuare, inclusiv cele numerotate cu "bis", pentru a avea siguranța că, într'adevăr, au apărut la data indicată și nu au fost intercalate ulterior în mod fraudulos. Astfel, în ultimul an al

¹ Monitorul Oficial № 1 129 Vineri, 17 Decembrie 2004.

regimului de monarhie constituțională, 1947, primul număr din Ianuarie 1947 începuse paginarea cu cifra “1” și s’a continuat așa până la sfârșitul anului, astfel că ultimul număr, № 300 bis de Marți, 30 Decembrie 1947, începea cu pagina “11 415” și se încheia cu pagina “11 420”.

Chiar și în perioada comunistă apărea câte un singur Buletin Oficial pe zi, dar s’a renunțat la paginarea lor în continuare.

Sub regimul actual, așa cum am arătat, apar mai multe exemple ale Monitorului Oficial într’o singură zi. Cu titlu de exemplu, pe 10 Iunie 2003 au apărut nu mai puțin de șapte Monitoare Oficiale, purtând numerele de la 401 la 407. Dar se întâmplă lucruri și mai ciudate. În ziua de 29 Iunie 2003 au apărut trei Monitoare Oficiale, ceea ce nu ne mai pare curios, de vreme ce aceasta devenise practica – în alte zile apăruseră și mai multe, iar exemplul dat mai sus nu este singurul. Ciudată este însă nume-rotarea acestor monitoare : № 463 din 29 Iunie 2003, *№ 463 bis din 29 Iunie 2003* și № 464 din 29 Iunie 2003.

De vreme ce era o practică curentă să se scoată mai multe Monitoare Oficiale pe zi, dându-li-se numere în continuare, de ce a fost nevoie ca unul din acestea să fie notat cu *bis* ? Nu există altă explicație decât o antedatate a celui de-al doilea Monitor Oficial intercalat ulterior, ceea ce reprezintă un fals în acte oficiale.

Prin dispersarea dreptului de legiferare, în România, haosul legislativ creat a dus la pierderea evidenței legilor.

Vor fi multe cazuri – ar fi pierdere de vreme să le căutăm, ci vom da un singur exemplu, dar foarte grav.

Parlamentul adoptă *Legea № 58 din 10 Iulie 1993 privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe și autorizarea contractării și garantării unor credite externe, precum și a contractării unor împrumuturi de Stat*¹. În baza abilitării primite, Guvernul emite *Ordonanța № 11 din 4 August 1993 pentru Modificarea Legii № 58/1934 asupra Cambiei și Biletului la*

¹ Monitorul Oficial № 160 de Miercuri, 14 Iulie 1993.

*Ordin și a Legii № 59/1934 asupra Cecului*². Este clar că, după chiar titlul legii, Guvernul a fost abilitat să efectueze niște operațiuni pur financiare, iar nu să modifice legi, astfel că, numai comparând cele două titluri, cel al legii și cel al ordonanței, se impune concluzia că Guvernul a depășit abilitarea dată.

Și, totuși, nu este așa. Juriștii puterii postrevoluționare pot fi acușați de ignorarea principiilor constituționale, dar sunt specialiști în subterfugii legale în serviciul puterii, având un îndelungat exercițiu în această practică.

Legea de abilitare adoptată de Parlament enumără în art. 1, literele a) – h), diversele operațiuni financiare pe care Guvernul este autorizat să le facă. Litera d) are însă următorul cuprins :

“d) reglementarea transacțiilor nebursiere cu titluri mobiliare și organizarea instituțiilor de intermediere necesare în acest scop, precum și *actualizarea prevederilor legale existente privind folosirea instrumentelor de plată și credit* (s.a.) pentru întărirea disciplinei financiare a agenților economici ;”

Un text introdus în mod incorect, în mijlocul unuia din cele opt puncte privind numai operațiuni financiare, abilita Guvernul să facă *actualizarea prevederilor legale existente* (ce termen aparent inocent : să actualizeze prevederi legale, nu să modifice legi !), ceea ce nu se spune în titlul legii, o redactare perfidă pentru a masca operațiunea reală urmărită, *modificarea unor legi*.

Această manevră nu a fost sesisată de opoziție, care a atacat pentru neconstituționalitate Legea № 58/1993 pe motive mult mai puțin importante, iar nu pe acela care îi știrbea în mod fraudulos dreptul de a legifera.

Nu exista nici o urgență ca niște legi importante, vechi de aproape 60 de ani, adoptate la timpul lor pe baza unor legi uniforme recomandate de o conferință internațională de la Geneva, să fie pasate Guvernului spre a fi modificate. Ceea ce se urmărea era evitarea unor debateri parlamentare și aceasta s'a și realizat.

² Monitorul Oficial, № 201 de Luni, 23 August 1993.

Această intenție de a evita o discuție în Parlament este evidentă și din faptul că, deși articolul 2 din legea de reabilitare prevedea în mod expres că :

“până la reluarea lucrărilor Parlamentului în sesiunea de toamnă a anului 1993, ordonanțele emise de Guvern în temeiul art. 1 din prezenta lege vor fi înaintate Parlamentului spre aprobare, sub sancțiunea încetării efectelor lor,”

totuși, nici după un an și aproape două luni, aprobarea ordonanțelor emise nu fusese pusă în discuție.

Subliniem numai faptul că, fie Guvernul a uitat să depună Ordonanța spre aprobare, deși această obligație era prevăzută expres în legea de abilitare, fie că Parlamentul a omis să o ia în discuție, ordonanța a fost aprobată totuși abia *peste un an și aproape trei luni* prin Legea № 83 din 6 Octombrie 1994¹, numai după ce autorul sesisase situația într'un articol publicat într'un ziar². Nu am avut și nu am nici acum posibilitatea să verific care din cele două ipoteze este cea reală.

Dar aprobarea nu s'a făcut pur și simplu, ci aducându-se unele modificări la ... modificări ! Ce eficiență mai putea avea aprobarea *condiționată* dată după un an și trei luni de la delegarea legislativă ? Operațiunile financiare fuseseră efectuate, de sigur cu facilitățile pe care Guvernul și le crease singur și cu care Parlamentul *post factum* nici nu avea să fie întru totul de acord. Dispoziția “sub sancțiunea încetării efectelor lor” devenise inoperantă, deoarece faptul fusese consumat, operațiunile financiare fuseseră efectuate și nu se mai putea schimba nimic.

Iată ce ușor se poate pierde evidența unor acte legislative și cum Guvernul, profitând în mod incorect de aceste deficiențe, devine organ legislativ paralel și independent, ceea ce creează și alte discordanțe legale, chiar un adevărat haos.

¹ Monitorul Oficial № 292 de Vineri, 14 Octombrie 1994.

² Eleodor Focșeneanu, Exercițarea puterilor în Stat în “Constituția din 1991”, Cotidianul № 182 din 5 August 1994, suplimentul Alternativa, pp. 4-5.

Modificările aduse prin Ordonanța de Guvern legilor sus-menționate, foarte vechi dar în vigoare (ceea ce demonstrează eficacitatea lor), nu apar reproduse în culegerile de legi editate cu caracter oficial de Regia Autonomă “Monitorul Oficial”, nici în volumul corespunzător perioadei în care s’a adoptat legea de abilitare și ar fi trebuit să se obțină aprobarea Parlamentului¹, dar nici în cel corespunzător perioadei în care s’a adoptat, cu o întârziere de un an și trei luni, legea de aprobare a ordonanței².

În schimb, cele două legi apar a fi modificate în Repertoriul Legislației României, 22 Decembrie 1989 – 31 Decembrie 1993, ediție tot oficială și publicată tot de Regia Autonomă “Monitorul Oficial” : Legea № 58/1934 asupra Cambiei și a Biletului la Ordin, la p. 307, și Legea № 59/1934 asupra Cecului, la p. 310

Cum au fost ele modificate rămâne în continuare un mister, pentru că ele apar numai în repertoriul de legi, nu și în culegeri.

În această joacă de-a legea, se pune întrebarea : ce dispoziții legale se aplică în materia acestor mijloace de plată – modificările aduse prin Ordonanța de Guvern № 11/1993, în totalitate sau numai cele aprobate prin Legea № 83/1994, sau se aplică textele primare ale legilor din 1934, de vreme ce nici unele nici altele nu apar în volumele oficiale de Legislație a României ?

Contradicția dintre cele două publicații legislative oficiale (și nu e singura !), evidența defectuoasă a legilor și, în cele din urmă, haosul legislativ din România au la basă deficiențele grave ale “Constituției României 1991/2003”. Prin urmare, unele dispoziții legale rămân oculte chiar pentru un jurist atât de diligent, încât să consulte tot ce se editează în mod oficial relativ la legislația României. În această situație, legea și-a pierdut caracterul de generalitate și a devenit numai un instrument artificios și incorect, pentru ca Guvernul să efectueze niște operațiuni oficiale, pe care legislația în vigoare le împiedica.

¹ Legislația României, 1993, Volumul III, 1 Iulie–30 Septembrie.

² Legislația României, 1994, Volumul IV, 1 Octombrie–31 Decembrie.

Ordonanțele de Urgență. Cele mai multe disfuncționalități legislative au fost provocate însă de ordonanțele de urgență : în primul rând, pentru că s'a extins domeniul în care ele erau admisibile conform chiar spiritului "Constituției României 1991", în al doilea rând, pentru că s'a făcut abus de această prerogativă legislativă, de care, chiar după denumire, trebuia să se facă us numai în situații excepționale. Or ele au devenit o regulă, depășind în cele din urmă ca număr chiar legile adoptate de puterea legislativă însăși, Parlamentul.

Astfel, din punct de vedere al domeniului în care sunt admisibile, a produs discuții aprinse, Ordonanța de Urgență № 3 din 25 Iunie 1996 privind modificarea Legii Partidelor Politice (Legea № 27/1996)¹, prin se care reduce termenul de înscriere a acestora la Tribunalul Municipiului București, din motive de oportunitate politică, de la șase luni (până la 29 Octombrie 1996) la mai puțin de cinci luni (până la 15 Septembrie 1996), reducerea cu o lună urmărind să împiedice înscrierea în cursa electorală a unor partide sau alianțe de partide pentru alegerile din 3 Noiembrie 1996

Dar Legea Partidelor Politice este o lege organică, potrivit articolului 72 (3), lit. b) din "Constituția României 1991", iar Guvernul poate emite ordonanțe numai "în domenii care nu fac obiectul legilor organice" – articolul 114 (1). Deci Guvernul a violat chiar "Constituția României 1991" !

S'a argumentat însă că în paragraful privitor la ordonanțele de urgență nu se mai repetă restricția privitoare la delegarea legislativă, deși restricția din paragraful (1) este de ordin principal. Dar chiar presupunând că explicația, nicidecum legitimitatea, ar fi motivată, iată deci altă aberație a "Constituției României 1991" : Guvernul își poate aroga singur mai multe prerogative legislative decât îi poate transmite prin delegare Parlamentul !

În sfârșit, după ce opoziția a ajuns la putere în 1996, deși combătuse cu înverșunare ordonanțele prin delegare legislativă

¹ Monitorul Oficial № 133 de Miercuri, 26 Iunie 1996. Legea modificată acum fusese adoptată numai cu două luni înainte !

sau de urgență (depuse și un amendament împotriva lor care fusese admis, fiind votat și de unii deputați ai puterii, dar în textul oficial al “Constituției României 1991” nu apare amendamentul admis, ci textul din proiect !), a usat de ele chiar mai mult decât Guvernul precedent. Numai ordonanțe de urgență a emis câteva sute ! Întrucât acestea se emit numai în cazuri excepționale, cum scrie textul, înseamnă că România se găsește într’o continuă stare excepțională nedeclarată. Ceea ce, în fapt, nu este departe de adevăr.

Haosul legislativ. Această dispersare a legiferării a avut ca efect un adevărat haos legislativ. Legile au durată scurtă, se modifică des, se republică de nenumărate ori, încât este greu chiar pentru un jurist experimentat să se descurce în desișul legislației române. Un ziarist, nu știu dacă este sau nu jurist, a avut curiozitatea și răbdarea să facă o statistică, bine înțeleasă parțială, a soartei unor legi importante, menționând numeroase acte legislative care au fost modificate și republicate de nenumărate ori, constatând recordul bătut de Legea № 55/1995 de Accelerare a Privatizării a lui Nicolae Văcăroiu, care fusese modificată, până la data publicării articolului, de 51 de ori !¹.

Nu am avut timp să verific această situație statistică, dar, chiar dacă se va fi strecurat vreo eroare, un fapt rămâne real : neseriositatea și incompetența guvernanților, versatilitatea legilor și lipsa de răspundere a guvernanților și toate acestea își au originea în așa-zisa “Constituția României 1991/2003”.

Cu titlu de exemplu, Legea № 115 din 28 Iunie 1999 privind Responsabilitatea Ministerială² a fost amendată chiar de Guvernul de centru–dreapta care o propusese, la mai puțin trei luni de la adoptare, prin Ordonanța de Urgență № 130 din 16 Septembrie 1999³ pentru Completarea Legii № 115/1999 privind Responsabilitatea Ministerială.

¹ Alin Bogdan. Legea privatizării, modificată de 51 de ori în opt ani. Adevărul de Luni, 4 Martie 2003, pp. 1, 12.

² Monitorul Oficial № 300 de Luni, 28 Iunie 1999.

³ Monitorul Oficial № 454 de Luni, 20 Septembrie 1999.

După reluarea puterii de urmașii fostei nomenclaturi, acestui act normativ (față de ambiguitatea legii, prefer această denumire) i s'au mai adus încă o dată modificări, de altfel nesemnificative, prin Legea № 253 din 29 Aprilie 2002 pentru Modificarea și Completarea unor Dispozițiuni ale Legii № 115/1999 privind Responsabilitatea Ministerială, după care a fost republicată în același Monitor Oficial¹.

Modificarea frecventă a legilor prin ordonanțe de urgență a devenit un fapt curent. Chiar codurile, legi care implică mai multă stabilitate, sunt modificate prin ordonanțe de urgență

Astfel, Ordonanța de Urgență № 58 din 23 Mai 2002 modifică și completează unele dispozițiuni din Codul Penal referitoare la infracțiuni contra demnității și infracțiuni contra autorității, precum și unele dispozițiuni din Codul de Procedură Penală². După mai puțin de o lună, se va emite Ordonanța de Urgență № 93 din 20 Iunie 2002 pentru Modificarea și Completarea (din nou !) Codului Penal³, iar peste un an Ordonanța de Urgență № 66 din 10 Iunie 2003 privind modificarea unor dispozițiuni din Codul de Procedură Penală⁴.

Modificările frecvente ale Codului Penal duce la suprimarea implicită, fapt extrem de grav, chiar a principiului legalității – *Nulla poena sine crimen, nullum crimen sine lege*, care își pierde orice aplicațiune, de vreme ce astăzi e infracțiune ceea ce ieri nu era sau, invers, astăzi nu mai este infracțiune ceea ce ieri era.

Și exemplele pot continua !

Cum ordonanțele de urgență echivalează cu decretele–lege (de altfel, chiar așa sunt numite în Constituția Spaniei, unde se prevede că se pot adopta de Guvern “en caso de extraordinaria y urgente necesidad” – art. 86 – nu este nevoie de traducere), iar acestea sunt admisibile numai în perioade de tranziție, înseamnă

¹ Monitorul Oficial № 334 de Luni, 20 Mai 2002.

² Monitorul Oficial № 351 de Luni, 27 Mai 2002.

³ Monitorul Oficial № 453 de Joi, 27 Iunie 2002.

⁴ Monitorul Oficial № 502 de Vineri, 11 Iulie 2003.

că România traversează nu numai o criză economică, dar și una constituțională.

Criză politică provocată de Curtea Constituțională. În alegerile de la sfârșitul anului 2004 s'au înfruntat două forțe politice, Partidul Social Democrat, urmașul P. S. D. R., adevăratul moștenitor al F. S. N.-ului, și Alianța Dreptate și Adevăr, o coaliție între Partidul Liberal, încropit din facțiunile rezultate din fostul Partid Național Liberal, fusionate prin geniul combinatoriu al fostului președinte Valeriu Stoica, și Partidul Democrat, facțiune a F. S. N., constituit în partid propriu, cu oarecare tendințe de emancipare față de moștenirea comunistă.

A mai participat la scrutin, fără șanse reale, Partidul România Mare, cu care nici una din forțele principale nu voia să se alieze, din cauza reputației de partid extremist de care se bucura în Uniunea Europeană.

De asemenea, au mai participat U. D. M. R., cu scopul unic de a intra în Parlament, și Partidul Umanist Român, care, neavând șanse să treacă pragul electoral, a candidat pe listele partidului de guvernământ, P. S. D., care i-a asigurat accesul în Parlament.

Nici una din cele două mari formațiuni politice nu a obținut o majoritate necesară ca să poată guverna singură, astfel că partidele mici căpătau importanță în formarea majorității guvernamentale.

A urmat o luptă politică aprigă și de o parte și de alta pentru a ajunge la guvernare prin atragerea micilor partide. P. S. D. avea avantajul de a fi încheiat înainte de alegeri o alianță cu P. U. R., pe ale cărui voturi conta, iar alianța D. A. avea avantajul că alegerile prezidențiale fusese câștigate de candidatul său, Traian Băsescu.

A început din partea celor patru partide (P. R. M. era exclus) o luptă pentru putere, fără scrupule și chiar fără un minim de decență.

Cel mai repede s'a mișcat Adrian Năstase, care, pierzând alegerile prezidențiale în favoarea lui Traian Băsescu, nu voia,

vorba lui Agamiță Dandanache, “să rămână fără coledz”, și la prima ședință a noului Parlament a profitat de lipsa de prezență de spirit a parlamentarilor Alianței D. A., care au părăsit în mod neinspirat sala, și, cu sprijinul U. D. M. R. (pe al P. U. R. îl avea dinainte de alegeri), a obținut pentru el fotoliul de președinte al Camerei Deputaților și pentru colegul său Nicolae Văcăroiu pe cel de președinte al Senatului.

În felul acesta P. S. D.-ul putea manevra Parlamentul și chiar forma Guvernul cu sprijinul celor doi aliați, care erau legați de P. S. D. prin votul dat.

Manevra era ingenioasă, dar Adrian Năstase a subapreciat perspicacitatea politică a lui Traian Băsescu, care îl învinsese în campania prezidențială. Acesta a contracarat eficient manevra lui Adrian Năstase însărcinându-l pe Călin Popescu Tăriceanu, liberal, cu formarea noului Guvern și agitând ideea alegerilor anticipate.

Nici P. S. D.-ului, nici celor două partide care îl susținuseră în obținerea conducerii Parlamentului, nu le conveneau alegerile anticipate. Primul, deoarece alegerile abia încheiate îi demonstraseră o scădere alarmantă de popularitate, în plus președinția fiind câștigată de adversari, electoratul nu ar fi votat pentru o dualitate de putere. Celelalte două partide, aliate cu P. S. D.-ul, erau mulțumite cu reprezentarea parlamentară și nu voiau să riște.

Ceea ce a urmat a fost un scenariu șocant pentru clasa politică românească. U. D. M. R.-ul și P. U. R.-ul, temătoare că la alegerile anticipate s’ar fi putut să nu atingă pragul electoral de 5 %, au trecut de partea Alianței D. A., permițând lui Călin Popescu Tăriceanu, președintele P. N. L, să formeze Guvernul, la care cele două partide mici au negociat tare, obținând mai multe fotolii decât le-ar fi îndreptățit ponderea lor reală.

Dacă poziția U. D. M. R. era de înțeles – în mod tradițional formațiunea minoritarilor maghiari s’a alăturat puterii, chiar în perioada interbelică, deoarece nu are nici o șansă să ajungă singură la guvernare și urmărea menținerea unor avantaje

obținute și, eventual, extinderea lor, poziția P. U. R. era pur și simplu cinică, deoarece toți parlamentarii săi fuseseră aleși pe listele comune cu P. S. D., deci prezența lor în forul legislativ se datora acestui partid. Pe bună dreptate, acceptarea lor în formarea guvernului a fost etichetată de Traian Băsescu drept o soluție imorală.

Guvernul Călin Popescu Tăriceanu (acesta, pentru a păstra funcția de premier, se opunea, în mod iresponsabil alegerilor anticipate, singura soluție de ieșire din criză, pe care în mod corect o apreciasse Traian Băsescu) părea să pășească la îndeplinirea speranțelor spulberate ale Românilor într'o restaurare democratică, fără să repete greșelile C. D. R.-lui, dar o criză se ivește în luna Iulie 2005, când primul ministru, în vederea recuperării rămânerii în urmă față de exigențele Uniunii Europene de a aduce legislația la standardul ei, își angajează răspunderea, conform art. 114 din "Constituția României 2003", pentru un pachet de legi privind Reforma în Domeniile Proprietății și Justiției.

Făcând abstracție de inoportunitatea de a se apela la această procedură nedemocratică – opoziția avea dreptate când, promovând o moțiune de cenzură, susținea că textul se referă la un singur "proiect de lege", iar nu la un pachet de legi, reforma era necesară. Moțiunea de cenzură este respinsă, dar Curtea Constituțională este sesisată nu numai de opoziție, ci și de unii înalți magistrați, numiți, ca și membrii acesteia, de fosta putere, care potrivit Reformei Justiției urmau să iasă la pensie. Deoarece Curtea Constituțională nu era compusă din juriști eminenti, cum ar fi fost normal, ci din foști oameni politici, majoritatea foști demnitari P. S. D., verdictul acesteia era așteptat cu emoție. Într'adevăr, prin puterile sale exorbitante, această autoritate publică, devenea arbitru între puterea executivă și cea legislativă¹.

Cu totul curios, Curtea Constituțională nu admite argumentul de principiu al opoziției, întemeiat, de altfel, că nu se poate angaja

¹ Bogdan Costache. Soarta Guvernului, în mâinile Curții Constituționale. Adevărul de Joi, 30 Iunie 2005.

răspunderea pentru un pachet de legi, ci, servind niște interese particulare, prin *Decisia № 375 din 6 Iulie 2005 referitoare la Sesiunile de Neconstituționalitate a Legii privind Reforma în Domeniile Proprietății și Justiției, precum și unele măsuri adiacente*¹, consideră constituțională Reforma în Domeniul Proprietății și declară neconstituționale, cu două opinii separate, patru articole din legea privind Reforma Justiției, care leșau interesele unor magistrați (solidaritate de breaslă – erau numiți de aceeași putere ca și ei !), care urmau să fie pensionați după nouile reglementări.

Astfel, Curtea Constituțională, concepută ca un organ profesional de specialitate, creează o criză politică. Premierul Călin Popescu Tăriceanu, pe care nu-l caracterizează consecvența, își anunță demisia și alegeri anticipate, apoi, după câteva zile, amână depunerea demisiei și, în cele din urmă, se răzgândește și declară că nu mai demisionează, invocând starea de urgență din cauza inundațiilor catastrofale din unele zone ale țării, pe care, la timpul când ar fi trebuit să se ocupe de ele, le ignorase.

Cât privește pachetul de legi pentru care își angajase răspunderea, premierul recurge inițial la altă formă nedemocrată de legiferare, încercând să le impună printr'o ordonanță de urgență, dar nu ajunge să o supună spre aprobare Parlamentului, deoarece intervine președintele Traian Băsescu și, în cele din urmă Parlamentul, convocat în sesiune extraordinară, avea să pună în concordanță textul cu obiecțiunile Curții Constituționale și apoi adoptă Legea № 247/2005 privind Reforma în Domeniile Proprietății și Justiției, care este promulgată².

Prin urmare, Curtea Constituțională a arbitrat un conflict politic, demonstrând că ea, autoritate publică de specialitate, apolitică prin excelență, cu profil juridic, este cel mai puternic organism politic !

Toată această tevdatură, care a făcut deliciul presei și a devenit sursa ei de ironii, a fost provocată de inovațiile introduse în

¹ Monitorul Oficial № 591 de Vineri, 8 Iulie 2005.

² Monitorul Oficial № 653 de Vineri, 22 Iulie 2005.

“Constituția României 1991” și “Constituția României 2003” – angajarea răspunderii, Curtea Constituțională și ordonanțele de urgență, din cauza cărora actul legislativ pierde serioșitatea și solemnitatea de altă dată și devine obiectul unor manevre nese-rioase și meschine.

Deoarece regulamentele de funcționare a Camerelor prevedeau că alegerea președinților se face pentru întreaga durată a legis-laturii, pentru a remedia greșeala făcută la alegerea președinților corpurilor legiuitoare și a dobândi controlul Parlamentului, noua putere politică încearcă să modifice regulamentele în intenția declarată în mod expres de a înlocui pe cei doi președinți, cu un liberal la Camera Deputaților și un democrat la Senat.

Procedul încălca un principiu constituțional unanim recunos-cut, potrivit căruia o lege nu se poate adopta decât pe baza proce-durii existente, fiind interzisă modificarea ei în timpul unei opera-țiuni legislative în scopul a se putea promova unele măsuri noi profitabile puterii. Imediat Adrian Năstase și-a adus aminte de principiile constituționale și, reluând formularea anterioară a unui alt deputat, a susținut¹ că “nu se schimbă regulile în timpul jocului”.

A urmat în Parlament o luptă între putere și opoziție, cinică și fără nici o reticență, cu privire la regulamentele celor două camere, în care opoziția a făcut un fel de filibusterism, ridicând numeroase moțiuni simple, cu singurul scop dilatoriu de a împiedica modificarea regulamentelor.

Pornind de la acest conflict politic, discuțiile s’au extins la probleme constituționale, abordate cu facilitatea cu care s’ar des-bate un talkshow televizat : parlament unicameral, vot uninominal, modificarea statutului Curții Constituționale și alte probleme la fel de importante, fundamentate nu juridic ci pe interese politice, și

¹ Adevărul de Luni, 22 August 2005, p. 2. Principiul îl enunțase în această formulare, mai puțin juridică dar plastică, deputatul P. R. M. Lucian Augustin Bolcaș cu prilejul campaniei pentru revisuirea “Constituției României 1991”. După cum se vede, pentru Adrian Năstase principiile juridice nu sunt valabile decât atunci când îi slujesc interesele.

aceste discuții continuă și în momentul când scriu aceste rânduri.

Problema constituțională din nou în actualitate. Ineficacitatea “Constituției României” devine evidentă când puterea nu mai este în mâinile foștilor comuniști, ci a unor persoane care manifestă totuși unele tendințe democratice. Astfel, Iosif Boda¹, fost consilier prezidențial al lui Ion Iliescu, afirmă că ea este atât de “lipsită de rigoare”, încât “și puterea și opoziția pot invoca același articol de lege pentru a demonstra ba constituționalitatea, ba neconstituționalitatea” unei propuneri legislative.

La numai doi ani de la revisuirea efectuată cu mare publicitate și infatuare, înșiși politicienii români au început să agite problema revisurii constituționale, invocând pentru prima oară ineficacitatea ei, mânați însă nu de instaurarea unui regim constituțional superior și eficace, ci de interese personale.

Astfel, în urma respingerii unui proiect de lege în Senat, Traian Băsescu opinează la 22 Septembrie 2005, în timpul unei vizite în U. S. A., pentru adoptarea sistemului unicameral, idee reluată mai târziu², și insistă pentru un referendum și revisuire³.

Liberalii se opun revisurii și, a doua zi după propunerea lui Traian Băsescu, declară într'un comunicat că “O revisuire constituțională represintă de regulă un proces rar și motivat de o criză fără ieșire a sistemului politic”, că România nu este Venezuela “care își dă o nouă Constituție la fiecare doi sau trei ani”.

În urma numeroaselor intervenții ale șefului Statului în activitatea Guvernului, liberalii fac o întorsătură de 180° și, prin *Declarația Delegației Permanente a P. N. L.*⁴, propun totuși unele schimbări, care ar fi benefice, dacă n'ar urmări ambiții politice : alegerea șefului Statului de către Parlament, vot uninominal și parlament bicameral. Dar chiar între liberali au existat divergențe,

¹ A se vedea citatul *ultra*, la p. 472–473.

² Integrarea în UE cu Constituția revisuită, semnat R. R. România Liberă de Luni, 21 Noiembrie 2005.

³ Adio, Anticipate ! Articol semnat I. V., România Liberă de Luni, 23 Ianuarie 2006.

⁴ România Liberă de Luni, 27 Februarie 2006, p. 2.

Valeriu Stoica¹ nefiind de acord cu “o stupefiantă propunere de desființare a Curții Constituționale” (ciudat : desființarea ei este chiar benefică !).

Nu numai politicienii, ci și comentatorii politici atacă problema constituțională. Astfel, Dumitru Ciaușu caută să demonstreze² “Nevoia de o nouă Constituție”, deoarece cea existentă “nu răspunde cerințelor unui Stat rațional și civilizată”, fiind “elaborată în anul 1991, în condițiile în care forțele legate de regimul totalitar erau încă puternice”, iar “așa-zișii părinții ai Constituției au fost doar simpli imitatori sau plagiatori ai unor autori din alte țări”. Criticile sunt întemeiate, dar remediul este aberant. După ce susține în mod just că nu este cazul “de a cârpi actualele instituții ale Statului”, dar și absurditatea că avem o nouă republică și “Un Stat nou reclamă o nouă Constituție”, propune elaborarea unui proiect de anvergură.

Problema constituțională agită încă spiritele și devine chiar subiect de senzație (un ziar titrează³ “Bomba Constituției”), dar abordarea ei se face cu facilitatea unor discuții oarecare, în care incompetența se împletește cu interesul politic. Dacă ar fi atacat cu profesionalism problema constituțională, liberalii trebuiau să propună revenirea la opera ilustrului lor predecesor, Ion I. C. Brătianu, aducându-i revisuirile de vigoare, de vreme ce revendicările lor erau prezente în Constituțiunea din 29 Martie 1923, constituție care se dovedise eficace și este încă modernă : ea a fost inspirată, atât în 1866 cât și în 1923, de « Constitution du Royaume de Belgique du 7 Février 1831 », care, cu unele revisuiri, este și astăzi în vigoare.

¹ Nemulțumirile lui Stoica. Modificarea Constituției a început cu stângul. Articol semnat R. G., România Liberă de Luni, 20 Februarie 2006, p. 2.

² România Liberă de Joi, 23 Februarie 2006, p. 11.

³ Jurnalul Național, № 3 896 de Miercuri, 1 Martie 2006, pp. 1, 9.

**CONCLUSII ASUPRA ISTORIEI
CONSTITUȚIONALE A ROMÂNIEI**

Ceterum censeo Carthaginem esse delendam !

Cato cel Bătrân (Florus, Historia Romana, 2, 15)

Secțiunea I - a

Trăsăturile Evoluției Constituționale a României

Parcurgerea chiar succintă a evoluției constituționale a României, de la Unirea Principatelor, la 24 Ianuarie 1859, până la Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989, impune de la sine o împărțire în patru perioade distincte de regim politic.

O primă perioadă, cea de așezare a instituțiilor constituționale în țara noastră, precedată de lucrările Adunărilor Ad – hoc, are ca punct de plecare Unirea Principatelor de la 24 Ianuarie 1859 și ca punct final adoptarea Constituțiunii din 1 Iulie 1866.

O a doua perioadă, care începe cu adoptarea Constituțiunii din 1 Iulie 1866 și se încheie cu Lovitura de Palat a lui Carol al II-a de la 20 Februarie 1938, este perioada deplinei continuități constituționale a României. Ea coincide din punct de vedere istoric cu marile realizări politice, proclamarea Independenței Naționale la 10 Mai 1877 și Întregirea Neamului la 1 Decembrie 1918, și totodată cu atingerea maximei dezvoltări economice, sociale și culturale.

A treia perioadă, cea mai frământată din punct de vedere politic, cu dese schimbări politice structurale, s'ar putea numi "perioada loviturilor de Stat". Ea este anticipată constituțional de Lovitura de Stat de la 8 Iunie 1930 a lui Carol Caraiman, iar politic debutează cu Lovitura de Palat de la 20 Februarie 1938, a aceluiași, devenit Carol al II-a, și se încheie cu Lovitura de Stat din 30 Decembrie 1947. E perioada marilor desastre naționale.

A patra perioadă, cea mai întunecată din istoria României, începe cu acea nefastă Lovitură de Stat de la 30 Decembrie 1947 și se încheie cu Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989. Este perioada dictaturii comuniste, a aservirii totale a țării față de Uniunea Sovietică până în 1964, mai nuanțată după această dată,

dar caracterizată printr'o represiune internă continuă și o totală desconsiderare a normelor constituționale și a drepturilor omului.

De sigur, de la 22 Decembrie 1989 a început o nouă perioadă a istoriei constituționale a României, ale cărei trăsături au încă un caracter provisoriu, dar acțiunile puterii instalate pot fi apreciate prin prisma concordanței lor cu regulile Statului de Drept.

Revenind la divisiunea abordată, prima perioadă a istoriei politice a României a fost și ea marcată de convulsiile inerente așezării constituționale a oricărei țări, care trebuia să creeze concomitent și o societate civilă la nivelul instituțiilor moderne introduse. Sub acest aspect, Lovitura de Stat din 2 Mai 1864 a lui Alexandru Ioan I a fost probabil benefică, văzută prin prisma efectului ei social imediat, reforma agrară, dar tendința spre o guvernare autocrată a Domnitorului a însemnat o degradare a instituțiilor constituționale și înăbușirea libertăților democratice.

Perioada dintre 24 Ianuarie 1859 și 1 Iulie 1866 se caracterizează prin efortul consecvent al oamenilor politici ai vremii de a realiza, în ciuda și împotriva opoziției imperiilor vecine cu România, pas cu pas, dar ferm, unirea deplină a celor două Principate Române sub coroana unui principe străin cu tron ereditar.

Lovitura de Stat de la 11 Februarie 1866, cu toată literatura defavorabilă ce i s'a făcut, mai ales prin calificarea de "monstruoasa coaliție" dată alianței dintre conservatori și liberali, sprijinită de Armată, a avut un caracter pozitiv în istoria constituțională a României, deoarece a deschis drumul spre o democrație adevărată. Constituie un merit incontestabil al autorilor ei faptul că nu au urmărit un interes personal, nu au acaparat puterea, ci, după ce au reinstaurat Parlamentul în drepturile sale, au transmis-o în mod voluntar numai după trei luni factorului constituțional, Domnul ales, iar actul lor a urmărit îndeplinirea integrală a doleanțelor exprimate de Români prin Adunările Ad – hoc de la 7 și 8 Octombrie 1857.

A doua perioadă, de la 1 Iulie 1866 și până la 20 Februarie 1938, lungă de 72 de ani, a fost cea a deplinei continuități constituționale, a stabilității politice și a realizării marilor

năzuințe ale poporului Român, dobândirea Independenței României și Unirea tuturor provinciilor românești.

Din punct de vedere constituțional se caracterizează printr'o continuitate structurală neîntreruptă, o evoluție politică liniștită, fără convulsii, iar revisuirea Constituției, dictată fie de evenimente europene fie de evoluția reală a societății civile, s'a realizat numai cu respectarea strictă a procedurii speciale prevăzută pentru această operațiune de actul fundamental.

Revisuirea din 12 Octombrie 1879, care a suscitat cele mai multe controverse, a fost impusă prin Tratatul de la Berlin din 1/13 Iulie 1878, care condiționa recunoașterea europeană a României ca Stat independent de revisuirea articolului 7 din Constituțiune, prin eliminarea restricțiilor impuse unor categorii de străini la acordarea cetățeniei române.

Evoluția politică a Statului Român prin declararea Regatului și cea social-economică prin crearea unei societăți civile în plin progres, după exercițiul democrației vreme de un sfert de veac, au dus la revisuirile de la 8 Iunie 1884, care au consacrat noul statut politic al Regatului Român și au constituit un pas înainte spre sufragiul universal, prin ameliorarea sistemului electoral censitar în sensul acordării dreptului de vot unor categorii mai largi de cetățeni.

Răscoala țăranilor din 1907 nu a avut un caracter politic, ci la început un caracter social – etnic, îndreptată împotriva abuzurilor vechililor de moșie evrei, transformându-se apoi treptat într'o mișcare social-economică, astfel că ea nu a avut o influență directă asupra evoluției constituționale. Dar oamenii de Stat din acea vreme au înțeles tâlcul adânc al acestei convulsii sociale, pe care nu o prevăzuseră în 1884, în sensul că prevederile Constituției nu mai corespundeau cu evoluția societății, și atunci au hotărât revisuirea acesteia în 1914, în scopul punerii ei de acord cu cerințele sociale, prin exproprierea marilor moșii (unii din susținătorii acestei reforme fiind chiar mari moșieri) și împrăștierea țăranilor, pe de o parte, și introducerea sufra-

giului universal, pe de altă parte.

Izbucnirea Războiului Mondial la 14/27 Iulie 1914 a împiedicat ducerea la capăt a acestei tentative de revizuire, dar prima etapă se realizase la această dată : corpurile legiuitoare ordinare adoptaseră Declarația de Revisuire la 25 Aprilie 1914, iar războiul a prins în România Camerele de Revisie alese, care însă din cauza evenimentelor și a iminenței intrării României în războiu, nu-și mai puteau îndeplini misiunea cu care fuseseră învestite.

Ceea ce a urmat a fost probabil un cas unic în istoria constituțională a lumii. Toți factorii constituționali ai țării, Rege, Parlament, Guvern, Curte de Casație și Justiție, deși mai mult de două treimi din teritoriul național fusese ocupat de inamic, inclusiv capitala țării, s'au refugiat în partea neocupată a Moldovei, și și-au continuat activitatea întreruptă momentan de retragerea trupelor române, păstrând intacte elementele constitutive ale Statului. Și nu numai atât : s'a revizuit și Constituțiunea, continuându-se ceea ce fusese început și întrerupt de războiu. Spre deosebire de ce se întâmplă în mod curent în împrejurări excepționale, când, profitându-se de asemenea situații, se restrâng drepturile cetățenilor și se sporesc prerogativele puterii, în România, în timp de războiu, s'au acordat drepturi mai mari unei clase întregi de cetățeni, țărănimea, drepturi pe care nu le avusese în timp de pace.

Primul Războiu Mondial a fost piatra de încercare a democrației în România, care și-a dovedit în mod strălucit vitalitatea.

Ultima revizuire a Constituțiunii din 1 Iulie 1866 a fost cea de la 29 Martie 1923, care a constituit nu numai ducerea la bun sfârșit a tentativei de revizuire din 1914, efectuată numai parțial la 19 Iulie 1917, dar și realizarea unui pact fundamental al tuturor Românilor, impus de Unirea tuturor provinciilor daco-române. Resultatul a fost Constituțiunea din 29 Martie 1923, care în cea mai mare parte o reproduce pe cea din 1 Iulie 1866 și a fost apreciată ca una din constituțiile cele mai democratice din Europa.

După această lungă perioadă de stabilitate politică, continui-

Eleodor Focșeneanu

tate constituțională și progres social, economic și cultural, urmează perioada cea mai tensionată din istoria României, marcată prin numeroase lovituri de Stat sau de Palat, având ca urmare instabilitatea politică, nesocotirea Constituțiunii și a drepturilor omului și un curs descendent în toate domeniile.

Causele care au dus la ruptura unei evoluții atât de benefice sunt și de ordin intern, dar mai ales extern. Instabilitatea politică internă a reflectat instabilitatea politică generală europeană, cauzată de tendințele revisioniste ale unor State și de proliferarea dictaturilor de stânga și de dreapta. La începutul anilor '30, în centrul și în estul Europei erau numai două State democratice, Cehoslovacia și România, iar după 20 Februarie 1938, când a avut loc Lovitura de Palat a lui Carol al II-lea, urmată de dispariția Cehoslovaciei de pe harta Europei la 6 Martie 1939, în această parte a Europei dispăruse complet democrația.

Causa internă, care a avut însă numai un caracter accidental, a fost criza dinastică provocată de principele aventuros Carol. Lovitura de Stat de la 8 Iunie 1930, care a dus la așa numita Restaurație a lui Carol al II-a, nu a avut imediat repercursiuni directe asupra ordinii constituționale în România, dar Constituțiunea a fost încălcată și, strict constituțional, Carol al II-a a fost un rege nelegitim, un usurpator, deoarece el fusese decăzut din drepturile sale la 4 Ianuarie 1926 de către Adunările Naționale Constituante și a fost repus în ele de adunările legiuitoare ordinare.

Intervalul de timp între 8 Iunie 1930 și 20 Februarie 1938 constituie o perioadă intermediară, în care structurile constituționale sunt păstrate într-o oarecare măsură, dar asistăm la o degradare continuă a lor, astfel că formal se poate încadra în doua perioadă, dar în fond reprezintă preludiul celei de a treia perioade, cea a cuceririi sau păstrării puterii prin acte de forță.

Lovitura de Palat de la 20 Februarie 1938 a fost cea care a întrerupt complet și brutal evoluția constituțională a României și a inaugurat o perioadă de nouă ani de politică de forță, în care au avut loc nu mai puțin de șase lovituri de Stat sau de Palat, dintre

care cinci reușite

Făcând abstracție de Restaurația lui Carol al II-a de la 8 Iunie 1930, în România timp de 72 de ani nu avusese loc nici un act de forță, care să întrerupă continuitatea constituțională. Succesiunea Guvernelor și a legislaturilor avea loc prin alegeri, iar primii doi regi, Carol I și Ferdinand I, respectaseră cu strictețe Constituțiunea și mențineau legături numai cu șefii de partide, întărind prestigiul acestora și implicit partidele înseși.

Carol al II-a, dimpotrivă, a desconsiderat Constituțiunea, a încurajat facțiunile și desidențele din partide, ducând o politică de subminare a acestora. El întreținea legături cu tineri veleitari, ignorând pe șefii partidelor, discreditându-i și deschizând astfel calea spre o guvernare personală, prin desbinarea forțelor politice.

Regimul autoritar al lui Carol al II-a a avut o scurtă durată, de numai doi ani și șapte luni, și nu a reprezentat formal o ruptură totală cu ordinea constituțională, ci mai degrabă o degradare a instituțiilor constituționale, păstrând totuși, cel puțin aparent, unele practici democratice și respectarea, în anumite limite, a drepturilor omului.

Responsabilitatea lui Carol al II-lea în întreruperea lungii perioade de continuitate constituțională și în introducerea infracțiunii de drept comun ca metodă de guvernare (a ordonat sute de execuții de persoane, fără a fi condamnate la moarte de instanțele judecătorești) rămâne însă intactă, deoarece prin actele sale a aruncat o umbră defavorabilă asupra monarhiei, factorul constituțional de stabilitate, și a compromis democrația pentru o lungă perioadă de timp, până în zilele noastre.

Lovitura de Stat de la 6 Septembrie 1940, proiectată la început de Iuliu Maniu și generalul Ion Antonescu, fusese îndreptată împotriva regimului autoritar al lui Carol al II-a și urmărea restaurarea ordinii constituționale prin formarea unui guvern de uniune națională, compus din membri ai Partidului Național Țărănesc și ai Partidului Național Liberal, cu generalul Ion Antonescu la Ministerul de Războiu.

Numirea ca prim-ministru a generalului Ion Antonescu de
Eleodor Focșeneanu

către Carol al II-lea și intervenția unor factori neprevăzuți (marile mișcări populare cauzate de politica dezastruoasă a acestuia și tulburările provocate de Mișcarea Legionară (formată acum din tineri neexperimentați și numeroși oportuniști, printre care mulți comuniști, după lichidarea elitei legionare de către Carol) și presiunea exercitată de Legația Germaniei au deturnat această lovitură de Stat de la scopul ei democratic inițial. Executată numai de generalul Ion Antonescu, în loc de restaurarea constituțională cum se intenționase, a avut loc instaurarea dictaturii legionare haotice, temperată pe cât posibil de generalul Ion Antonescu și, în cele din urmă înlăturată de la putere tot de el, instaurându-se un regim militar autoritar.

Lovitura de Stat de la 23 August 1944 a avut drept scop readucerea României la vechea ordine constituțională. Menționarea în Decretul-Lege din 31 August 1944 că drepturile Românilor sunt recunoscute potrivit Constituției din 1 Iulie 1866 și că exercitarea puterilor Statului se va face potrivit Constituției din 29 Martie 1923 a vrut să sublinieze continuitatea constituțională a României, ultima nefiind decât o revisuire a primei.

Sunt unele opinii că s'ar fi putut obține un armistițiu mai favorabil, asemănător cu cel acordat Finlandei, dacă s'ar fi continuat tratativele de la Stockholm cu d-na Kollontai, ambasadoarea U. R. S. S. în Suedia. Este o naivitate să se creadă că Uniunea Sovietică ar fi avut vreodată intenția de a accepta pentru România statutul pe care i-l concedase Finlandei. Acest Stat nu despărțea Uniunea Sovietică decât de țările Peninsulei Scandinave, unde nu avea nici o șansă – și, de altfel, nici un interes – de extindere, pe când România o despărțea de Iugoslavia și Bulgaria, țări slave, cu conducători comuniști de prestigiu, ca Iosip Broz Tito și Gheorghii Dimitrov, iar I. V. Stalin continua politica panslavistă a țarilor.

Perioada dintre 23 August 1944 și 30 Decembrie 1947 este caracterizată printr'o confruntare aprigă între forțele democratice, având ca vârf de lance pe Rege și partidele istorice, cu sprijin

puternic în popor și armată, și minusculul la început Partid Comunist din România, fără nici o audiență la popor, dar secundat de un număr mare de oportuniști, mai ales intelectuali, și sprijinit puternic de Uniunea Sovietică, sprijin foarte eficace prin prezența în țară a Armatei Roșii.

La 23 August 1944, România devenise al patrulea Stat constituțional din Europa, după Anglia, Elveția și Suedia. Spre deosebire de Italia, care o precedase în desprinderea din alianța cu Germania, a cărei structură statală, divizată între Regatul Italiei în Sud și Republica Socială Italiană în Nord, se destrămasese, fiind și teatru de războiu, România își păstrase întreaga sa organizare de Stat, avea o economie sănătoasă, îndepărtase teatrul de luptă de la hotarele sale într'un timp record și constituia a patra putere militară a Europei, după Uniunea Sovietică, Germania și Anglia, depășind Franța.

Restaurarea democrației ar fi permis plasarea sa printre Statele importante ale Europei, ceea ce ar fi fost o stavilă în calea expansiunii sovietice.

Guvernarea democrată în România a resistat numai șase luni, până la 24 Februarie 1945, când ultimul guvern legitim român al generalului Nicolae Rădescu a fost silit să demisioneze la intervenția directă a Uniunii Sovietice prin comisarul adjunct pentru afacerile externe, Andrei Ianuarevici Vâșinski. La 6 Martie 1945 a fost instalat guvernul procomunist și prosovietic Petru Groza.

Regele Mihai I, datorită prestigiului internațional enorm câștigat prin Lovitura de Palat de la 23 August 1944, reușind acolo unde eșuase regele Vittorio Emmanule III în Italia, precum și datorită afecțiunii poporului și a atașamentului de care se bucura din partea Armatei Române, a fost menajat la început, chiar dacă se manifestase fățiș împotriva dominației comuniste, ca în timpul grevei regale. Dar după ce a fost complet izolat prin lichidarea partidelor politice istorice și eliminarea masivă a elementelor monarhiste din Armata Română, fiind înlocuite cu membrii divisiiei Tudor Vladimirescu, organizată și instruită în U. R. S. S., unde de altfel depuseseră și un jurământ, a fost în cele

din urmă înlăturat prin violență, fals și escrocherie, în urma unei hotărâri luate de Kominform cu trei luni în urmă.

În cursul acestei perioade de aproape zece ani de guvernări autoritare, Constituțiunea din 29 Martie 1923, legea fundamentală legitimă a României, a fost de două ori abrogată și de două ori modificată, cu violarea procedurilor constituționale, prin următoarele acte abusive ale puterii executive :

– așa-zisa Constituțiune Carol al II-lea din 27 Februarie 1938, care emana de la Rege iar nu de la națiune, elaborată cu încălcarea prevederilor constituționale privitoare la revisuire, și care “abrogă” prin articolul 98, alineatul 5, Constituțiunea din 28 (sic !) Martie 1923 ;

– Decretul-Regal № 1 849 din 11 Octombrie 1944 privitor la Pedepsirea Criminalilor de Războiu, impus prin condițiile de armistițiu, care înființează instanțe extraordinare de judecată, cu violarea art. 101 din Constituțiunea din 29 Martie 1923 ;

– Decretul-Regal № 2 218 din 13 Iulie 1946 pentru Organizarea Reprezentanței Naționale, impus Regelui de guvernul pro-sovietic Petru Groza și semnat de toți membrii acestuia, care desființează Senatul ;

– Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română, care, prin articolul 2, “abrogă” pentru a doua oară Constituțiunea din 29 Martie 1923, ca și Constituțiunea Regele Carol al II-a.

Abrogarea și modificarea unei constituțiuni, termeni folosiți în aceste acte normative, denotă o confuzie între constituțiune și legile ordinare, deoarece numai acestea se abrogă și se modifică, fiind acte ale puterii legiuitoare. Constituțiunea, fiind un pact fundamental între națiune și putere, nu poate fi nici modificată nici abrogată, ci numai revisuită prin mandatul special dat de Națiune unei Adunări Constituante, astfel că suprimarea în tot sau în parte a unor dispozițiuni constituționale, de puterea legiuitoare ordinară sau de puterea executivă, sunt nule absolut *ab initio*.

Perioada loviturilor de Stat s'a încheiat cu 30 Decembrie

1947, după care a urmat o lungă perioadă de stabilitate politică, basată însă nu pe drept ci pe forță, de dominație comunistă, o lungă somnolență a națiunii și a democrației până la 22 Decembrie 1989.

Concluzia pe care o putem trage din această succintă trecere în revistă a istoriei constituționale a României până la Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989 este preponderența incontestabilă a regimului democrat și predilecția poporului român pentru ordinea constituțională. Perioada de continuitate constituțională a fost cea mai lungă și plină de realizări, iar rezistența împotriva regimurilor totalitare a fost constantă. Fiecare lovitură de Stat antidemocratică a fost totdeauna urmată de un alt act de forță de reinstaurare a democrației, ca o replică a spiritului liberal, într'o perindare simetrică surprinzătoare.

Astfel, lovitură de Stat a lui Alexandru Ioan I din 2 Mai 1864, vădit anticonstituțională, a fost urmată la numai doi ani de Lovitura de Stat de la 11 Februarie 1866, care a avut drept scop reinstaurarea democrației, ceea ce a și realizat.

Lovitura de Stat a lui Carol al II-a de la 20 – 27 Februarie 1938, prin care a fost răsturnată ordinea constituțională tradițională, a fost urmată de Lovitura de Stat de la 6 Septembrie 1940 a generalului Ion Antonescu, care trebuie apreciată în funcție de scopul urmărit inițial, reinstaurarea preconizată a democrației, nu de deturnarea ei ulterioară de la acest scop din cauza unor evenimente neavute în vedere de cei ce au pregătit-o.

Această deturnare, urmată de instaurarea dictaturii Mișcării Legionare la 14 Septembrie 1940, transformată la 14 Februarie 1941 în regimul personal al generalului, apoi mareșalului Ion Antonescu, a primit la rândul ei replica prin Lovitura de Palat de la 23 August 1944 a regelui Mihai I, urmată după numai șapte zile de Înaltul Decret Regal № 1 627 prin care a fost reinstaurată Constituțiunea din 1 Iulie 1866, cu revisuirile ei de la 29 Martie 1923.

Lovitura de Stat din 30 Decembrie 1947 a instaurat o dictatură durabilă, întemeiată mai întâi pe sprijinul Uniunii Sovietice și
Eleodor Focșeneanu

susținută apoi de un puternic aparat represiv. Mai mult, România a fost încadrată într'un sistem de State dictatoriale, dominate de concepția sovietică a suveranității limitate, în scopul înnăbușirii oricărei încercări de emancipare. De aceea, Lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947 nu și-a mai găsit o replică promptă într'o simplă lovitură de Stat subsecventă, insuficientă pentru demolarea redutabilelor structuri ale Statului comunist, ci într'o insurecție populară sângeroasă : Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989, al cărei scop categoric, exprimat în Comunicatul Frontului Salvării Naționale, a fost disolvarea tuturor structurilor de putere ale Statului Comunist și restabilirea democrației.

Durata succesiunii replicilor, la început foarte scurtă, de numai doi ani în primele două cazuri, a sporit la patru ani și apoi la patruzeci și doi de ani, când spiritul democratic a început să se altereze și influența străină asupra politicii interne a devenit precumpănitoare.

Secțiunea a II - a

România Postrevoluționară și Statul de Drept

Denumirea de “Stat de Drept” este una din cele mai frecvent întâlnite și invocate astăzi în Parlament, în presă, în declarațiile publice și chiar în disputele politice particulare, fiind ultimul argument la care se recurge pentru a demonstra opinii absolut contradictorii. Alături de acest termen, care este bine ales, se mai folosesc și alte expresii, ca “domnia legii” sau “supremația legii”, care se vor sinonime mai plastice decât termenul consacrat din punct de vedere juridic, dar care în realitate conțin ambiguități, deoarece înlocuiesc noțiunea de *drept* cu cea de *lege*, concepută în mod obișnuit ca *act normativ*

Legea – în sensul, bine înțeles, de act normativ – există și în formele de Stat totalitare și s'ar ajunge prin folosirea acestor locuțiuni pretins sinonime la conclusia absurdă că o dictatură care și-ar impune stricta respectare a legilor devine un Stat de Drept,

când prin definiție o dictatură înseamnă negarea Dreptului și supremația forței impusă chiar prin lege, ca act normativ.

Pentru a putea caracteriza un Stat de Drept, trebuie să se facă deosebirea între legalitate și legitimitate, între Lege, *lex*, și Drept, *jus*, pentru a exclude de la început ideea simplistă că un Stat de Drept ar fi o societate organizată în care, pentru a lua exemplul cel mai puțin contestabil, atât puterea cât și cetățenii respectă cu strictețe legea. Aceasta ar însemna reducerea unei noțiuni juridice de basă la o simplă situație de fapt, care în plus ar fi și susceptibilă de gradații după măsura, mai mică sau mai mare, în care legea ar fi aplicată. Or, Statul de Drept nu poate fi mai mult sau mai puțin Stat de Drept, ci este pur și simplu Stat de Drept.

Respectarea legii, în sensul de act normativ, de către cetățeni poate avea două fundamente : forța, când legea este impusă în mod arbitrar, și liberul consințământ, când legea este adoptată de reprezentanții cărora cetățeanul le-a dat mandat să adopte legi.

Legea în sensul general de act normativ poartă același nume și în cazul regimurilor democratice dar și în cazul regimurilor totalitare, chiar dacă semnificația este diferită. De aceea, ea nu caracterizează Statul de Drept și folosirea termenilor “domnia legii” sau “supremația legii” nu face deosebirea între o dictatură și un regim democratic.

Pentru definirea Statului de Drept trebuie pornit de la existența unui pact fundamental între Națiune și Putere, prin care cetățeanul, prin libera sa voință, își ia obligația de a respecta legile, cu care mandatează puterea să le adopte. Termenii acestui pact fundamental, constituția, trebuie să conțină și garanții că, așa cum cetățeanul este obligat prin forța represivă a Statului să respecte pactul fundamental și implicit legile, atunci când el le-ar încălca, tot așa același cetățean trebuie să aibă la dispoziție mijloacele legale necesare pentru a impune respectarea constituției, a legilor și a drepturilor sale.

Deci nu legalitatea¹ este caracteristică Statului de Drept, ci legitimitatea, care cere ca fiecare lege să constituie direct, în cazul constituției, sau indirect, în cazul legii ordinare, un pact cu obligații și drepturi reciproce între putere și cetățean, adică orice lege să represinte direct sau indirect voința Națiunii, de la care emană orice putere.

Într'un Stat de Drept, Națiunea încheie cu puterea constituită un pact fundamental, constituțiunea, care reglementează structura Statului și libertățile cetățenești și dă un mandat general puterii de a administra societatea în numele și în folosul ei.

De sigur, societatea civilă evoluează și se poate ajunge la situația în care pactul fundamental nu mai corespunde acesteia, mai mult, poate fi o piedică în progresul ei. Cel care a dat mandat are și dreptul de a schimba termenii mandatului, deci punerea de acord a constituției cu evoluția societății civile trebuie făcută cu asentimentul Națiunii.

Pentru a evita modificarea constituției de către putere, fie ea executivă, fie ea legislativă, sub pretext că s'au schimbat condițiile economice, sociale sau politice, pactul fundamental refuză acesteia dreptul de a schimba termenii constituției în mod unilateral în baza mandatului general pe care îl are de a legifera.

Constituția instituie o procedură specială obligatorie, care garantează că schimbările aduse represintă voința Națiunii. Aceasta este procedura revisurii, termen împrumutat din dreptul contractual civil, pentru că o constituție este în momentul adoptării ei un contract social propus de Națiune prin reprezentanții săi și abia apoi, după promulgare, devine lege prin acceptarea sa de către Putere.

Într'o evoluție normală a societății, o constituție nu se poate decât revisui, iar nu suprima, pentru că ruperea pactului fundamental dintre Națiune și Putere ar însemna eliberarea lor de

¹ De altfel, una din revistele juridice din timpul regimului dictatorial comunist se numea "Legalitatea Populară", punând accentul pe lege ca act normativ.

legăturile ce le țin în frâu, ceea ce ar conduce fie la anarhie fie la exercitarea puterii fără nici o opreliște.

Dacă, ignorând procedura revizuirii, puterea violează pactul fundamental, instalează o putere nelegitimă și abusivă și își continuă dominația încălcând drepturile Omului, Națiunii îi sunt răpitate posibilitățile constituționale de a-și exprima voința și singurul mod de a o face rămâne insurecția populară.

Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989 a reprezentat exercitarea acestui drept al poporului, consacrat încă de la Revoluția Franceză prin Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului din 24 Iunie 1793¹, care proclamă :

« 35. – Quand le gouvernement viole les droits du peuple, l'insurrection est pour le peuple et pour chaque portion du peuple, le plus sacré des droits et le plus indispensable des devoirs »

De aceea, o insurecție populară are un aspect negativ, desființarea structurilor și a actelor abusive, dar și un aspect pozitiv, exprimarea voinței populare cu privire la exercitarea puterilor Statului și a proclamării drepturilor pe care și le rezervă.

În acest sens, actul instituțional creat de Revoluția Română, *Comunicatul Consiliului Frontului Salvării Naționale*, este concludent, conținând ambele aspecte : pe de o parte, disolvă toate structurile de Stat existente, pe de altă parte, enumără principiile noii organizări statale – pluralismul politic (pct. 1), separarea puterilor în Stat (pct. 3), economia de piață (pct. 4 și 8).

Atât aspectul negativ, cât și aspectul pozitiv duc la aceeași concluzie : Revoluția Română a fost îndreptată împotriva dictaturii comuniste, pe care a răsturnat-o, și a urmărit revenirea la regimul constituțional de conducere.

Deci repudiind dictatura comunistă, Revoluția Română din 16 – 22 Decembrie 1989 a considerat-o nelegitimă și, implicit, efectul ei negativ s'a extins și asupra actului de la 30 Decembrie

¹ Les Constitutions de la France depuis 1789. Garnier-Flammarion, Paris, 1970, p. 83.

1947, prin care dictatura comunistă fusese instalată.

Mai mult sau mai puțin categoric, une ori sincer alte ori de circumstanță, acest act a fost condamnat în mod unanim, ca un abus, un act de forță, care a răsturnat regimul constituțional din România. Unanimitatea s'a limitat însă numai la condamnarea teoretică a acestui act, dar nu s'a tras consecința logică a acestei condamnări, anume declararea lui ca nul și neavenit.

Într'un Stat de Drept, din momentul în care un act statal este considerat abusiv, el trebuie declarat nul absolut sau inexistent, iar consecințele lui înlăturate în totalitate. Puterea în România condamnă acest act de forță, dar păstrează consecințele lui, suprimarea Constituțiunii din 29 Martie 1923 și abolirea monarhiei.

Dar actul în care s'a materializat expres Lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947, Legea № 363/1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română, actul de naștere al Republicii, cum o numește Petru Groza în mesajul său de Anul Nou 1948, a fost nul de la bun început nu numai pentru că a violat pactul fundamental, Constituțiunea din 29 Martie 1923, ci pentru că a fost un fals ordinar în acte publice, rezultatul unei escrocherii de mari proporții, comise de primul guvern de obediență comunistă, guvernul Petru Groza.

Dispoziția din art. 2 al acestei legi, prin care "Constituțiunea din 1866, cu modificările ei din 29 Martie 1923 și cele din 1 Septembrie 1944 și celelalte, se abrogă", nu produce, în consecință, nici un efect (*Quod nullum est nullum producit effectum*). Puterea unei legi încetează când este abrogată de organul competent, cel care a adoptat-o, puterea legiuitoare, iar puterea unei constituții încetează în măsura în care a fost revisuită, total sau parțial, de organul competent, cel care a adoptat-o, Adunarea Constituantă sau Camerele de Revisie. Împiedicarea de către puterea constituită a aplicării unei legi, care n'a fost abrogată, sau a unei constituții, care nu a fost revisuită, înseamnă însăși violarea legii sau a constituției, ceea ce nu poate duce la suprimarea lor, ci se impune suprimarea actului prin care aplicarea lor a fost împiedicată.

Chiar aspectul pozitiv al Comunicatului Consiliului Frontului Salvării Naționale corespunde cu Constituțiunea din 29 Martie 1923, pentru că la bazele acestuia au stat pluralismul politic, separarea puterilor în Stat și economia de piață.

Puterea instalată după Revoluția Română, deși condamnă în mod public (sinceritatea nu contează, ci manifestarea exterioară de voință) regimul dictatorial comunist, nu a declarat și evită cu obstinație să declare nulitatea Legii № 363/1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română, pentru că urmărește menținerea efectelor ei : suprimarea Constituțiunii din 29 Martie 1923 și abolirea monarhiei.

Or, atâta vreme cât se mențin în mod abusiv, din interese politice, consecințele unei legi inexistente, care constituie în mod incontestabil un fals ordinar în acte publice, Statul de Drept nu este restaurat și se continuă un regim nelegitim și abusiv.

Regimul postrevoluționar a fost abusiv și a continuat regimul comunist chiar și prin metodele de conducere ale acestuia : impunerea unor instituții constituționale prin legi ordinare.

Astfel, un act al unei puterii executive cu caracter provisoriu, Decretul-Lege № 2/1989, în art. 1, alin. II, prevede că “forma de guvernământ a României este republica”, ceea ce constituie un abus incompatibil cu un Stat de Drept, în care forma de guvernământ nu se poate stabili nici cel puțin printr’o lege ordinară emanată de la puterea legiuitoare, ci de Adunarea Constituantă, dacă se menține forma de guvernământ existentă, iar atunci când se schimbă este neapărat necesar un referendum popular.

În România, forma de guvernământ nu numai că a fost adoptată printr’un decret-lege, ci și de o putere provisorie a cărei competența se reducea la gestionarea afacerilor curente și presante ale Statului.

Reglementarea alegerii într’o funcție reprezentativă, inexistentă la data acestei reglementării, aceea de “Președinte al României”, și stabilirea prerogativelor ei de către o curioasă putere provisorie, unică în lumea constituțională, Consiliul Provizoriu de Unitate Națională, a cărei denumire însăși îi reducea

competența de gestionare numai la afacerile curente, așa-zisul Decretul-Lege № 82/1990 pentru Alegerea Parlamentului și al Președintelui României, represintă o nouă încălcare a Statului de Drept, care cere ca instituțiile care constituiesc puterile în Stat să fie reglementate prin dispozițiuni constituționale, iar nu prin legi ordinare, cu atât mai puțin de organe de conducere provisorii.

Puterea fiind provisorie, trebuia să se prevadă la conducerea Statului o funcție tot provisorie, până la adoptarea Constituției, care urma să stabilească o funcție definitivă, după ce în prealabil ar fi fost consultat poporul printr'un referendum.

Adunarea Constituantă, care și-a început lucrările la 11 Iulie 1990, într'o totală confuzie constituțională, deși fuseseră disolvate toate structurile de putere existente, a plecat de la premisa greșită, neexprimată dar admisă implicit, că mai sunt în vigoare dispozițiunile Constituției R. S. R. din 21 August 1965, pe care o abrogă prin art. 149 la data intrării sale în vigoare și ale cărei instituții le menține prin art. 151 (1).

Procedând astfel, Adunarea Constituantă a ignorat total nu numai principiul constituțional unanim recunoscut al efectului abrogator al insurecției populare asupra organizării statale existente, ci și litera (spre a nu mai vorbi de spiritul !) Comunicatului Consiliului Frontului Salvării Naționale, care disolvase în mod expres toate structurile de putere comuniste.

Dimpotrivă, Adunarea Constituantă trebuia să pornească nu de la ultimul act statal al puterii dictatoriale comuniste, Constituția Republicii Socialiste România din 21 August 1965, care nu reprezenta decât continuarea celor anterioare, ci de la momentul de debut al acestei puterii dictatoriale, de la actul care a făcut posibilă instaurarea și dominația puterii comuniste. Ea trebuia să verifice în ce fel Constituțiunea din 29 Martie 1923, în mod evident și incontestabil în vigoare la 30 Decembrie 1947, a fost suprimată prin Legea № 363/1947, să analizeze dacă s'a procedat corect din punct de vedere legal și constituțional, hotărând dacă aceasta mai este sau nu în vigoare. Dacă ar fi

constatat că s'a procedat corect, putea să-și continue lucrările ca Adunare Constituantă. Dar dacă se constata că se procedase abusiv, trebuia să declare că este încă în vigoare Constituțiunea din 29 Martie 1923, că mandatul Adunării Constituante a rămas fără obiect și, continuându-și lucrările ca adunări legislative ordinare, ceea ce îi era permis prin Decretul-Lege № 82/1990, valabil pentru problemele de organizare a corpurilor legiuitoare, să declare eventual ce anume revisuri constituționale sunt necesare, dacă socotea că evoluția societății civile le cerea. Dacă se oprea la această soluție, urmau să se disolve de drept și să se facă alegeri generale pentru Camerele de Revisie, mandatate special să revisuiască Constituția.

Adunarea Constituantă a evitat în mod deliberat această cale firească și corectă din punct de vedere legal și constituțional, deoarece cunoștea rezultatul la care ar fi trebuit să ajungă, rezultat care nu corespundea cu interesele politice ale majorității parlamentare. În consecință, întreaga activitate a Adunării Constituante este anticonstituțională și rezultatele ei sunt nule și neavenite.

Procedura de adoptare a "Constituției României 1991", fără a face referire la modul defectuos, incorect și haotic în care s'a desfășurat în fapt, ci numai la textele legale aplicate, a constituit de asemenea o încălcare flagrantă a principiilor Statului de Drept. Regulamentul Adunării Constituante, adoptat la 11 Iulie 1990, a fost modificat de nu mai puțin de trei ori chiar în timpul lucrărilor, înaintea fiecărei noi faze a lucrărilor Adunării Constituante, în scopul declarat în mod expres și consemnat în stenograma debaterilor de a facilita și accelera lucrările. Modificarea în mod intenționat a procedurii de adoptare a unei legi chiar în timpul acestei operațiuni este un procedeu dictatorial de a impune legi care nu ar putea fi adoptate prin respectarea procedurii existente. Legea nouă constituie o violare inadmisibilă a legii vechi, dacă nu se respectă procedura de adoptare existentă anterior, sub imperiul legii vechi.

În sfârșit, o încălcare flagrantă nu numai a normelor Statului de Drept, dar chiar a normelor comune oricărui Stat, indiferent de

natura sa, autoritară sau liberală, o constituie omisiunea promulgării “Constituției României 1991” de către șeful Statului.

O lege este adoptată de către puterea legiuitoare, o constituție este adoptată de către o Adunare Constituantă, dar punerea lor în vigoare cade în competența puterii executive, reprezentată la cel mai înalt nivel de șeful Statului, monarh sau președinte, care are prerogativa să promulge actele puterii legislative, să dispună ca toate autoritățile Statului și toți cetățenii să le respecte și, în acest scop, să ordone publicarea ei în Monitorul Oficial.

Fără promulgare și publicare în Monitorul Oficial, un asemenea act rămâne un simplu text juridic, fără nici o putere legală.

În mod paradoxal, în România se aplică în fapt o așa-zisă constituție care nu a intrat niciodată în vigoare, “Constituția României 1991”, devenită între timp “Constituția României 2003”, dar se ignoră o Constituțiune care este legitimă și în vigoare, conform regulilor constituționale, Constituțiunea din 29 Martie 1923.

Ignorarea deliberată a analizei loviturii de Stat comuniste de la 30 Decembrie 1947, confuzia între legea constituțională și legea ordinară, intervenția continuă în procedura de adoptare a Constituției în timpul desbaterilor acesteia și omisiunea unor operațiuni, promulgarea și publicarea legii, prevăzute *ad solemnitatem*, sub sancțiunea inexistenței, definește întreaga activitate a puterii de Stat postrevoluționare drept abusivă, continuatoare a puterii comuniste, rațiune pentru care României nu i se poate atribui de la data adoptării pretensei constituții și până în prezent, calificativul de Stat de drept.

În concluzie, “Constituția României 1991”, chiar și în forma așa-zis revisuită “Constituția României 2003”, este inexistentă din punct de vedere legal și, prin urmare, ea nu are putere de lege, invocarea ei fiind gratuită, și în consecință, Constituțiunea din 29 Martie 1923 continuă să fie actul fundamental legitim al României.

Postscriptum.

S'ar putea imputa autorului, și pe bună dreptate, unele inconsecvențe în tratarea istoriei constituționale a României și chiar unele afirmații riscante sau aprecieri subiective.

Una din inconsecvențe s'ar putea referi la împărțirea pe etape a evoluției constituționale a țării noastre. Astfel, în conclusii se conturează o primă etapă a așezării instituțiilor constituționale ale României, încheiate la 1 Iulie 1866, dar în tratarea propriu-zisă aceasta este inclusă într'o a doua etapă, "Regimul Monarhic Constituțional", care devine prima etapă. De sigur, o etapă a așezării instituțiilor constituționale a existat, dar ea poate fi considerată ca preludiul celei următoare, în care se încadrează perfect. Tot cu privire la divisiunea evoluției constituționale, începutul etapei denumite "Perioada Loviturilor de Stat" este fixat când la 8 Iunie 1930 când la 10 Februarie 1938, deoarece intervalul de timp dintre aceste date poate fi perceput și ca un amurg al celei precedente, dar și ca o nefastă prevestire a celei următoare.

În fond, divisiunea inițială se bazează pe criteriul pur istoric, cea adoptată în tratarea din volum pe criteriul pur constituțional.

În ceea ce privește unele afirmații riscante sau subiective, așa cum s'a arătat, de altfel, în "Cuvântul Înainte" la prezenta ediție, ele se explică, în primul rând, prin faptul că mai bine de șasezeci de ani ai evoluției politice a României autorul i-a trăit și i-a perceput ca atare și deci face mai mult o cronică a lor, analizată pe viu, iar, în al doilea rând, prin faptul că această lucrare nu a fost concepută de la început ca atare, ci ca ansamblu de probleme constituționale analizate în funcție de controversele pe această temă, debătute în actualitate în mod haotic și incompetent. După părerea editurii Humanitas, în urma lecturii manuscrisului, ele s'ar fi constituit însă într'o adevărată istorie constituțională a țării. Autorul a preluat ideea și, adăugând ceea ce trebuia adăugat pentru a corespunde acestei receptări, a transformat-o ca atare.

De asemenea, unele incoerențe și aprecieri subiective se mai explică prin faptul că autorul a strâns la un loc diverse articole

publicate în presă, când urmărea elucidarea unor controverse, la care a adăugat noi capitole pentru a realiza coesiunea lucrării.

Dacă va exista o a IV-a ediție, publicată de o editură, autorul va transforma în tratat partea cu caracter de cronică, generalizând și sintetizând faptele tratate dispart, dar aceasta se va întâmpla numai dacă va apuca o epocă, pe care să o poată denumi, ca Parte a V-a a acestei lucrări :

Restaurarea Statului de Drept în România

Epilog

This above all : to thine own self be true !
William Shakespeare, Hamlet, Act. I, Sc.iii

Se citează frecvent predicția lui André Malraux
“Secolul XXI va fi creștin sau nu va fi de loc”,
dar n’am întâlnit niciodată citat pe marele om de Stat român
C. A. Rosetti,
care, stând și bându-și liniștit coniacul și cafeaua,
la birtul lui Rașca, spre admirația patronului ceh și
disperarea procurorului venit să-l aresteze
din ordinul lui Alexandru Ioan Cuza,
pe motiv că publicase în ziarul său Românu
un articol fulmimant împotriva domnitorului,
a rostit următoarea predicție, înregistrată de I. L. Caragiale¹ :
Europa în veacul viitor va fi ori căzăcească, ori republicană.
Nu știu dacă predicția francezului are să se împlinească sau nu,
dar cea a lui C. A. Rosetti s’a împlinit,
în veacul următor, al XX-lea,
deși numai pe jumătate din Europa,
și nu alternativ, cum prezisese, ori una ori alta,
ci cumulativ, și una și alta !
Același mare om de Stat, când i s’a acordat la 22 Mai 1877
Marea Cruce a Ordinului “Steaua României” –
notează cu admirație principele Carol I –
“a cerut permisiunea de a putea renunța la onoarea ce-i era
destinată, deoarece principiile sale republicane
îl opresc de a purta ordine și distincții de onoare.
El asigură însă pe Principe că, deși păstrează încă
idealurile tinereții sale și este și rămâne republican,
însă ca om politic militant

¹ I. L. Caragiale. Schițe, Amintiri, Studii, Cronici. Vol. I. Editura “ANCORA”
București (f. a.), p. 91 (în colecția BIBLIOTECA CLASICILOR ROMÂNI,
îngrijită de E. Lovinescu)

nu are altă dorință și speranță pentru țara lui decât aceea ca în fruntea ei să stea un Domnitor atât de favorabil dispus la toate mișcările liberale ca Principele Carol, căruia va fi supus întotdeauna cu credință și devotament”¹.
Am ales acest exemplu de admirabilă stimă reciprocă între două personalități cu poziții sociale și opinii total diferite, chiar excluzându-se, fără ca nici unul să renunțe la principiile sale, pentru a oferi un termen de comparație în aprecierea atât a membrilor clasei noastre politice cât și a liderilor societății noastre civile, și într’un cas și’n cellalt indiferent de orientare, care excelează, și unii și alții, prin versatilitate politică și oportunism.
Cel mai șocant exemplu de inconsistență principială a fost dat de personalități marcante, care, după ce au contestat a treia candidatură la președenție a unei persoane în 1996, au îndemnat electoratul să o voteze în 2000, ca și cum n’ar mai fi fost a treia oară, transformând un principiu în conjunctură.
Tot ei, cei mai mulți monarhiști declarați², au profitat de ultimele zile ale desamăgitoareii guvernări de centru–dreapta, pentru a obține numeroase ordine și distincții republicane, care să le încununeze inconsecvența.
Am demonstrat și continuu să susțin cu tărie că în România este în vigoare
Constituțiunea din 29 Martie 1923,
deoarece, așa cum spuneau latinii,
Quandoque leges dormiunt, nunquam pereunt,

¹ Memoriile Regelui Carol I al României. Editura Machiavelli, București 1994, vol. III, p. 158.

² Volumul “Majestate, nu pleca”. Editura Anastasia, 1992, 228 p.

iar așa numita “Constituția din 1991” este lovită de
sanctiunea juridică a inexistenței,
echivalentă cu nulitatea absolută,
și nu are nici o putere legală.

Pe de altă parte, potrivit principiului
enunțat de Revoluția Franceză,
poporul are dreptul imprescriptibil
de a revisui oricând constituția.

Deoarece au trecut decenii de când nu s’ a mai aplicat
Constituțiunea din 29 Martie 1923,
ceea ce înseamnă că în tot acest timp
ea a fost și este în mod neîntrerupt încălcată,
nu putem exclude totuși ipoteza ca ea să nu mai corespundă
întru totul cu voința actuală a poporului
și să se impună revisuirea ei,
inclusiv schimbarea formei de guvernământ.

Dar aceste schimbări trebuie făcute cu observarea formelor
constituționale unanim admise.

Despre nimic nu se discută mai mult în ultimii cincisprezece ani
decât despre *Statul de Drept*

și, totuși, Constituțiunea din 29 Martie 1923 a fost scoasă din us
la 30 Decembrie 1947,

iar așa-numita “Constituția din 1991” a fost pusă în aplicare
la 13 Decembrie 1991,

nu prin proceduri constituționale, ci, fapt unic în istoria lumii,
prin aplause prelungite și repetate
ale unor activiști de partid, în primul cas,
sau ale unor politicieni de ocazie, în al doilea cas.

Legea de veacuri a istoriei spune că orice revoluție
începe cu o tragedie și se încheie cu o farsa¹,
ceea ce s’ a confirmat întru totul prin
Revoluția Română din 16-22 Decembrie 1989 și

¹ Sol Shulman, Putere și Destin. Parafrazare după fragmentul reprodus în
revista Memoria, № 32 (3)/2000, p. 92.

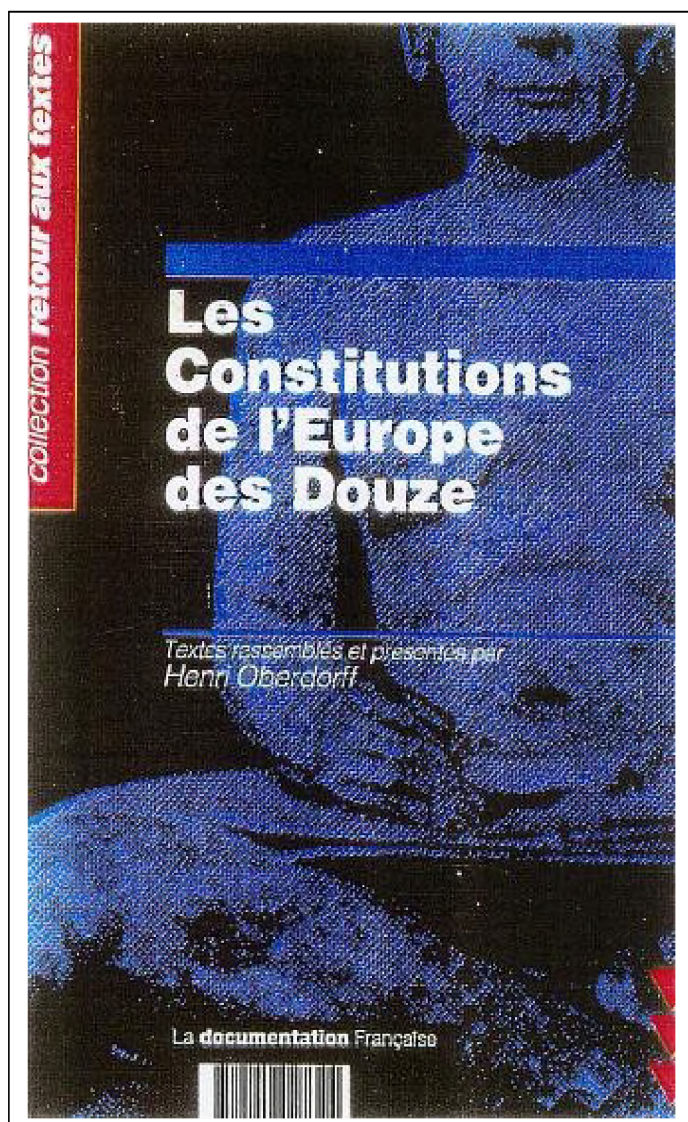
“Constituția din 1991”.

Toate desastrelor din societatea românească de astăzi
au la origine această **dublă impostură**.

Deși toate demersurile mele, în presă sau
prin memorii adresate organismelor Statului,
pentru revenirea la un Stat de Drept au rămas infructuoase,
rămân totuși cu credința că,
în ciuda complicității unora și a indiferenței altora,
aceste pete care pângăresc istoria noastră națională
vor fi înlăturate în cele din urmă
și va veni o dată și o dată
Momentul adevărului !

Eleodor Focșeneanu
Istoria Constituțională a României

ANEXE

Planşa a I-a. Henri Oberdorff. Les Constitutions de l'Europe des Douze. La Documentation française. Paris 1992. Coperta.

sommaire

Avant-propos par Jean Jenger et Didier Maus	5
Introduction par Henri Oberdorff	7
I - Allemagne	
Loi fondamentale de la République fédérale d'Allemagne du 23 mai 1949	17
Annexe : Articles de la Constitution allemande du 11 août 1919 demeurant en vigueur	55
II - Belgique	
Constitution du Royaume de Belgique du 7 février 1831	59
III - Danemark	
Constitution du Royaume de Danemark du 5 juin 1953	79
Annexe : Loi de succession au trône	89
IV - Espagne	
Constitution du Royaume d'Espagne du 27 décembre 1978	93
V - France	
Constitution de la République française du 4 octobre 1958	127
Annexe 1 : Déclaration des droits de l'homme et du citoyen du 26 août 1789	143
Annexe 2 : Préambule de la Constitution du 27 octobre 1946	145

Planșa a II-a. Henri Oberdorff. Les Constitutions de l'Europe des Douze. Sommaire (p. 3). Se observă că toate constituțiile au o dată completă – ziua, lună, an.

VI - Grande-Bretagne	
Institutions du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord	149
1 - La Grande Charte de 1215	149
2 - Le <i>Bill of Rights</i> du 7 juin 1628	151
3 - L' <i>Habeas Corpus Act</i> de 1679	153
4 - Le <i>Bill of Rights</i> du 13 février 1689	153
5 - Le <i>Parliament Act</i> de 1911	156
6 - Le <i>Parliament Act</i> de 1949	158
7 - L'Act de 1958 sur la pairie à vie	158
VII - Grèce	
Constitution de la République de Grèce du 9 juin 1975	163
VIII - Irlande	
Constitution de la République d'Irlande du 1 ^{er} juillet 1937	203
IX - Italie	
Constitution de la République italienne du 27 décembre 1947	229
X - Luxembourg	
Constitution du Grand-Duché de Luxembourg du 17 octobre 1868	251
XI - Pays-Bas	
Constitution du Royaume des Pays-Bas du 17 février 1983	265
Annexe : Articles de la Constitution, dans son texte de 1972, demeurant provisoirement en vigueur	283
XII - Portugal	
Constitution de la République du Portugal du 2 avril 1976	289
Orientations bibliographiques	349
Index thématique	355

Planșa a III-a. Henri Oberdorff. Les Constitutions de l'Europe des Douze. Sommaire (p. 4). Aceeași observație ca și la planșa precedentă. Anglia nu are o constituție scrisă, ci cutumiară. Unele acte constituționale sunt menționate informal numai cu anul.

“Constituțiile Române” din 1980

CUPRINS

	Pagina
Cuvânt înainte	3
Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris	5
Legea electorală din anul 1864	9
Constituția din 1866	15
Constituția din 29 martie 1923	29
Constituția din 27 februarie 1938	47
Constituția Republicii Populare Române din 13 aprilie 1948	61
Constituția Republicii Populare Române din 24 septembrie 1952	71
Constituția Republicii Socialiste România din 21 august 1965	85

Bun de tipar 9.09.1980 Apărut septembrie 1980
Tiraj 1100 Coli tipar (Fasc.) 7

Tipar executat sub comandă nr. 60/1980
Tipografia Universității București

Plansa a IV-a. Ioan Muraru. Constituțiile Române. Ediția 1980.
Se observă că în această prima ediție cele mai multe constituții sunt trecute cu data completă – ziua, lună, an.

CONSTITUȚIILE ROMÂNE
- TEXTE, NOTE, PREZENTARE COMPARATIVĂ -

CUPRINS

	pag.
Cuvânt înainte	3
Statutǎ Desvoltǎtorǎ ConvenȚiei din 7/19 August 1858	7
Legea electoralǎ din 1864	15
Notǎ	28
ConstituȚiunea din 1866	33
Notǎ	67
ConstituȚiunea din 1923	71
Notǎ	93
ConstituȚiunea din 1938	97
Notǎ	118
ConstituȚia din 1948	121
Notǎ	138
ConstituȚia din 1952	141
Notǎ	160
ConstituȚia din 1965 republicatǎ în 1986	165
Notǎ	188
ConstituȚia din 1991	193
Notǎ	249

REGIA AUTONOMĂ "MONITORUL OFICIAL"
București 1993

Planșa a V-a. Ioan Muraru. ConstituȚiile Române. EdiȚia 1993 (și urm.). Se constată că în ediȚiile recente nici o constituȚie nu mai este trecutǎ cu data completǎ, ci numai cu anul, pentru a nu se evidenȚia ciudǎȚenia operei la care însuși a contribuit – "ConstituȚia României 1991" ! IntenȚia frauduloasǎ este flagrantǎ.

Eleodor Focșeneanu

NOUA
CONSTITUȚIE
ROMÂNIEI

23 DE PRELEGERI PUBLICE

ORGANIZATE DE
INSTITUTUL SOCIAL ROMÂN

N. IORGA / VINTILĂ I. BRĂȚIANU / C. DISSESCU
G. GRIGOROVICI / D-NA C. BOTEZ
M. DJUVARA / V. MADGEARU / C. PARTHENIU
D. XENOPOL / M. MANOILESCU
A. RĂDULESCU / I. IONESCU-DOLJ / AL. COSTIN
EM. MICLESCU / A. TEODORESCU
P. GRECIANU / M. SANIELEVICI / R. CÂNDEA
GRIGORE IUNIAN / ION NISTOR
ROMUL BOILĂ / CONST. BACALBAȘA / D. GUSTI

CU O ANEXĂ CUPRINZÂND
NOUILE CONSTITUȚII
EUROPENE

Planșa a VI-a. NOUA CONSTITUȚIE A ROMÂNIEI, volum apărut la Cultura Națională la 4 Iunie 1922, sub egida Institutului Social Român. Coperta interioară. A se reține numele somităților care au ținut prelegerile publice.

Eleodor Focșeneanu

Plansa a VII-a. Andrei Ianuarievici Vâșinski, într'o sală mică din castelul Peleşor, la 9 Ianuarie 1946, hotărăște, în genunchi, soarta României pentru o jumătate de secol. Celelalte persoane, simpli figuranți, sunt Averral Harriman, în picioare, ambasadorul Statelor Unite, și Archibald Clark Kerr, în genunchi, ambasadorul Regatului Unit, ambii la Moscova, și doi adjuncți (unul din ei Burton Y. Berry, autorul volumului *Romanian Diaries* – 1944–1947).

ROMANIA

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

MONITORUL OFICIAL

PARTEA III-a

DESBATERILE PARLAMENTARE

ABONAMENTE PE SEPTRE ORDINARA la anul 500 Lei pe trimestru 500 Lei	Prețul unei exemplare din anul expirat 50 Lei	
---	---	--

Abonamente la partea III-a (Dezbatările parlamentare) pentru sesiunile prelungite sau extraordinare se colectează 1000 lei lunar (inclusiv 1 leu).

Abonamentele pentru autorități și particulari se plătesc rambursat. Ele vor fi însoțite de o adresă din partea autorității și de o copie liberă din partea particularilor. Instanțele se garantează transportul stărilor.

Pentru trimiterea chitanțelor sau a stărilor și pentru cover de laștiri, petițiilor vor trimite în plus suma de 20 lei pentru spese de birou și poșta simplă.

Toată corespondența se va trimite pe adresa: Monitorul Oficial, București I.—Culevardul Elisabeta, 21
Telefon: MONTOFICIAL — Telefon: 5-128, 5-122, 5-123 — Cod. C. P. C. 101

ADUNAREA DEPUTAȚILOR

SESIUNEA ORDINARĂ 1047/040

ȘEDIINȚA DE MĂRȚI, 30 DECEMBRIE 1947

S U M A R :

<p>Sedința se deschide la ora 10,30, sub președinția d-lui Mihail Sadoveanu, președinte, asistat de d-nii Ștefana Moraru și Laurențiu Căbeș, secretari.</p> <p>Se dă citire numărului ședinței dela 20 Decembrie 1947 și se aprobă de Adunare.</p> <p style="text-align: center;">Adunarea Regelui Mihai I.</p> <p>D-l Dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, dă citire actului de abdicare al Regelui Mihai I și proclamării guvernului.</p> <p style="text-align: center;">Instaurarea Republicii Populare Române.</p> <p>D-l deputat Gh. Nechii dă citire proiectului de lege din inițiativa parlamentară pentru constituirea Statului Român în Republică Populară Română. Acumarea încheierilor înscrise în</p>	<p>considerare a proiectului de lege fără a-1 mai trece prin comisiune, se pune direct la vot cu bile proiectul de lege și se adoptă.</p> <p>D-l deputat Gh. Apostol dă citire proiectului de lege din inițiativa parlamentară pentru numirea membrilor Prezidiului Republicii Populare Române.</p> <p>Se pune direct la vot cu bile proiectul de lege și se adoptă.</p> <p>D-l Mircea Delea ocupă fotoliul președinției.</p> <p>— D-nii prof. C. I. Parhon, M. Sadoveanu, Ștefan Voitec și Ion Niculi după jurământul ca membri ai Prezidiului Republicii Populare Române.</p> <p>La ora 12,35 sedința se ridică, anunțându-se cea a doua pentru Miercuri, 31 Decembrie 1947, ora 12 dim.</p>
---	--

— Ședința se deschide la ora 10,30, sub președinția d-lui Mihail Sadoveanu, președinte, asistat de d-nii Ștefana Moraru și Laurențiu Căbeș, secretari.

— La intrarea în sesiune guvernului, în frunte cu d-l dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, Adunarea, în picioare, apăsând palma dreaptă.

D-L MIHAIL SADOVEANU, președintele Adunării dă în nume, de la ședința de ieri.

D-nii evocării d-lui președinte al Consiliului de Miniștri.

D-L Dr. PETRU GROZA, președintele Consiliului de Miniștri, (primind cu vîl aplauze și strigăte de „ura”): Doamnelor președinte, doamnelor și domnilor deputați, am onorata a ră citi următorul raport:

MIHAIL I. I.

Prin grația lui Dumnezeu și Voiața Nașterii, Rege al României,

— La țoți de țară și culturi, sîntătate.

In viața Statului român s'as produs în ultimii ani olinișii profunde politice, economice și sociale, care au creat noi raporturi între principalele factori ai vieții de Stat.

Avute raporturi nu mai corespund actualei constituții stabilite de Pactul fundamental-Consiliuța țării, cele vechi și grabnică și fundamentali schimbare.

In fața acestei situații, în deplină înțelegere cu factorii de răspundere a țării, complet și de răspundere ce-am revine, consider că instituția monarhică nu mai corespunde actualei condiții

ale vieții noastre de Stat, ea reprezentînd o piedică serioasă în evoluția dezvoltării României.

In conștință, pe deplină conștință importantă pentru evoluția și dezvoltarea poporului român.

A D D I C

Pentru mine și pentru urmasii mei și Tron, renunțînd pentru mine și pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României.

Las papaverii români liberale să-și alege noua formă de Stat.

MIHAIL I.

Dată la București, astăzi 30 Decembrie 1947.

Planșa a VIII-a. Prima pagină a Monitorului Oficial № 300 bis cu ședința de Marți, 30 Decembrie 1947. A se reține titlul : Sesiunea ordinară 1947-1948 !

Consiliul Frontului Salvării Naționale
 în România, înscris prin voiața poporului
 român la 22 decembrie 1989, ca organ
 expresiv al puterii de stat;
 Având în vedere faptul că deosebită însemnătate
 prezintă de către cei CEAUȘESCU NICOLAE și
 CEAUȘESCU ELENA, desfrunși din funcțiile de
 stat pe care le-au ocupat prin acțiunea revoluționară a
 maselor populare;
 Considerând că necesită ca organismul din
 care s-a dirijat o serie de acțiuni ostile, împotriva
 imperiului poporului român,

HOTĂRĂȘTE:

1. Instaurarea unui Tribunal Militar de cap -
 șef, care să procedeze de urgență la judecarea
 faptelor comise de CEAUȘESCU NICOLAE și CEAUȘESCU
 ELENA în perioada 1982-1989, în acest
 scop a tuturor categoriilor cetățeni ai României;
2. Tribunalul Militar excepțional va judeca această
 cauză în conformitate cu prevederile legale rămase în
 vigoare, în ce privește procedura și dreptul material
 penal;
3. Acest tribunal va fi alcătuit în componența
 stabilită de legea pentru organizarea judecătorească
 în vigoare, urmând să rămână în vigoare și cele
 referitoare la funcționarea

Președintele Consiliului Frontului
 Salvării Naționale,
 I. I. Ionescu
 1012 1115500

România, București, 26 decembrie 1989

Planșa a IX-a. Decretul-lege prin care s'a înființat Tribunalul
 Excepțional, care i-a judecat pe Nicolae Ceaușescu și pe Elena
 Ceaușescu, nepublicat în Monitorul Oficial, rămas olograf, (repro-
 ducere după ziarul România Liberă, 16 Decembrie 2003, p. 3).

LIGA STUDENTILOR
din
UNIVERSITATEA BUCUREȘTI

anunța
lansarea cărții

ISTORIA
CONSTITUȚIONALĂ
a ROMÂNIEI
de
Eleodor FOCSENEANU

aparută în Editura
HUMANITAS
Joi, 28 Ianuarie, ora 13:30
Facultatea de Drept
Bd. Kogălniceanu 64

Planșa a X-a. Liga Studenților anunță lansarea la Facultatea de Drept a Istoriei Constituționale a României de Eleodor Focșeneanu pentru Joi, 28 Ianuarie (1993), ora 13 : 30, apărută la Editura HUMANITAS.

Plansa a XI-a. Dreptatea din 30 Ianuarie 1993. Legenda : La lansarea cărții sale, “Istoria Constituțională a României, 1859–1991”, dl Eleodor Focșeneanu a acordat autografe. În planul doi, d-na Simina Mezincescu și dl Emil Constantinescu, printre tinerii care au participat la eveniment.

LUMEA LIBERĂ nr. 283 * 5 Martie 1994

Dinu PIETRARU**Un intelectual – o conștiință:
Eleodor Focșeneanu**

Puțini din țară îl cunoșteau pe Eleodor Focșeneanu înainte de 1989. Născut în 1925, avocat în București, și-a elaborat teza de doctorat în anul '70, dar a refuzat susținerea ei datorită faptului că era nevoie de aprobarea partidului pentru aceasta. Eleodor Focșeneanu a fost unul dintre mii de intelectuali români care și-au păstrat conștiința necompromisă, au scris pentru sertar și au adunat informații și materiale foarte incomode pentru regimul comunist. Riscul calculat era foarte mare: Eleodor Focșeneanu se ocupa, în termenii teoriei constituționale, de lipsa de legitimitate istorică a regimului comunist. Nimic mai periculos decât să vorbești despre uriașa, îngrozitoare crimă comisă de către organele comuniste în 1947, și anume distrugerea totală a tuturor instituțiilor democratice existente.

După momentul 1989, Eleodor Focșeneanu a publicat masiv în presa democratică (în special în "România Liberă") zeci de articole pe teme constituționale și istorice. Experiența sa și-a spus atunci cuvântul: zeci de ani de strângere

zațiilor juridice ce au caracterizat, în bună măsură, procesul de elaborare constituțională. În 1992, Editura Humanitas a publicat volumul care cuprinde concepția istorică și constituțională a lui Eleodor Focșeneanu. Istoria constituțională a României (1859-1991). Ignorat de guvern, dar proslăvit de opoziție, volumul a fost apreciat tocmai de cei care, inevitabil, vor profita de pe urma lui: tinerii. Lansarea cărții s'a făcut la

**Planșa a XII-a. Dinu Pietraru. Un intelectual – o conștiință :
Eleodor Focșeneanu. Lumea Liberă Românească, New York,
№ 283 din 5 Martie 1994, pp. 25–26.**

(9) 沖縄タイムス

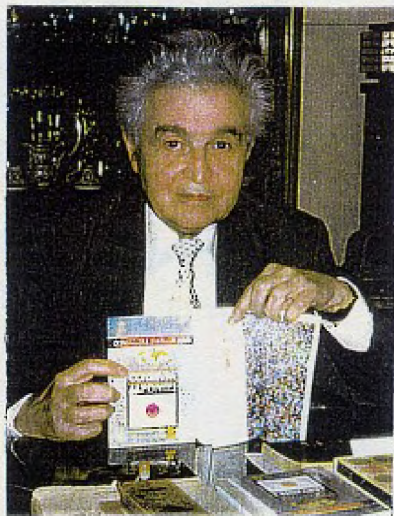
1998年(平成10年) 3月2日 月曜日

日本国憲法を翻訳出版

ルーマニアの弁護士

問題は一つ祖国防衛の放棄

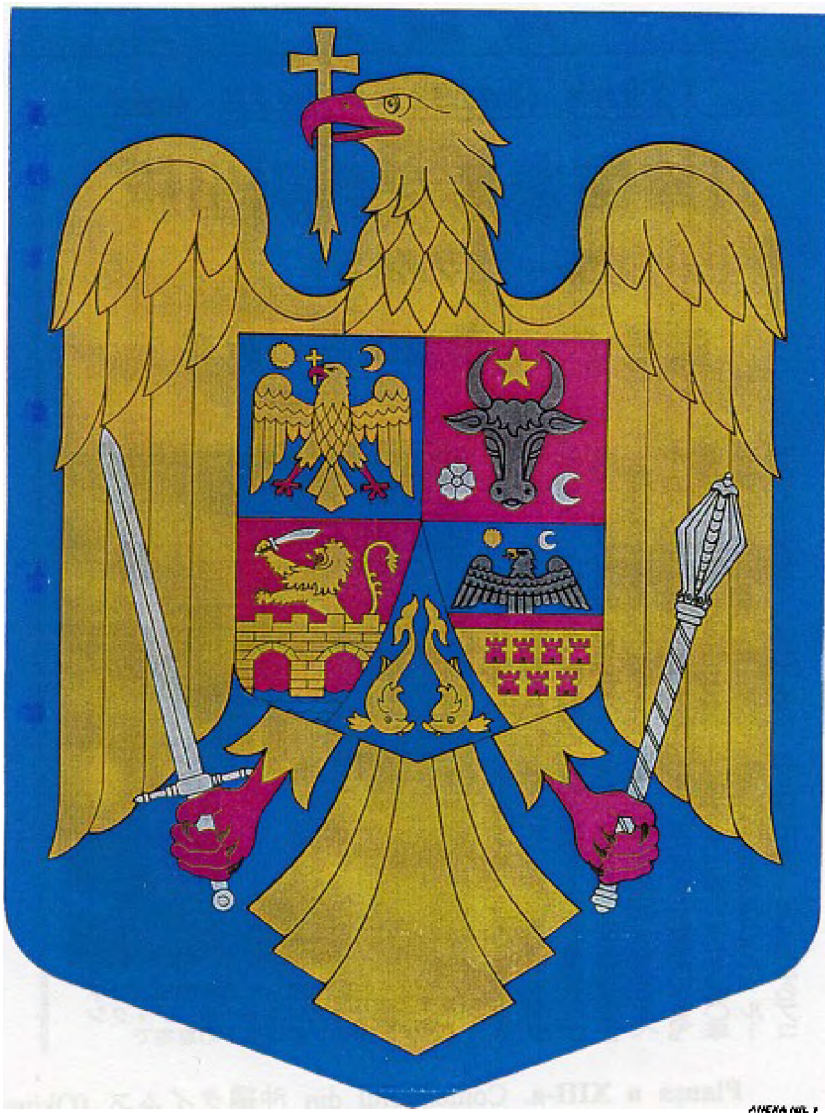
に、学ぶべき点が多々あるので
はないか。中でも憲法は国の礎。
それを知り、役立ることが国の
発展に必要な不可欠なと思った」
翻訳者で弁護士のエレオドール・
ル・フォクシエネアヌ氏は、は
動機をこう語る。ルーマニア現
憲法の制定は一九九一年。また
改憲の余地が多く、そのために

このほど翻訳出版した日本国憲法を手
にする弁護士エレオドール・フォクシ
エネアヌ氏(ブカレストの自宅で)

本を皮切りに、年内にドイツや
フランス、イタリアなど主要国
の憲法を続々刊行する意欲的な
試みた。第一巻で日本国憲法を
扱ったわけを氏は「私の日本へ
の思い入れです」と語っている。
日本との出会いは一九四〇年
ごろ、十五歳の時だった。ルー
マニアは当時、旧ソ連からプロ

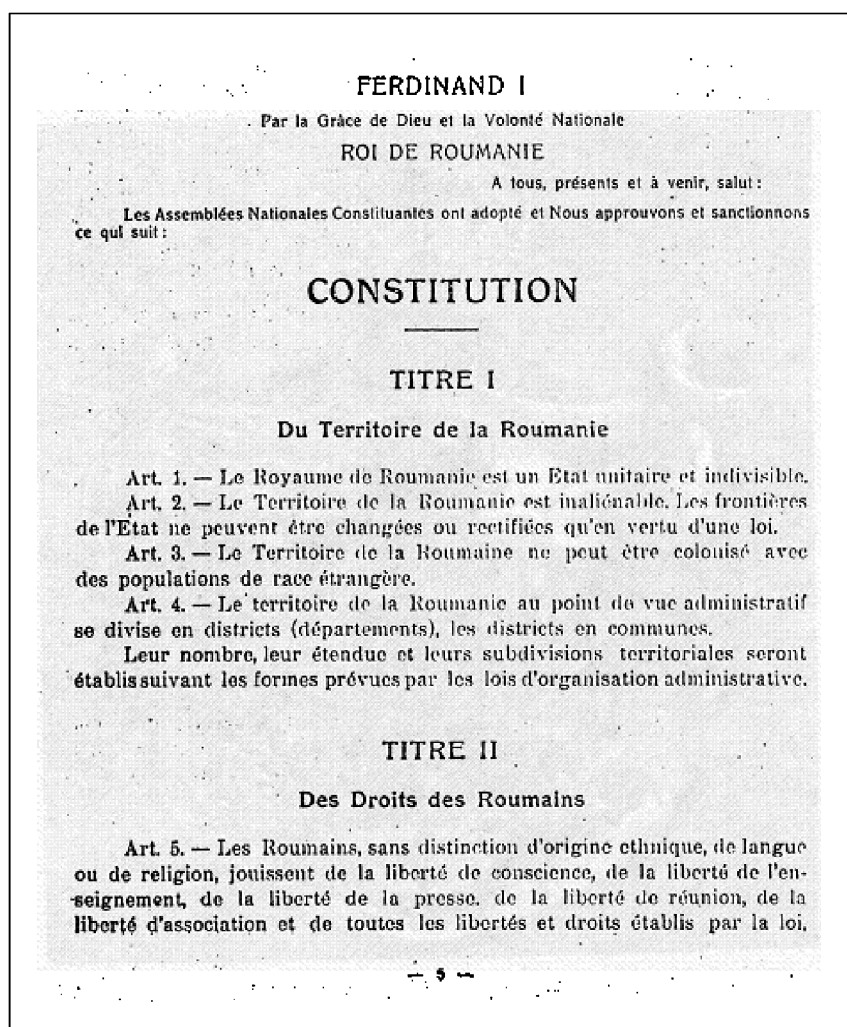
Plasa a XIII-a. Comentariul din 沖縄タイムス (Okinawa Times) din 2 Martie 1998, p. 9, privind Constituția Japoniei – traducerea, prezentarea istorică și îngrijirea ediției de Eleodor Focșeneanu, publicată la Editura ALL, 1998 (unu din numeroasele comentarii apărute în presa japoneză).

Planșa a XIV. Stema Statului Român în regimul republican actual (Monitorul Oficial № 236 de Joi, 24 Septembrie 1992).

Planșa a XV-a. Stema României sub regimul monarhic.

Planșa a XVI-a. Sancționarea Constituțiunii din 29 Martie 1923 de către regele Ferdinand I (traducere oficială în limba franceză de « Ministère des Affaires Étrangères, Bucarest – 1923– Roumanie »).

Nous promulguons cette Constitution et ordonnons qu'elle soit revêtue du Sceau de l'Etat et publiée au Moniteur officiel.

Donné à Bucarest, le 28 Mars 1923

(L. S. St.)

FERDINAND

Président du Conseil des Ministres,

ION I. C. BRĂȚIANU

Ministre de la Justice

IOAN TH. FLORESCU

Ministre de l'Intérieur, General Arthur Vaitoianu

Ministre de l'Agriculture et des Domaines, Al. Constantinescu

Ministre de l'Instruction, Dr. Angelescu

Ministre des Affaires Etrangères, I. G. Duca

Ministre des Finances, Vintila I. C. Brătianu

Ministre de la Santé Publique, du travail

et de l'Assistance sociale, Gh. Mărzescu

Ministre d'Etat, I. Ineuletz

Ministre d'Etat, I. Nistor

Ministre des Communications, General Traian Mosoiu

Ministre des Cultes et des Arts, C. Banu

Ministre de l'Industrie et du Commerce, Vasile P. Sassa

Ministre des Travaux Publics, Dr. Aurel Cosma

Ministre de la Guerre, General G. Mărlărescu

No. 1360

Sa Majesté le ROI a signé le décret par lequel il approuve et sanctionne la Constitution et le Ministre de la Justice l'a revêtue du Sceau de l'Etat.

S. M. a exprimé aux Présidents des Assemblées Nationales Constituantes ses hauts remerciements pour l'oeuvre patriotique accomplie destinée a avoir des conséquences heureuses pour la consolidation de la Patrie, en les chargeant de transmettre ces remerciements aux Assemblées.

Planșa a XVII-a. Promulgarea Constituțiunii din 29 Martie 1923, semnată de regele Ferdinand I și contrasemnată de toți membrii Guvernului (aceeași ediție).

DISPOSICIÓN FINAL

Esta Constitución entrará en vigor el mismo día de la publicación de su texto oficial en el boletín oficial del Estado. Se publicará también en las demás lenguas de España.

POR TANTO,

MANDO A TODOS LOS ESPAÑOLES, PARTICULARES Y AUTORIDADES, QUE GUARDEEN Y HAGAN GUARDAR ESTA CONSTITUCIÓN COMO NORMA FUNDAMENTAL DEL ESTADO.

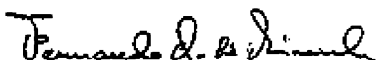
PALACIO DE LAS CORTES, A VEINTISIETE DE DICIEMBRE DE MIL NOVECIENTOS SETENTA Y OCHO.

EL PRESIDENTE DE LAS CORTES

Antonio Hernández Gil

EL PRESIDENTE DEL CONGRESO DE LOS DIPUTADOS

Fernando de S. de S. de S.

EL PRESIDENTE DEL SENADO

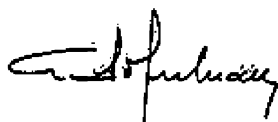
Antonio Fontán Pérez

INSERTESE

EL TEXTO OFICIAL DE LA CONSTITUCIÓN EN EL «BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO», PARA SU ENTRADA EN VIGOR CONFORME A DERECHO, Y PUBLIQUESE ASIMISMO EN LAS DEMÁS LENGUAS DE ESPAÑA.

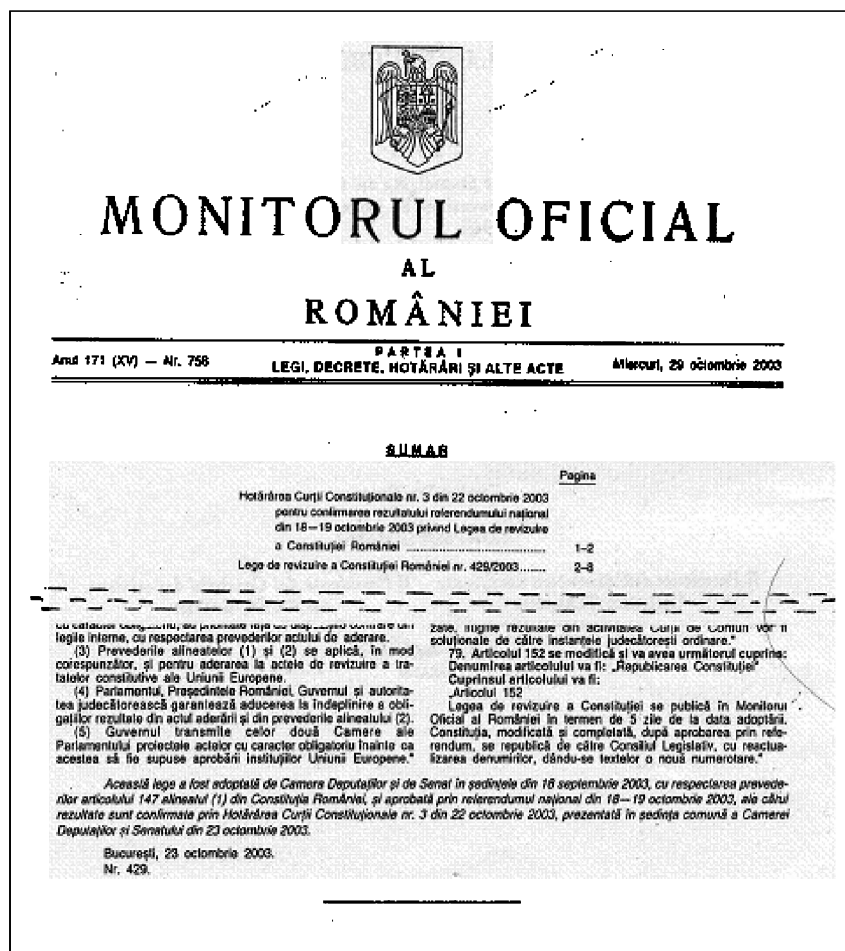
MADRID, PALACIO DE LA MONEDA, A VEINTIOCHO DE DICIEMBRE DE MIL NOVECIENTOS SETENTA Y OCHO.

EL PRESIDENTE DEL GOBIERNO

Adolfo Suárez Cangaño

Planșa a XVIII-a. Promulgarea Constituției Spaniole, semnată de regele Juan Carlos, purtând încă patru contrasemnături (Președintele Cortes-urilor, Președintele Congresului Deputaților, Președintele Senatului și Președintele Guvernului).

Plansa a XX-a. Publicarea în Monitorul Oficial № 758 de Miercuri, 29 Octombrie 2003 a Legii de Revisuire a Constituției. Nu poartă nici o semnătură, un simplu text juridic neatestat de nimeni, care a devenit “Constituția României 2003”. Pentru așa-zisa “Constituția României 1991”, nu putem oferi nimic, deoarece aceasta nu a fost nici cel puțin publicată !

tel.071 352 0427

17 Redcliffe Road,
London,
SW10 9NP,
28.2.93.*Dear brother Focșeneanu,*

I am writing to say how much I enjoyed meeting you earlier this month - and, in particular, the conversation we had together. I had hoped for such an occasion ever since I read your early articles and for me this was a very lucky accident.

We returned to London a few days ago. This afternoon I have been reading your book, starting, as usual, with the Conclusions. I am greatly enjoying the precision and clarity with which you deal with this complex subject. In fact, it is the most stimulating book I have read for a long time.

I should like to think that it has circulated widely among the kind of people who read Humanitas publications. And, more important, perhaps, that through the newspapers your conclusions and the basis for them have been brought to the notice of the less intellectual sections of the electorate. Their daily lives - whether they know it or not - are so very much affected by them.

I shall post this tomorrow in the hope that you will receive it without much further delay and that we can keep in touch.

*With very best wishes,**Ivor Porter**Ivor Porter*

Ivor Porter

Plansa a XXI-a. Scrisoare primită de la scriitorul englez Ivor Porter, autorul volumului OPERATION AUTONOMOUS - With S. O. E. in Wartime Romania. London. 1989, pe care mi l-a oferit cu dedicație (tradus și în română la editura Humanitas).

Traité entre les principales puissances alliées et la Roumanie du 9 Décembre 1919

Article 2.– Le Gouvernement roumain s’engage à acorder à tous les habitants pleine et entière protection de leur vie et de leur liberté sans distinction de naissance, de nationalité, de langage, de race ou de religion.

Tous les habitants de la Roumanie auront droit au libre exercice tant public que privé, de toute foi, religion ou croyance, dont la pratique ne sera pas incompatible avec l’ordre public et les mœurs.

Article 6.– La nationalité roumaine sera acquise de plein droit, par le seul fait de la naissance sur le territoire roumain, à toute personne ne pouvant se prévaloir d’une autre nationalité de naissance.

Article 7.– La Roumanie s’engage reconnaître comme ressortissants roumains, de plein droit et sans aucune formalité, les juifs habitant tous les territoires de la Roumanie et ne pouvant se prévaloir d’aucune autre nationalité.

Article 8.– Tous les ressortissants roumains seront égaux devant la loi et jouiront des mêmes droits civils et politiques sans distinction de race, de langage ou de religion.

La différence de religion, de croyance ou de confession ne devra nuire à aucun ressortissant roumain en ce qui concerne la jouissance des droits civils et politiques, notamment pour l’admission aux emplois publics, fonctions et honneurs ou l’exercice des différentes professions et industries.

Il ne sera édicté aucune restriction... -----

Fait Paris, le neuf décembre mil neuf cent dix-neuf, en un seul exemplaire qui restera déposé dans les archives du Gouvernement de la République française et dont... -----

(17 semnături, ultima G1 Coandă, primul ministru român)

Tratatul de la Paris din 9 Decembrie 1919

Articolele autorului publicate în presă

(Menționez că în cei 42 de ani de dictatură comunistă nu am publicat absolut nici un rând pe teme politice, juridice sau istorice. Singura mea prezență în publicistică a fost un articol pe două pagini, pe o temă lingvistică, în revista « Cum vorbim »)

1991

1. Falsul, frauda și escrocheria. Lumea Liberă Românească, New York, № 153 din 7 Septembrie 1991, pp. 1, 8, 19 și 20 (Titlul a fost dat de redacție, titlul meu era cel de la pct. 2).

2. Legea prin care s'a proclamat republica este un fals ! Ea n'a fost adoptată de Adunarea Deputaților ! România Liberă, № 507 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1. (Este același articol de la pct. 1, revisuit. Redacția l-a publicat cu supratitlul *O descoperire istorică !*, sub care a fost uneori citat din greșală, și cu mențiunea *Sensațional !*).

3. Sensaționala desvăluire a celei mai cumplite minciuni din istoria României ! Momentul № 61 de Marți, 15 Octombrie 1991, p. 1 (interviu luat de Igor Butnariu, directorul ziarului, căruia îi aparține și titlul).

4. Constituția se votează anticonstituțional. România Liberă № 512 de Marți, 22 Octombrie 1991, p. 4.

5. Lovitura de Stat din 30 Decembrie 1947 a fost hotărâtă de Kominform ! Rubrica Procesul Comunismului. România Liberă № 520 de Vineri, 1 Noiembrie 1991, p. 5.

6. Forma de guvernământ legitimă în România după Revoluția din 16-22 Decembrie 1989. România Liberă № 532 de Marți, 19 Noiembrie 1991, p. 3.

7. Sub regimul comunist România nu a avut constituție ! România Liberă № 539 de Joi, 28 Noiembrie 1991, p. 4.

8. La 8 Decembrie voi vota "Nu". România Liberă № 543 de Miercuri, 4 Decembrie 1991, p. 5.

9. Cetățenia Regelui Mihai I. România Liberă № 558 de Marți, 31 Decembrie 1991, pp. 1 și 2.

1992

10. Guvernul Petru Groza, o bandă de falsificatori ! România Liberă № 570 de Marți, 21 Ianuarie 1992, pp. 1 și 4.

11. O activitate legislativă ratată : Constituția fesenistă din 1991. România Liberă № 610 de Marți, 17 Martie 1992, pp. 1 (un chapeau) și 6 (ultima pagină cu mențiunea “Pagină realizată de Eleodor Focșeneanu”, cu anexa CRONOLOGIE CONSTITUȚIONALĂ).

12. Diferendul teritorial româno-ucrainian. România Liberă № 618 de Vineri, 27 Martie 1992, p. 5.

13. O sărbătoare furată : 10 Mai – Ziua Independenței și a Dinastiei. România Liberă № 647 din 9/10 Mai 1992, pp. 1 și 3 (Reprodus sub titlul “O sărbătoare furată” în Lumea Liberă Românească, New York, № 240 din 8 Mai 1993, pp. 1, 24 și 25).

14. Scrisoare deschisă domnului ministru al Justiției. România Liberă № 717 de Miercuri, 12 August 1992, p. 1.

15. Carol I și libertatea presei. România Liberă № 733 de Luni, 31 August 1992, p. 2.

16. Domnul Ion Iliescu și restaurația. România Liberă № 754 de Joi, 24 Septembrie 1992, p. 1.

17. Dl Ion Iliescu, marxismul și țărani. România Liberă № 766 din 8 Octombrie 1992, p. 4.

18. Jurământul dlui Ion Iliescu : Așa să-mi ajute Constituția ! România Liberă № 789 din 4 Noiembrie 1992, p. 2 (Articolul a fost censurat de redacție, fără acordul autorului, eliminându-se esențialul).

19. Sursele proiectului de constituție. Cotidianul № 233 din 6 Noiembrie 1992, în suplimentul *Alternativa*, p. 6.

20. Regele Mihai este cetățean român ! România Liberă № 823 de Miercuri, 16 Decembrie 1992, p. 1 (articolul a fost pur și simplu masacrat de redacție, care l-a redus la o pătrime).

21. Cum au fost abolite monarhiile din sud-estul european după cel de-al doilea război mondial. Cotidianul № 2 de Luni, 28 Decembrie 1992, p. 2.

1993

22. Dreptul dinastic și iluziile familiei Lambrino. România Liberă № 940 de Vineri, 7 Mai 1993, p. 3 (articolul a fost reprodus sub titlul « Iluziile familiei Lambrino » în Lumea Liberă Românească, New York, № 252 din 31 Iulie 1993, pp. 1, 8–9, 30–3).

23. În urmă cu 47 de ani : decorarea regelui Mihai I de către președintele Harry Truman cu cel mai înalt ordin american. România Liberă № 942 de Luni, 10 Mai 1993, p. 1.

24. Emil Bodnăraș – un ministru impostor. Lumea Liberă Românească, New York, № 341 din 15 Mai 1993, pp. 10–11.

25. Un milion de dolari pentru o fata morgana. România Liberă № 1009 de Marți, 27 Iulie 1993, p. 7 (articolul a fost reprodus cu același titlu în Lumea Liberă Românească, New York, № 254 din 14 August 1993, pp. 6, 8 și 10).

26. Răspuns unui avocat american. Lumea Liberă Românească, New York, № 258 din 11 Septembrie 1992, pp. 11, 19 și 20.

27. O carte apărută prea târziu : Constituțiile române. Românul Liber, Londra, Anul IX, № 9, Septembrie 1993, p. 15.

28. Un procedeu ilegal și periculos. România Liberă № 1080 de Sâmbătă, 16 Octombrie 1993, p. 7.

1994

29. Ignoranță fără lacune. Cotidianul № 20 de Miercuri, 26 Ianuarie 1994, p. 2.

30. Noul eșec al Statului Român : Curtea de Justiție a Cantonului Geneva a respins recursul guvernului român. Cotidianul № 24 de Luni, 31 Ianuarie 1994, p. 1.

31. “La sfat cu poporul”— o manevră de înșelare a Basarabenilor. Cotidianul № 52 de Vineri, 4 Martie 1994, p. 2.

32. 5 Aprilie 1991 putea fi o zi nefastă pentru România ! Cotidianul № 79 de Marți, 5 Aprilie 1994, p. 2 (reprodus sub titlul neinspirat “Neghiobia nu învață de la istorie” în Lumea Liberă Românească, New York, № 303 din 23 Iulie 1994, p. 10).

33. Victimă și infractor. Reforma justiției nu garantează drepturile victimei. Dilema № 67 din 22–28 Aprilie 1994, p. 7.

34. Să sărbătorim Ziua Independenței la 10 Mai ! Cotidianul № 107 de Marți, 10 Mai 1994, p. 2 (publicat sub titlul « Ziua Independenței rămâne 10 Mai ! » și în Lumea Liberă Românească, New York, № 292 din 7 Mai 1994, p. 15 ; articolul a fost trimis concomitent celor două publicații, dar ziarul din București n’a înțeles intenția autorului și l-a publicat chiar în ziua de 10 Mai).

35. “Constituția din 1991” și reîntregirea României. Cotidianul № 114 de Miercuri, 18 Mai 1994, p. 2.

36. Avera Casei Regale în sacul comunist. Interviu luat de Viorica Ana Chișu. Capital № 21 din 27 Mai 1994, p. 5.

37. Democrația originală în acțiune : votul asupra moțiunii de cenzură este nul ! Cotidianul № 155 de Marți, 5 Iulie 1994, p. 2.

38. Exercițarea puterilor în Stat. Cotidianul № 182 de Vineri, 5 August 1994, în suplimentul *Alternativa*, pp. 4–5.

39. Cine sunt și ce sunt miniștrii noștri actuali ? Cotidianul № 202 de Luni, 29 August 1994, p. 2 (reprodus cu același titlu în Lumea Liberă Românească, New York, № 310 din 10 Septembrie 1994, pp. 1, 8–9).

40. Cine răspunde în România de aplicarea legilor ? Cotidianul № 214 de Luni, 12 Septembrie 1994, p. 2.

41. – Sursele proiectului de Constituție. ALTERNATIVA. Supliment politic. Cotidianul. № 8 de Vineri, 6 Noiembrie 1992, p. 6.

1994–1995

42. Adunarea Constituantă trădează idealurile revoluționare. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 311 din 17 Septembrie 1994.

43. “Constituția din 1991” continuă constituțiile comuniste. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 312 din 24 Septembrie 1994.

44. Sursele proiectului de constituție. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 313 din 1 Octombrie 1994.

45. Autorii proiectului de constituție și imposibilitatea convertirii. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 314 din 8 Octombrie 1994.

46. Foștii activiști P. C. R. impun procedura debaterilor. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 315 din 15 Octombrie 1994.

47. Adunarea Constituantă nesocotește tradiția constituțională a României. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 316 din 22 Octombrie 1994.

48. Discutarea tezelor – ignoranți contra figuranți. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 317 din 29 Octombrie 1994.

49. Semnalele presei și preocupările lui Antonie Iorgovan. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 318 din 5 Noiembrie 1994 (continuare în numărul următor, № 319 din 12 Noiembrie 1994).

51. Dictatul Comisiei Constituționale. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 320 din 19 Noiembrie 1994.

52. “Unitatea de monolit” este incompatibilă cu “oposiția”. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 321 din 26 Noiembrie 1994.

53.”Constituția din 1991” împotriva reîntregirii României. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 322 din 3 Decembrie 1994.

54. Avocatul Poporului – o instituție fantomă. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 323 din 10 Decembrie 1994.

55. Dispersarea¹ puterii legiuitoare și haosul legislativ. Lumea Liberă Românească, New York, № 324 din 17 Decembrie 1994 (continuare în numărul următor, № 325 din 24 Decembrie 1994).

57. “Constituția din 1991” revine la sistemul sovietic de interpretare a legilor. Lumea Liberă Românească, New York, № 326 din 31 Decembrie 1994.

58. Ciudata opțiune pentru republica semipresidențială. Lumea Liberă Românească, New York, № 327 din 7 Ianuarie 1994.

59. Miniștri sau funcționari guvernamentali ? Lumea Liberă Românească, New York, № 328 din 14 Ianuarie 1995.

60. Transfer în interes de serviciu de la Comisia Constituțională la Curtea Constituțională. Lumea Liberă Românească, New York, № 329 din 21 Ianuarie 1995.

61. Privatizarea este neconstituțională ... Lumea Liberă Românească, New York, № 330 din 28 Ianuarie 1995.

62. ... iar “Constituția din 1991” este nerevisibilă. Lumea Liberă Românească, New York, № 331 din 4 Februarie 1995.

63. Referendum sau plebiscit ? Lumea Liberă Românească, New York, № 332 din 11 Februarie 1991.

64. Ultimul Capitol. Lumea Liberă Românească, New York, № 333 din 18 Februarie 1995 (articolele de la numerele 42-64 au apărut sub genericul *Comentarii asupra “Constituției din 1991”*, iar ultimul capitol conținea concluziile).

1995-1996

65–96. De la trădare la escrocherie (Adevărul despre instalarea republicii populare în România). Serial în 22 de episoade publicat în Lumea Liberă Românească, New York, (№ 391 din 30 Martie 1995 – № 412 din 24 August 1996). Ulterior, în Decembrie 1997, lucrarea a fost republicată în volum la Editura ALL cu titlul “Două săptămâni dramatice din Istoria României”.

¹ Dintr’o eroare, în titlu a apărut “disperarea”. De altfel, nu era o eroare, ci o consecință logică, “disperarea” fiind consecventă “dispersării”.

1996

97. Tratatul de Pace și problema Basarabiei și Bucovinei de Nord. *România Liberă* № 1886 de Marți, 11 Iunie 1996, p. 2 (reprodus sub același titlu în *Lumea Liberă Românească*, New York, № 415 din 14 Septembrie 1996).

98. Pactul secret Ribbentrop–Molotov și problema Basarabiei și Bucovinei de Nord. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 416 din 21 Septembrie 1996.

99. Primul ministru plenipotențiar al Ucrainei la București despre Basarabia. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 417 din 28 Septembrie 1996.

100. Căsătoria principesei nu încalcă Statutul Casei Regale. *Cotidianul* № 137 de Vineri, 14 Iunie 1996, p. 1 (reprodus sub titlul “Statutul Familiei Regale în România” în *Lumea Liberă Românească*, New York, № 402 din 15 Iunie 1996, p. 8, și în *Coroana de Oțel* din Arad în numărul din August 1996, p. 1).

101. O sărbătoare uitată sau ... evitată ? *România Liberă* din 5 Iulie 1996, p. 3 (la rubrica “Cuva cu acizi”).

1997

102. La împlinirea a 50 de ani de la semnarea Tratatului de Pace de la Paris cu România : Hotarele României și tratatele. *România Liberă* № 2 089 de Luni, 10 Februarie 1997, p. 2 (reprodus în *Lumea Liberă Românească*, New York, № 2237 din 15 Februarie 1997, pp. 1 și 26).

103. Hotarele României și Actul Final de la Helsinki. *Lumea Liberă Românească*, New York, № 438 din 22 Februarie 1997, p. 1 și 26).

104. Protestez împotriva Comunicatului Ministerului Afacerilor Externe. *România Liberă* № 2113 de Luni, 10 Martie 1997, p. 2.

105. În legătură cu interviul d-lui Paul Lambrino de Duminică, 20 Aprilie 1997, ora 18, de la Antena 1. *România Liberă* № 2150 de Marți, 22 Aprilie 1997, p. 3.

106. Numele M. S. Regelui Mihai I. România Liberă, suplimentul ALDINE, № 61 de Sâmbătă, 26 Aprilie 1997, pp. 1–2.

107. Sovieticii vânează Coroana. În culisele instaurării Republicii. România Liberă, suplimentul ALDINE. № 75 de Sâmbătă, 2 August 1997, pp. I–III (reproduce în avanpremieră un capitol din cartea ce avea să apară la editura ALL “Două săptămâni dramatice din Istoria României”).

108. La 50 de ani de la lovitura de Stat de la 30 Decembrie 1947 : Teama de adevăr și censura ambientală. România Liberă № 2 360 de Marți, 30 Decembrie 1997, p. 3.

1998

109. 10 Mai, Ziua Dinastiei și a Independenței. Supraviețuirea unei imposturi : sărbătorirea Zilei Independenței la 9 Mai ! România Liberă, suplimentul ALDINE № 112 de Sâmbătă, 9 Mai 1998, p. 2.

1999

110. Demnitatea națională. Coroana de Oțel, Arad. Decembrie/1999, p. 17.

111. Care este numele complet al Constituției României ? Lumea Liberă Românească, New York, № 585 din 18 Decembrie 1999, p. 24 (după acest articol, a încetat colaborarea mea cu această revistă ; explicația în “Cuvânt–Înainte la Ediția a III-a”).

2000-2004

112. Interviu luat de Rhea Cristina, înserat în volumul “România care a dispărut”, Curtea veche, București 2002, pp. 68–78,

113. – 80 de ani de la intrarea în vigoare a Constituției din 29 Martie 1923. România Liberă. Suplimentul. ALDINE. № 360 de Sâmbătă, 29 Martie 2003, pp. II–III.

114. – După “Constituția din 1991”, parlamentarii de bucură de imunitate, judecătorii de inamovibilitate, iar miniștrii de ... iresponsabilitate. *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 384 de Sâmbătă, 20 Septembrie 2003, pp. I, IV.

115. “Constituția din 1991” interzice privatizarea ? *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 385 de Sâmbătă, 27 Septembrie 2003, pp. I, IV. (Autorul are convingerea fermă că privatizarea este interzisă prin “Constituția din 1991”. A pus totuși semnul întrebării după titlu în intenția de a invita la replică pe cei care au o altă părere. Nu s’a exercitat acest drept !).

116. – Usurparea puterii legislative a Parlamentului de către Guvern în “Constituția din 1991”. *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 386 de Sâmbătă, 4 Octombrie 2003, pp. I–IV.

117. – Referendum pentru Constituție și pentru Europa sau plebiscit pentru Guvern ? *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 387 de Sâmbătă, 11 Octombrie 2003, pp. I, II.

118. – Constituția slabă de ... constituție. *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 391 de Sâmbătă, 8 Noiembrie 2003, p. IV.

119. – Momentul sovietizării României. A. I. Vâșinski hotărăște, în genunchi, destinul țării noastre pentru o jumătate de secol. *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 399 de Vineri, 16 Ianuarie 2004, p. IV.

120.- Între deformare naționalistă și adevăr istoric. *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 404 de Vineri, 20 Februarie 2004, p. IV.

121.- Istoria se repetă. *România Liberă*. Suplimentul ALDINE. № 423 de Vineri, 2 Iulie 2004, p. IV.

Volume publicate de autor

Înainte de 22 Decembrie 1989

- Eleodor Focșeneanu. Dicționar de buzunar Spaniol–Român. 20 000 de cuvinte. Editura Științifică. București 1968, 306 p.
- Herberto Sales. Căutătorii de Diamante. Traducere din limba portugheză și postfață de Eleodor Focșeneanu. Editura pentru Literatură Universală, București 1969, 304 p.

După 22 Decembrie 1989

- Eleodor Focșeneanu. Istoria Constituțională a României – 1859 – 1991. Editura Humanitas. Ediția I-a, București 1992. 176 p.
Ediția a II-a, București 1998, 192 p.
- Eleodor Focșeneanu. Dicționar Spaniol–Român. 17 000 cuvinte. Editura TEORA, București 1995. 328 p. (format de buzunar).
- Eleodor Focșeneanu. Dicționar Spaniol–Român. 25 000 cuvinte. Editura TEORA, București 1998, 304 p. (format mare).
- Eleodor Focșeneanu. Două Săptămâni Dramatice din Istoria României (17–30 Decembrie 1947). Editura ALL, București 1997, 192 p.
- Eleodor Focșeneanu. Dumitru Brezulescu – O Viață Închinată Țărânimii. Editura Vreamea. București 1998, 128 p.
- Constituția Japoniei. Presentare istorică, traducerea textelor din limba japoneză și îngrijirea ediției de Eleodor Focșeneanu. Editura ALL, București 1997, 72 p.
- Legea Fundamentală pentru Republica Federală Germană. Presentare istorică, traducerea textelor din limba germană și îngrijirea ediției de Eleodor Focșeneanu. Editura ALL. București 1998, 160 p.
- Constituția Spaniei. Traducere Mihaela Prisacaru, judecător. Presentare a evoluției ordinii constituționale în Spania de Eleodor Focșeneanu, pp. 1–12. Editura ALL, București 1998.

Notă. Colecția “Constituțiile Statelor Lumii” a editurii ALL a apărut la inițiativa mea și am avut și îngrijirea colecției (primele 5 apariții), până am fost înlocuit, fără explicații, cu Ioan Muraru.

Eleodor Focșeneanu
Istoria Constituțională a României
(1859 - 2003)

Ediția a III-a, revăzută și adusă la zi

București 2009

ADDENDA

Deoarece înregistrarea PDF a acestui volum este anterioară obținerii ISBN de la Biblioteca Națională, în prezenta ADDENDA sunt reproduse paginile adăugate ulterior în ediția imprimată :

Paginile 2 și 4, 546, 554-560 din ADDENDA corespund cu paginile respective din volumul imprimat, inexistente în înregistrarea PDF.

Autorul s'a născut la 17 Februarie 1925 în Câmpina, județul Prahova, dar se trage dintr'o veche familie din Breaza, comuna rurală vecină (pe atunci, azi oraș). A urmat Școala Primară din Breaza de Sus și Liceul Teoretic Dimitrie Barbu Știrbei din Câmpina, dar Bacalaureatul l-a luat, în Mai 1943, la Liceul Andrei Șaguna din Brașov, avându-l Președinte al Comisiei pe istoricul Ioan Lupaș.

A urmat cursurile Facultății de Drept și ale Facultății de Litere (limba spaniolă) și Filosofie din București, dar și-a luat numai Licența în Drept în Iulie 1947, deoarece noua lege a învățământului interzicea frecventarea a două facultăți și a fost nevoit, prin urmare, să întrerupă celelalte cursuri.

Întrucât i s'a refuzat înscrierea în Baroul Prahova, a urmat Institutul Maxim Gorki de Limbă și Literatură Rusă (singura facultate la care nu se aplica interdicția), promovând primii doi ani (1948 – 1950), dar a întrerupt cursurile și, profitând în anul 1951 de o împrejurare favorabilă, s'a înscris în Colegiul de Avocați Prahova. A profesat avocatura la Câmpina până în anul 1974 și la București în continuare până la pensie, în 1997.

În anii '70 a urmat cursurile de doctorat, Drept Civil, și-a luat cele trei examene și a redactat teza (Dreptul de Traducere), dar prin instrucțiuni ministeriale de ultimă oră s'a condiționat susținerea tezei de avizul Comitetului Municipal de Partid (Comunist Român) și, considerând această condiționare abusivă, nu l-a cerut.

Activitatea sa publicistică este expusă la sfârșitul volumului.

ISBN 978-973-0-06404-9

© Humanitas. Ediția I-a., București 1992.

© Humanitas. Ediția a II-a, București 1998.

© Eleodor Focșeneanu. Ediția a III-a, București 2009.

© Editura ...?, Ediția a IV-a, ...?, 200?, 20??...?

№ _____

Plasa a XVI-a. Stema Principatelor Române sub Alexandru Ioan Cuza

(pp. 554 - 560)

Eleodor Focșeneanu

FALSUL, FRAUDA ȘI ESCROCHERIA

Lumea Liberă Românească, New York
№ 153/7 Sept. 1991, pp. 1, 8, 19, 20.

Ziua de 30 Decembrie 1947 este o dată crucială în istoria României. Ea reprezintă punctul final al suprimării vieții constituționale în țara noastră după o agonie de nouă ani (1938–1947) și începutul celei mai negre perioade din istoria noastră, o sângeroasă dictatură cum n'a existat niciodată la noi, care a pus în pericol tradiția, cultura și religia națiunii noastre, însăși ființa noastră națională.

De aceea este de neînțeles slabul interes pe care studiul acestui eveniment îl trezește în istoriografia noastră. Lovitura de Stat, cu consecințe atât de nefaste pentru Români, este total necunoscută în desfășurarea ei de imensa, dacă nu de quasi-totalitatea Românilor. Ceea ce nu se cunoaște este faptul că Lovitura de Stat Comunistă a fost realizată nu numai prin violență, amenințare și santaj, cum arată M. S. Regele Mihai, ci și prin fals, fraudă și escrocherie.

În general, se consideră că dictatura comunistă și republica s'au instaurat prin constrângerea Regelui Mihai prin violență, amenințare și santaj la abdicarea de la tron. Deși acest lucru este adevărat, el a constituit numai începutul, punctul de plecare, și nu el a dus nici la abolirea monarhiei, nici la suprimarea Constituției. Autorii loviturii de Stat au căutat o legitimizare a actului lor de forță (este o constantă a autorilor loviturilor de forță de a-și căuta o aparență de legitimitate) și atunci au înscenat o manifestație cu aparență de legitimitate care să le acopere abuzul și încălcarea propriului lor jurământ.

Mai mult, la început s'a pretins, și minciuna a fost crezută, că "istoria a înregistrat o lichidare prietenească a monarhiei", cum declara maestrul de ceremonii al acestei farse, Petru Groza, în Consiliul de Miniștri la nici trei ore de la smulgerea abdicării Regelui.

Conștient că abdicarea forțată a Regelui Mihai I nu constituie o legitimitate a actului de la 30 Decembrie 1947, Petru Groza caută o acoperire. El proclamă în Mesajul de Anul Nou 1948, adresat țării în numele guvernului, *actul de naștere a Republicii Populare Române* :

Istoria Constituțională a României

“De aceea, muncitorii cu brațele și cu mintea, de la orașe și sate, au primit cu un sentiment de profundă bucurie libertatea ce și-au câștigat-o, de a-și putea înfăptui forma de Stat care să corespundă năzuințelor lor pe drumul progresului social și al asigurării independenței și suveranității naționale. Ei s’au folosit din prima zi de dreptul cucerit, votând prin reprezentanții lor în Parlament, legea istorică : *Actul de naștere al Republicii Populare Române.*”

Textul acesta poate fi verificat cu Monitorul Oficial № 1 de Joi, 1 Ianuarie 1948, cu mențiunea că sublinierea nu este a autorului, ci a textului oficial.

Nu ne ocupăm aici de cine și când s’a decis înlăturarea monarhiei (fapt de asemenea totalmente necunoscut de Români), nici cum a fost pregătit, prin ce mijloace și cum a fost executat actul de la 30 Decembrie 1947, ci ne vom limita numai la așa-numita “lege istorică”, la care se referă Petru Groza că ar fi fost actul de naștere al republicii.

Acest act este *Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română* și care a fost publicată în Monitorul Oficial № 300 bis din 30 Decembrie 1947.

După ce în art. 1 se ia act de abdicarea Regelui Mihai I, legea hotărăște:

Art. 2. - Constituția din 1866 cu modificările ei din 29 Martie 1923 și acelea din 1 Septembrie 1944 și următoarele se abrogă.

Art. 3. – România este Republică Populară.

Normal ar fi trebuit să ne punem o singură întrebare : Adunarea Deputaților avea competența să suprimă Constituțiunea și să schimbe forma de guvernământ a țării ? Răspunsul la această întrebare ar fi suficient pentru a defini legitimitatea sau nelegitimitatea actului zis de naștere a republicii.

Această Adunare a Deputaților funcționa în baza Constituțiunii din 1866 cu revizuirile sale din 1923, care fusese repusă în vigoare prin Înaltul Decret Regal № 1626 din 2 Septembrie 1944, și a Decretului Regal № 2218 din 13 Iulie 1946 pentru organizarea Reprezentanței Naționale, publicat în Monitorul Oficial № 161 din 15 Iulie 1946.

Nu numai Constituțiunea din 1866/1923 nu permitea adunărilor legiuitoare ordinare să revizuiască Constituțiunea (art. 129–130), dar

Eleodor Focșeneanu

însuși Decretul № 2218/1946, citat mai sus, în baza căruia fusese aleasă și funcționa Adunarea Deputaților la 30 Decembrie 1947, interzicea în mod expres revizuirea Constituției de această adunare:

Art. 17.– Adunarea Deputaților nu poate proceda, nici în total, nici în parte, la revizuirea Constituției.

Revizuirea Constituției din 29 Martie 1923, astfel cum a fost pusă în vigoare prin Decretul № 1626 din 2 Septembrie 1944 și modificată prin dispozițiunile prezentului Decret, se va putea face numai potrivit dispozițiilor prevăzute în titlul VII al acestei Constituții și numai de către o Adunare Legiuitorare extraordinară, aleasă special în acest scop.

Acest decret fusese contrasemnat de Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu–Dej, împreună cu ceilalți membri ai guvernului, și deci cunoșteau că Adunarea Deputaților existentă nu avea competența să revizuiască Constituția, astfel că abuzul săvârșit de ei nu se bucură de circumstanța ignoranței.

Atât ar fi suficient pentru a demonstra că, pe lângă violență, amenințare și șantaj, *actul de naștere* al republicii reprezintă un abuz și o încălcare flagrantă a Constituției și a însăși legii pe care chiar guvernul o propusese spre promulgare suveranului.

Dar realitatea este mult mai gravă și depășește răspunderea pur politică și constituțională, deoarece s’au comis infracțiuni de drept comun : *Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română* este un fals ordinar, comis prin escrocherie și fraudă.

Să analizăm faptele. La amiază, în ziua de 30 Decembrie 1947, Regele este silit să abdice, iar la orele 15,30 are loc un Consiliu de Miniștri în care Petru Groza anunță abdicarea Regelui și se propune o Proclamație a Guvernului către Țară, în care se aduce la cunoștința poporului instituirea Republicii Populare Române. Această proclamație a fost publicată în ediția specială de Anul Nou a ziarului Scânteia. Deci încă un abuz, republica a fost proclamată de puterea executivă, guvernul, înainte de pretinsa întrunire a Adunării Deputaților.

La ora 19,10 se pretinde că s’a întrunit Adunarea Deputaților și există chiar și un proces-verbal de ședință, publicat abia după trei săptămâni în Monitorul Oficial, Partea a III-a, № 33 din 20 Ianuarie 1948, dar, așa cum se va vedea, acest proces-verbal constituie un fals.

Istoria Constituțională a României

Adunarea Deputaților nu se putea întruni la 30 Decembrie 1947, pentru simplul motiv că era în vacanță de la 20 Decembrie 1947 și viitoarea ședință fusese fixată pentru Marți, 20 Ianuarie 1948, ora 10, așa cum se consemnează în Monitorul Oficial, Partea a III-a, № 32 din 30 Decembrie 1947. Anunțând vacanța parlamentară, ziarul “România Liberă” din 22 Decembrie 1947 precizează că parlamentarii Partidului Comunist Român și ai Partidului Social Democrat trebuiau să plece în circumscripțiile lor electorale pentru a pregăti cadrele în legătură cu platforma proiectatului partid unic muncitoresc.

NU EXISTĂ NICI UN ACT LEGAL DE CONVOCARE A ADUNĂRII DEPUTAȚILOR ÎN SESIUNE EXTRAORDINARĂ !

S’a întrunit într’adevăr Adunarea Deputaților, de vreme ce nu a fost convocată ? De sigur că s’a încercat o mobilizare în pripă a deputaților care puteau fi contactați, dar, fiind în ajunul Anului Nou, nici cei din București nu puteau fi ușor găsiți. Era vreme de iarnă, cursele de avioane erau rarissime, în fiecare direcție din țară existau numai câte trei trenuri (un personal, un accelerat și un rapid), iar din consultarea mersului trenurilor din acel an rezultă că un tren accelerat făcea patru ore de la Brașov, patru ore și jumătate de la Constanța, 11 ore și jumătate de la Cluj, 13 ore de la Arad, 15 ore de la Oradea, etc. Deci nu puteau fi “adunați” decât deputații care se găseau întâmplător în București și cei din județele limitrofe, ceea ce reprezenta un număr infim din numărul total al deputaților.

Aceeași Ediție Specială a ziarului “Scânteia” relatează că la orele 5 p.m. se aștepta pe culoarele Camerei : “la ora 6 nerăbdarea ajunsese la culme”, de unde rezultă că nu era stabilită o oră fixă pentru Adunare, ci se aștepta întrunirea unui număr convenabil.

În sfârșit, la ora 19,10, membrii guvernului intră în incinta Adunării și președintele Mihail Sadoveanu deschide ședința cu cuvintele :

“Adunarea fiind în număr, declar ședința deschisă.”

Ce număr ? Este singura dată de la 1 Decembrie 1946, când s’a deschis sesiunea Adunării Deputaților, și până la 24 Februarie 1948, când s’a autodisolvat, când nu s’a făcut apelul nominal al deputaților. Toate ședințele Adunării Deputaților anterioare, dar și cele posterioare celei din 30 Decembrie 1947 au fost deschise întotdeauna, fără nici o excepție, prin

Eleodor Focșeneanu

anunțul numărului exact al deputaților prezenți, iar în procesul-verbal se consemnau numele absolut tuturor celor absenți. De data aceasta, când se discuta însăși soarta Statului, nu s'a făcut apelul nominal, nu se anunță numărul deputaților prezenți și nu se consemnează în procesul-verbal nici un absent !

Deci afirmația președintelui Mihail Sadoveanu, cu toată aprecierea pe care o avem pentru scriitor, dar nu și pentru om, că Adunarea este "în număr" (voind de sigur a sugera că *quorum*-ul era întrunit, adică 2/3 plus unu), era, folosind un eufemism, un neadevăr, cu intenția frauduloasă de a escamota dispozițiunile art. 24 din Regulamentul Interior al Adunării Deputaților :

"La deschiderea ședinței, președintele comunică Adunării *numărul Deputaților prezenți*" (sublinierea autorului).

Conform Regulamentului, numai apelul nominal face dovada deputaților prezenți în ședință (art. 25). În lipsa apelului nominal, din punct de vedere constituțional, nici un deputat nu a fost prezent la ședință. În fapt, ca o primă concesie, putem considera prezente persoanele nominalizate în procesul verbal : președintele, cei doi secretari, cei doi deputați care au luat cuvântul și, ca o a doua concesie, deputații despre care se pretinde că ar fi semnat proiectele de legi, în total 43 de deputați. Trebuie menționat că numărul deputaților prezenți a fost atât de scăzut încât nu s'au putut găsi deputați diferiți care să propună cele două legi ce se pretinde că ar fi fost adoptate, încât 12 deputați apar la amândouă legile. De altfel, printre deputații prezenți apar în special membri marcanți ai Partidului Comunist și ai Frontului Plugarilor, partidele celor doi promotori ai loviturii de forță : Gheorghe Apostol, Iosif Rangheț, Nicolae Ceaușescu, Leontin Sălăjan, Aurel Vijoli, Constantin Doncea, Maxim Budileanu, Victor Brăftăleanu, Elena Livezeanu, Vasile Mârza etc., de unde rezultă dificultatea de a găsi deputați de "rând" pentru a propune proiectele de legi.

Concluzia este categorică : numărul adevăraților deputați care au putut fi "mobilizați" (nu convocați !) a fost infim și, de vreme ce se pretinde că totuși ședința a avut loc, rezultă că numărul lor a fost completat cu persoane care nu aveau această calitate (din relatările Numărului Special de Anul Nou al Scânteii rezultă că și balcoanele și

Istoria Constituțională a României

tribunele erau pline). Deci nu a fost o ședință a Adunării Deputaților, ci un meeting festiv !

Nici cuprinsul procesului-verbal al ședinței nu este adevărat. Se consemnează că, după ce președintele a declarat ședința deschisă (și încă solemnă, fără să sesizeze nimeni că într’o ședință solemnă nu se votează legi, necum probleme constituționale), se dă cuvântul lui Petru Groza, care citește întâi Actul de Abdicare a Regelui și apoi Proclamația Guvernului către Țară, apoi deputatul Gh. Nechiti propune *Legea pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română*, care se primește cu aplauze, se aprobă fără să se mai treacă prin secțiuni, nu se mai discută pe articole și se votează cu bile, adoptându-se cu unanimitatea de 295 de bile albe, după care deputatul Gheorghe Apostol propune un proiect de lege pentru numirea membrilor Presidiumului Republicii Populare Române, care de asemenea se votează și se adoptă în unanimitate cu 295 de bile albe și, în sfârșit, se depune jurământul de către patru membri ai presidiumului, unu – Gheorghe Stere –fiind absent, deși din București.

Faptul că se menționează în procesul-verbal 295 de votanți nu dovedește prezența a 295 de deputați, căci numai apelul nominal face dovada prezenței deputaților (art. 25 din Regulament), bilele puteau fi puse de oricine în urnă și chiar puse mai multe bile de aceeași persoană, ceea ce este foarte probabil, dată fiind înscenarea organizată.

Într’o problemă atât de importantă, ca schimbarea formei de guvernământ și ”abrogarea” Constituțiunii, nu a luat cuvântul cel puțin un singur deputat, fie măcar pentru a susține legea. S’a aplaudat frenetic, îndelung, în picioare, cu strigăte de “bravo” și “ura” □! Acestea nu sunt simple presupuneri, ci consemnări în procesul-verbal.

Pe lângă faptul că Adunarea Deputaților nu era competentă să schimbe forma de guvernământ și să “abroge” Constituțiunea, pe lângă faptul că s’au încălcat în mod cinic formele constituționale și reglementarea de desfășurare a ședințelor și votare a legilor, s’a recurs și la fraudă, la escrocherie și fals.

Ședința a durat exact 45 de minute, de la 19.10 la 19.55, timp în care era imposibil de parcurs tot ce se pretinde că s’a petrecut.

Dacă numărăm din procesul-verbal de câte ori s’a aplaudat îndelung, trecând peste consemnările presei (“minute în șir”), și considerăm prin

Eleodor Focșeneanu

absurd că fiecare sculare în picioare cu aclamații ar fi durat numai câte un minut, cele cincizprezece reprise de manifestare a entuziasmului ar fi cumulat cel puțin cincisprezece minute din cele patruzeci și cinci.

Dacă presupunem că fiecare “votant” a avut nevoie pentru vot numai trei secunde (căutarea și bifarea în apelul nominal, înmânarea bilelor, statul la rând și introducerea bilelor în urnă), prin simplu calcul, cele două votări, dacă ar fi avut loc, ar fi cumulat treizeci de minute !

Deci cu cea mai largă îngăduință, numai aplauzele și votările ar fi epuizat cele patruzeci și cinci de minute, nemaipunând la socoteală numărul bilelor (care ar fi luat zece minute), presupunând că nu s’a făcut, de vreme ce toți votaseră în unanimitate.

Deci procesul-verbal de ședință este în mod categoric un fals, el consemnând fapte care nu s’au putut realiza în timpul de patruzeci și cinci de minute. Tot falsă este și afirmația președintelui că Adunarea este în număr. Este cert că nu a avut loc o ședință a Adunării Deputaților, ci un meeting organizat de Petru Groza și Gheorghiu-Dej, cu participarea unui număr minim de deputați, cel mult 43, cu numeroși invitați nedeputați, care i-au înlocuit pe deputații din vacanță, meeting în care, de sigur, nici nu s’a votat, ci s’a aplaudat, s’a strigat “ura” și “bravo”, ca într’un veritabil meeting comunist.

Deci actul de naștere al republicii, *Legea № 363 din 30 Decembrie 1947, pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română*, este un fals, ea nu a fost votată de Adunarea Deputaților, ci întocmită de guvernul Petru Groza și aplaudată de persoane care nu aveau calitatea de deputați.

Aceasta a fost sinistra farsă prin care s’a suprimat în România una din cele mai democratice Constituțiuni din Europa, s’a schimbat forma de guvernământ și s’a instaurat dictatura comunistă.

De curând, dar cu o condamabilă întârziere, Parlamentul României a declarat Pactul Ribbentrop-Molotov ca “fiind *ab initio* nul și neavenit”, cu toate consecințele lui, deschizând calea pentru restaurarea integrității teritoriale a României. Este de datoria Parlamentului Român să declare “nulă și neavenită *ab initio*” și *Legea № 363 din 30 Decembrie 1947 pentru Constituirea Statului Român în Republica Populară Română*, cu toate consecințele ei.

Dacă nu face acest lucru, Parlamentul Român justifică dictatura

Istoria Constituțională a României

comunistă, atâta vreme cât actul ei de constituire rămâne în vigoare, și se complăce într'o condamabilă ambiguitate în ceea ce privește propria sa legitimitate, considerându-se continuatorul unui regim abusiv și neletigim, iar pretențiile de Stat de Drept sunt gratuite.

* * * * *

Autorul a terminat de legat Luni 6 Aprilie 2009 primele zece exemplare din Istoria Constituțională a României (1859 - 2003), Ediția a III-a. Din acestea a depus pe 13 Mai 2009 șapte exemplare, numerotate de la 4 - 10, la Biblioteca Națională a României ca deposit legal, conform art. 7, pct. 1, lit. a, din Legea № 111 din 21 Noiembrie 1995 (publicată în Monitorul Oficial № 755 din 11 Noiembrie 2007), iar trei exemplare, numerotate 1 - 3, le păstrează pentru sine.

Din exemplarele imprimate personal, autorul nu va difusa contra cost nici un exemplar. Dacă va găsi un sponsor, va continua editarea și difuzarea la un preț stabilit în funcție de cheltuieli și va comunica situația organelor competente.

În cazul în care o editură se va arata dispusă să încheie un contract de editare a unei a IV-a ediții, autorul se va conforma prevederilor contractului, încetând orice difuzare personală.

Autorul precisează că imprimase anterior obținerii ISBN un număr de 16 exemplare, cu același cuprins (mai puțin o ilustrație și un capitol), cu erorile de tipar necorectate, din care a oferit câte un exemplar următoarelor persoane, fizice sau juridice : Commission Européenne pour la Democratie par le Droit, la 9 Aprilie 2006 (singurul destinatar care mi-a confirmat primirea, cu mulțumiri), M. S. Regelui Mihai I, cu prilejul acordării titlului de *doctor honoris causa* de Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir, și d-lui Traian Băsescu, la 7 Martie 2008.

Autorul va oferi gratuit celelalte 12 exemplare rămase (un exemplar l-a pierdut) unor tineri juriști, despre care va fi informat sau își va fi făcut personal părerea că sunt pătrunși de spiritul legilor.